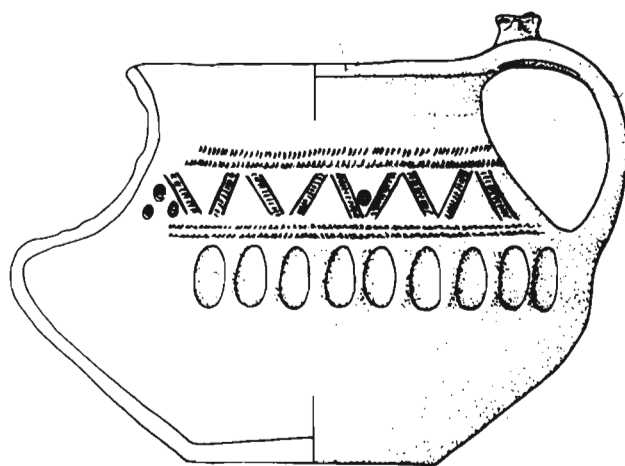

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA **S**LOVENSKU
V ROKU 1996

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1996

NITRA 1998

Na obálke nádoba zo stredolaténskeho horizontu z náleziska Liptovská Mara.

Auf dem Umschlag ist das Gefäß des mittellatènezeitlichen Horizontes aus dem Fundort Liptovská Mara.

ISBN 80-88709-36-9

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít - Karte der Fundorte	14
Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte	15
Róbert Bača - Vladimír Krupa (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Dokumentácia niekoľkých nálezov zo súkromných zbierok	21
Dokumentation einiger Funde aus Privatsammlungen	21
Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výskum v Dvorníkoch-Posádke	21
Geländebegehung in Dvorníky-Posádka	22
Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Ján Štrbík (Kaplná, č. 2)	
Prieskum v povodí malokarpatských potokov	24
Erkundung kleinkarpatischer Bachtäler	24
Igor Bazovský (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchrané výskumy v intraviláne Bratislavy-Rusoviec	24
Rettungsgrabungen im intravillan von Bratislava-Rusovce	25
Igor Bazovský (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Prieskum v Bratislave-Jarovciach	25
Begehung in Bratislava-Jarovce	25
Peter Bárta - Lucia Benediková (Katedra Archeológie FFUK, Bratislava)	
Nový nález z doby laténskej zo Semerova	25
Neufund aus der Latènezeit aus Semerovo	26
Juraj Bárta (Mostná 3, Nitra) - Marián Soják (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Archaické paleolitické nálezy zo Spiša	26
Archaische paläolithische Funde aus der Zips	27
Jozef Bátora - Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Z prieskumu Budmeric a Jablonca	27
Geländebegehung von Budmerice und Jablonec	28
Peter Bednár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeologický výskum na nádvorí paláca nitrianskeho hradu	28
Archäologische Grabung im Hof des Palastes auf der Nitraer Burg	30
Elena Blažová - Ivan Kuzma - Ján Rajtár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové výsledky leteckej prospekcie na Slovensku	32
Neue Ergebnisse der Luftbildprospektion in der Slowakei	35
Marián Bovaň (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Nálezy mincí z mestského hradu v Banskej Bystrici	36
Münzfunde von der städtischen Burg in Banská Bystrica	39
Martin Bóna - Slavomír Katkín (SÚPS - krajské stredisko, Nitra)	
Záchraný archeologický výskum v Trenčíne	39
Archäologische Rettungsgrabung in Trenčín	41

Gertrúda Březinová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Nitre	41
Rettungsgrabung in Nitra	42
Tomáš Čejka (Ústav zoológie SAV, Bratislava)	
Výsledky analýzy fosílnych malakocenóz z Liptovskej Sielnice-Liptovskej Mary	43
Ergebnisse der Analyse fossiler Malakozoonosen in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara	44
Zoltán Drenko (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Druhá sezóna výskumu vo Svodíne	44
Zweite Grabungssaison in Svodín	44
Kristián Elschek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Tematický výskum na sídlisku z doby rímskej v Bratislave-Devínskej Novej Vsi	45
Thematische Grabung einer römerzeitlichen Siedlung in Bratislava-Devínska Nová Ves	46
Kristián Elschek (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter Bártá (Katedra Archeológie FFUK, Bratislava)	
Sídlisko z doby bronzovej a laténskej v Bratislave-Devínskej Novej Vsi	47
Eine bronze- und latènezeitliche Siedlung in Bratislava-Devínska Nová Ves	51
Kristián Elschek (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Viera Drahošová (Záhorské múzeum, Skalica)	
Sídlisko z doby laténskej a rímskej v Lábe	52
Siedlung aus der latène- und römischen Zeit in Láb	54
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Náhodné nálezy kamennej brúsenej industrie	55
Zufallsfunde von geschliffener Steinindustrie	56
Kamenné nástroje z burzy starožitností	56
Steinwerkzeuge von einem Altertümermarkt	57
Praveké nálezy z Trstína	57
Urzeitliche Funde aus Trstín	58
Laténsky náramok z Bratislavy-Záhorskej Bystrice	58
Latènezeitlicher Armring aus Bratislava-Záhorská Bystrica	58
Zdeněk Farkaš - Oto Miko (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Opáljaspisová sekera z Herľan	58
Opal-jaspis-Axt aus Herľany	59
Zdeněk Farkaš - Karel Prášek (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Druhá sezóna výskumu v Dolných Orešanoch	59
Zweite Grabungssaison in Dolné Orešany	60
Záchranný výskum v Bíňovciach	60
Rettungsgrabung in Bíňovce	60
Eva Hajnalová - Jana Mihályiová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy v roku 1996	61
Archäobotanische Funde im Jahre 1996	66

Mária Hajnalová - Jana Mihályiová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Drevo a jeho použitie na stredolatenskom sídlisku v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare	68
Wood and its use at the middle La Tène site in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara	71
Milan Hanuliak (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Druhá etapa výskumu v Skalke nad Váhom	71
Zweite Grabungsetappe in Skalka nad Váhom	72
Milan Hanuliak - Rudolf Kujovský (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hroby z 9. storočia v Trenčíne-Záblatí	72
Gräber aus dem 9. Jahrhundert in Trenčín-Záblatie	73
Sídlisko zo včasného a z neskorého stredoveku v Beckove	73
Siedlung aus dem Früh- und Spätmittelalter in Beckov	74
Ján Hunka - Eva Kolníková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV	74
Münzzuwachs im Archäologischen Institut der SAW	79
Ivan Čheben (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hradisko lužickej a púchovskej kultúry v Hornom Srní	79
Burgwall der Lausitzer und Püchov-kultur in Horné Srnie	81
Pavol Iván (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky terénnej prospekcie na trase výstavby diaľnice D61	81
Ergebnisse der Geländeprospektion auf dem Bauabschnitt der Fernstrasse D61	82
Július Jakač (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kostra z doby bronzovej z Ivanky pri Nitre	82
Skelett aus der Bronzezeit aus Ivanka pri Nitre	83
Antropologický rozbor neolitickej kostry z Nitry-Mlynárec	83
Anthropologische Analyse eines neolithischen Skelettes aus Nitra-Mlynárce	84
Ľudské kosti z archeologického náleziska v Smižanoch	84
Menschenknochen von der archäologischen Fundstelle in Smižany	85
Zhodnotenie troch neúplných lebiek z Rozložnej	85
Auswertung dreier unvollständiger Schädel aus Rozložná	87
Antropologická analýza kostrových zvyškov z Rozložnej-Veterníka	87
Anthropologische Analyse von Skelettresten aus Rozložná-Veterník	89
Mária Jenčová (Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou)	
Stredoveká keramika z Babia	90
Mittelalterliche Keramik aus Babie	90
Systematický výskum v Sedliskách-Podčičve	90
Systematische Grabung in Sedliská-Podčičva	91
Bronzový meč z Medzianok	91
Bronzeschwert aus Medzianky	91

Mária J e n ě o v á (Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou) - Marko V a t e h a (Stropkov, Hrnčiarska č. 1)	
Nálezy z doby bronzovej a stredoveku zo Stropkova	91
Funde aus der Bronzezeit und dem Mittelalter in Stropkov	92
Mária J e n ě o v á (Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou) - Peter Z u b k o (Nižný Hrabovec, č. 267)	
Sídliskové nálezy z Kučina	92
Siedlungsfunde aus Kučín	92
Stredoveká keramika z Nižného Hrušova	93
Mittelalterliche Keramik aus Nižný Hrušov	93
Ľubomíra K a m i n s k á (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Listovitý hrot z včasnej doby bronzovej z Prešova	93
Frühbronzezeitliche Blattspitze aus Prešov	93
Slavomír K a t k i n (SÚPS - krajské stredisko, Nitra)	
Druhá sezóna výskumu kostola v Zemianskych Kostolanoch	93
Zweite archäologische Grabungssaison in Zemianske Kostolany	94
Výskum kaštieľa v Novákoch-Laskári	94
Archäologische Untersuchung des Kastells in Nováky-Laskár	95
Marián K l ě o (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Nálezy z Novej Vsi nad Váhom	95
Funde aus Nová Ves nad Váhom	95
Nález stredovekého objektu vo Vrbovom	95
Entdeckung eines mittelalterlichen Objektes in Vrbové	96
Stredoveké nálezy z Dubovian	96
Mittelalterliche Funde aus Dubovany	96
Sídliskový nález z Lančára	96
Siedlungsfund aus Lančár	96
Novoveké nálezy z Veselého	96
Neuzeitliche Funde aus Veselé	97
Eneolitický objekt z Hlohovca	97
Äneolithisches Objekt aus Hlohovec	97
Marián K l ě o - Vladimír K r u p a (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Prieskum v obci Pečeňady	97
Geländebegehung in der Gemeinde Pečeňady	98
Prieskum intravilánu obce Banka	98
Begehung des Intravillans der Gemeinde Banka	98
Prieskum vo Veľkých Kostolanoch	98
Begehung in Veľké Kostolany	99
Prieskum v intraviláne Nižnej	99
Begehung im Intravillan von Nižná	99

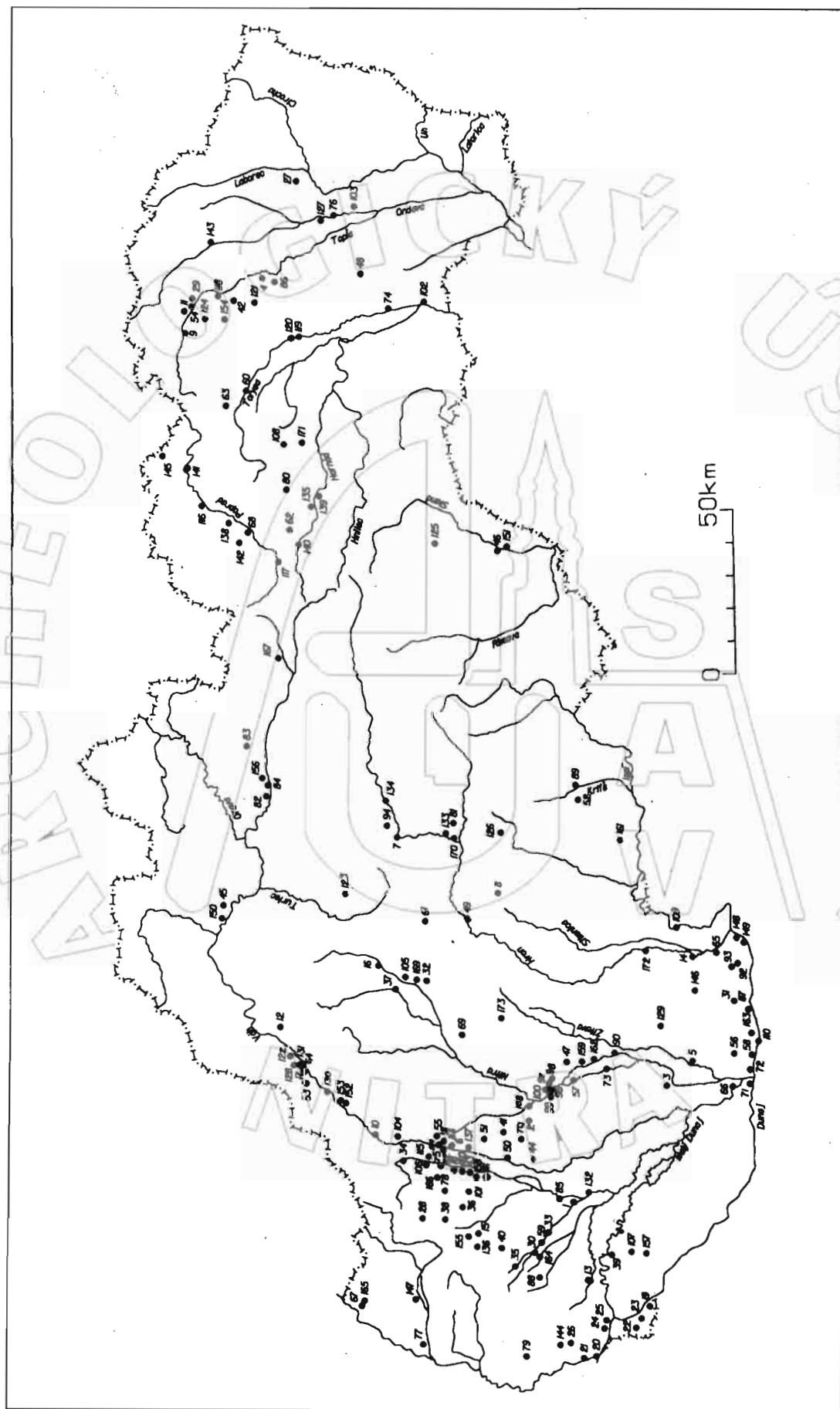
Nález z prieskumu v Krakovanoch	99
Funde von der Geländebegehung in Krakovany	100
Katarína Konečná - Gejza Trgína (Pohronské múzeum, Nová Baňa)	
Povrchový zber v Hliníku nad Hronom	100
Oberflächenlesefunde in Hliník nad Hronom	100
István Kovács (Železničiarska 1, Rimavská Sobota)	
Tretia sezóna výskumu stredovekého hrádka v Tornali	100
Dritte Grabungssaison auf der mittelalterlichen Kleinburg in Tornaľa	101
Nález z komitátneho hradu Gemer	101
Funde aus der Komitatsburg von Gemer	101
Rudolf Kujovský (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliisko lužickej kultúry v Trenčíne	102
Siedlung der Lausitzer Kultur in Trenčín	103
Ivan Kuzma (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie výskumu v Mužli-Čenkove	103
Fortsetzung der Grabung in Mužla-Čenkov	104
Jozef Labuda (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Výskum banských objektov v Banskej Štiavnici	104
Erforschung von Bergbauobjekten in Banská Štiavnica	104
Výsledky výskumu 14. sezóny na lokalite Staré mesto v Banskej Štiavnici	105
Ergebnisse der 14. Grabungssaison auf der Fundstelle Staré mesto in Banská Štiavnica	105
Záchranný výskum v starom zámku v Banskej Štiavnici	105
Rettungsgrabung von Starý zámok in Banská Štiavnica	106
Branislav Lesák - Margaréta Musilová - Branislav Resutík (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava)	
Archeologické výskumy v štátnej mestskej pamiatkovej rezervácii Bratislava	106
Grabungen in der staatlichen städtischen Denkmalreservation zu Bratislava	109
Róbert Malček (Vlastivedné múzeum, Zvolen)	
Nález bronzovej sekery zo Sásy	110
Fund einer Bronzeaxt aus Sása	111
Druhá sezóna výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok	111
Zweite Grabungssaison auf der Höhensiedlung in Lieskovec-Hrádok	111
Marta Mácelová (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Stredoveká keramika z Jánovej Lehoty	111
Mittelalterliche Keramik aus Jánova Lehota	112
Výskum na námestí SNP v Banskej Bystrici	112
Grabung auf dem SNP-stadtplatz in Banská Bystrica	113
Výskum mestského hradu v Banskej Bystrici	113
Untersuchung der städtischen Burg in Banská Bystrica	114

Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica) - Peter M o s n ý (SÚPS - krajské stredisko, Banská Bystrica)	
Záchranný výskum na námestí Štefana Moysesu v Banskej Bystrici	115
Rettungsgrabung auf dem Štefan Moyses-stadtplatz in Banská Bystrica	117
Elena M i n a r o v i č o v á - Igor B a z o v s k ý (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Rímske mince z výskumu na Balkánskej ulici v Bratislave-Rusovciach	117
Römische Münzen aus der Grabung auf der Balkangasse in Bratislava-Rusovce	117
Elena M i r o š š a y o v á (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Hromadný nález bronzových predmetov z Košických Oľšian	118
Hortfund von Bronzegegenständen aus Košické Oľšany	118
Jozef M o r a v č í k (Považské múzeum, Žilina)	
Nové urnové pohrebisko v Gbelanoch	118
Neues Urnengräberfeld in Gbelany	119
Nález bronzovej sekery v Tepličke nad Váhom	119
Fund einer Bronzeaxt in Teplička nad Váhom	120
Peter M o s n ý (SÚPS - krajské stredisko, Banská Bystrica)	
Výsledky prieskumu v Lupčianskej Doline	120
Ergebnisse der Geländebegehung im Tal Lupčianska Dolina	120
Gabriel N e v i z á n s k y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídlisko badenskej kultúry v Nitre-Janíkovciach	120
Siedlung der Badener Kultur in Nitra-Janíkovce	121
Gabriel N e v i z á n s k y - Ondrej O ť ě á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kostrový hrob z neskorej doby bronzovej zo Želiezoviec	121
Spätbronzezeitliches Körpergrab aus Želiezovce	121
Ladislav O l e x a - Peter T a j k o v (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Výskum v Nižnej Myšli na Koscelku	122
Ausgrabung in Nižná Myšľa-Na Koscelku	122
Ondrej O ť ě á n i - Václav F u r m á n e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Praveké osídlenie v chotári mesta Modrý Kameň	123
Urzeitliche Besiedlung im Stadtkataster von Modrý Kameň	124
Ďalšie prieskumy na hradisku kyjatickej kultúry v obci Horné Plachtince	125
Weitere Erkundungen auf dem Burgwall der Kyjatice-kultur in der Gemeinde Horné Plachtince	126
Ondrej O ť ě á n i - Gabriel N e v i z á n s k y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliskové nálezy z Pastoviec	127
Siedlungsfunde aus Pastovce	128
Tibor P á l i n k á s (Múzeum s galériou Hont, Šahy)	
Záchranný výskum vo Vinici	129
Rettungsgrabung in Vinica	129
Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare	129
Grabung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara	131

Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián U l i č n ý (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Stredoveké osídlenie vo Východnej	131
Mittelalterliche Besiedlung in Východná	132
Veronika P l a c h á (Mestské múzeum, Bratislava)	
Výsledky výskumu na národnej kultúrnej pamiatke Devín	133
Grabungsergebnisse auf dem Nationaldenkmal Devín	133
Karel P r á š e k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie výskumu v Bíni	134
Fortsetzung der Grabung in Bíňa	134
Prieskum na Zámčisku pri Modre	135
Geländebegehung von Zámčisko bei Modra	135
Marta R e m i a š o v á (Hornonitrianske múzeum, Prievidza)	
Nová slovanská lokalita	135
Eine neue Slawische Fundstelle	135
Marta R e m i a š o v á (Hornonitrianske múzeum, Prievidza) - Katarína M a l e č k o v á (SNM - Múzeum Bojnice) - Martin B ó n a (SÚPS - krajské stredisko, Nitra)	
Výskum spojovacieho (archívneho) krídla Bojnického hradu	136
Untersuchung des Verbindungsflügels der Burg Bojnice	137
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Peter G l o s (SÚPS - krajské stredisko, Prešov)	
Úštepy z hradu Kamenica	138
Abschläge aus der Burg Kamenica	138
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Ján H u n k a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Mince zo Sulína	138
Münzen aus Sulín	138
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Prieskum v okresoch Poprad a Stará Lubovňa	138
Geländebegehung im ehemaligen Bezirk Poprad und Stará Lubovňa	139
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad) - Gabriel L u k á č (SÚPS - regionálne stredisko, Levoča)	
Záchranný výskum pri Kláštore minoritov v Levoči	139
Rettungsgrabung beim Minoritenkloster in Levoča	140
Matej R u t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Mojzesove	140
Rettungsgrabung in Mojzesovo	141
Matej R u t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Jaroslava R u t t k a y o v á (Nitrianske múzeum, Nitra)	
Záchranné výskumy vo Veľkom Cetíne	141
Rettungsgrabungen in Veľký Cetín	142

Jaroslava R u t t k a y o v á (Nitrianske múzeum, Nitra) - Matej R u t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum vo Vinodole	143
Rettungsgrabung in Vinodol	144
Marián S a m u e l (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie výskumu v areáli Ponitrianskej galérie	145
Fortsetzung der Grabung im Areal der Nitratal-Galerie	147
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Regionálny prieskum Spiša	148
Regionale Erkundung des Zips-Gebietes	149
Výskum neolitického sídliska v Stráňach pod Tatrami	149
Untersuchung einer neolithischen Siedlung in Stráne pod Tatrami	151
Numizmatické prírastky v zbierke Podtatranského múzea v Poprade	151
Numismatischer Zuwachs in der Sammlung des Podtatranské muzeum Poprad	151
Ivan S t a n í k (SÚPS, Bratislava)	
Ďalší rok revízneho výskumu v Stupave	152
Ein weiteres Jahr der Revisionsgrabung in Stupava	152
Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranná akcia na trase výstavby diaľnice Chocholná-Skala	153
Rettungsaktion auf der Trasse des Fernstrassenbaues Chocholná-Skala	153
Desiata sezóna výskumu v Borovciach	153
Zehnte Grabungssaison in Borovce	154
Ivana S t r a k o š o v á (Vihorlatské múzeum, Humenné)	
Výskum výrobného ateliéru v Brestove	154
Untersuchung eines Produktionsateliers in Brestov	155
Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Lužické a rímske nálezy z Turíka	155
Lausitzer und römische Funde aus Turík	155
Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok) - Radovan F o d o r (Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)	
Prieskum lužického urnového pohrebiska v Abraháme	156
Begehung des Lausitzer Urnengräberfeldes in Abraham	156
Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok) - Štefan S a l i š (Likavka, Nemčekova 899)	
Nálezy z prieskumu Dolného Liptova	157
Funde der Begehung der unteren Liptov-region	157
Božena T o m á š o v á (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Kamenná industria z okolia Prešova	158
Steinindustrie aus dem Umkreis von Prešov	158
Krzysztof T u n i a (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov, Polsko) - Paweł V a l - d e - N o w a k (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov, Polsko) - Gabriel N e -	

v i z á n s k y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Slovensko-poľský archeologický prieskum v Karpatoch	158
Slowakisch-Polnische archäologische Geländeerkundung in den Karpaten	160
Jozef U r m i n s k ý (Kamenohorská 40, Hlohovec)	
Identifikácia pravekého osídlenia severne od Hlohovca	160
Identifizierung urzeitlicher Besiedlung nördlich von Hlohovec	161
Peter U š i a k (Gerlachovská 4, Banská Bystrica)	
Výskum v jaskyni Kaplnka	161
Grabung in der Höhle Kaplnka	162
Martin V a n ě o (Trnava, Tehelná 31)	
Nálezy z doby halštatskej z Kátova	162
Hallstattzeitliche Funde aus Kátov	163
Nové eneolitické nálezy z Vrádišťa	163
Neue äneolithische Funde aus Vrádište	163
Vladimír V a r s i k - Jana K o v a č i k o v á - Pavol I v a n (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie záchranného výskumu na trase diaľnice D2 v Rusovciach	164
Fortsetzung der Rettungsgrabung auf dem Fernstrassenabschnitt D2 in Rusovce	166
Hana V l a š i ě o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum na Mostnej ulici v Nitre	168
Grabung in der Gasse Mostná ul. in Nitra	169
Ivona V l k o l i n s k á - Ľudmila I l l á š o v á - Ján H u n k a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky prieskumov na trase diaľnice	170
Ergebnisse der Begehungen auf der Trasse einer Fernstrasse	171
Mária V o n d r á k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kostrové zvyšky štyroch ľudí z Nitry-Chrenovej	171
Skelettreste von vier Menschen aus Nitra-Chrenová	172
Ľudské kostrové zvyšky z výskumu v Nitre	172
Menschliche Skelettreste der Grabung in Nitra	172
Ďalšie stredoveké kostry zo Skalky nad Váhom-Skaly	173
Weitere mittelalterliche Skelette aus Skalka nad Váhom-Skala	173
Kostry z pohrebiska vo Veľkom Cetíne	174
Skelette vom Gräberfeld aus dem 9. Jh. in Velký Cetín	174
Skratky časopisov a zborníkov	176
Abkürzungen der Zeitschriften und Sammelbände	176
Skratky názvov pracovísk	176
Abkürzungen der Namen der Arbeitsstellen	176
Obrázky 1-126 - Abbildungen 1-126	177
Text unter die Abbildungen	284

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1996 (číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam na tabuľke - s. 14-20)

Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1996 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 14-20)

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	doba				stredovek				
							halštatská	laténska	rimska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
28	Brezová pod Bradlom	Myjava													32
29	Brezovka	Bardejov													159
30	Budmerice	Pezinok			•	•	•	•					•	•	24, 27
31	Búč	Komárno													32
32	Bystričany	Prievidza			•										55
33	Cífer	Trnava			•										55
34	Čachtice	Nové Mesto nad Váhom												•	21, 32
35	Častá	Pezinok													32
36	Dechtice	Trnava													33
37	Diviacka Nová Ves	Prievidza										•	•		135
38	Dobrá Voda	Trnava													33
39	Dolné Janíky	Dunajská Streda					•								63
40	Dolné Orešany	Trnava			•	•	•							•	59
41	Dolné Trhovište	Hlohovec													33
42	Dubie	Bardejov		•											159
43	Dubovany	Piešťany												•	95
44	Dvorníky, časť Posádka	Hlohovec			•	•	•			•					21, 33
45	Gbeľany	Žilina				•									118
46	Gemer	Revúca												•	101
47	Golianovo	Nitra		•											56
48	Herľany	Košice - okolie			•										58
49	Hliník nad Hronom	Žiar nad Hronom	•												100
50	Hlohovec	Hlohovec		•	•	•							•		97, 160
51	Horné Otrokovce	Hlohovec													33
52	Horné Plachtince	Veľký Krtíš				•									125
53	Horné Srnie	Trenčín				•		•						•	79
54	Hrabovec	Bardejov													159
55	Hubina	Piešťany			•										55
56	Chotín	Komárno													33
57	Ivanka pri Nitre	Nitra				•									82
58	Iža	Komárno							•						76

[illegible]

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek							
						bronzová	halštatská	laténska	rímska a stahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10-12. storočie	13.-16. storočie	novovek			
90	Mojzesovo	Nové Zámky		•	•											140	
91	Moravany nad Váhom	Piešťany	nedatované												34		
92	Mužla-Čenkov	Nové Zámky		•	•							•	•			103	
93	Mužla, časť Jurský Chlm	Nové Zámky	nedatované												34		
94	Nemce	Banská Bystrica			•	•			•							161	
95	Neznáme nálezisko														•	77	
96	Nitra	Nitra		•	•	•		•	•	•	•	•			•	34, 63, 78, 172	
97	Nitra, časť Chrenová	Nitra													•	34, 41, 63, 78, 171	
98	Nitra, časť Janškovec	Nitra			•											120	
99	Nitra, časť Mlynárce	Nitra		•												83	
100	Nitra, časť Staré Mesto	Nitra				•		•		•	•	•	•			28, 77, 145, 168	
101	Nižná	Piešťany													•	•	99
102	Nižná Myšľa	Košice - okolie		•											•		122
103	Nižný Hrušov	Vranov nad Topľou													•		93
104	Nová Ves nad Váhom	Nové Mesto nad Váhom			•	•									•		95
105	Nováky	Prievidza													•	•	94
106	Očkov	Nové Mesto nad Váhom	nedatované												34		
107	Oldza	Dunajská Streda	nedatované												34		
108	Ordzovany	Levoča	•														26
109	Pastovce	Levice				•							•				127
110	Patince	Komárno	nedatované												34		
111	Pečeňady	Piešťany		•		•										•	97
112	Piešťany	Piešťany		•													56
113	Piešťany-Banka	Piešťany	nedatované												34		
114	Piešťany - okolie	Piešťany										•	•				21
115	Pobedim	Nové Mesto nad Váhom													•		21
116	Podolinec	Stará Ľubovňa													•	•	138

[illegible]

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	doba			stredovek			novovek			
							halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie		13.-16. storočie		
148	Štúrovo - Nána	Nové Zámky	nedatované												34	
149	Štúrovo, časť Obid	Nové Zámky	nedatované												34	
150	Teplica nad Váhom	Žilina				•									119	
151	Tornaľa	Revúca			•	•							•		100	
152	Trenčín	Trenčín		•	•	•							•	•	39, 102	
153	Trenčín, časť Istebník	Trenčín		•	•	•			•		•				102	
154	Trenčín, časť Záblatie	Trenčín									•			•	72, 153	
155	Tročany	Bardejov											•	•	160	
156	Trstín	Trnava		•	•								•		57	
157	Turč	Ružomberok					•		•						155	
158	Veľká Paka, časť Čukárska Paka	Dunajská Streda	nedatované												34	
159	Veľké Kostoľany	Piešťany		•										•	•	98
160	Veľký Cetín	Nitra				•	•					•	•			34, 141, 174
161	Veselé	Piešťany													•	96
162	Vinica	Veľký Krtíš		•												129
163	Vinodol	Nitra		•	•		•	•	•	•	•	•				143
164	Virt	Komárno	nedatované												35	
165	Vištuk	Pezinok				•										24
166	Vrádište	Skalica			•											163
167	Vrbové	Piešťany		•										•		56, 95
168	Východná	Liptovský Mikuláš	?	?										•		131
169	Zbehy	Nitra	nedatované												35	
170	Zemianske Kostoľany	Prievidza												•	•	93
171	Zvolen	Zvolen										•				65
172	Žehra	Spišská Nová Ves		•					•				•	•		148
173	Želiezovce	Levice				•										121
174	Žikava	Nitra													•	78

DOKUMENTÁCIA NIEKOĽKÝCH NÁLEZOV ZO SÚKROMNÝCH ZBIEROK

Róbert Bača - Vladimír Krupa

V tomto príspevku podávame informáciu a dokumentujeme niekoľko archeologických nálezov uložených v súkromných zbierkach, prípadne získaných do Balneologického múzea.

1. Čachtice (okr. Nové Mesto nad Váhom). Z hradu v Čachticiach (M-33-120-D-c, 1 : 25 000, 330 : 108 mm) pochádza masívny železný hrot strely do kuše. Má štvorhranný prierez, na jednej strane je ukončený hrotom, na druhej trňom, ktorý je odlomený. Zach. dl. 7,4 cm (obr. 1: 3). Datovanie: 15.-16. stor. Uloženie: Balneologické múzeum, Piešťany.

2. Okolie Piešťan (okr. Piešťany). Miniatúrna hrncovitá nádoba s nepravidelným zhrubnutým golierovitým okrajom, zhotovená v ruke (obr. 1: 2). Najväčšia výduť je v hornej tretine a tu, na pleciach nádoby, sa sústreďuje aj veľmi jednoduchá výzdoba. Tvoria ju nepravidelná vlnovka a nepravidelne rozložené vrypy. Farba sivohnedá s čiernymi plochami po vypálení. Nález pravdepodobne pochádza z hrobu (azda detského) z niektorej lokality na dudvážskej terase (Dubovany ?, Borovce ?). Datovanie: 9. stor. Slovania. V. 7,3 cm, Ø ústia 5,8 cm, Ø dna 3,5 cm. Uloženie: M. Vrabel, Piešťany, súkromná zbierka.

3. Pobeďim (okr. Nové Mesto nad Váhom). V neznámej polohe bolo vyorané železné šidlo s pozdĺžnou rukoväťou kruhového prierezu a hranatým telom zbiehajúcim sa do ostrého hrotu. Dl. 19,2 cm, dl. rukoväte 1 cm, (obr. 1: 1). Datovanie: bližšie neurčené (pravdepodobne novovek). Uloženie: Balneologické múzeum, Piešťany.

4. Sokolovce (okr. Piešťany). Pri zemných prácach na parcele za domom č. 118/37 (35-32-23, 1 : 10 000, 133 : 150 mm) našiel jej majiteľ P. Dovčík železnú sekeru (obr. 1: 4). Lokalita sa nachádza na lavobrežnej terase rieky Váh. Masívna železná sekera s rovnou hornou a oblúkovitou dolnou hranou, rovným tylom, oblúkovitým ostrím. Otvor pre porisko je oválny, v strede mierne sploštený. Dl. 20 cm, š. tyla 1,6 cm, max. hr. 2,8 cm. Datovanie: 15.-16. stor. Uloženie: P. Dovčík, Sokolovce.

DOKUMENTATION EINIGER FUNDE AUS PRIVATSAMMLUNGEN. Der Beitrag bietet Informationen über einige Zufallsfunde der materiellen Kultur. Von der Burg in Čachtice (Bez. Nové Mesto nad Váhom) stammt ein massiver eiserner Armbrustbolzen (15.-16. Jh.), aus dem Umkreis von Piešťany (Bez. Piešťany) ein kleines topfförmiges Gefäß (Slawen 9. Jh.), aus Pobeďim (Bez. Nové Mesto nad Váhom) der Fund einer Eisenahle (Neuzeit) und aus Sokolovce (Bez. Piešťany) der Fund einer Eisenaxt aus dem 15.-16. Jh.

VÝSKUM V DVORNÍKOCH-POSÁDKE

Juraj Bartík

Dvorníky, časť Posádka (okr. Hlohovec), poloha Podzámček (M-33-132-D-c, 1 : 25 000, 205 : 303 mm), predstihový záchranný výskum, maďarovská kultúra, popolnicové polia. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Výskum Archeologického múzea SNM v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV súvisel s realizáciou výstavby piatej vetvy tranzitného plynovodu. Cieľom pokračovania v r. 1996 bolo preskúmať severný okraj lokality, odkrytá plocha dosiahla 530 m². Z areálu za opevnením s rozsahom 65 árov sa preskúmalo v priebehu dvoch sezón vyše 10 %.

Osídlenie zo staršieho eneolitu sa v severnej časti polohy doložilo iba ojedinelými črepami, zdobenými brázdneným vpichom.

Aj v r. 1996 predstavuje ťažiskové obdobie osídlenia maďarovská kultúra. Priebeh opevnenia, skúmaný v úseku dlhom 15 m, potvrdil poznatky z r. 1995. Za priekopou sa nachádza 10 m široký zvyšok valu pozostávajúci z troch rovnobežných "sekcii" hĺn odlišnej farby. Tie ohraničovali štyri žliabky, v najzachovalejších miestach až 100 cm hlboké a 50 cm široké. V ojedinelých prípadoch sa

v ich výplni podarilo farebne odlíšiť spodné časti zapustených kolov. Z vnútornej strany sledovala val 5-8 m široká a 1-2 m hlboká zahĺbenina. Jej výplň obsahovala v spodnej časti bohatý keramický aj osteologický materiál maďarovskej kultúry. Vyskytli sa aj ojedinelé ľudské kosti. Spodná časť zahĺbeniny bola silno prepálená. Odkryté situácie v oblasti opevnenia dovoľujú nasledujúcu interpretáciu:

- na ploche bez stôp predchádzajúceho maďarovského osídlenia postavili 7 m širokú hradbu s tromi palisádovými žliabkami, vnútorným žlabom a predsunutou priekopou. Prvá fáza opevnenia zhruba zodpovedá rekonštrukcii fortifikácie v Nitrianskom Hrádku (Točík 1978, Plan 77);

- po silnom prepálení zadného žlabu, presahujúceho až k hradbe, pristavili k jej vnútornému okraju tretiu sekciu. Jej fľovitá výplň zodpovedá prevažne materiálu získanému pri hĺbení, či skôr prehlbovaní spodnej časti priekopy. Teleso tretej "sekcii" je v superpozícii nad jednou jamou maďarovskej kultúry. Následnosť výstavby prvých dvoch a tretej sekcie nemusí znamenať veľký časový rozdiel. Tak ako prvé dve, aj tretiu postavili na pôvodnom humuse. Ak by bola výrazne mladšia, nepochybne by sa pod jej jednoliatou výplňou objavila deštrukcia z prvých dvoch.

Pri skúmaní vnútorného priestoru sa ukázalo, že v období maďarovskej kultúry nebolo osídlenie rovnako intenzívne. Kultúrna vrstva s hrúbkou do 40 cm sa vytvorila len v priestore za opevnením a v zahĺbenine na severnom okraji areálu. Medzi nimi sa našlo v ornici iba minimálne množstvo drobných črepov.

Výskumom sa odkrylo desať jam maďarovskej kultúry. Z nich len tri obsahujú reprezentatívne súbory keramiky. Počet jam je vzhľadom na odkrytú plochu prekvapivo nízky, na 100 m² vnútorného areálu pripadajú v Dvorníkoch-Posádke menej ako dve jamy. Porovnanie s osadami v Nitrianskom Hrádku a vo Veselom ukazuje, že osídlenie v Dvorníkoch-Posádke bolo menej intenzívne, možno trvalo kratšiu dobu.

Jedným z cieľov predstihového výskumu bolo odkrytie maďarovských obydľí. V sondách sa zachytili polohy dvoch ohnísk, okolo ktorých sa zistili skupiny kamení a keramiky vrátane zásobníkových nádob. Predpokladáme, že ohniská aj veľké nádoby boli súčasťou obydľí. Mazanícové dlážky, stopy stien ani kolové jamy sa zachytiť nepodarilo.

Časové zaradenie dvoch fáz maďarovského osídlenia na lokalite v rámci trojstupňového vertikálneho delenia kultúry je sťažené chýbaním chronologicky citlivých bronzových predmetov. Zatiaľ môžeme iba konštatovať, že nádoby najstaršieho, úněticko-maďarovského, stupňa sa v súbore nevyskytli.

Osídleniu z ranej fázy popolnicových polí patrí kolová stavba odkrytá v r. 1995 a osamotená kultúrna jama. Z vrstvy pod orniciou pochádzajú skupiny prepálenej mazanice premiešanej s keramikou a výnimočne i bronzové predmety, napr. ihlica s guľovitou hlavicou a zhrubnutým krčkom.

Na osídlenie polohy v neskorej dobe bronzovej a počiatku staršej doby železnej poukazuje jama 2 s charakteristickou keramikou. Predbežná analýza ukazuje, že k nemu patria aj dve zahĺbeniny s rovnobežnými stenami - pravdepodobne chaty.

Laténske osídlenie zastupuje keramika z vrstvy.

Prekvapením v sezóne 1996 bol osamotený žiarový hrob v popolnici pražského typu.

Výskum v Dvorníkoch-Posádke v r. 1995 a 1996 bol prínosom predovšetkým pre poznanie architektúry maďarovských fortifikácií, ako aj doteraz málopočetných obytných stavieb popolnicových polí. Z nálezov treba vyzdvihnúť reprezentatívny osteologický materiál a zvyšky maďarovskej kovolejárskej dielne vo vrstve.

Literatúra

TOČÍK, A. 1978: Nitriansky Hrádok-Zámeček, Bez. Nové Zámky. Nitra.

GELÄNDEBEGEHUNG IN DVORNÍKY-POSÁDKA. Die Vorsprungsgrabung in Dvorníky, Teil Posádka (Bez. Hlohovec), knüpfte an die Saison vom J. 1995 an. Im J. 1996 wurde eine Fläche von 530 m² freigelegt. Vom Areal hinter der Befestigung mit dem Ausmaß von 65 Ar wurden im Verlauf zweier Saisons über 10 % untersucht. Auf der Fundstelle wurden sporadische Besiedlungsspuren aus dem älteren Äneolithikum, aus der Latène- und frühslawischen Zeit freigelegt. Den Besiedlungsschwerpunkt repräsentiert eine befestigte Siedlung der Maďarovce-Kultur. Der Verlauf der Befestigung bestätigte in einem 15 m langen untersuchten Abschnitt die Erkenntnisse aus

dem J. 1995. Hinter dem Graben befindet sich ein 10 m breiter Wallrest, bestehend aus drei parallelen "Sektionen" einer Lehmschüttung von abweichender Farbe. Diese waren von vier Rinnen umgrenzt, die an den erhaltenen Stellen sogar 100 cm tief und 50 cm breit waren. In vereinzelten Fällen konnten in ihrer Verfüllung farblich abweichende untere Teile eingetiefter Pfosten unterschieden werden. Von der Innenseite verfolgte den Wall eine 5-8 m breite und 1-2 m tiefe Einsenkung. Ihre Verfüllung enthielt im Unterteil reiches Keramik- und auch osteologisches Material der Maďarovce-Kultur. Vereinzelt kamen auch Menschenknochen vor. Der untere Teil der Einsenkung war stark gebrannt. Die freigelegten Befunde im Bereich der Befestigung erlauben nachfolgende Interpretation: - Auf der Fläche ohne Spuren der vorangehenden Maďarovce-Besiedlung erbaute man einen 7 m breiten Wall mit drei Palisadenrinnen, mit einer inneren Rinne und einem vorgeschobenen Graben. Die erste Phase der Befestigung entspricht grob der Rekonstruktion der Fortifikation in Nitriansky Hrádok (Točík 1978; Plan 77). - Nach einem starken Brand der hinteren Rinne, die bis zum Wall reichte, baute man an seinem Innenrand die dritte Sektion an. Ihre lehmige Verfüllung entspricht vorwiegend dem Material, das bei der Ausschachtung, bzw. eher Vertiefung des unteren Grabenteiles gewonnen wurde. Der Körper der dritten "Sektion" befindet sich in Superposition über einer Grube der Maďarovce-Kultur. Die bauliche Aufeinanderfolge der ersten zwei und der dritten Sektion braucht keinen großen zeitlichen Unterschied zu bedeuten. So wie die ersten zwei, wurde auch die dritte auf dem ursprünglichen Humus errichtet. Falls sie ausgeprägt jünger wäre, würde zweifellos unter ihrer kompakten Verfüllung die Destruktion von den ersten zwei zum Vorschein kommen. Bei der Untersuchung des Innenraumes erwies es sich, daß zur Zeit der Maďarovce-Kultur die Besiedlung nicht gleich intensiv war. Eine Kulturschicht bis zu 40 cm Mächtigkeit hat sich nur im Raum hinter der Befestigung und in der Einsenkung am Nordrand des Areals ausgebildet. Im Raum dazwischen fand man in der Ackerkrume nur eine minimale Menge kleiner Scherben. Bei der Grabung wurden 10 Gruben der Maďarovce-Kultur freigelegt. Von ihnen enthielten nur drei repräsentative Keramikkollektionen. Die Zahl der Gruben ist in Anbetracht der freigelegten Fläche überraschend klein, auf 100 m² des Innenareals entfallen in Dvorníky-Posádka weniger als zwei Gruben. Der Vergleich mit Siedlungen in Nitriansky Hrádok und Veselý zeigt, daß die Besiedlung in Dvorníky-Posádka weniger intensiv war, sie dürfte eine kürzere Zeit gedauert haben. Eines der Ziele der Vorsprungsgrabung war die Freilegung von Maďarovce-Wohnhäusern. In den Schnitten erfaßte man Lagen dreier Feuerstellen, rund um welche Gruppen von Steinen und Keramik samt Vorratsgefäßen festgestellt wurden. Es ist anzunehmen, daß die Feuerstellen wie auch die großen Gefäße ein Bestandteil von Behausungen waren. Lehmestrichfußböden, Wandspuren wie auch Pfostengruben konnten aber nicht erfaßt werden. Die zeitliche Einstufung zweier Phasen der Maďarovce-Besiedlung auf der Fundstelle ist im Rahmen der dreistufigen vertikalen Gliederung der Kultur durch das Fehlen von chronologisch empfindlichen Bronzegegenständen erschwert. Vorderhand kann nur festgestellt werden, daß Gefäße der ältesten Aunjetitz-Maďarovce-Stufe in der Kollektion nicht vorgekommen sind. Zur Besiedlung aus der Frühphase der Urnenfelder gehört ein Pfostenbau und eine vereinzelte Kulturgrube. Aus der Schicht unter der Ackerkrume stammen Nester gebrannten Lehmverputzes, vermengt mit Keramik und ausnahmsweise auch mit Bronzegegenständen, wie eine Kugelkopfnadel mit geschwollenem Hals. Auf die Besiedlung der Lage in der Spätbronzezeit und beginnenden älteren Eisenzeit verweist eine Grube mit charakteristischer Keramik. Die vorläufige Analyse zeigt, daß zu ihr auch zwei Vertiefungen mit parallelen Wänden, wahrscheinlich einer Hütte, gehören. Die Grabung in Dvorníky-Posádka in den J. 1995 und 1996 lieferte beitragende Erkenntnisse vor allem für das Kennen der Architektur der Maďarovce-Fortifikationen wie auch der bisher wenigen Wohnhäuser der Urnenfelderkulturen. Hervorzuheben sind aus den Funden repräsentatives osteologisches Material und die Reste einer Maďarovce-Metallgußwerkstätte, die in der Schicht breitgeschleppt waren.

PRIESKUM V POVODÍ MALOKARPATSKÝCH POTOKOV

Juraj Bartík - Ján Štrbík

Regionálny prieskum, zber v povodí potokov prameniach v Malých Karpatoch. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

1. **B u d m e r i c e** (okr. Pezinok). Z areálu známeho opevneného sídliska maďarovskej kultúry (M-33-131-D-d, 1 : 25 000, 195-205 : 37-48 mm) pochádza praslen so zdobeným povrchom zo staršej doby železnej (obr. 2: 1).

2. **S l á d k o v i č o v o** (okr. Galanta). Z katastra obce (45-11-20, 1 : 10 000, 455 : 345 mm) pochádza fragment nádoby terra sigillata zdobený rastlinným ornamentom (obr. 2: 2).

3. **V i š t u k** (okr. Pezinok). V katastri obce (bližšia lokalizácia uložená v dokumentácii AM SNM) sa našiel fragment bronzového kosáka.

ERKUNDUNG KLEINKARPATISCHER BACHTÄLER. Regionale Erkundung, Lesefunde. Unterbringung der Funde: Archäologisches Museum des SNM. Budmerice (Bez. Pezinok), Siedlungsfund aus der älteren Eisenzeit (2: 1). Sládkovičovo (Bez. Galanta), römerzeitlicher Siedlungsfund (Abb. 2: 2). Vištuk (Bez. Pezinok), Siedlungsfund, Bronzeschelffragment.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V INTRAVILÁNE BRATISLAVY-RUSOVIEC

Igor Bazovský

V intraviláne mestskej časti Bratislava-Rusovce (okr. Bratislava V) uskutočnilo Archeologické múzeum SNM v súvislosti so stavbami rodinných domov viaceré záchranné výskumy. Zistené objekty z doby rímskej súvisia s civilnou osadou z tohto obdobia.

a) **B a l k á n s k a u l.**, pozemok P. Blahovca, č. parc. 14/1, 15 (Bratislava 8-5/32, 1 : 1 000, 459 : 224 mm), doba rímska, sídlisko.

V stenách stavebnej jamy preskúmaných viacerých sídliskových objektov (jamy, studňa ?) z prvej polovice 3. stor., niektoré z nich vo vzájomnej superpozícii. Nálezy: keramika, bronzový prsteň s gemou, fragmenty kahancov, bronzových ihlíc a kostených ihlíc, železná pracka a mince (pozri príspevok E. Minarovičovej a I. Bazovského v tejto ročenke).

b) **M a ě a r s k á u l.**, pozemok J. Bognára, č. parc. 35 (Bratislava 8-5/32, 1 : 1 000, 330 : 109 mm), staršia doba železná, sídlisko ?

Na dne stavebnej jamy v hĺbke 2 m preskúmaná časť halštatského sídliskového objektu, pravdepodobne zemnice (dĺ. 3,5 m, hĺ. 1,3 m). Nálezy: črepy, zvieracie kosti.

c) **M a ě a r s k á u l.**, pozemok P. Bajčeva, č. parc. 43 (Bratislava 8/5-32, 1 : 1 000, 298 : 45 mm), doba rímska.

V predpolí tábora v stene výkopu zistená prepálená vrstva, ktorá obsahovala črepy a sklený korálik. Pod ňou sa črtala zahĺbenina bez nálezov.

d) **U l. P o h r a n i č n í k o v**, pozemok P. Morského, č. parc. 680 (Bratislava 8-5/31, 1 : 1 000, 127 : 99 mm), staršia doba bronzová, doba rímska, hrob, priekopa.

V stene stavebnej jamy zachytená časť profilu dávnejšie zistenej priekopy (Pichlerová 1985, s. 198-199). Datovanie jej zániku do obdobia po markomanských vojnách potvrdzuje i črep s kolkom PRISCUS z poslednej tretiny 2. až začiatku 3. stor. Nálezy: črepy, železný prsteň.

Okraj priekopy narušoval hrobovú jamu skrčenca uloženého na ľavom boku a orientovaného v smere JZ-SV. Inventár hrobu tvorili dve nádoby, ktoré ho priradujú k wieselburskej kultúre.

e) **U l. P o h r a n i č n í k o v**, pozemok P. Federiča, č. parc. 677 (Bratislava 8-5/31, 1 : 1 000, 124 : 125 mm), doba rímska, sídlisko.

Na dne stavebnej jamy preskúmané dve sídliskové jamy. Nálezy: črepy, fragmenty strešnej krytiny.

Literatúra

PICHLEROVÁ, M. 1985: Výskum v Bratislave-Rusovciach. In: AVANS v r. 1984. Nitra, s. 198-199.

RETTUNGSGRABUNGEN IM INTRAVILLAN VON BRATISLAVA-RUSOVCE (Bez. Bratislava V). Im Intravillan von Bratislava, Teil Rusovce, erfolgten im Zusammenhang mit dem Aufbau von Familienhäusern mehrere Rettungsgrabungen. Die festgestellten römerzeitlichen Objekte hängen mit der Zivilsiedlung aus dieser Zeit zusammen. 1. Auf der Gasse Balkanská ul. (Parzelle 14/1, 15) mehrere festgestellte Siedlungsobjekte aus dem 2.-ersten Hälfte des 3. Jh. (Gruben, Brunnen?). 2.-3. Auf der Gasse Maďarská ul. untersuchter Teil eines hallstattzeitlichen Objektes, wahrscheinlich einer Grubenhütte (Parzelle 35, L. 3,5 m, T. 1,3 m) und eine Brandschicht aus römischer Zeit (Parzelle 43). 4. Auf der Gasse Pohraničníkov auf der Parzelle 680 ein gestörtes Körpergrab mit zwei Wieselburger Gefäßen und der Teil eines seit längerem erfaßten Grabens (I) aus dem 2. Jh., auf der Parzelle 677 zwei römerzeitliche Siedlungsgruben.

PRIESKUM V BRATISLAVE-JAROVCIACH

Igor Bazovský

Bratislava, časť Jarovce (okr. Bratislava V), prieskum, mladý paleolit (?), doba bronzová, doba halštatská (?), doba laténska, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V súvislosti so stavbou diaľnice D2 sa na jej trase i mimo nej uskutočnil prieskum.

a) poloha K i l o m e t r á k (44-24-12, 1 : 10 000, 110 : 320 mm) - vyvýšenina nad meandrom vyschnutého dunajského ramena. Na poli sa našli črepy z doby bronzovej (obr. 3: 1), halštatskej (?) (obr. 3: 6); laténskej (obr. 3: 7-9, a z 10.-12. stor. (obr. 3: 10-14). Nálezy súvisia s osídlením v polohe Horné Senokosy (Halagan - Turčan 1992).

b) poloha H o r n é D l h é (44-24-17, 1 : 10 000, 248 : 44 mm). Na okraji miernej vyvýšeniny nájdená kamenná štiepaná industria pravdepodobne z obdobia mladého paleolitu.

c) poloha D o l n é D l h é (44-24-17, 1 : 10 000, 208-182 : 138-198 mm). V trase diaľnice zistené rozptýlené nálezy z obdobia stredoveku. Pri následnom zisťovacom výskume a ani pri stavbe diaľnice sa stredoveké osídlenie nepotvrdilo.

Literatúra

HALAGAN, J. - TURČAN, V. 1992: Prieskum v Bratislave-Jarovciach. In: AVANS v r. 1990. Nitra, s. 40.

BEGEHUNG IN BRATISLAVA, TEIL JAROVCE (Bez. Bratislava V). Bei dieser Begehung konstatierte man in der Lage kilometrák Scherben aus der Bronze-, Hallstatt- (?) und Latènezeit wie auch aus dem 10.-12. Jh. (Abb. 3), in der Lage Horné Dlhé Silexspaltindustrie aus dem Jungpaläolithikum (?) und in der Lage Dolné Dlhé verstreute mittelalterliche Scherben.

NOVÝ NÁLEZ Z DOBY LATÉNSKEJ ZO SEMEROVA

Peter Bárta - Lucia Benediková

V r. 1996 boli v záhrade rodiny Tahotných v severnej časti intravilánu obce Semerovo (okr. Nové Zámky; 45-24-21, 1 : 10 000, 297 : 214 mm), majiteľmi nájdené a autorom láskavo odovzdané tieto nálezy: vakovitá flašovitá nádoba s obežným krúžkom pod okrajom a s jemne naznačeným odsadením hrdla od tela (obr. 4: 2) a železný predmet, pravdepodobne britva/nôž, v dôsledku korózie pevne spojený s pieskovcovým brúsnym kameňom (obr. 4: 1). Nádobu zachovanú vo väčších fragmentoch bolo možné rekonštruovať. Jej korodovaný povrch nedovoľuje s istotou tvrdiť, že bola

vyrobená na kruhu. Je nekvalitne vypálená, s odlupujúcou sa vnútornou i vonkajšou tmavosivou povrchovou vrstvou, na lome hnedá s tmavosivým jadrom.

Stav zachovania nájdených predmetov a zloženie súboru ponúka možnosť interpretovať nález ako zvyšok mužského žiarového hrobu, čomu by neodporovala ani informácia o absencii kostrových pozostatkov.

Najbližšou tvarovou analógiou k nádobe zo Semerova je exemplár z hrobu v Damaši (Eisner 1933, s. 171, tab. LIV: 22). Analogické keramické tvary i súpravy britvy/noža s brúsnym kameňom pochádzajú napr. z hrobov 17 a 19 z Dubníka (Bujna 1989, tab. XVI, XXII), z hrobu 235 z Malých Kosiň (Bujna 1995, tab. 30 : C) a zo zberu z Kamenína (Beňadič - Vlček - Ambros 1957, tab. XLII : 9). V Dubníku sú uvedené hroby datované do prvej a druhej fázy pohrebiska, stupne LTB1, LTB2a, (Bujna 1991, s. 252-253); pohrebisko v Malých Kosiňach patrí do stupňa LTB2 s vyznievaním pochovávaní v stupni LTC1 (Bujna 1995, s. 9, 10, 12).

Vzhľadom na nízku chronologickú citlivosť nálezov zaraďujeme súbor rámcovo do stupňa LTB; ak išlo skutočne o žiarový hrob, prikláňame sa k jeho druhej polovici.

Literatúra

BEŇADIČ, B. - VLČEK, E. - AMBROS, C. 1957: Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku. Bratislava.

BUJNA, J. 1989: Das latènezeitliche Gräberfeld bei Dubník I. Slovenská Arch. 37, s. 245-354.

BUJNA, J. 1991: Das latènezeitliche Gräberfeld bei Dubník II. Analyse und Auswertung. Slovenská Arch. 39, s. 221-256.

BUJNA, J. 1995: Malé Kosiňy. Latènezeitliche Gräberfeld. Katalog. Nitra.

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.

NEUFUND AUS DER LATÈNEZEIT AUS SEMEROVO (Bez. Nové Zámky). Ein Gefäß, ein Eisengegenstand - ein Rasiermesser/Messer, und ein Wetzstein aus Sandstein, die zufällig auf einem Privatgrundstück in der Gemeinde gefunden wurden, sind rahmenhaft in die Stufe LTB datiert, falls es sich um den Rest eines Brandgrabes handeln würde, neigen die Autoren zur Datierung in ihre zweite Hälfte.

ARCHAICKÉ PALEOLITICKÉ NÁLEZY ZO SPIŠA

Juraj Bárta - Marián Soják

1. Ordzovany (okr. Levoča), mierna svahová ostrožina na pravom brehu nepomenovaného potoka, ktorý vteká do väčšej Margecianky medzi kótami 516 a 479 na východnej strane cesty z Ordzovian do Studenca. Nadmorská výška 500 m (M-34-102-D-c, 1 : 25 000, 277 : 271 mm), archaický paleolit stredný možno až starý, ojedinelý nález, zber. Uloženie u nálezcu.

P. Wavrekom z Kežmarku v marci 1996 objavený paleolitický nález zo severovýchodnej časti Hornádskej kotliny reprezentuje hrubý jadrovitý atypický trojuholníkovitý pästný klin s veľkoplošnými údermi na dorzálnnej aj na ventrálnej strane so zvyškami pôvodnej kôry zo slabo metamorfovaného karbónskeho ílovca (pôvodom pravdepodobne z Braniska) podľa určenia geológa A. Harničára. Artefakt pripomína skôr polotovár. Rozmery: dĺ. 133 mm, š. 78 mm, hr. 48 mm (obr. 5: 2).

2. Kežmarok (okr. Kežmarok), Zhnité lúky - výraznejší hlinito-sprašový chrbát, ktorý je situovaný juhozápadne od mesta na okolí kóty 679 nad sútokom rieky Poprad a Vřbovského potoka (M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 252 : 202 mm). Stredný, možno až starý paleolit, sídlisko, zber P. Wavreka z Kežmarku v máji 1996. Uloženie u nálezcu.

M. Sojákom inštruovaný úspešný zberateľ P. Wavrek rozmnožil vlnajší nález z približne rovnakej polohy v Kežmarku. Ide o zahrotený okruhliakový sekáč (chopper) s jedným ostrím z protihľej strany využívajúci zošíkmenú naturálnu plochu okruhliaka z jemnozrnného mierne naveťraného paleogénneho pieskovca hnedošedej farby (podľa určenia A. Harničára). Pôvodný okruhliak má na ventrálnej strane naturálne vylomenú bazálnu časť pôvodného povrchu. Rozmery: dĺ. 133 mm, š. 100 mm, hr. 39 mm (obr. 5: 1).

Vzhľadom na chýbajúce stratigrafické poznatky možno opísané nálezy archaického tvaru z Popradskej a Hornádskej kotliny len rámcovo datovať do stredného a s toleranciou až do najmladšej fázy starého paleolitu (Ordzovany). Spomenuté archaické nálezy aj tento raz dosvedčujú mimoriadny význam Spiša v období počiatkov ľudstva na severnom Slovensku.

Literatúra

SOJÁK, M. 1997: Šťastie mu praje ... Slovenský sever, 7, 2, s. 3.

ARCHAISCHES PALÄOLITHISCHE FUNDE AUS DER ZIPS. Der archäologische Amateur P. Wavrek entdeckte im J. 1996 im Gemeindekataster von Ordzovany (Bez. Levoča) einen atypischen dreieckigen Faustkeil. Ebenfalls fand er im Kataster von Kežmarok (Bez. Kežmarok) einen spitzen Chopper aus einem Geröllstein. Beide Funde können vorderhand nur typologisch in die mittlere, mit Toleranz auch in die junge Phase des Frühpaläolithikums datiert werden.

Z PRIESKUMU BUDMERÍC A JABLONCA

Jozef Bátor - Klára Marková

Budmerice, Jablonec (obe okr. Pezinok), sušička RD, (M-33-131-D-d, 1 : 25 000, 179 : 352 mm), prieskum. Datovanie: ťažisko staršia doba bronzová, eneolit, doba halštatská, doba laténska, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V apríli r. 1996 autori uskutočnili povrchový prieskum dávnejšie známej lokality opevneného sídliska maďarovskej kultúry v polohe Sušička RD. Lokalita sa nachádza na ľavom brehu potoka Gidra, západne od cesty z Budmeríc do Jablonca, na rozhraní katastrov týchto obcí (Točík 1964; Bartík 1993). Napriek pravidelnému narušaniu lokality poľnohospodárskymi prácami je doteraz ešte stále pozorovateľný priebeh opevnenia pozostávajúceho z valu a priekopy. Opevnenie malo poloblúkovitý tvar a vyúsťovalo na severnej a južnej strane do strmého svahu potoka Gidra.

Pri povrchovom prieskume, ako aj zo starších zberov M. Kolečusa, sa získal bohatý nálezový súbor, ktorý dokladá osídlenie v staršom a strednom eneolite (ludanická skupina? - obr. 6: 9, 12, a badenská kultúra - obr. 6: 7). S eneolitickým osídlením lokality pravdepodobne možno spájať aj dve radiolaritové čepele (obr. 6: 1, 2).

Prieskum opätovne potvrdil ťažisko osídlenia lokality v staršej dobe bronzovej, v období maďarovskej kultúry, v jej klasickej a neskorej fáze. Jeden zo zlomkov pravdepodobne pochádza z klasickej šálky únětickkej kultúry, čo by mohlo naznačovať osídlenie už aj v staršej, úněticko-maďarovskej fáze maďarovskej kultúry. V početnom keramickom materiáli sú zastúpené klasické šálky maďarovskej kultúry, šálky veteřovskej kultúry, zlomky hrncovitých nádob s hladným aj zdrsneným povrchom, fragmenty amfor, či zlomky hlbokých poglobulovitých mís s horizontálnym, mierne rozšíreným okrajom, ktorý bol v niektorých prípadoch zdobený rytou a vpichovanou výzdobou so zvyškami bielej inkrustácie. Zlomky zdobených mís spoločne s dózou s lalokovitými nôžkami dokladajú osídlenie v neskorej fáze maďarovskej kultúry (obr. 6: 4, 5, 14).

Halštatské osídlenie lokality reprezentuje nepočtený črepový materiál z hrncovitých nádob na povrchu tuhovaných, zlomkov zdobených šálok, kónických mís s dovnútra zahnutým okrajom a obojstranne tuhovným povrchom. Sídliskový ráz nálezov potvrdzuje aj nález rytím zdobeného malého praslena. Sporadickým črepovým materiálom je doložené osídlenie v neskorej dobe laténskej (obr. 7: 2-4), zastúpené zlomkami sitúl s hrebeňovanou výzdobou a zlomkom zásobnice s okružím. Pomerne početný črepový materiál z hrncovitých nádob (obr. 7: 7, 9) dokumentuje osídlenie vo včasnóm (10.-12. stor.) a vrcholnom stredoveku (13.-15. stor.).

Viacnásobné osídlenie lokality je dokladom intenzívneho osídlenia údolia potoka Gidra v pravekom a včasnohistorickom období.

Literatúra

BARTÍK, J. 1993: Hromadný nález bronzov z Budmeríc - Jablonca. In: Zborník Slovenského Národ. Múz. 87. Arch. 3. Nitra, s. 13-20.

TOČÍK, A. 1962: Nález maďarovskej keramiky v Budmericiach. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 9. Nitra, s. 81-98.

GELÄNDEBEGEHUNG VON BUDMERICE UND JABLONEC. Die Geländebegehung der seit längerem bekannten Fundstelle an der Katastergrenze der Gemeinden Budmerice und Jablonec (beide Bez. Pezinok) bestätigte abermals den Besiedlungsschwerpunkt der Lokalität in der älteren Bronzezeit - in der klassischen und Spätphase der Maďarovce-Kultur, und deutete auf eine Besiedlungsmöglichkeit bereits in ihrer Aunjetitz-Maďarovce-Phase. Eine Befestigung ist bisher verfolgbar. Der reiche Fundverband belegt eine Besiedlung auch während des Äneolithikums (Ludanice-Gruppe, Badener Kultur), der Hallstattzeit und Spätlatènezeit. Verhältnismäßig wenig Scherbenmaterial verweist auch auf eine Besiedlung im Früh- (10.-12. Jh.) und Hochmittelalter (13.-15. Jh.).

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA NÁDVORÍ PALÁCA NITRIANSKEHO HRADU

Peter Bednár

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto, hrad, nádvorie paláca (45-21-02, 1 : 10 000, 331 : 262 mm), systematický výskum, ťažisko stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskumom na nádvorí paláca nitrianskeho hradu sa získali základné poznatky o terénnej situácii a stavebnom vývoji v tejto časti hradného kopca, ktoré umožňujú vyčleniť v tomto priestore päť základných stavebno-historických etáp.

Do prvej etapy zaraďujeme zvyšky vrstiev a objektov ležiacich pod telesom komorového valu (val III). Ich datovanie sa vzhľadom na značnú fragmentárnosť opiera prevažne iba o stratigrafickú situáciu, t. j. subpozíciu týchto kontextov pod telesom valu III. Súvislejšie zvyšky starších vrstiev sme zachytili len v severovýchodnej časti nádvorja. V južnej časti nádvorja sa staršie vrstvy zachytili iba ako výplň menších nerovností v skalnom podloží. Z vrstiev v severovýchodnej časti nádvorja bola zvlášť výrazná vrstva s hrudami piesčitej malty okrovej farby s veľkými zrnami vápna. Časť malty v tejto vrstve bola druhotne prepálená. Malta má podobné makroskopické zloženie ako malta zo stavebnej sute sekundárne použitej v plentách dvojplášťového valu s roštovou konštrukciou (val I). Neďaleko tejto vrstvy, v severovýchodnom rohu nádvorja, sme odkryli torzo muriva s podobným makroskopickým zložením malty. Situácia v jeho okolí bola porušená mladšími zásahmi a nie je možné ani spoľahlivé stratigrafické datovanie tohto muriva. Ďalším nepriamym dôkazom existencie murovanej architektúry pred výstavbou valu III v polovici 11. stor. je zhľuk nekompaktnej malty v juhovýchodnej časti nádvorja.

Do prvej etapy je na základe stratigrafickej polohy datovaný aj fragment muriva z lomového kameňa a šedobielej malty. Murivo sme čiastočne zachytili pod južnou časťou základu západného krídla paláca. S istou dávkou opatrnosti umožňuje tento nález aj lokalizáciu stavby asanovanej pred výstavbou valu III, t. j. pred polovicou 11. stor.

Táto etapa predstavuje pravdepodobne viacfázový proces. Naznačujú to aj doterajšie poznatky získané výskumom najstarších fáz včasnostredovekého opevnenia hradu, na základe ktorých predpokladáme v období pred výstavbou valu III existenciu minimálne dvoch nesúčasných stavieb, prípadne dvoch stavebných fáz jedného objektu. Nálezy a nálezová situácia na nádvorí paláca však podrobnejšie členenie tejto včasnostredovekej etapy vnútornej zástavby hradu zatiaľ neumožňuje.

Do druhej etapy zástavby nádvorja patrí komplex vrstiev, v ktorom tvorí dominantnú zložku tmavošedý íl. Tento komplex interpretujeme ako výplň širokého komorového valu - valu III. Absencia šedého ílu v juhovýchodnej časti nádvorja dovoľuje aspoň v hrubých obrysoch rekonštruovať priebeh valu v tomto priestore. Výstavbu valu III datujeme do polovice 11. stor. a jeho zánik najneskôr do prvej polovice 12. stor. Podobne ako v iných dosiaľ skúmaných častiach hradného kopca sa aj v tomto priestore vyskytuje stavebná suť zo stavby z kvádrov z vápenatého pieskovca spájaných bieluou homogénnou maltou.

Do tretej etapy zástavby, do obdobia po zániku valu III a pred výstavbou objektu VIIIa, zaraďujeme objekt XIV, odkrytý v priestore vymedzenom murivami označenými ako objekty VIIIe, VIIIf, VIIIg a VIIIh. Tvoril ho rad kolových jám, časť plytkého žlabu a jama s nepravidelným pôdorysom. Po jeho zániku bol na nádvorí vybudovaný objekt XIII, z ktorého sme odkryli nepatrné torzo muriva, z väčšej časti zničeného výstavbou objektu VIII. Do obdobia pred výstavbou objektu VIIIa datujeme aj murivo objektu XI/96, čiastočne zachytené pri severnej stene sondy pri západnom krídle paláca. Túto etapu rámcovo datujeme do záveru 11. stor. až počiatku 13. stor. Očakávame, že dôkladná analýza nálezov z výskumu nádvorja umožní upresnenie datovania tejto etapy.

V štvrtej etape vnútornej zástavby akropoly hradu môžeme vyčleniť viacero stavebných fáz. V tejto etape bol postupne vybudovaný rozsiahly viackrídlový komplex. Jadro objektu tvorila obdĺžniková stavba - objekt VIIIa. Dlhšou osou bola orientovaná približne v smere V-Z. Stavba bola široká 4,6-4,7 m. Na nádvorí sme ju odkryli v dĺžke 880 cm. Predpokladáme, že na západnej strane siahala až po obvodové opevnenie hradu a jej celková dĺžka bola približne 22 m. V ďalšej stavebnej fáze rozšírili objekt VIIIa východným smerom. Do tejto fázy patrí jednoznačne predĺženie južnej steny objektu VIIIa (objekt VIIIe). Zalomenie tohto muriva severným smerom dovoľuje predpokladať, že objekt VIIIe predstavuje južnú stenu nového východného krídla paláca. Charakter murív naznačuje, že súčasťou východného krídla paláca, postaveného v tejto fáze, boli aj murivá označené ako objekty Ia, Ib a Ic.

V nasledujúcich fázach tejto stavebnej etapy vystavali a postupne prestavovali južný trakt južného krídla. Počiatočným prejavom tejto stavebnej aktivity bolo vybudovanie muriva VIIIf a pravdepodobne VIIIg. Následne naň vzniklo murivo objektu VIIIg a murivo VIIIc. Do tohto objektu bol vstavaný objekt VIIIb a terén v priestore medzi ním a objektom VIIIa bol zvýšený násypom. V poslednej stavebnej fáze štvrtej etapy asanovali murivo objektu VIIIb a južný trakt južného krídla rozdelili na dva priestory murivom objektu VIIIh.

Odkrytú časť komplexu interpretujeme ako časť stredovekého paláca s viackrídlovou dispozíciou s uzatvoreným nádvorím v severozápadnej časti dnešného nádvorja. Vrstva hnedočervenej ílovitej hliny obsahujúca veľké množstvo zvyškov rastlín v interiéri objektu VIIIa/96 dovoľuje vysloviť predpoklad, že tento priestor plnil aspoň v čase zániku funkciu stajne a prízemie objektu VIII/96 malo hospodársky charakter. Obytno-rezidenčnú funkciu malo pravdepodobne nadzemné podlažie (na základe hrúbky muriva objektu VIII predpokladáme, že objekt bol minimálne dvojpodlažný). Stopy prepálenia na deštrukcii naznačujú, že objekt bol poškodený požiarom a následne pravdepodobne veľká časť z neho asanovaná. Datovanie počiatkov štvrtej etapy sa opiera o keramiky v starších vrstvách a kladie ich do 13. stor. Záver tejto etapy datujeme na základe mincí do polovice 15. stor.

V piatej etape vystavali dnešný palác so štvorkrídlovou dispozíciou a cisternou v severozápadnom rohu nádvorja paláca. Počiatky tejto etapy kladíme do druhej polovice 15. stor. (koniec 60-tych až začiatok 70-tych rokov 15. stor.). Ani tento proces nebol jednorazový, ale predstavuje viacero stavebných fáz. V prvej fáze bolo vybudované celé južné a západné krídlo paláca. Predpokladáme, že v ich prípade sa táto pôdorysná dispozícia nezmenila ani po mladších prestavbách paláca v druhej polovici 16. až prvej polovici 18. stor.

Do druhej polovice 15. stor. datujeme aj staršiu stavebnú fázu cisterny odkrytej v severozápadnom rohu nádvorja. Pri jej výstavbe vyhlbili rozsiahlu stavebnú jamu (objekt VIa), pričom odstránili až na menšie fragmenty takmer všetky staršie vrstvy. V stavebnej jame vybudovali oporné múry (obj. VIb, VIc). V strede plochy vymedzenej opornými múrami vystavali valcovú akumuláciu nádrže cisterny (obj. VIId). Horná časť jej plášťa bola postavená z tehál, spodná z veľkých kamenných kvádrov. Nádrž zapustili minimálne 4 m do skalného podlažia (z technických dôvodov sme nemohli cisternu doskúmať). Filtračnú funkciu plnil piesčitý zásyp v jej okolí (obj. VIIf). Pravdepodobne dodatočne bola do tohoto zásypu vstavaná nová filtračná nádrž (obj. VIf). Naznačuje to jej excentrické umiestnenie v tomto stavebnom celku. Táto mala valcovitý plášť zo zmiešaného muriva. V plášti bolo zamurované medené kotlovité sito.

V priebehu neskorších stavebných fáz tejto etapy došlo k výrazným zmenám v pôdorysnej dispozícii severného a východného krídla paláca. Predpokladáme, že pri stavbe neskorogotického severného krídla paláca využili ako základové murivá jednotlivých stien stredoveké murivá Ia/96, Ic/96 a Id/96. Neskôr, pravdepodobne ešte pred rokom 1562, bola južná stena asanovaná a severné

krídlo zúžené. Súčasťou najstaršej fázy neskorogotického východného krídla paláca bol objekt If/96 - pivnica v priestore východného krídla stredovekého paláca. Jeho južná stena pravdepodobne tvorila aj južnú stenu východného krídla paláca, čo naznačuje nielen najstarší pôdorys hradu z roku 1562, ale aj priebeh murív v interiéri barokového východného krídla paláca. Neskôr, počas renesančnej prestavby paláca v druhej polovici 16. až prvej polovici 17. stor., bola východná časť tohto krídla predĺžená a napojená na južné krídlo. Pri výstavbe tejto časti využili ako základ staršie stredoveké murivo VIII/96. Objekt If/96 predstavoval v tejto dispozícii do nádvorja vystupujúcu časť paláca. Túto situáciu zachytáva aj pôdorys hradu datovaný do obdobia okolo roku 1644. K asanácii tejto časti východného krídla došlo počas poslednej veľkej prestavby paláca v 30-tych rokoch 18. storočia. Pravdepodobne v tomto období zasypali aj cisternu v severozápadnom rohu nádvorja. Táto prestavba bola poslednou veľkou úpravou pôdorysnej dispozície paláca. Do mladších fáz tejto stavebnej etapy kladieme aj čiastočne odkryté objekty IIa, IIb a XVI. Vzhľadom na fragmentárnosť odkrytých častí je funkcia týchto murív nejasná.

Ako vyplýva z uvedeného prehľadu výsledkov archeologického výskumu na nádvorí paláca Nitrianskeho hradu (obr. 8), výskumom sa získali poznatky, ktoré umožňujú aspoň v základných obrysoch rekonštruovať stavebno-historický vývoj v tejto ťažiskovej časti hradu. Napriek tomu, že početné mladšie zásahy takmer úplne zničili zvyšky včasnostredovekej kamennej architektúry na tejto ploche, podarilo sa získať prvý priamy doklad kamennej murovanej architektúry stojacej na vrchole hradného kopca už pred polovicou 11. stor. Zároveň sa získali ďalšie nepriame doklady existencie staršej včasnostredovekej kamennej architektúry. Poloha a koncentrácia týchto nepriamych dokladov v tejto časti hradného areálu naznačuje možnú lokalizáciu do priestoru dnešného paláca a sakrálného komplexu. Preto sa domnievame, že v budúcnosti bude potrebné pokračovať vo výskume tak v interiéri paláca (najmä jeho severného a západného krídla), ako aj sakrálného komplexu.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IM HOF DES PALASTES AUF DER NITRAER BURG. Bei der Grabung im Hof des Palastes der Nitraer Burg in Nitra, Teil Altstadt, gewann man grundlegende Erkenntnisse über die Geländesituation und baugeschichtliche Entwicklung in diesem Teil des Burgherges. Sie ermöglichen in diesem Raum die Herausgliederung von fünf Hauptetappen der bau-historischen Entwicklung. In die 1. Etappe sind Reste von Schichten und Objekten gereiht, die unter dem Körper des Holzkastenwalles liegen (Wall III). Ihre Datierung vor die Mitte des 11. Jh. stützt sich vorwiegend auf die stratigraphische Situation, d. h. auf die Subposition dieser Kontexte unter dem Wallkörper III. Zusammenhängendere Reste älterer Schichten wurden nur im Nordostteil des Burghofes erfaßt. Besonders ausgeprägt war die Schicht mit Schollen sandigen ockerfarbenen Mörtels mit großen Kalkkörnern. Ein Teil des Mörtels in dieser Schicht war sekundär gebrannt. Der Mörtel hatte eine ähnliche makroskopische Zusammensetzung wie der Mörtel aus dem Bauschutt, der sekundär in den Blenden des Doppelmantelwalles mit Rostkonstruktion (Wall I) benützt worden war. Unweit dieser Schicht, in der Nordostecke des Hofes, wurde ein Mauertorso mit ähnlicher Mörtelzusammensetzung freigelegt (Obj. V; Abb. 8). Die gestörte Geländesituation in seinem Umkreis ermöglichte jedoch keine verlässliche Datierung dieses Mauerwerks. In die 1. Etappe, d. h. vor die Mitte des 11. Jh., ist auf Grundlage der stratigraphischen Lage auch das Mauerfragment aus Bruchsteinen mit grauweißer Mörtelbindung unter dem Südteil des Fundamentes des westlichen Palastflügels datiert (Obj. XII; Abb. 8). In die 2. Bebauungsetappe des Burghofes gehört ein Schichtenkomplex, in welchem eine dominante Komponente dunkelgrauer Ton bildet. Dieser Schichtenkomplex wird als Verfüllung des breiten Holzkastenwalles - des Walles III, interpretiert. Die Absenz des grauen Tons im Südostteil des Hofes erlaubt es, wenigstens in groben Zügen, den Wallverlauf in diesem Raum zu rekonstruieren. Die Errichtung des Walles III wird in die Mitte des 11. Jh. und sein Untergang spätestens in die erste Hälfte des 12. Jh. datiert. In die 3. Bebauungsetappe, in die Zeit nach dem Untergang des Walles III und vor der Errichtung des Objektes VIIIa gehört das Objekt XIV, das im Südostteil des Burghofes freigelegt wurde. Es bestand aus einer Reihe von Pfostengruben, dem Teil einer seichten Rinne und aus einer Grube von unregelmäßigem Grundriß. Nach seinem Untergang errichtete man im Burghof das Objekt XIII, von welchem ein geringfügiger Mauertorso ergraben wurde. In die 3. Etappe wird auch das Mauerwerk des Objektes XI datiert. Diese

Etappe fügt sich rahmenhaft in das ausgehende 11. Jh. bis beginnende 13. Jh. In die 4. Etappe der Innenbebauung entfällt ein langfristiger mehrphasiger Prozeß. In ihr wurde sukzessiv ein umfangreicher mehrflügeliger Komplex erbaut. Den Kern des Objektes bildete ein rechteckiger Bau-Objekt VIIa, mit ungefähr O-W-Orientierung. Seine Breite betrug 7,2 m (die lichte Weite maß 4,6-4,7 m). Im Burghof wurde er in 9,8 m Länge freigelegt. Es wird angenommen, daß er an der Westseite bis zur westlichen Umfassungsbefestigung der Burg reichte, und seine Gesamtlänge belief sich beiläufig auf 22 m. In die nachfolgende Bauphase gehört die Verlängerung der Südwand des Objektes VIIa (Obj. VIIe). Die Umbiegung dieses Mauerwerks nordwärts erlaubt anzunehmen, daß das Objekt VIIe die Südwand des neuen östlichen Palastflügels darstellt. Der Charakter des Mauerwerks deutet an, daß den Bestandteil des in dieser Phase erbauten Ostflügels des Palastes auch das Mauerwerk gebildet hat, das als Objekt Ia, Ib und Ic bezeichnet wurde. In den nachfolgenden Phasen dieser Bauetappe wurde der Südtrakt des Südflügels erbaut und nach und nach umgebaut. Der Beginn dieser Bauaktivität äußerte sich in der Errichtung des Mauerwerks VIIIf und wahrscheinlich VIIId. Nachfolgend entstand das Mauerwerk Objekt VIIIg und Mauerwerk VIIIfc. Eingebaut wurde in dieses Objekt das Objekt VIIIfb, und das Gelände im Raum zwischen ihm und dem Objekt VIIa wurde durch eine Aufschüttung erhöht. In der letzten Bauphase der 4. Etappe assanierte man das Mauerwerk des Objektes VIIIfb, und der Südtrakt des Südflügels wurde mit dem Mauerwerk Objekt VIIIfh in zwei Räume geteilt. Den freigelegten Teil des Komplexes interpretiert der Autor als Teil des mittelalterlichen Palastes mit mehrflügeliger Disposition und geschlossenem Burghof im Nordwestteil des heutigen Burghofes. Die Datierung der Anfänge der 4. Etappe stützt sich auf Keramik in den älteren Schichten und der Autor datiert sie in das 13. Jh. Den Abschluß dieser Etappe verweist er an Hand von Münzen in die Mitte des 15. Jh. In der 5. Etappe erbaute man den heutigen Palast mit vierflügeliger Disposition und einer Zisterne in der Nordwestecke des Palasthofes. Die Anfänge dieser Etappe werden in die zweite Hälfte des 15. Jh. angesetzt (Ende der 60er bis Anfang der 70er Jahre des 15. Jh.). Auch dieser Prozeß war nicht einmalig, sondern repräsentiert mehrere Bauphasen. In die erste Phase entfällt die ältere Bauphase der Zisterne, die in der Nordwestecke des Hofes freigelegt wurde. In der weiteren Phase wurde der Süd- und Westflügel des Palastes erbaut. Der Autor nimmt an, daß die Grundrißdisposition dieser beiden Flügel nicht einmal nach den jüngeren Umbauten des Palastes in der zweiten Hälfte des 16. bis ersten Hälfte des 18. Jh. wesentlich verändert wurde. Im Verlauf der späteren Phasen dieser Etappe kam es zu ausgeprägten Veränderungen in der Grundrißdisposition des nördlichen und östlichen Palastflügels. Es ist anzunehmen, daß beim Aufbau des spätgotischen Nordflügels des Palastes als Fundamentmauern der einzelnen Wände das mittelalterliche Mauerwerk Ia, Ic und Id ausgenützt wurde. Später, wahrscheinlich noch vor dem J. 1562 wurde die Südwand assaniert und der Nordflügel verengt. Ein Bestandteil des spätgotischen und Renaissance-Ostflügels des Palastes war das Objekt If - ein Keller im Raum des Ostflügels des mittelalterlichen Palastes. Seine Südwand bildete wahrscheinlich auch die Südwand des östlichen Palastflügels, was nicht nur durch den ältesten Burggrundriß aus dem J. 1562 angedeutet ist, sondern auch durch den Verlauf der Mauern im Interieur des östlichen Barockflügels des Palastes. Später, während des Renaissanceumbaues des Palastes in der zweiten Hälfte des 16. bis ersten Hälfte des 17. Jh., wurde der Ostteil dieses Flügels verlängert und an den Südflügel angeschlossen, wobei als Fundament das ältere mittelalterliche Mauerwerk VIIIf ausgenützt wurde. Das Objekt If repräsentierte in dieser Disposition einen in den Hof vorspringenden Teil des Palastes. Erfast ist diese Situation auch im Grundriß der in die Zeit um das J. 1644 datierten Burg. Zur Assanation dieses Teiles des Ostflügels kam es während des letzten großen Palastumbaues in den 30er Jahren des 18. Jh. Verschüttet wurde wahrscheinlich in diesem Zeitabschnitt auch die Zisterne in der Nordwestecke des Palasthofes. Dieser Umbau war die letzte große Umgestaltung der Grundrißdisposition des Palastes. In die jüngeren Phasen dieser Etappe verweist der Autor auch die teilweise freigelegten Objekte IIa, IIb und XVI. In Anbetracht der fragmentarisch freigelegten Teile ist die Funktion dieser Mauern unklar.

NOVÉ VÝSLEDKY LETECKEJ PROSPEKCIE NA SLOVENSKU

Elena Blažová - Ivan Kuzma - Ján Rajtár

V r. 1996 sa pokračovalo v systematickej leteckej prospekcii juhozápadného Slovenska, ktorej cieľom bolo predovšetkým vyhľadávanie nových nálezísk, ako i opakované fotografické dokumentovanie lokalít, známych už z predchádzajúcich prieskumov. Ďalšie lety sa uskutočnili v rámci prieskumov budúcej trasy diaľnice.

V spolupráci s firmou EMIT AIR z Nitry sa uskutočnilo šesť letov na lietadle Zlín 43 v celkovom trvaní 20 hodín.

Údaje o zistených náleziskách sú uvádzané v poradí: názov obce, okres, poloha, dátum letu, číslo mapy, mierka mapy, súradnice v mm, čísla negatívov v dokumentácii Archeologického ústavu SAV.

1. A l e k š i n c e (okr. Nitra), Gecovské, 23. 6. 1996, (35-34-25, 1 : 10 000, 265 : 123), 1401 - 1405.

Kruhový priekopový útvar s priemerom cca 30 m, nedatované.

2. A n d o v c e, (okr. Nové Zámky), 23. 6. 1996, (45-41-02, 1 : 10 000, 171 : 3), 1406 - 1407.

Zoskupenie sídliskových objektov a časť rozmerného viacuholníkového priekopového útvaru, nedatované.

3. B a j č (okr. Komárno), Medzi kanálmi, 24. 5. 1996, (45-41-09, 1 : 10 000, 350 : 267), 1408.

Dokumentovanie náleziska po záchrannom výskume.

4. B a j č (okr. Komárno), Pýchod, 23. 6. 1996, (45-41-13, 1 : 10 000, 54 : 120), 1409 - 1412.

Na erodovaných nízkych piesočných dunách skupiny sídliskových jám a časť dvoch paralelných líní - priekop?

5. B e r n o l á k o v o (okr. Senec), Panské lúky, 30. 5. 1996, (44-22-25, 1 : 10 000, 366 : 68), 1413 - 1417.

Pravidelný rozmerný obdĺžnikovitý útvar so zaoblenými nárožiami, črtajúci sa v obilí ako pozitívny porastový príznak, nedatované.

6. B r a t i s l a v a - Č u ň o v o (okr. Bratislava V), Dlhé polia, 25. 5. 1996, (44-24-23, 1 : 10 000, 251 : 130), 1432 - 1436.

Dokumentácie záchranného výskumu na trase diaľnice (pozri príspevok J. Schmidtovej a P. Baxu v tejto ročenke).

7. B r a t i s l a v a - J a r o v c e (okr. Bratislava V), Kilometrák, 25. 5. a 30. 5. 1996, (44-24-12, 1 : 10 000, 145 : 320), 1418 - 1431.

Štvorcovitý útvar a sídliskové objekty, zistené už pri prieskume v r. 1995, chybné lokalizované ako poloha "Pratná" (Blažová - Kuzma - Rajtár 1997, s. 77-82). Novozistený kruhový útvar s priemerom cca 10 m, nedatované.

8. B r a t i s l a v a - R u s o v c e (okr. Bratislava V), Horné polia, 25. 5. a 30. 5. 1996, (44-24-17, 1 : 10 000, 130 : 253), 1437 - 1453.

Dokumentácia záchranného výskumu na trase diaľnice (pozri príspevok J. Kovačikovej a V. Varsika v tejto ročenke). Objavený pôdorys dosiaľ neznámej murovanej, pravdepodobne rímskej stavby a zoskupenia zahĺbených objektov - chát, ktoré súvisia so skúmaným sídliskom.

9. B r a t i s l a v a - R u s o v c e (okr. Bratislava V), Pieskové, 30. 5. 1996, (44-24-18, 1 : 10 000, 259 : 341), 1454 - 1458.

Na erodovanej dune zistené kostrové pohrebisko, nedatované.

10. B r e z o v á p o d B r a d l o m (okr. Myjava), Bradlo - mohyla, 25. 5. 1996, (35-31-04, 1 : 10 000, 255 : 39), 1459 - 1462.

Dokumentačný záber mohyly generála M. R. Štefánika po rekonštrukcii.

11. B ú č (okr. Komárno), 23. 6. 1996, (45-44-02, 1 : 10 000, 92 : 310), 1463 - 1468.

Husté zoskupenia zahĺbených sídliskových objektov, nedatované.

12. Č a c h t i c e (okr. Nové Mesto nad Váhom), Čachtický hrad, 30. 5. 1996, (35-14-17, 1 : 10 000, 277 : 295), 1469 - 1473.

Dokumentačný záber ruín hradu.

13. Č a s t á (okr. Pezinok), Hrad Červený Kameň, 30. 5. 1996, (35-33-16, 1 : 10 000, 467 : 186), 1474 - 1481.

Dokumentačný záber hradu.

14. D e c h t i c e (okr. Trnava), Medzi cestami, 25. 5. 1996, (35-31-19, 1 : 10 000, 235 : 5), 1482 - 1486.

Kruhovitý útvar s priemerom asi 20 m, porušený melioračnými ryhami, nedatované.

15. D o b r á V o d a (okr. Trnava), hrad, 25. 5. 1996, (35-31-13, 1 : 10 000, 24 : 55), 1487 - 1489.

Dokumentačný záber ruín hradu.

16. D o b r á V o d a (okr. Trnava), Michalovie vršok, 30. 5. 1996, (35-31-14, 1 : 10 000, 452 : 100), 1490 - 1494.

Dokumentačný záber dominantnej, azda opevnenej polohy.

17. D o l n é T r h o v i š t e (okr. Hlohovec), 24. 5. 1996, (35-34-14, 1 : 10 000, 302 : 12), 1495 - 1497.

Opakovane nasnímkované kruhové priekopové opevnenie. Zberom sa získal nevýrazný materiál, v ktorom je však niekoľkými červeno malovanými črepmi zastúpený i stupeň Lengyel I. Geofyzikálne meranie uskutočnené J. Faßbinderom z Bayerischer Denkmalamt München potvrdilo priebeh priekopy s priemerom 30 m.

18. D v o r n í k y - P o s á d k a (okr. Hlohovec), 18. 4. 1996, (35-34-22, 1 : 10 000, 201 : 63), 1498 - 1501.

Dokumentácia záchranného výskumu (pozri príspevok J. Bartíka v tejto ročenke).

19. H o r n é O t r o k o v c e (okr. Hlohovec), Berinová, 24. 5. 1996, (35-34-09, 1 : 10 000, 383 : 45), 1502 - 1504.

Znovu dokumentované kruhové priekopové opevnenie.

20. C h o t í n (okr. Komárno), Pri PD, 24. 6. 1995, (45-43-04, 1 : 10 000, 323 : 307), 1505 - 1513.

Zoskupenie zahĺbených sídliskových objektov, nedatované.

21. C h o t í n (okr. Komárno), Horné Konopište, 23. 6. 1996, (45-43-04, 1 : 10 000, 450 : 200), 1514.

Opakovane nasnímkované sídliskové štruktúry polykultúrneho osídlenia.

22. K a m e n n ý M o s t (okr. Nové Zámky), Tatianske, 23. 6. 1996, (46-31-21, 1 : 10 000, 480 : 160), 1515 - 1516.

Zoskupenie sídliskových objektov, nedatované.

23. K l a č a n y (okr. Hlohovec), Štvrte, 23. 6. 1996, (35-34-19, 1 : 10 000, 340 : 303), 1517 - 1519.

Opakovane nasnímkované kruhové priekopové opevnenie.

24. K o m á r n o (okr. Komárno), Bašta 5, 24. 5. 1996, (45-43-07, 1 : 10 000, 65 : 194), 1520.

Dokumentované opevnenie komárňanskej pevnosti.

25. K o m á r n o (okr. Komárno), Palatínska línia, 24. 5. 1996, (45-43-07, 1 : 10 000, 104 : 162), 1521 - 1524.

Zistená ďalšia z redút Palatínskej línie vybudovanej v roku 1809 (Gráfel 1986, s. 22, obr. 4).

26. K o m á r n o - V e l k ý H a r č á š (okr. Komárno), 23. 6. 1996, (45-43-13, 1 : 10 000,), 1525 - 1530.

Opakovane nasnímkované stopy rímskych polných táborov.

27. K o m j a t i c e (okr. Nové Zámky), Druhá strana, 24. 5. 1996, (45-23-03, 1 : 10 000, 181 : 5), 1531 - 1532.

Opakovane nasnímkované kruhové priekopové opevnenie.

28. K o m j a t i c e (okr. Nové Zámky), Stredné lúky, 24. 5. 1996, (45-23-04, 1 : 10 000, 435-466 : 359-35), 1533.

Opakovane nasnímkovaná poloha pravekého sídliska.

29. K ú t y (okr. Senica), Cipkáše, 25. 5. 1996, (34-42-01, 1 : 10 000, 475 : 220), 1534 - 1536.

Kruhovitý útvar s priemerom asi 10-15 m, nedatované.

30. M a j c i c h o v (okr. Trnava), Hradište, 18. 4. 1996, (45-11-10, 1 : 10 000, 180 : 242), 1537 - 1542.

Dokumentácia polohy známeho hradiska. Po dlhšom daždivom období zvýraznená podmôčením terénu.

31. M o č a (okr. Komárno), Veľký hon, 23. 6. 1996, (45-44-07, 1 : 10 000, 481 : 45), 1543 - 1544.
Zoskupenie sídliskových objektov, nedatované.
32. M o r a v a n y n a d V á h o m (okr. Piešťany), Podkovica, 25. 5. 1996, (25-32-14, 1 : 10 000, 440 : 152), 1545 - 1547.
Dokumentácia polohy a výskumu paleolitického náleziska.
33. M u ž l a - J u r s k ý C h l m (okr. Nové Zámky), Pod kopcom sv. Juraja, 24. 5. 1996, (45-44-04, 1 : 10 000, 400-425 : 325-340), 1548 - 1549.
Zoskupenie sídliskových objektov, nedatované.
34. N i t r a (okr. Nitra), Chrenová - Shell, 24. 5. 1996, (45-21-02, 1 : 10 000, 202 : 265), 1550 - 1557.
Dokumentácia záchranného výskumu v priestore výstavby čerpacej stanice (pozri príspevok G. Březinovej v tejto ročenke).
35. N i t r a (okr. Nitra), Lupka, 24. 5. 1996, (45-21-02, 1 : 10 000, 331 : 75), 1558 - 1559.
Dokumentácia polohy.
36. O č k o v (okr. Nové Mesto nad Váhom), Brehy, 30. 5. 1996, (35-32-02, 1 : 10 000, 299 : 256), 1560.
Dokumentačná snímka múzea v prírode.
37. O l d z a (okr. Dunajská Streda), 30. 5. 1996, (45-13-12, 1 : 10 000, 406 : 358), 1561 - 1563.
Obdĺžnikovitý útvar so zaoblenými rohmi, výrazne sa črtajúci ako tmavšia plocha v obilí, nedatované.
38. P a t i n c e (okr. Komárno), 24. 5. a 23. 6. 1996, (45-43-15, 1 : 10 000, 215 : 267-175 : 235), 1564 - 1571.
Pravidelná zdvojená línia zistená v dĺžke približne 700 m, stopy novovekého priekopového opevnenia overené zisťovacím výskumom.
39. P a t i n c e (okr. Komárno), Krížne briežky, 24. 5. a 23. 6. 1996, (45-43-15, 1 : 10 000, 317 : 249), 1572 - 1577.
Dokumentačný záber.
40. P i e š t a n y - B a n k a (okr. Piešťany), Horné farské role, 24. 5. 1996, (35-32-14, 1 : 10 000, 490 : 325), 1578 - 1579.
Dokumentačný záber polohy.
41. S m o l e n i c e (okr. Trnava), Molpír, 25. 5. 1996, (35-33-02, 1 : 10 000, 280 : 30), 1580 - 1582.
Dokumentačný záber halštatského hradiska.
42. S m o l e n i c e (okr. Trnava), Smolenický zámok, 25. 5. 1996, (35-31-02, 1 : 10 000, 246 : 355), 1583 - 1584.
Dokumentačný záber zámku.
43. S t u p a v a (okr. Malacky), Kopec 205.7, 25. 5. 1996, (44-22-06, 1 : 10 000, 226 : 320), 1585 - 1588.
Dokumentačný záber polohy a výskumu rímskej stanice.
44. Š t e f a n o v (okr. Senica), Bištava, 25. 5. 1996, (34-24-24, 1 : 10 000, 413 : 256), 1589 - 1591.
Objavené kostrové pohrebisko, nedatované.
45. Š t e f a n o v (okr. Senica), Vinohrádky, 25. 5. 1996, (34-24-24, 1 : 10 000, 412 : 328), 1592 - 1595.
Pravidelná línia so zaobleným nárožím, nedatované.
46. Š t ú r o v o - N á n a (okr. Nové Zámky), Pri Hrone, 23. 6. 1996, (46-31-21, 1 : 10 000, 459 : 288), 1598 - 1603.
Zoskupenia zahĺbených sídliskových objektov, nedatované.
47. Š t ú r o v o - O b i d (okr. Nové Zámky), Piesky, 23. 6. 1996, (45-44-10, 1 : 10 000, 281 : 227), 1596 - 1597.
Skupina sídliskových objektov, nedatované.
48. V e l k á P a k a - Č u k á r s k a P a k a (okr. Dunajská Streda), Za hornými záhradami, 30. 5. 1996, (45-13-16, 1 : 10 000, 108 : 302), 1604 - 1605.
Dva pravidelné kruhové útvary, nedatované.

49. Veľký Cetín (okr. Nitra), Pilišské, 24. 5. 1996, (42-21-19, 1 : 10 000, 460 : 0), 1606 - 1608.

Opakovane nasnímkované kruhové priekopové opevnenie.

50. Virt (okr. Komárno), 23. 6. 1996, (45-43-15, 1 : 10 000, 0 : 147), 1609 - 1611.

Zistené pokračovanie priebehu priekopy rímskeho poľného tábora č. 1 (*Rajtár - Tirpák* 1996, s. 143).

51. Zbehy (okr. Nitra), Perky potok, 18. 4. 1996, (35-43-16, 1 : 10 000, 299 : 256), 1612 - 1614.

Znova dokumentované kruhové priekopové opevnenie.

Literatúra

BLAŽOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1997: Pokračovanie leteckej prospekcie na juhozápadnom Slovensku. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 77-82.

GRÁFEL, L. 1986: Pevnostný systém Komárna. Bratislava.

RAJTÁR, J. - TIRPÁK, J. 1996: Rímske poľné tábory v Radvani nad Dunajom. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 143-147.

NEUE ERGEBNISSE DER LUFTBILDPROSPEKTION IN DER SLOWAKEI. Im J. 1996 wurde in der Luftbildprospektion der Südwestslowakei fortgesetzt. Ihr Ziel war vor allem das Suchen neuer Fundstellen wie auch die wiederholte photographische Dokumentation von Lokalitäten, die schon aus vorangehenden Erkundungen bekannt waren. Weitere Flüge erfolgten im Rahmen von Erkundungen der künftigen Fernstraßenrassse. In Zusammenarbeit mit der Firma EMIT AIR aus Nitra wurden sechs Flüge auf dem Flugzeug Zlín 43, in der Gesamtdauer von 20 Stunden durchgeführt. Die Angaben über die festgestellten Fundstellen sind in folgender Reihenfolge angeführt: Name der Gemeinde, Bezirk, Lage, Datum des Fluges, Nr. der Karte, Maßstab der Karte, Koordinaten, Nr. der Negative in der Dokumentation des AI der SAW. 1. Alekšince (Bez. Nitra), Gecovské, Kreisgrabengebilde von ca. 30 m Durchmesser, undatiert. 2. Andovce (Bez. Nové Zámky), Gruppierung von Siedlungsobjekten und Teil eines ausgedehnten mehrwinkligen Grabenbildes, undatiert. 3. Bajč (Bez. Komárno), Medzi kanálmi, Dokumentierung der Fundstelle nach der Rettungsgrabung. 4. Bajč (Bez. Nové Zámky), Pýchod, auf erodierten niedrigen Sanddünen Gruppen von Siedlungsgruben und ein Teil zweier paralleler Linien - Gräben? 5. Bernolákovo (Bez. Senec), Panské lúky, regelmäßiges ausgedehntes rechteckiges Gebilde mit gerundeten Ecken, das sich im Getreide als positives Bewuchsmerkmal skizzierte, undatiert. 6. Bratislava-Čuňovo (Bez. Bratislava V), Dlhé polia, Dokumentierung der Rettungsgrabung auf der Fernstraßenrassse (siehe Beitrag von J. Schmidtová und P. Baxa in diesem Jahrbuch). 7. Bratislava-Jarovce (Bez. Bratislava V), kilometrák, quadratisches Gebilde und Siedlungsobjekte, die bereits bei der Erkundung im J. 1995 festgestellt und falsch als Lage "Pratná" lokalisiert wurden (Blažová - Kuzma - Rajtár 1997, S. 77-82). Neufestgestelltes kreisförmiges Gebilde von ca. 10 m Durchmesser, undatiert. 8. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), Horné polia, Dokumentierung der Rettungsgrabung auf der Fernstraßenrassse (siehe Beitrag von J. Kováčiková und V. Varsik in diesem Jahrbuch). Entdeckter Grundriß eines bisher unbekannten gemauerten, wahrscheinlich römischen Baues und Gruppierungen eingetiefter Objekte - Hütten, die mit der untersuchten Siedlung zusammenhängen. 9. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava V), Pieskové, auf der erodierten Düne Feststellung eines Körpergräberfeldes, undatiert. 10. Brezová pod Bradlom (Bez. Myjava), Bradlo, Dokumentationsaufnahme des Hügelgrabes von Gen. M. R. Štefánik nach der Rekonstruktion. 11. Búč (Bez. Komárno), dichte Gruppierungen eingetiefter Siedlungsobjekte, undatiert. 12. Čachtice (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Burg Čachtice, Dokumentationsaufnahme der Burgruinen. 13. Častá (Bez. Pezinok), Burg Červený Kameň (Bibersburg), Dokumentationsaufnahme der Burg. 14. Dechtice (Bez. Trnava), Medzi cestami, Kreisgebilde von ca. 20 m Durchmesser, von Meliorationsrinnen gestört, undatiert. 15. Dobrá Voda (Bez. Trnava), Burg, Dokumentationsaufnahme der Burgruinen. 16. Dobrá Voda (Bez. Trnava), Michalovie vršok, Dokumentationsaufnahme der dominanten, etwa befestigten Lage. 17. Dolné Trhovište (Bez. Hlohovec), wiederholt photographierte Kreisgrabenbefestigungen. Als Lesefunde gewann man verhältnismäßig unausgeprägtes Material, in welchem jedoch durch mehrere rotbemalte Scherben auch die Stufe Lengyel I vertreten ist. Die von J. Faßbinder vom Bayerischen

Denkmalamt München verwirklichte geophysikalische Messung bestätigte den Verlauf eines Grabens von 30 m Durchmesser. 18. Dvorníky-Posádka (Bez. Hlohovec), Dokumentierung der Rettungsgrabung (siehe Beitrag von J. Bartík in diesem Jahrbuch). 19. Horné Otrokovce (Bez. Hlohovec), Berinová, erneut dokumentierte Kreisgrabenbefestigung. 20. Chotín (Bez. Komárno), Pri PD, Gruppierung eingetiefter Siedlungsobjekte, undatiert. 21. Chotín (Bez. Komárno), Horné Konopište, wiederholt photographierte Siedlungsstrukturen von polykultureller Besiedlung. 22. Kamenný Most (Bez. Nové Zámky), Tatianske, Gruppierung von Siedlungsobjekten, undatiert. 23. Klačany (Bez. Hlohovec), Štvrte, wiederholt photographierte Kreisgrabenbefestigung. 24. Komárno (Bez. Komárno), Bašta 5, dokumentierte Befestigung der Festung Komárno. 25. Komárno (Bez. Komárno), Palatínska línia, Feststellung einer weiteren der Redouten der Palatín-Linie aus dem Baujahr 1809 (Gráfel 1986, S. 22, Obr. 4). 26. Komárno-Velký Harčáš (Bez. Komárno), wiederholt photographierte Spuren römischer Marschlager. 27. Komjatice (Bez. Nové Zámky), Druhá strana, wiederholt photographierte Kreisgrabenbefestigung. 28. Komjatice (Bez. Nové Zámky), Stredné lúky, wiederholt photographierte Lage der urzeitlichen Siedlung. 29. Kúty (Bez. Senica), Cipkáše, kreisförmiges Gebilde von ca. 10-15 m Durchmesser, undatiert. 30. Majcichov (Bez. Trnava), Hradište, Dokumentierung der Lage des bekannten Burgwalls. Nach einer längeren regnerischen Zeit, durch durchnäßtes Gelände hervorgehoben. 31. Moča (Bez. Komárno), Lage Velký hon, Gruppierung von Siedlungsobjekten, undatiert. 32. Moravany nad Váhom (Bez. Piešťany), Podkovica, Dokumentierung der Lage und Ausgrabung der paläolithischen Fundstelle. 33. Mužla - Jurský Chlm (Bez. Nové Zámky), Pod kopcom sv. Juraja, Gruppierung von Siedlungsobjekten, undatiert. 34. Nitra (Bez. Nitra), Chrenová-Schell, Dokumentierung der Rettungsgrabung im Bauareal der Tankstelle (siehe Beitrag von G. Březinová in diesem Jahrbuch). 35. Nitra (Bez. Nitra), Lupka, Dokumentierung der Lage. 36. Očkov (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Brehy, Dokumentationsaufnahme des Freilichtmuseums. 37. Oldza (Bez. Dunajská Streda), rechteckiges Gebilde mit gerundeten Ecken, das sich ausgeprägt als dunklere Fläche im Getreide skizzierte, undatiert. 38. Patince (Bez. Komárno), regelmäßig verdoppelte Linie, festgestellt in beiläufig 700 m Länge, Spuren einer neuzeitlichen Grabenbefestigung, durch eine Feststellungsgrabung beglaubigt. 39. Patince (Bez. Komárno), Krížne briežky, Dokumentationsaufnahme. 40. Piešťany-Banka (Bez. Piešťany), Horné farské role, Dokumentationsaufnahme der Lage. 41. Smolenice (Bez. Trnava), Molpír, Dokumentationsaufnahme des hallstattzeitlichen Burgwalls. 42. Smolenice (Bez. Trnava), Schloß Smolenice, Dokumentationsaufnahme des Schlosses. 43. Stupava (Bez. Malacky), Kopec 205.7, Dokumentationsaufnahme der Lage und der Ausgrabung der römischen Station. 44. Štefanov (Bez. Senica), Bištava, entdecktes Körpergräberfeld, undatiert. 45. Štefanov (Bez. Senica), Vinohrádky, regelmäßige Linie mit gerundeter Ecke, undatiert. 46. Štúrovo-Nána (Bez. Nové Zámky), Pri Hrone, Gruppierung eingetiefter Siedlungsobjekte, undatiert. 47. Štúrovo-Obid (Bez. Nové Zámky), Piesky, Gruppe von Siedlungsobjekten, undatiert. 48. Velká Paka-Čukárska Paka (Bez. Dunajská Streda), Za hornými záhradami, zwei regelmäßige kreisförmige Gebilde, undatiert. 49. Velký Cetín (Bez. Nitra), Pilišské, wiederholt photographierte Kreisgrabenbefestigung. 50. Virt (Bez. Komárno), festgestellte Fortsetzung des Grabenverlaufes des römischen Marschlagers Nr. 1 (Rajtár - Tirpák 1996, S. 143). 51. Zbehy (Bez. Nitra), potok Perk, erneut dokumentierte Kreisgrabenbefestigung.

NÁLEZY MINCÍ Z MESTSKÉHO HRADU V BANSKEJ BYSTRICI

Marián B o v a n

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), mestský hrad, námestie Š. Moysesa (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 290-300 : 55-58 mm), predstihový a záchranný výskum M. Mácelovej. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica. Datovanie: stredovek, novovek (14.-20. stor.).

V r. 1996 sa uskutočnil predstihový archeologický výskum mestského hradu a záchranný výskum na námestí Š. Moysesa v rámci výstavby novej tržnice, výmeny inžinierskych sietí a úpravy dlažby. Významnú časť archeologického materiálu tvorilo 65 ks mincí, žetónov a sviatostiek, pomocou ktorých možno datovať vlastné objekty i jednotlivé artefakty.

S o n d a 1/96. Bola situovaná juhozápadne od vstupnej brány barbakánu na ploche 12x3, 5 m. Mince pochádzajú zo zásypu pôvodnej hradnej priekopy porušenej novodobými zásahmi.

1. Uhorsko, Ľudovít I. (1342-1382), Kremnica ?, denár (1343), AR, 12, 8 mm, 0, 23 g. Huszár 525. Hl. 190 cm (obr. 9: 7).

2. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár (1463), AR, 16, 8 mm, 0, 58 g. Pohl 206-7. Hl. 110 cm - s keramikou (obr. 9: 6).

3. Uhorsko, Rudolf II. (1576-1608), Kremnica, denár, 1602 alebo 1607, AR, 12, 1 mm, 0, 16 g. Huszár 1060. Hl. 30 cm.

4. Uhorsko, Leopold I. (1657-1705), Bratislava, groš neúplný, 1696-1699, AR, 11, 8 mm, 0, 22 g. Huszár 1445. Hl. 110 cm.

5. Uhorsko, Leopold I. (1657-1705), Kremnica, 15-grajciarnik, 1681, AR, 30, 9 mm, 4, 04 g. Huszár 1425. Hl. 180 cm.

6. Uhorsko, František II. Rákoci (1703-1711), Kremnica, poltura, 1707, AE, 21, 5 mm, 1, 36 g. Huszár 1549 ? Hl. 170 cm.

7.-8. Uhorsko, Mária Terézia (1740-1780), Kremnica, grajciar, 1762, AE, 25, 2 mm, 10, 17 g. Hl. 70 cm; denár, 176 ? AE, 22, 6 mm, 5, 93 g. Hl. 115 cm. Huszár 1758 a 1765.

9. Uhorsko, Jozef II. (1780-1790), Smolník, grajciar 1790, AE, 24, 6 mm, 7, 99 g. Huszár 1896.

10. Tešín, Ferdinand III. (1637-1657), Tešín a Skočov, grešla, 1659, AR, 15, 5 mm, 0, 55 g. Ha-lačka II., č. 1358. Hl. 180 cm.

11. Rakúsko, Mária Terézia (1740-1780), Viedeň, fenig, 1759, AE, 20, 0 mm, 1, 68 g. Novotný (1994), č. 7, s. 31. Hl. 50-70 cm.

12. Rakúsko, Jozef II. (1780-1790), Viedeň, štvrtgrajciar, 1781, AE, 18, 0 mm, 1, 83 g. Novotný (1995), č. 16, s. 54.

13. Poľsko, Žigmund III. Vasa (1587-1632), groš korunný, 16 ?, AR, 22, 6 mm, 1, 04 g. Hl. 30 cm.

14. Mesto Norimberg, Hans Krauwinckel, napodobenina francúzskeho počítacieho žetónu, 1589-1610, mosadz, 27, 3 mm, 2, 68 g. Mitchiner 1641, Neumann V., 32. 309. Hl. 240 cm (obr. 9: 4).

15. Mesto Norimberg, Kilián Koch, počítací žetón, 1587-1632, mosadz, 27, 4 mm, 2, 74 g. Neumann V., 32. 211 (obr. 9: 5).

16. Sviatostka oválna s uškom, baroková, mosadzná (1. pol. 18. stor.), av.: sv. Ignác z Loyoly, rev.: sv. František Xaver, 24, 1 mm x 21, 5 mm, 5, 78 g. Hl. 115 cm (obr. 9: 1).

17. Sviatostka baroková, medená v 2 fragmentoch (... GNATIUS. SOC: IE...), 14, 8 mm, 0, 20 g. Hl. 135 cm.

18. Banskobystrický výplatný znak (za mýto alebo tzv. Mark-geld), meď, 8-uholníkový tvar, 1597 (?), mestský erb, po stranách iniciály N - S, NK 1906, s. 99. Hl. 210 cm (obr. 9: 2).

Mírno sondy, v pôvodnej hradnej priekope na Nám. Š. Moyzesa sa pri stavebných prácach (nová tržnica) našla minca:

19. Rakúsko, Mária Terézia (1740-1780), Viedeň, polgrajciar, 1780, AE, 21, 3 mm, 3, 80 g. Novotný (1994), č. 13, s. 33.

Štyri mince sa rozpadli pri konzervovaní. Pochádzali asi z 15.-18. stor. a našli sa v hl. 85-160 cm.

S o n d a 3/96. Nachádzala sa severne od veže barbakánu známej ako "Prädigerthurm" a mala plochu 11x8,7 m. Zhruba na tom istom mieste roku 1587 postavili tzv. boženíkov dom, ktorý bol začiatkom 20. stor. zrúcaný.

20. Uhorsko, Žigmund I. (1387-1437), parvus (1387-1427), AR, 12, 0 mm, 0, 14 g. Huszár 580. Hl. 133 cm.

21. dtto, AE, 10, 9 mm, 0, 27 g. Hl. 135 cm.

22. dtto, AR, 9, 7 mm, 0, 19 g. Hl. 81 cm.

23. dtto, AR, 10, 6 mm, 0, 22 g. Hl. 85 cm (obr. 10: 1).

24. Uhorsko, Žigmund I. (1387-1437), Košice, quating (1434), AR, 13, 4 mm, 0, 20 g. Pohl 124-26. Hl. 65 cm (obr. 10: 7).

25. Uhorsko, Žigmund I. (1387-1437), Kremnica, quating (po r. 1430), AR, 12, 3 mm, 0, 20 g. Pohl 124-39. Hl. 80 cm (obr. 10: 8).

26. Uhorsko, Žigmund I. (1387-1437), quating (1430-1437), AE, 12, 9 mm, 0, 55 g. Huszár 586. Hl. 60 cm.

27. Uhorsko, Ladislav V. (1440-1453-1457), denár (1451-1452), AE, 15, 7 mm, 0, 40 g. Pohl 162. Hĺ. 165 cm (obr. 10: 3).
28. dtto, AE, (neúpl.), 12, 1 mm, 0, 16 g. Hĺ. 60 cm.
29. Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), Kremnica, denár (1455), AE, 14, 2 mm, 0, 53 g. Pohl 187-6. Hĺ. 195 cm (obr. 10: 4).
30. Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), Kremnica, obol - variant (1456?), AR, 11, 8 mm, 0, 35 g. Huszár 657 a 666 var. Hĺ. 70 cm (obr. 10: 2).
31. Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), falzum denára, AE, (1456-1457), 15, 5 mm, 0, 33 g. Huszár 668 (?), Pohl 190-2 (?). Hĺ. 70 cm (obr. 11: 1).
32. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Budín, denár (1466), AR, 15, 1 mm, 0, 29 g. Pohl 212-1. Hĺ. 130 cm (obr. 10: 6).
33. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár (1458-1460), AE, 14, 5 mm, 0, 49 g. Hĺ. 65 cm (obr. 10: 5).
34. dtto, AE, 14, 5 mm, 0, 63 g. Hĺ. 130 cm. Pohl 199-5-6.
35. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár - fragment (1470-1478), AR, 12, 2 mm, 0, 12 g. Huszár 717-718. Hĺ. 55 cm.
36. dtto, (1472-1478), AR, 16, 7 mm, 0, 29 g. Pohl 219-2. Hĺ. 55 cm.
37. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, obol (1464), AR, 11, 5 mm, 0, 16 g. Pohl 209-3. Hĺ. 85 cm (obr. 11: 2).
38. Uhorsko ?, medená inflačná minca asi z 15. stor., celkom ošúchaná, zreteľné je iba gotické písmeno "R" v opise, AE, 13, 2 mm, 0, 29 g. Hĺ. 130 cm.
39. ČSR, 20-haliernik 1950, CuZn (92+8), 18 mm, 1, 79 g.
Štyri mince nájdené v hĺ. 60-80 cm sa rozpadli pri konzervovaní.
- S o n d a 8/96. Bola v nej objavená spálená vrstva s keramikou a mincami z 15. stor. Pôvodne drevený objekt však mohol vyhorieť aj skôr. Bola situovaná severozápadne od pretória na ploche 6x2 m.
40. Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), denár (1455), AR, 13, 8 mm, 0, 20 g. Huszár 664. Hĺ. 120 cm.
41. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Brašov (Kronstadt), denár (1463), AE, 14, 6 mm, 0, 39 g. Huszár 706. Pohl 206-5. Hĺ. 120 cm (obr. 9: 3).
- S o n d a 9/96. Bola situovaná medzi pretóriom a farským kostolom na ploche 8 x 5 m. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o staré pretórium, ktoré vyhorelo r. 1500.
42. Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), Kremnica, denár (1451-1452), AE, 13, 5 mm, 0, 24 g. Huszár 656. Nájdený v kope.
43. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár (1462), AE, 13, 7 mm, 0, 44 g. Pohl 204-4. Hĺ. 130 cm (obr. 11: 3).
44. dtto, AE, 15, 8 mm, 0, 29 g. Pohl 204-4. Hĺ. 104 cm.
45. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár (1469), AR, 16, 2 mm, 0, 40 g. Pohl 216-9. Hĺ. 75 cm (obr. 11: 5).
46. dtto, denár (1472-1478), AR, 16, 8 mm, 0, 51 g. Pohl 219-2. Hĺ. 75 cm. obr. 11: 6.
47. dtto, denár neúplný (1479-1485), AR, 16, 4 mm, 0, 37 g. Pohl 221-4. Hĺ. 75 cm, spálená vrstva (obr. 11: 7).
48. dtto, fragmenty denára (1488-1489), AR, 15, 9 mm, 0, 37 g. Pohl 223-1-2. Hĺ. 75 cm, spálená vrstva (obr. 11: 8).
49. dtto, obol (1472), AR, 12, 0 mm, 0, 22 g. Pohl 220-2. Hĺ. 104 cm (obr. 11: 4).
- 50.-51. dtto, obol (1472), AR, 12, 3 mm, 0, 21 g. Pohl 220-2, AR, 12, 0 mm, 0, 16 g. Pohl 220-8. Hĺ. 90 cm - spolu.
- 52.-53. dtto, obol (1488), AR, 11, 7 mm, 0, 21 g. Pohl 226-1. Hĺbka 75 cm; AR, 12, 4 mm, 0, 13 g. Pohl 226-1-2. Hĺ. 80 cm.
54. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Baia Mare (Nagybánya), denár (1478-1490), AR, 16, 2 mm, 0, 56 g. Huszár 720. Hĺ. 75 cm.
55. Rakúsko, Mária Terézia (140-1780), Günzburg, 10-grajciarnik 1765, AR, 25, 0 mm, 3, 73 g. Novotný (1994), č. 76, s. 62. Hĺ. 61 cm.

56. Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 4-grajciarnik, AE, 27, 2 mm, 12, 61 g. Hl. 40 cm.

57. ČSR, 50-haliernik 1947, AE, 22, 1 mm, 2, 98 g. Hl. 10 cm.

Tento nálezový súbor s prevahou mincí zo 14. a 15. stor., t. j. z obdobia grošovej meny, je prvý svojho druhu v Banskej Bystrici, ak len neuvažujeme s tromi jednotlivo nájdenými uhorskými a rakúskymi denármi pri archeologickom výskume v Dolnej ul. č. 10 v r. 1993. Najpočetnejšie sú tu razby Mateja Korvína (20 ks), z ktorých časť - razená po roku 1468 s Madonou - bola v obehu nielen okolo roku 1500, ale aj temer po celé 16. storočie.

Literatúra

HUSZÁR, L. 1979: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis heute). München - Budapest.

NOVOTNÝ, V. 1994: Mince Marie Terezie 1740-1780. Hodonín.

NOVOTNÝ, V. 1995: Mince Františka Lotrinského 1745-66/1765-80, Josefa II. 1765-90, Leopolda II. 1790-92. Hodonín.

POHL, A. 1982: Münnzeichen und Meisterzeichen auf ungarischen Münzen des Mittelalters. Graz - Budapest.

MÜNZFUNDE VON DER STÄDTISCHEN BURG IN BANSKÁ BYSTRICA. Während der archäologischen Rettungs- und Vorsprungsgrabung im Areal der Städtischen Burg und auf dem Š. Moyses-Stadtplatz in Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica) gewann man in vier von neun freigelegten Schnitten 65 Münzen und anderes numismatisches Material. Die numismatischen Denkmäler aus dem Schnitt 1/96 - bei der Stadtbefestigung - hatten eine beschränkte Datierungsfähigkeit, da sie aus der Verfüllung des ursprünglichen Burggrabens stammen. Trotzdem sind viele von ihnen an und für sich wertvoll: Nürnberger Zahlpfennige (Jetons) von der Wende des 16./17. Jh. (Abb. 9: 4, 5), ein jesuitischer barocker Weihgegenstand, der auf das Patrozinium der hiesigen Kathedrale (hl. Fr. Xaver) hinweist (Abb. 9: 1), oder eine Kupfereichung - städtisches Zahlungsmerkmal (für die Maut oder Marktgebühr). Obwohl auch im Schnitt 3/96 eine gestörte Stratigraphie vorausgesetzt wird, sind die Münzen aus ihm bereits eindeutig mittelalterlich. Angeführt seien von den interessantesten wenigstens die unbekannte Variante eines Obolus Ladislaus V. (oder noch Albrecht I. ? - Abb. 10: 2, oder das Falsum eines Denars Ladislaus V., Abb. 11: 1). Die Münzen von Matthias Corvinus können jedoch wenigstens zur Orientierung die Situation in den Schnitten 8/96 und 9/96 datieren: sei es die siebenbürgische Prägung aus der Münzstätte in Kronstadt (Braşov - 8/96 - Abb. 9: 3) oder die Denare und Obolen aus den J. 1462-1472 (Schnitt 9/96 - Abb. 11: 3, 4 - aus der Tiefe 130-90 cm). Es braucht nur unterschieden zu werden, daß die Corvinus-Münzen mit der Madonna aus der Zeit nach 1468 nicht nur im J. 1500 im Umlauf waren (Brandschicht im Schnitt 9/96 - in 80-75 cm Tiefe - Abb. 11: 5-8), sondern auch während des ganzen 16. Jh., ja auch später.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V TRENČÍNE

Martin Bóna - Slavomír Katkín

Trenčín (okr. Trenčín), Vajanského ulica, parc. č. 261/1, 2, (M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 110 : 115 mm), kláštorňý komplex, cintorín. Datovanie: stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Národné pamiatkové a krajinárske centrum - Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - krajské stredisko, Nitra.

Počas stavebných prác na výstavbe Československej obchodnej banky - hlavná pobočka Trenčín, boli vo februári 1996 objavené základy architektúry (obr. 12), ktoré sa nachádzajú v severnej časti parcely číslo 261/1, v susedstve stojaceho meštianskeho domu na Vajanského ulici č. 2. Nájdené základy predstavujú konštrukcie obvodových murív s nárožím a oporným pilierom na juhovýchodnej strane, ktorého základ je spevnený kamennou murovanou pilótou, zapustenou hlboko do štrkového podlažia. Šírka 1,55 m vysokých základov obvodových múrov objektu je viac ako 2 m, pričom ako stavebný materiál bol použitý lomový kameň s kombináciou hrubo opracovaných

pieskovcových prvkov, občas aj tehla. Ako spojivo slúžila hrubozrnná, veľmi pevná vápenná malta s riečnym štrkom a kúskami uhlíkov. Nelícovaný základ nárožného piliera stavby sa na východnom rohu opiera o samostatnú murovanú pilótu štvoruholníkového pôdorysu 75x80 cm. Na obnaženom murive pilóty sa zachovali odtlaky dreveného debnenia. S touto stabilizačnou funkciou základu piliera súvisí aj vyťahovací kamenný vynášací oblúk v jeho dolnej časti.

Záchranným archeologickým výskumom v interiérovom priestore spomenutej architektúry boli odkryté dva hroby s osobnou výbavou pochovaných - prstene, časti retiazky z odevu. Hrobová jama hrobu 2/96 bola obložená z dvoch strán tehlovým murivom. Pri začisťovaní stien stavebnej jamy pre základy novostavby banky sa v jednotlivých vrstvách v interiéri zachytenej architektúry našli dve mince:

1. Čechy, Vladislav II. (1471-1516), Kutná Hora, dvojbstranný biely peniaz,
2. Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), denár z roku 1465, ako aj gombík (pozlátené striebro) s rastlinným ornamentom a keramický materiál z druhej polovice 15. stor.

Na základe nálezových skutočností, analýzy archeologického materiálu, charakteru muriva a stavebnej techniky základov nájdenej stavby, siahajúcej aj pod susedný meštiansky dom (Vajanského ul. č. 2), predpokladáme vznik architektúry v období neskorého stredoveku, najskôr v priebehu poslednej tretiny 15. stor.

Nálezová situácia potvrdila napojenie základu ďalšieho kamenného muriva k nárožnému pilieru staršieho objektu (obr. 12), ktoré sa zachovalo v dĺžke 14 m. Murivo pokračovalo južným smerom aj do ďalšej nepreskúmanej časti parcely. Na celej ploche parcely bolo možné sledovať množstvo hrobov. Napriek skutočnosti, že hroby boli odstránené stavebnými mechanizmami, podarilo sa z dvoch hrobov zberom zachrániť dve mince:

1. Uhorsko, Ferdinand II. (1619-1637), Kremnica, denár z r. 1631,
2. Uhorsko, Mária Terézia (1740-1780), Kremnica ?, medený denár z r. 1763, 1765 alebo 1766.

Písomné pramene uvádzajú, že najneskôr okolo polovice 13. stor. vznikol v tomto priestore, na okraji stredovekej zástavby mesta, kostol sv. Ducha s pôvodne johanitským kláštorom. L. Stárek predpokladá príchod johanitov do Trenčína okolo r. 1200, neskôr ich príchod kladie len všeobecne do 13. stor. (L. Dohnányi 1944) uvádza príchod johanitov už v r. 1150. V r. 1301 museli ako vstúpenci Karola Róberta opustiť Trenčín a kláštor sa stal majetkom františkánov. Za husitských bojov, okolo r. 1422, bol kláštor údajne zrušený a viac ho neobnovili. Podľa iných údajov kláštor františkánov spolu s kostolom sv. Ducha vyhorel v r. 1528. Vyhorený kláštor už neopravili, kostol užívali do r. 1704, po požiari bol v r. 1709 zrušený. Prítomnosť kláštora v tomto priestore mesta potvrdzuje veduť z r. 1580 s označením "claustrum" a nepriamo aj v písomnom materiáli z 80-tych rokov 16. stor. zaužívaný názov "Platea claustrii" (Kláštorná ulica) alebo "Za kláštorom" ("Ultra Claustrii"). Z r. 1586 je doložená aj existencia kláštorného cintorína.

Kanonická vizitácia z r. 1699 spomína v podhradí mestský špitál pre chudobných s dreveným kostolom sv. Ducha. Gustiniho vizitácia z r. 1766 píše o cintoríne pri dolnomestskej bráne a stoťožíuje tento priestor s bývalým kostolom Sv. Ducha, ktorý mal patriť krížovníkom. "Po kostole niet stopy a na priestore je už len drevený kríž" (za informáciu ďakujeme M. Slivkovi). O existencii predmestského cintorína v tomto priestore svedčia písomné doklady z 30-tych rokov 17. stor. Uvedené údaje potvrdzujú aj nálezy veľkých počtov ľudských kostí pri stavebných prácach v priestore Štúrovho námestia z rokov 1856 a 1926.

Na základe výsledkov záchranného archeologického výskumu a vychádzajúc z uvedených písomných prameňov možno vysloviť predpoklad, že objavené nárožie staršej architektúry, ktorej vznik kladieme najskôr do poslednej tretiny 15. stor., bolo súčasťou kláštorného komplexu. Funkciu nie je možné na základe súčasných poznatkov presne určiť. Prehlbenie vedomostí o samotnom náleze a potvrdenie predpokladov o kláštornom komplexe bude možné len na základe ďalších archeologických výskumov a stavebno-historických prieskumov objektov v tejto časti Trenčína.

Mladšie murivo, napájajúce sa na nárožný pilier, bolo súčasťou obvodového múru cintorína. Mince z porušených hrobov potvrdzujú písomnými prameňmi naznačený charakter a využitie priestoru v období 17.-18. stor. Na pokračovanie muriva v priestore parcely č. 272/1 poukazujú výsledky záchranného archeologického výskumu, realizovaného J. Vavrušom začiatkom r. 1997.

Na základe návrhu Archeologického ústavu SAV v Nitre zo dňa 27. 2. 1996 Ministerstvo kultúry SR rozhodnutím č. MK-1593/96-400 zo dňa 13. 5. 1996 vyhlásilo archeologickú lokalitu za kultúrnu pamiatku (ÚZKP č. 10 964/0).

Literatúra

- BRANECKÝ, J. 1926: Zo starého Trenčína I. Trenčín, s. 58-60.
DOHNÁNYI, L. 1944: Dejiny hradu a mesta Trenčín. (Rukopis). Trenčín.
Trenčín. Vlastivedná monografia I. Bratislava 1993, s. 52, 60, 73-74, 89.
Trenčín - Štúrovo nám. 7. (Pamiatkový prieskum). Bratislava, PÚK 1983.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG IN TRENČÍN (BEZ. Trenčín). Im Februar 1996 entdeckte man bei Bauarbeiten Fundamente einer Architektur im Nordteil der Parzelle Nr. 261/1 in der Nachbarschaft eines stehenden Bürgerhauses in Trenčín auf der Gasse Vajanského ul. 2 (Abb. 12). Sie repräsentieren Konstruktionen von Umfassungsmauern mit einer Ecke und einem Stützpfeiler, dessen Fundament mit einer steingemauerten Pilote verfestigt und tief in die Schotterunterlage eingelassen ist. Die Breite des 1,55 m hohen Fundamentes beträgt über 2 m. Festgestellt wurden im Interieur der Architektur zwei Gräber mit persönlicher Ausstattung der Toten, mit zwei Münzen (15.-16. Jh.) und Keramikmaterial aus der zweiten Hälfte des 15. Jh. Die Fundsituation bestätigte den Anschluß des Fundamentes der jüngeren Steinmauern an den Eckpfeiler des älteren Objektes, die in 14 m Länge erhalten waren. Das Mauerwerk setzte in südlicher Richtung in den weiteren unerforschten Teil der Parzelle fort. Auf der ganzen Fläche der Parzelle war eine große Menge von Gräbern. Aufgelesen wurden aus zwei Gräbern Münzen (17.-18. Jh.). Aufgrund von Schriftquellen, die in diesem Teil eine bereits im 13. Jh. stehende Kirche zum Hl. Geist, ursprünglich mit einem Johanniterkloster lokalisieren, das nach dem J. 1301 Franziskanern gehörte, halten die Autoren die entdeckte ältere Architektur für einen Bestandteil des Klosterkomplexes. Die Funktion läßt sich an Hand der gegenwärtigen Erkenntnisse nicht genau bestimmen. Die Entstehung der Architektur datieren sie am ehesten in das dritte Drittel des 15. Jh. Das an den Eckpfeiler der älteren Architektur anschließende jüngere Mauerwerk bildete wahrscheinlich eine Umfassungsmauer des Friedhofs. Das Franziskanerkloster brannte samt der Hl. Geist-Kirche nach manchen Angaben im J. 1528 nieder. Das Kloster wurde nicht mehr erneuert, die Kirche stürzte nach einem weiteren Brand im J. 1709 ein. Schriftquellen aus dem J. 1586 bestätigen die Existenz eines Klosterfriedhofes. Über die Ausnützung dieses Raumes als Vorstadtfriedhof zeugen auch Angaben aus dem 17.-18. Jh. und ebenfalls eine große Zahl menschlicher Skelette, die bei Bauarbeiten in den J. 1856 und 1926 entdeckt wurden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE

Gertrúda Březinová

Nitra, časť Chrenová (okr. Nitra), intravilán, záchranný predstihový výskum, sídliskové nálezy z doby kamennej, bronzovej, rímskej, včasného stredoveku a novoveku, kostrové hroby z obdobia včasného stredoveku. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskum, ktorý finančne hradil investor stavby, sa realizoval v predstihu pred začatím zemných prác na výstavbe čerpaciej stanice pohonných hmôt firmy SHELL Slovakia, s. r. o. Sledované územie sa nachádza na pravej strane Chrenovskej ulice v smere od Bratislavy, medzi Lomnickou ulicou a križovatkou (45-21-02, 1 : 10 000, 265 : 195 mm). Je to zvažujúca sa ľavobrežná terasa nad inundačným územím rieky Nitry. Tiahne sa juhovýchodným smerom od masívu Zobora a bola súvislo osídlená v rôznych obdobiach praveku, včasného stredoveku a v novoveku.

Lokalita je známa z terénnych aktivít menšieho záchranného charakteru, ako aj z výskumnej a prieskumnej činnosti. Z priestoru Športovej haly Olympia sú nálezy z doby halštatskej a rímskej. Neskôr bol v priestore Záhradníctva (dnešná SHELL) pri sledovaní ryhy pre vodovodné potrubie narušený včasnოსlovanský objekt. Z tohoto prieskumu pochádzajú i nálezy z neolitu a doby rímskej. V r. 1983 v priestore dnešnej športovej haly, ktorý bol narušený stavebnou činnosťou, vykonal

pracovníci Archeologického ústavu SAV (*Chropovský - Fusek 1988*) zistovaco-záchranný výskum. Okrem sídliskových objektov z neolitu, doby halštatskej, laténskej, rímskej a zo včasného stredoveku bola narušená aj hrnčiarska pec.

Výskumom v r. 1996 bola intenzívne skúmaná plocha s rozmermi 100x60 m. Odkrylo sa 66 sídliskových objektov z praveku a historického obdobia a štyri kostrové hroby z obdobia stredoveku. Výskum priniesol nové poznatky. Pozornosť si zasluhujú predovšetkým sídliskové objekty z mladšej doby kamennej - železovskej skupiny. Ich rozmiestnenie v rámci celej skúmanej plochy naznačuje, že tu museli byť aj kolové stavby. Tie sme i napriek zníženiu terénu až na spraš A nezistili. Menšia je koncentrácia objektov z eneolitu a doby bronzovej. Najpočetnejšie sú zastúpené objekty a nálezy z neskorej doby rímskej (4.-5. stor.). Sú tu tri hrnčiarske pece, zvyšky výrobných objektov s prepálenými plochami, zásobné jamy a zemníky po vyťaženej hrnčiarskej hline. Vo všetkých prípadoch ide o pece vertikálneho typu s miernou odchýlkou v orientácii predpecného kanála, zhotovené technikou vyhĺbenia do podlažia. Priemer roštu je 100-120 cm. Hĺbka zachovanej pece (rošt a vykurovacia časť) dosahuje 60-80 cm. Iba pec 39/96 mala zachovanú časť obvodu kruhovej kopuly. Zachovalé detaily samotnej výstavby pecí patria k unikátnej dokumentácii a sú dokladom o technike výstavby týchto výrobných zariadení. Drobné nálezy - fragmenty terry sigillaty, zlomky sklenených nádob, fragmenty panónskej jemnej keramiky - potvrdzujú kontakty s Rímskou ríšou.

Z obdobia včasného stredoveku je chata s kamenným ohniskom v rohu miestnosti a zásobníková jama. Na základe fragmentov nádob ich možno datovať zhodne s objektami z výskumu v r. 1992 na Martinskom vrchu (*Březinová 1993*). Osídlenie v novoveku dokladá existencia priekopy neznámeho účelu, ktorá je mincami datovaná na začiatok 18. stor. Nie menej zaujímavá je i pec na pečenie chleba, ktorú na základe pálených tehál so značkou EN (*Episcopatus Nitriensis*) datujeme do novoveku.

Štyri kostrové hroby pravdepodobne spolu nesúvisia. Skôr ide o ojedinelé nálezy, ako o súčasť pohrebiska. Iba v prípade hrobu 1/96 možno na základe nálezov železného kovania a nožika predpokladať spojitost so včasnostredovekým pohrebiskom na Martinskom vrchu.

Literatúra

BŘEZINOVÁ, G. 1993: Záchranný výskum v Nitre. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 28-29.

CHROPOVSKÝ, B. - FUSEK, G. 1988: Výsledky výskumov na stavenisku športového areálu v Nitre. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 24. Nitra, s. 143-156.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA. Bei der Grabung im J. 1996 wurde in Nitra, Teil Chrenová (Teil. Nitra), intensiv eine Fläche von 100x60 m Ausmaß untersucht. Erschlossen wurden 66 Siedlungsobjekte aus der Urzeit und historischen Zeit und vier Körpergräber aus dem Mittelalter. Beachtenswert sind vor allem Siedlungsobjekte aus der jüngeren Steinzeit, aus der Železovce-Kultur. Kleiner ist eine Konzentration von Objekten aus dem Äneolithikum und der Bronzezeit. Am zahlreichsten vertreten sind Objekte und Funde aus spätrömischer Zeit (4.-5. Jh.). Es sind drei Töpferöfen, Reste von Produktionsobjekten mit gebrannten Flächen, Vorratsgruben, Lehmabbaugruben für Töpferton. In allen Fällen handelt es sich um Öfen des vertikalen Typs, mit mäßiger Abweichung in der Orientierung des Vorofenkanals, die in den gewachsenen Boden eingetieft worden waren. Der Durchmesser des Rostes bewegt sich zwischen 100-120 cm. Die Tiefe erhaltener Öfen (Rost und Feuerungsteil) erlangt 60-80 cm. Nur der Ofen Nr. 39/96 hatte einen Teil des Umfangs der kreisförmigen Kuppel erhalten. Aus dem Frühmittelalter stammen eine Hütte mit einer steinernen Feuerstelle in der Ecke des Raumes und eine Vorratsgrube. Neuzeitliche Besiedlung belegt ein vorhandener Graben unbekannten Zwecks, die durch Münzen in das beginnende 18. Jh. datiert ist. Nicht weniger interessant ist ein Backofen, der an Hand gebrannter Ziegel mit dem Zeichen EN (*Episcopatus Nitriensis*) in die Neuzeit datiert ist. Vier freigelegte Körpergräber hängen wahrscheinlich nicht zusammen. Eher handelt es sich um Einzelfunde als um den Bestandteil eines Gräberfeldes. Lediglich im Falle des Grabes Nr. 1/96 kann auf Grundlage des Fundes eines Eisenbeschlags und eines Messers ein Zusammenhang mit dem frühmittelalterlichen Gräberfeld auf dem Martinsberg angenommen werden.

VÝSLEDKY ANALÝZY FOSÍLNYCH MALAKOCENÓZ Z LIPTOVskej SIELNICE-LIPTOVskej MARY

Tomáš Č e j k a

Liptovská Sielnica-Liptovská Mara (okr. Liptovský Mikuláš), sídlisko Rybníky II, 617-625 m n. m. (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 48 : 270 mm), systematický výskum, doba laténska, doba rímska, materiál archeozoologický. Uloženie: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Archeologický ústav SAV vykonáva v rámci medzinárodného projektu "Kelten-Römer-Germanen" výskum stredolatenských vrstiev sídliska II v Liptovskej Mare, v ktorých sa vďaka vlhkému prostrediu veľmi dobre zachovali organické materiály (Pieta 1996). Na výskum a vyhodnotenie mimoriadne cenného súboru nálezov je zameraný grantový projekt 227 "Osada a životné prostredie", ktorého súčasťou je okrem tohto príspevku aj čiastkové spracovanie dendrologického materiálu (pozri príspevok M. Hajnalovej a J. Mihályiovej v tejto ročenke).

Počas terénneho výskumu v r. 1994-1996 sme získali pri odkrývaní neskoro- a stredolatenských vrstiev aj zvyšky fosílnych spoločenstiev mäkkýšov, ktoré sme analyzovali v Ústave zoológie SAV v Bratislave. Uvádzame výsledky rozboru fosílnych malakocenóz, ktoré vyhodnocujeme spoločne pre obdobie strednej a neskej doby laténskej.

Vytriedením 43 objemových vzoriek sme získali 456 schránok 28 druhov mäkkýšov a z 33 vzoriek z individuálneho zberu 424 schránok 19 druhov mäkkýšov. V obidvoch typoch vzoriek sme zistili 35 druhov mäkkýšov.

Suchozemské mäkkýše

Dominantnou ekologickou skupinou v terestrickej thanatocenóze je skupina druhov, výskyt ktorých indikuje prevažne otvorené priestranstvá (*Vallonia pulchella*, *V. costata* a iné - 45 % z celkového počtu druhov).

Druhú najpočetnejšiu ekologickú skupinu (23 %) tvoria druhy menej či viac vlhkomilné (*Succinea oblonga*, *Trichia villosula* a *Columella edentula*).

Tretou ekologickou skupinou (15 %) sú druhy eurytopné a euryvalentné, t. j. také, ktoré majú veľmi slabú alebo žiadnu ekologickú väzbu na konkrétne typy stanovišť a sú tolerantné k abiotickým aj biotickým podmienkam prostredia, takže nemajú pri rekonštrukcii prírodného prostredia v minulosti veľkú indikačnú hodnotu (dominuje *Cochlicopa lubrica*, *Trichia hispida* a *Vitrea contracta*).

Druhy lesné tvoria štvrtú, najmenej početnú ekologickú skupinu skúmaného fosílného spoločenstva (6, 0 %). Možno ich rozdeliť do troch skupín (Lisický 1991, s. 19-20):

1. Druhy prísne lesné, charakteristické pre klimaxové prirodzené či poloprirodzené lesy s vyváženými ekologickými podmienkami (*Discus ruders*, *Vertigo pusilla*).

2. Nenáročné lesné druhy, charakteristické širšou ekologickou valenciou, typické pre lesy po značené antropickou činnosťou a rôzne náhradné stanovištia (*Balea biplicata*, *Discus rotundatus*, *Fruticicola fruticum*).

3. Vlhkomilné lesné druhy, charakteristické pre vlhké lesné stanovištia: mokré údolné jelšiny, blízkosť potokov, lesné mokrade, šutiny a pod. (*Peforatella bidentata*, *Vitrea crystallina*).

Vodné mäkkýše

V objemových vzorkách sme našli iba schránky dvoch vodných druhov - *Anisus leucostoma* (jeden kus) a *Galba truncatula* (tri kusy). Prvý patrí k druhom žijúcim predovšetkým v plytkých stojatých a zarastených vodách, ktoré majú zväčša periodickú hladinu. *Galba truncatula* žije vo vodách rôzneho charakteru, nemá vyhranené nároky na typ vodného prostredia. S určitým zovšeobecnením sa dá povedať, že preferuje rovnaký typ biotopu ako *Anisus leucostoma*. Počas odkrývania jednotlivých vrstiev archeológovia našli ešte dve lastúry patriace prúdomilnému druhu korýtka *Unio pictorum*, ktoré žije vo väčších riekach a ich ramenách; je preto pravdepodobné, že lastúry boli prinesené do osady z Váhu.

Rekonštrukcia charakteru prírodného prostredia podľa fosílnych spoločenstiev mäkkýšov

Vysoké percento druhov vyžadujúcich nezalesnené stanovištia a ich vysoká konštantnosť vo vzorkách svedčí o dlhodobom odlesnenom bezprostrednom okolí osád. Potvrdzujú to aj nálezy prísne stepných druhov *Chondrula tridens*, *Cecilioides acicula* a polostepných druhov *Vallonia pulchella*, *Pupilla muscorum*, *Truncatellina cylindrica* a *Euomphalia strigella*. Pomerne vysoká početnosť a konštantnosť

pobrežných a vlhkomilných druhov vo vzorkách indikuje prítomnosť vodného telesa v priestore odberu vzoriek (rašelinisko).

Nízky počet vodných druhov, ktoré žijú v podmienkach rašelinísk, je pravdepodobne zapríčinený nevyhovujúcimi abiotickými parametrami pre existenciu typických mokradných druhov a ich následnú fosilizáciu (pravdepodobne nízke pH vody, nedostatok vápenatých zlúčenín, kyslíkový deficit a pod.), čo je pre podhorské a horské rašeliniská typické. Početnosť lesných druhov nie je vysoká, rozloženie vo vzorkách je pomerne rovnomerné; vyskytujú sa v 40 % z celkového počtu vzoriek. Možno preto predpokladať, že ráz krajiny v okolí archeologickej lokality bol podobný ako dnes, okolité lesy však mali drevinové zloženie iné (domáce dreviny) a neboli do takej miery poznačené antropickou činnosťou ako dnes (intenzívne lesné hospodárenie). Zo štruktúry fosílnych malakocenóz môžeme usudzovať, že išlo o vyspelé zmiešané lesy, približujúce sa ku klimaxu. Rovnako aj otvorené biotopy boli podobné dnešným, bylinný zárast bol však aspoň miestami nižší až nízky (zrejme kvôli pravidelnému koseniu či paseniu určitých častí svahu) a nemal ruderálny charakter, aký majú pasienky v súčasnosti.

Literatúra

LISICKÝ, M. J. 1991: Mollusca Slovenska. Bratislava.

PIETA, K. 1996: Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava.

ERGEBNISSE DER ANALYSE FOSSILER MALAKOZOONOTEN IN LIPTOVSKÁ SIELNICA - LIPTOVSKÁ MARA. Während der Geländegrabung in den J. 1994-1996 gewann man an der Stelle der Siedlung II in Liptovská Mara (Bez. Liptovský Mikuláš) bei der Abdeckung von spät- und mittellatènezeitlichen Schichten auch Reste fossiler Weichtiergemeinschaften, die einen guten Aussagewert bei der lokalen Rekonstruktion des naturräumlichen Milieus in der Vergangenheit haben. Durch die Aussortierung von 43 großen Proben wurden 456 Schalen von 28 Weichtierarten, und aus 33 Proben individueller Lesefunde 424 Schalen von 19 Weichtierarten gewonnen. In beiden Typen der Proben wurden 35 Weichtierarten festgestellt. Im Rahmen der ökologischen Weichtiergruppen dominiert in der terrestrischen Thanazoonose eine Gruppe von Arten offener Landschaften (45,0 %), es folgen euryvalente Arten (15,0 %), stark feuchtigkeitsliebende Arten (14,0 %), Steppenarten (10,6 %), feuchtigkeitsliebende Arten (9,5 %); den kleinsten Anteil an der Struktur der Thanazoonose hat die Gruppe von Waldarten (6,0 %).

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU VO SVODÍNE

Zoltán Drenko

Svodín (okr. Nové Zámky), poloha Kistemplom (L-34-2-A-c, 1 : 25 000, 380 : 38 mm), stredovek a novovek, zaniknutý kostol a hroby, výskum na žiadosť obecného úradu. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pod SV časťou svätyne bol odkrytý hlinený polkruhovitý útvar s neopracovanými kameňmi a s úlomkami tehál. Nad útvarom - pod základňou svätyne, sa zistil vchod do chodby vyhlúbenej v zemi.

Pod kostolnou loďou sa preskúmalo 29 hrobov. V hrobe 11 ležala kostra s orientáciou na SZ, s hlinenou nádobkou vyliatou zvnútra žltou polevou. V hroboch 4, 5 a 19 boli kostry orientované na JV. V hrobe 19 ležala drevená doska siahajúca od krku po stehná, prikrytá látkou ozdobenou šperkom v tvare strelky. Z hrobu 32 pochádza zatiaľ neurčená minca a z hrobov 23 a 31 kovové ihlice do vlasov.

Vo výskume sa bude pokračovať.

ZWEITE GRABUNGSSAISON IN SVODÍN. Das Archäologische Museum des Slowakischen Nationalmuseums zu Bratislava setzte mit der Untersuchung der abgegangenen St. Michaels-Kirche in der Gemeinde Svodín fort (Bez. Nové Zámky). Unter dem Nordostteil des Sanktuariums wurde ein halbkreisförmiges Lehmgebilde mit unbearbeiteten Steinen und Ziegelbruchstücken

freigelegt. Über diesem Gebilde - unter den Fundamenten des Sanktuariums, erfaßte man den Eingang in einen in die Erde eingetieften Gang. Unter dem Kirchenschiff wurden 29 Gräber untersucht. Im Grab Nr. 11 lag ein nach NW orientiertes Skelett mit einem kleinen Tongefäß mit gelber Innenglasierung. In den Gräbern Nr. 4,5 und 19 hatten die Skelette SO-Orientierung. Im Grab Nr. 19 lag ein vom Hals bis zu den Oberschenkeln des Skelettes reichendes Holzbrett, das mit irgendeinem Gewebe, mit einem pfeilförmigen Schmuck, verziert war. Aus dem Grab Nr. 32 stammt eine bisher unbestimmte Münze und aus den Gräbern Nr. 23 und 31 metallene Haarnadeln. Mit der Grabung wird fortgesetzt werden.

TEMATICKÝ VÝSKUM NA SÍDLISKU Z DOBY RÍMSKEJ V BRATISLAVE-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Kristian Elschek

Bratislava (okr. Bratislava IV), časť Devínska Nová Ves, ťažisko doba rímska a doba sťahovania národov, sídlisko, tematický záchranný výskum polykulturnej lokality. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Tematický výskum sa uskutočnil na archeologickej lokalite, kde bol v r. 1993-95 zrealizovaný systematický prieskum (Elschek - Mihál - Kubíny 1996; Elschek 1996; 1997). Výskum bol zameraný na:

1. overenie výsledkov systematickej prospekcie;
2. zistenie rozsahu porušenia lokality v minulosti i v súčasnosti ťažbou piesku a hlbokou orbou.

Výskum bol realizovaný výlučne ručnou sondážou na miestach, kde sa počas prieskumu objavovala zvýšená kumulácia zlomkov keramiky, rímskej strešnej krytiny, mazanice, zvieracích kostí, drobných bronzových predmetov - najmä spôn a rímskych mincí.

V sondách 1-3 boli zachytené a plošne sektorovou metódou preskúmané štyri sídliskové objekty z doby rímskej, jeden objekt patril slovansko-avarskému obdobiu, ďalšie dva neobsahovali datovateľný materiál.

Všetky štyri objekty z doby rímskej patria jej mladšiemu úseku, z toho objekty 6 a 7 patria do 3. stor., objekty 1 a 3 možno zaradiť do 4. stor.

Objekt 3 (obr. 13) - ťažobnou jamou na štrk čiastočne porušená polozemnica šesťkolovej schémy. Vo výplni sa nachádzala v ruke robená germánska keramika misovitých a hrncovitých tvarov (obr. 13: 3, 5-7), fragmenty na kruhu točených členených mís zdobených vlnovkou - tzv. jirřkovický typ (obr. 13: 1), fragmenty provinciálno-rímskej keramiky (obr. 13: 2, 4). Pre datovanie objektu do 4. stor. sú popri keramike, najmä mís s vodorovným von vytiahnutým okrajom (obr. 13: 3) a glazovanej keramike (obr. 13: 2), dôležité aj tri mince (obr. 13: 8-10). Sú to razby (určenie E. Kolníková): SEPTIMIUS SEVERUS (193-211) denár z r. 196-197, CLAUDIUS II.-antoninianus (268-270) a DIOCLETIANUS (284-305), antoninianus z r. 285-286. Z lokality pochádzajú z roku 1996 aj ďalšie rímske mince, nájdené v r. 1996: CARACALLA (198-217) - denár, GALLIENUS (253-268) - dva antoniniany a zliatok denára.

Objekt 6 (obr. 14) - šesťkolová polozemnica s pevne udupanou dlážkou. Za datovanie do 3. stor. sa prihovárajú predovšetkým zlomky germánskej keramiky zdobenej ryhovaním (obr. 14: 4, 7), preškrávaním okraja (obr. 14: 5), prstovaním a i., ako aj zlomky provinciálno-rímskej keramiky (obr. 14: 1-3), zlomky prstencových misiek (obr. 14: 1), džbánov (obr. 14: 3) a fragmenty severovskej terry sigillaty z dielni v Rheinzabern. Z pevne udupanej dlážky pochádza asi desať klinčekov z podošiev rímskej obuvi - caligy.

Objekt 7 - sídlisková jama, ktorá popri zlomkoch germánskej keramiky zdobenej prstovaním, barbotinom a i. obsahovala aj takmer kompletnú misu z terry sigillaty (obr. 15).

O p i s n á l e z u (určenie K. Kuzmová):

Miska typu Drag 37. Miesto vajcovca vodorovný rad bežiacich psov I. (Ri-Fi T 141c) na vodorovnej plastickej línii. Výzdobu tvoria do vodorovných radov usporiadané výzdobné prvky: sediaci zajac p. (Ri-Fi T 169a) pod trojitým zdobeným polkruhom (Ri-Fi KB 149), gladiátor (menší ako Ri-Fi

M 266), bežiaci pes I. uvedeného typu. Vo výzdobnom poli retrográdny kolok AVGVSTINVS. Rheinzabern, Augustinus I, II (?). Severovci (koniec 2.-začiatok 3. stor.).

Počas prieskumu sa našli aj dva polotovary spôn, jedna z nich je exemplár s vysokým zachycovačom, akých sa na lokalite našlo niekoľko. Môžno vysloviť predpoklad, že spony pochádzajú z výrobného objektu na odlievanie bronzových spôn, resp. drobných bronzov. Mohli by o tom svedčiť aj početné fragmenty a zliatky olova a bronzoviny zozbierané na lokalite.

Výskumom sa potvrdilo, že kumulácie povrchových nálezov získaných prospekciou indikujú hlbokou orbou značne rozrušené objekty z doby rímskej a sťahovania národov. Početné nálezy rímskej strešnej krytiny z preskúmaných objektov (20-30 ks z objektov 1, 3, 6) podporujú názor vyslovený už skôr, že na lokalite sa nachádzajú objekty budované rímskou stavebnou technikou, pričom na pokrytie striech bola používaná rímska strešná krytina - teguly a imbrexy (Elschek - Mihál - Kubíny 1996, s. 45-46, obr. 30: 4-5). Potvrdilo sa aj vysoké percento provinciálnej keramiky v pomere k domácej v ručne robenej keramike z preskúmaných objektov (až 20% : 80%), ktoré sa zistilo už počas prieskumu. Vo výskume sa bude pokračovať aj v r. 1997.

Literatúra

ELSCHEK, K. 1996: Nové nálezy rímskych mincí z Bratislavy-Devínskej Novej Vsi a Zohora. In: Slovenská Num. 14. Nitra, s. 216-222.

ELSCHEK, K. 1997: Prieskum v Bratislave-Devínskej Novej Vsi v roku 1995. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 43.

ELSCHEK, K. - MIHÁL, J. - KUBÍNY, J. 1996: Rímsko-germánske vidiecke usadlosti a germánske sídliská v Bratislave-Devínskej Novej Vsi a Zohore. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 44-48, 206-210.

THEMATISCHE GRABUNG EINER RÖMERZEITLICHEN SIEDLUNG IN BRATISLAVA-DEVÍNSKA NOVÁ VES IM (Bez. Bratislava IV). Die thematische Grabung erfolgte innerhalb der archäologischen Fundstelle, wo in den J. 1993-95 eine systematische Prospektion realisiert wurde (Elschek - Mihál - Kubíny 1996; Elschek 1996; Elschek 1997). Die Aufmerksamkeit war auf folgende Punkte gerichtet: 1. Überprüfung der Ergebnisse der systematischen Prospektion. 2. Stand der bisherigen Zerstörungen durch den Sandabbau und das Tiefpflügen. Die Grabung wurde ausschließlich manuell durchgeführt. Die Suchschnitte wurden dort angelegt, wo während der Prospektion auf der Oberfläche eine erhöhte Kumulation der Funde festgestellt wurde. In den Sonden 1-3 wurden vier Objekte aus der römischen Kaiserzeit erforscht, ein Objekt gehört ins 7.-8. Jh., weitere konnten nicht datiert werden. Die Objekte 6 und 7 gehören dem 3. Jh. an, die Objekte 1 und 3 konnten ins 4. Jh. datiert werden. Das Objekt 3 - (Abb. 13) war ein durch den Sandabbau teilweise gestörtes Grubenhaus vom Sechspostenschema. Zum Fundmaterial gehörten neben der spätrömischen heimischen handgemachten und scheibengedrehten Keramik (Abb. 13: 1, 3, 5-7) auch Fragmente provinzialrömischer glasierter Keramik (Abb. 13: 2), Bruchstücke von Faltenbechern (Abb. 13: 4) und drei römische Münzen (Bestimmung von E. Kolníková). Es handelte sich um Prägungen von SEPTIMIUS SEVERUS (193-211) - Denar aus dem J. 196-197, CLAUDIUS II. (268- 270) - Antoninianus und DIOCLETIANUS (284-305) - Antoninianus aus dem J. 285-286. Von der Fundstelle stammen vom J. 1996 weitere Münzen: CARACALLA (198-217) - Denar, GALLIENUS (253-268) - 2 Antoniniane und ein geschmolzener Denar. Objekt Nr. 6 - (Abb. 14) war ein Grubenhaus vom Sechspostenschema mit Estrichboden. Neben heimischer handgemachter Keramik (Abb. 14: 4-7) sind Bruchstücke von provinzialrömischer Keramik zahlreich vertreten (Abb. 14: 1-3). Darunter befinden sich Fragmente von Ringschüsseln (Abb. 14: 1), Krügen (Abb. 14: 3), Sigillaten aus Rheinzabern und über 25 Fragmente von römischen Dachziegeln. Aus dem Estrich stammen etwa 10 Nägel, die wahrscheinlich ursprünglich zum römischen Sandalen-caligue gehörten. In einer Siedlungsgrube befand sich neben germanischer Keramik eine fast komplette Sigillataschüssel Drag. 37 (Bestimmung K. Kuzmová), die einen retrograden Stempel AVGVSTINVS trug (Abb. 15). Interessant ist die Verzierungen, anstatt eines Eierstabes ist hier eine Reihe laufender Hunde abgebildet. Die Schüssel ist ein Erzeugnis aus Rheinzabern und gehört in die Severerzeit (Ende 2. Jh.-Anfang 3. Jh.). Während der Prospektion wurden auch zwei Halbfabrikate von Fibeln aufgelesen. Das Exemplar mit

hohem Nadelhalter gehört ins 3. Jh. Es ist nicht ausgeschlossen, daß hier im 3. Jh. eine Werkstatt in Betrieb war, worüber zahlreiche kleine Bronzeklumpen und Schmelzstücke zeugen könnten. Schlußfolgerungen: Die Grabung bezeugte, daß die Anhäufungen der Oberflächenfunde durch Tiefpflügen zustandekamen, und daß die kontinuierliche Zerstörung der Siedlungsobjekte weit fortgeschritten ist. Die zahlreichen Dachziegelfragmente aus den untersuchten Objekten bestärken die Annahme, daß sich innerhalb der Fundstelle in römischer Bauweise errichtete Objekte befinden. Die Grabung wird im J. 1997 fortgeführt.

SÍDLISKO Z DOBY BRONZOVEJ A LATÉNSKEJ V BRATISLAVE-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Kristian Elschek - Peter Bárta

Bratislava (okr. Bratislava IV), časť Devínska Nová Ves, poloha Dlhý kopec-Utočnica, (44-21-20, 1 : 10 000, 261-292 mm). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na lokalite známejšej už dávnejšie (naposledy: Farkaš - Turčan 1993) uskutočnili autori príspevku spolu s J. Kubíny v r. 1995-96 podrobný prieskum. Na základe nálezov bolo doložené osídlenie z neskorej doby kamennej ? (nález kamennej sekery), strednej a mladšej doby bronzovej, zo strednej a neskorej doby laténskej.

Neskorá doba kamenná a doba bronzová

Katalóg vybraných nálezov:

Drobné predmety (obr. 16: 1-7)

1. Bronzový náramok z ostrohrannej tyčinky prierezu tupouhlého trojuholníka, dĺžka základne sa smerom od stredu k pečatidlovito rozšíreným koncom znižuje. Dorzálna strechovito klenutá strana je zdobená rytým ornamentom pôvodne pozostávajúcím asi zo siedmich zväzkov priečných rýh (šesť zväzkov je zachovaných) a v strede situovaných dvoch hrotitých oválov, na vonkajšiu stranu ktorých sa pripájajú krátke, lúčovito usporiadané ryhy. Náramok je deformovaný, jeden koniec je odlomený. Zach. dl. 11,3 cm, max. š. 1,6 cm, hr. 0,25 cm.

2. Bronzová ihlica s kyjovitou hlaviceou. Hlavica štvorcovitého profilu ma oba konce zdobené zväzkami jemných vodorovných rýh, jej jednotlivé polia sú šikmo rýhované tak, že pri pohľade na hranu hlavice výzdoba vytvára motív jedlovej vetvičky. Dĺ. 10,1 cm.

3. Bronzová puklička (Ø 1,4 cm), zo zadnej strany vychádza tyčinka roztepaná do pásika zvlnutého v očko. Korpus pukličky a tyčinka sú odliate vcelku.

4. Hrot šípu s tulajkou z bielej zliatiny (vyšší obsah cínu?), sčasti pokrytý bledozelenou patinou (3,7 cm). Tulajka s nepravidelným kruhovým prierezom prebieha po celej dĺžke listu šípy a vytvára pozdĺžne, smerom k hrotu sa zužujúce rebro.

5. Bronzové dlátko z tyčinky štvoruholníkovitého prierezu, jeho hrany sa smerom k hrotitému trňu zaoblujú. Dĺ. 7,8 cm.

6. Fragment rukoväte bronzového kosáka. Jazykovitú rukoväť členia tri plastické rebrá vybíjané oválnymi jamkami.

7. Fragment (tylová časť) brúsenej plochej sekery s obdĺžnikovým priečnym prierezom. Farba horniny zelenosivá.

Keramika (obr. 17: 1-8)

1. Tri fragmenty pravdepodobne z jednej nádoby, zo zásobnice s rovným dnom a dvojkónickým telom s oblou výduťou, čiastočne aj zvnútra leštené lievikovité hrdlo má zaoblený okraj. Časť nádoby tesne nad dnom je slamovaná, povrch hornej časti je od maximálnej výdute leštený. Zachovaný fragment výdute je zdobený plastickou páskou vytvárajúcou vertikálne rebro a otvorený srdcovitý motív, z fragmentu nie je možné určiť bližší vzťah oboch prvkov. Farba oboch strán povrchu je okrová až tehlovočervená. Materiál je premiešaný pieskom, sporadicky s kremennými okruhliakmi až do veľkosti 1 cm, povrch nádoby je premazávaný.

2. Črep zo zásobnice, tesne nad maximálnou výduťou baňatého tela je masívne ucho. Mierne kónické od tela odsadené hrdlo je leštené. Povrch je okrovej až tehlovočervenej farby, hlina je jemne plavená.

3. Črep z tela šálky s náznakom dna s omfalom. Povrch sivohnedého, z oboch strán jemne hladeného črepu je zdobený kombináciou rytej línie a pšeničného vpichu. Jemne plavený materiál.

4. Črep z tela nádoby sivej farby, na jemne hladenom povrchu sa zachoval fragment plastickej výzdoby a horizontálnej línie pšeničného vpichu. Plavený materiál, na lome viditeľné ostrohranné kamienky.

5. Črep zo šálky s odsadeným hrdlom, pod ktorým je vodorovný rad vpichov. Materiál je premiešaný jemným pieskom, povrch je drsný, zvonka hnedočervený, vo vnútri tmavosivý.

6. Fragment misy s lalokovitým, zvonka odsadeným okrajom a lievikovito roztvoreným ústím. Jemne hladený vnútorný povrch je tmavosivý, zvonka je hladený a má bledšie, nerovnomerne hnedosivé sfarbenie. Jemne plavená hlina.

7. Črep misy s mierne zvnútra odsadeným lalokovitým okrajom. Povrch bledej, sivohnedej farby je hladený. Materiál jemný, plavený.

8. Okraj a časť výdute z ostro profilovanej šálky. Hladený povrch črepu tmavosivej farby je tuhovaný. Materiál jemný, plavený.

Keramika (obr. 18: 1-15):

1. Fragment výdute a hrdla pravdepodobne z džbánu na lome zdobeného pozdĺžnymi lištami. Povrch je z oboch strán hladený a tuhovaný. Materiál jemný, plavený.

2. Črep z tela nádoby s fragmentom hraneného ucha trojuholníkovitého profilu. Jemne hladený povrch tmavosivej farby, materiál plavený s rovnomerne rozptýlenou jemnozrnnou sludou.

3. Okrajový črep s uchom. Polvalcovité, pásikové ucho sa hornou časťou pripája k rovno nasadenému okraju. Okrový až tehlovočervený povrch je drsný, materiál je šľovitý s pieskom.

4. Fragment esovite profilovanej hrncovitej nádoby s mierne von vyhnutým ústím a uchom, nasadeným pod okrajom. Zvonka sú zreteľné odtlaky organického materiálu, vnútorný povrch je hladený. Nádoba je bledej sivohnedej farby, prímесou je organický materiál v rámci ktorého M. Hajnalová identifikovala karbonizovaný fragment listu širokolistej trávy (*Typha* sp. alebo *Carex* sp.). Ojedinele sa vyskytujú kamienky.

5. Črep pravdepodobne z hrncovitej nádoby, s von vyhnutým okrajom. Sčasti na okraj je pripojené horné rameno malého polvalcovitého ucha. Povrch ma okrovohnedú farbu. Materiál je jemný, plavený, bez prímесí.

6. Črep z hrncovitej nádoby s uchom mierne vystupujúcim nad okraj. Pri koreni ucha horizontálne prebieha jednoduchá pretláčaná plastická páska. Na vonkajší povrch nádoby je nanosená vrstva šľovitej hliny, tmavosivé vnútro je vyhladené, materiál plavený.

7. Fragment slabo vyhnutého, zhora pretláčaného okraja nádoby vyrobenej z materiálu s prímесou ostrohranných kamienkov. Vnútorný povrch červenohnedý.

8. Črep z hrncovitej nádoby so slabo von vyhnutým okrajom, pod ním jednoduchá pretláčaná plastická páska. Na vonkajší povrch je nanosená šľovitá hlina, má bledé hnedosivé sfarbenie. Tmavosivé vnútro je vyhladené, materiál plavený.

9. Črep z tela nádoby zvonka zdobenej vertikálnymi prstovanými žliabkami. Povrch má zvnútra sivú, zvonka tehlovočervenú farbu. Materiál je premiešaný s ostrohrannými kamienkami, vonkajší povrch je premazávaný.

10. Črep z nádoby s horizontálne prebiehajúcou dvojitou pretláčanou páskou. Povrch z oboch strán bledej, hnedosivej farby. Materiál jemne plavený.

11. Črep zdobený krátkou, horizontálne prebiehajúcou plastickou páskou. Lom a vnútorný povrch nádoby je tmavosivý, vonkajšok je tehlovočervený, materiál plavený.

12. Črep zdobený vodorovnou pretláčanou plastickou páskou. Lom i obe strany sivohnedej farby, materiál jemne plavený s rovnomerne rozptýlenými kamienkami.

13. Okraj hrncovitej nádoby s uchom, povrch bledohnedý.

14. Ucho asi hrncovitej nádoby, povrch hnedosivý.

15. Črep zdobený radom vertikálnych vrypov. Povrch okrovej farby. Materiál bez organických prímесí, plavený.

Rozbor drobných nálezov:

Bronzový náramok (obr. 16: 1). Bronzové náramky z trojhrannej tyčinky sa na strednom Podunajske objavujú v súboroch stredodunajskej mohylovej kultúry, datovaných do stupňov BB2 a BC (*Willwonseder* 1937, s. 126, 257; *Furmánek* 1973, s. 119; *Dušek* 1980, s. 342, 347, 365). Najbližšie

analogiu k nášmu exempláru predstavujú dva náramky zo smolenických hrobov 13/72 a 35/72 (Dušek 1980, tab. II: 2, X: 1). Sprievodný materiál zo žiarového hrobu 13/72 by patril do stupňa BB2 a na počiatok stupňa BC1. Indikujú to náramky s trojuholníkovitým profilom a rozšírenými koncami, zdobené kombináciami oblúkov a rovných línií, a staršie tvary pečatidlovitých ihlíc (Furmánek 1973, s. 112-113, 119), hoci tieto ihlice nie sú chronologicky zvlášť citlivé (Novotná 1980, s. 78). Nôž s prelamanou rukoväťou z obsahu orbou veľmi porušeného kostrového hrobu 35/82 patrí do stupňa BC2 (Říhouský 1972, s. 12, 41-42; 1982, s. 23; Dušek 1980, s. 364), nože s rámovou rukoväťou sa vyskytujú v závere strednej doby bronzovej na území od stredného Nemecka po Karpatskú kotlinu (Jirád 1995, s. 590).

Z moravských nálezov sú známe analogické náramky z depotov z Hradiska a Hulína (Furmánek 1973, obr. 15: 5, 25: 2). Sú datované na koniec strednej doby bronzovej (Furmánek 1973, 119). Hustá ryhovaná výzdoba a zaoblené konce by skôr svedčili pre neskoršie datovanie týchto bronzov v porovnaní s našim náramkom (Furmánek 1973, s. 121).

Z hrobu 2 vo Winklarn pochádzajú dva podobné náramky. Našli sa v sprievode čepele meča pravdepodobne s jazykovitou rukoväťou a pečatidlovitej ihlice (Willvonseder 1937, Taf. 34: 3-4). Tento nálezový celok je datovaný do stupňa BB2 (Willvonseder 1937, s. 124, 126, 257; Furmánek 1973, s. 113).

Náramok z Devínskej Novej Vsi je možné zaradiť do náplne stupňa BB2/C1, s možnosťou pretrvávania tohto typu do stupňa BC2, ako to naznačuje hrob 35/72 zo Smoleníc. Záver stupňa BC2 predstavuje dolnú hranicu pre datovanie náramku, nakoľko typické oblúky na náramkoch s ostrejším trojuholníkovitým prierezom neprežívajú záver strednej doby bronzovej (Říhouský 1982, s. 76).

Bronzová ihlica (obr. 16: 2). Hoci sa medzi kyjovitými ihlicami s jednoduchou hlavicou zo stredného Podunajska nevyskytol ani jeden exemplár identickej formy a výzdoby zároveň, štvorcovitý prierez hlavice a dekor pozostávajúci z kombinácie jedlovej vetvičky a horizontálnych zväzkov línií je bežný na Slovensku, na Morave, na území východne od Álp a v západnom Maďarsku (Novotná 1980, s. 139, 142, tab. 41-42; Říhouský 1979, s. 146, 152; 1983, s. 33, tab. 13-15). Vo všeobecnosti sú tieto ihlice považované za typické pre staršie obdobie popolnicových polí a len zriedka prežívajú do mladších časových úsekov (Říhouský 1983, s. 36). Formálne a dekoratívne odlišnosti ihlíc s jednoduchou kyjovitou hlavicou nemajú žiadnu zvláštnu chronologickú hodnotu (Novotná 1980, s. 142; Říhouský 1983, s. 36). O ihlici z Útočnice je pravdepodobné, že by mohla súvisieť s tujajšími velatickými nálezmi (Farkaš - Turčan 1992, s. 33-34).

Bronzová puklica (obr. 16: 3). Bronzové puklice s uškom, známe aj ako gombíky (Furmánek 1973, s. 116) či ozdobné terče, sa po prvý raz objavujú na sklonku strednej doby bronzovej (Říhouský 1982, s. 81). Najväčší rozkvet dosahujú v stupňoch BD a HA1, v menšej miere boli používané ešte v neskoršej dobe bronzovej (Říhouský 1982, s. 82). Analogické exempláre predstavujú puklice nájdené v mohyle v Čake (Točík - Paulík 1960, obr. 20: 2-6, tab. 12; Furmánek - Veliačik - Vladár 1991, obr. 14: 24), ktorých ušká sú vytvorené z roztepanej tyčinky.

Hrot šípu (obr. 16: 4). Bronzové hroty šípov s tulajkou sú známe od strednej doby bronzovej. Ich jednotlivé typy sa objavujú bez podstatných zmien až do neskoršej doby bronzovej, preto nie je možné ojedinelé nálezy presne datovať.

Dlátka (obr. 16: 5). Tvarovo jednoduché, drobné dlátka nie je možné typologicky triediť a použiť pri datovaní (Kleemann 1941-42, s. 102; Kytlicová 1961, s. 241; Říhouský 1982, s. 57), vyskytujú sa v českých depotoch mladšej i neskoršej doby bronzovej s ťažiskom v starších popolnicových poliach (Kytlicová 1961, s. 242).

Fragment rukoväte kosáka (obr. 16: 6). Kosák s jazykovitou rukoväťou s tromi rebrami môže byť datovaný do mladšej doby bronzovej, pravdepodobne súvisí s velatickým osídlením lokality (Říhouský 1982, s. 56-57).

Rozbor keramiky z doby bronzovej:

V keramickom súbore sa výrazne prejavuje stredodunajská mohylová kultúra, popolnicové polia (velatická kultúra) a laténska kultúra. Niektoré z črepov by snáď mohli byť datované do eneolitu a staršej doby bronzovej.

Ku keramike stredodunajskej mohylovej kultúry patria šálky zdobené rytým ornamentom a pšeničným vpichom (obr. 17: 4-5). Analogie k obom fragmentom šálok, čo do tvaru aj výzdoby,

nachádzame v maisbirbaumských depotoch (Doneus 1991, Abb. 8: 13-15) a v depote zo Zohora (Eisner 1940, Abb. 1: 1).

Tanierovité misy s lalokovite vytiahnutým ústím (obr. 17: 6-7) sa v rámci stredodunajskej mohylovej kultúry objavujú v stupňoch Zohor a Strachotín-Velké Hostěrádky, vrchol obluby však dosiahli v stupni Blučina-Kopčany (Říhouský 1982, s. 17, 41-43). Fragment misy s jemne prehnutým a von vyhnutým okrajom s lalokmi na ústí pripomína profily mís z Maisbirbaum (Doneus 1991, Abb. 3: 1, 3) a z depotu v Lednici - tieto sú bez lalokov na ústí (Stuchlík 1993, obr. 173: 13-14). Predstavujú mladý prejav stredodunajskej mohylovej kultúry (stupeň Maisbirbaum-Zohor).

Z typologického hľadiska najmladším misám s lalokmi z depotu z Kopčian chýba, oproti nášmu fragmentu, odsadenie okraja od tela nádoby (Pichlerová 1966, s. 61, obr. 4: 7, 6: 3).

Fragment pravdepodobne džbánka s hladným tuhovaným povrchom a krátkymi lištami na výduti (obr. 18: 1) zodpovedá vývoju v stupni Strachotín-Velké Hostěrádky (Říhouský 1982, s. 16). Za analógiu je možné považovať džbánek zo zohorského hrobu 7/1963 (Studeníková 1978, obr. 11: 1) a džbánek z keramického depotu zo Želešíc (Říhouský 1982, tab. 17: 12), výraznejšia profilácia maximálnej výdute je blízka džbánu z Brna-Žideníc (Stuchlík 1993, obr. 176: 3). Tieto nálezy predstavujú mladý a neskorý vývoj stredodunajskej mohylovej kultúry (Studeníková 1978, s. 27; Stuchlík 1993, s. 281).

Fragment ostro profilovanej šálky s prehnutým a von vyhnutým okrajom (obr. 17: 8) patrí tvaru, ktorý sa začína objavovať už v stupni Maisbirbaum-Zohor. Taktiež niektoré šálky z lednického depotu môžeme považovať za tvarové analógie (Stuchlík 1993, obr. 173: 1-2). Vyspelejšie tvary väčšinou nezdobených šálok s pologuľovitou, či stlačenou zaoblenou spodnou časťou, na ktorej je nasadená viac či menej prehnutá horná časť, sú druhým typom šálok charakteristických pre horizont Blučina-Kopčany (Říhouský 1982, s. 45-46). Medzi týmito tektonicky vyspelejšími tvarmi nachádzame analógie pre náš exemplár (Říhouský 1982, tab. 39: 15, 46: 9, 11, 23, 66: 6).

Z hrubostennej keramiky (ktorú reprezentujú hrnce s uchami pod okrajom a fragmenty tiel väčších nádob s vertikálnym prstovaním) môže časť patriť stredobronzovému a časť mladobronzovému osídleniu. Velatickú keramiku by mohol predstavovať fragment nádoby s uchom trojuholníkovitého profilu (obr. 18: 2) a zlomky ďalších podobných úch, hoci ich výskyt už od mladšieho mohylového stupňa (Říhouský 1982, s. 21, 48) nevylučuje, že by nemohli patriť k starším nálezom.

Z porušeného objektu pochádzajú tri väčšie keramické fragmenty, veľmi pravdepodobne z jednej nádoby (obr. 17: 1). Príbuzný tvar a dekor pozostávajúci z kombinácie jednoduchšej, lineárnej, vertikálne orientovanej plastickej pásky a pásky stvárnenej do oblúka nachádzame vo veteřovskom prostredí - Budkovice (Ondráček - Stuchlíková 1988, obr. 8: 2), ale vyskytuje sa aj v mohylovej kultúre - Krondorf, hrob 3 (Willvonseder 1937, tab. 45: 1-2). Ku keramike okruhu Maďarovce-Věteřov-Böheimkirchen by mohol patriť fragment zásobnice s odsadeným hrdlom a uchami na maximálnej výduti (obr. 17: 2). Nie je vylúčené, že sem patrí aj časť hrubostennej keramiky.

Doba laténska

Na lokalite zozbieraný súbor nálezov z tohto obdobia patrí do strednej až neskej doby laténskej. Zaujímavým exemplárom je fragment cedidlovitej nádoby z jemne plavenej svetlošedej hlíny (obr. 19: 2). Fragmenty keramiky však nie sú vhodné na presnejšie časové zaradenie v rámci doby laténskej. Medzi drobné nálezy patria dve spony a keltská minca:

1. Železná spona (obr. 19: 18) patrí medzi masívne exempláre stredolatónskej konštrukcie.

2. Bronzová spona s poškodeným zachycovačom (obr. 19: 1) patrí medzi typy drôtených exemplárov s dlhým vinutím a patrí do obdobia neskej doby laténskej LTD1 (Pieta 1982, s. 26).

3. Minca typu Kapos je doteraz prvou keltskou razbou v katastri Devínskej Novej Vsi, ktorej lokalizácia je v rámci jedného z tunajších laténskych sídlisk istá (Elschek - Kolníková 1996, s. 213, obr. 1). Bola razená na dnešnom území Maďarska v 1. stor. pred n. l. (analýza E. Kolníková: Ar, 13, 5 mm, 2, 505 g). Laténske sídlisko v polohe Útočnica sa nachádza v bezprostrednej blízkosti systematicky skúmaného sídliska v Bratislave-Dúbravke (asi 2 km), ktoré bolo osídlené v staršej - stupeň LTA (Elschek 1993, s. 32, 145), v strednej - stupeň LTC, a v neskej dobe laténskej - stupeň LTD1, možno i LTD2. Obe sídliská teda boli v určitom období súčasné.

Literatúra

- DONEUS, M. 1991: Zum mittelbronzezeitlichen Keramikdepot von Maisbirbaum, Niederösterreich. *Archaeologia Austriaca*, 75, s. 107-128.
- DUŠEK, M. 1980: Pohrebisko stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach. *Slovenská Arch.*, 28, s. 341-382.
- EISNER, J. 1940: Ein Warenlager eines Töpfers aus der mittleren Bronzezeit im slowakischen Marchgebiete. *Wiener prähistorische Zeitschrift*, 27, s. 171-180.
- ELSCHEK, K. 1993: Jedenásta výskumná sezóna v Bratislave-Dúbravke. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 32-33, 145-148.
- ELSCHEK, K. - KOLNÍKOVÁ, E. 1996: Nové nálezy keltských mincí z južného Záhoria. In: *Slovenská Num.* 14. Nitra, s. 213-214.
- FARKAŠ, Z. - TURČAN, V. 1992: Výsledky prieskumu a záchranného výskumu v Devínskej Novej Vsi. In: AVANS v r. 1991. Nitra, s. 33.
- FARKAŠ, Z. - LESÁK, B. - TURČAN, V. 1993: Záchranné výskumy a prieskumy v Bratislave-Karlovej Vsi. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 37.
- FURMÁNEK, V. 1973: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. *Slovenská Arch.*, 21, s. 25-145.
- FURMÁNEK, V. - VELIAČIK, L. - VLADÁR, J. 1991: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava.
- JIRÁŇ, L. 1995: Produkce bronzových nožů v Čechách. Příspěvek k problematice specializované výroby. *Arch. Rozhledy*, 48, s. 585-595.
- KLEEMANN, O. 1941-1942: Der Bronzefund von Weißig und seine Bedeutung für die Kulturgruppenforschung Ostmitteleuropas. *Præhistorische Zeitschrift*, 32-33, s. 60-168.
- KYTlicOVÁ, O. 1961: Význam dlátok v hromadných nálezoch bronzů. *Pam. Arch.*, 52, s. 237-244.
- NOVOTNÁ, M. 1980: Die Nadeln in der Slowakei. *PBF XIII/6*. München.
- ONDŘÁČEK, J. - STUHLÍKOVÁ, J. 1988: Sídliště v Budkovicích a jeho postavení v rámci věteřovské skupiny. *Pam. Arch.*, 79, s. 5-37.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov Kultur. Nitra.
- PICHLEROVÁ, M. 1966: Hromadný nález keramiky z Kopčian, okr. Skalica. In: *Zborník Slovenského Národ. Múz.* 69. Hist. 6. Bratislava, s. 57-72.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1958: Žárový hrob z Velatic I a jeho postavení ve vývoji velatické kultúry. *Pam. Arch.*, 49, s. 68-118.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1972: Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet. *PBF VII/1*. München.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1979: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet. *PBF XIII/5*. München.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1982: Základy středodunajských popelnicových polí na Moravě. In: *Stud. Arch. Ústavu ČSAV v Brně*. 10. Praha.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1983: Die Nadeln in Westungarn I. *PBF XIII/10*. München.
- STUDENÍKOVÁ, E. 1978: Nálezy z doby bronzovej v Zohore. In: *Zborník Slovenského Národ. Múz.* 72. Hist. 18. Bratislava, s. 9-40.
- STUHLÍK, S. 1993: Středodunajská mohylová kultura. In: Podborský, V. a kol.: *Pravěké dějiny Moravy*. Brno, s. 272-285.
- TOČÍK, A. - PAULÍK, J. 1960: Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. *Slovenská Arch.*, 8, s. 59-124.
- WILLVONSEDER, K. 1937: Die mittlere Bronzezeit in Österreich. Teil 1., 2. Wien - Leipzig.

EINE BRONZE- UND LATÈNEZEITLICHE SIEDLUNG IN BRATISLAVA-DEVÍNSKA NOVÁ VES (Bez. Bratislava IV). Auf der bekannten Fundstelle (zuletzt: Farkaš - Turčan 1993, S. 37) wurden während der Prospektion Funde aus der späten Steinzeit? (Steinaxtbruchstück, Abb. 16: 7), der mittleren und jüngeren Bronzezeit, der mittleren und späten Latènezeit aufgefunden. Bronzefunde (Abb. 16: 1-6) Bronzearmring (Abb. 16: 1). Ähnliche Exemplare sind im mittleren Donauraum aus Fundkomplexen der mitteldanubischen Hügelgräberkultur (weiter HGK) der Zeitstufen BB2 und BC bekannt (Willvonseder 1937, S. 126, 257; Furmánek 1973, S. 119; Dušek 1980, S. 342, 347, 365). Die nächstliegenden Analogien zu unseren Fund sind in den Gräbern aus Smolenice - Nr. 13/72, 35/72 zu finden (Dušek 1980, Tab. II: 2, X: 1). Analogien sind auch aus den Depots von Hradisko und Hulín (Furmánek 1973, Obr. 15: 5, 25: 2) und aus den

Grab 2 aus Winklarn bekannt (Willvonseder 1937, Taf. 34: 3-4). Bronzenadel (Abb. 16: 2). Im allgemeinen sind ähnliche Nadeln für die ältere Urnenfelderzeit kennzeichnend, nur selten leben sie weiter (Říhový 1983, S. 36). Es wäre möglich, dass sie mit den Funden der Velatice Kultur zusammenhängen (Farkaš - Turčan 1992, S. 33-34). Bronzeknopf (Abb. 16: 3). Bronzeknöpfe erleben die größte Blütezeit in den Stufen BD und HA1, im kleineren Umfang wurden sie noch in der späten Bronzezeit verwendet (Furmaněk 1973, S. 116; Říhový 1982, S. 81-82). Ähnliche Exemplare sind aus den Hügelgräbern in Čaka bekannt (Točík - Paulík 1960, Obr. 20: 2-6, Tab. 12; Furmaněk - Veliačik - Vladár 1991, Obr. 14: 24). Fragment eines dreifach gerippten Sichelgriffes gehört in die jüngere Bronzezeit und hängt wahrscheinlich mit der Velatice Kultur zusammen (Říhový 1982, S. 56-57). Bronzezeit. Keramik - Abb. 17-18 Zu den Fragmenten der mitteldanubischen HGK gehören Tassen mit horizontaler Einstichreihe (Abb. 17: 4-5), Analogien sind in den Keramikdepots aus Maisbirbaum (Doneus 1991, Abb. 8, S. 13-15) und Zohor (Eisner 1940, Abb. 1: 1) bekannt. Zu weiteren Formen dieser Kultur gehören tellerförmige Schüsseln mit lappenförmiger Mündung, sie tauchen in den Stufen Zohor und Strachotín-Velké Hostěradky auf. Ihre größte Beliebtheit erlangten sie aber erst in der Stufe Blučina-Kopčany (Říhový 1982, S. 17, 41-43). Ein Fragment wahrscheinlich von einem Krug mit geglätteter graphitierter Oberfläche und kurzer Leiste auf der Bauchung (Abb. 18: 1) entspricht der Entwicklung in der Stufe Strachotín-Velké Hostěradky (Říhový 1982, S. 16). Fragment einer profilierten Tasse mit geschweiften und nach aussen geneigten Rand (Abb. 17: 8) taucht schon in der Stufe Maisbirbaum-Zohor auf. Entwickelte Formen der unverzierten Tassen, zu denen auch unser Exemplar gehört, sind für den Horizont Blučina-Kopčany charakteristisch (Říhový 1982, S. 45-46, Tab. 39: 15, 46: 9, 11, 23, 66: 6). Zu den Funden der Velatice Kultur könnte ein Gefäßfragment mit Henkel von Dreiecksquerschnitt (Abb. 18: 2) gehören, allerdings kommen ähnliche Henkel schon im jüngeren Abschnitt der HGK vor (Říhový 1982, S. 21, 48). Aus einem gestörten Objekt stammen drei größere Fragmente, die sehr wahrscheinlich zu einem Gefäß gehören. Eine verwandte Form und Verzierung, die aus einem vertikalen plastischen Band und aus einem Band, das in einen Bogen übergeht, finden wir in der Věteřov Umgebung (Ondráček - Stuchlíková 1988, obr. 8: 2), aber wir finden eine ähnliche Form und Verzierung auch in der HGK (Willvonseder 1937, Taf. 45: 1-2). Latènezeit (Abb. 19). Der Fundkomplex gehört in die mittlere und späte Latènezeit. Das Keramikmaterial lässt keine genaueren relativchronologischen Schlüsse zu. Zu interessanten Gefäßformen gehört ein Siebgefäßfragment aus fein geschwämmtem hellgrauen Ton. Zu Funden, die zur Rahmendatierung der Siedlung geeignet sind, gehören zwei Fibeln und eine keltische Prägung. Die Eisensichel von Mittelatenechema (Abb. 19: 18) gehört zu den massiven Exemplaren. Die bronzene Drahtfibel mit langer Spiralrolle und beschädigtem Nadelhalter gehört der späten Latènezeit-Stufe D1 an (Pieta 1982, S. 26). Die keltische Silbermünze des Typs Kapos (Elschek - Kolníková 1996, S. 213, Obr. 1) wurde im 1. Jh. vor Chr. im heutigen Ungarn geprägt - Analyse von E. Kolníková, Ar 13,5 mm, 2,505 g. Die latènezeitliche Siedlung befindet sich in der Nähe der systematisch teilweise erforschten Siedlung in Bratislava-Dúbravka (cca 2 km), die in den Zeitstufen LTA (Elschek 1993, S. 35, 145), LTC-LTD1 (vielleicht auch LTD2) besiedelt war, und daher teilweise gleichzeitig mit der besprochenen Siedlung existierte.

SÍDLISKO Z DOBY LATÉNSKEJ A RÍMSKEJ V LÁBE

Kristian Elschek - Viera Drahošová

Láb (okr. Malacky), ťažisko doba laténska a rímska, systematický prieskum polykulturnej lokality. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra a Záhorské múzeum, Skalica.

Od r. 1992 uskutočňuje na lokalite prieskum externý spolupracovník Záhorského múzea v Skalici A. Lukáčik. Z početnej kolekcie keramiky bola časť publikovaná už skôr (Drahošová 1992).

V r. 1995-1996 uskutočnil K. Elschek spolu s externým spolupracovníkom AÚ SAV J. Kubíňom na lokalite systematický prieskum pomocou detektora kovov na miestach zvýšeného výskytu nálezov keramiky podľa informácií A. Lukáčika.

Získala sa bohatá kolekcia drobných bronzových nálezov z doby laténskej a rímskej a sedem rímskych mincí (určenie E. Kolníková).

Doba laténska

Do neskorkej doby laténskej (stupeň LTD2, predaugustovské až augustovské obdobie) patrí veľmi pravdepodobne jedna minca a dve spony. Fragment denára cisára AUGUSTA (27 pred n. l.-14. n. l.) z r. 14-12 pred n. l. bol razený v mincovni Lugdunum (RIC I, s. 88, č. 328). Na averze je nápis AVGV(STVS DIVI F). Prvým spínadlom (obr. 20: 2) je spona typu Feugère 21a1 "Alesia" známa z juhozápadného Slovenska len z bratislavského oppida (*Pieta - Zachar 1993*, s. 170, obr. 95: 9) a z Dolnej Stredy (*Zachar 1987*, s. 47, obr. 192). Tieto spony sa nachádzajú tiež na severnom Slovensku v prostredí púchovskej kultúry (*Eisner 1933*, tab. LXX: 11; *Pieta 1982*, tab. VI: 21-22). Druhým exemplárom (obr. 20: 1) je spona s prehnutým lučíkom, tzv. geschweifte Fibel, zastúpená napr. na bratislavskom oppide niekoľkými exemplármi (*Pieta - Zachar 1993*, s. 170, obr. 95: 5-8). Bežná je tiež v púchovskej kultúre, kde K. *Pieta* (1982, s. 35-38, tab. VI: 1-10, 15-16, 20, 23-24) uvádzal v r. 1982 až 21 exemplárov.

Doba rímska

Medzi doteraz najvčasnejšie nálezy z doby rímskej z Lábu patria rímske bronzové nádoby z prvej polovice 1. stor. (*Tejral 1967*, s. 96, obr. 7: 1-2, 9: 4) a výrazne profilované spony zo žiarových hrobov preskúmaných tu v dvadsiatych rokoch (*Eisner 1933*, tab. LXX: 2-5). Ide o i. o včasný variant výrazne profilovaných spôn typu Almgren 68 z prvej polovice 1. stor. Z prieskumu na ploche sídliska bolo doteraz získaných vyše 20 spínadiel, k najstarším patria výrazne profilované spony (obr. 20: 3, 8). Medzi ďalšie typy germánskych spôn patria napr.: trubkovité (obr. 20: 4) a spony s vysokým zachycovačom, medzi provinciálno-rímske spony patria napr.: kolienkovité (obr. 20: 6-7), doštičkovitá zdobená viacfarebným emailom (obr. 20: 5) a i.

Mince. Najstaršou zo siedmich rímskych mincí (určenie E. Kolníková) bola minca AUGUSTA, ktorá s veľkou pravdepodobnosťou patrí ešte k nálezom z neskorolátenského sídliska. Medzi ďalšie exempláre patria denáre: DOMITIANUS (81-96) z r. 92 (RIC II, s. 173, č. 166), TRAIANUS (98-117) z r. 114-117 (RIC II, s. 268, č. 347), HADRIANUS (117-138) - dva exempláre, z r. 117 a z r. 134-138 (RIC II, s. 339, č. 4 a RIC II, s. 3372, č. 276) a neurčiteľný as. Doteraz najmladšou mincou je nekvalitný antoninianus z obdobia panovania cisára AEMILIANA z r. 253 (vládol asi 3 mesiace). Ide o razbu jeho manželky - CORNELIA SUPERA. Patria jej len tri typy mimoriadne unikátnych antoninianov, ktoré sa ojedinele nachádzajú len v zbierkach najvýznamnejších svetových múzeí. Legenda na averze (C CORNEL SVPE) RA AUG. Na reverze je Vesta. K nálezom mincí z Lábu možno pripočítať denár IULIE DOMNY (211-217) z prieskumu A. Lukáčika a ojedinelý nález antoninianu: TREBONIANUS GALLUS (251) z katastra obce, nájdený v r. 1932 (TIR 1986, s. 157).

Keramika. Medzi nálezmi je zastúpená značne pestrá škála tvarov a výzdoby domácej i provinciálno-rímskej keramiky (obr. 21: 1-2). Medzi doteraz vyše 600 fragmentami provinciálnej keramiky sú najčastejšie zlomky džbánov a krčahov, prstencovitých misiek (obr. 21: 1), ale aj početné fragmenty terry sigillaty, glazovaných mortárií a i. Terra sigillata je zo stredogalských dielní v Lezoux, ďalej z dielní v Rheinzabern, ojedinele i z Westerdorfu. Domáca germánska keramika zo staršej doby rímskej je zastúpená fragmentmi čiernoleštených nádob s výzdobou ozubeným kolieskom (obr. 22: 3-4), ďalej nádobami zdobenými prstovaním, hrebeňovaním (obr. 22: 8-10), ryhovaním, zdrsneným povrchom, barbotinom (obr. 22: 5-6), kruhovými kolkami a i. Do mladšej doby rímskej patria misky s vodorovným okrajom (obr. 22: 6), nádoby s pretláčaným okrajom, nádoby zdobené žliabkovaním, na kruhu robená keramika misovitých tvarov zdobená vlnovkou - tzv. "jiříkovického typu" (obr. 21: 5, 7) a i.

Na základe systematických prieskumov vybraných lokalít na južnom Záhorí sa nejaví keltské refúgium z neskorolátenského obdobia (stupeň LTD2) na Devíne chronologicky osamotené. Nálezy keltských mincí z Bratislavy-Devínskej Novej Vsi a Zohora (*Elschek - Kolníková 1996*) i držadlo cedidla v tvare lastovičieho chvosta zo Zohora (*Elschek 1997*) dokladajú popri hore uvedených nálezoch z Lábu dožívanie keltského etnika v augustovskom období, resp. i neskôr, kedy mohlo dôjsť ku kontaktu s najstaršími Germánmi a postupnej asimilácii Kelto. O tom by mohli svedčiť viaceré nové nálezy z augustovsko-tiberiovského obdobia z tejto oblasti, napr. spony s očkami Almgren 45, spony typu Aucissa, noricko-panónske súčasti opaskov a i. (*Elschek 1995*, s. 41-42, obr. 1).

Literatúra

- DRAHOŠOVÁ, V. 1992: Prieskumy v Lábě. In: AVANS v r. 1991. Nitra, s. 27-28.
- EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.
- ELSCHEK, K. 1995: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. Brno - Nitra, s. 40-52.
- ELSCHEK, K. 1997: Archeologický výskum v Zohore v roku 1995. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 40.
- ELSCHEK, K. - KOLNÍKOVÁ, E. 1996: Nové nálezy keltských mincí z južného Záhoria. In: Slovenská Num. 14. Nitra, s. 213-214.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov Kultur. Nitra.
- PIETA, K. - ZACHAR, L. 1993: Mladšia doba železná (laténska). In: T. Štefanovičová (ed.): Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava, s. 143-209.
- TEJRAL, J. 1967: K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské. Pam. Arch., 58, s. 81-134.
- TIR - Tabula Imperii Romani. Castra Regina-Vindobona-Carnuntum. Praha 1986.
- ZACHAR, L. 1987: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava.

SIEDLUNG AUS DER LATÈNE- UND RÖMISCHEN ZEIT IN LÁB (Bez. Malacky). Seit 1992 wird die Fundstelle vom Heimatforscher A. Lukáčik begangen, ein erster Bericht über die Prospektion wurde schon veröffentlicht (Drahošová 1992). In den J. 1995-96 realisierten K. Elschek und J. Kubíny auf der Fundstelle eine systematische Prospektion mit einem Metallsuchgerät. Latènezeit. In die späte Latènezeit (Stufe LTD2, voraugusteische und augusteische Zeit) gehörten zwei Fibeln und sehr wahrscheinlich auch eine Münze (Bestimmung E. Kolníková). Es handelte sich um das Fragment eines Denars von AUGUSTUS (27 vor Chr.-14 nach Chr.) aus den J. 14-12 vor Chr. (RIC I, S. 88, Nr. 328) mit der Aufschrift AVGV (STVS DIVI F). Die erste Fibel gehört dem Typus Feugere 21a1 "Alesia" an (Abb. 20: 2), die aus der Südwestslowakei bisher nur aus Bratislava (Pieta - Zachar 1993, S. 170, Obr. 95: 9) und aus Dolná Streda (Zachar 1987, S. 47, Abb. 95: 9) bekannt ist. Mehrere Exemplare sind nur im Bereich der Púchov-Kultur geläufiger (Eisner 1933, Tab. LXX: 11; Pieta 1982, Tab. VI: 21-22). Beim zweiten Exemplar handelt es sich um eine "geschweifte Fibel", die aus Bratislava (Pieta - Zachar 1993, S. 170, Obr. 95: 5-8), aber hauptsächlich in der Púchov-Kultur stark vertreten ist (Pieta 1982, S. 35-38, Tab. VI: 1-10, 15-16, 20, 23-24). Römerzeit. Zu den bisher ältesten römerzeitlichen Funden aus Láb gehören frühromische Bronzegefäße (Tejral 1967, S. 96-100, Obr. 7: 1-2, 9: 4) und kräftig profilierte Fibeln des Typs Almgren 68 aus der 1. Hälfte des 1. Jh. Sie stammen aus Brandgräbern, die in Láb in den zwanziger Jahren erforscht wurden (Eisner 1933, Tab. LXX: 2-5). Mehrere Fibeln vom genannten Typ wurden während der Prospektion aufgelesen (Abb. 20: 3, 8). Zu weiteren germanischen Fibeln gehören z. B. Trompetenfibeln (Abb. 20: 4) und Fibeln mit hohem Nadelhalter. Zu provinzialrömischen Exemplaren gehörten z. B. Kniefibeln (Abb. 20: 6-7) und eine emailverzierte Scheibenfibel (Abb. 20: 5). Von den sieben aufgelesenen römischen Münzen (Bestimmung E. Kolníková) sind neben der höher erwähnten Prägung des AUGUSTUS folgende Exemplare vertreten: DOMITIANUS - Denar (81-96), TRAIANUS - Denar (98-117), HADRIANUS - 2 Denare (117-138) und ein unbestimmbare As. Die bisher späteste Münze ist ein Antoninian aus der Regierungszeit von AEMILIANUS (253), der nur etwa drei Monate regierte. Es handelt sich um die Prägung seiner Gemahlin CORNELIA SUPERA. Ihr gehören nur drei Typen besonders unikater Antoniniane an. Diese sind nur in den Sammlungen der bedeutendsten Museen zu finden. Die Legende: (C CORNEL SVPE) RA AUG., an der Rückseite ist Vesta. Zu den bisher bekannten römischen Münzen aus Láb gehört ein von A. Lukáčik aufgelesener Denar der IULIA DOMNA (211-217) und ein Antoninianus des TREBONIANUS GALLUS (251) vom J. 1932 (TIR 1986, S. 157). Keramik. Zu den Lesefunden gehört eine breite Skala der heimischen und provinzialrömischen Keramikware. Zwischen den mehr als 600 Fragmenten der provinzialrömischen Keramik (Abb. 21: 1-2) sind u. a. Krüge und Kannen, Ringschüsseln, Terra Sigillata, glasierte Reibschüsseln u. a. vertreten. Bei der Terra Sigillata sind mittelgallische Werkstätten und Erzeugnisse aus Rheinzabern und Westerndorf vertreten. Die heimische Keramik der älteren römischen Kaiserzeit ist u. a. mit Fragmenten schwarzpolierter Gefäße mit Rollrädchenverzierung (Abb. 22: 3-4), Gefäße mit Fingertupfen, Kammstrich (Abb. 22: 8-10), Barbotineverzierung (Abb. 22: 5-6) u.

a. vertreten. In die jüngere Kaiserzeit gehören Schüsseln mit Horizontalrand (Abb. 22: 6) und scheibengedrehte Keramik mit Wellendekor des sog. Typs Jiřkovice (Abb. 21: 5, 7) u. a. Abschlußbetrachtungen: Aufgrund der systematischen Prospektion der ausgewählten Fundstellen im südlichen Marchtal der Slowakei scheint das keltische Refugium aus der Spätlatènezeit (LTD2) in Devín nicht mehr chronologisch isoliert zu sein. Neufunde keltischer Münzen aus Bratislava-Devínska Nová Ves und Zohor (Elschek - Kolníková 1996), die Daumenplatte eines bronzenen Siebhenkels aus Zohor (Elschek 1997) bezeugen neben den angeführten Funden aus Láb das Weiterleben des keltischen Ethnikums in augusteischer Zeit, wann es zum Kontakt mit den ältesten Germanen kommen konnte. Das frühe Durchdringen der Germanen ins Marchtal im 1. Drittel des 1. Jh. bezeugen mehrere Kleinfunde. Es handelt sich u. a. um Augenfibeln des Typs Almgren 45, Aucissafibeln, norisch-pannonische Trachtbestandteile u. a. (Elschek 1995, S. 41-42, Obr. 1). Ab dem 2. Jh. kommt es zur deutlichen Entfaltung der germanischen Besiedlung, die bis ins fortgeschrittene 4. Jh. andauert. Einige Keramikfragmente lassen sich etwa rahmenhaft ins 7.-9. Jh. eingliedern.

NÁHODNÉ NÁLEZY KAMENNEJ BRÚSENEJ INDUSTRIE

Zdeněk Farkaš

V r. 1996 sa dostali do zbierok Archeologického múzea SNM v Bratislave, alebo aspoň na posúdenie, kamenné brúsené a prevŕtané nástroje pochádzajúce z katastra štyroch obcí.

1. C í f e r (okr. Trnava). Mierny, na JV sklonený svah nad bývalým ramenom Gidry, dnes v intraviláne obce (M-33-143-B-b, 1: 25 000, 16 : 64 mm), eneolit, ojedinelý nález. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri výstavbe rodinných domov v blízkosti dnes už zasypaného vodného toku údajne narušili v posledných dvoch desaťročiach početné sídliskové objekty, z ktorých väčšiu pozornosť venovali stavebníci iba niekoľkým, dnes už bližšie nedatovateľným pieckam a nezvestnému súboru keramiky, pri ktorom sa údajne našiel aj prevŕtaný guľovitý mlat (obr. 23: 1). Hrobový celok?

Guľovitý mlat s mierne stlačeným telom zhotovili z uralitického jemnozrnného, pravdepodobne malokarpatského amfibolitu čiernej farby. Povrch pôvodne starostlivo vyhladili až vyleštili, pričom v súčasnosti je čiastočne porušený jamkovou eróziou a novodobými zásahmi. Ø 8,3-8,45 cm, v. 5,1 cm, Ø otvoru 2,2-2,5 cm. Časovo možno nález zaradiť do obdobia eneolitu, pravdepodobne do širšieho okruhu badenskej kultúry.

2. H u b í n a (okr. Piešťany). Bližšie neznáme miesto nálezu, údajne koryto potoka, mladý neolit - eneolit, náhodný nález. Uloženie nálezu v súkromnej zbierke.

Na jar r. 1996 údajne našli deti pri hre v koryte potoka v katastri obce Hubina sekeromlat srdcovitého tvaru so zaoblenými bokmi a údermi poškodeným tylom. Ostrie je oblúkovité, esovite prehnuté (obr. 23 : 3). Nástroj zhotovili z dokonale vyhladenej neovulkanickej výlevnej horniny - trachyandezitu (latitu), pochádzajúceho zo stredného Slovenska. Dĺ. 11 cm, max. š. 5,3 cm, hr. 4,3 cm, Ø otvoru 2,1-2,25 cm.

3. K a v a (okr. Komárno). Bližšie neznáme miesto nálezu, eneolit, ojedinelý nález. Uloženie nálezu: Archeologické múzeum SNM Bratislava.

Prostredníctvom p. L. Faragó sa dostal do zbierok Archeologického múzea SNM v Bratislave fragment kamenného bojového, v mieste otvoru zlomeného a pozdĺžne rozštiepeného sekeromlatu so zosilnením tela v mieste otvoru a zaobleným ostrím (obr. 23: 4). Zhotovili ho z čierneho, dokonale vyhladeného až vylešteného serpentinitu, pravdepodobne pochádzajúceho z primárnych ložísk rakúskeho Burgenlandu. Druhotne fragment použili ako hladidlo, kladívko a roztierač. Dĺ. 9 cm, max. š. 4,8 cm, max. hr. 3,5 cm, Ø otvoru 1,6 cm.

4. B y s t r i č a n y (okr. Prievidza). Bližšie neznáme miesto nálezu, neolit - eneolit, ojedinelý nález. Uloženie nálezu v súkromnej zbierke.

Z katastra obce Bystričany pochádza srdcovitý sekeromlat (tzv. rúbacia prevŕtaná sekera), jeden z variantov tzv. kopytovitých sekeromlatov (obr. 23: 2). Telo s rovným chrbtom a bázou,

kolmými, mierne zaoblenými bokmi, nepravidelne vyhladeným tylom a oblúkovitým, v spodnej tretine vyštrbeným ostrím zhotovili z kryštalickej, jednosmerne orientovanej horniny hnedej farby s čiernymi flakmi. Napriek výrazným stopám erózie vidno, že hornú, pohľadu vystavenú časť nástroja starostlivo vyhladili, zatiaľ čo na báze ostali výrazné stopy po pôvodnom štiepaní z bloku suroviny. Dĺ. 14,6 cm, š. tyla 6,9 cm, š. v mieste otvoru 6,7 cm, hr. 5,3 cm, Ø otvoru 2,8 a 3 cm.

ZUFALLSFUNDE VON GESCHLIFFENER STEININDUSTRIE. 1. Cífer (Bez. Trnava) - Zufallsfund einer kugeligen Steinkeule beim Aufbau eines Familienhauses, angeblich zusammen mit mehreren Gefäßen (Abb. 23: 1). Gestörtes Grab der Badener Kultur? 2. Hubina (Bez. Piešťany) - Einzelfund einer Silexhammeraxt (Abb. 23: 3) aus Rohstoff, der aus der Mittelslowakei importiert wurde. 3. Kava (Bez. Komárno) - Fragment einer vorzüglich geglätteten Streitaxt aus Stein (Abb. 23: 4), angefertigt aus Serpentin, der wahrscheinlich aus dem österreichischen Burgenland stammt. 4. Bystričany (Bez. Prievidza) - herzförmige Silexhammeraxt aus einer nicht näher bekannten Lage (Abb. 23: 2).

KAMENNÉ NÁSTROJE Z BURZY STAROŽITNOSTÍ

Zdeněk F a r k a š

V r. 1996 zmenil majiteľa na jednej z búrz starožitností v Nitre aj súbor kvalitne zachovaných kamenných brúsených nástrojov, ktorý sa neskôr dostal na posúdenie do Archeologického múzea SNM v Bratislave. Nálezy údajne pochádzajú z katastra troch obcí, resp. miest.

1. G o l i a n o v o (okr. Nitra). Bližšie neznáme miesto nálezu, neolit, pravdepodobne sídlisko, povrchový zber. Uloženie nálezov v súkromnej zbierke.

Z vraj rozsiahleho, orbou ničeného sídliska pochádza kolekcia troch kamenných nástrojov.

a) Drobná plochá, mierne trapézovitá sekera plankonvexného prierezu s oblúkovitým ostrím, zhotovená z dokonale vyhladeného kremenného pieskovca. Dĺ. 3,8 cm, š. 2,45 cm, hr. 1 cm (obr. 26: 6).

b) Plochá, mierne trapézovitá sekera bikonvexného prierezu so zaoblenými bokmi a ubiehajúcim, mierne oblúkovitým ostrím. Zhotovili ju z dokonale vyhladenej amfibolitickej ruly až amfibolitu, najskôr z pohoria Tribeč. Dĺ. 5,7 cm, max. š. 3,8 cm, hr. 1,5 cm (obr. 26: 5).

c) Drobný, dokonale vyhladený kopytovitý klin so zníženým tylom, vybrúsený z amfibolitickej ruly až amfibolitu. Dĺ. 8,1 cm, max. š. 2,1 cm, max. hr. 1,6 cm (obr. 26: 2).

Podľa tvaru nástrojov možno ničené sídlisko v Golianove zaradiť do širšieho okruhu lengyelskej kultúry, pričom treba rátať s tým, že na trh sa dostali iba najzachovalejšie, a tým aj najhodnotnejšie kusy.

2. P i e š ť a n y (okr. Piešťany). Bližšie neznáme nálezisko, azda poloha Bacúrová, neolit, ojedinelý nález. Uloženie v súkromnej zbierke.

Z údajne už v literatúre podchytenej polohy Bacúrová sa do kolekcie dostali dva nasledovné predmety:

a) Plochá trapézovitá sekera plankonvexného prierezu s oblúkovitým ostrím, zhotovená z amfibolitickej ruly, najskôr pochádzajúcej z Hrádockej doliny v Považskom Inovci. Dĺ. 5,7 cm, max. š. 3,3 cm, hr. 1,2 cm (obr. 26: 7). Datovanie: najskôr obdobie lengyelskej kultúry.

b) Hlinená súdkovitá perla tehlovej až sivej farby s pravidelným kruhovitým otvorom. Ø 3,4 cm, v. 3,2 cm, Ø otvoru 1,1 cm (obr. 26: 3).

3. V r b o v é (okr. Piešťany). Bližšie neznáme nálezisko, neolit, ojedinelý nález. Uloženie v súkromnej zbierke.

Z okolia Vrbového sa do zbierky dostali dva kamenné nástroje:

a) Drobný kopytovitý klin so zníženým tylom a dokonale vyhladeným povrchom, zhotovený z tmavočierneho kremenca - lyditu (resp. čierneho rohovca), azda pochádzajúceho zo Spišsko-Gemerskej oblasti. Dĺ. 5,8 cm, š. 1,8 cm, hr. 1,6 cm (obr. 26: 4).

b) Plankonvexná, mierne trapézovitá sekera s oblúkovitým ostrím, zhotovená z dokonale vyhladeného jemného silicitu až kremenca svetlookrovej farby. Dĺ. 5,3 cm, max. š. 3,25 cm, hr. 1,3 cm (obr. 26: 1).

Obidva nástroje z Vrbového sa morfológicky hlásia do okruhu lengyelskej kultúry, pričom zaujímavým poznatkom je, ak sa možno spoľahnúť na udané miesto nález, použitie importovanej suroviny východného až severovýchodného pôvodu na zhotovenie drobného klina.

STEINWERKZEUGE VON EINEM ALTERTÜMERMARKT. Im J. 1996 wurde auf einem Altertümermarkt eine Kollektion von geschliffenen Steinwerkzeugen zum Verkauf angeboten, die angeblich aus drei Fundorten stammt. 1. Golianovo (Bez. Nitra) - zwei mäßig trapezförmige Flachbeile und ein kleiner Schuhleistenkeil, die zur Lengyel-Kultur gewiesen werden können (Abb. 26: 2, 5, 6). 2. Piešťany (Bez. Piešťany) - trapezförmiges Flachbeil, wahrscheinlich aus der Lengyel-Kultur (Abb. 26: 7) und eine tonnenförmige Tonperle (Abb. 26: 3). 3. Vrbové (Bez. Piešťany) - plankonvexes, mäßig trapezförmiges Beil (Abb. 26: 1) und ein kleiner Schuhleistenkeil (Abb. 26: 4), der aus tiefschwarzem Quarzit - Lydit (bzw. aus schwarzem Hornstein) angefertigt ist und in die Westslowakei wahrscheinlich aus dem Zips-Gemer-Gebiet importiert wurde. Beide Gegenstände gehören in den Bereich der Lengyel-Kultur.

PRAVEKÉ NÁLEZY Z TRSTÍNA

Zdeněk F a r k a š

Trstín (okr. Trnava), neolit, eneolit, stredovek, náhodné nálezy. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava a súkromné zbierky.

V r. 1996 sa podarilo získať, alebo aspoň zdokumentovať, niekoľko neolitických a eneolitických predmetov z katastra Trstína, uložených už dlhšiu dobu u pôvodných nálezcov.

a) V f š k y (M-33-131-B-d, 1 : 25 000, 94 : 233 mm). Mierny, na západ sklonený svah na úpätí výraznej štrkovej vyvýšeniny, ležiaci na SV okraji intravilánu obce. Pán J. Kotúč vo výkope pre plynovú prípojku našiel plochú, mierne trapézovitou sekera s priamym ostrím a zbrúsenými bokmi, zhotovenú z malokarpatského amfibolitického dioritu (dĺ. 5,1 cm, š. ostria 3,8 cm, max. hr. 1,2 cm). Povrch je dokonale vyhladený až vyleštený (obr. 27: 1).

b) D o l n é l ú k y (M-33-131-B-d, 1 : 25 000, 88 : 290 mm). V hline z výkopu pre plynovod našiel J. Štibrányi, vtedy žiak ZŠ, fragment tylovej časti kamenného sekeromlatu zhruba štvorcovitého prierezu, zhotoveného z malokarpatského amfibolitického dioritu, ktorý sa zlomil v mieste bližšie k jednému z bokov posunutému otvoru (obr. 28: 1). Povrch aj oblúkovité, dnes stopami po úderoch pokryté tylo, boli pôvodne dokonale vyhladené (zach. dĺ. 3,5 cm, max. š. 5 cm, hr. 4,6 cm). Napriek tomu, že sekeromlat, rámcovo zaraditeľný do obdobia lengyelskej kultúry, pochádza z miesta, odkiaľ je už dlhšie známa sekera lichobežníkovitého tvaru (Keller 1964, s. 32), nepodarilo sa tu nájsť ďalšie doklady pravekého osídlenia.

c) P r e k á ť k a (M-33-132-A-c, 1 : 25 000, 350-363 : 192-199 mm). Na poli ležiacom na južnom úpätí Malých Karpát zozbieral J. Štibrányi v priebehu niekoľkých rokov kolekciu kamennej štiepanej a brúsenej industrie, sprevádzanej fragmentami keramiky. Z 21 sílexov (obr. 28 a 27) 18 zhotovili z miestnych malokarpatských rohovcov uvoľnených z jurských vápencov, dva z importovaného obsidiánu (obr. 27: 14 a 17) a jeden úlomok z bielo patinovaného pazúrika (obr. 27: 8), pri ktorom nemožno vylúčiť mladopaleolitický pôvod. Kamenná brúsená industria pozostáva z jednej celej a troch fragmentov plochých sekier (obr. 28: 2-4, 8), doplnených drobným kopytovitým klinom (obr. 27: 7), zhotovených zo slabšie metamorfovaných metadrob, ktorých primárne ložiská ležia v Malých Karpatoch medzi Častou a Hornými Orešanmi (za láskavé určenie suroviny ďakujem O. Mikovi, z Prírodovedného múzea SNM v Bratislave). Súbor spolu so sprievodným črepovým materiálom možno zaradiť do obdobia lengyelskej kultúry, počas ktorej lokalitu osídlili najmenej dva razy. Podľa niektorých druhov výčnelkov staršia fáza osídlenia zodpovedá zatiaľ bližšie nešpecifikovanému obdobiu II. stupňa lengyelskej kultúry. Sem azda patrí aj hlinený valček so zahnutím v spodnej časti (obr. 28: 10), pravdepodobne nôžka plastiky. Podľa fragmentov šálok či džbánov s uchom spájajúcim ústie

s vydutinou polohu opäť využili v období ludanickej skupiny. Ojedinelé fragmenty keramiky pochádzajú aj zo stredoveku (14 stor.?), kde azda prislúcha aj bronzový jazýček pracky s plochým nitom (obr. 27: 16).

Literatúra

KELLER, I. 1964: Cesta cez Malé Karpaty vo svetle nálezov kamenných nástrojov. In: Správy Západoslávského múzea v Trnave. 4. Trnava, s. 21-35.

URZEITLICHE FUNDE AUS TRSTÍN. Bei Erdarbeiten im Gemeindekataster von Trstín (Bez. Trnava) fand man an zwei Stellen vereinzelte geschliffene Silexwerkzeuge (Abb. 28: 1; 27: 1) und in der Lage Prekážka eine durch Überpflügung gestörte Siedlung der Lengyel-Kultur (Abb. 28: 2-23; 27: 2-18). An Hand der Keramik kann sie in die II. Stufe der Lengyel-Kultur in der Slowakei gereiht werden, wobei sich in derselben Lage Menschen abermals während der Ludanice-Gruppe und im Mittelalter angesiedelt haben.

LATÉNSKY NÁRAMOK Z BRATISLAVY-ZÁHORSKEJ BYSTRICE

Zdeněk F a r k a š

Bratislava (okr. Bratislava IV), časť Záhorská Bystrica, poloha Holý vrch - strelnica (M-33-143-A-c, 1 : 25 000, 218 : 94 mm), doba laténska, náhodný nález. Uloženie v súkromnej zbierke.

V r. 1996 sa dostala do Archeologického múzea SNM v Bratislave na posúdenie väčšia časť laténskeho náramku z kobaltovo modrého priesvitného skla s drobnými bublinkami a zatavenými nečistotami. Hladký povrch pôvodne na troch miestach zdobil natavený ornament z tenkého bieleho skleneného vlákna. Vonkajší Ø 5,8 cm, š. 0,85 cm, hr. 0,4 cm (obr. 25: 1). Nález možno zaradiť do skupiny náramkov s tromi pozdĺžnymi rebrami, radu či skupiny 11a R. Gebharda (1989, s. 13, 128 a n.), ktorý je podľa N. Venclovej (1980, s. 66) charakteristický pre obdobie LTC1 južnejšie ležiacich častí strednej Európy, predovšetkým Slovenska. R. Gebhard (1989, s. 13, 128 a n.) kladie počiatok tohto typu do LTC1b, pričom však jeho modifikácie nie sú neznáme ani z LTC2.

Sklený kruh vyzdvihol nálezca z hlinitej južnej steny prístupovej cesty do bývalého kameňolomu, dnes používanej ako smetisko. Údajne ležal v hĺbke 0,35 až 0,4 m a zo svahu vyčnieval odlomenu časťou. Začistenie profilu a prieskum okolia detektorom kovov nepriniesli doplňujúce poznatky. Vzhľadom na datovanie náramku, stav zachovania (čerstvé lomy) a miesto nálezu na svahu výraznej výšiny nemožno vylúčiť, že pochádza z rozrušeného hrobu. Najbližšie, zatiaľ presnejšie nedatovateľné laténske sídliská sa zistili v Bratislave-Záhorskej Bystrici v polohách Krče, Dievčí hrádok a Boháčky.

Literatúra

GEBHARD, R. 1989: Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching. Die Ausgrabungen in Manching. Band 11.

VENCLOVÁ, N. 1980: Nástin chronologie laténských skleněných náramků v Čechách. Pam. Arch., 71, s. 61-92.

LATÈNEZEITLICHER ARMRING AUS BRATISLAVA-ZÁHORSKÁ BYSTRICA. In Bratislava, Teil Záhorská Bystrica (Bez. Bratislava IV), fand man zufällig das Fragment eines latènezeitlichen Armrings aus kobaltblauem durchscheinendem Glas mit aufgeschmolzenem Ornament aus einem dünnen weißen Glasfaden (Abb. 25: 1). Zuweisbar ist der Fund in die Armringgruppe mit drei Längsrippen der Reihe 11a nach R. Gebhard (1989, S. 13 und 129 f.), deren Anfang in die Stufe LTC1b entfällt.

OPÁLJASPIOVÁ SEKERA Z HERLIAN

Zdeněk Farkaš - Oto Miko

Herlany (okr. Košice-okolie), bližšie neznáma poloha, eneolit ?, náhodný nález. Uloženie v súromnej zbierke.

V r. 1996 sa dostala do Archeologického múzea SNM v Bratislave na posúdenie kamenná obdĺžnikovitá, tzv. štiepacia sekera s oválnym prierezom tela, čiastočne poškodeným priamym ostrím a mierne zníženým a zaobleným tylom (dĺ. 7,5 cm, max. š. 4,3 cm, max. hr. 2,2 cm). Zhotovili ju z mäsovočerveného opáljaspisu, zmesi železitého opálu, chalcedonu a kremeňa, ktorý pravdepodobne vznikol postvulkanickou hydrotermálnou silifikáciou sopečných hornín (obr. 24: 1).

Súčasný vlastník kúpil sekeru na burze starožitností v Maďarsku ako predmet slovenskej proveniencie, údajne nájdený spolu s podobne sfarbeným guľovitým mlatom na bližšie neurčenom mieste v katastri Herlian.

Podľa geologického posudku ide pravdepodobne o súčasné falzum. Z archeologického hľadiska to však nie je jednoznačné. Predmet síce zhotovili z veľmi tvrdej, krehkej, iba ťažko opracovateľnej, na výrobu pracovných nástrojov inak nepoužívanej horniny, ale vzhľadom na jeho neobvyklé a výrazné sfarbenie nemožno vylúčiť ani inú ako čisto utilitárnu funkciu nálezu. Stopy po recentnom korundovom kotúči, objavujúce sa iba na časti povrchu, ktorou zamaskovali časť prirodzených vád materiálu, azda poukazujú na snahu priekupníka "skrásliť" pôvodne praveký predmet a zvýšiť tak jeho trhovú hodnotu.

OPAL-JASPI-AXT AUS HERLANY. Im Gemeindekataster von Herlany (Bez. Košice-Umgebung) fand man angeblich eine rechteckige Steinaxt ovalen Querschnittes aus fleischfarbenem Opal-Jaspis, einer Mischung von Eisenopal, Chalcedon und Quarz, der wahrscheinlich durch postvulkanische hydrothermale Silifikation von Eruptivgesteinen entstand (Abb. 24: 1). Trotz mancher gegenwärtiger Zurichtungen ihrer Oberfläche kann sie nicht eindeutig zu neuzeitlichen Falsen gereiht werden.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU V DOLNÝCH OREŠANOCH

Zdeněk Farkaš - Karel Prášek

Dolné Orešany (okr. Trnava), Solírov, poloha Veľký Železník (M-33-131-D-a, 1 : 25 000, 37 : 233-237 mm), eneolit, doba bronzová, doba halštatská, stredovek, sídlisko, opevnená poloha, zisťovací výskum. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Po čiastočnom preskúmaní plochy stredovekého hrádka s výraznými stopami po peňazokažeckej činnosti na vrchole Veľkého Železníka sa práce v teréne v r. 1996 zamerali na upresnenie datovania a zistenie prípadnej vnútornej konštrukcie nedokončenej fortifikácie prebiehajúcej naprieč nízkym sedlom oddelujúcim Železník od protihľehého masívu Bohatej. Opevnenie sa skúmalo dvoma sčasti pomocou zemného mechanizmu hĺbenými rezmí. Pomocou nich sa zistilo, že valové teleso navršili na hrane pôvodného nevýrazného terénneho zlomu. Samotný val, pravdepodobne zo statických dôvodov, stavali dvojfázovo, pričom čelná drevená stena vnútornej konštrukcie podľahla požiaru. Potom hradbu zosilnili, zvýšili a jej čelo posunuli smerom k priekope. Tvorili ho drevené, do skalného podlažia zapustené stĺpy bez spevnenia kamennou plentou. Tylo fortifikácie, pôvodne širokej 9 až 10 m, pravdepodobne pozostávalo iba z nasypanej rampy. Z vonkajšej strany hradbu lemovala do skalnatého podlažia zasekaná hrotitá priekopa, v spodnej časti v súčasnosti a podľa charakteru výplne azda aj v minulosti zaplnená spodnou vodou. Jej pôvodná šírka na úrovni terénu sa pohybovala okolo 9 m a hĺbka dosahovala až 3,2 m.

Dobu vzniku fortifikácie zatiaľ možno určiť iba s istou dávkou pravdepodobnosti. Priamy datovací materiál doposiaľ chýba. Priekopa preťala sídliskovú vrstvu zo záveru lengyelskej kultúry (pravdepodobne ludanickej skupiny) a napokon do nej, vtedy už takmer z dvoch tretín zaplnenej,

vstavali v dobe halštatskej pec so zložitým systémom prieduchov, sprevádzanú fragmentmi kuchynskej keramiky a zlomkami ihlanovitého závažia. Opevnenie azda vzniklo v závere strednej až v priebehu mladšej doby bronzovej, ako by o tom mohli svedčiť ojedinelé nálezy keramiky a bronzová dýka z ohradenej plochy, prípadnej aj hrot meča nájdený pri neďalekom výdatnom prameni, zatiaľ uložené v súkromných zbierkach.

ZWEITE GRABUNGSSAISON IN DOLNÉ OREŠANY. Während der Feststellungsgrabung am Fuß des Berges Velký Železník im Gebirge der Kleinen Karpaten, im Gemeindekataster von Dolné Orešany (Bez. Trnava), wurde durch Schnitte eine unbeendete Holz-Erde-Befestigung ohne eine Steinblende untersucht, die ursprünglich 9-10 m breit war. Von der Außenseite säumte die Befestigung ein Spitzgraben, der in die Felsunterlage eingearbeitet war, eine Breite von 9 m und Tiefe von 3,2 m hatte. Die Befestigung kann vorderhand in die jüngere Bronzezeit nur aufgrund einiger Zufallsfunde im Innern der befestigten Lage oder im Umkreis datiert werden (Bronzedolch, Spitze eines Bronzeschwertes, Keramikfragmente), doch ebenfalls aufgrund der Tatsache, daß der Graben die ursprüngliche äneolithische Kulturschicht vom Ende der Lengyel-Kultur (Ludanice-Gruppe?) störte, und in der Zeit, als er bereits zu zwei Dritteln beinahe mit Einschwemmungen verfüllt war, in ihn ein in die Hallstattzeit datierbarer Ofen eingetieft wurde.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BÍŇOVCIACH

Zdeněk Farkaš - Karel Prášek

Bíňovce (okr. Trnava), poloha vodná nádrž Boleráz (M-33-131-D-b, 1 : 25 000, 48-57 : 46-63 mm), neolit, stredovek, sídlisko, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri rekonštrukčných prácach na vodnej nádrži Boleráz sa pri jej východnom brehu, pôvodne na JZ úpätí miernej vyvýšeniny klesajúcej k inundácii Trnávky, objavili v dĺžke 250 až 300 m výrazné stopy po pravekom a stredovekom osídlení, veľmi narušené pri stavbe priehrady odhumusovávacími prácami a nasledovnou eróznou činnosťou vody. Väčšina objektov je dnes celkom rozplavená a ich pôvodnú polohu možno iba predpokladať podľa kumulácie črepového materiálu a kamennej štiepanej či brúsenej industrie, príp. železných predmetov.

Počas záchranno-zisťovacieho výskumu sa zachytili obrysy troch objektov, z ktorých dva boli vo vzájomnej superpozícii. Spodný pozostával z asi 10 cm hrubej vrstvy mazanice, prekrytej 15 cm hrubou vrstvou naplaveného ílu. Do neho neskôr zapustili pravdepodobne materiállovú jamu nepravidelne oválneho pôdorysu, s dnom členeným lavórovitými priehlbínami zasahujúcimi miestami až do staršej mazanicovej vrstvy. Podľa sprievodného materiálu, veľmi poškodeného vodou, možno starší objekt predbežne zaradiť do záveru I. stupňa lengyelskej kultúry, zatiaľ čo materiál z hliniska poukazuje na prelom jej I. a II. stupňa.

Tretí objekt, hlbokú kruhovitú jamu lievikovite klesajúcu k rovnému dnu, zahĺbili do fľovitého podlažia pravdepodobne v priebehu 15. stor. (podľa ojedinelého črepu zo zásypu).

Prekrytie staršieho lengyelského objektu vrstvou sterilnej hliny, či už z náplav riečky Trnávky alebo svahov blízkej vyvýšeniny, naznačuje možnosť, podobne ako v neďalekých Budmericiach (Pavúk 1981, s. 220 a n.), že prírodná katastrofa tu pochovala pôvodný povrch terénu aj so situáciami na iných miestach zachytiteľnými len zriedka. Žiaľ, dnes je už nádrž opäť v prevádzke.

Literatúra

PAVÚK, J. 1981: Sídlisko lengyelskej kultúry v Budmericiach. In: AVANS v r. 1980, Nitra, s. 220-222.

RETTUNGSGRABUNG IN BÍŇOVCE. Bei Rekonstruktionsarbeiten auf der Wasserstauanlage Boleráz im Gemeindekataster von Bíňovce (Bez. Trnava) erfaßte man bei ihrem Ostufer Reste durch Erosion beschädigter neolithischer und mittelalterlicher Objekte. Bei der Rettungsgrabung wurde festgestellt, daß das ursprüngliche Geländenniveau mit dem Rest eines Objektes mit lehmverstrichenen Wänden Ende der I. Stufe der Lengyel-Kultur in der Slowakei bei einer

Naturkatastrophe von einer Lehmschicht überdeckt wurde, auf welcher an der Wende der I./II. Stufe der Lengyel-Kultur eine neue Siedlung entstand, die heute bereits fast gänzlich beim Aufbau der Stauanlage vernichtet wurde.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY V ROKU 1996

Eva Hajnalová - Jana Mihályiová

1. Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Hrádok, jaskyňa Kaplnka.

V jaskynných antropogénnych sedimentoch získal P. Ušiak v r. 1996 zuhoľnatené rastlinné zvyšky datované do konca 4. a začiatku 5. stor. Vybral ich z dvoch polôh (SIII - ohnisko a SIV - kultúrna vrstva), od seba málo vzdialených (pozri príspevok P. Ušiaka v tejto ročenke). Túto skutočnosť prezentovali aj nálezy zuhoľnatých semien nájdených v oboch polohách. Mali rovnaké zloženie, rovnaké kvantitatívne zastúpenie, teda pravdepodobne aj rovnaký pôvod.

Koncentrácia semien jednotlivých druhov rastlín (50-800 kusov) v 1 litri preplavenej zeminy je taká vysoká, že sa pri väčšine z nich dajú predpokladať samostatné, od seba oddelené zásoby. Či boli uložené v nádobách zistených archeologicky alebo v plátených vreckách (zuhoľnatú tkaninu plátrovej väzby sme našli v oboch polohách), nevieme povedať. Samostatné zásoby určite pôvodne tvorila šošovica kuchynská (*Lens esculenta*) a proso siate (*Panicum miliaceum*). Zásobou mohla byť aj raž sята (*Secale cereale*), ovos siated (*Avena sativa*), prípadne pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccon*). Ostatné zistené mroviny - pšenica sята (*Triticum aestivum*), pšenica špaldová (*Triticum spelta*) a jačmeň siated (*Hordeum vulgare*) - boli podľa počtu zŕn v litri zeminy skôr prímiesami vo vymenovaných zrnovinách. Je však možné, že v iných polohách, z ktorých nálezy nemáme, bola aj koncentrácia týchto semien taká vysoká, že by mohla dokumentovať samostatnú zásobu.

Bohatý je tiež sortiment burín z pola. Semená sa priniesli spolu s obilím. Medzi 16-timi botanickými taxónmi sa nachádzajú buriny dlho obrábaných polí: kúkol poľný (*Agrostemma githago*), stoklas obilný (*Bromus secalinus*), ježatka kuria (*Echinochloa crus-galli*), pohánkovec ovijavý (*Fallopia convolvulus*), lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), mak vlčí (*Papaver rhoeas*), ale aj buriny z okraja pola: šachorovité (*Cyperaceae*), lipkavec lesný (*Galium sylvaticum*). Medzi semenami burín sa našiel teplomilný mrľík hybridný (*Chenopodium hybridum*), ježatka kuria (*Echinochloa crus-galli*), prípadne mohár sivý (*Setaria pumila*), ktoré by mohli svedčiť o pôvode zrnovín mimo daného územia charakterizovaného drsnejšími klimatickými podmienkami.

Možno predpokladať, že z tejto kolekcie semien pochádza tiež nález G. Balašu (ovos, raž, šošovica) z r. 1953 (Bárta 1955).

Ak antropologické nálezy z tejto jaskyne dokladajú prítomnosť kultu (Bárta 1955), aj bohatý sortiment druhov kultúrnych rastlín môže mať prípadne taký istý charakter. V náleze sa vyskytujú skoro všetky v tej dobe pestované rastliny. Porovnaj E. Hajnalová (1989).

Z ohniska v SIII pochádzajú uhlíky z javora (*Acer sp.*), brešta (*Ulmus sp.*), duba (*Quercus sp.*), borovice (*Pinus sp.*), drienky obyčajnej (*Cornus mas*), slivky alebo trnky (*Prunus sp.*). V zrne z kultúrnej vrstvy sa okrem niektorých vymenovaných našiel aj uhlík buka lesného (*Fagus sylvatica*). Uhlíky v nadmorskej výške okolo 700 m n. m. v orografickom celku Starohorské vrchy dokladajú prítomnosť zmiešaného dubového lesa s bukom, ale tiež krovinaté teplomilné spoločenstvo. Správa 13754/97.

2. Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Námestie SNP.

K riešeniu funkčnosti stredovekého dreveného potrubia, zisteného na ploche stredovekých záhrad v hĺbke 80-120 cm, bol M. Mácelovou v r. 1996 prizvaný aj archeobotanik. Našou spoločnou úlohou bolo pokúsiť sa rozlíšiť vodovodné potrubie od kanalizačného (pozri príspevok M. Mácelovej v tejto ročenke). Drevené potrubie nebolo prázdne, ale zasypané humóznou zeminou, zriedka drobným kamením, archeologickými, botanickými a zoologickými nálezmi. Zo šiestich rôznych polôh v objekte (potrubí) a v jeho okolí, bolo odobratých 37 litrov zeminy a vzorky z konštrukcie dreveného potrubia.

Analýza drier ukázala, že potrubie bolo vydlabané približne z 3/4 obvodu kmeňa okolo 50 cm hrubej jedle bielej (*Abies alba*) a prekryté doskou z duba (*Quercus sp.*). Po preplavení vzoriek hliny zo

dna potrubia a po analýze organického materiálu z tejto polohy možno konštatovať, že sa v ňom nenachádzali zvyšky, ktoré by mohli svedčiť o fekáliách. Nachádzali sa tu zuhoľnatené aj nezuhoľnatené semená rastlín a drobné uhlíky rovnakého zloženia, ako sme zisťovali vo vrstvách nad dnom dreveného objektu, v celom profile potrubia (okolo 30 cm) aj nad ním. Teda potrubie bolo vodovodné alebo slúžilo na odtok prebytočnej vody.

Medzi viac ako 2800 semenami sa zaevidovalo 80 botanických taxónov. Medzi nimi majú výrazné kvantitatívne zastúpenie nezuhoľnatené semená a zvyšky plodov z ovocia pestovaného v záhrade: malina (*Rubus idaeus*), ostružina krovitá (*Rubus fruticosus*), drieň obyčajný (*Cornus mas*), čerešňa vtáčia (*Cerasus avium*), baza čierna (*Sambucus nigra*), trnka (*Prunus spinosa*), slivka (*Prunus domestica*) a ríbezľa (*Ribes sp.*), ktorú sme našli ako zuhoľnatené drevo. V tejto stredovekej záhrade sa pestoval tiež vinič hroznorodý (*Vitis vinifera*) a figa obyčajná (*Ficus carica*) - dve teplomilné rastliny, ktoré vyžadovali väčšiu starostlivosť ako predtým menované. Pestovali tu tiež jahodu obyčajnú (*Fragaria vesca*) a ružu (*Rosa sp.*). V blízkosti záhrady alebo v nej sa v stredoveku nachádzala breza (*Betula sp.*), prípadne aj smrekovec opadavý (*Larix decidua*), ktorých semená boli tiež zistené.

Zaujímavú skupinu predstavujú zuhoľnatené semená na poliach pestovaných rastlín a burín v nich. Častejší výskyt uhlíkov, ako sú brest (*Ulmus sp.*), trnka (*Prunus spinosa*), smrek obyčajný (*Picea abies*), listnaté aj ihličnaté bližšie neanalyzovateľné drevo, by spolu s nálezmi zuhoľnatých semien mohli svedčiť o príležitostnom pálení rôzneho organického odpadu z domácnosti v záhrade. Našli sme jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), raž siatu (*Secale cereale*), pšenicu siatu (*Triticum aestivum*), ovos (*Avena sp.*), lan siaty (*Linum usitatissimum*), mak siaty (*Papaver somniferum*), ale aj vinič hroznorodý (*Vitis vinifera*), malinu (*Rubus idaeus*). V jednej vzorke sa našlo viacero semien zrnovín pravdepodobne zámerne rozdrvených na krúpy. Sortiment burín z poľa, ktorý dokumentujú zuhoľnatené semená, obsahuje kolekciu 17-tich botanických taxónov. Medzi nimi sa nachádzajú už veľakrát na Slovensku zistené druhy z obilných polí, napr. pohánkovec ovijavý (*Fallopia convolvulus*), drchnička roľná (*Anagalis arvensis*), kúkol (*Agrostemma*), peniažtek roľný (*Thlaspi arvense*). Z nich iba päť druhov je zhodných s kolekciou 40-tich botanických taxónov zistených v nezuhoľnatých semenách. Tieto predstavujú pravdepodobne bylinnú vegetáciu záhrady burinového charakteru, napr. mrlík biely (*Chenopodium album*), mrlík hybridný (*Chenopodium hybridum*), ľulok sladkohorký (*Solanum dulcamara*), mliečnik kolovratcový (*Tithymalus helioscopia*), konopnica napuchnutá (*Galeopsis tetrahit*), hviezdica prostredná (*Stellaria media*) a ruderalného charakteru, napr. prhlava dvojdomá (*Urtica dioica*), štiavec kučeravý (*Rumex crispus*), nátržník (*Potentilla sp.*), baza chabzdová (*Sambucus ebulus*). Medzi semenami rastlín sme našli železník lekársky (*Verbena officinalis*), skorocel kopijovitý (*Plantago lanceolata*), ľubovník (*Hypericum sp.*). Mohli prípadne patriť k zvyškom liečivých rastlín, ktoré sa zámerne pestovali v záhrade. Pri preplavení sme získali tiež nálezy rybích stavcov a šupín i kosti drobných živočíchov. Mohli sa tiež vyhadzovať do záhrady.

Na základe druhového zloženia semien a iných organických nálezov sa možno domnievať, že tieto pochádzajú z vegetácie stredovekej záhrady, sezónne prekopávanej, a zo smetiska v záhrade, kde sa páľil odpad z domácnosti aj zo záhrady. Deštruovaním potrubia sa pôvodná zemina zo záhrady dostala aj do potrubia. Čas, kedy sa to udialo, nevieme určiť. Rastlinné zvyšky boli v pôde prítomné určite už v čase uloženia dreveného potrubia do zeme. Zdá sa, že vykopaním ryhy pre potrubie a jej zasypaním sa značne premiešali a dostali do väčšej hĺbky, ako boli pôvodne. Na základe schopnosti dreva jedle odolávať meniacim sa vlhkosťným a teplotným pomerom i rozkladným procesom hubami a pliesňami v zemi sa dá predpokladať, že asi v priebehu 20-tich rokov od jeho vloženia do zeme (názor utvorený podľa údajov K. Balabána 1955, s. 99) sa potrubie mohlo deštruovať. Začalo strácať funkciu najmä preto, že pretekalo a zasypávalo sa okolitou zeminou.

Vypovedacia hodnota kolekcie semien v podmienkach Slovenska je tak ojedinelá, že vyžaduje ďalšie spoločné archeologické, historické a archeobotanické vyhodnotenie. Výskumná správa 13729/96.

3. Dolné Janíky (okr. Dunajská Streda), Zoldhalom.

Počas systematického výskumu halštatskej mohyly (IV.) v r. 1992 a 1993 vybrala V. Studeníková zvyšky obhorených drier a uhlíky z konštrukcie komory v 55-ich polohách. 52 polôh potvrdilo, že hlavnou drevinou pri stavbe komory bol dub (*Quercus sp.*). Spolu s ním sa v piatich nálezoch vyskytoval brest (*Ulmus sp.*). Pri stavbe komory sa použilo vysušené aj čerstvé drevo.

V jednej vzorke sa vyskytovala jelša (*Alnus sp.*) a v ďalšej topol (*Populus sp.*). V ohni, ktorý zachytil komoru, nezhoreli všetky drevá. Popri uhlíkoch sme nachádzali obhorené, ale aj nezhoorené a spráchnivením rozložené drevo. Analýza drier dokumentuje prednostný výber dubového stavebného dreva pre komoru v mohyle, a zároveň dokladá existenciu lesného porastu s dubom v blízkosti lokality, to znamená na území Podunajskej roviny, v čase rozhrania subboreálu a subatlantika. Výskumná správa 13737/96.

4. Komjatice (okr. Nové Zámky), Tomášové.

Počas záchranných prác na sídlisku z neskoršej doby bronzovej získal A. Točík v r. 1979 uhlíky z piatich sídliskových jám. Vo všetkých objektoch sa vyskytoval dub (*Quercus sp.*), ktorý bol medzi 254-mi uhlíkmi najpočetnejší. Ďalej boli prítomné brest (*Ulmus sp.*), jaseň (*Fraxinus sp.*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), javor (*Acer sp.*) a vŕba (*Salix sp.*). Sortiment vymenovaných drier dokladá prítomnosť dubového zmiešaného lesa so všetkými stromovými zástupcami a tiež prítomnosť lužného porastu v blízkosti lokality. Neprítomnosť drier z podrastu dubového lesa by mohla, v rámci diskusie, svedčiť o antropicky málo ovplyvnenom lese v subboreále. Tu si však treba uvedomiť, že dnes nevieme zistiť, do akej veľkosti sa uhlíky počas výskumu vyberali. Ak sa pozornosť venovala iba najväčším, všetky kriky, ktoré majú zvyčajne uhlíky malé, boli z nálezov vylúčené. Takýto výber potom spôsobil skreslenie objektívnej skutočnosti, a tou mohla byť existencia prerieďeného lesa s väčším podielom drier a krikov z podrastu. Výskumná správa 13736/96.

5. Klátová Nová Ves (okr. Topoľčany), jaskyňa na Prednom Brlohu pri Cibajke.

Z prieskumu E. Wiedermana v r. 1980 pochádzajú uhlíky získané s artefaktami lužickej kultúry. Boli z duba (*Quercus sp.*). Výskumná správa 13732/96.

6. Nitra (okr. Nitra), Chrenová, Chrenovská ul., stavba firmy Shell (čerpacia stanica pohonných hmôt).

Počas záchranného archeologického výskumu v r. 1996 na sídlisku datovanom do rôznych období vybrala G. Březinová uhlíky a vzorky väčšieho objemu hliny zo 68-ich polôh. Analýzou materiálu z hliny preplavenej v laboratóriu sa získali dôležité archeobotanické poznatky.

Z neolitu pochádzajú nálezy uhlíkov z troch sídliskových jám. Pozostávali z duba (*Quercus sp.*), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), jablňokvetých (*Pomoideae*) a bližšie neurčeného listnatého dreva.

V eneolitickej sídliskovej jame sa našli uhlíky z duba (*Quercus sp.*).

Zo staršej doby bronzovej sa preplavením hliny zo sídliskovej jamy získali doklady o pestovaní prosa siateho (*Panicum miliaceum*), pšenice (*Triticum sp.*) bližšie neanalyzovateľných zrnovín (*Poaceae aggr.*).

Najväčší počet nálezov pochádza z mladšej doby rímskej. V šiestich sídliskových jamách, troch peciach a dvoch sídliskových objektoch sa nachádzalo viac ako 400 uhlíkov predovšetkým z duba (*Quercus sp.*), ale aj z bresta (*Ulmus sp.*), hrabu (*Carpinus betulus*), jaseňa (*Fraxinus excelsior*), javora (*Acer sp.*).

Bohatý bol sortiment kultúrnych rastlín, i keď počet semien - 365 kusov, získaných preplavením 98-ich litrov zeminy, nie je veľký. Našli sa predovšetkým v troch peciach, ale aj v dvoch sídliskových jamách, odpadovej jame a zemníku spolu s iným odpadom (kosti drobných živočíchov, rybie šupiny, úlomky kostí, zlomky mazanice). Zo zrnovín sme zistili pšenicu jednozrnovú (*Triticum monococcum*), pšenicu dvojzrnovú (*Triticum dicoccon*), pšenicu špaldovú (*Triticum spelta*), pšenicu siatu (*Triticum aestivum*), jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), jačmeň siaty nahozrnný (*Hordeum vulgare var. coeleste*), proso siate (*Panicum miliaceum*), zo strukovín hrach siaty (*Pisum sativum*), šošovicu kuchynskú (*Lens esculenta*) a z priadnych rastlín pravdepodobne konopu siatu (cf. *Cannabis sativa*). Našlo sa tiež jedno zuhoľnatené semeno viniča hroznorodého (*Vitis vinifera*). Sortiment zrnovín je archaický. V tomto období sú známe aj ďalšie druhy, samostatne pestované na poliach, ktoré tu chýbajú (E. Hajnalová 1989) a nálezy z lokality Banská Bystrica, Hrádok - jaskyňa Kaplnka v tomto príspevku).

Bohatší bol aj sortiment burín z poľa: kúkoľ poľný (*Agrostemma githago*), marinka roľná (*Asperula arvensis*), mrlík biely (*Chenopodium album*), kamienkovec roľný (*Buglossoides arvensis*), stavikrv vtáčí (*Polygonum aviculare*), portulaka zeleninová (*Portulaca oleracea*), pohánkovec ovíjavý (*Fallopia convolvulus*), chrumkavec roľný (*Polycnemum arvense*), štiavec kučeravý (*Rumex crispus*); prípadne rastlín zo sídliska: ľuľok čierny (*Solanum nigrum*), baza čierna (*Sambucus nigra*), baza

chabzdová (*Sambucus ebulus*), mrlík hybridný (*Chenopodium hybridum*), mrlík mnohoplodý (*Chenopodium polyspermum*) a ďalšie menej frekventované rastliny.

V archeologických objektoch, najmä v peciach, sa vyskytuje tiež väčšie množstvo nezuhoľnatých semien, ktoré môžu byť prípadne fosilne. Hĺbka ich uloženia sa pohybuje od 60 do 110 cm pod povrchom. Táto kategória nálezov, obsahujúca 27 botanických taxónov, vyžaduje ešte ďalšie štúdium.

Z obdobia včasného stredoveku boli archeobotanické nálezy získané z obydľia, zásobnej jamy a hrobu. Z kultúrnych rastlín sa zistila pšenica siata (*Triticum aestivum*), šošovica kuchynská (*Lens esculenta*) a ľan siaty (*Linum usitatissimum*). Z drevín, evidovaných v šiestich nálezoch v dvoch objektoch, bol prítomný predovšetkým dub (*Quercus* sp.) a brest (*Ulmus* sp.). V hrobe sa zistilo petrifikované drevo z buka lesného (*Fagus sylvatica*), použité na rúčku nožika. Výskumná správa 13753/97.

7. Nitra (okr. Nitra), Šindolka.

Z plochy G - časti rozsiahleho sídliskového komplexu skúmaného v r. 1974-86, získal G. Fusek v r. 1995 pri záchranom archeologickom výskume početné archeobotanické nálezy z dvoch časových horizontov: doba laténska a polovica 11. - začiatok 13. stor. Nálezy pochádzajú z hlinitých výplní archeologických objektov a získali sa preplavením 95-ich litrov zeminy z 18-ich polôh, ale tiež vybratím uhlíkov v 37-ich polohách.

Z doby laténskej bolo analyzovaných desať nálezov uhlíkov a štyri nálezy hliny zo štyroch objektov (obydlie, tri sídliskové jamy). Z konštrukcie obydľia pochádzajú uhlíky duba (*Quercus* sp.), bresta (*Ulmus* sp.) a javora (*Acer* sp.). V sídliskových jamách a v zásype obydľia sa našli predovšetkým uhlíky z duba (*Quercus* sp.), ale tiež z krušiny jeľšovej (*Frangula alnus*). Z kultúrnych rastlín sme preplavením zistili iba dve nerozlišiteľné zuhoľnaté zrná (*Poaceae* aggr.). Plano rastúcu bylinnú vegetáciu na ploche sídliska zastupuje 54 nezuhoľnatých semien vyskytujúcich sa vo vrstvách 40-83 cm pod dnešným povrchom. Pôvod tejto skupiny semien, kde je zaradených jedenásť botanických taxónov bylín ruderalného charakteru a jedného stromu - brezy (*Betula* sp.), nemôžeme datovať jednoznačne do doby laténskej. Do hĺbky 40-50 cm sa splachmi v pôde dostalo semeno neofytu pochádzajúce z Ameriky, ktoré nás môže upozorňovať na kontamináciu zásob semien v pôde z rôznych časových období, súčasnosť nevynímajúc.

Do polovice 11. - začiatku 13. stor. patrí 202 uhlíkov z 25-ich súborov samostatne vybratých a z piatich vzoriek preplavených hĺn v trinástich objektoch (dva žlaby, dve pece a deväť sídliskových jám). V peciach, kde predpokladáme výskyt najdostupnejšieho dreva v zázemí sídliska, sa nachádzal dub (*Quercus* sp.), javor (*Acer* sp.), brest (*Ulmus* sp.), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*) a jablňokveté (*Pomoideae*). Okrem vymenovaných zvyškov drev sa v sídliskových jamách nachádzali ďalšie, a to breza (*Betula* sp.), jaseň (*Fraxinus* sp.), slivka alebo trnka (*Prunus* sp.), drieň obyčajný (*Cornus mas*) a buk lesný (*Fagus sylvatica*).

Až 95 zuhoľnatých semien pestovaných rastlín a 62 zuhoľnatých semien burín sa našlo v 45-ich litroch hliny pochádzajúcej zo siedmich nálezov v štyroch sídliskových jamách. Predpokladáme, že všetky semená patria do stredovekého obdobia. Nachádzali sa v hĺbkach už od 40 do 110 cm pod povrchom spolu so slimákmi, kosťami, úlomkami mazanice, rybími šupinami a poväčšine aj s nezuhoľnatými semenami. Predstavujú typické odpadkové vrstvy v jamách. Z kultúrnych rastlín sme zaznamenali prítomnosť pšenice siatej (*Triticum aestivum*), pšenice pravdepodobne dvojzrnovej (*Triticum cf. dicoccum*), raže siatej (*Secale cereale*), jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), prosa siateho (*Panicum miliaceum*), hrachu siateho (*Pisum sativum*), šošovice kuchynskej (*Lens esculenta*). Našli sa aj dve semená ovsu (*Avena* sp.), pri ktorom sa nedá zistiť, či bol pestovaný alebo plano rastúci. Viacero semien zrnovín bolo tak poškodených, že sa dali označiť iba ako zrnoviny (*Poaceae* aggr.). Z burín sa vyskytovali výrazní zástupcovia polí so zrnovinami - kúkoľ poľný (*Agrostemma githago*), drchnička roľná (*Anagalis arvensis*), marinka roľná (*Asperula arvensis*), ľaničník maloplodý (*Camelina microcarpa*), pohánkovec ovíjavý (*Fallopia convolvulus*), veronika brečtanolistá (*Veronica hederaefolia*), prípadne mrlík biely (*Chenopodium album*), ktorý mohol pochádzať nielen z obilných polí, ale aj z ruderalnej vegetácie, podobne ako stavikrv vtáčí (*Polygonum aviculare*) a mohár praslenatý (*Setaria verticillata*). Viacero ojedinelo sa nachádzajúcich zuhoľnatých semien z planorastúcej vegetácie bolo možné pre výrazné poškodenie zaradiť iba do vyšších botanických taxónov bez bližších indikačných schopností definovať prostredie (*Cyperaceae*, *Daucaceae*, *Fabaceae*, *Lamiaceae*, *Malvaceae*, *Stellariaceae*, *Rubiaceae*). Dnes z týchto čeladi poznáme viacero druhov burín.

Samostatnú skupinu nálezov získaných preplavovaním hĺn z jedenástich polôh v piatich sídliskových jamách predstavuje 87 nezuhoľnatených semien. Nachádzali sa v hĺbkach od 40 do 115 cm. Do archeologických objektov sa mohli dostať v čase ich zasypávania, teda v polovici 11. - začiatku 13. stor., alebo tiež v časoch mladších ako je archeologický zásyp objektu, a to až do dnešných dní. Aj keď sa môžeme domnievať, že semená vo väčších hĺbkach môžu mať fosílny pôvod, je treba si uvedomiť, že z hĺbky 65-90 cm pochádza novodobý neofyt - láskavec (*Amaranthus sp.*). A tak ako jeho semeno, pochádzajúce z posledných storočí, sa do prevzdušneného antropogénneho sedimentu mohli dostať aj iné moderné semená z ornice, prípadne podorničia. Zistilo sa dvanásť botanických taxónov, z toho šesť zhodných s nálezmi v laténskych objektoch z tejto lokality: loboda (*Atriplex sp.*), mrlík biely (*Chenopodium album*), mrlík (*Chenopodium sp.*), baza chabzdová (*Sambucus ebulus*), čistec (*Stachys sp.*) a neofyt amerického pôvodu láskavec (*Amaranthus sp.*).

Sortiment kultúrnych rastlín z polovice 11. - začiatku 13. stor. na tejto lokalite obohatil naše doterajšie poznatky na západnom Slovensku o hrach siaty a jačmeň siaty (Hajnalová 1989). Výrazne sa doplnili vedomosti o zložení burín v obilných poliach. Takáto pramenná báza potrebuje súborné vyhodnotenie pre región Nitry, kde je už známych viacero dôležitých vypovedania schopných nálezov od doby laténskej po vrcholný stredovek.

Na základe porovnania sortimentu planých rastlín v nezuhoľnatených semenách z tejto lokality aj z iných časových období (9.-11. stor., výskumná správa archeobotanická 13727) sa možno domnievať, že nezuhoľnatené semená z laténskych aj stredovekých objektov majú aj semená z období vrcholného stredoveku a novoveku. Spolu sú pomiešané semená fosílna, recentné a moderné. Výskumná správa 13728/96.

8. R a k š a (okr. Turčianske Teplice), Hrádok.

Počas prieskumu v r. 1984 získal K. Pieta uhľiky. Našli sa v odpadovej jame so žarnovmi, datovanej do neskoršej doby laténskej. Uhľiky pochádzali z duba (*Quercus sp.*), topola alebo vŕby (*Populus/Salix*) a smreka obyčajného (*Picea abies*). Výskumná správa 13757/97.

9. S l i a č (okr. Zvolen), Horné Zeme.

Do 9. stor. je datovaná taviaca pec na železnú rudu, z ktorej získala uhľiky v r. 1985 M. Mácelová. Patrili predovšetkým dubu (*Quercus sp.*), v menšom počte je zastúpená breza (*Betula sp.*). Výskumná správa 13734/96.

10. S t a r á L u b o v ň a (okr. Stará Lubovňa), Hrad.

Z výskumu v r. 1989 doniesol D. Čaplovič uhľik, ktorý podľa nálezových okolností mával byť šindľom (?) zo stredovekej stavby. Drevo pochádzalo z jedle bielej (*Abies alba*). Výskumná správa 13731/96.

11. S t r á n e p o d T a t r a m i (okr. Kežmarok), Pod Kamenným vrchom.

Počas výskumu na neolitickom sídlisku získal M. Soják v r. 1996 archeobotanické nálezy. Dvadsať nálezových komplexov pochádza zo štyroch kolových jám, z piatich hlinísk a z troch kultúrnych vrstiev (pozri príspevok M. Sojaka v tejto ročenke). Nálezca vybral jednotlivé uhľiky v 19-ich nálezových komplexoch a hlinu s objemom 0,5 litra z hliniska.

Medzi viac ako 300 uhľikmi prevládal dub (*Quercus sp.*), častejšie boli jaseň (*Fraxinus sp.*), brest (*Ulmus sp.*), javor (*Acer sp.*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), teda dreviny zmiešaného dubového lesa z väčších nadmorských výšok. Takýto les by sme v Popradskej kotline dnes nikde nenašli. Medzi uhľikmi boli tiež zastúpené lieska obyčajná (*Corylus avellana*), breza (*Betula sp.*), jelša (*Alnus sp.*) borievka obyčajná (*Juniperus communis*) a borovica (*Pinus sp.*), ktoré celkový obraz o stromovej a kroviskovej vegetácii v okolí lokality dokresľujú.

Z kultúrnych rastlín sme preplavením veľmi malého objemu hliny získali pšenicu jednozrnovú (*Triticum monococcum*) a pravdepodobne raž siatu (cf. *Secale cereale*). Výskyt posledne menovanej nás prekvapil. Túto rastlinu v strednom neolite poznáme z nášho územia len ako veľmi zriedkavú burinu v zrnovinách. Odpoveď na otázku, či sa raž v Stráňach pod Tatrami v neolite pestovala zámerne, môžu priniesť len ďalšie archeobotanické pozorovania. Výskumná správa 13756/97.

12. S v o d í n (okr. Nové Zámky), kostol sv. Michala.

Počas výskumu zaniknutého kostola z 15.-16. stor. našiel Z. Drenko v r. 1996 hrob uložený 2 m pod podlahou. Na veľkej ploche sa v ňom uchovali organické zvyšky. Archeobotanicky sa dali určiť úlomky dreva z dvoch polôh, archeologicky rozlíšených na truhlu a štít. V oboch nálezoch bola

prítomná jedľa biela (*Abies alba*). Na štíte sa našla na veľkej ploche aj plšť (filc), deštruovaná koža a malé útržky stielok machu.

Zdá sa nám, že predmet pomenovaný ako štít bude skôr veko truhly s filcovou prikrývkou - plášťom, ktorý bol zdobený koženými nášivkami. Výskumná správa 13755/97.

13. Z v o l e n (okr. Zvolen), Môťová.

Rozsiahla valová konštrukcia obopínajúca hradisko z 9.-10. stor. bola skúmaná v r. 1988-89 M. Mácelovou. Uhlíky odobraté z vnútornej konštrukcie v 15-ich rôznych polohách od 45 do 200 cm pod povrchom, kde bola päta valu, ukázali, že celá stavba bola postavená z duba (*Quercus sp.*). Výskumná správa 13733/96.

L i t e r a t ú r a

BALABÁN, K. 1955: Anatomie dřeva. Praha.

BÁRTA, J. 1955: Jaskyne Netopierska a Kaplnka v Nízkyh Tatrách a ich rímske osídlenie s antropologickými nálezmi. Slovenská Arch., 3, s. 286-301.

HAJNALOVÁ, E. 1989: Súčasný poznatky z archeobotaniky na Slovensku. In: Acta Interdisciplinaria Archaeologica. Nitra, s. 3-192.

ARCHÄOBOTANISCHE FUNDE IM JAHRE 1996. Der Beitrag enthält Funde aus 274 archäobotanischen Fundkomplexen von 13 archäologischen Fundstellen. Davon wurden 60 Fundkomplexe durch Ausschlammung von 365 1 Lehm in laboratorischen Bedingungen gewonnen (verkohlte Samen von Kulturpflanzen und Unkräutern, unverkohlte Samen von Obst, unverkohlte Samen wildwachsender Pflanzen und Holzkohlenstückchen). Die restlichen 214 Fundkomplexe (Holzkohlenstückchen, unverkohlt Holz) bargen die Geländearbeiter während der Grabungen. Datiert sind die Funde in das Neolithikum, Äneolithikum, in die ältere Bronzezeit, Hallstattzeit, Latènezeit, spätrömische Zeit, in das Früh- und Hochmittelalter. Die oben angeführte Tatsache, und zwar die Verschiedenartigkeit der Funde bezüglich des Alters, dokumentiert den Charakter der Arbeit im archäobotanischen Laboratorium. Außer der Analyse und Auswertung der archäobotanischen Funde aus monokulturellen archäologischen Lokalitäten, die langfristig systematisch verfolgt wurden, widmet sich die Arbeitskapazität auch dem sog. Servicedienst. Bei diesem werden kleinere Fundkomplexe analysiert, die vorwiegend im gegebenen Jahr gewonnen wurden, und zwar nicht nur für Mitarbeiter des Archäologischen Institutes zu Nitra, sondern auch für Fachleute aus regionalen Museen in der Slowakei. Das Ergebnis einer derartigen Tätigkeit bildet den Gegenstand im vorliegenden Beitrag. Die in verkohlten Samen festgestellten Kulturpflanzen und Unkräuter stammen von acht Fundstellen. Neolithikum: Fundort Stráne pod Tatrami (Bez. Kežmarok) (Anbaupflanzen - *Triticum monococcum*, cf. *Secale cereale*, Unkräuter - *Fallopia convolvulus*, *Chenopodium album*, *Persicaria lapathifolia*, Poaceae). Ältere Bronzezeit: Nitra, Teil Chrenová, Gasse Chrenovská ul. (Anbaupflanzen - *Panicum miliaceum*, *Triticum sp.*, Unkräuter - *Atriplex sp.*, Brassicaceae). Latènezeit: Nitra, Teil Šindolka, Fläche G (Poaceae aggr.). Spätrömische Zeit: Banská Bystrica, Lage Hrádok - Höhle Kaplnka (Anbaupflanzen - *Avena sativa*, *Hordeum vulgare*, *Lens esculenta*, *Panicum miliaceum*, *Secale cereale*, *Triticum aestivum*, *Triticum dicoccon*, *Triticum spelta*, Unkräuter - cf. *Agrostemma githago*, *Avena sp.*, *Atriplex sp.*, *Bromus secalinus*, *Camelina cf. sativa*, Cyperaceae, *Echinochloa crusgalli*, *Fallopia convolvulus*, *Galium aparine*, *Galium sylvaticum*, *Chenopodium hybridum*, *Chenopodium sp.*, Lamiaceae, *Melandrium cf. album*, *Papaver rhoeas*, *Papaver sp.*, Poaceae Polygonaceae, Rubiaceae, *Setaria pumila*, *Setaria sp.*, *Trifolium sp.*) und Fundstelle Nitra, Teil Chrenová, Gasse Chrenovská ul. (Anbaupflanzen - cf. *Cannabis sativa*, *Hordeum vulgare*, *Hordeum vulgare var. coeleste*, *Panicum miliaceum*, *Triticum dicoccon*, *Triticum monococcum*, *Triticum spelta*, *Vitis vinifera*, Unkräuter - *Agrostemma githago*, *Asperula arvensis*, *Atriplex sp.*, *Avena sp.*, *Buglossoides arvensis*, *Bromus cf. inermis*, *Bromus sterilis*, *Bromus sp.*, cf. *Convolvulus arvensis*, cf. *Elytrigia repens*, Fabaceae, *Fallopia convolvulus*, *Chenopodium album*, *Chenopodium hybridum*, *Chenopodium polyspermum*, *Chenopodium sp.*, Liliaceae, *Lolium sp.*, *Melandrium sylvestre*, *Polycnemum arvense*, *Polygonum aviculare*, *Polygonum sp.*, *Portulaca oleracea*, Rubiaceae, *Rumex crispus*, *Rumex sp.*, *Sambucus ebulus*, *Sambucus nigra*, *Setaria sp.*, *Solanum nigrum*, *Teucrium scordium*, *Trifolium sp.*). Frühmittelalter: Nitra, Teil Chrenová, Gasse Chrenovská ul. (Lens

esculenta, *Linum usitatissimum*, *Triticum aestivum*). Hochmittelalter: Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica), Stadtplatz SNP (Anbaupflanzen - *Hordeum vulgare*, *Linum usitatissimum*, *Papaver somniferum*, *Secale cereale*, *Triticum aestivum* Typ *Aestivum-compactum*, sicherlich angebaut auch *Ficus carica*, *Vitis vinifera*, *Cerasus avium*, *Cornus mas*, *Fragaria vesca*, *Prunus domestica*, *Rubus fruticosus*, *Rubus idaeus*, Unkräuter - *Agrostemma* sp., *Anagalis arvensis*, *Brassicaceae*, *Carex* sp., *Fallopia convolvulus*, *Chenopodium* sp., *Persicaria lapathifolia*, *Persicaria* sp., *Polygonum aviculare*, *Plantago lanceolata*, *Setaria* sp., *Silene* sp., *Stellaria media*, *Thlaspi arvense*, *Vicia* sp.) und Fundstelle Nitra - Šindolka, Fläche G (Anbaupflanzen - *Hordeum vulgare*, *Secale cereale*, *Triticum aestivum*, *Tricum* cf. *dicoccon*, *Panicum miliaceum*, *Lens esculenta*, *Pisum sativum* und Unkräuter - *Agrostemma githago*, *Anagalis arvensis*, *Apiaceae*, *Asperula arvensis*, *Avena* sp., *Camelina microcarpa*, *Cyperaceae*, *Fallopia convolvulus*, *Fabaceae*, *Chenopodium album*, *Chenopodium hybridum*, *Chenopodium* sp., *Lamiaceae*, *Malvaceae*, *Polygonum aviculare*, *Rubiaceae*, *Setaria verticillata*). Auf allen bisher aufgezählten Lokalitäten gewann man auch unverkohlte Samen wildwachsender Pflanzen. Zusammen bilden sie eine Kollektion von mehr als 60 botanischen Taxa. Das Vorhandensein von Neophyten, wie *Amaranthus* sp. (Fundstelle Nitra, Teil Šindolka in 60-90 cm Tiefe unter der heutigen Oberfläche) und *Datura stramonium* (Fundstelle Nitra, Teil Chrenová, Gasse Chrenovská cesta in 30-70 cm Tiefe unter der heutigen Oberfläche) mahnen uns zur Vorsicht bei ihrer Einreihung zu den fossilen Pflanzen. Es scheint, daß fossile, rezente wie auch moderne Samen miteinander vermischt sind. Die Auswertung dieser reichen Samenkollektion erfolgt in einer anderen Publikation. Petrifiziertes Holz fand man nur auf der Fundstelle Nitra, Teil Chrenová, Gasse Chrenovská ul. - der Griff eines Messers aus dem Frühmittelalter. Holzkohlenstückchen stammen von allen archäologischen Fundstellen, die im Beitrag angeführt sind. Gefunden wurden sie in 37 archäologischen Objekten (Siedlungs- und Vorratsgruben, Lehmgruben, Rinnen/Gräben, Vorofengruben), in vier Öfen und auf einer offenen Feuerstelle, in drei Hütten, evtl. in ihren Pfostengruben, sie stammen von Kammerkonstruktionen im Hügelgrab, von der Konstruktion eines enormen Walles und ebenfalls aus einem Verhüttungssofen von Eisenerz. Ihr Aussagewert beruht in der Beziehung zur Auswahl des Rohstoffes für eine betreffende Tätigkeit und Funktion, aber ebenfalls bei der Rekonstruktion des Hinterlandes der Fundstelle. Es wurden mehr als 3200 Stück Holzkohlenstückchen analysiert. Beabsichtigt war die Auswahl des Holzes offensichtlich bei der Eichenkonstruktion der Kammer im Hügelgrab aus der Hallstattzeit (Dolné Janíky, Bez. Dunajská Streda), wahrscheinlich ebenfalls bei der Auswahl des Holzes für Schindeln im Mittelalter (Stará Ľubovňa), beim Holz der Eiche im frühmittelalterlichen Eisenverhüttungssofen (Sliač, Bez. Zvolen), aber auch bei der Konstruktion der umfangreichen Befestigung aus Eiche in einer frühmittelalterlichen Siedlung (Zvolen, Teil Mŕtová). Die Holzkohlenreste aus dem Bezirk Nitra ergänzten lediglich unsere bisherigen Kenntnisse über den Charakter der Wälder im Nitraer Hügelland und an den Rändern des Tribeč-Gebirges von der Urzeit bis zum Mittelalter. Bedeutsam sind die ersten Holzkohlenfunde aus der Donauebene, wo man seit dem Atlantikum vor allem eine Vegetation von Auenwäldern voraussetzt. Das Sortiment der Gehölze aus dem hallstattzeitlichen Hügelgrab (Dolné Janíky, Bezirk Dunajská Streda) belegt auch das Vorhandensein von Eichenmischwäldern an der Grenze des Subboreals und Subatlantikums. Zu bisher wenig zahlreichen Funden gehören jene aus den Bezirken Zvolen und Banská Bystrica. Sie belegen das Vorhandensein von Eichenbewuchs im Subatlantikum im Zvolener Becken (Zvolen, Sliač, Bezirk Zvolen), ebenfalls in den Bergen von Staré hory (Banská Bystrica, Lage Hrádok). Zur Vorstellung über die Entwicklung der Waldvegetation im Poprad-Becken haben in bedeutendem Maße die Holzkohlenstückchen aus dem Neolithikum beigetragen, also aus dem Spätepiatlantikum auf der Fundstelle Stráne pod Tatrami (Bez. Kežmarok). In diesem hochgelegenen Becken der Karpaten würden wir heute einen ähnlich zusammengesetzten Eichenwald (*Quercus* sp., *Acer* sp., *Fraxinus* sp., *Ulmus* sp., *Carpinus betulus* und *Fagus sylvatica*) nicht finden. Zu den ersten Funden gehören auch die Holzkohlenstückchen aus dem Turzer Becken (Rakša, Bez. Turčianske Teplice). Die archäobotanischen Erkenntnisse, die bei der Analyse kleiner, bei aufmerksamer archäologischer Geländearbeit geborgener Fundkomplexe gewonnen wurden, haben erneut gezeigt, daß sie eine wichtige Informationsquelle über die Beziehung des Menschen zur Pflanzenwelt in gegebener Zeit und an gegebenem Ort sind.

DREVO A JEHO POUŽITIE NA STREDOLATÉNSKOM SÍDLISKU V LIPTOVSEJ SIELNICI-LIPTOVSEJ MARE

Mária Hajnalová - Jana Mihályiová

Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), Liptovská Mara, sídlisko Rybníky II, 617-625 m n. m. (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 48 : 270 mm), dlhodobý systematický výskum vykonávaný v rámci medzinárodného projektu "Kelten - Römer - Germanen. Konfrontation an der Donau". Na spracovanie biologického materiálu sa zameriava grantový projekt "Osada a životné prostredie vo včasnej dobe dejinnej", ktorého súčasťou je okrem tohto príspevku aj čiastkové spracovanie malakozoologického materiálu (pozri príspevok T. Čejku v tejto ročenke). Stredná doba laténska, stavebné drevo. Uloženie: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Úvod

Nález drier zo strednej doby laténskej v Liptovskej Mare - Rybníckoch II, uložených vo vodou nasýtených vrstvách je jedinečne zachovaný súbor stavebného dreva. Jedinečnosť súboru spočíva vo vysokom počte kusov drier v stupni ich zachovalosti, ktorá umožňuje vidieť spôsob tesárskych a stavebných prác (opracovanie a spôsoby použité pri stavebných konštrukciách). Zachovali sa spodné časti stĺpov (dosahujúce dĺžku jeden meter), a opracované trámy v dĺžke niekoľko metrov.

Chemické zloženie vody a špecifické pôdne podmienky (konzervácia vodou bez prístupu vzduchu) na Liptovskej Mare pravdepodobne zapríčinili, že aj tie najmenej trvanlivé dreva tu pretrvali 2000 rokov v takmer neporušenom stave. Trvanlivosť drier z jednotlivých druhov stromov a kríkov je rozdielna. Jej hodnoty závisia na vonkajších podmienkach okolia (napr. teplota, vlhkosť, pohyb vzduchu), na vlastnostiach drier vyplývajúcich z ich anatomickej štruktúry, fyzikálnych a chemických vlastností. Za normálnych podmienok sa trvanlivosť pohybuje od 3 do 120 rokov. V špecifických podmienkach, ako je povedzme konštantná nízka vlhkosť vzduchu, sa trvanlivosť dreva zvyšuje napr. u smrekovcového dreva z 90 na 600 rokov (Balabán 1977).

Cieľom práce v rámci grantu je:

1. Zistiť sortiment dreva využitého na stavbu sídliskových objektov (obydlí alebo hospodárskych stavieb) v polohe Rybníky II, porovnať ho so sortimentom dreva použitého pri stavbe opevnenia na Havránku.
2. Odhadnúť, akým spôsobom zasahoval človek v 3.-2. stor. pred n. l. do krajiny a aký to mohlo mať dopad na druhovú skladbu a vzhľad lesov.
3. Zistiť, či by sa dendrologickou analýzou nedalo prispieť k rozlíšeniu jednotlivých stavebných fáz na sídlisku v polohe Rybníky II.

Analýza materiálu

1. Počas výskumu stredolaténskych vrstiev v r. 1994-1996 sa niektoré dôležité nálezy postupne laboratórne konzervovali, časť nálezov bola ponechaná na mieste. Koncom sezóny 1996, tesne pred zakonzervovaním sondy na zimu, boli odobraté vzorky zo všetkých drier, ktoré mohli byť súčasťou stavebných konštrukcií. Išlo o trámy (41 kusov) - otesané dreva v horizontálnom uložení a stĺpy (23 kusov) - dreva vo viac-menej vertikálnom uložení s priemerom 8 a viac cm. Boli odobraté aj zahrotené kolíky (92 kusov) s priemerom 3-8 cm a prúty výpletu "plotov" (78 kusov). Z výpletov boli odobraté vzorky minimálne z polovičného množstva prútov.

Odobraté vzorky sa pred analýzou nechali preschnúť, pretože voda, ktorou boli nasiaknuté, spôsobovala odraz svetla v mikroskope, čo zabráňovalo identifikácii. Z celkového počtu 234 úlomkov bolo možné pri 47 % určiť druh (napr. buk lesný), u 19 % rod (borovica). Asi u 22 % sa nedalo rozhodnúť medzi dvoma druhmi (napr. smrek/jedľa), u 11 % sa nedala určiť kategória, preto sú charakterizované iba ako listnaté alebo ihličnaté dreva. Jedno percento sa nedalo určiť vôbec. Drevo nebolo mineralizované do takého štádia, aby bola poškodená anatomická štruktúra. V niekoľkých prípadoch bolo bližšie určenie znemožnené poškodením štruktúry dreva tlakom.

Analyzované trámy boli zhotovené takmer výlučne z drier ihličnatých stromov (tab. 1). Priblížne polovica je z jedlového dreva (*Abies alba*). Zriedkavejšie bolo použité smrekové (*Picea abies*) a borovicové (*Pinus sp.*) drevo. Štvrtinu tvoria dreva, ktoré nebolo možné určiť bližšie ako smrek/jedľa (*Picea abies/Abies alba*). Jeden trám bol vyrobený z javora (*Acer sp.*; obr. 29: 1).

Stĺpy boli prevažne zo smreka (*Picea abies*), zriedkavejšie z borovice (*Pinus sp.*) alebo jedle (*Abies alba*), iba dva stĺpy boli z dreva listnatých drevín (obr. 29: 2).

V sonde Pl.2 sa v stredolatenských vrstvách veľmi často našli zahrotené kolíky usporiadané do viac menej priamych línií - súčasti oplotení. Kolíky boli najčastejšie zhotovené z liesky (*Corylus avellana*) a jedle (*Abies alba*), no boli zastúpené aj iné druhy, napr. jelša (*Alnus sp.*), javor (*Acer sp.*), jaseň (*Fraxinus sp.*), smrek (*Picea abies*), borovica (*Pinus sp.*), a jeden kolík bol z tisu obyčajného (*Taxus baccata*; obr. 29: 3). V piatich prípadoch boli rady - línie kolíkov, pospájané prútmi v pletu z 2-4-ročných lieskových konárov (*Corylus avellana*) a v troch prípadoch boli medzi dvojice kolíkov horizontálne zasunuté mladé neokliesnené ihličnaté stromčeky, 3-7-ročné jedle (*Abies alba*). Rozoznateľné sú teda dva druhy plotov. Hoci kolíky v ďalších líniách - radoch neboli viditeľne pospájané už opísaným spôsobom, ich tvar, veľkosť, spôsob opracovania a uloženia bol zhodný, preto sa možno domnievať, že plnili tú istú funkciu.

Diskusia

Pri stavbách stredolatenských objektov (pravdepodobne chalúp, hospodárskych budov, chlievov, sýpok) v polohe Rybníky II boli použité, ako je vyššie spomenuté, takmer výhradne ihličnany. Úplne chýba dub, použitý na drevené časti opevnenia hradiska zo strednej a neskoršej doby laténskej (Hajnalová E. 1981). Dub bol vybratý na takúto stavbu pravdepodobne preto, že je najtrvanlivejší (120 rokov za normálnych podmienok, v suchu až 1800 rokov - Balabán 1977). Ten istý autor uvádza, že jedla a smrek patria medzi najmenej trvanlivé dreviny - ich trvanlivosť je iba 45-50 rokov (v suchu sa ich trvanlivosť zvyšuje na 900 rokov). Smrekovec a borovica majú trvanlivosť vyššiu (80-90 rokov, v suchu borovica 1000 a smrekovec 1800 rokov).

Hoci smrek, jedla a borovica sú v porovnaní s dubom drevá menej trvanlivé, ich výhoda je v ľahkej opracovateľnosti, vlastnosti dôležitej pri stavbe zrubových objektov, doložených z Liptovskej Mary (Pieta 1995). Smrek a jedla patria do kategórie výborne štiepatelných a borovica do kategórie ľahko štiepatelných drev (štiepatelnosť - schopnosť deliť sa na časti v smere vlákien). Všetky tri patria do kategórie veľmi mäkkých drev, kým dub a hrab do kategórie tvrdých drev (tvrdosť - schopnosť odporu proti prenikaniu iného predmetu do ich povrchu). Táto posledná vlastnosť duba a hrabu bola pravdepodobne využitá pri stavbe brány obetiska na Havránku.

Z literatúry aj experimentálnej praxe je známe, že drevo na stavebné účely sa pripravovalo v zime. V zime vyrábané drevo je trvanlivejšie (pod kôrou nie sú nedrevné vrstvy, v ktorých začínajú kvasné procesy a je v ňom minimálny obsah štiav), vo vzduchu v tom čase nie sú spóry ani hmyz spôsobujúce hnilobu a nasledovný rozklad dreva (Balabán 1977). Keďže štiepatelnosť mäkkých drev, ku ktorým ihličnaté drevá patria, je lepšia v suchom stave, pravdepodobne sa od zimy nechávali schnúť do leta. V zimnom období drevo pomalšie zosychá, nezostávajú v ňom hlbšie trhliny a nekrúti sa, je teda kvalitnejšie. Ďalším nemenej dôležitým môže byť fakt, že v zime je transport dreva po snehu jednoduchší. Takto ťahané drevo zanecháva menšie výmole a znižuje sa erózia pôdy v lese, ktorá môže ohroziť osady ležiace na úbočiach pod lesmi.

Hoci drevo rúbané v lete je ľahšie dostupné (netreba sa brodiť v snehu), má menšiu trvanlivosť, rýchlejšie vysychá, ostávajú v ňom hlboké trhliny, stáča sa a ľahšie ho napádajú parazity. Je možné, že v čase núdze sa používalo aj takto pripravené drevo. Keďže vysychá rýchlejšie, stačí, aby schlo iba krátky čas, napr. do konca leta, potom sa naštiepalo a na stavbu sa použilo pravdepodobne ešte v ten istý rok. Dendrochronologické analýzy, ktoré prebiehajú v rámci tohoto projektu, môžu povedať k tejto problematike viac. Žiaľ, ich výsledky zatiaľ nie sú známe.

Ako je spomenuté vyššie, ľudia v dobe laténskej dobre poznali vlastnosti jednotlivých drev a vedeli ich využívať. Cieleným výberom určitých stromov zasahovali do prirodzenej vegetácie a svojou činnosťou ju menili. Mieru antropogénneho vplyvu na územie Liptova v dobe dejinnej je možné riešiť len komplexne v spolupráci s dendrológiou, palinológiou a karpológiou, čo bude prezentované v závere grantového projektu. Výrazný antropogénny vplyv v tomto regióne v minulosti dokazuje dnešné zloženie vegetácie s prevládáním náhradných a sekundárnych spoločenstiev. Ak by počas historického vývoja nebol antropogénny tlak na vegetáciu Liptovskej kotliny, dnes by ju pokrývali dubovo-nátržníkové, dubovo-hrabové, bukové, jedľové, jedľovo-smrekové a xerofilné dubové lesy, popri potokoch nívne a lužné lesy (Michalko 1984). V súčasnosti je nížinná časť kotliny úplne odlesnená, sú tu polia, lúky a pasienky. Zachovali sa len malé kúsky lesa popri potokoch. Zmenila sa drevinná skladba lesov. Dubové lesy takmer úplne vymizli, zachovali sa len ojedinelé

enklávy. V zmiešaných lesoch jedľa ustúpila v prospech smreku. Najmenej zmenené alebo vôbec nezmenené ostali reliktné boriny na strmých skalách dolín spájajúcich Liptov a Oravu.

Pri rozbere konárov použitých ako výplet plotov je výrazne viditeľná rovnovekosť použitého dreva (všetky lieskové prúty sú 2-4-ročné). Rovnako staré prúty zo stromov a kríkov sa používali v košíkárstve na výrobu košíkov, plotov, výpletov stien. To podnietilo úvahu o spôsobe jeho získavania. Ešte v nedávnej minulosti boli významnou súčasťou krajiny tzv. výmladkové lesy. Majú špecifickú štruktúru a v súčasnosti už na Slovensku nie sú známe. Jediní svedkovia výmladkového spôsobu hospodárenia sú dnes už iba "hlavové vrbý" pri potokoch. Či bol takýto spôsob hospodárenia známy v strednej dobe laténskej, potvrdí až ďalší výskum. Na výmladkový spôsob hospodárenia sú vhodné listnaté stromy s hlboko siahajúcimi koreňmi. Ak je takýto strom spílený, nezomiera, ale veľmi rýchlo regeneruje. Masívne korene vedú živiny do nových výhonkov. Tieto výhonky - výmladky - rýchlo rastú a ťahajú sa priamo za svetlom. Po určitom čase, ktorý závisí od toho, načo bude drevo použité, sa tenké pne alebo výhonky (konáre) spália pri zemi alebo vo výške 1,5-2 m a proces sa opakuje (TBC 1989). Vhodné stromy na takéto hospodárenie sú lieska, javor, jaseň, vrbá, dub, atď.

Na úrovni dnešných poznatkov nebolo možné zistiť, či sa jednotlivé stavebné fázy dajú rozlíšiť na základe výberu rôznych druhov použitých drev. Hoci súbor predstavuje celkovo 233 vzoriek, nie je dostatočne veľký na podobnú analýzu.

Z á v e r

Pretože Liptovská Mara je na Slovensku jediná lokalita z doby laténskej, na ktorej sa okrem typických archeologických objektov, ako sú napr. kolové jamy, zachovali unikátne zakonzervované nosné prvky konštrukcií a namiesto popolových vrstvičiek kompaktné opracované trámy, môže tento materiál slúžiť ako vzor pri interpretácii nálezov zo súvekých archeologických lokalít.

Sortiment stavebného dreva sídliskových objektov v Liptovskej Mare - poloha Rybníky II, nie je veľmi široký. Na stĺpy sa použilo drevo zo smreka (*Picea abies*) a borovice (*Pinus sp.*) a na trámy hlavne jedľa (*Abies alba*). Širší sortiment drev je použitý na kolíky plotov (*Coryllus avellana*, *Alnus sp.*, *Acer sp.*, *Fraxinus sp.*, *Abies aba*, *Picea abies*, *Pinus sp.*, *Taxus baccata*).

Tab. 1. Využitie jednotlivých drev na rôzne stavebné prvky objektov v Liptovskej Mare-Rybníkoch II.

slovenský názov Slovak name	latinský názov Latin name	stĺpy posts	trámy beams	kolíky small posts	výplet wooden strips
lieska obyčajná	<i>Corylus avellana</i>			*	*
jedľa	<i>Alnus sp.</i>			*	
javor	<i>Acer sp.</i>		*	*	
jaseň	<i>Fraxinus sp.</i>			*	
listnaté dreviny		*		*	
jedľa biela	<i>Abies alba</i>		*	*	*
cf. jedľa biela	cf. <i>Abies alba</i>	*	*		
jedľa biela/smrek obyčajný	<i>Abies alba/Picea abies</i>	*	*	*	
smrek obyčajný	<i>Picea abies</i>	*	*	*	
borovica	<i>Pinus sp.</i>	*	*	*	
tis obyčajný	<i>Taxus baccata</i>			*	
ihličnaté dreviny		*	*		

L i t e r a t ú r a

BALABÁN, K. 1977: Nauka o dřeve. Praha.

HAJNALOVÁ, E. 1981: Dreviny z rozhrania letopočtov v Liptove. In: Zborník LDPM. Martin, s. 161-177.

MICHALKO, J. 1986: Geobotanická mapa ČSSR. Bratislava.

PIETA, K. 1996: Liptovská Mara. Včasno-historické centrum severného Slovenska. Bratislava.
TBC, 1989: Traditional British Crafts. London.

WOOD AND ITS USE AT THE MIDDLE LA TÉNE SETTLEMENT IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA. Very well preserved waterlogged wood and timber from the Middle La Tène period have been identified. The set of 233 samples includes 23 beams, 40 posts (more than 8 cms in diameter), 92 small posts (3-8 cms in diameter, fence posts), and 78 wooden strips from the fences. Constructions of settlement features as houses, stays and other buildings were made mainly from coniferous trees. It is characteristic for those species that their wood is soft and easy to split. The beams were made mainly from fir (*Abies alba*), less common were spruce (*Picea abies*) and pine (*Pinus sp.*), one beam was made from maple (*Acer sp.*). The posts were made mostly from spruce (*Picea abies*) and rarely from pine (*Pinus sp.*) or fir (*Abies alba*). More coniferous and broad-leaved deciduous species were used for small posts: hazel (*Coryllus avellana*), alder (*Alnus sp.*), maple (*Acer sp.*), ash (*Fraxinus sp.*), from the coniferous trees those above-mentioned and yew (*Taxus baccata*). Two types of fences were found. The first one made from hazel wooden strips woven into a wooden frameworks. All the hazel stripes were from branches 2-4-years old. The other one made of young fir trees (3-7-years old) horizontally placed between couples of the small posts. High quantity of the same-aged hazel wood present on the site is visible. Whether coppice management was known in the middle La Tène period in this region has to be proved by further research.

DRUHÁ ETAPA VÝSKUMU V SKALKE NAD VÁHOM

Milan Hanuliak

Skalka nad Váhom (okr. Trenčín), Chochel (35-21-17, 1 : 10 000, 421-433 : 13-24 mm), predstihový záchranný výskum polykultúrnej lokality, ťažisko neskorá doba laténska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita z výraznej hrebeňovitej vyvýšeniny, dvíhajúcej sa nad juhozápadnou časťou intravilánu obce, bola počas druhej etapy skúmaná od 2. júla do 30. augusta 1996. Výkopové práce sa sústredili do ťažiskových areálov vytýpovaných na základe výsledkov prvej etapy výskumu. Ide o priestor valového opevnenia, základov sakrálného objektu, stredový úsek severovýchodnej časti lokality a okrajovú časť severnej terasy. Prostredníctvom sektorov a sond sa preskúmala plocha 323,5 m². Predstavuje to zhruba dvojtretinový podiel z rozlohy prvej etapy (64,5 %). Archeologicky preskúmaná plocha za obe sezóny sa tak rozrástla na 825 m², t. j. 12,9 % z celkovej rozlohy.

Obzvlášť intenzívne sa skúmalo najmä valové opevnenie z juhozápadného okraja lokality. V rámci jeho telesa sa podarilo odlíšiť zhruba tri chronologické fázy pozostávajúce z čelnej plenty, spevnenej v spodných častiach kameňmi, a roštových konštrukcií. S veľkou pravdepodobnosťou ide o stavebné fázy zo staršej doby bronzovej, obdobia púchovskej kultúry a 9.-10. stor. Strmý svah v predpolí valu bol spevnený kamenným plentovaním vybudovaným v dvoch spomínaných mladších fázach. Predpokladaný vstup do areálu lokality bránou popri juhovýchodnom obvode valu sa nepotvrdil. Na úpätí predpolia valu bola do skalnatého podložia vysekaná priekopa. Jej existenciu potvrdili výsledky geofyzikálnych meraní.

Ďalšie významné zistenia priniesli odkryvy v okolí základov sakrálného objektu. Pozornosť si zasluhuje najmä objavenie skupiny piatich hrobov z 9.-10. stor. umiestnených v línii pozdĺžnej osi stavby asi 7 m od jej apsidy. Viacero kostí a ich zlomkov rozptýlených v zásype starších výkopových jám však naznačuje, že skupina hrobov z daného chronologického rámca bola pôvodne početnejšia. Časť z nich s veľkou pravdepodobnosťou zničili amatérske výkopy z priebehu 20-tych a 30-tych rokov. Aj napriek tomuto nedostatku získané poznatky vcelku reálne naznačujú, že sakrálny objekt mohol byť vybudovaný už v priebehu 9. stor. Uvedené chronologické zaradenie by podporovalo aj torzo keramickej nádoby, nájdené v sídliskovej vrstve v tesnej blízkosti jeho základov. Do obdobia vrcholného stredoveku patria dva hroby vyhlbené na inom mieste.

V sondách a sektoroch zo stredového úseku severovýchodnej časti lokality a na okraji severnej terasy sa preskúmalo 14 jamových objektov tradičného prierezu, ktoré slúžili ako obilné zásobnice a sídliskové jamy. K nim treba priradiť aj menšie jamovité objekty, torzo zemnice, zvyšky ohniska a pece z iných častí lokality. V okrajových sondách vedených kolmo na klesajúci terén sa ne-preukázalo, že by lokalita bola v týchto miestach chránená drevenou palisádou či iným obranným systémom.

V záverečnom období terénneho výskumu bol zo základového muriva sakrálneho objektu odstránený vrchný riadok kameňov spájaných hlinou. Pod ním sa nachádzal spodný riadok spájaný maltou. Jeho hrúbka bola rôzna v závislosti od nerovnosti povrchu chrbtov kamenných vrás v príslušnom mieste. Po zdokumentovaní situácie bol priebeh základov prekrytý geotextíliou a zasypáný hlinou.

Archeologickým výskumom sa získal aj významný nálezový materiál. Zo staršej doby bronzovej ide najmä o keramické fragmenty. Obdobie púchovskej kultúry s dácymi prvkami dokladajú početné keramické zlomky, výnimočne aj rekonštruovateľné nádoby. Cenný je najmä nález dvoch spôn ohraničujúcich úsek používania lokality v danom období. Významné sú tiež rekonštruovateľné nádoby rímsko-barbarskej proveniencie s nálezom hrotu oštepú. Z úseku 9.-10. stor. ide zasa o nádobu, koráliky, praslen, rybársky háčik a bodec ostrohy. Nálezy z vrcholného stredoveku predstavujú koráliky, prstene, železné klnice a nepočetné zlomky keramiky. Chronologicky sporné sú nálezy kamenných brúsov, praslenov a úštepov.

ZWEITE GRABUNGSETAPPE IN SKALKA NAD VÁHOM. Im J. 1996 untersuchte man auf der im J. 1995 freigelegten Fundstelle in Skalka nad Váhom (Bez. Trenčín) eine Fläche von 323,5 m². Die Grabungen konzentrierten sich im Raum der Wallbefestigung am Südwestrand der Fundstelle. Im Wallkörper konnten chronologische Phasen aus der älteren Bronzezeit, aus der Púchov-Kultur und aus dem 9.-10. Jh. unterschieden werden. Am Wallfuß war in die felsige Unterlage ein Graben eingearbeitet. Seine Existenz bestätigten die Ergebnisse geophysikalischer Messungen. Beachtenswert ist aus dem Umkreis der Fundamente eines Sakralobjektes besonders die Entdeckung einer Gruppe von fünf Gräbern aus dem 9.-10. Jh., untergebracht in der Linie der Längsachse des Baues, ca. 7 m von seiner Apsis. Eine nicht festgestellte Gräberzahl wurde durch Amateurgrabungen vernichtet. Auch trotz dieses Fehlgriffs deuten die gewonnenen Erkenntnisse im allgemeinen real an, daß das Sakralobjekt, dessen Fundamente im J. 1995 freigelegt wurden, bereits im Verlauf des 9. Jh. errichtet worden sein konnte. Im Mittelabschnitt des Nordostteiles der Lokalität und am Rand der nördlichen Terrasse untersuchte man 14 Grubenobjekte, die als Getreidespeicher und Siedlungsgruben gedient hatten. Das bei der Grabung gewonnene Fundmaterial aus der älteren Bronzezeit repräsentieren Keramikfragmente. Auf die Púchov-Kultur verweisen zahlreiche Keramikscherben, ausnahmsweise auch rekonstruierbare Gefäße, weiters Fibeln und eine Speerspitze. Aus dem Abschnitt des 9.-10. Jh. handelt es sich um ein Gefäß, Perlen, einen Spinnwirtel, eine Fischangel und um den Stachel eines Sporns. Funde aus dem Hochmittelalter repräsentieren Perlen, Fingerringe, Eisennägel und einige Keramikscherben. Chronologisch strittig sind die Funde von Wetzsteinen, Spinnwirteln und Abschlügen.

HROBY Z 9. STOROČIA V TRENČÍNE-ZÁBLATÍ

Milan Hanuliak - Rudolf Kujovský

Trenčín, časť Záblatie (okr. Trenčín), Stará hora (35-12-20, 1 : 10 000, 62 : 198 mm), včasný stredovek, pohrebisko, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Začiatkom júla 1996 boli zemným strojom, nasadeným na budovanie diaľničného privádzäča, porušené dva kostrové hroby. Počas krátkej technickej prestávky v činnosti mechanizmu bola nálezová situácia odborne začistená a zdokumentovaná.

H r o b 1. Skelet dospelého jedinca ležal na chrbte, orientovaný v smere 307 stupňov. Sekundárne porušená lebka spočívala na záhlaví. Pravá horná končatina smerovala pozdĺž tela, ľavá bola s kosťami z príľahlej časti hrudníka a panvy odstránená zemným strojom. Dolné končatiny

ležali v osi skeletu. Pod pravou časťou hrudníka sa zachytili zvyšky doskovej podložky. Jej priebeh bol z ľavej strany ohraničený doskou z postranného obloženia zachytenou popri pravej ramennej kosti a panve až k chodidlu. Šikmo cez stred pravej ramennej kosti bol uložený nôž (1).

1. Nôž s rovným chrbtom, odspodu k hrotu zaoblenou čepelou, obojstranne odsadeným trňom; celk. dĺ. 12,2 mm, š. čepele 1,3 mm (obr. 30: 8).

H r o b 2. Skelet dospelého jedinca ležal na chrbte, orientovaný v smere 282 stupňov. Lebka bola vyvrátená, sánka rozlomená. Horné končatiny smerovali pozdĺž tela. Ľavá časť panvy a obe dolné končatiny boli odstránené zemným strojom. V neporušenej časti hrobu, pozdĺž horných končatín, zvyšky dosiek z postranného obloženia. V ľavej časti pásu boli uložené nože (1, 2).

1. Železný nôž s rovným chrbtom, odspodu k hrotu zaoblenou čepelou, obojstranne odsadeným trňom; celk. dĺ. 10,1 mm, š. čepele 1,1 mm (obr. 30: 6).

2. Čepel noža s hrotom uložená do hrobu už ako fragment; celk. dĺ. 4,2 mm, š. čepele 1,1 mm (obr. 30: 5).

Hrob 2 bol od hrobu 1 vzdialený 5 m severovýchodným smerom. Tretí hrob detského jedinca, úplne zničený zemným strojom, bol podľa informácií robotníkov vzdialený od oboch zhruba 17 m severným smerom. Údaje o hrobových jamách nebolo možné zaznamenať, pretože v čase záchranných prác boli nadložné vrstvy zeminy z plochy odstránené. Skelety spočívali na podložnej štrkovej vrstve. Jej niveleta sa v miestach s výnimočne zachovaným zvrstvením nachádzala v úrovni 130-140 cm. Aj napriek rozsiahlym rušivým zásahom možno uzavrieť, že uvedené skelety tvorili súčasť pohrebiska, ktoré bolo takmer úplne zničené rýchlym postupom zemných prác. Vzhľadom na konfiguráciu terénu počet hrobov neprevyšoval 30 jednotiek. Jeho areál s rozlohou približne 500 m² bol v teréne pomerne zreteľne vymedzený. išlo o jazykovitý výbežok terasovitého svahu Starej hory (288 m n. m.) klesajúci juhovýchodným smerom. Trvalejšie podmäčkaný inundačný terén z južného okraja prevyšoval o 4 m. Zo západnej strany bola pohrebisková plocha ohraničená bezmenným potokom smerujúcim do obce Záblatie. Zo severu a východu ju lemovali prudšie klesajúce svahy. Hĺbkové údaje hrobových jam spolu so zvyškami drevených konštrukcií a nálezmi dovoľujú pohrebisko zaradiť do prvých dvoch tretín 9. stor. Popisovanú lokalitu možno pričleniť k dosiaľ známym pohrebiskám z 9.-10. stor. zo Zamaroviec a Skalky nad Váhom, umiestnených takisto v mikroregióně vážskeho pravobrezia.

GRÄBER AUS DEM 9. JAHRHUNDERT IN TRENČÍN-ZÁBLATIE. Bei der Errichtung der Fernstraßenzufahrt in Trenčín, Teil Záblatie, wurde durch die Baumaschine ein Gräberfeld aus dem älteren Abschnitt des 9. Jh. beinahe völlig vernichtet. Fachlich konnten nur zwei Körpergräber Erwachsener dokumentiert werden. In den 130 und 140 cm tiefen Gräbern erfaßte man Holzkonstruktionsreste und beigelegte Messer (Abb. 30: 5, 6, 8). Nach der Geländekonfiguration erstreckte sich das Gräberfeld auf ca. 500 m² Fläche und seine Gräberzahl überstieg nicht 30.

SÍDLISKO ZO VČASNÉHO A NESKORÉHO STREDOVEKU V BECKOVE

Milan Hanuliak - Rudolf Kujovský

Beckov (okr. Nové Mesto nad Váhom), Úzke (35-14-14, 1 : 10 000, 376 : 86 mm), 9.-10. a 15. stor., sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V priebehu novembra 1996 bola vykonaná záverečná séria prieskumov na trase diaľnice D61/D1 v úseku Horná Streda - Chocholná. Spomedzi nálezísk lokalizovaných priamo v trase diaľnice je najvýznamnejšie sídlisko z katastra Beckova. Rozkladá sa v rovinatome inundačnom prostredí ľavobrežia Váhu asi 1750 m juhozápadne od centra intravilánu obce. V odhumusovanom ľavom jazdnom pruhu diaľnice (úsek km 2000-2050) sa počas prieskumu zaznamenali tmavo sfarbené výplne dvoch objektov.

O b j e k t 1. Na úrovni zistenia išlo o kruhovitú dispozíciu s rozmermi 130x105 cm. Z horných častí výplne sa získalo 14 črepov z rôznych nádob tmavohnedej a tmavosivej farby, zdobených na pohrdlí jednoduchou i viacnásobnou vlnkovkou výnimočne doplnenou viacnásobnou horizontálnou líniou (obr. 30: 3, 4, 7).

Objekt 2. Na úrovni zistenia išlo o obdĺžnikovitú dispozíciu s výrazne zaoblenými rohmi s rozmermi 150x70 cm. Z horných častí výplne sa získalo 21 črepov zo stredne vysokej hrncovitej nádoby tmavočervenej farby. Jej podhrdlie zdobili dva pásy päťnásobnej vlnovky (obr. 30: 2). Keramické fragmenty dopĺňa kostené šidlo vyrobené z pravej polovice spodnej čeluste ošípanej (obr. 30: 1).

Podľa popísaného nálezového inventára patria oba objekty do 9.-10. stor. Sú zrejme súčasťou väčšieho sídliskového celku, ktorý sa rozkladal na oválnej ploche, iba nepatrne vyvýšenej nad okolitým terénom. Jeho obvodové línie nemožno preto s väčšou istotou vymedziť. Sporadické črepy z neskorostredovekých nádob, zozbieraných na depónii odhumusovanej zeminy, potvrdzujú osídlenie tejto polohy opäť aj v neskoršom období.

SIEDLUNG AUS DEM FRÜH- UND SPÄTMITTELALTER IN BECKOV. Unter den Fundstellen von der Fernstraßentrasse D61/D1 ist die Siedlung aus dem Kataster von Beckov (Bez. Nové Mesto nad Váhom) am bedeutendsten. Sie erstreckt sich im ebenen Inundationsmilieu am linken Waagufer. Im linken Fahrstreifen der Fernstraße (Abschnitt km 200,0-205,0) verzeichnete man während der Begehung dunkel verfärbte Verfüllungen zweier Objekte mit Keramikfragmenten aus dem 9.-10. Jh. (Abb. 30: 2-4, 7) und einer Knochenahle aus dem Unterkiefer eines Schweines (Abb. 30: 1). Die Objekte bilden wahrscheinlich den Bestandteil einer größeren Siedlungseinheit, deren Umfangslinien nicht mit größerer Sicherheit bestimmbar sind. Sporadische spätmittelalterliche Gefäßscherben, als Lesefunde aus dem abgeschürften Erdreich, bestätigen die Besiedlung dieser Lage erneut auch im 15. Jh.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV

Ján Hunka - Eva Kolníková

1. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výskum a prieskum K. Elschek.
Rím. Caracalla (198-217), Rím, denár, 205-206. 19 mm, 2,299 g. RIC IV-I, 80b (8162).
Rím. Septimius Severus (222-235), Rím, denár, 196-197. 19 mm, 2,846 g. RIC IV-I, 491a (8166).
Rím. Gallienus (253-268), antoninianus. 19 mm, 2,397 g. RIC V-I (8163); Rím, antoninianus. 17 mm, 1,71 g. RIC V-I, 236 (8164).
Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), antoninianus. 21 mm, 2,733 g. RIC V-I, 91 (8167).
Rím. Diocletianus (284-305), Rím, antoninianus, 285-286. 22 mm, 1,992 g. RIC V-II, 162 (8165).
Rím. zliatok Ar mince, pravdepodobne denár, 2. stor. 1,822 g (8161).
Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1858. 19 mm, 3,182 g. Huszár 2181 (8192); 2-halier, 1897, 1901. 19 mm, 2,845 g, 3,295 g. Huszár 2210 (8193, 8194).
Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 4-grajciar, 1860. 26 mm, 12,239 g (8195); grajciar 1881, 1858-1891. 19 mm, 3,128 g, 2,916 g (8196, 8197); 10-halier, 1916, 19 mm, 2,787 g (8198); 2-halier, 1897, 1911, 1892-1916. 19 mm, 3,111 g, 3,298 g, 3,132 g (8199-8201); halier, 1911. 17 mm, 1,649 g (8202).
Československo. Kremnica, 50-halier, 1947-1950, 20 mm, 2,92 g (8203); 20-halier, 1948, 18 mm, 2,478 g (8204).
Nemecká grajciarová razba, 17.-18. stor., 15 mm, 0,4729 g (8205).

2a) Bratislava, časť Rusovce. Horné pole, výskum V. Varsik.

- Rím. Titus (79-81), Rím, dupondius, 73. 27 mm, 11,946 g. RIC II, 649 (7999).
Rím. Vespasianus (69-79), Rím, as. 25 mm, 8,495 g (8010); denár. 18 mm, 2,766 g. RIC II, 65 (8055).
Rím. Traianus (98-117), Rím, sestercius. 32 mm, 25,188 g. RIC II, 543 (8059); as. 27 mm, 8,537 g (8049); as. 24 mm, 8,05 g (8006); denár, 103-104. 19 mm, 3,215 g. RIC II, 163 (8017).
Rím. Hadrianus (117-138), Rím, as. 29 mm, 10,803 g (8011); as. 25 mm, 11,293 g. RIC II, 678 (8058); as. 26 mm, 7,489 g. RIC II, 678 (8064); as. 26 mm, 9,883 g. RIC II, 628 (8063), kvinár. 13 mm, 1,283 g. RIC II, 37 (8066).

- Rím. Sabina (+136), Rím, as. 25 mm, 8,433 g (8156).
- Rím. Antoninus Pius (138-161), Rím, dupondius, 151-152. 25 mm, 12,765 g. RIC III, 894 (8061); as, 160-161. 28 mm, 7,254 g. RIC III, 1068 (8157).
- Rím. Faustina I. (+140), Rím, as. 27 mm, 10,957 g. RIC III, 1184 (8001); as. 25 mm, 7,574 g. RIC III, 1184 (8009); denár, 141. 17 mm, 3,284 g. RIC III, 358 (8041).
- Rím. Marcus Aurelius (166-180), as (za Antonina Pia), 140-144. 26 mm, 13,252 g. RIC III, 1240a (8003); sestercius, 30 mm, 21,981 g. RIC III, 995 (8004); as, 175-176. 27 mm, 9,762 g. RIC III, 1166 (8005); as. 24 mm, 8,05 g (8006); as. 25 mm, 11,036 g (8007); as. 25 mm, 10,517 g. RIC III, 801 (8016); as. 25 mm, 11,657 g (8050); as. 25 mm, 8,664 g (8158).
- Rím. Lucilla (+183), Rím, sestercius. 32 mm, 25,14 g. RIC III, 1747 (8072).
- Rím. Crispina (+183), Rím, as. 25 mm, 9,052 g. RIC III, 686 (8078).
- Rím. Julia Domna (+217), Rím, denár, 196-211. 15 mm, 3,348 g. RIC IV-I, 587 (8000).
- Rím. Caracalla (198-217), Rím, denár, 199-200. 18 mm, 3,02 g. RIC IV-I, 30b (8070); denár, 200. 18 mm, 3,407 g. RIC IV-I, 30b (8057); denár. 18 mm, 2,061 g. RIC IV-I, 300/510-hybrid (8077).
- Rím. Elagabal (218-222), Rím, denár, 221. 19 mm, 2,308 g. RIC IV-II, 45 (8048); Antiochia, denár. 19 mm, 3,248 g. RIC IV-II, 188 (8053).
- Rím. Alexander Severus (222-235), Rím, sestercius, 231-235. 29 mm, 17,774 g. RIC IV-II, 642 (8062); sestercius. 28 mm, 19,881 g. RIC IV-II, 548 (8071); as. 30 mm, 11,823 g. RIC IV-II, 506 (8015); denár, 224. 18 mm, 3,152 g. RIC IV-II, 42 (8043); denár, 227. 19 mm, 2,503 g. RIC IV-II, 64 (8014); denár, 222-228. 18 mm, 2,411 g. RIC IV-II, 133 (8060); denár. 19 mm, 1,977 g. RIC IV-II, 173 (8056).
- Rím. Julia Mamaea (+235), denár. 20 mm, 2,479 g. RIC IV-II, 343 (8069).
- Rím. Julia Maesa (+223), denár. 19 mm, 3,14 g. RIC IV-II, 268 (8067).
- Rím. Gordianus (238-244), Rím, denár, 241-243. 20 mm, 1,783 g. RIC IV-III, 115 (8002); antoninianus, 241-243. 22 mm, 3,168 g. RIC IV-III, 84 (8051); antoninianus. 24 mm, 5,645 g. RIC IV-III, 150 (8074); antoninianus. 22 mm, 3,293 g. RIC IV-III, 86 (8075).
- Rím. Philippus I. (244-249), antoninianus. 25 mm, 3,312 g (8047); Antiochia, antoninianus. 21 mm, 2,542 g. RIC IV-III, 82 (8082); provincia Moesia Sup., Viminacium, veľký bronz. 26 mm, 15,236 g (8068).
- Rím. Trebonianus Gallus (251-253), Rím, antoninianus. 21 mm, 2,151 g. RIC IV-III, 41 (8054).
- Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), Rím, antoninianus. 18 mm, 2,312 g. RIC V-I, 265 (8076).
- Rím. Diocletianus (284-305), Aquileia, follis. 26 mm, 8,575 g. Cohen VI, 434 (8045).
- Rím. Galerius Maximianus (293-311), Serdica, follis, 303-305. 27 mm, 7,503 g. RIC VI, 4a (8154).
- Rím. Licinius (307-323), Siscia, follis, 313-315. 20 mm, 3,18 g. RIC VII, 11 (8159).
- Rím. Constantinus I. (306-337), malý bronz. 18 mm, 2,333 g (8065).
- Rím. Constantius II. (323-361), Siscia, centenionalis, 351-354. 16 mm, 2,212 g. LRBC 1218 (8052).
- Rím. Constans (333-350), Siscia, malý bronz. 15 mm, 1,526 g (8083); malý bronz. 15 mm, 1,313 g (8079).
- Rím. neurčené mince: dupondius ? 25 mm, 9,249 g (8085); as. 23 mm, 5,818 g (8020); as. 27 mm, 9,417 g (8080); as. 28 mm, 11,69 g (8081); as. 27 mm, 10,199 g (8153); malý bronz. 16 mm, 1,369 g (8087); zliatok Ar mince. 17 mm, 3,379 g (8013).

b) Bratislava, časť Rusovce, Prieskum V, Varsik.

- Uhorsko. Mária Terézia (1740-1780), Kremnica ?, medený denár, 1766. 22 mm, 5,368 g. Huszár 1756 (8020).
- Uhorsko. František II. (1792-1835), Smolník, grajciar, 1816. 25 mm, 7,489 g. Huszár 2062 (8089).
- Čechy. Leopold I. (1657-1705), Kutná Hora, grajciar, 1695. 17 mm, 0,744 g (8044).
- Československo. Kremnica, 50-halierov, 1948. 19 mm, 1,405 g (8155).
- Nemecko. mesto Regensburg. Ferdinand III. (1637-1657), Regensburg, 3-fenig, 1651. 16 mm, 0,594 g (8018).
- Rakúsko. Jozef II. (1780-1790), Viedeň, 1/2-grajciar, 1782. 20 mm, 3,565 g (8086).
- Rakúsko. František I. (1792-1835), Viedeň, 1/2-grajciar, 1800. 21 mm, 0,832 g (8046);
- Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1858-1891. 19 mm, 3,053 g (8084), 2-halier, 1914. 19 mm, 3,253 g (8073), halier, 1900. 16 mm, 0,71 g (8088).

Sliezsko, kniežatstvo Legnica - Brzeg - Olawa, Ján Christián (1621-1639), Olawa, 3-grajciar, 1622. 18 mm, 0,505 g. Kopicki VIII/1, s. 91, č. 181 (8042).

Taliansko, Viktor Emanuel III. (1900-1946), 5 centesimi, 1919-1937. 19 mm, 1,862 g (8019).

3. I ž a (okr. Komárno). Leányvár, rímske stavebné objekty, výskum, prieskum J. Rajtár, K. Kuzmová, I. Žundálek, G. Povala.

Rím, Vespasianus (69-79), Rím, denár, 72-73. 19 mm, 2,915 g. RIC II, 50 (8123); denár. 18 mm, 2,779 g (8092).

Rím, Traianus ? (98-117), Rím, as. 29 mm, 7,4 g (8094).

Rím, Hadrianus (117-138), Rím, denár. 19 mm, 2,664 g. RIC II, 80 (8098); denár. 18 mm, 2,797 g (8122).

Rím, Antoninus Pius (138-161), Rím, denár, 145-161. 18 mm, 2,871 g. RIC III, 155 (8101).

Rím, Marcus Aurelius (161-180), Rím, sestericius (za Antonina Pia), 140-144. 30 mm, 20,236 g. RIC III, 1232 (8106); dupondius. 25 mm, 9,058 g (8097); dupondius. 24 mm, 11,079 g (8102); as (za Antonina Pia), 140-144. 25 mm, 8,847 g. RIC III, 1240a (8096); denár, 172-173. 18 mm, 2,664 g. RIC III, 275 (8093).

Rím, Faustina II. (+175), Rím, sestericius, 161. 30 mm, 23,049 g. RIC III, 1367 (8099).

Rím, Gallienus (253-268), antoninianus. 18 mm, 1,243 g (8091); Rím, antoninianus. 19 mm, 1,995 g. RIC V-I, 159 (8103).

Rím, Postumus (258-268), antoninianus. 16 mm, 2,496 g (8120).

Rím, Claudius II. Gothicus (268-270), Rím, antoninianus, 20 mm, 1,498 g. RIC V-I, 60 (8108).

Rím, Aurelianus (270-275), antoninianus. 18 mm, 1,294 g (8095).

Rím, Constantinus I. (306-337), pre Constantinopolis, Siscia, follis, 334-335. 18 mm, 1,815 g. RIC VII, 241 (8107).

Rím, Constantius Gallus (351-364), Siscia, centenionalis, 351-354. 17 mm, 1,925 g. LRBC 1219 (8121).

Rím, neurčené mince: as, 2. stor.? 27 mm, 6,564 g (8109); malé bronzy, 4. stor. 18 mm, 1,617 g (8100), 15 mm, 1,792 g (8104), 16 mm, 2,327 g (8105).

4. L á b (okr. Malacky). Prieskum K. Elschek.

Rím, Octavianus Augustus (27-14), Lugdunum, denár, 14-12. 20 mm, 1,723 g. RIC I, 328 (8172).

Rím, Domitianus (81-96), Rím, denár, 92. 19 mm, 2,964 g. RIC II, 166 (8169).

Rím, Traianus (98-117), Rím, denár, 114-117. 18 mm, 2,057 g. RIC II, 347 (8174).

Rím, Hadrianus (117-138), Rím, denár, 117. 18 mm, 2,94 g. RIC II, 4 (8173); denár, 134-138. 17 mm, 2,91 g. RIC II, 276 (8171).

Rím, Cornelia Supera (+ 253), manž. cisára Aemiliana, antoninianus, 253. 20 mm, 2,28 g. RIC IV-III, 30 (8168).

Rím, neurčený sestericius. 33 mm, 19,333 g (8170).

Uhorsko, František II. (1792-1835), Smolník, 3-grajciar, 1800. 27 mm, 7,822 g. Huszár 2030 (8175).

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1861. 19 mm, 3,111 g. Huszár 2181 (8176); 2-halier, 1895. 19 mm, 3,132 g. Huszár 2210 (8177).

Napodobenina viedenského fenigu Fridricha Pekného (1314-1330), typ Koch B 229. 13 mm, 0,296 g (8191).

Rakúsko, Mária Terézia (1740-1780), Viedeň, grajciar, 1762. 24 mm, 9,774 g (8178).

Rakúsko, František I. (1792-1835), Viedeň, 1/4-grajciar, 1816. 19 mm, 2,205 g (8179).

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 10-grajciar, 1869. 18 mm, 1,496 g (8180); grajciar, 1885. 19 mm, 3,395 g (8181); 10-halier, 1916. 18 mm, 2,577 g (8182); 2-halier, 1897. 19 mm, 3,283 g (8183); halier, 1895, 1900. 17 mm, 1,64 g, 1,672 g (8184, 8185).

Rakúsko, Uhorsko, Jozef II. (1780-1790), grajciar, 1790. 24 mm, 7,064 g (8186).

Československo, Kremnica, 5-halier, 1923-1938. 16 mm, 1,579 g (8187).

Sliezsko, Leopold I. (1657-1705), Opole, grajciar 1697. 16 mm, 0,641 g, 0,422 g (8188, 8189).

Sliezsko, Jozef I. (1705-1711), Vratislav, 3-grajciar, 1706-1711. 20 mm, 0,628 g (8190).

5. Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš). Liptovská Mara, výskum K. Pieta. Kelti, veľkobysterský typ, tetradrachma, 1. stor. pred n. l. 19 mm, 8,101 g (8206).

6. Neznáme nálezisko. Zaslal J. Macák.

Rakúsko, Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), 30-grajciar, 1807. 37 mm, 14,903 g (8138).

7. Nitra (okr. Nitra). Hrad, výskum P. Bednár: a) jednotlivé nálezy mincí; b) depot vienských fenigov.

a) Uhorsko, Šalamún (1063-1074), obolus. 15 mm, 0,157 g. Huszár 17 (8031).

Uhorsko, Bela III.-IV. (1172-1196, 1235-1270), brakteát, rozlamaný (z výskumu v r. 1991, 8160).

Uhorsko, Žigmund Luxemburský (1387-1437), Baia Mare, quaring, 1430-1437. 14 mm, 0,275 g, 13 mm, 0,389 g. Huszár 586 (8032, 8139). Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár, 1482-1486. 15 mm, 0,56 g. Huszár 719 (8026).

Uhorsko, Ferdinand II. (1619-1637), Kremnica, denár, 1633. 15 mm, 0,357 g. Huszár 1205 (8021); obolus, 1634. 11 mm, 0,211 g. Huszár 1209 (8027).

Uhorsko, František II. Rákóczi (1703-1711), Kremnica, poltúra, 1704. 22 mm, 2,763 g. Huszár 1549 (8022).

b) Rakúsko, Fridrich Pekný ako kráľ (1314-1330), Viedeň, fenig. 16 mm, 0,564 g. Koch B 218 (8140), 15 mm, 0,703 g. Koch B 220 (8141), Viedenské Nové Mesto, fenig. 17 mm, 0,784 g. Koch B 228 (8142), 16 mm, 0,67 g. Koch B 229 (8143).

Rakúsko, Albrecht II. (1330-1358), Viedeň, fenig. 16 mm, 0,702 g. Koch B 241 (8144), Enns, fenig. 14 mm, 0,641 g. Koch B 249 (8145), Viedenské Nové Mesto, fenig. 15 mm, 0,619 g. Koch B 254 A (8146), neznáma mincovňa, fenig. 16 mm, 0,684 g. Koch B 258 (8147).

Rakúsko, koniec 14. stor., fenig tzv. "blo Geld". 16 mm, 0,858 g. Koch B. 267 (8148).

Rakúsko, fenig. 14. stor. 17 mm, 0,711 g (8149).

Pasov, tzv. "ewiger" fenig, 1254-1451. 17 mm, 0,635 g (8150), 15 mm, 0,726 g (8151), 16 mm, 0,564 g (8152).

8. Nitra (okr. Nitra). Mostrná ul., výskum H. Vlašičová.

Uhorsko, Šalamún (1063-1074), obolus, 15-16 mm, 0,373 g, 0,402 g, 0,233 g, 0,337 g, 0,378 g, 0,361 g, 0,211 g. Huszár 17 (8033-8039).

Uhorsko, Ľudovít II. (1516-1526), denár, 1524-1525. 7x6 mm, 0,084 g. Huszár 853 (8135).

Uhorsko, Leopold I. (1657-1705), Kremnica, denár, 1680. 15 mm, 0,354 g. Huszár 1508 (8110).

Uhorsko, František II. Rákóczi (1703-1711), Kremnica, poltúra, 1705, 1707. 22 mm, 2,44 g, 2,224 g. Huszár 1549 (8111, 8127).

Uhorsko, Mária Terézia (1740-1780), Kremnica ?, medená poltúra, 1765. 29 mm, 14,663 g. Huszár 1751 (8131).

Uhorsko, Jozef II. (1780-1790), Kremnica, 1/4-grajciar, 1781. 18 mm, 1,333 g. Huszár 1900 (8126).

Uhorsko, František II. (1792-1835), Kremnica a Smolník, grajciar, 1800. 24 mm, 3,334 g, 3,736 g. Huszár 2027, 2030 (8124, 8133), Kremnica, 3-grajciar. 32 mm, 9,163 g. Huszár 2044 (8137).

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1859, 1885. 19 mm, 2,877 g, 3,058 g. Huszár 2181, 2186 (8112, 8132); Kremnica, halier, 1899. 17 mm, 1,101 g. Huszár 2212 (8128).

Čechy, Ferdinand I. (1526-1564), Kutná Hora, jednostranný biely peniaz. 8x9 mm, nevážený. Halačka I, 78 (8136).

Dolné Rakúsko, Leopold I. (1657-1705), Viedeň, 3-grajciar, 1670. 20 mm, 0,751 g. Nechanický 1968 (8134).

Rakúsko, Albrecht II. (1330-1358), Viedeň, fenig. 19,3x19,4 mm, 0,669 g. Koch 1994 B 236 (8130).

Rakúsko, František I. (1792-1835), Viedeň, grajciar, 1800. 24 mm, 3,419 g (8113);

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1851. 23 mm, 4,493 g (8114), 1859. 18 mm, 2,142 g (8115), 1860. 19 mm, 2,627 g, 2,641 g (8116, 8125); 5/10-grajciara, 1860. 16 mm, 1,307 g (8117).

Rakúsko, Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), mincovňa neznáma, grajciar, 1800. 21 mm, 0,798 g (8118).

Nemecko, Norimberg, Johann Friedrich Wejdinger (1710-1765), počítací žetón. 20 mm, 0,461 g. Mitchiner s. 521, č. 1855 (8119).

Sliezsko-Olešnica, Karol (1684-1745), Bierutów, grajciar, 1704. 16 mm, 0,454 g. Kopicki 8/2, 482 (8129).

9. N i t r a (okr. Nitra), záhradkárska osada pri Okresnej správe ciest R. Holec.

Rakúsko?, Bavorsko ?, Maximilián Henrich (1650-1688), medený žetón, 17. stor. 23 mm, 2,927 g (8030).

10. N i t r a (okr. Nitra), časť Chrenová. Výstavba benzínového čerpadla firmy Shell, výskum G. Březinová.

Uhorsko, Karol VI. (1711-1740), Kremnica, denár, 1746. 16 mm, 0,409 g. Huszár 1746 variant (8023).

Uhorsko, Mária Terézia (1740-1780), Kremnica ?, medený denár, 1763. 22 mm, 5,821 g. Huszár 1756 (8024).

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica 5/10-grajciara, 1865. 17 mm, 1,591 g. Huszár 2194 (8025).

Rakúsko, Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), mincovňa neznáma; grajciar, 1800, 1812. 23 mm, 1,693 g (8026).

11. Ž i k a v a (okr. Nitra). Náhodný nález.

Rakúsko, Uhorsko, František I.-II. (1792-1835), mincovňa neznáma; grajciar, 1800. 23 mm, 3,069 g (8029).

Tab. 1. Prehľad prírastkov mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1996

Nálezisko	Mince							Spolu
	Keltské	Rímske	Byzantské	Stor.				
				11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Bratislava, časť DNV	-	7	-	-	-	-	14	21
Bratislava, časť Rusovce	-	66	-	-	-	2	10	78
Iža	-	24	-	-	-	-	-	24
Láb	-	7	-	-	1	2	14	24
Liptovská Mara	1	-	-	-	-	-	-	1
Neznáme	-	-	-	-	-	-	1	1
Nitra-hrad	-	-	-	2	16	2	1	21
Nitra-Mostná	-	-	-	7	1	4	19	31
Nitra-OSC	-	-	-	-	-	1	-	1
Nitra-Chrenová	-	-	-	-	-	-	4	4
Žikava	-	-	-	-	-	-	1	1
Spolu	1	104	-	9	18	11	64	207

Literatúra

CARSON, R. A. G. - KENT, J. P. C. 1960: Late Roman Bronze Coinage. London. (V texte LRBC).

COHEN, H. 1955: Description historique des monnaies frappées sous l' empire romain. 1-8. Graz. (V texte Cohen).

HALAČKA, I. 1987: Mince zemí Koruny české 1526-1856. I. Kroměříž. (V texte Halačka).

HUSZÁR, L. 1979: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis heute). München-Budapest. (V texte Huszár).

KOCH, B. 1994: Corpus Nummorum Austriacorum. I. Mittelalter. Wien. (V texte Koch).

KOPICKI, E. 1982-1983: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska związanych, diel 8/1 a 8/2. Warszawa. (V texte Kopicki).

- MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A. 1923-1933: The Roman Imperial Coinage. I-V. London. (V texte RIC).
- MITCHINER, M. 1988: Jetons, Medalets et Tokens. The Medieval Period and Nuremberg. London. (V texte Mitchiner).
- NECHANICKÝ, Z. 1991: Mincovníctví Leopolda I. 1657-1705. Hradec Králové. (V texte Nechanický).
- SUTHERLAND, C. H. V. - CARSON, R. A. G. 1966-1967: The Roman Imperial Coinage. VI-VII. London. (V texte RIC).

MÜNZZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW. Im J. 1996 evidierte man im AI der SAW zu Nitra 207 Fundmünzen. Ein Teil stammt von Untersuchungen mit einem Metalldetektor, der Rest aus archäologischen Grabungen, namentlich vom Púchover Burgwall in Liptovská Mara, aus römisch-barbarischer Besiedlung in Bratislava, Teil Devínska Nová Ves und Teil Rusovce und aus Grabungen in Iža und Láb. Im Rahmen des Kennens der Entwicklung der mittelalterlichen Besiedlung Nitras ist hauptsächlich der Fund von acht Obolen von König Salomon aus dem 11. Jh. wichtig (Gasse Mostná ul. und Burg). Interessant sind jedoch auch Funde weiterer mittelalterlicher und neuzeitlicher Münzen (Bratislava, Láb, Nitra, Žikava).

HRADISKO LUŽICKEJ A PÚCHOVSKEJ KULTÚRY V HORNŔM SRNÍ

Ivan Č h e b e n

Severne nad obcou Horné Srnie (okr. Trenčín) sa na základe poskytnutých nálezov a ďalších potrebných informácií miestnym zberateľom-amatérom dali sledovať dnes už iba zvyšky pôvodného výšinného sídliska (hradiska ?), ktoré bolo situované na jednom z viacerých geomorfologických útvarov vápencového masívu Bielych Karpát. Samotný sídliskový areál, z ktorého nálezy pochádzajú, sa rozkladal na výrazne vyvýšenom a zaoblenom temení vrchu Ostrá hora (485,2 m n. m.). Južné a západné svahy sa mierne, v porovnaní s výrazne strmšou vrcholovou partiou, zvažovali do údolia rieky Vlára, a to k jej ľavému brehu - celkové prevýšenie je v týchto miestach okolo 230 m. Výšinné sídlisko, resp. hradisko (M-34-97-C-c; 1 : 25 000; 43-62 : 344-350 mm) bolo vybudované na jednom z prvých výrazných kopcov situovaných priamo na začiatku údolia, ktoré sa práve v týchto miestach zužuje a tvorí bránu do Vlárskoho priesmyku. Pozdĺž Vlára viedla prirodzená komunikácia spájajúca oblasť Moravy so stredným Považím.

Práve z vrcholu Ostrej hory bolo možné, v porovnaní s ďalšími kopcovitými útvarmi, najlepšie opticky sledovať úsek medzi Belušou a Trenčínom. To mohlo zohrať dôležitú úlohu pri výbere tejto polohy v priebehu viacerých období. Zároveň aj samotná konfigurácia terénu vo vrcholovej časti poskytla najvhodnejšie podmienky pre vybudovanie výšinného (opevneného ?) sídliska/hradiska.

Na základe takto získaného keramického materiálu a kovových predmetov môžeme v súčasnosti osídlenie spoľahlivo zaradiť do záveru neskorej doby bronzovej (stupeň HB) - lužickej kultúre a do záveru stredolátenského horizontu (LTC2/B) - púchovskej kultúre. Z popisovanej polohy sú známe aj nálezy datované do 14.-15. stor. Do tohto obdobia spadá aj prvá písomná zmienka o Hornom Srní. Ide o tranzit husitov cez Vlársky priesmyk pri ich výbojoch na Slovensko (r. 1431), ale aj pri ich návrate zo Spiša (r. 1433).

Zmienky tak o výšinnom sídlisku/hradisku ako aj o nálezoch patriacich lužickej alebo púchovskej kultúre z tejto polohy neboli predtým do odbornej literatúry uvedené. S najväčšou pravdepodobnosťou nálezisko nebolo známe. Neobjavuje sa ani v súpise hradísk zo stredného Považia v práci Š. Janšáka (1930) a neuvádza ho ani J. Mádl (1936, s. 234-235), i napriek tomu, že v okolí Klúčové-Luborča-Nemšová-Bolešov poznal nálezy z obdobia neskorej doby bronzovej. Jediná zmienka sa nachádza u K. Pietu (1982, s. 219), ktorý Horné Srnie síce uvádza v súpise nálezísk púchovskej kultúry, avšak bez bližšieho chronologického zaradenia a označenia polohy.

Na základe získaných informácií miestneho zberateľa a jeho amatérskoho terénneho výskumu je možné charakterizovať sídliskový areál. Podľa toho, že sa v úseku dlhom nie viac ako 150 m dal sledovať kamenný veniec široký zhruba štyri metre, ktorý bol z jednej strany zalícovaný, možno

usudzovať, že ide o opevnené výšinné hradisko. Avšak jeho chronologické zaradenie je problematické. Podľa predloženej fotodokumentácie, ktorú zo svojich výkopov zhotovil miestny nadšenec, môžeme o hradisku povedať ešte nasledovné: kultúrna vrstva (humus) bola asi 50-60 cm hrubá; nachádzali sa tu príbytky s jednoduchou kamennou konštrukciou; podlaha bola vyložená kameňmi; zachytili sa ohniská. Okrem početnej kolekcie keramiky sa z osídleného areálu doložili aj hlinené prasleny a závažia, kostená a parohová industria, bronzové a železné ozdoby, železné predmety. Spôsob uskladnenia materiálu neumožnil vyčleniť pôvodné nálezové súbory, preto sa pri ich opise musíme obmedziť iba na stručné charakterizovanie najpreukázateľnejších nálezov získaných výkopmi na ploche sídliska:

Nálezy lužickej kultúry:

1. Okraj amfory s výrazne vyhnutým, zaobleným okrajom a kónickým hrdlom, ktoré bolo silne odsadené od pliec vydutia. Výzdobu hrdla tvoril kruhový žliabok so stredovým výčnelkom, po stranách ktorého sú malé jamky, usporiadané kruhovite s jednou centrálnou. Pod nimi sa nachádzali zvislé žliabky. Povrch vyleštený (obr. 32: 4).

2. Okraj masívnej misy s nízkym, mierne kónickým hrdlom, ktorého odsadenie od pliec zdobí nevýrazný vodorovný žliabok. Výzdobu pod ním tvoria skupiny šikmých, proti sebe nasmerovaných úzkych a ostro rytých žliabkov. Povrch so stopami po tuhovaní (obr. 32: 1).

3. Črep z tela amfory s kónickým hrdlom, ktorého odsadenie zvýrazňuje obežný žliabok. Výzdobu pod ním tvoria štyri krokvicovite usporiadané plytké a úzke ryhy (žliabky). Povrch čierny, tuhovaný (obr. 33: 2).

4. Črep z tela amfory alebo šálky zdobenej na vyhladenom povrchu obežnou líniou vpichov a skupinami šikmých, krokvicovite usporiadaných jemne rytých línií (obr. 33: 1).

5. Črep z väčšej misy alebo šálky s mierne vyhnutým a zaobleným okrajom. Hrdlo je slabšie prehnuté a výrazne odsadené od masívneho baňatého tela. Na výduti je zdobená skupinou zvislých, na začiatku hlbšie vtláčených žliabkov (obr. 32: 2).

6. Fragment vydutia amfory s horným kónusom, pôvodne tuhovaným, ktorý nesie výzdobu skupinami od seba idúcich jemne rytých čiar. Pod ohybom vydutia je dvojica šrafovaných trojuholníkov a zvislé žliabky (obr. 32: 3).

7. Okraj profilovanej šálky s mierne vyhnutým okrajom a nízkym, zreteľne odsadeným hrdlom. Na pleciah baňatého vydutia zvyšky po výzdobe skupinou šikmých jemne rytých línií. Povrch vyhladený a tuhovaný (obr. 33: 3).

8. Bronzový nákrčník s jedným hrotitým a jedným zaobleným ukončením. Výzdoba drobnými šikmými ryhami sa zachovala iba na malom úseku (obr. 34: 5).

9.-10. Bronzové jednoduché alebo viacnásobné krúžky vyhotovené z drôtu (obr. 34: 2, 3).

Keramický inventár lužickej kultúry patrí jednému časovému horizontu, a to do záveru neskoršej doby bronzovej. Sem môžeme datovať aj počiatok budovania výšinného sídliska na Ostrej hore. Či zvyšky opevnenia s kamenným múrom patrili tomuto sídliskovému horizontu, ostáva nevyjasnené.

Nálezy priradené púchovskej kultúre:

1. Železná spona stredolaténskej konštrukcie s uzlíkom na oblúku a rozšírenou spojovacou časťou; dĺ. 7,8 cm (obr. 34: 8).

2. Železná spona s nezachovaným uchycovačom, stredolaténskej konštrukcie, s uzlíkom na oblúku a rozšírenou spojovacou časťou; zach. dĺ. 7,0 cm (obr. 34: 9).

3. Lučík železnej spony (typu Mötschwil ?) so zachovaným vynutím, na ktorom sa nachádzajú zvyšky organickej látky - pravdepodobne kože; zach. dĺ. 6,5 cm (obr. 34: 7).

4. Železný kosákovitý nôž (britva), esovite prehnutá, s krúžkom na rukoväti a trojuholníkovitými zásekmi na jednej hrane chrbita; dĺ. 16,0 cm (obr. 34: 10).

5. Železný nožík s trňom; dĺ. čepele 8,8 cm, celk. dĺ. 14,1 cm.

6. Medzi keramickým materiálom sú početné fragmenty zo situlovitých nádob a nádob s okružím.

Chronologickým kritériom pre zaradenia nálezov do záveru stredolaténskeho horizontu (LTC2/B) je rozšírená spojovacia časť spony stredolaténskej konštrukcie. Tento detail je vo všeobecnosti považovaný za prejav neskorostredolaténskeho horizontu.

Stredoveké nálezy:

1. Fragment z tela kónického pohára zdobeného obežnými ryhami, ktoré vymedzujú nerovnáko široké pásy voľných a zvislo šrafovaných plôch (obr. 33: 4).
2. Hrot železnej strely s kosoštvorcovým profilom a tulajkou; dl. 11,4 cm, 0,8 cm (obr. 34: 6).
3. Ozdobný bronzový gombík-nit s dvojicou oproti sebe umiestnených dierok na okraji a zdobený obežnými šrafovaním vyplnenými plochami (obr. 34: 1a-b).
4. Jednoduchý nezdobený prsteň vyhotovený z plochého prúžku bronzového plechu (obr. 34: 4).

Najpodstatnejšia časť vápencového masívu Ostrej hory, teda aj výšinného sídliska-hradiska, bola zničená po r. 1972, kedy sa začalo s veľmi intenzívnou ťažbou suroviny pre miestnu cementáreň. V súčasnosti je tento masív prakticky zničený a pre archeologický výskum vlastne stratený. Zvyšky pôvodného sídliskového areálu sa dajú sledovať iba na nepatrnom úseku v juhovýchodnej časti kopca.

Napriek tomu ide o novoobjavené hradisko, spoľahlivo datované keramickým a kovovým inventárom, ktoré rozširuje sústavu hradísk v tejto časti Bielych Karpát.

Literatúra

- JANŠÁK, Š. 1930: Staré osídlenie Slovenska. In: Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti. 24. Turč. Sv. Martin, s. 1-63.
- MÁDL, J. 1936: Zaludnenie stredného Považia v dobách kultúry lužicko-sliezskej. In: Sborník Matice Slovenskej. 14. Turč. Sv. Martin, s. 227-238.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra.

BURGWALL DER LAUSITZER UND PÚCHOV-KULTUR IN HORNÉ SRNIE. Es handelt sich um einen neu entdeckten Burgwall nördlich der Gemeinde Horné Srnie (Bez. Trenčín) auf dem Berg Ostrá hora, der bisher in der Literatur nicht angeführt wurde. Aufgrund der von Amateuren gewonnenen Funde von Keramik und Metallgegenständen aus dem Areal der Höhensiedlung (Burgwall) kann ihr Beginn in die ausgehende Spätbronzezeit angesetzt werden (Stufe HB) - in die Lausitzer Kultur (Abb. 32; 33: 1-3; 34: 2-3, 5), und die nachfolgende Besiedlung der Lage entfällt in den Abschluß des mittellatènezeitlichen Horizontes (LTC2/B) - in die Púchov-Kultur (34: 7-10). Das ausgeprägteste Datierungsinventar bilden Fibeln vom Mittellatèneschema mit verbreitertem Verbindungsteil (Abb. 34: 7-9). Der wesentlichste Teil des Kalksteinmassivs von Ostrá hora, also auch der Höhensiedlung (Burgwall), wurde nach dem J. 1972 vernichtet, wann mit sehr intensivem Abbau von Rohstoff für die örtliche Zementfabrik begonnen wurde. Zur Zeit ist praktisch dieses Massiv vernichtet und für die archäologische Untersuchung eigentlich verloren. Reste des ursprünglichen Siedlungsareals lassen sich nur auf einem kleinen Abschnitt im Südwestteil des Berges verfolgen.

VÝSLEDKY TERÉNNEJ PROSPEKCIE NA TRASE VÝSTAVBY DIALNICE D61

Pavol Ivan

Bratislava-Trnávka (okr. Bratislava), Zadné, doba rímska, stredovek, novovek, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na jeseň v r. 1996 pracovníci AÚ SAV vykonali povrchový zber na trase výstavby diaľničného obchvatu Bratislavy, ktorý bude viesť od Mierovej ulice cez mestskú časť Trnávka až k Vajnorskému jazeru, kde sa bude napájať na diaľnicu D61.

V novembri 1996 bol povrchovým zberom zmonitorovaný nezastavaný úsek koridoru budúcej diaľnice (od nadjazdu, ktorým sa napája výjazdová cesta z Bratislavy na diaľnicu D61, až po letisko M. R. Štefánika). Na úseku dlhom približne 1,8 km sme zozbierali spolu 173 úlomkov keramiky.

Výrazná koncentrácia keramického materiálu bola zistená v polohe Zadné, v tesnej blízkosti diaľničného nadjazdu. Ide o mierne vyvýšenú polohu, zo západnej strany ohraničenú terénnou depresiou, pravdepodobne zaniknutým ramenom Malého Dunaja. Lokalita sa rozprestiera po oboch

stranách vyššie spomínaného nadjazdu. Domnievame sa, že relatívne veľká a jasne ohraničená koncentrácia nálezov vylučuje možnosť, že sem boli dovezené pri výstavbe nadjazdu.

Presný charakter lokality sa v tejto fáze výskumu ešte nedá určiť, keďže keramický materiál bol pomerne nevýrazný. Ide prevažne o drobné úlomky nezdobenej keramiky, ktorú pre absenciu výraznejších znakov uľahčujúcich datovanie nemožno presne časovo zaradiť. Aj napriek uvedenému však možno s určitosťou počítať s osídlením tejto polohy v dobe rímskej, ktorá je tu doložená 17-imi úlomkami provinciálnej keramiky, prevažne panónskej maľovanej (obr. 31: 4-6), a 18-imi úlomkami germánskej keramiky (obr. 31: 1-3). Okrem toho z lokality pochádzajú dva slovanské (8.-9. stor.), tri stredoveké (11.-13. stor.) a 16 novovekých črepov (18.-19. stor.).

Za zmienku snáď stojí skutočnosť, že len asi 2 km severne od polohy Zadné sa nachádza lokalita v literatúre známa ako Vlčí klin. V r. 1978-79 tu E. Studeníková a L. Zachar pri záchrannom výskume preskúmali objekty z mladšej doby bronzovej, doby halštatskej, laténskej a zo staršej doby rímskej. Okrem toho tu bola preskúmaná časť kostrového hrobu z doby sťahovania národov (Studeníková - Zachar 1980a; 1980b).

V polohe Zadné sa ráta s ďalším intenzívnym prieskumom na jar r. 1997. Na základe výsledkov prieskumu bude potom zvolený ďalší postup pri predstihovom záchrannom výskume, ktorý by tu mal prebiehať v mesiacoch júl až november 1997.

Literatúra

STUDENÍKOVÁ, E. - ZACHAR, L. 1980a: Novoobjavená sídlisková aglomerácia v Bratislave-Vajnorochoch. In: AVANS v r. 1978. Nitra, s. 254-255.

STUDENÍKOVÁ, E. - ZACHAR, L. 1980b: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnorochoch. In: AVANS v r. 1979. Nitra, s. 198-199.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEPROSPEKTION AUF DEM BAUABSCHNITT DER FERNSTRASSE D61. Am 20. 11. 1997 erfolgte eine Oberflächenbegehung im Korridor der künftigen Fernstraßenumgehung von Bratislava, die von der Gasse Mierová ul., über den Stadtteil Trnávka bis zum Vajnor-See führen wird, wo sie sich an die Fernstraße D61 anschließt. Auf dem 1,8 km langen Abschnitt wurden insgesamt 173 Keramikbruchstücke aufgelesen. Eine ausgeprägte Konzentration keramischen Materials entdeckte man in der Nähe der Fernstraßenüberführung D61, in der Lage Zadné. Aus dem verhältnismäßig unausgeprägten Material (es handelt sich vorwiegend um kleine unverzierte Keramikscherben) sind 29 Scherben in die römische Zeit, 2 in das 8.-9. Jh., 3 in das Mittelalter und 16 in die Neuzeit datierbar. Eine weitere intensive Erkundung dieser Lage wird im Frühjahr 1997 erfolgen. Nach den Ergebnissen der Erkundung wird dann ein weiterer Vorgang bei der Vorsprungs-Rettungsgrabung erwählt werden, die hier in den Monaten Juli bis August 1997 erfolgen sollte.

KOSTRA Z DOBY BRONZOVEJ Z IVANKY PRI NITRE

Július J a k a b

Po výdatnom letnom daždi sa v Ivanke pri Nitre (okr. Nitra) našli v miestnej tehelni pod stenou, ktorá vznikla ťažbou hlíny, ľudské kosti a časť hrobovej výbavy. Išlo o súčasti porušeného hrobu kultúry Mezőcsát zo záveru doby bronzovej až začiatku doby halštatskej, ktoré zachránili L. Veliachik a R. Kujovský (pozri príspevok v tejto ročenke). Označili ho ako hrob 1/96. Kostra patrila 20- až 30-ročnému jedincovi neurčeného pohlavia (DS: -0,25). Silne korodované fragmenty neúplnej lebky sú strednej stavby, so slabým až stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Čelové a temenné hrboly sú výrazné, glabela a nadočnicové oblúky stredne výrazné a čelo bolo pravdepodobne takmer kolmé. Processus mastoidei a protuberantia occipitalis externa (Broca) boli stredne veľké. Reliéf planum nuchale bol pravdepodobne slabý, profil záhlavia (Gerasimov) klenutý a zhryz psalidontný. Laterálna časť horného okraja očníc je stredne zaoblená. Očnice mali pravdepodobne prechodný tvar medzi hranatými a okrúhlymi. Lícna kosť je nízka a hladká. Sánka je strednej stavby, so strednou hrúbkou tela v oblasti M₂. Trigonum mentale je stredné, uhly sánky tvoria malé

vyvýšeniny a jej hlavice boli pravdepodobne veľké. Zuby sú slabo obrúsené a zastúpený je plošný i miskovitý typ abrázie. Z anomálií sa zistili iba ossa suturae lambdoideae bilat. a zväčšené foramen mentale ($\varnothing$ bilat. 4 mm). Metricky bolo možné zhodnotiť len veľmi úzke čelo (86? mm). Z postkraniaľnej kostry sa zachovalo len niekoľko veľmi korodovaných fragmentov, ktoré svedčia o gracilnej až strednej stavbe, s pravdepodobne slabo až stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

Kostra poskytla skromné informácie predovšetkým pre jej fragmentárnosť a neúplnosť. Milodary mezöcsátskej kultúry v jej hrobovom inventári z nej však robia významný nález. Ide o druhú kosť známú z územia Slovenska (Jakab 1996).

Literatúra

JAKAB, J. 1996: Antropologický rozbor kostry. In: Ožďáni, O. - Nevizánsky, G.: Hrob mezöcsátskej kultúry zo Želiezoviec. Slovenská Arch., 44, s. 262-263.

SKELETT AUS DER BRONZEZEIT AUS IVANKA PRI NITRE. Der Beitrag enthält die Auswertung des Skelettes aus einem gestörten Grab der Mezöcsát-Kultur aus Ivanka pri Nitre (Bez. Nitra), Lage Tehelňa. Es gehörte einem 20-30jährigen Individuum unbestimmten Geschlechtes an. Es bot bescheidene Informationen über die Körpereigenschaften dieses Individuums, vor allem wegen der Bruchstückhaftigkeit der Knochen und der Unvollständigkeit des Skelettes. Die Beigaben der Mezöcsát-Kultur in seinem Grabinventar belegen es als bedeutsamen Fund. Es handelt sich um ein zweites Skelett, das aus dem Gebiet der Slowakei bekannt ist (Jakab 1996).

ANTROPOLOGICKÝ ROZBOR NEOLITICKEJ KOSTRY Z NITRY-MLYNÁRIEC

Július J a k a b

Porušený neolitický hrob v Nitre-Mlynárčiach (okr. Nitra; poloha Koryto rieky Nitra; hrob 1/96) zachránili G. Nevizánsky a O. Ožďáni (pozri príspevok v tejto ročenke). Keramický inventár sa z analyzovaného hrobu zachránil v predchádzajúcom roku (Nevizánsky - Ožďáni 1995, obr. 69: 8).

Z hrobu sa vyzdvihla aj časť kostry neskoroadultného jedinca (žena?, DS: -0,38; 30- až 40-ročná). Lebka sa zachovala ako calva a nerekonštruovateľné fragmenty (obr. 37: 1). Je gracilnej až strednej stavby, so stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Obrýs mozgovne je romboidný, čelové a temenné hrbole sú stredne veľké, glabella a nadočnicové oblúky boli pravdepodobne stredne veľké. Čelo je klenuté a processus mastoidei sú stredne veľké. Protuberantia occipitalis ext. (Broca) je slabo vytvorená, reliéf planum nuchale je slabý a profil záhlavia (Gerasimov) klenutý. Laterálna časť horného okraja očí je mierne zaoblená a očnénice mali pravdepodobne prechodný tvar medzi okrúhlymi a hranatými. Lícne kosti sú stredne vysoké s hrboľatým povrchom. Nosový otvor bol pravdepodobne stredne široký a zhryz labiodontný. Sánka je strednej stavby, jej telo je v oblasti M_2 stredne hrubé, trigonum mentale je malé, mandibulárny uhol má takmer hladký povrch a hlavice sánky sú malé. Abrázia zubov je stredne intenzívna, plošného typu.

Anomálie a patologické zmeny: zväčšené foramen mentale bilat. ($\varnothing$ l. dx. 5 mm; l. sin. 4 mm), v ľavej polovici čeluste je I_2 evertované okolo vlastnej osi asi o 20 stupňov. Kaz M_1 vľavo dolu a alveolárna cysta pri tom istom zube (obr. 37: 2, 3).

Korodované fragmenty neúplnej postkraniaľnej kostry sú gracilnej až strednej stavby, so slabým až stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Linea aspera na femuroch je slabá a vytvorená iba laterálne.

Podľa metrických údajov je lebka mezokránna (75,4?) s veľmi úzkou tvárou (113?). Mozgovňa je dlhá (179?) a stredne široká (135), so stredne širokým čelom (95). Obidva femury sú pilastrické (l. dx. 104,3; l. sin. 100,0), pričom pravý je platymérny (75,9). Obidve tibiae sú v strede diafýzy euryknémne (bilat. 71,4).

Literatúra

NEVIZÁNSKY, G. - OŽĎÁNI, O. 1995: Praveké a včasnohistorické sídliská v Nitre-Mlynárčiach. In: AVANS v r. 1993. Nitra, s. 101-103.

ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE EINES NEOLITHISCHEN SKELETTES AUS NITRA-MLYNÁRCE. Die Analyse der Skelettreste eines 30-40 jährigen Individuums (Frau?) aus einem Grab der Lengyel-Kultur in Nitra-Mlynárce (Bez. Nitra) bot bescheidene Informationen über die Körpereigenschaften eines weiteren Individuums aus dieser Region. Es war von grazilem bis mittelmäßigem Bau, mit schwachem bis mittelmäßig entwickeltem Muskelansatzrelief, mit mesokranner Hirnschale und sehr schmalem Gesicht.

ĽUDSKÉ KOSTI Z ARCHEOLOGICKÉHO NÁLEZISKA V SMIŽANOK

Július J a k a b

V r. 1995-96 sa uskutočnil v Smižanoch (okr. Spišská Nová Ves), poloha Hradisko I, terénny archeologický výskum polykultúrnej lokality pod vedením F. Javorského, ktorý odkryl archeologické nálezy datované od praveku po včasnú dobu dejinnú: neolit, eneolit, doba bronzová, staršia doba rímska a 8.-11. stor. (Javorský 1997). Medzi archeologickými nálezmi zo sídliskových vrstiev sa aj na tejto lokalite nachádzali zvieracie kosti. Všetky boli vyzdvihnuté zo sondy XIV. Tvorili 87 zoskupení, resp. vzoriek, v ktorých bolo dovedna 2415 kostí alebo ich úlomkov. Predpokladalo sa, že osteologický materiál bude obsahovať aj ľudské kosti. Detailným triedením všetkých kostí z lokality sa medzi nimi našli aj tri fragmenty ľudských kostí:

1. *M a n d i b u l a* (obr. 38: 1, 2) - muž?, matus II až senilis (vyše 50-ročný): vrecko 1079/95; poloha Pod valom B, hl. 100-150 cm. Ide o úlomok časti tela a takmer celého ramena z pravej polovice sánky. Celý fragment má vzhľad prevarenej kosti, je dokonale fosilizovaný a má hladký až lesklý povrch. Je strednej až robustnej stavby, s mohutným reliéfom svalových úponov. Hlavica sánky je veľká, mandibulárny uhol tvorí vyvýšenina a rameno je krátke (61? mm) a široké (35 mm; index ramena mandibuly: 57,4?). Všetky lomné plochy na fragmente vznikli jednoznačne v perimortálnom období v dôsledku priamych a nepriamych zlomenín na tele (corpus) a zobáčiku (processus coronoideus) sánky. Na tele sánky sú stopy po dvoch priamych zlomeninách. Vznikli po silnom údere relatívne ostrým predmetom. Jedna z nich nastala po zásahu na dolnú hranu sánky približne medzi črenovými zubami tak, že os čepele bola na os tela sánky kolmá. Trieštivá zlomenina mala za následok viac-menej vertikálny priebeh línie lomu s pilkovitým vyštípením drobných úlomkov kosti. Vyplýva to z charakteru lomných plôch na posteriórnom okraji defektu, z ktorého sa asi polovica zachovala v neporušenom stave. Prakticky celú linguálnu stranu fragmentu tela sánky tvorí rozsiahly defekt (obr. 38: 2), ktorý vznikol v dôsledku ďalšej priamej zlomeniny, opäť po zásahu na dolnú hranu tela sánky, ale os čepele sa v tomto prípade zhodovala s osou tela sánky, čo malo za následok jej roztatie na polovice. Iný praktický dôvod rozbitia tela sánky, ako získanie skromného množstva kostnej drene, si možno len ťažko predstaviť. Pre úplnosť treba uviesť, že chýba aj prakticky celý zobáčik sánky. Rameno je tu ukončené lomnou plochou po nepriamej zlomenine, ktorá nastala po silnom tupom tlaku z pravej strany. Mohlo sa tak stať aj neúmyselne po náraze zobáčika na podlažie pri sekaní do tela sánky.

2. *F e m u r* (obr. 38: 3, 4) - žena?, adultus-senilis (vyše 20-ročná): vrecko 117/96, poloha Južné rozšírenie, vrstva A, hl. 0-40 cm. Nález predstavuje dobre fosilizovaný fragment proximálnej tretiny diafýzy s mierne korodovaným povrchom. Femur bol strednej stavby, so stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Horný prierez diafýzy je hyperplatymérny (71,9). Na úrovni bázy kĺčka ohraničujú úlomok okrem čerstvého poškodenia predovšetkým stopy po ohryzení (psovitá šelma?). Tesne pri konci sú na povrchu kosti z mediálnej strany dve výrazné ryhy po "zárezoch" hrotmi korúnok zubov (obr. 38: 5). Na ventrálnej a laterálnej strane je povrch fragmentu poškodený mnohými drobnými preliačeninami, ktoré spôsobili hroty hrbčiekov na korunkách stoličiek, prípadne črenových zubov (obr. 38: 5, 6). Na distálnom konci je rozsiahla lomná plocha po špirálovej zlomenine, doplnená na laterálnej strane štyrmi priečnymi ryhami, ktoré sú s najväčšou pravdepodobnosťou tiež stopami po zuboch. Uvedené stopy ohryzenia i zlomenina vznikli jednoznačne v perimortálnom období. Po celej dĺžke linea aspera sú početné drobné, krátke a plytké trojryhy, resp. dvojbrázdy, orientované viac-menej kolmo na os kosti (obr. 38: 7). Tieto stopy ohryzenia spôsobil drobný hlodavec v čase, keď už bola kosť fosilizovaná.

3. Čelová kosť (obr. 39: 1, 2) - muž, adultus-maturus (20- až 60-ročný): vrecko 577/96, poloha Pod valom C, vrstva F, hl. 140 cm. Ide o takmer úplnú čelovú kosť s priliehajúcimi časťami obidvoch nosových kostí (asi 1/3 ich pôvodnej veľkosti) a veľmi malými časťami nasadajúcich čelových výbežkov obidvoch čelustí (vľavo väčšia). Kosť je dobre zachovaná, ale jej povrch je čiastočne korodovaný (obr. 39: 1). Fragment pochádza z robustnej lebky s mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Z opisných znakov možno hodnotiť malé čelové hrboly, výraznú až mohutnú glabelu, výrazné nadočnicové oblúky a oblý okraj laterálnej časti horného okraja očníc. Okraje fragmentu boli v perimortálnom období intencionalne upravené. Prakticky po celom obvode ho lemujú plochy lomov po nepriamych zlomeninách. Nepoškodený zostal iba úsek od pravého zygomatico-frontálneho šva po mediálnu tretinu horného okraja ľavej očnice. Čerstvo poškodený (dôsledok neopatrnnej manipulácie po nájdení) je len krátky úsek pravého maxilo-frontálneho šva. Najrozsiahlejší lom z perimortálneho obdobia sa nachádza teda v tesnom susedstve predpokladaného priebehu nezachovaného vencového šva. Okraje aj steny lomov (obr. 39: 2) svedčia o tom, že vznikli po silných úderoch relatívne tupým predmetom na prednú časť temena hlavy. Na vonkajšej platni ľavej polovice čelovej kosti sú na okraji lomu stopy po ohryzení v dĺžke asi 18 mm. Ide o úzke a krátke paralelné ryhy a brázdy. Ich orientácia je viac-menej kolmá na priebeh okraja lomu. Kosť ohryzol zrejme drobný hlodavec mnoho rokov po smrti tohoto muža.

Ide o ojedinelé nálezy zo sídliskových vrstiev, ktoré neboli presne datované, a preto má ich vyhodnotenie zatiaľ iba dokumentačný charakter. Na všetkých troch hodnotených úlomkoch sú zreteľné lomné plochy po zlomeninách z perimortálneho obdobia, pričom v prípadoch čelovej kosti a sánky išlo o úmyselné zlomeniny. Príčinu vzniku špirálovej zlomeniny diafýzy femuru nemožno zistiť. Sánka má navyše vzhľad prevarenej kosti a na femure sú početné stopy po ohryzení pravdepodobne psovitou šelmou.

Literatúra

JAVORSKÝ, F. 1997: Výskum na akropole Hradiska I pri Smižanoch. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 101-103.

MENSCHENKNOCHEN VON DER ARCHÄOLOGISCHEN FUNDSTELLE IN SMIŽANY. Der Beitrag enthält die anthropologische Auswertung dreier Fragmente menschlicher Knochen aus Siedlungsschichten der polykulturellen Fundstelle in Smižany, Lage Hradisko I (Bez. Spišská Nová Ves), die in den J. 1995-1996 bei der Ausgrabung unter der Leitung von F. Javorský gewonnen wurden, der die archäologischen Funde von der Urzeit bis in die frühgeschichtliche Zeit datierte: Neolithikum, Äneolithikum, Bronzezeit, ältere römische Zeit und 8.-11. Jh. (Javorský 1997). Systematisch wurden alle gewonnenen Knochen der Fundstelle sortiert. Sie bildeten 87 Gruppierungen, bzw. Proben, die insgesamt 2415 Knochen oder deren Bruchstücke ausmachten. Auf allen drei Bruchstücken (Mandibula, Femur, Stirnbein) sind sichtbare Bruchflächen nach Frakturen aus perimortaler Zeit, wobei es sich im Falle des Stirnbeins und des Unterkiefers um beabsichtigte Brüche handelte. Die Entstehungsursache der spiralförmigen Fraktur der Diaphyse des Femurs läßt sich nicht feststellen. Der Unterkiefer hat außerdem das Aussehen eines gekochten Knochens und auf dem Femur sind zahlreiche Abnagungsspuren wahrscheinlich von einem hundeartigen Raubtiert.

ZHODNOTENIE TROCH NEÚPLNÝCH LEBIEK Z ROZLOŽNEJ

Július J a k a b

Členovia Speleologického krúžku v Rožňave pod vedením J. Grega, našli v r. 1995 v Rozložnej (okr. Rožňava; poloha Jaskyňa na Veterníku) o. i. aj časti lebiek a úlomok rebra, ktoré patrili minimálne trom jedincom. V nasledujúcom roku ich odovzdali na analýzu do Archeologického ústavu SAV v Nitre. V laboratóriu boli označené ako jedinci A, B a C. Základné údaje o lokalite zverejnil J. Bárta (1973).

1. *J e d i n e c A - žena?* (DS: -0,71), maturus I (40- až 50-ročná; obr. 41: 1). Neúplné calvarium je strednej stavby, so stredne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Obrys neurokránia bol pravdepodobne pentagonoidný, líčne oblúky sú kryptozygické a čelové i temenné hrbole veľké. Glabela je naznačená, nadočnicové oblúky sú ľahko naznačené a čelo takmer kolmé. Processus mastoideus sú stredne veľké. Spina nasalis ant. (Broca) je 3. stupňa, laterálna časť horného okraja očníc je mierne zaoblená a očnice majú prechodný tvar medzi okrúhlymi a hranatými. Líčne oblúky boli pravdepodobne stredne hrubé a líčne kosti sú stredne vysoké s hrboľatým povrchom. Nosový otvor je vysoký a stredne široký. Fossa caninae sú stredne hlboké. Zuby sú silne obrúsené plošným i miskovitým typom abrázie.

Anomálie a patologické zmeny: Sutura supranasalis, torus palatinus (mierna forma), malý kaz na okluzálnej ploche druhej stoličky v ľavej polovici čeluste. V alveolách sa zachovalo spolu päť zubov a deväť lôžok je prázdnych po postmortálnej strate zubov, pričom koreň P_1 v pravej čelusti je zalomený v lôžku. Pri makroskopickom hodnotení má zachovaná časť lebky vzhľad prevarenej kosti (tento efekt však mohol vzniknúť aj v dokonalých podmienkach fosilizácie v jaskyni). Na lebke sú početné stopy po nepriamych zlomeninách z perimortálneho obdobia. Najrozsiahljší defekt sa nachádza v zadnej časti temena a ľavého temenného hrbola (obr. 41: 3, 4; záhlavná a ľavá spánková kosť sa nezachovali). Plochy lomov sú početné aj na tenkých kostiach tváre: processus frontalis maxillae lat. sin., processus zygomaticus ossis temporale lat. dx., processus temporalis ossis zygomaticus lat. sin. et margo lingualis alveoli P_2 maxillae lat. dx. Väčšina lomných plôch je čiastočne prekrytá jemným povlakom vodného kameňa.

Podľa metrických údajov je čelo stredne široké (91) a horná časť tváre stredne vysoká (67). Obidve očnice sú stredne široké (bilat. 40) a veľmi nízke (l. dx. 30; l. sin. 29). Nosový otvor je stredne široký (24) a nízky (45). Očnice sú teda chamékončné (l. dx. 75,0; l. sin. 72,5) a nosový otvor chamérinný (53,3). Čelust je brachyuranná (136,6).

2. *J e d i n e c B - pohlavie neurčené (dievča?), infans III - juvenis* (14- až 18-ročné; obr. 41: 2). Fragmenty neúplnej lebky sú gracilnej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov. Čelové a temenné hrbole sú veľké, glabela naznačená a nadočnicové oblúky ľahko naznačené. Čelo je takmer kolmé, spina nasalis ant. (Broca) je 3. stupňa. Laterálna časť horného okraja očníc je veľmi ostrá a očnice sú takmer okrúhle. Líčne kosti sú veľmi nízke, s hladkým povrchom. Nosový otvor je vysoký, stredne široký a fossa caninae sú hlboké. Abrázia zubov je veľmi slabá.

Anomálie a patologické zmeny: Sutura metopica supranasalis, torus palatinus (mierna forma) a cribra orbitalia lat. sin. (mierna forma). Zachovala sa v podstate celá tvárová časť lebky bez sánky (kosti splanchnokránia a čelová kosť), klinová kosť a laterálna partia ľavej temennej kosti. Celý komplex zachovanej časti lebky je veľmi dobre fosilizovaný, s hladkým povrchom, ktorý je čiastočne pokrytý vodným kameňom a zároveň má výrazný habitus prevarenej kosti. Aj v tomto prípade je tento vzhľad zrejme dôsledkom dokonalej mineralizácie v prostredí jaskyne, bohatom na vápnik. Všetky kosti zachovanej časti lebky ohraničujú príslušné švy alebo lomné plochy z perimortálneho obdobia, ktorých okraje sú vždy ostré a ich povrch je zachovaný rovnako, ako povrch neporušenej kosti (obr. 42: 1-4). Najvýraznejšie lomné plochy sa nachádzajú na čelovej kosti, kde ich okraje prebiehajú paralelne s vencovým švom (asi 39 mm vpravo a 42 mm vľavo od bregmy). Sklon stien lomov nie je rovnaký po celej dĺžke. V oblasti bregmy je táto plocha výrazne zošíkmená k vnútornej platni (obr. 42: 6). Vznikla ako následok priamej zlomeniny po údere hrotitým predmetom na temeno hlavy tohoto dieťaťa. V pravej polovici je lomná plocha viac-menej kolmá, ale na jednom úseku (asi 16 mm) je zošíkmená k vonkajšej platni (obr. 42: 5). Ide opäť o následky priamej zlomeniny po údere hrotitým predmetom, ale zo strany endokránia! V ľavej polovici má defekt po celej dĺžke (34 mm) nevýrazné zošíkmenie k vnútornej platni. Ide o dôsledok nepriamej zlomeniny po pôsobení sily zo strany exokránia. Na ľavej temennej kosti prebieha línia lomu viac-menej priamočiario od vencového až k lambdovému švu. Rozdeľuje ju na dve polovice, z ktorých sa na analýzu zachovala len laterálna časť (obr. 40: 1). Na temennej kosti sa vencový šev zachoval v dĺžke 56 mm. Spojenie s čelovou kosťou sa zachovalo v dĺžke 48 mm (obr. 42: 3). Na laterálnej strane ohraničuje temennú kosť šupinový šev (46 mm), ktorý je pri spojení s vencovým švom čiastočne poškodený. Parietomastoidálny šev je neporušený (23 mm) a lambdový šev sa zachoval iba v dĺžke 43 mm. Steny lomu majú na temennej kosti po celej dĺžke miernu tendenciu zošíkmenia do endokránia (obr. 40: 1). Ide o následok nepriamej zlomeniny. Na tvárovej časti lebky sa nachádzajú dva defekty. Prvý je na

bukálnej strane prázdnych lôžok obidvoch rezákov čeluste vľavo. Z charakteru a sklonu lomných plôch vyplýva, že ide o následky nepriamej zlomeniny pri vylomení rezákov po údere z linguálnej strany (obr. 40: 2). Druhý defekt je na tele pravej lícnej kosti, z ktorej sa zachovala iba mediálna polovica (obr. 40: 3). Aj v tomto prípade ide o následky nepriamej zlomeniny po údere na lícnu kosť. Poznámka: ak by fragment lebky tvorila iba čelusť s čelovou kosťou, t.j. neobsahoval by aj časť ľavej temennej kosti, potom by tento nález veľmi pripomínal "polotovar kultovej masky" (Vlček - Bárta 1990).

Na základe hodnotenia metrických znakov sú očnénice hypsikonchné (l. dx. 87,9; l. sin. 90,9), nosový otvor chamérinný (52,5) a čelusť brachyuranná (127,5).

3. J e d i n e c C - muž? (DS: +1,00), adultus II (30- až 40-ročný). Dobre zachovaný fragment pravej polovice maxily s lícnou kosťou (obr. 40: 4). Pochádza z robustnej lebky, ktorá mala pravdepodobne mohutne vytvorený reliéf svalových úponov. Lícná kosť je vysoká, s hrboľatým povrchom. Nosový otvor bol pravdepodobne stredne široký a fossa caninae boli hlboké. Zuby sú stredne intenzívne obrúsené a zastúpený je plošný i miskovitý typ abrázie. Fragment má vzhľad čiastočne prevarenej kosti. Z maxily je ulomený frontálny výbežok (obr. 40: 4)). Zachovaná lomná plocha svedčí o tom, že vznikla po údere na vnútornú stranu pravého oka ako nepriama zlomenina.

V analyzovanej vzorke sa nachádzal aj úlomok z ventrálnej časti tela jedného ľavého rebra, ktoré pochádza z kostry dospelého jedinca strednej až robustnej stavby a nemá vzhľad prevarenej kosti. Rebro mohlo patriť jedincovi A alebo C, ale aj ďalšiemu, z ktorého sa nezachovala žiadna iná kosť.

Analyzované fragmenty kostí sú dobre zachované, s pomerne vysokým stupňom fosilizácie, a teda určite nejde o novoveké kosti. Masívnosť lebky jedinca A a fragmentu splanchnokránia jedinca C, mimoriadne vysoký stupeň mineralizácie lebky jedinca B, ako aj stopy rozsiahlych zlomenín z perimortálneho obdobia, nabádajú k predstave, že ide o praveký antropologický materiál.

Literatúra

- BÁRTA, J. 1973: Druhé desaťročie intenzívnej speleologickej činnosti Archeologického ústavu SAV v Nitre (1962-1971). Slovenský kras, 11, s. 85-98.
VLČEK, E. - BÁRTA, J. 1990: Polotovar kultovej masky z ľudskej lebky z Babskej diery pri Silici. Slovenský kras, 28, s. 117-137.

AUSWERTUNG DREIER UNVOLLSTÄNDIGER SCHÄDEL AUS ROZLOŽNÁ. In das Archäologische Institut der SAW zu Nitra übergaben Mitglieder des Speleologischen zirkels in Rožňava. Fragmente dreier Schädel und eine Rippe aus Rozložná (Bez. Rožňava, Lage Jaskyňa pod Vetrníkom). Das anthropologische Material gehörte zwei erwachsenen (Mann?, Frau?) und einem nicht erwachsenen Individuum an. Sie wurden als Individuen A, B, C bezeichnet. Alle analysierten Fragmente sind gut erhalten, mit verhältnismäßig hohem Fossilisationsgrad, also handelt es sich sicherlich nicht um neuzeitliche Knochen. Die Massivheit des Schädels des Individuums A und das Splanchnokranium-Fragment des Individuums C, der außergewöhnlich hohe Mineralisationsgrad des Schädels des Individuums B, wie auch die Spuren ausgedehnter Frakturen aus perimortaler Zeit, regen zur Vorstellung an, daß es sich um urzeitliches anthropologisches Material handelt. Der Fund des Schädelfragmentes des Individuums B ist in dem Sinne interessant, daß falls es lediglich aus dem Oberkiefer und dem Stimbein bestand, d. h. nicht auch den Teil des linken Scheitelbeines aufwies, dann würde es stark an eine Kultmaske erinnern.

ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA KOSTROVÝCH ZVÝŠKOV Z ROZLOŽNEJ-VETERNÍKA

Július J a k a b

Do Archeologického ústavu SAV v Nitre odovzdali amatérski zberatelia ľudské kosti z Rozložnej-Veterníka (okr. Rožňava), pozbierané v r. 1995, na miestnom kultúrnej a chronologicky neurčenom mohylníku, ktorý bol čiastočne narušený neznámymi výkopcami (?), vandalmi (?).

Napriek tomuto nedostatku možno na základe stupňa fosilizácie a stavu zachovalosti fragmentov usudzovať, že nejde o novoveké kosti. Po rekonštrukcii fragmentov sa medzi kosťami rozlíšili dve neúplné kalvy, neúplná čelová kosť, jedna sánka a pomerne veľké množstvo rozličných drobných fragmentov, ktoré sú osobitne uvedené na konci príspevku. Kalvy, sánka a čelová kosť boli v laboratóriu označené ako jedinci A, B, C a D.

1. *J e d i n e c A* - muž? (DS: +0,69), *maturus* II (50- až 60-ročný; obr. 35: 1). Mierne korodovaná neúplná kalva (zrekonštruovaná z veľkého množstva úlomkov) a nerekonštruovateľné fragmenty neúplnej lebky sú robustnej stavby, so stredným až mohutným reliéfom svalových úponov. Obrys neurokráňa bol pravdepodobne ovoidný. Čelové a temenné hrbole sú stredne veľké. Glabella je výrazná, nadočnicové oblúky sú výrazné a čelo takmer kolmé. *Protuberantia occipitalis ext.* (Broca) je silná, reliéf *planum nuchale* je tiež silný a profil záhlavia (*Gerasimov*) je klenutý až pretiahnutý.

Anomálie: *Sutura supranasalis*, *os suturae lambdoideae* lat. sin. (prevažná časť ľavého úseku a celá pravá časť šva sú nehodnotiteľné). Väčšina navzájom korešpondujúcich fragmentov je odlišne sfarbená, čo zapríčinili odlišné mikropodmienky ich fosilizácie, t. j. predovšetkým podložie s rozdielnymi chemickými vlastnosťami. Mozgovňa je veľmi dlhá (194) a výrazne dolichomorfná.

2. *J e d i n e c B* - pohlavie neurčené (DS: -0,38), *adultus* II (30 až 40 rokov; obr. 35: 2). Korodovaná kalva (zrekonštruovaná z veľkého množstva prevažne odlišne sfarbených úlomkov) a nerekonštruovateľné fragmenty neúplnej lebky sú strednej stavby, so slabým až stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Obrys neurokráňa je romboidný. Čelové a temenné hrbole sú výrazné. Glabella je stredná, nadočnicové oblúky sú tiež stredne výrazné a čelo je takmer kolmé. *Processus mastoidei* sú stredne veľké, *protuberantia occipitalis ext.* (Broca) je stredne silná a reliéf *planum nuchale* je slabý.

Anomálie: *Sutura supranasalis*. Na fragmentoch kostí neurokráňa sú okrem čerstvých i staré lomy, z ktorých väčšina vznikla na fosilizovanej kosti. Menej početné sú lomy z perimortálneho obdobia, ktoré mohli vzniknúť aj pri smrteľnom poranení tohoto jedinca. Sú následkom nepriamych zlomenín. Sústreďujú sa hlavne na centrálnu oblasť čelovej kosti (obr. 35: 3), na ľavú temennú kosť a na spodnú časť záhlavnej kosti. Horný okraj pravej očnice je čiastočne ohryzený hlodavcom (obr. 35: 4). Pribeh stôp dokazuje, že fragment bol ohryzený v čase, keď nekorešpondoval s protihľým fragmentom. Ide o úsek v dĺžke 6 a 8 mm.

Mozgovňa je brachykráňa (84,4?) a mezomorfná. Ak by išlo o muža, bola by v kategórii stredne dlhých, ak o ženu, tak v kategórii dlhých (180). Šírka mozgovne je pre obidve pohlavia veľmi veľká (152?) a najmenšia šírka čela veľká (99).

3. *J e d i n e c C* - muž (DS: +1,38), *adultus* II až *maturus* I (30- až 50-ročný; obr. 36: 1, 2, 3). Zachovala sa iba neúplná sánka, ktorá je veľmi robustnej stavby, so stredným až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Jej telo je v oblasti M_2 úzke, *trigonum mentale* je silné, s bilaterálne vytvorenými *protuberanciami* a povrch mandibulárneho uhla tvorí vyvýšenina. Abrázia zubov je silná a zastúpený je plošný i miskovitý typ.

Anomálie a patologické zmeny: Kaz na druhom črenovom zube vlavo. Na mandibule sú viaceré lomné plochy, ktoré vznikli v perimortálnom období. Najvýraznejšie sú na úrovni M_3 vlavo. Telo sánky je tu prerušené vo zvislom smere. V hornej polovici bukálnej strany má línia lomu pilkovitý priebeh (obr. 36: 2). Na dolnej hrane a na lingválnej strane je lom členitejší. Defekt vznikol ako nepriama zlomenina po silnom údere na bukálnu stranu tela sánky na úrovni M_3 vlavo. Následky nepriamych zlomenín sú aj na báze pravého *processus coronoideus* a pravého *processus condylaris* (na úrovni bázy *collum mandibulae*; obr. 36: 3).

Sánka mohla patriť jedincom A i B.

4. *J e d i n e c D* - muž? (DS: +0,63), *adultus* (20- až 40-ročný). Reprezentuje ho fragment neúplnej čelovej kosti, ktorý je strednej až robustnej stavby. Čelové hrbole sú stredne veľké, glabella je výrazná, nadočnicové oblúky sú tiež výrazné a čelo bolo pravdepodobne klenuté.

Vo vzorke ľudských kostí, odovzdaných z tohoto náleziska na analýzu, sa nachádzalo aj pomerne veľké množstvo čiastočne rekonštruovateľných a nerekonštruovateľných úlomkov plochých kostí neurokráňa, jeden fragment sánky, jedna voľná stolička z čeluste, neúplný oblúk jedného krčného stavca, tri úlomky z lopatky, jeden úlomok z kľúčnej kosti, jeden fragment diafýzy pravého humeru, druhá metakarpálna kosť z pravej ruky a tri úlomky z panvovej kosti.

Kosti z neurokránia: pravá spánková kosť (štyri kusy; z toho raz spojená s časťou klinovej a temennej kosti), ľavá spánková kosť (dva kusy; opäť v jednom prípade spojená s časťou klinovej a temennej kosti; úlomky z pravej i ľavej strany patrili minimálne dvom jedincom pravdepodobne vo veku adultus), šupina spánkovej kosti (dva kusy; mohli patriť jednému jedincovi pravdepodobne vo veku adultus), záhlavná kosť (dva kusy; mohli patriť jednému dospelému jedincovi pravdepodobne vo veku adultus), pravá klinová kosť (jeden fragment), nerekonštruovateľné ploché kosti mozgovne (dvanásť kusov úlomkov; patrili dospelým jedincom). Väčšina lomných plôch na fragmentoch mozgovne vznikla po zlomeninách z perimortálneho obdobia.

Kosti splachnokránia: časť tela sánky z oblasti M_3 vpravo s časťou ramena bez kondylárneho výbežku. Na tele i ramene sánky sú lomné plochy a stopy ohryzenia. Na anteriórnej hrane ramena sánky sú prevažne preliačieniny spôsobené zubami mäsožravca, ktoré vznikli v perimortálnom období (obr. 36: 5). Na mediálnej strane tela mandibuly sú početné paralelné ryhy po ohryzení pravdepodobne hlodavcom v postmortálnom období (obr. 36: 4). Patrila dospelému jedincovi. Voľná stolička (M_2 z ľavej čeluste), patrila jedincovi vo veku adultus, abrázia je stredne intenzívna, plošného typu.

Kosti postkraniálnej kostry: oblúk stavca (piaty alebo šiesty krčný stavec spolu s tržovým výbežkom; gracilnej až strednej stavby, značne korodovaný, patrila dospelému jedincovi), druhá záprstná kosť (pravej ruky; jej telo je pokryté hrubou vrstvou sintru a proximálny koniec je značne korodovaný; gracilnej až strednej stavby; patrila jedincovi vo veku adultus), ľavá kľúčna kosť (úlomok z akromiálnej polovice; jeho konce lemujú výrazné štiepne lomy z perimortálneho obdobia), ľavá lopatka (tri fragmenty gracilnej stavby; jeden z nich predstavuje hornú časť bázy akromionu; ďalšie dva sú z oblasti bázy spina scapulae, zrejme z tej istej lopatky; úlomky ohraničujú staré i čerstvé lomné plochy; aj staré lomy však vznikli pravdepodobne až na fosilizovanej kosti - presnejšie posúdenie znemožňuje značná korózia ich povrchu), pravá sedacia kosť (fragment ohraničujú čerstvé i staré lomy; všetky však vznikli už na fosilizovanej kosti; patrila jedincovi vo veku adultus; je gracilnej až strednej stavby s úzkym tuber ischiadicum čo naznačuje, že by mohlo ísť o časť ženskej panvy). Vo vzorke sú ešte dva malé úlomky z centrálnej a anteriórnej časti acetabula. Mohli patriť spolu so sedacou kosťou jednému jedincovi. Vzájomne však nekorešpondujú.

Predložený antropologický materiál predstavujú prevažne drobné, väčšinou odlišne sfarbené fragmenty kostí, ktoré nie sú postmortálne deformované, čiže spočívali plytko pod povrchom terénu. Na základe stupňa fosilizácie a stavu zachovalosti fragmentov možno usudzovať, že nejde o novoveké kosti. Okrem čerstvých a starých lomov fosilizovaných kostí sa na úlomkoch zistili aj plochy lomov, ktoré vznikli v perimortálnom období (fragmenty mozgovne, sánky a kľúčnej kosti). Po rekonštrukcii úlomkov sa rozlíšili dve neúplné kalvy, neúplná čelová kosť, jedna sánka a pomerne veľké množstvo rozličných drobných fragmentov. Analyzované úlomky kostí mohli patriť dovedna štrnástim, ale minimálne štyrom jedincom. Obidve hodnotiteľné mozgovne mali veľké absolútne rozmery. Jedna je dolichomorfná a druhá brachykránná, ale mezomorfná.

ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE VON SKELETTRESTEN AUS ROZLOŽNÁ-VETERNÍK. Der Beitrag enthält Ergebnisse der anthropologischen Analyse von Knochen, die in das AI des SAW zu Nitra Amateursammler abgegeben haben. Aufgelesen hatten sie sie auf dem kulturell und chronologisch unbestimmten Hügelgräberfeld in Rozložná, Lage Veterník (Bez. Rožňava) in den J. 1995. Aufgrund des Fossilisationsgrades und des Erhaltungszustandes der Fragmente kann geurteilt werden, daß keine neuzeitlichen Funde vorliegen. Das vorgelegte anthropologische Material bilden vorwiegend kleine, größtenteils abweichend verfärbte Knochenfragmente, die nicht postmortal deformiert sind, d. h. daß sie seicht unter der Geländeoberfläche lagen. Außer "frischer" und "alter" Frakturen der fossilisierten Knochen wurden an den Bruchstücken auch Bruchflächen festgestellt, die in perimortaler Zeit entstanden sind (Fragmente der Hirnschale, des Unterkiefers und des Schlüsselbeines). Nach der Rekonstruktion der Bruchstücke wurden zwei unvollständige Kalven, ein unvollständiges Stirnbein, ein Unterkiefer und eine verhältnismäßig große Menge verschiedenartiger kleiner Fragmente unterschieden. Die analysierten Knochenbruchstücke konnten insgesamt 14, doch minimal vier Individuen angehört haben. Beide auswertbaren Hirnschalen wiesen große absolute Ausmaße auf. Eine ist dolichomorph und die zweite brachykran, aber mesomorph.

STREDOVEKÁ KERAMIKA Z BABIE

Mária Jenčová

Babie (okr. Vranov nad Topľou), intravilán obce, za domom č. 66, náhodný nález, stredovek, (M-34-103-D-d, 25 : 10 000, 70 : 124 mm) Ondavská vrchovina, 230 m n. m. Uloženie nálezov: Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou.

O. Kahanovský odovzdal Šarišskému múzeu v Hanušovciach nad Topľou črepy nájdené pri terénnych úpravách pre stavbu pivnice. Črepy sa nachádzali v kultúrnej vrstve asi 1 m pod dnešnou úrovňou terénu. Najvýraznejšie fragmenty pochádzajú z hrubej misy so šikmo zrezaným profilovaným okrajom (obr. 45). Ústie misy je zvláštne tvarované - na jednom mieste ostro vtiahnuté dovnútra. Misa je vyrobená z ostrého materiálu s výraznou prímiesou drveného vápna. Na povrchu sú stopy po obtáčaní. Črepy z tenkostenných nádob možno datovať do 14.-16. storočia.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS BABIE. In das Šariš-Museum in Hanušovce nad Topľou wurden Scherben abgegeben, die bei Geländezurichtungen für einen Kellerbau in der Gemeinde Babie (Bez. Vranov nad Topľou) gefunden wurden. Die Scherben befanden sich in einer Kulturschicht 1 m unter dem heutigen Geländeniveau. Die ausgeprägtesten Fragmente stammen von einer mittelmäßig dickwandigen Schüssel mit schräg abgestrichenem profiliertem Rand, der an einer Stelle scharf nach innen gezogen ist. Die Scherben von dünnwandigen Gefäßen können in das 14.-16. Jh. datiert werden.

SYSTEMATICKÝ VÝSKUM V SEDLISKÁCH-PODČIČVE

Mária Jenčová

Sedliská (okr. Vranov nad Topľou), miestna časť Podčičva-hrad, (M-34-116-A-d, 25 : 10 000, 82 : 6-16 mm), sídlisko, systematický výskum, mladšia a neskorá doba bronzová, doba laténska. Uloženie nálezov: Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou.

Východný svah a vrchol hradného kopca (Mernická pahorkatina) nad severným výbežkom Východoslovenskej nížiny, 150-210 m n. m. Preskúmaná plocha 80 m².

Výskum si kládol za cieľ zistiť rozsah osídlenia lokality severným smerom, kde pokračuje podstatne ďalej, ako sa pôvodne predpokladalo. Aj keď sa okraj osídlenia nepodarilo zachytiť, dôležitým poznatkom je, že mladobronzové a neskorobronzové obyvateľstvo sa nekoncentrovalo iba na južnom a východnom svahu orientovanom do nížinatého terénu, ale aj v severnej oblasti nad prielomovým tokom Ondavy. V týchto severných priestoroch sa iba sporadicky objavoval laténsky materiál. Nenarušená sídlisková vrstva z mladšej a neskoršej doby bronzovej tak pomáha lepšie vyhodnotiť materiál z predchádzajúcich sezón, kedy bola stratigrafia často ťažko čitateľná.

V neukončenej sonde VII/95 z predchádzajúcej výskumnej sezóny sme zachytili podobnú situáciu ako v r. 1987-88 na južnejšie ležiacom miestnom cintoríne (Jenčová 1990).

Pod prepáleným závalom steny objektu sa nachádzala uhlíková vrstvička a v podlaží kolové jamy patriace pravdepodobne dvom objektom. Severnejšie položený objekt bol zo západnej strany zahĺbený do svahu, v ostatných častiach bolo zahĺbenie nezreteľné. Objekt v južnej časti mal dno pozvoľna sa zvažujúce južným smerom. Nezistili sme žiadne vykurovacie zariadenie.

Aj v sonde I/96, situovanej 160 m severne od sondy VII/95, bol mazanícový zával, avšak podstatne menších rozmerov. Nezistili sme tu žiadne kolové jamy.

Sonda II/96 bola umiestnená na terase priamo nad súčasnou cestnou komunikáciou, asi 32 m JV od sondy VII/95. Popri nedešifrovateľnom systéme kolových jám v západnej časti sondy tu bola zachytená časť zahĺbeného objektu, ktorý sa opäť rysoval mazanícovým závalom ležiacim na silne prepálenej tehlovej vrstve. V JZ rohu sondy, na ploche 140x120 cm, sa nachádzal kamenný zával. Sondu je potrebné rozšíriť.

Ukončili sme tiež rez valom na vrchole hradného kopca, ktorý potvrdil zaradenie tohto fortifikačného prvku do mladobronzovej, resp. neskorobronzovej fázy osídlenia lokality.

V získanom súbore materiálu dominujú fragmenty keramiky, predovšetkým mís a hrncovitých tvarov, početné sú zlomky mazanice a osteologický materiál.

Literatúra

JENČOVÁ, M. 1990: Ukončenie výskumu v Sedliskách-Podčičve. In: AVANS v r. 1988. Nitra, s. 90.

SYSTEMATISCHE GRABUNG IN SEDLISKÁ-PODČIČVA (Bez. Vranov nad Topľou). Die Grabung richtete sich auf den Raum nördlich der bisher untersuchten Lagen. Bestätigt wurde hier die Fortsetzung der jungbronzezeitlichen, bzw. spätbronzezeitlichen Besiedlung. Erfasst wurden Teile dreier teilweise eingetiefter Objekte mit Pfostenkonstruktion. Im gewonnenen Fundverband dominiert Keramikmaterial, vor allem von Schüssel- und Topfformen, sehr zahlreich war Verputz verstürzter Objekte und osteologisches Material. Nur sporadisch erschienen Bruchstücke von latènezeitlicher Keramik, die in anderen Teilen der Fundstelle sehr zahlreich waren.

BRONZOVÝ MEČ Z MEDZIANOK

Mária Jenčová

Medzianky (?) (okr. Vranov nad Topľou), náhodný nález, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezu: Šarišské múzeum, Harušovce nad Topľou.

Múzeum získalo kúpou od J. Šofranku z Medzianok bronzový meč s plnou liatou rukoväťou (obr. 44). Lokalizácia nálezu je sporná, pretože predávajúci ho našiel v pozostalosti svojho strýka. Meč je takmer úplný, chýba mu iba hrot - asi 0,8 cm. Rukoväť má tri plastické rebrá zdobené šrafovaním, ktoré vytvára ornament negatívnych trojuholníkov. Podobná, do poloblúka usporiadaná výzdoba, je aj na rozšírenej časti rukoväte nad miestom, kde sa napája čepeľ. Kotúč rukoväte nesie na hornej časti koncentricky usporiadané trojuholníky vytvárajúce solárny motív. Pri gombíku, orámovanom štyrmi obvodovými ryhami, je otvor. Listovitú čepeľ, pripojenú k rukoväti dvoma nitmi, zdobia v dolnej tretine po oboch stranách sedemnásobné zväzky rýh.

Zachovaná dĺžka čepele je 53 cm, dĺžka rukoväte 9,5 cm. Celková dĺžka meča predstavuje teda 62,5 cm, resp. 63,3 cm (s chýbajúcim hrotom). Čepeľ dosahuje maximálnu šírku 5,5 cm. Meč vážiaci 1040 g možno bližšie priradiť k mečom liptovskému typu a datovať ho do 12.-11. stor. pred n. l.

BRONZESCHWERT AUS MEDZIANKY (?) (Bez. Vranov nad Topľou). Das Šariš-Museum gewann durch Kauf ein Bronzeschwert des Liptover Typs. Die Lokalisierung des Fundes ist strittig, weil der Verkäufer ihn in der Hinterlassenschaft seines Onkels fand. Schwert, Gewicht 1040 g, Länge 62,5 cm, bzw. 63,3 cm (mit der fehlenden abgebrochenen Spitze). Die Klinge erreicht die maximale Breite von 5,5 cm, im unteren Drittel sind dünne Ritzlinien. Auf dem Griff sind drei schraffierte plastische Rippen, der Scheibenknäuf trägt die Verzierung aus schraffierten Dreiecken, die ein Solarmotiv bilden.

NÁLEZY Z DOBY BRONZOVEJ A STREDOVEKU ZO STROPKOVA

Mária Jenčová - Marko Vateha

Stropkov (okr. Stropkov), miestna časť Sitník, Medzi debrami, (M-34-104-A-d, 25 : 10 000, 136-153 : 305-325 mm) Ondavská vrchovina, lavobrežná terasa Ondavy, 192-202 m n. m., zber, doba bronzová, stredovek. Uloženie nálezov: súkromná zbierka M. Vatehu.

Opakovaným povrchovým zberom na lokalite (Garncarski - Lukáč 1996 - tu uvedená ako Sitník) na lavobrežnej terase Ondavy, vľavo od cesty Stropkov - Vranov nad Topľou, po oboch stranách

cesty Sitník - Vojtovce (frekventovanejšie na ľavej strane), bol získaný súbor veľmi fragmentárnej keramiky, ktorý nateraz možno rámcovo zaradiť do doby bronzovej, s najväčšou pravdepodobnosťou do strednej doby bronzovej. Z asi troch stovák drobných črepov je iba niekoľko fragmentov zo zväčša jednoduchých okrajov a spodných častí nádob. Jeden črep je z uška. Materiál je prevažne ostrý, s prímiesou kamienkov, farba črepu je zvnútra sivočierna alebo hnedá, zvonku béžovotehlová alebo sivá. V niekoľkých prípadoch sme zaznamenali leštenie vnútorného povrchu, inde zámerné zdrsnenie nepravidelnými ryhami.

Okrem fragmentov keramiky z doby bronzovej sa na lokalite našla štiepaná industria, črepy stredovekej keramiky, mazanica, úlomky spečenej hmoty (azda výmaz piecky ?) a amorfná hmota s obsahom železa.

Lokalita je dôležitá svojou ojedinelosťou na hornom toku Ondavy, v priestore, ktorý je archeologicky zatiaľ pomerne málo známy. Žiaľ, na základe fragmentárneho stavu materiálu a terénnych pozorovaní je pravdepodobne zničená intenzívnym poľnohospodárskym obrábaním.

Literatúra

GARNCARSKI, J. - LUKÁČ, G. 1996: Povrchové prieskumy v južnom predpolí Duklianskeho priesmyku. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 61-63.

FUNDE AUS DER BRONZEZEIT UND DEM MITTELALTER IN STROPKOV (Bez. Stropkov). Wiederholte Lesefunde auf der Fundstelle ergaben sehr fragmentarisches Keramikmaterial, wahrscheinlich aus der mittleren Bronzezeit. Außerdem gewann man dort Silexabschläge, mittelalterliche Keramikbruchstücke, Lehmverputz, eine gebrannte Masse (wahrscheinlich Ofenverputz) und einen kleinen Klumpen mit dem Inhalt von Eisen.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z KUČÍNA

Mária J e n ě o v á - P e t e r Z u b k o

Kučín (okr. Vranov nad Topľou), Roveň, (M-34-116-A-d, 1 : 25 000, 20-30 : 17-35 mm) ľavobrežná terasa Ondavy, 122-124 m n. m., sídlisko, povrchový zber, neolit, doba bronzová mladšia, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou; súkromná zbierka Petra Zubku.

Pri systematickom prieskume osídlenia povodia Ondavy zistil Peter Zubko na jej ľavobrežnej terase, severne od obce, vľavo od cesty Kučín - Kladzany, novú archeologickú lokalitu. Na povrchu oráčiny sú zreteľné tmavé miesta signalizujúce zvyšky objektov. Z povrchového zberu pochádza fragmentárny keramický materiál, kamenné artefakty a mazanica. Prevažnú časť keramiky predbežne rámcovo datujeme do doby bronzovej. Iba niekoľko črepov možno zaradiť do mladšej doby bronzovej (gávská kultúra). Sporadickejšie sa objavuje neolitická, vo väčšej miere stredoveká keramika (15.-16. stor.). Popri keramike sa objavili torzá brúsených sekeriek (obr. 43), štiepaná, prevažne obsidiánová industria a mazanica. Našiel sa tiež fragment fajky, datovanej do 17. stor.

Objavenie lokality je dôležitým článkom v poznávaní regiónu vzhľadom na nevelkú vzdialenosť od dôležitej polykultúrnej lokality v Sedliskách-Podčičve.

SIEDLUNGSFUNDE AUS KUČÍN (Bez. Vranov nad Topľou). Durch Oberflächenfunde erfaßte man auf der linksseitigen Ondava-Terrasse eine Fundstelle mit Besiedlungspuren aus dem Neolithikum, der jüngeren Bronzezeit, aus Mittelalter und Neuzeit. Im fragmentarischen Material überwiegt Keramik aus der Bronzezeit und dem Mittelalter, sporadisch vertreten ist neolithische Keramik, Spalt- und geschliffene Silexindustrie (Abb. 43) und Lehmverputz. Auf der Fundstelle sind deutliche Spuren von Objekten.

STREDOVEKÁ KERAMIKA Z NIŽNÉHO HRUŠOVA

Mária Jenčová - Peter Zubko

Nižný Hrušov (okr. Vranov nad Topľou), intravilán obce, dvor rímskokatolíckeho farského úradu, (M-34-116-D-a, 1 : 25 000, 261 : 284 mm) Východoslovenská nížina, 130 m n. m., zber pri zemných prácach, stredovek. Uloženie nálezov: Šarišské múzeum, Hanušovce nad Topľou.

Pri terénnych úpravách na dvore rímskokatolíckeho farského úradu vyzdvihol Peter Zubko z narušenej kultúrnej vrstvy fragmenty keramiky z 15.-16. stor.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS NIŽNÝ HRUŠOV (Bez. Vranov nad Topľou). Bei Geländezurichtungen im Hofe des röm.-kath. Pfarramtes barg man aus einer Kulturschicht Keramikfragmente aus dem 15.-16. Jh.

LISTOVITÝ HROT Z VČASNEJ DOBY BRONZOVEJ Z PREŠOVA

Lubomíra Kaminská

V r. 1996 získalo Šarišské múzeum v Prešove na spracovanie listovitý hrot. Našiel sa v polohe Pod Bikošom na pravobrežnej terase Torysy.

Nástroj má listovitý tvar s pravidelnými, do ostrého hrotu sa zbiehajúcimi ľahko konvexnými hranami. Najväčšie rozšírenie artefaktu je v spodnej tretine, odkiaľ sa hrany zužujú k takmer rovnej báze stenčenej retušou. Povrch nástroja je z oboch strán opracovaný spodnou retušou. Priečny prierez je bikonvexný. Rozmery: 104x39x9 mm (obr. 48). Je vyrobený z nepatinovaného volynského pazúrika.

Na základe tvaru, spôsobu výroby i použitej suroviny najbližšie analógie pre tento hrot nachádzame v prostredí strzyżowskej kultúry v oblasti západnej Volyne. Jeho výskyt v povodí Torysy dokladá kontakty nositeľov koštianskej a strzyżowskej kultúry, patriacich ku prikarpackému epišnúrovému komplexu z včasnej doby bronzovej.

FRÜHBRONZEZEITLICHE BLATTSPITZE AUS PREŠOV. In der Lage Pod Bikošom in Prešov (Bez. Prešov) fand man eine Blattspitze aus wolhynischem Feuerstein mit Flächenretusche. Sie zeugt von Kontakten der Košťany- und Strzyżów-Kultur während der Frühbronzezeit.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU KOSTOLA V ZEMIAŇSKÝCH KOSTOLANOCH

Slavomír Katkin

Zemianske Kostolany (okr. Prievidza), časť Dolné Lelovce, (M-34-110-C-c, 1 : 25 000, 52 : 288 mm), sakrálny objekt. Časové zaradenie: stredovek/novovek. Uloženie nálezov: Národné pamiatkové a krajinárske centrum - Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - krajské stredisko, Nitra.

Stavebno-historický a archeologický výskum rímsko-katolíckeho Kostola Narodenia P. Márie v r. 1994-1995 priniesli nové poznatky o dlhodobom vývoji sakrálneho objektu v Dolných Lelovciach. V mesiacoch júl-august 1996 pokračoval archeologický výskum druhou výskumnou sezónou.

S o n d a III/95, vytyčená v interiéri kostola v r. 1995 bola predĺžená severným smerom za účelom celkového odkrytia zvyškov základového muriva západnej steny románskej fázy sakrálnej stavby. Vzhľadom na poškodzovanie nálezových situácií z r. 1995 boli sondy I-IV/95 v interiéri objektu zasypané a výskum v interiéri stavby ukončený.

Archeologický výskum v r. 1996 sa zameriaval na potvrdenie existencie cintorína v okolí kostola v období stredoveku a novoveku a na získanie nálezového materiálu pre presnejšie časové zaradenie jednotlivých stavebných etáp.

S o n d a I/96, vytýčená pozdĺž severnej steny lode kostola (vzdialenosť 1m od steny kostola), v dĺžke 13,5 m (šírka sondy 2 m), odkryla celkovo 15 hrobov prikostolného cintorína. V jednotlivých hrobových jamách zistené pochovávanie viacerých jedincov - hrob 2/96 (tri ľudské kostry), hrob 12/96 (tri ľudské kostry). V hrobe 3/96 (úsek 0-3 m sondy I/96) objavená minca - Uhorsko, Ferdinand II. (1619-1637), denár z r. 1630-1638. Podobne aj v hrobe 11/96 (úsek 7-10 m sondy I/96) - Uhorsko, Žigmund Luxemburský (1387-1437), parvus z r. 1387-1427. Hrob 13/96 (úsek 10,5-13,5 m sondy I/96) obsahoval prsteň, hrob 14/96 (úsek 10,5-13,5 sondy I/96) relikviár - datovanie 17. stor.

Výskum sondy I/96 potvrdil už v r. 1995 zistené osídlenie polohy v dobe bronzovej (keramický materiál). Viacetapový vývoj sakrálneho objektu potvrdili dve sondy, vytýčené pri severnej stene lode kostola, v jeho exteriérovej časti, v mieste napojenia druhej stavebnej etapy na prvú (sonda II/96) a v mieste napojenia tretej stavebnej etapy na druhú (sonda III/96).

ZWEITE ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGSSAISON IN ZEMIANSKE KOSTOLANY (Bez. Prievidza). Fortsetzung der zweiten archäologischen Grabungssaison in den Monaten Juli-August 1996 in der röm.-kath. Kirche Maria Geburt in Zemianske Kostolany, Teil Dolné Lelovce. Im Interieur des Objektes wurde der Schnitt III/95 in nördlicher Richtung verlängert, mit dem Ziel, die erhaltenen Fundamentmauerreste der Westwand der romanischen Etappe des Sakralbaues komplex freizulegen. Mit dem Schnitt I/96 entlang der Nordwand des Kirchenschiffes (in 1 m Entfernung von der Wand) in der Länge von 13,5 m (Breite des Schnittes 2 m) wurde die Existenz eines Friedhofs aus dem Mittelalter und der Neuzeit bestätigt (15 Gräber). Bei der Nordwand des Kirchenschiffes wurden im Exterieurteil an der Verbindungsstelle der 1. und 2. Bauetappe und der 2. und 3. Bauetappe Schnitte angelegt (Schnitt II/96 und III/96). Das im Schnitt I/96 gewonnene Keramikmaterial bestätigt die bereits im J. 1995 festgestellte Besiedlung der Lagen während der Bronzezeit.

VÝSKUM KAŠTIELA V NOVÁKOCH-LASKÁRI

Slavomír K a t k i n

Nováky (okres Prievidza), časť Laskár, (M-34-110-C-c, 1 : 25 000, 185 : 65 mm), feudálne sídlo, časové zaradenie: stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Národné pamiatkové a krajinárske centrum - Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - krajské stredisko, Nitra.

V r. 1987 realizoval Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici umelecko-historický a architektonický výskum kaštieľa v Novákoch - časti Laskár. V r. 1996 sa objavila požiadavka na opätovné spracovanie pamiatkového výskumu objektu, odôvodnená potrebou aktualizácie uvedeného materiálu, prehĺbením poznatkov o objekte a upresnením etapizácie jeho stavebného vývoja. Súčasne s pamiatkovým výskumom začala realizácia archeologického výskumu (30. 10. - 27. 11. 1996).

Prvá písomná správa o Laskári je z r. 1355 v zázname o uvedení do držby osady Lipník, v ktorom sa uvádza svedok "homo regius" Ján, syn Laskára zo svätého Jakuba. L. Kubasák (1997) predpokladá existenciu Laskára už skôr, vyčlenením z nováckej občiny podľa toho, ako sa rozširovalo osídlenie chotára Novák, doložených už v r. 1113. Prvá zistená písomná zmienka o kaštieľi je z r. 1546 v súvislosti s protestom Jána z Hrušova a Záblatia proti tomu, aby Barbora, vdova po Hieronymovi zo Záblatia a matka spomenutého Jána z Hrušova dala do zálohy Burianovi zo Selendorgu obec Šišov a kaštieľ v Laskári (castellum Lazkar vocatum) s rovnomennou dedinou, k nemu patriacou.

Cieľom archeologického výskumu je potvrdiť predpokladané a výskumom v r. 1987 aj namerané osídlenie polohy v stredoveku a s ním súvisiace stredoveké stavebné etapy vo vývoji objektu, prispieť k ich presnejšiemu časového zaradeniu. Výskum sa sústredil do suterénnych miestností - miestnosť 1 (sonda I-III/96), miestnosť 2 (sonda I-IV/96) a miestnosť 3 (sonda I-III/96). Hĺbka sond 0,5-1 m. V súčasnom štádiu výskumov, ktoré budú pokračovať v r. 1997, je možné predpokladať šesť podstatných etáp. Najstaršia stavebná etapa - stredoveká; jej stavebné jadro situujeme do hlavného krídla súčasnej dispozície. Z dôvodov samovoľnej alebo zámernej deštrukcie nezostalo zachované

v plnom rozsahu a kompletnej dispozícii. Jednoznačne však môžeme konštatovať, že v prvej etape išlo o objekt prízemný, ktorý je čiastočne zachovaný v severnom trakte súčasnej dispozície.

Výraznou prekážkou pri realizácii archeologického výskumu bola spodná voda, prenikajúca do sond, vytýčených v suterénnych priestoroch. Výskum bude v r. 1997 pokračovať nielen v suteréne objektu, ale aj v priestore okolo kaštiela.

Literatúra

KUBASÁK, L. 1979: Laskár - pramene k dejinám kaštiela v 18. storočí. Pamiatky - Príroda, 3, s. 28-29.

ARCHÄOLOGISCHE UNTERSUCHUNG DES KASTELLS IN NOVÁKY-LASKÁR (Bez. Prievidza). Im J. 1996 begann das Slowakische Denkmalinstitut, Zentrum zu Nitra, mit der Durchführung einer Denkmaluntersuchung des Kastells in Nováky, Teil Laskár, mit dem Ziel, neue Erkenntnisse über das Objekt zu gewinnen und die Etappen seiner baugeschichtlichen Entwicklung zu präzisieren. Gleichzeitig erfolgte auch eine archäologische Untersuchung in den Souterrainräumen. Die im J. 1987 gewonnenen Erkenntnisse deuteten auf die Anwesenheit mittelalterlicher Bauetappen in der Entwicklung des Objektes. Die älteste Bauetappe erhielt sich aufgrund der bisherigen Grabungsergebnisse im Nordtrakt der gegenwärtigen Disposition. Die Grabungen werden im J. 1997 fortgesetzt werden.

NÁLEZY Z NOVEJ VSI NAD VÁHOM

Marián Kľo

Nová Ves nad Váhom (okr. Nové Mesto nad Váhom), extravilán (35-14-19, 1 : 10 000, 245 : 240 mm), kóta 190 m, eneolit - bošácka kultúra, neskorá doba bronzová, stredovek ?, sídlisko/pohrebisko. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Na miernom svahu nad potokom v polohe Pri kameni zachránil Š. Slabý praveké a stredoveké nálezy:

Z povrchového zberu na lokalite pochádza fragment črpačky tmavohnedej farby zdobeného vpichom (obr. 47: 1) - eneolit - bošácka kultúra, a hrot bronzovej kopije so zachovaným stredovým rebrom (obr. 47: 2) - neskorá doba bronzová.

Pri hĺbení otvoru na päť stĺpa chmeľnice v hĺbke asi 90 cm bola narušená ľudská kostra, ktorá mala na páse uloženú železnú pracku s tylovou doštičkou - stredovek (13.-14. stor.).

FUNDE AUS NOVÁ VES NAD VÁHOM (Bez. Nové Mesto nad Váhom). Aus der Lage Pri kameni rettete man urzeitliche Gegenstände (Fragment einer Schöpfkelle - Äneolithikum/Bošácka-Kultur, bronzene Lanzen spitze - Spätbronzezeit) und mittelalterliche Denkmäler (Eisenschnalle aus einem gestörten Grab, 13.-14. Jh.).

NÁLEZ STREDOVEKÉHO OBJEKTU VO VRBOVOM

Marián Kľo

Vrbové (okr. Piešťany), intravilán (35-32-01, 1 : 10 000, 56 : 318 mm), stredovek, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Výkopom ryhy pre kanalizačné potrubie na nádvorí kúrie Beňovských bol narušený stredoveký objekt - polozemnica.

Z profilu objektu 11/96 pochádzajú početné zlomky mazanice s výraznými odtlačkami drevenej konštrukcie a črepy. Na okraji väčšej hrncovitej nádoby sú vytlačené plastické značky (dva

zářezy). Z objektu pochádza aj rekonštruovaná hrncovitá nádoba (v. 13,5 cm) s von vyhnutým okrajom. Nálezy sú datované do 16. stor.

ENTDECKUNG EINES MITTELALTERLICHEN OBJEKTES IN VRBOVÉ (Bez. Piešťany). Bei einer Grabung im Hof der Beňovský-Kurie wurde ein mittelalterliches Objekt-Halbgrubenhütte gestört. Keramikmaterial - ein größeres topfförmiges Gefäß und ein rekonstruiertes topfförmiges Gefäß mit ausladendem Randwulst - datiert das Objekt in das 16. Jh.

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z DUBOVIAN

Marián Kľo

Dubovany (okr. Piešťany), intravilán (35-32-22, 1 : 10 000, 479 : 142 mm), stredovek, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Pri povrchovom prieskume na pravobrežnej terase Dudváhu v polohe Hríb v intraviláne obce Dubovany bol zozbieraný nasledovný materiál:

Zlomky keramiky čiernej, sivej a tehlovočervenej farby s prímесou sludy, zdobené obvodovou líniou, vrypom a vlnovkou. Datovanie: stredovek (13. stor.).

Okrajové črepy hrncov s von vyhnutým ovaleným okrajom sivej a hnedej farby a črepy z tela a dna nádob. Datovanie: stredovek (15.-16. stor.).

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS DUBOVANY (Bez. Piešťany). Im Extravillan der Gemeinde wurde in der Lage Hríb mittelalterliche Besiedlung festgestellt (13. Jh., 15.-16. Jh.).

SÍDLISKOVÝ NÁLEZ Z LANČÁRA

Marián Kľo

Lančár (okr. Piešťany), intravilán (35-31-15, 1 : 10 000, 112 : 190 mm), stredovek, sídlisko. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Pri výkope ryhy na elektrickú prípojku v intraviláne obce Lančár západne od novovekej Kaplnky sv. Jozefa bol rozrušený sídliskový objekt. Výkopom bola zachytená časť sídliskového objektu v dĺžke 150 cm a šírke 130 cm, ktorého spodná časť sa rysovala v hĺbke 115 cm. Objekt obsahoval črepový materiál (fragmenty z tela nádob a okrajové črepy hrncov zdobené obežnými žliabkami) datovaný do 1. pol. 14. stor.

SIEDLUNGSFUND AUS LANČÁR (Bez. Piešťany). Im Gemeindeintravillan wurde in der Nachbarschaft der neuzeitlichen St. Josefs-Kapelle ein Siedlungsobjekt gestört, Mittelalter (erste Hälfte des 14. Jh.).

NOVOVEKÉ NÁLEZY Z VESELÉHO

Marián Kľo

Veselé, katastrálne územie Ťapkové (okr. Piešťany), intravilán (35-32-22, 1 : 10 000, 462 : 96 mm), novovek, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Prieskumom ryhy pre káblovú televíziu v intraviláne obce Veselé bola porušená sídlisková vrstva - deštrukcie domu. Z hĺbky asi 100-120 cm boli vyzdvihnuté úlomky hlinených komorových kachlíc zdobených štylizovanými kvetmi a zobrazením orlice. Novovek (18. stor.). Časté nálezy

kachlíc sú dokladom, že v minulosti boli aj na dedinách bežnejšou súčasťou interiéru obytných priestorov, ako sa doteraz predpokladalo.

NEUZEITLICHE FUNDE AUS VESELÉ. Veselé, Katastergebiet Ľapkové (Bez. Piešťany). Die Untersuchung der Rinne für die Fernsehkabelleitung im Gemeindeintravillan von Veselé ergab eine estörte Siedlungsschicht - der Destruktion eines Hauses. Aus ca. 100-120 cm Tiefe barg man Scherben tönerner Blattnapfkacheln, verziert mit stilisierten Blumen und einer Adlerdarstellung. Neuzeit (18. Jh.). Die häufigen Kachelfunde sind ein Beleg, daß sie in der Vergangenheit ein gebräuchlicherer Bestandteil der Interieur von Wohnräumen auch auf Dörfern waren als bisher angenommen wurde.

ENEOLITICKÝ OBJEKT Z HLOHOVCA

Marián Klčo

Hlohovec, katastrálne územie Sv. Peter (okr. Hlohovec), extravilán, poloha Mrtošulinky (35-34-08, 1 : 10 000, 251 : 154 mm), 250 m n. m., eneolit - Lengyel IV., sídlisko. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Pri kopaní jám na stromky rozrušil D. Mosný, majiteľ pozemku, sídliskovú jamu. Z nej vyzdvihol črepy, mazanicu a zvieracie kosti. Max. priemer oválneho objektu bol 194 cm, spodná časť objektu sa rysovala v hĺbke 66 cm od povrchu terénu. Objekt obsahoval fragmenty mís s lievikovite roztvoreným hrdlom zdobených polguľovitými plastickými výčnelkami, fragment miniatúrnej misky s neprofilovanou kónickou nôžkou a črepy z tela a dna nádob. Pravdepodobne ide o súčasť väčšieho sídliska lengyelskej kultúry situovaného na južnom výbežku Považského Inovca.

ÄNEOLITHISCHES OBJEKT AUS HLOHOVEC (Bez. Hlohovec). Im Katastergebiet von St. Petrus konstatierte man beim Graben von Gruben für Bäumchen ein Objekt von ovaler Form - eine Siedlungsgrube. Festgestellte Scherben (Schüsselfragmente mit trichterförmig ausladendem Hals, Schüsselfragment mit konischem Fuß usw.), datieren das Objekt in das Äneolithikum - Lengyel IV. Wahrscheinlich handelt es sich um den Teil einer größeren Lengyel-Siedlung.

PRIESKUM V OBCI PEČEŇADY

Marián Klčo - Vladimír Krupa

Pečeňady (okr. Piešťany), intravilán, pravek, neolit - lengyelská kultúra, staršia doba bronzová - maďarovská kultúra, novovek, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Prieskumom ryhy pre káblovú televíziu v intraviláne obce Pečeňady na pravobrežnej terase Dudváhu boli v úseku: 35-34-01, 1 : 10 000, 91-80 : 328-285 mm, kóta 156-162 m, zistené nasledovné nálezy:

- Intravilán, pred domom č. p. 14. Výkopom bola porušená sídlisková jama, ktorá obsahovala mazanicu a uhlíky. Pravek.
- Intravilán, pred domom č. p. 17. Z profilu výkopu - zásypovej vrstvy sa vybral okrajový črep misky. Neolit - lengyelská kultúra.
- Intravilán, pred domom č. p. 19. V profile výkopu prepálená vrstva so sporadickým výskytom črepov. Novovek (18.-19. stor.).
- Intravilán, pred domom č. p. 21. Výkopom bola porušená jama na obilie, fragment kachlice so zelenou polevou. Novovek (18.-19. stor.).
- Intravilán, pred domom č. p. 22. Výkopom bola porušená sídlisková vrstva so sporadickým výskytom črepov. Staršia doba bronzová - maďarovská kultúra.

f) Intravilán, pred domom č. p. 23. Výkopom bola porušená sídlisková vrstva so sporadickým výskytom črepov. Staršia doba bronzová - maďarovská kultúra.

GELÄNDEBEGEHUNG IN DER GEMEINDE PEČEŇADY (Bez. Piešťany). Bei der Begehung der Rinne für die Fernsehkabelleitung im Intravillan der Gemeinde erfaßte man Besiedlung aus dem Neolithikum - Lengyel-Kultur, aus der älteren Bronzezeit - Maďarovce-Kultur, und aus der Neuzeit (18.-19. Jh).

PRIESKUM INTRAVILÁNU OBCE BANKA

Marián Kľo - Vladimír K r u p a

Banka (okr. Piešťany), intravilán (35-32-13, 1 : 10 000, 116 : 353 mm), neskorá doba bronzová - lužická kultúra, doba rímska, stredovek, sídlisko, pohrebisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Pri zemných prácach - pretláčaní potrubia pod štátnu cestu v tesnom susedstve rímsko-katolíckeho Kostola sv. Martina, bola porušená zásypová vrstva, obilná jama a kostrový hrob.

Z profilu výkopu - zásypovej vrstvy sa vyzdvihlo niekoľko črepov z tela nádob (neskorá doba bronzová - lužická kultúra). Vo vykopanej hline sa našiel okrajový črep terry sigillaty misky Drag 32 (doba rímska, stred 2.-1. polovica 3. stor.).

Výkopom bola porušená obilná jama. Dno objektu sa nachádzalo v hĺbke 450 cm pod povrchom terénu. Z profilu objektu bolo vyzdvihnutých niekoľko stredovekých črepov (polovica 13. stor.).

Kostrový hrob sa nachádzal v hĺbke 137 cm pod povrchom terénu. Bol súčasťou cintorína rozprestierajúceho sa v minulosti okolo rímsko-katolíckeho Kostola sv. Martina (stredovek - novovek).

BEGEHUNG DES INTRAVILLANS DER GEMEINDE BANKA (Bez. Piešťany). In unmittelbarer Nachbarschaft der röm.-kath. St. Martinskirche barg man aus einer Verfüllungsschicht mehrere spätbronzezeitliche Gefäßscherben, eine Terra sigillata-Scherbe aus römischer Zeit und mehrere mittelalterliche Scherben (Mitte des 13. Jh.). Ein Körpergrab (Mittelalter-Neuzeit) war ein Bestandteil des Friedhofs bei der röm.-kath. Kirche.

PRIESKUM VO VELKÝCH KOSTOLANOCH

Marián Kľo - Vladimír K r u p a

Veľké Kostolany (okr. Piešťany), intravilán (35-34-01, 1 : 10 000, 49-65 : 23-50 mm), neolit - kultúra s lineárnou keramikou, stredovek, novovek, sídlisko. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Prieskumom ryhy pre kábluú televíziu v intraviláne obce Veľké Kostolany boli zistené nasledovné nálezy:

a) Intravilán, pred domom č. p. 112. Prepálená vrstva, úlomky komorových kachlíc hnedej farby a črep zo zelenou polevou. Novovek (18. stor.).

b) Intravilán, pred domom č. p. 114. Prepálená vrstva, fragment miskovitej kachlice hnedej farby. Novovek (18. stor.).

c) Intravilán, pred domom č. p. 115. Prepálená vrstva, črep z okraja nádoby sivej farby, pod okrajom rytá vlnovka. Stredovek (15.-16. stor.).

d) Intravilán, pred domom č. p. 118, 119. Prepálená vrstva, črepy a fragment hrnca hnedej farby. Novovek (17.-18. stor.).

e) Intravilán, pred domom č. p. 122. Zásypová vrstva, črep. Stredovek (15. stor.).

f) Intravilán, pred domom č. p. 136. Kultúrna vrstva, z profilu výkopu sa vyzdvihol črep polgulovitej nádoby s výčnelkom. Neolit - stredná fáza kultúry s mladšou lineárnou keramikou.

BEGEHUNG IN VELKÉ KOSTOLANY (Bez. Piešťany). Die Begehung der Rinne für die Fernseh-kabelleitung im Gemeindeintravillan ergab Besiedlung aus dem Neolithikum - mittlere Phase der jüngeren Linearkeramik, aus dem Mittelalter (15.-16. Jh.) und neuzeitliche Besiedlung (18. Jh.).

PRIESKUM V INTRAVILÁNE NIŽNEJ

Marián K l č o - Vladimír K r u p a

Nižná (okr. Piešťany), intravilán (35-31-25, 1 : 10 000, 62-85 : 133-164 mm), stredovek, novovek, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Prieskumom ryhy pre plynové potrubie v intraviláne Nižnej boli zistené stredoveké a novo-veké nálezy.

a) Intravilán, pred domom č. p. 15. Z profilu výkopu - zásypovej vrstvy sa vyzdvihol fragment rohovej komorovej kachlice so zelenou polevou. Novovek.

b) Intravilán, pred domom č. p. 25. Sídľisková vrstva so sporadickým výskytom črepov. 2. pol. 13. stor.: okrajové črepy hnedej farby zdobené vrypom a vlnovkou; 16. stor.: okrajový črep sivej farby s von vyhnutým ovaleným okrajom.

c) Intravilán, pred domom č. p. 28. Z vykopanej hliny sa vyzdvihol fragment kachlice so ze-le-nou polevou. Novovek.

d) Intravilán, pred domom č. p. 47. Z profilu výkopu - zásypovej vrstvy sa vyzdvihli črepy rámcove datované do 15.-16. stor.

Zistené stredoveké nálezy dokladajú osídlenie dnešného intravilánu Nižnej pred prvou písom-nou správou o obci (Nysnya) v r. 1532.

BEGEHUNG IM INTRAVILLAN VON NIŽNÁ (Bez. Piešťany). Bei der Begehung der Gaslei-tungsrinne im Gemeindeintravillan konstatierte man mittelalterliche (zweite Hälfte des 13. Jh., 15.-16. Jh.) und neuzeitliche Funde. Die mittelalterlichen Funde belegen eine Besiedlung der Ge-meinde schon vor dem ersten schriftlichen Vermerk aus dem J. 1532.

NÁLEZY Z PRIESKUMU V KRAKOVANOCH

Marián K l č o - Vladimír K r u p a

Krakovany (okr. Piešťany), (35-32-12, 1 : 10 000, 321-355 : 8-45 mm): 1. a) - e) a katastrálne územie Stráže (35-32-12, 1 : 10 000, 348-376 : 60-82 mm): 1. f), g) a 2. a) - d), pravek, doba halštatská, doba laténska, stredovek, novovek, sídlisko, pohrebisko. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Prieskumom ryhy pre káblOVú televíziu v intraviláne a extraviláne obce Krakovany boli zistené nasledovné nálezy:

1. a) Intravilán, pred domom č. p. 383. Výkopom porušená sídlisková vrstva so sporadickým výskytom črepov. Pravek (neolit?).

b) Intravilán, pred domom č. p. 356. Nevýrazná sídlisková vrstva, sporadický výskyt črepov. Doba laténska, stredovek (16. stor.).

c) Intravilán, pred domom č. p. 282. Popolovitá vrstva v hĺbke 95 cm, bez nálezov. Stredovek (?).

d) Intravilán, pred domom č. p. 187. Výkopom porušená jama na obilie, bez nálezov. Novovek.

e) Intravilán, pri rímsko-katolíckom Kostole sv. Mikuláša. Výkopom porušená zásypová vrstva obsahujúca zlomky ľudských kostí. Novovek.

f) Intravilán, pred domom č. p. 440. Nevýrazná sídlisková jama, sporadický výskyt črepov. Doba halštatská.

g) Intravilán, pred domom č. p. 440. Nevýrazná sídlisková jama obsahujúca zlomky mazanice a zvieracie kosti. Doba halštatská (?).

2. a) Extravilán. Sídlisková jama s tmavohnedou výplňou, ktorá obsahovala zlomky mazanice a črepy. Doba halštatská, stupeň HC.

b) Extravilán. Nevýrazná sídlisková jama, bez nálezov. Doba halštatská (?).

c) Extravilán. Sídlisková jama, sporadický výskyt črepov. Doba halštatská.

d) Extravilán. Sídlisková jama s tmavohnedou výplňou, sporadický výskyt črepov. Doba halštatská.

Sídliskové nálezy 1. f) až 2. d) sú súčasťou rozsiahlejšieho halštatského sídliska zisteného v tomto priestore v r. 1994 (Klčo - Krupa 1996, s. 108-109).

Literatúra

KLČO, M. - KRUPA, V. 1996: Prieskum v Krakovanoch-Strážach. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 108-109.

FUNDE VON DER GELÄNDEBEGEHUNG IN KRAKOVANY (Bez. Piešťany). Begehung der Rinne für die Fernsehkabelleitung in Krakovany: Nr. 1-5, und im Katastergebiet von Stráže: Nr. 6-11. Festgestellt wurden Siedlungsfunde (Nr. 6-11), die der Bestandteil einer umfangreicheren hallstattzeitlichen Siedlung sind. Im Gemeindevillan wurden mehrere neue Fundstellen aus Latènezeit, Mittelalter und Neuzeit festgestellt.

POVRCHOVÝ ZBER V HLINÍKU NAD HRONOM

Katarína Konečná - Gejza Trgína

Hliník nad Hronom (okr. Žiar nad Hronom), pole medzi športovým ihriskom a odbočkou na Sklené Teplice, asi 200 m na ZJZ od stavby benzínového čerpadla (36-31-22, 1 : 10 000, 62 : 52 mm), mladý paleolit, prieskum, koncentrácia viacfarebných, sčasti patinovaných limnokvarcitových úštepov a jadier (obr. 49). Uloženie nálezov: Pohronské múzeum, Nová Baňa.

Prieskum uskutočnený z dôvodu výstavby benzínového čerpadla. V areáli stavby výsledok negatívny.

OBERFLÄCHENLESEFUNDE IN HLINÍK NAD HRONOM. In Hliník nad Hronom (Bez. Žiar nad Hronom) Funde jungpaläolithischer Limnoquarzitkerne und -abschläge (Abb. 49).

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU STREDOVEKÉHO HRÁDKU V TORNALI

István Kovács

Tornala (okr. Revúca), poloha Csonka-vár (37-33-15, 1 : 10 000, 72 : 168 mm), systematický výskum, stredoveký hrádok, 13.-14. stor., sporadické nálezy z eneolitu (bádenská kultúra), mladšia doba bronzová. Uloženie nálezov: Mestský úrad, Tornala.

Tretia etapa archeologického výskumu bola zameraná na doskúmanie základov objektu štvorcovitého pôdorysu, objaveného ešte v r. 1995, ako aj na preskúmanie plochy v jeho severovýchodnom susedstve, kde sa predpokladali zvyšky ďalšej stavby. Výskum tento predpoklad potvrdil v podobe identifikácie základovej ryhy objektu (šírka 120 cm). Jeho preskúmanie, vrátane upresnenia pôdorysu, určenia funkcie i chronologickej pozície, ostáva úlohou záverečnej etapy výskumu.

V rámci ďalších výskumných aktivít bola preskúmaná južná strana skaly (očistená od krovia) za účelom zistenia prípadných zvyškov po objektoch. Na niektorých miestach skutočne boli

identifikované nepatrné zvyšky muriva a omietok. Treťou sledovanou úlohou bolo skúmanie charakteru obranného systému v príľahlej juhozápadnej časti. Rez potvrdil pokračovanie priekopy obklopujúcej areál hrádka a objavenej už v predchádzajúcej sezóne i v tejto časti.

Priečnym rezom bola skúmaná situácia v severovýchodnej časti hrádka. Výsledok bol negatívny; v tejto časti neboli zistené ani stavebné zvyšky ani iné sídliskové objekty. Sporadické črepy reprezentujú bežné hrncovité tvary z 13. stor.

Počas výskumu bol získaný výrazný archeologický materiál, v ktorom prevláda keramika. Osobitne zaujímavé sú tri nádoby, z nich jedna glazovaná. Najpočetnejšie sú zastúpené úlomky hrncovitých nádob (plastické značky na dne), menej početné, zato veľmi charakteristické, sú gotické poháre, červeno maľovaná biela keramika, pohár z červenej hliny s včelkovanou výzdobou, trojnožka a obzvlášť typické kónické hrnce so špeciálne upraveným okrajom a zdobené zväzkom rýh po obvode. Medzi vzácné nálezy patria úlomky kachlíc, zvlášť pozoruhodný je zlomok s vyobrazením dvojkríža. Z kovového inventára sú typické kosáky, ostrohy, konské podkovy, kovanie na rýľ a iné. Z mladšej doby bronzovej pochádza bronzová ihlica.

Vo výskume sa má pokračovať.

Dritte Grabungssaison auf der Mittelalterlichen Kleinburg in Tornala (Bez. Revúca). Fertig untersucht wurde das während der ersten Saison entdeckte Objekt, festgestellt wurde in seiner Nähe ein weiteres Objekt von bisher unbestimmtem Grundriß und ebenfalls unbekanntem Zweck und nicht festgestellter chronologischer Position. Nach Entfernung von Strauchwerk von der Südseite des Felsens wurden geringe Mauerreste und andere Spuren von Bauten dokumentiert. Der Fundfonds enthält Keramik aus dem 13.-14. Jh., darunter glasierte Scherben, rotbemalte weiße Keramik, Tonware aus rotem Ton mit Stempelverzierung, besonders typisch sind sog. konische Töpfe und Kachelbruchstücke (eines von ihnen mit der Darstellung eines Doppelkreuzes). Das Metallinventar vertreten hauptsächlich Sicheln, Hufeisen und Sporen. Fund einer Nadel aus der jüngeren Bronzezeit.

NÁLEZY Z KOMITÁTNEHO HRADU GEMER

István Kovács

Gemer (okr. Revúca), Várhegy (37-33-10, 1 : 10 000, 123 : 220 mm), systematický výskum, komitátny hrad, 13.-14. stor. Uloženie nálezov: Obvodný úrad, Gemer.

Na lokalite bola síce otvorená ďalšia etapa výskumu, no pre nepredvídané objektívne príčiny bol výskum predčasne prerušený. Po odstránení hrubého novovekého násypu hliny (max. hrúbka dosahuje až 2 m) na kopčeku mimo opevneného areálu sa objavila vápenná vrstva rôznej hrúbky (max. 30 cm). Interpretácia zistenej nálezovej situácie bude možná až po pokračujúcom výskume. Nálezy sa v násype nevyskytovali.

Dôsledkom úpravy terénu došlo k porušeniu kultúrnej vrstvy na dvoch miestach. V juhozápadnom cípe hradného kopca sa podarilo zachrániť väčšie množstvo materiálu z 13.-14. stor. Najtypickejšie sú kónické hrnce, ďalej poháre, krčahy, cibulovité kachlice, pekáče. Pri severovýchodnom vyústení priekopy sa narazilo na zánikovú vrstvu, bohatú hlavne na kovový (železný) inventár. Obzvlášť pozoruhodný je depot tesárskych nástrojov (kladivo a tri sekery), masívne kovanie dverí, harpúna a hroty striel.

Vo výskume sa má pokračovať.

Funde aus der Komitatsburg von Gemer (Bez. Revúca). Die Funde aus dem 13.-14. Jh. stammen aus einer gestörten Kulturschicht: typisch sind hauptsächlich konische Töpfe und Zwiebelkacheln, von Metallinventar (Eisen) ein Depot von Zimmermannswerkzeugen (ein Hammer und drei Äxte), ein Türbeschlag, eine Harpune und Pfeilspitzen.

SÍDLISKO LUŽICKEJ KULTÚRY V TRENČÍNE

Rudolf K u j o v s k ý

V sezóne 1996 sa realizovala druhá etapa záchranného výskumu na lokalite Trenčín, časť Istebník v polohe Pri pálenici. Skúmaná plocha je na rozhraní katastrov častí dnešného Trenčína-Istebníka a Orechova (M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 265 : 15 mm).

Lokalita sa nachádza na náplavovej rovine pod syahmi Bielych Karpát, ohraničená zo severnej strany telesom diaľnice a z východnej Orechovským potokom. Západná časť lokality nebola skúmaná, pretože pokračuje do priestoru dnešnej chmeľnice. Poloha bola osídlená v neolite (železovská skupina), eneolite, strednej až mladšej dobe bronzovej, dobe rímskej, ojedinele sú doklady aj o osídlení slovanskom.

Vrchnú vrstvu tvorí hnedozem, v nižších vrstvách je hlinitá zemina sivočiernej farby. V južnej časti lokality je v hĺbke 30-60 cm pomerne silná náplavová vrstva žltohnedej hliny, ktorá prekryla z nášho hľadiska najzaujímavejší priestor a umožnila postrehnúť mladšie zásahy (z doby rímskej). Kultúrna vrstva lužická pod touto naplaveninou dosahovala hĺbku do 160 cm a bola takmer monolitným zásypom, prakticky len veľmi málo umožňujúcim detailnejšie štruktúrne alebo farebné odlíšenie vrstiev.

Najvýraznejšie osídlenie lokality patrí lužickej kultúre. Pre orientáciu som vybral nálezy z päťmetrového úseku jednej sondy (III/96). Vo vrstvách 120-140 a 140-160 cm, ktorá už nasadala na podložie, sa našli početné črepy džbáňkov, hrncov, rôznych mís a veľkých nádob (obr. 50). Zrekonštruovať sa podarilo len málo nádob. Džbáňky majú gulovité baňaté telo, vyššie prehnuté hrdlo. Uško vychádza z okraja a pripína sa na plece alebo rozhranie tela a hrdla. Na niektorých zlomkoch je vidieť, že povrch tela džbáňkov bol pôvodne čierny a vyhladený, ale väčšina črepov silne utrpela spodnou vodou. Výzdobu tvoria skupinky malých oválnych jamiek na pleci. Hrnce sú na podhrdlí zdobené malými vypuklinami alebo krátkymi horizontálnymi pretláčanými plastickými pásikmi; pokiaľ majú uchá, sú spustené z okraja na plece nádoby. Aj veľké zásobnicové tvary sú na pleci zdobené plastickým pretláčaným pásikom. Telo veľkých nádob a niektorých hrncov je zdršňované slámaním alebo prstovaním. Predovšetkým profilované misy tvorili zrejme najpočetnejší keramický tvar. Spravidla majú ostrý lom pod nízkym prehnutým hrdlom. Uško je umiestnené pod výduťou alebo na nej. Niektoré misy sú rozovreté, plytké, okraj majú široký horizontálny, pôsobia až dojmom tanierov. Z drobnejších ojedinelých tvarov možno uviesť vaničkovité nádobky s neupraveným povrchom, hrubo vyrobené (obr. 51). Vyskytlo sa tiež niekoľko spodných častí misiiek na nôžke. Ani jednu sa však nepodarilo zrekonštruovať. Zatiaľ možno pri tejto predbežnej informácii konštatovať, že uvedený súbor keramiky priraduje túto fázu sídliska ku skupine lokalít Liptovská Teplá, Liptovský Michal na Slovensku, prípadne k nálezom z Bezměrova a z vrstvy B Hradiska pri Kroměříži na Morave, a teda je možné ho rámcovo datovať do strednej doby bronzovej.

Od hĺbky približne 60 cm, kde končí žltohnedá náplavová vrstva, sa vo vrstve 60-80 a 80-100 cm nachádzajú črepy džbáňkov, šálok a amfor, ktoré sú zdobené skupinami oblúkových rýh, vtlačených jamiek, veľkými vtlačenými jamkami a pod. (obr. 51). V časti sídliska, kde nie je náplavová vrstva, sa takéto zlomky keramiky vyskytujú už vo vrstve 40-60 cm. Zároveň sa v týchto vyšších vrstvách nachádzajú tiež črepy amfor zdobené vertikálnymi žliabkami a vtlačenými širokými jamkami, prípadne už aj horizontálnymi žliabkami na podhrdlí. Zo zvláštnych nálezov možno spomenúť dvojkonickú závesnú nádobku, parohovú bočnicu uzdy, atď.

Keramika výzdobou a tvarmi umožňuje rámcovo zaradiť túto fázu sídliska do mladšej doby bronzovej, pričom asi bude možné špecifikovať vrstvu datovateľnú do stupňa BD a do stupňa HA. V stupni HA lužické osídlenie lokality zrejme končí. Prínajmenšom na preskúmanej ploche sa mladšie lužické osídlenie nezistilo. Do tohto obdobia možno zaradiť aj zistené stopy výroby bronzových predmetov na lokalite. Ide o fragmenty kamenných kadlubov a jeden menej obvyklý hlinený kadlub. Samotné bronzové predmety sú nevýrazné, väčšinou bronzové drôtky, špirálky, zlomky ihlíc, a pod. Nálezy sú z vrstiev. Lužických objektov je málo, vo všetkých prípadoch ide o zásobnicovú jamu kužeľovitého tvaru s rovným dnom. Išlo zrejme o menšiu osadu roľnícko - výrobného charakteru. Rozsahom nevelkým výskumom sa podarilo zistiť dôležité nálezy z obdobia starších stupňov lužickej kultúry na Slovensku.

SIEDLUNG DER LAUSITZER KULTUR IN TRENČÍN. In den J. 1996-1997 erfolgte eine Grabung in der Lokalität Trenčín, Teil Istebník, in der Lage "Pri pálenici" (Bez. Trenčín). Die Grabung auf der Fundstelle wurde durch Erdarbeiten beim Bau der Fernstraße hervorgerufen. Die Fundstelle befindet sich im ebenen Schwemmland am Südfuß der Weißen Karpaten am Ufer eines kleineren Baches. Sie wurde im Neolithikum (Želiezovce-Gruppe), Äneolithikum, in der mittleren bis jüngeren Bronzezeit, in römischer Zeit besiedelt und es bestehen vereinzelte Belege über slawische Besiedlung. Am ausgeprägtesten ist die Besiedlung der Lausitzer Kultur. Keramikfunde belegen die Existenz einer lausitzischen Siedlung bereits in der Mittelbronzezeit und verweisen auf eine Verwandtschaft mit dem Bereich der Hügelgräberkultur. Fragmente von Krügen, mehreren Varianten profilierter Schüsseln und großer Vasen ermöglichen die Zuweisung dieser Siedlungsphase zur Gruppe der Fundstellen in Liptovská Teplá, Liptovský Michal in der Slowakei, evtl. zu Funden aus Bezměřov und aus der Schicht B von Hradisko bei Kroměříž in Mähren. Die Besiedlung setzte verlaufend offenbar auch in der jüngeren Bronzezeit fort. Die Keramik mit Verzierung und den Krug-, Amphoren- und Vasenformen ermöglicht die zeitliche Zuweisung in die Stufen BD und HA. Untersucht waren Objekte. Es handelte sich ausschließlich um konische Vorratsgruben; Hütten konnten nicht erfaßt werden. Eine schwerwiegende Feststellung sind Belege über die Herstellung von Bronzegegenständen auf der Fundstelle.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V MUŽLI-ČENKOVE

Ivan K u z m a

V tejto sezóne pokračoval po dlhšom prerušení (od r. 1990) výskum na lokalite Mužla-Čenkov (okr. Nové Zámky, L-34-2-C-a, 1 : 25 000, 282 : 307 mm), poloha Vilmakert za podpory Vodohospodárskej výstavby š.p. Bratislava. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskum nadviazal v západnom smere na plochu preskúmanú v minulých sezónach. Začistené boli sektory A-F/33-39, kde bol predpoklad zachytenia ďalších hrobov menšieho pohrebiska (28 hrobov), skúmaného v predchádzajúcich sezónach.

Celkove sa preskúmalo 35 objektov. Z tohto počtu patrili dva objekty kultúre s mladšou lineárnou keramikou, štyri železovskej skupine, štrnásť badenskej kultúre, jeden kultúre Kosiňčaka, deväť možno položiť do obdobia včasného stredoveku a zvyšok bol bez nálezov.

Objekty kultúry s mladšou lineárnou keramikou a železovskej skupiny tvorili s výnimkou objektu 1023, ktorý bol materiálou jamou, zásobnicové jamy obvyklého tvaru. V sektoroch A-C/34-35 bola zachytená i časť domu, tvorená zoskupením kolových jám so šírkou 6 m a dĺžkou 12 m, orientovaným v smere S-J.

Najväčší počet objektov patrili badenskej kultúre. Prevalu tvorili zásobnicové jamy rôznych priemerov s kolmými stenami a rovným dnom. Príbytky sa, podobne ako v predchádzajúcich sezónach, nezistili. Novým prvkom na lokalite sú však dve kopulovité pece (1037 a 1038). Nachádzali sa v sektore C/37 v subpozícii s včasnostredovekým objektom 1016 a porušené boli i troma včasnostredovekými zásobnicami. Dno (priemer 210 a 200 cm) tvoril pomerne dobre zachovaný estrich v dvoch vrstvách, z kopule sa v oboch prípadoch zachovala iba časť do asi 40 cm. Keďže sa obe pece nachádzali vo vzdialenosti 120 cm od seba, nie je vylúčené, že boli používané súčasne. Prípadná spoločná predpecná jama, resp. ďalšie súvislosti nebolo možné pre narušenie včasnostredovekým objektom 1016 zistiť. Z objektu 1037 pochádza iba minimálne množstvo črepového materiálu, v objekte 1038 sa našla na dne, tesne vedľa kopoly, polovica delenej misy. Okrem pecí si pozornosť zasluhujú i objekty 1015 a 1026, v ktorých sa našli i zvyšky jednotlivých ľudských kostí.

Včasnostredoveké objekty boli zastúpené prevažne zásobnými jamami obvyklého baňatého tvaru, obsahujúcimi iba bežný materiál. Predpoklad, že sa podarí zachytiť ďalšie hroby menšieho pohrebiska z 9.-10. stor. (kde sa v dvojhrebe 43 našli v r. 1989 štyri strieborné granulované náušnice a gombík), sa nenaplnil.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN MUŽLA-ČENKOV. In dieser Saison setzte nach längerer Unterbrechung (seit 1990) die Grabung auf der Fundstelle Mužla-Čenkov (Bez. Nové Zámky), Lage Vilmakert fort, und zwar mit Unterstützung der Firma Vodohospodárska výstavba š. p. Bratislava. Die Grabung knüpfte in westlicher Richtung an die in den vergangenen Saisons untersuchte Fläche an. Verputzt wurden die Sektoren A-F/33-39, wo die Voraussetzung zum Erfassen weiterer Gräber des in den vorhergehenden Saisons untersuchten kleineren Gräberfeldes (28 Gräber) bestand. Insgesamt wurden 35 Objekte untersucht. Die Objekte der Kultur mit jüngerer Linearkeramik (2) und der Želiezovce-Gruppe (4) bildeten mit Ausnahme des Objektes 1023, das eine Materialgrube war, Vorratsgruben von gebräuchlicher Form. In den Sektoren A-C/34-35 wurde auch der Teil eines Hauses erfaßt, der durch eine Gruppierung von Pfostenlöchern von 6 m Breite und 12 m Länge gebildet und in N-S-Richtung orientiert war. Die größte Anzahl der Objekte (14) gehörte der Badener Kultur an. Es überwogen Vorratsgruben von verschiedenem Durchmesser mit vertikalen Wänden und gerader Sohle. Wohnhäuser wurden, ähnlich wie in den vorangehenden Saisons, nicht festgestellt. Ein neues Element auf der Fundstelle sind jedoch zwei Kuppelöfen (1037 und 1038). Sie befanden sich im Sektor C/37 in Subposition mit dem frühmittelalterlichen Objekt 1016, und gestört waren sie auch von drei frühmittelalterlichen Vorratsgruben. Die Sohle (Durchmesser 210 und 200 cm) bestand aus einem gut erhaltenen Estrich in zwei Schichten, von der Kuppel erhielt sich in beiden Fällen nur ein Teil von ca. 40 cm Höhe. Da sich beide Öfen in 120 cm Entfernung voneinander befanden, ist es nicht ausgeschlossen, daß sie gleichzeitig benützt wurden. Eine eventuelle gemeinsame Vorofengrube, resp. weitere Zusammenhänge, konnten wegen der Störung durch das frühmittelalterliche Objekt 1016 nicht festgestellt werden. Aus dem Objekt 1037 stammt nur eine minimale Menge von Scherbenmaterial, im Obj. 1038 wurde auf der Sohle, dicht neben der Kuppel, die Hälfte einer geteilten Schüssel gefunden. Beachtenswert sind außer den Öfen auch die Objekte 1015 und 1026, in denen auch Reste einzelner menschlicher Knochen gefunden wurden. Die frühmittelalterlichen Objekte (9) waren überwiegend durch Vorratsgruben der gebräuchlichen bauchigen Form vertreten, die nur übliches Material enthielten. Die Voraussetzung, daß es gelingt, weitere Gräber des kleineren Gräberfeldes aus dem 9.-10. Jh. zu erfassen, (wo im Doppelgrab 43 im J. 1989 vier silberne granulierten Ohringe und ein Knopf gefunden wurden), erfüllte sich nicht.

VÝSKUM BANSKÝCH OBJEKTŮ V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef L a b u d a

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), Horná Resla, žila Bieber (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 345 : 190 mm), 15.-17. stor., technický objekt, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

V bezprostrednej blízkosti mesta, na styku rudných žíl Bieber a Terézia, sa nachádza čiastočne zalesnená terasa. Možno tu pozorovať pingy s haldami ako pozostatkami po banskej činnosti. Počas výskumu sa začistila šachtica (Ø 1,20 m), ktorej kruhové ústie v skale vystupovalo na povrch. Hoci jej hĺbka bola len 4,20 m (vyklinený žilový priestor do pevnej skaly) a nálezy v nej boli zo 17. stor., spôsob techniky dobývania naznačuje skôr realizáciu prác v období stredoveku (14.-16. stor.). Ani štúdium mapových dokladov v Štátnom ústrednom banskom archíve neprinieslo záznam z obdobia 18.-20. stor. Vedľa spomenutej šachtice sa nachádza povrchová dobývka s blízkou pingou a vedľa skúmanou haldou. Tieto banské diela možno podľa sprievodných nálezov (banícke železko, keramika - obr. 46) predbežne zaradiť do 17. stor. Výskum v týchto miestach bude pokračovať.

ERFORSCHUNG VON BERGBAUOBJEKTEN IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. (Bez. Banská Štiavnica). In unmittelbarer Nähe der Stadt befindet sich eine teilweise bewaldete Terrasse. Während der Grabung wurde ein Schacht verputzt (Dm. 1,20 m), dessen kreisförmige Mündung im Felsen an die Oberfläche trat. Obzwar seine Tiefe nur 4,20 m betrug (in den festen Felsen eingekeilter Aderraum) und die Funde aus ihm aus dem 17. Jh. stammten, deutet die Art der Abbautechnik eher auf eine Realisierung der Arbeiten im Mittelalter (14.-16. Jh.).

VÝSLEDKY VÝSKUMU 14. SEZÓNY NA LOKALITE STARÉ MESTO V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef L a b u d a

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), Staré mesto-Glanzenberg (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 322 : 157 mm), 12.-15. stor., sídlisko, systematický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

Na vrcholovej polohe lokality (Poloha 1) sa v minulých sezónach odkryli základy obytnej veže (Stavba V). V r. 1996 sa práce v týchto miestach sústredili na jej prístavby (Stavba IV), ako aj severne od veže situovanú cisternu (?). Výskumom sa zistili zložité terénne úpravy a budovanie oporných múrov v členitom prostredí, ktoré súviseli so snahou rozšíriť obytný priestor veže niekedy v 14. stor. Nález keramiky, ale najmä banického nástroja - železka, svedčia o uvedenej časovej perióde, ale predovšetkým o ťažkej práci s tvrdou andezitovou skalou. Severne od veže sa zatiaľ odkryla časť pravdepodobne hradnej cisterny, a to v podobe usporiadaných lomových kameňov, spájaných maltou (hl. 215 cm, Ø 150 cm).

Na polohe Terasa A výskumné práce nadviazali na odkryv sondy V z r. 1988. Tu sa vtedy odkryl kamenný múrik z nasucho kladených lomových kameňov, ktorého funkcia nebola objasnená (š. 105 cm). Vedľa neho ubitá dlážka s keramickými nálezi zo 14.-15. stor. a fragmentom železného nožika naznačuje možnosť existencie sídliskového objektu. Túto skutočnosť potvrdzuje nález detskej hračky - koníka s jazdcom, z r. 1988. Aj na tejto polohe bude výskum pokračovať.

ERGEBNISSE DER 14. GRABUNGSSAISON AUF DER FUNDSTELLE STARÉ MESTO IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. (Bez. Banská Štiavnica). In der Gipfelage der Fundstelle (Lage 1) erschloß man in den vergangenen Saisons Fundamente eines Wohnturmes (Bau V). Bei der Grabung konstatierte man komplizierte Geländezurichtungen und die Erbauung von Stützmauern im gegliederten Milieu, die mit dem Streben zusammenhängen, den Wohnraum des Turmes irgendwann im 14. Jh. zu vergrößern. Nördlich des Turmes wurde der Teil wahrscheinlich einer Burgzisterne freigelegt, und zwar in Form angeordneter Bruchsteine mit Mörtelbindung (Tiefe 215 cm, Dm. 150 cm).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V STAROM ZÁMKU V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef L a b u d a

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), Starý zámok (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 321 : 169 mm), 13.-16. stor., sakrálna architektúra, renesančná pevnosť, záchranný výskum, stredovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

Pri stavebnej rekonštrukcii interiérov Starého zámku v Banskej Štiavnici sa v západnej časti niekdajšieho románskeho kostola, pod emporou, uskutočnil niekoľkotýždňový záchranný archeologický výskum. V miestnosti pre inštaláciu expozície "Fajkárska dielňa" sa čiastočne obnažila betónová dlažba; preskúmala sa len západná časť interiéru. Pri prechodovom portáli dverí sa odkryla dlažba z andezitových blokov štvorcovitého tvaru, ktoré sa objavili aj pri výskume bývalej hlavnej lode v 80-tych rokoch a ktoré časovo možno zaradiť do obdobia prestavby románskeho kostola na gotickú halu (1495-1515). Pod touto dlažbou sa však objavili zvyšky jamy na vápno (hl. 195 cm, dno nezachytené), ktorá môže súvisieť s už uvedenou prestavbou, resp. nemožno vylúčiť ani jej zaradenie do etapy výstavby románskeho kostola na prelome 12. a 13. stor. Najväčším prevkapaním výskumu je objav kamenného muriva, spájaného maltou. Toto prechádzalo celou miestnosťou v smere V-Z, pričom sa pri odkrytej dlažbe lomilo jasným nárožím severovýchodným smerom. Na jeho výstavbu boli použité opracované kvádre z andezitu, lícované boli z jednej strany a vedľa lícovania sa zachovala dlažba. Jeho hĺbka sa zistila len pri východnom okraji, kde sa pripájalo škárou na románsky murovaný pilier. V jeho tzv. interiérovej časti sa našla zásypová vrstva s črepami a inými

nálezmi zo 16.-17. stor., presnú hrúbku muriva sa pre priestorové a časové obmedzenie nepodarilo určiť. Jeho funkcia je rovnako neurčitá. Výstavbu múru možno položiť pravdepodobne do 16. stor., kedy celý areál s kostolom prestavali na protitureckú pevnosť (1546-1559). Výskumom sa kvôli stavbe rekonštrukcii odkryla iba jedna tretina miestnosti pod bývalou emporou. Následne sa do interiéru položila keramická dlažba.

RETTUNGSGRABUNG VON STARY ZÁMOK IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. (Bez. Banská Štiavnica). Bei der baulichen Rekonstruktion der Interieure des Schlosses Starý zámok in Banská Štiavnica erfolgte unter der Empore der romanischen Kirche eine archäologische Rettungsgrabung in der Dauer einiger Tage. Beim Durchgangsportal wurde eine Pflasterung aus quadratischen Andesitblöcken freigelegt. Unter dieser Pflasterung erschienen Reste einer Kalkgrube (T. 195 cm, die Sohle nicht erfaßt), die mit dem angeführten Umbau zusammenhängen konnte (1495-1515), bzw. auch nicht ihre Zuweisung in die Bauphase der romanischen Kirche an der Wende des 12./13. Jh. ausgeschlossen werden kann. Die größte Überraschung der Grabung war die Entdeckung von steinernem Mauerwerk mit Mörtelbindung. Dieses führte durch den ganzen Raum in O-W-Richtung. Zu seinem Aufbau hatte man bearbeitete Andesitquader verwendet, von einer Seite war es frontiert und neben der Frontierung befand sich ein Pflaster.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY V ŠTÁTNEJ MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCI BRATISLAVA

Branislav Lesák - Margaréta Musilová - Branislav Resutík

Bratislava, časť Staré mesto (okr. Bratislava I)

a) Ventúrska ulica č. 1 (Erdödyho palác), juhozápadná časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 488. Osídlenie: eneolit, doba halštatská, neskorá doba laténska, doba rímska, 11.-12. stor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Investorm výskumu bol majiteľ objektu: Slovenská poisťovňa a. s. Bratislava.

Predstihový archeologický výskum v objekte Ventúrskej ulice č. 1 si vynútila plánovaná výstavba podzemných garáží v rámci rekonštrukcie objektu. V medziach možností boli v priestore dvора a k nemu prilahlých miestností v období od januára do apríla 1996 postupne otvorené štyri sondy S 1/96, S 2/96, S 3/96, S 4/96 (Lesák - Musilová 1996, situačný plán č. 2).

Osídlenie 11.-12. stor. bolo zachytené v podobe exteriérovej nivelety, ako aj k nej prináležiacim fragmentom objektu 1/96 v S 2/96.

Objekt 1/96 - fragment nadzemného objektu s podmurovkou z nasucho kladených kameňov. Jeho interiérová dlážka zistená na úrovni -194 až -206 cm od bodu 0 (bod 0=bod siete č. 2203=139, 401 m Bpv.) Tvorila ju udupaná hlina, popol a uhlíky. V juhozápadnom rohu objektu sa objavila nápadná suť lomových opálených kameňov, pripomínajúca otvorené ohnisko. V severnej časti charakter objektu dopĺňal nález dvoch kolových jám (KJ1 a KJ2). Nálezy: keramika, železný nožík. V sekundárnej polohe v rámci objektu zistené aj dva črepy glazovaných mortárií.

Dobu rímsku reprezentuje objekt 2/96 v S 3/96 - pravdepodobne odpadová jama kruhového pôdorysu, rozpoznaná na úrovni -197 cm od bodu 0, z ktorej sa podarilo preskúmať len jednu štvrtinu výplne. Dno zachytené na -267 cm od bodu 0. Nálezy: germánska a rímsko-provinciálna keramika.

Zastúpenie neskej doby laténskej tvoria dva objekty 1/96 a 2/96 v S 1/96.

Objekt 2/96 - jama štvoruholníkovitého pôdorysu, zistená na úrovni -155 cm od bodu 0. Zapusťená do sterilného podlažia, vyplnená heterogénnym materiálom obsahujúcim mazanicu, uhlíky, keramiku, malakofaunu. Samotné steny objektu sú tvrdo vypálené a dno bolo pokryté mazanicou, veľkými kusmi uhlíkov a fragmentmi neskorolátenskej keramiky. Zo zánikového horizontu objektu pochádza aj nález kaloty ľudskej lebky. Steny objektu boli kolmé, rovné, dno sa na úrovni -249 cm od bodu 0 pravidelne zvažovalo do stredu. Nálezy: keramika, časť ľudskej kaloty, malakofauna.

Osídlenie juhozápadnej časti ŠMPP Bratislava v dobe halštatskej dokazuje objekt 1/96 v S 3/96 - zachytený fragment polozemnice, čitateľnej od úrovne -194 až -207 cm od bodu 0. Javil sa ako

výrazný nálezový celok, vyplnený heterogénnym hlinito-piesčitým substrátom tmavohnedej farby s prímiesou popola, uhlíkov a mazanice tehlovočervenej farby. Technická konštrukcia objektu sa nezistila. Dno dosahovalo úroveň -259 až -275 cm od bodu 0. Nálezy, najmä keramika, dokladajú príslušnosť objektu k okruhu kalenderberskej kultúry.

Epocha eneolitu je zastúpená nálezi objektov 2/96 a 3/96 v S 2/96. Oba boli zachytené na úrovni -263 až 273 cm od bodu 0. Nálezy: keramika, zvieracie kosti, kamenná štiepaná industria. Je možné ich priradiť k boľaráskej skupine.

b) U r š u l í n s k a u l i c a - bývalá Františkánska záhrada, severovýchodná časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie, parcela č. 62, predstihový výskum. Osídlenie: 14.-16. stor., 12.-13. stor., neskorá doba laténska. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava.

Vzhľadom na spomalenie tempa prípravných stavebných prác na zmienenej lokalite v súvislosti so stavbou podzemných garáží nám bolo umožnené v r. 1996 doskúmať zvyšok prístupnej plochy (S 1/96) pôvodnej Františkánskej záhrady s výmerou asi 105 m², lokalizovanej v južnej časti priestoru. Samotná sonda bola orientovaná dlhšími stranami v smere Z-V. Na financovanie výskumu sa i tento rok podieľal investor stavby podzemných garáží: Váhostav a. s. Žilina.

Na začiatku výskumu sa v plnej miere využili znalosti o konfigurácii historického terénu získané v predošlej sezóne, takže úvodné, novoveké navážky boli z vytýčenej sondy odstránené strojom až po úroveň -363 cm od bodu 0. (bod 0=bod siete, fasáda Františkánsky kláštor=141, 298 m Bpv.) Od tohoto okamihu sa vo výskume pokračovalo klasickou metódou.

Objekt 1/96, 3/96, 14.-16. stor. Osídlenie 14. stor. zachytil objekt 3/96, lokalizovaný na úrovni -390 cm od bodu 0 v SZ časti S 1/96. Je definovaný ako dno odpadovej jamy, resp. terénna depresia využitá na spomenutý účel. Nálezy: keramika, zvieracie kosti, rybacie kosti, škrupiny z vajčiek, paleobotanické vzorky. Upozorňujeme najmä na keramiku, ktorá sa dala veľmi dobre zreštaurovať, takže existuje zaujímavý súbor, ktorý sa skladá z hrncovitých nádob i plochých pokrievok, a najmä tie po morfolologickej stránke nemajú zatiaľ v Bratislave analógie. V každom prípade sa objekt vzťahuje k obdobiu pôvodnej funkcie priestoru ako kláštornej záhrady.

Objekt 4/96, 12.-13. storočie, ohnisko kruhového pôdorysu, situované vo V časti S 1/96, na úrovni -393 cm od bodu 0. Nálezy: polovica striebornej mince Brakteát (podľa priebežného určenia A. Fialu z Mestského múzea v Bratislave), korálik zo zelenej pastóznej skloviny guľovitého tvaru, lievikovite roztvorené okružie hrncovitej nádoby zásobnicovitého tvaru.

Z neskorej doby laténskej (1. stor. pred n. l.) bolo celkovo zistených sedem objektov sídliskového charakteru (objekt 2/96, 9/96, 10/96, 11/96, 12/96, 13/96, 14/96).

K tradičným nálezom z centrálnej časti ŠMPR Bratislava pribudla ďalšia hrnčiarska pec - objekt 13/96 - jednokomorová pec kruhového pôdorysu s priemerom asi 120 cm, s prevaleným roštom a elipsovit tvarovanou predpecnou jamou. Zistená na úrovni -486 cm od bodu 0. Zapustená do sterilného podlažia. Nálezy: fragmenty keramiky.

c) S e d l á r s k a u l i c a č. 5, centrálna časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 16, záchranný výskum. Ťažisko: 18. stor., studňa I, II. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava.

V rámci zastavanej plochy objektu bola v priestore prízemí objavená studňa I a v zasypanom, novoobjavenom suteréne studňa II. Obe boli zasypané substrátom heterogénneho pôvodu. Nálezy: keramika, sklo, kovy - pochádzajú len z výpíne studne II.

d) J e s e n s k é h o u l i c a, južná časť Centrálnej mestskej oblasti, parcela č. 136, archeologický dozor. Ťažisko: 18.-19. stor., studňa.

Počas prípravných stavebných prác súvisiacich s výstavbou podzemných garáží v mieste školského ihriska bolo v jeho severovýchodnej časti objavené torzo studne. Bez nálezov.

e) L a u r i n s k á u l i c a č. 4, južná časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie, parcela č. 116, archeologický dozor. Ťažisko: 15. stor., stredoveké opevnenie mesta, 18.-19. stor., torzo tehlovej novovekej studne. Bez nálezov.

f) M ý t n a u l i c a (stavba Národnej banky Slovenska), parcela č. 8056, archeologický dozor. Ťažisko: 19. stor., studňa. Bez nálezov.

g) H l a v n é n á m e s t i e č. 8 (Miestodržiteľský palác), centrálna časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie, parcela č. 14, záchranný archeologický výskum, ťažisko neskorá doba laténska, okrem toho 10.-11. stor., 11.-18. stor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava.

Stavebné práce v priestore druhého, malého dvora paláca si vyžiadali uskutočnenie záchranného archeologického výskumu. Na mieste výkopu výťahovej šachty sa vymerala sonda S 1/96 s rozmermi 5x5 m.

Neskorá doba laténska - sídlisko, preskúmaných päť objektov (6/96, 7/96, 8/96, 9/96, 10/96), tri kolové jamy v dvoch horizontálnych úrovniach (-309 cm a -343 cm, $\pm 0=140$, 53 m Bpv.) a celá sústava malých kolových jamiek s priemerom 4-6 cm sústredených okolo objektov 7/96, 8/96 (-343 cm) a v dĺžke objektu 8/96 (-380 cm).

Neskorej dobe laténskej na skúmanej ploche možno prisúdiť dve vrstvy:

Vrstva 1c - prebiehala v hĺbke -283 cm až -343 cm. Mala šedohnedú farbu so zeminou jemnozrnnou štruktúrou a prímiesou piesku. Obsahovala zlomky lícovanej mazanice so stopami po bielom nátere, zvieracie kosti, keramiku a uhličky.

Vrstva 1b - prebiehala v hĺbke -241 cm až -301 cm. Bola tmavej sivočiernej farby so zeminou jemnozrnného charakteru s vyšším stupňom prilnavosti jednotlivých častíc. Obsahovala zlomky lícovanej mazanice so stopami po bielom nátere, zvieracie kosti, keramiku a malé okruhliaky s priemerom 2-6 cm.

Obe spomenuté vrstvy prekryvala v hĺbke -231 cm až -279 cm *vrstva 1a* sivočiernej až čiernej farby, silne kompaktného jemnozrnného hlinitého charakteru, s obsahom neskorolátenských nálezov a materiálu z 10.-11. stor. Tvorili ho zlomky mazanice, zvieracie kosti, keramika, malé okruhliaky s priemerom 2-4 cm a drobné úlomky uhlikov.

Objekt 6/96 - jama nepravidelne kruhového tvaru, kotlovite zapustená do výplne objektu 7/96, na dne vystlaná piesčito-štrkovou vrstvou. Výplň korešpondovala s vrstvou 1b, obsahovala štrk, keramiku, kosti, železný nôž a úlomky grafitu. Teoreticky možno predpokladať vznik objektu ako neskoršiu zásypovú fázu objektu 7/96.

Objekt 7/96 - šachtovito 2,14 m zahĺbená jama tvaru nepravidelného štvoruholníka. Jej výplň korešponduje s vrstvou 1c. Obsahovala keramiku neskorolátenskeho a dáckeho charakteru, zvieracie kosti, prímies uhlikov, bronzovú nádobu kónického tvaru, ktorá profiláciou stien a vyhnutím okraja zodpovedá typu Eggers 16 (Eggers 1951, s. 40).

Objekt 8/96 - polozemnica, zahĺbenie 37 cm pod úrovňou -343 cm, na ktorej sa začal rysovať jej pôdorys. Na juhovýchodnej strane bol výklenok s jamou pravdepodobne zásobného charakteru. Výplň objektu 8/96 korešponduje s vrstvou 1c. Obsahoval nálezy ihlanovitých závaží krosien, praslenu zhotoveného sekundárne zo dna keramickej nádoby s vetvičkovitou značkou, keramiku, zvieracie kosti, železné predmety.

Zásobnicová jama, hlboká 95 cm od úrovne -380 cm, t. j. dĺžky objektu. Mala rovné steny, ktoré nízko nad dnom vybíhali do šošovkovitého rozšírenia. Obsahovala neanatomicky uložené zvyšky ľudského skeletu dospelého jedinca, keramiku, zvieracie kosti, uhličky a väčšie množstvo slimáčich ulít. Výplň jamy sa zhoduje s výplňou objektu 8/96. Z priestoru objektu pochádza spona s prehnutým lučíkom typu Almgren 18, datovaná do stupňa LTD2, známa aj z iných polôh v Bratislave (Pieta - Zachar 1993, s. 170).

Objekt 9/96 - šošovkovitý zhluk dočervena prepálenej hliny, vyplnený zeminou, pôvodný tvar objektu narušený v čase stavby paláca. Ide pravdepodobne o zvyšok otvoreného ohniska. Zahĺbenie predstavovalo 23 cm. Vo výplni bola vrstva okruhliakov.

Pri prehlbovaní úrovne dĺžky v suterénnych priestoroch sa zistila prítomnosť neskorolátenskej maľovanej keramiky a detského skeletu, bez bližších možností jeho datovania.

Z hľadiska štruktúry neskorolátenskeho osídlenia bratislavského opida možno uvedenú polohu lokalizovať na východnú časť podhradia s remeselnou-výrobným zameraním špecializovaným na produkciu keramiky (Pieta - Zachar 1993, s. 184). V prípade nálezu zvyšku ľudského skeletu v objekte 8/96 možno nastoliť podobnú otázku, ako v susednom objekte 7 (Lesák - Musilová 1996, s. 103), či nálezy nepietne uložených ľudských skeletov v sídliskových objektoch vytvárajú vzťah s katastrofickým horizontom v čase vojnového stretu Dákov s Bójmi, ako sa o tom uvažuje na ďalších polohách Panská 19-21, parcela 554 pod južným svahom bratislavského hradného kopca, či Sedlárska 2 (Pieta - Zachar 1993, s. 185, 187).

Pod žltou piesčitou nánosovou vrstvou, do ktorej boli zahĺbené neskorolátenske objekty, sa zistila prítomnosť hnedej homogénnej a compactnej hlinito-piesčitej vrstvy pravdepodobne nivného riečného pôvodu s prítomnosťou atypickej keramiky pravekého pôvodu (eneolit?).

Vrstva 10.-11. stor. - ojedinelé nálezy keramických zlomkov z vrstvy 1a predstavujú črepy jednoduchých von vyhnutých okrajov hrncovitých nádob sivohnedej, sivočiernej farby, prípadne červohnedej, na lome čierne. Zdobené sú jednoduchou alebo viacnásobnou rytou vlnicou kombinovanou s vodorovnými líniami, vyrobené z hlinito-piesčitého materiálu s prímесou sludy, grafitu alebo bez neho na hrnciarskom kruhu so stopami po obtáčaní.

Objekt 4/96, 12.-13. stor. nepravidelného trojuholníkovitého tvaru, na povrchu so zhlukmi mazanice, uhlíkmi, popolom a pieskom. Skladal sa z dvoch jám (J-1, J-2) navzájom spojených na úrovni 137, 10-137, 32 m Bpv. s výplňou tmavej čiernej zeminy s obsahom keramiky, kostí a zlomkov železitej hmoty. Stredom objektu v smere SZ-JV prechádzal plytký jarok, 14-32 cm široký a 12-15 cm hlboký, na dne pokrytý tenkou spálenou uhlíkovou vrstvou. Jeho výplň tvorila sypká tmavosivá zemina s výraznou prímесou mazanice a uhlíkov. Výplň ďalej obsahovala zvyšky železitej hmoty, keramiky a zvieracie kosti. V priestore objektu sa zachytila prítomnosť valcovitých zhlukov stvrdnutej zeminy, zapustených do objektu. Pôvod zhlukov môže byť mladší, pretože ich vrchol prečnieval skúmané vrstvy a na jeho spodnej strane doň zabiehala uhlíková vrstva zo dna jarku. Tretí valcovitý zhluk zeminy sa nachádzal mimo objektu a obsahoval vo svojom telese zeminu prislúchajúcu vrstvám 1a - 1c. Objekt obsahoval keramiky - zásobnice s kyjovitým ústím a prímесou grafitu, zvieracie kosti a železitú trosku.

Vrstva 12.-13. stor. - terénna niveleta (-229 cm až -254 cm), udupaná svetlohnedá vrstva flovitého charakteru, v severozápadnom profile smerom na V s klesajúcim sklonom, napája sa na objekt 1/96 - rozrušenú chlebovú pec (-248 cm). Nad terénou niveletou súvislá vrstva uhlíkov a väčších zvyškov spáleného dreva.

Vrstva 14.-15. stor. V juhozápadnej časti sondy zachytený priebeh vrstvy (-209 cm až -245 cm) s plytkým žlabom na dne, smerujúcim do stredu sondy. Nálezy: zlomky keramiky, časť železných váh, železné klnice, sklo. Z uvedenej vrstvy pochádza nález zatiaľ neurčenej medenej mince.

Vrstva 15.-16. stor. Pri vyhlbovaní schodiska do pivničných priestorov v zadnom severozápadnom trakte paláca sa v hĺbke okolo 2 m od úrovne podlahy v zásype starších priestorov zistila prítomnosť kolkovanej oxidačne pálenej stredovekej keramiky z konca 15. a začiatku 16. stor. Keramický súbor dopĺňali zlomky redukčne páleného gotického pohára s vyvinutou esovitou profiláciou. V hĺbke okolo 4 m toho istého výkopu sa našli zvyšky keramickej kachlice so štvorcovitým ústím a hrnca s ovaleným okrajom s možnosťou podobného časového zaradenia.

Vrstva 16.-18. stor. Počas prehlbovania úrovne podlahy suterénu v časti prilahlej k Hlavnému námestiu sa narazilo na objekty s obsahom keramiky. Z nich si zasluhuje pozornosť objekt 12/96 s obsahom renesančných pohárov benátskeho charakteru zdobených bielym nitkovaním a bielymi páskovými nálepmi. Rôznorodá skladba keramiky z uvedenej polohy umožňuje jej časové zaradenie do obdobia od konca prvej polovice 16. stor. po prelom 17.-18. stor.

Literatúra

- EGGERS, H. J. 1951: Der römische Import im freien Germanien. Band 1, 2. Hamburg.
- LESÁK, B. - MUSILOVÁ, M. 1996: Neskoroláténske osídlenie na Hlavnom námestí č. 7 (Kutscherfeldov palác) v Bratislave. In: Zborník Slovenského Národ. Múz. - Arch. 6. Bratislava, s. 87-106.
- LESÁK, B. - MUSILOVÁ, M. 1996: Nálezová správa z archeologického výskumu ŠMPR Bratislava - Ventúrska ulica č. 1. (Dokumentácia MÚOP).
- PIETA, K. - ZACHAR, L. 1993: Mladšia doba železná (laténska). In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava, s. 143-200.

GRABUNGEN IN DER STAATLICHEN STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION ZU BRATISLAVA. Im J. 1996 beteiligte sich die Abteilung für archäologische Forschung des Städtischen Institutes für Denkmalschutz in Bratislava an folgenden archäologischen Vorsprungs- oder Rettungsgrabungen, bzw. archäologischen Überwachungen im Rahmen der Staatlichen städtischen Denkmalreservation zu Bratislava, Teil Altstadt. 1. Gasse Ventúrska ul. Nr. 1, Parzelle Nr. 488. Besiedlung: 11.-12. Jh. - Objekt 1/96 in S2/96; römische Zeit - Objekt 2/96 in S3/96; Spätlatènezeit - Objekt 1/96, 2/96 in S1/96; Hallstattzeit - Objekt 1/96 in S3/96; Äneolithikum - Objekt 2/96, 3/96 in S2/96. 2. Gasse Uršulínska ul. - ehemaliger Franziskanergarten, Parzelle Nr. 62. Besiedlung: 14.-16. Jh. - Objekt 1/96, 3/96. Beachtenswert ist das Objekt 3/96 mit dem Fund einer

Keramikkollektion, besonders von Topfformen und Deckeln, wobei besonders diese in morphologischer Hinsicht keine Analogien aus dem Gebiet der Staatlichen städtischen Denkmalreservation zu Bratislava haben. 12.-13. Jh. - Objekt 4/96, außer anderem der Fund einer halben Silbermünze, eines "Brakteats". Spätlatènezeit - sieben festgestellte Siedlungsobjekte (2/96, 9/96, 10/96, 11/96, 12/96, 13/96, 14/96). 3. Gasse Sedlárska ul. Nr. 5, Parzelle Nr. 16. Schwerpunkt: 18. Jh. - Brunnen I, II. 4. Gasse Jesenská ul., Parzelle Nr. 136. Schwerpunkt: 18.-19. Jh. - Brunnen. 5. Gasse Laurinská ul. Nr. 4, Parzelle Nr. 116. Schwerpunkt: 15. Jh., Fragment der mittelalterlichen Stadtbefestigung, 18.-19. Jh. - Torso eines ziegelgemauerten neuzeitlichen Brunnens. 6. Gasse Mýtna ul. (Gebäude der Nationalbank der Slowakei). 19. Jh. - Brunnen. 7. Hauptplatz Nr. 8, Parzelle Nr. 14. Besiedlung: Spätlatènezeit - Objekte 6/96, 7/96, 8/96, 9/96, 10/96. Objekt 6/96, eine Grube von unregelmäßiger kreisförmiger Gestalt. Beachtenswert ist aus ihrer Verfüllung namentlich der Fund von Graphitklumpen. Objekt 7/96, ein schachtartiges Objekt mit dem Fund außer anderem eines konischen Bronzegefäßes, dessen Profilierung der Wände und des Randes dem Typ Eggers 16 entspricht. Objekt 8/96, eine Halbgrubenhütte mit einer Nische, in welcher sich eine Grube von Vorratsgepräge befand. Funde: konische Webgewichte, Keramik. Die Vorratsgrube enthielt außer anderem nicht anatomisch untergebrachte Reste eines männlichen Skelettes eines Erwachsenen. Das 10.-11. Jh. ist durch Funde von Keramikscherben vertreten. 12./13. Jh. - Objekt 4/96 wie auch eine Geländeneivelette auf dem Niveau von 229-254 cm vom O-Punkt. 14.-15. Jh., vertreten durch den Verlauf der Schicht von 209-245 cm vom O-Punkt, mit dem Fund einer bisher nicht bestimmten Münze. Das 15.-18. Jh. vertreten Funde, die bei der Aushebung der Stiegen in die Souterrain-Räume im hinteren nordwestlichen Palasttrakt gewonnen wurden, bzw. während der Vertiefung des Souterrain-Fußbodenniveaus im anliegenden Teil zum Hauptplatz. Die Funde bestanden hauptsächlich aus Keramikmaterial wie auch einer Kollektion von Fragmenten von Renaissancebechern venezischen Gepräges, verziert mit weißer Fadenverzierung und weißen bandförmigen Vignetten.

NÁLEZ BRONZOVEJ SEKERY ZO SÁSY

Róbert Malček

Sása (okr. Zvolen), Červeniny (Pliešovce, 8-1, 1 : 5 000, 450 : 75 mm), prieskum, sídlisko (?), doba bronzová. Uloženie nálezu: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Asi 1 km juhozápadne od Sásy sa na svahu Červenín našla bronzová sekera. Nachádzala sa v druhotnej polohe, bola vyoraná na povrch a spláchnutá na okraj poľa. Prieskum uskutočnený spolu s P. Mosným (PÚ Banská Bystrica) smeroval od miesta nálezu do svahu miernej terénnej vlny Červenín k juhu a pokračoval na východ po spáde hrebeňa popri eróziu vymletom výmole. V jeho profile sa podarilo identifikovať objekt - čiernu, asi 15 cm hrubú a asi 1 m dlhú vrstvu zeme v hĺbke 30-40 cm. Dno objektu tvorila 1 cm široká vrstvička mazanice. Našlo sa v ňom niekoľko atypických a jeden zdobený črep.

Nájdená bronzová sekera s tulajkou (obr. 52: 1) má klinovitý pozdĺžny profil, uško je nasadené na okraj tulajky. Horná časť je poškodená. Okraj je prstencovite rozšírený, pod ním sú dve horizontálne plastické rebierka. Výzdoba tela je doplnená motívom proti sebe stojacich ohnutých rebierok a zalomeného rebra vklineného medzi ne. Dĺž. 80 mm, š. ostria 35 mm, vnútorný Ø tulajky 28x15 mm, hl. tulajky 60 mm. Podľa analogických nálezov (Bratislava-Patrónka, Plešivec) ju možno datovať do neskorej doby bronzovej (Novotná 1970, s. 50). Esovite profilovaný črep šálky (?) čiernej farby, ktorej výduť pokrýval súvislý pás jemných vertikálnych rýh, nájdený v objekte (obr. 52: 2) naznačuje jeho totožné datovanie. Podľa výsledkov prieskumu možno na polohe Sása-Červeniny predpokladať sídlisko (?) z mladšej, prípadne z neskorej doby bronzovej.

Literatúra

NOVOTNÁ, M. 1970: Die Äxte und Beile in der Slowakei. München.

FUND EINER BRONZEAXT AUS SÁSA. In der Lage Sása-Červeniny (Bez. Zvolen) fand man bei der Begehung ein Tüllenbeil und ein Siedlungsobjekt mit der möglichen Datierung in die ausklingende jüngere oder späte Bronzezeit.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU VÝŠINNÉHO SÍDLISKA LIESKOVEC-HRÁDOK

Róbert Malček

Lieskovec (okr. Zvolen), Hrádok (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 131 : 339 mm), systematický výskum, sídlisko, eneolit, doba bronzová (?), doba rímska. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Výskum sa sústredil na severnú časť vrcholovej plošiny, na ktorej sa podľa výsledkov minulo-ročnej sezóny dala predpokladať neporušená nálezová situácia. Sondami 1 a 2/96 sa tento predpoklad potvrdil. V sonde 1/96 sa našli stopy po eneolitickom objekte, z ktorého sa podarilo vypracovať zvyšky estrichu pravdepodobne chlebovej piecky, eneolitické črepy a profilovanú mazanicu. V sonde 2/96 bolo odkryté zvislo stojacimi kameňmi oddelené ohnisko s priemerom asi 1,2x1,4 m. Výplň plochy ohniska tvorila nekompaktná vrstva tehloviny, okolo neho sa rysuje zatiaľ jeden zistený horizont mazanicových a črepových vrstiev, ktoré odkryté ohnisko datujú do mladšieho eneolitu (obr. 53).

V sonde 3/96, umiestnenej na východnej hrane plošiny, sa výskumom podarilo identifikovať náznaky valovej konštrukcie v podobe kumulácie značných rozmerov v prednej a zadnej časti predpokladaného valu. Val bol pravdepodobne postavený na staršej čiernej sídliskovej eneolitickej (?) vrstve; jeho súvislosť s ňou a jeho datovanie zatiaľ nie sú jasné a budú sa musieť doriešiť ďalším výskumom.

Zo získaného nálezového materiálu (obr. 54, 55) vyplýva, že na Hrádku je doposiaľ doložené osídlenie pravdepodobne z viacerých fáz eneolitu (vznikanie badenskej kultúry vrátane badenskostolackej skupiny), zatiaľ nepreukázateľný materiál z počiatku doby bronzovej (?) a možno aj zo strednej doby bronzovej. Konkrétne doklady potvrdzujú aj osídlenie zo staršej doby rímskej (autorom článku v minulej sezóne chybné datovanej do mladšej doby rímskej a prisúdené germánskej osídleniu) a na lokalite sa vyskytli dva črepy žltej rímsko-provinciálnej keramiky.

ZWEITE GRABUNGSSAISON AUF DER HÖHENSIEDLUNG IN LIESKOVEC-HRÁDOK. In der zweiten Grabungssaison auf der Höhensiedlung Lieskovec, Teil Hrádok (Bez. Zvolen) wurden zwei äneolithische Siedlungsobjekte freigelegt (Backofen?, Feuerstelle), die zum Badener Kulturbereich gereiht wurden. Der geschnittene Stein-Erde-Wall ist bisher undatiert. Bestätigt ist auf der Fundstelle äneolithische (Badener, Baden-Kostolac-) und Púchov-Besiedlung, es kann auch ein frühbronzezeitlicher Horizont vorausgesetzt werden.

STREDOVEKÁ KERAMIKA Z JÁNOVEJ LEHOTY

Marta Mácelová

Jánova Lehota (okr. Žiar nad Hronom), stredovek, 14. stor., sídlisko. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V októbri 1996 pri kultivovaní pôdy na parcele domu č. 37 v Jánovej Lehote našiel E. Ištvánfy základy neznámej stavby. Pri nich v hĺbke 60 cm vykopal fragmenty dvanástich nádob väčších rozmerov bielosivej farby (obr. 59: 2, 3) a jeden fragment profilovaného, vodorovne zrezaného okraja (obr. 59: 1). Keramiku datujeme do 14. stor.

Dedina leží na styku pohoria Vtáčnik a Kremnických vrchov so Žiarskou kotlinou. Prvá písomná správa o dedine Leotta pochádza z r. 1487, kedy patrila ostrihomskému arcibiskupovi. Rímsko-katolícky kostol pochádza z 15. stor. a bol postavený na staršom základe (Vlast. slov. obcí na

Slovensku 1977, s. 509). Dôkazom osídlenia dediny v 14. stor. sú fragmenty keramiky pochádzajúce z parcely zo stredu dediny.

Literatúra

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 1977. Bratislava.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS JANOVA LEHOTA. Bei der Bodenkultivation auf der Parzelle vom Haus Nr. 37 in Janova Lehota (Bez. Žiar nad Hronom) erfaßte man Fundamente eines unbekannten Baues und mittelalterliche Keramikscherben aus dem 14. Jh. (Abb. 59: 1-3). Die ersten Schriftquellen über das Dorf stammen aus dem 15. Jh., die Kirche aus dem 15. Jh. wurde auf einem älteren Fundament erbaut.

VÝSKUM NA NÁMESTÍ SNP V BANSKEJ BYSTRICI

Marta Mácelová

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Nám. SNP č. 1-3 (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 299-301 : 65-68 mm), 13.-18. stor., stredovek, novovek, sídliskové nálezy, drevený vodovod, novoveké architektúry, prieskum a záchranný výskum. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V auguste a septembri 1996 sme sledovali rekonštrukčné práce suterénnych priestorov pod súčasnou radnicou na Nám. SNP č. 1. Vo vzdialenosti 34 m od uličnej čiary smerom do hĺbky parcely sa pri južnom základe v hĺbke 140 cm zistila čierna kultúrna vrstva, obsahujúca črepový materiál z 13.-14. stor. (obr. 56: 2-4). Dva črepy pochádzajú z okraja a tela hrcovitej nádoby sivohnedej farby s Ø ústia 12 cm so závitnicovo rytou výzdobou (obr. 56: 3, 4). Ústie je lievikovite roztvorené, profilovaný okraj šikmo zrezaný s lištou na vonkajšej spodnej strane. Datujeme ho na základe analogických nálezov z Banskej Štiavnice do poslednej tretiny 13. stor. (Hanuliak 1996, obr. 6: 5). Druhý okraj má výraznú profiláciu a je časovo mladší (obr. 56: 2).

V suteréne sa našli úlomky z piatich základných riadkových a jednej rohovej kachlice. Sú polievané kvalitnou zelenou polevou tmavšieho i bledšieho odtieňa. Štvorcová komora s jednoduchým rámom má steny vysoké 6,7 cm, mierne prežliabnuté dovnútra. Na reliéfe je znázornená ríšska cisárska koruna Rudolfa II. so stuhami, pod ňou dvojhlavý orol s gloriolami, na hrudi s uhorským erbovým polteným štítom, brvnami, dvojkrížom a svätoštefánskou korunou. V pazúroch vpravo drží meč, vľavo žezlo sčasti prekryté perutami (obr. 56: 5). Erb sa prvýkrát objavil v tejto podobe na uhorských (sedmohradských) minciach v r. 1631 (za informáciu ďakujem M. Bovanovi). Formu na kachlice s týmto reliéfom zo začiatku 17. stor. z Modry uvádza H. Landsfeld (1950, príloha 94). Obytný dom na Nám. SNP č. 1 patril na konci 15. stor. zvolenskému županovi Vítovi Mühlsteinovi, po vymretí rodu r. 1539 kráľ Ferdinand I. daroval dom mestu, ktoré si tu zriadilo druhú radnicu. Pre potreby radnice bol dom niekoľkokrát prestavovaný. Kachľová pec bola postavená pravdepodobne na konci 17. alebo v prvej polovici 18. stor. V suteréne sa našlo veľké množstvo novodobej kuchynskej keramiky a neúplná retorta (obr. 56: 6).

V máji 1996 pokračoval výskum parcely č. 1455/1 na Nám. SNP č. 3 (obr. 56: 1). Sonda I/95 (Mácelová 1996, s. 421) bola rozšírená severným aj južným smerom. V JV časti sondy sa v interiéri nárožia kamennej architektúry zistila požiarová vrstva s keramikou, fragmentami kachlíc a sklenených okenných terčov z konca 16. a začiatku 17. stor. Vo vrstve sa našiel fragment uhorského denára z obdobia 1559-1620 (určil M. Bovan). Architektúra zachádzala pod parcelačný múr východným smerom, jej pokračovanie sa pre porušenosť terénu novými zásahmi nedalo overiť. V JZ časti sondy sa zistili zvyšky dreveného vodovodu z konca 16. a začiatku 17. stor. Drevá boli spojené železnou obručou so zosilneným stredovým rebrom.

Najzávažnejším zistením je identifikácia dreveného vodovodu z konca 15. stor., pôvodne považovaného za kanalizáciu. Po prehĺbení sondy a prerezaní žlabu boli odobrané vzorky na archeobotanickú analýzu (za jej vyhotovenie ďakujem E. Hajnalovej). Na základe analýzy sa zistilo, že žlab vodovodu bol vyhotovený z jedle bielej a bol napustený organickou hmotou proti priesakom. Žlab

bol prekrytý dubovým brvnom. Vodovod bol zabezpečený priečnymi doskami proti posunu a okolie vydrenážované riečnymi okruhliakmi. Pokračovanie vodovodu sa zistilo aj v najzápadnejšej časti parcely. Sonda vytýčená na susednej parcele č. 1454 na Nám. SNP č. 2 a prehĺbená do -190 cm nepotvrdila predpokladané pokračovanie vodovodu na východnej strane z dôvodu porušenia terénu novodobou kanalizáciou, uloženou v hĺbke 180 cm.

Výskumom dvorného traktu domu č. 3 na Nám. SNP sa zistilo najstaršie osídlenie hronskej terasy v slovanskom období, získala sa bohatá kolekcia keramiky, kachlíc a skla z 15.- začiatku 17. stor. a našli sa zvyšky výborne zachovanej technickej pamiatky - stredovekého vodovodu z 15. stor.

Literatúra

- HANULIAK, M. 1996: Vztah příslušníků dominikánské rehole k obyvatelom Banskej Štiavnice. In: Arch. Hist. 21. Brno, s. 219-231.
- LANDSFELD, H. 1950: Lidové hrnčířství a džbánkářství. Praha.
- MÁCELOVÁ, M. 1996: Požiarom zaniknutý zrubový objekt z 15. storočia v Banskej Bystrici. In: Arch. Hist. 21. Brno, s. 421-426.

GRABUNG AUF DEM SNP-STADTPLATZ IN BANSKÁ BYSTRICA. Während der Rekonstruktionsarbeiten im Souterrain des derzeitigen Rathauses auf dem SNP-Stadtplatz Nr. 1 (Abb. 56: 1) in Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica) erfaßte man eine Kulturschicht mit Keramik aus dem 13.-14. Jh. (Abb. 56: 2-4). Entdeckt wurde ebenfalls die Destruktion eines Kachelofens aus grünglasierten Blattnapfkacheln vom Ende des 17. bis Anfang des 18. Jh. Auf dem Relief ist ein zweiköpfiger Adler mit dem ungarischen Wappenschild und der St. Stephanskronen, darüber ist die Kaiserkrone Rudolf II. (Abb. 56: 5). Außer Küchenkeramik fand man im Souterrain auch technische Keramik (Abb. 56: 6). Auf der Hausparzelle Nr. 3 auf dem SNP-Stadtplatz konstatierte man die Ecke einer Steinarchitektur mit einer Brandschicht mit Keramik vom Ende des 16. bis Anfang des 17. Jh. Im Westteil der Parzelle beglaubigte man die Fortsetzung einer hölzernen Wasserleitung vom Ende des 15. Jh., die als Kanalisation betrachtet wurde. Auf der benachbarten Hausparzelle Nr. 2 war das Gelände von einer neuzeitlichen Kanalisation genau an der Stelle gestört, wo die Fortsetzung der hölzernen Wasserleitung gesucht wurde. Die Holzrinne war aus einer Weißtanne ausgestemmt und mit einer organischen Masse gegen das Durchsickern imprägniert und war mit einem Eichenbalken überdeckt.

VÝSKUM MESTSKÉHO HRADU V BANSKEJ BYSTRICI

Marta Mácelová

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), mestský hrad (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 320-281 : 59-53 mm), stredovek, novovek, fortifikácia, deštrukcie kachľových pecí, zbrane, mince, predstihový výskum. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V mesiacoch jún-november 1996 sa v Mestskom hrade realizoval predstihový archeologický výskum, úlohou ktorého bolo preveriť doteraz nepreskúmané plochy, ktoré budú dotknuté rekonštrukciou inžinierskych sietí a výmenou dlažby v celom areáli. Investorom stavby je Investorský útvar mesta Banská Bystrica.

S o n d a I/96 - vytýčená JZ od vstupnej brány do barbakánu. V jej najjužnejšej časti sa v hĺbke 120-160 cm našla prepálená kultúrna vrstva s keramickým materiálom a mincou z 15. stor. Kvôli prípojke vysokého napätia nebolo možné vrstvu dosledovať južným smerom. Severne od nej v hĺbke 80 cm boli na ílovité podlažie založené základy z nasucho kladeného lomového kameňa a tehál. Zachované boli do výšky 40-45 cm. Základy boli odkryté v celej šírke sondy, priebeh nebol dosledovaný, ani sa nezistil účel ich budovania.

V severnej polovici sondy v hĺbke 165-100 cm sa zistilo základové murivo kamennej prístupovej cesty do barbakánu. Na upravenú korunu boli osadené opracované kamenné kvádre, ktoré tvorili pätku klenutého oblúka ponad priekopu. Severovýchodným smerom bližšie ku vstupnej bráne bolo odkryté základové murivo protiahlej pätky s opracovanými kvádrmi na upravenej korune

a zachovanou časťou nábehu klenutia (obr. 57). Sondy pretínali dve kanalizačné ryhy, ktoré porušili stratigrafiu. Zásypový materiál zo suchej priekopy je datovaný mincami do 16.-20. stor. Sondy bude nutné rozšíriť do podbránia barbakánu za účelom dosledovania prístupovej cesty.

S o n d a III/96 - situovaná severne od veže barbakánu. Jej západnú hranicu tvoril hradobný múr smerujúci k Farskej bašte. Základy hradobného múra, široké 145 cm, boli v západnom rohu previazané so základmi veže (Fillová 1996, s. 9). Základová spára bola v hĺbke 160 cm od trávnatého terénu. Severne od veže vo vzdialenosti 6,7 m boli odkryté základy široké 0,95-1,0 m, ktoré sa kolmo pripájali k vnútornej strane hradobného múra a boli k nemu sekundárne pristavené. Ide pravdepodobne o základy tzv. strážneho domčeka (Filip 1938, s. 11). V sonde sa našli v nepravidelnej vzdialenosti od seba kolové jamy a spálené koly, ktoré sú paralelné s hradobným múrom. Môže ísť o časť palisádového opevnenia, ktoré predchádzalo výstavbe murovaného. V hĺbke 190 cm pri západnom múre sa našla v druhej polohe kolekcia kachlíc z 15. stor. Vo vrstve 120-170 cm sa našla početná keramika, zbrane a mince z 15. stor. Sonda nebola doskúmaná po sterilné podložie kvôli stojacej vode.

V s o n d á c h V/96 a VI/96 sa zistili a overili inžinierskymi sietami porušené múry južného opevnenia, spájajúce barbakán s pretóriom.

S o n d a IV/96 - situovaná južne od Farskej bašty. Bolo do nej zapustených 11 hrobov v rôznych hĺbkach. V západnej časti sa zistili základy hradobného múra širokého 145 cm, ktorý spájal Farskú baštu s barbakánom. V SV rohu sme odkryli sokel a soklovú časť kachlovej pece a interiérovú maltovú dlážku hrubú 8 cm. Výstavbu kachlovej pece postavené z neglazovaných nádobkovitých a komorovitých kachlíc datujeme na základe nálezových okolností a analogických nálezov do obdobia tesne po polovici 15. stor. (Mácelová 1997). Pec bola súčasťou interiéru starej fary, ktorá vyhorela pri požiari 10. apríla 1500. V sonde sa našla železná konštrukcia mechanických nástenných hodín so zachovaným prevodovým a ukazovacím mechanizmom, ktoré pravdepodobne pochádzajú z nemeckých (augsburských) dielní.

S o n d a VIII/96 - okrem spálenej vrstvy s keramikou a mincami z 15. stor. sa v sonde našli dva hroby a gotické stavebné články s maltovými omietkami, ktoré pochádzajú z Kostola Nanebovzatia Panny Márie, pravdepodobne zo zrútenej klenby pri požiari r. 1761.

S o n d a IX/96 - situovaná medzi Kostolom Nanebovzatia Panny Márie a mladším pretóriom postaveným po r. 1501. Preskúmaná časť profánneho objektu, ktorý vyhorel tiež pri požiari v r. 1500, môže pochádzať zo starého pretória. Z deštrukcie pochádza kolekcia glazovaných kachlíc (obr. 58), keramiky, skla, kovov a mincí z 15. stor. Objekt bol porušený vápennou jamou so zásypom z 18. stor., dvoma hrobmi, kamennou kanalizáciou a chodníkom z 19. stor., vedúcim k bočnému vchodu do kostola.

Predstihovým výskumom sa zistili nové, doteraz neznáme objekty v mestskom hrade, o ktorých nemáme písomné správy. Získala sa pozoruhodná materiálna kultúra a hlavne poznanie, že na území mestského hradu sa nachádzalo viac objektov, ako sa v jeho priestore nachádza v súčasnosti. V r. 1997 by sa mali doskúmať všetky plochy, z ktorých sa pravdepodobne získajú nové poznatky a zároveň obohatia zbierky múzea o nové exponáty.

L i t e r á t ú r a

- FILIP, A. 1938: O banskobystriických cirkevných a svetských staviteľských pamiatkach. (Rukopis v archíve Pamiatkového ústavu v Banskej Bystrici).
- FILLOVÁ, L. 1996: Mestská pamiatková rezervácia Banská Bystrica. Mestský hrad - vstupná časť s barbakánom. Umelecko-historické a architektonické vyhodnotenie architektúry odkrytej archeologickým výskumom. (Rukopis v archíve Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici).
- MÁCELOVÁ, M. (v tlači): Kachlová pec z 15. stor. z Banskej Bystrice. In: Zborník k 80. narodeninám Bela Pollu.

UNTERSUCHUNG DER STÄDTISCHEN BURG IN BANSKÁ BYSTRICA. Im Rahmen der Vorrangsprungsgrabung auf der Städtischen Burg in Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica) gewann man wertvolle Erkenntnisse über bisher unbekannte Objekte und ebenfalls eine große Kollektion von materieller Kultur aus dem 15. Jh. Im Schnitt I/96 erfaßte man vor dem Torturm Fundamentmauerwerk des Zugangsweges in die Stadtbefestigung mit bearbeiteten Quadern und einem Teil

des Ansatzes der Wölbung. Mit dem Schnitt III/96 beglaubigte man die Fundamente der Stadtmauer, welche den Torturmüberbau mit der Pfarrbastei und den senkrecht anliegenden Fundamenten eines Wächterhäuschens verbanden. Im Interieur der alten Pfarrei, im Schnitt IV/96, befand sich der Stein-Ziegelsockel eines destruierten Ofens und eine Menge von Gefäß- und Reliefkachelfragmenten aus dem Sockel- und Obermauerteil. Im Interieur fand man eine eiserne mechanische Wanduhr, wahrscheinlich deutscher Provenienz vom Ende des 15. Jh. Der Ofen wurde nach Mitte des 15. Jh. erbaut und brannte im J. 1500 nieder. Aus der Destruktion des Kachelofens im Schnitt IX/96 stammt eine Kollektion von Reliefkacheln (Abb. 58) und Münzen aus dem 15. Jh. Sämtliche Schnitte wurden höhenmäßig vermessen (Abb. 57).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA NÁMESTÍ ŠTEFANA MOYSESA V BANSKEJ BYSTRICI

Marta Mácelová - Peter Mosný

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Nám. Štefana Moysesa (M-34-111-C-d; 1 : 25 000, 310-330 : 51-54 mm), stredovek, novovek (15.-19. stor.), stredoveké objekty a priekopa, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

Vo februári 1996 sa uskutočnila asanácia starej tržnice postavenej v 40-tych rokoch 20. stor. na mieste zasypanej vodnej priekopy. Lámaným kameňom obložená vodná priekopa sa spomína v účtovnej knihe Banskej Bystrice z r. 1480 (Lichner 1964, s. 1), aj v žiadosti zaslanej Vladislavovi II. r. 1501 richtárom a mestskou radou s prosbou o udelenie nového mestského privilégia (Matulay 1980, č. 331). Pribeh priekopy na Moysesovom nám. sa nám podarilo čiastočne zachytiť a zdokumentovať v dĺžke 120 m. Jej šírku a hĺbku sa nepodarilo zistiť, ale zakreslená šírka okolo 15 m na pôdoryse Mestského hradu (Protocol praetoriale z r. 1780) nezodpovedá situáciám zisteným pri prieskume. Priekopa bola zasypaná po r. 1786 (Graus 1990, s. 190), čomu zodpovedá zásypový materiál vyzbieraný z odkrytého profilu. Okrem novovekej keramiky zo zásypu pochádza minca Márie Terézie (polgrajciar, Viedeň, 1780, meď - určil M. Bovan).

V mesiacoch máj-september 1996 sa robila výmena inžinierskych sietí na Moysesovom námestí v smere od Slovenskej sporiteľne na Bakošovu ulicu (obr. 60: 1). Celý úsek pretínalo päť rýh nerovnakej šírky a hĺbky (60-120 cm). Striktné dodržiavanie termínov rekonštrukčných prác v I. etape (máj-jún) neumožnilo vykonať záchranný výskum západného okraja námestia najmä pri hĺbení najširšej a najhlbšej kanalizačnej ryhy a osadzovaní zberačov a šácht. V auguste po dohode s investorom (Investorský útvar mesta Banská Bystrica) sa čiastočne preskúmala časť obytného objektu zrubovej konštrukcie, zaniknutého požiarom v r. 1500 (obr. 62: 4, 7). Ostatné objekty sa iba zamerali, fotograficky zdokumentovali a urobil sa zber materiálu.

a) Moysesovo nám. č. 11 (obr. 60: 1 - poloha 1)

Dňa 20. júna sa v ryhe vyhlúbenej asi 3,5 m od čelnej línie domu v hĺbke 100 cm našlo v rukách vyhotovené dno hrubostennej nádoby bledohnedej farby z 12. stor. Na dne je značka v tvare kríža vo štvorci (obr. 62: 6).

b) Moysesovo nám. č. 12 (obr. 60: 1 - poloha 2)

Dňa 28. júna sa vo vzdialenosti 5 m východne od línie Domu potravín našiel suterén gotického domu. V ryhe v hĺbke 70-100 cm sa našlo veľké množstvo železných predmetov bez keramického materiálu. Základy suterénu gotického domu sa zistili aj vo vstupnej chodbe susedného domu č. 13 v hĺbke 180 cm pri záchrannom výskume v r. 1988 (Mácelová 1990, s. 108).

c) Kultúrna vrstva so stredovekou keramikou sa našla pred JV nárožím rekonštruovanej banky Slovakia (obr. 60: 1 - poloha 4) v hĺbke 80 cm. Asi 4 m JV v hĺbke 120 cm sa zistil stredoveký drevený vodovod vyhotovený z drevených prevrtaných brvien napustených živicom (obr. 60: 1 - poloha 5). Brvná mali hrúbku okolo 27-30 cm a boli spájané železnými obručami so zosilneným stredovým rebrom. Priemer otvorov v drevenom potrubí bol od 7 do 10 cm podľa toho, či išlo o vedľajšie alebo hlavné vetvy vodovodu.

Stredom Moysesovho námestia zo severu na juh a smerom na Nám. SNP z východu na západ sa zistil tzv. odvodňovací systém vytvorený z vodorovných a na ne kolmých brvien, úlohou ktorých

bolo drenážovať ulice proti podmokaniu. V čase prebytku vody sa drevené brvná napájali vodou a tiež pozdĺž nich stekala voda po vrstevniciach i kolmo na ne.

d) V septembri pri drenážovaní Moysesovho námestia južne od JZ nárožia novovybudovanej tržnice sa zistil ďalší stredoveký objekt v hĺbke 50 cm (obr. 60: 1 - poloha 6). Keramický materiál je z konca 15. stor.

e) Moysesovo nám. č. 14 a 15, rozhranie domov (obr. 60: 1 - poloha 8)

Počas pracovného víkendu dňa 6. júla narazili robotníci pri hĺbení vodovodnej šachty v hl. 250 cm na kamennú chodbu s klenbou, širokú asi 100 cm a vysokú asi 120 cm, vedúcu smerom k Farskej bašte. Chodba bola zasypaná bez preskúmania a zdokumentovania.

f) Moysesovo nám. č. 11 (obr. 60: 1 - poloha 7)

Približne 2 m východne od miesta nálezu keramiky z 12. stor. sa zistila výrazná spálená vrstva, zabierajúca plochu najmenej 7x3 m. Kultúrna vrstva sa nachádzala v hĺbke 50-110 cm. V hĺbke 50-80 cm bola tmavá vrstva zeminy premiešaná s veľkým počtom keramických zlomkov, prepálenou mazanou, osteologickým materiálom, troskou, železnými klincami a popukanými kameňmi. Pod ňou až do hĺbky 110 cm sa nachádzala masťná, tužovo čierna zemina s kusmi spáleného dreva Ø 4-6 cm a vrstva s nahádzanými (nie ukladanými) kameňmi.

Keramický materiál pochádzajúci z tejto vrstvy obsahuje najmä kuchynskú, ale aj stolovú keramiku. Najpočetnejšiu skupinu tvoria fragmenty sivej keramiky, zastúpený je aj farebný a biely črep. Prevládajúcim typom je hrniec s Ø ústia od 15 do 20 cm (obr. 61: 7, 9, 11; 62: 9-14), svoje zastúpenie majú i ústia s väčším priemerom (obr. 60: 4; 61: 1, 3, 5). Na dnách sú značky v tvare kríža v kruhu (obr. 62: 5, 8). Zvoncovité pokrievky s výrazne prehnutými stenami majú gombíkovité držadlá (obr. 62: 2; 61: 15-16; 62: 1-3). Gotické poháre sú zastúpené tenkostenným exemplárom s výraznou profiláciou, so žlabkovaním na výduti aj na ústí a so zachovalou drobnou výlevkou na okraji (obr. 62: 7), ako aj dnami pohárov zrezávaných z hrnčiarskeho kruhu (obr. 60: 9; 61: 14). Poháre sú vyhotovené z jemnozrnnej hliny a sú redukčne vypálené, rovnako ako bratislavské exempláre (Hoššo 1996, s. 198).

V keramickom súbore sa nachádzajú nepočítané, ale výrazné fragmenty mís. Okrem fragmentov z dovnútra vtiahnutým okrajom (obr. 61: 8) sú dva okraje mís väčších rozmerov s Ø ústia okolo 30 cm (obr. 60: 7, 8). Fragment misy sivej farby je vyhotovený z jemne plavenej hliny, zaoblené telo sa zužuje ku dnu, nezdobený okraj je dovnútra aj von rozšírený a vodorovne vyťahnutý (obr. 60: 8). Druhý fragment je z misy s kónicky roztvorenou stenou, okraj je dovnútra aj von rozšírený, vodorovne vyťahnutý. Vnútorňa i vonkajšia časť okraja je zdobená radielkovou výzdobou (obr. 60: 7). Stredná zaoblená časť okraja je tiež zdobená radielkovou výzdobou: poloblúčikmi oddelenými obdĺžnikmi. Dekor na okraji je opticky veľmi efektný. Radielkom sú zdobené aj tri fragmenty sivých nádob. Ostatné keramické tvary, napr. džbány a flašovité nádoby, majú v keramickom súbore menej početné zastúpenie. Našlo sa tiež niekoľko zlomkov glazovanej keramiky a kachlíc. Z kovových predmetov spomenieme okrem početných klincov aj ostrohu s ozubeným kolieskom. Pomerne dobre zachované, vďaka podmačanej vrstve, sa našli dva väčšie kusy kožených dierkových bližšie neidentifikovaných predmetov s prevlečenými koženými šnúrkami.

Čiastočne preskúmaný objekt považujeme za obytný drevený prístrešok, ktorý vyhorel pri požiari v r. 1500. Črepy keramiky z 12. stor., zistené západne od neho na tejto parcele, považujeme za dôkaz osídlenia polohy v rovnakom časovom úseku, v akom bola postavená románska faza Kostola Nanebovzatia Panny Márie v neďalekom Mestskom hrade.

Záchranný výskum na Moysesovom námestí priniesol iba nepatrnú časť materiálu, väčšia ostala pod novou dlažbou. Nekoordinovanosť výstavby s potrebami archeologického výskumu zabránila hlbšiemu poznaniu uličnej zástavby drevených domov na Moysesovom námestí v 15. stor. a zisteniu počiatkov výstavby kamennej architektúry v tomto priestore. Je pravdepodobné, že až do požiaru v r. 1500 bola celá ulica vystavaná z drevených domov (podmurovky sa nenašli).

Literatúra

- GRAUS, I. 1990: Z minulosti a prítomnosti stredovekej mestskej fortifikácie Banskej Bystrice. Stredné Slovensko, 9, s. 173-195.
- HOŠŠO, J. 1996: O tzv. Bratislavských pohároch (Príspevok k poznaniu keramických gotických pohárov). In: Zborník Slovenského Národ. Múz.-Arch. 6. Bratislava, s. 197-204.

- LICHNER, J. 1964: Stavebný charakter mestských hradieb a opevnení za čias tureckého nebezpečenstva na Slovensku. *Vlastivedný Časopis*, 13, 1, s. 1-12.
- MÁCELOVÁ, M. 1990: Výskum v historickom jadre Banskej Bystrice. In: *AVANS* v r. 1988. Nitra, s. 108.
- MATULAY, C. 1980: Mesto Banská Bystrica. Katalóg administratívnych a súdnych písomností. I-II. Bratislava.

RETTUNGSGRABUNG AUF DEM ŠTEFAN MOYSES-STADTPLATZ IN BANSKÁ BYSTRICA. Während der Assanation des alten Marktes auf dem Štefan Moyses-Stadtplatz von Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica) wurde das Profil eines verschütteten Wassergrabens freigelegt. Das Keramikmaterial und eine gefundene Münze Maria Theresias (1780) entsprechen der Verschüttungszeit nach dem J. 1786. Während der nachfolgenden Rekonstruktion der Ingenieurnetze und des Austausches der Pflasterung auf diesem Stadtplatz wurden mehrere mittelalterliche Objekte aus dem 12.-16. Jh. dokumentiert und teilweise untersucht (Abb. 60: 1). Die älteste Besiedlungsphase aus dem 12. Jh. wurde vor dem Haus Nr. 11 festgestellt. Sie ging der Bauzeit der romanischen Phase der J. Maria-Himmerfahrtskirche auf der unweiten Städtischen Burg voraus. Auf derselben Parzelle des Hauses Nr. 11 befand sich eine verbrannte Kulturschicht mit Keramik aus der zweiten Hälfte des 15. Jh. mit dem Brandkatastrophenhorizont aus dem J. 1500. Sie enthielt Küchen- wie auch Tischkeramik, vor allem Töpfe, Schüsseln, gotische Becher, Deckel und Krüge (Abb. 60-62). Manche Stücke waren mit Laufrädchen verziert. Bis zum Ende des 15. Jh. waren die mittelalterlichen Wohnhäuser mit Blockbaukonstruktion 5-7 m ostwärts von der heutigen Gassenlinie verschoben. Die älteste Steinarchitektur auf diesen Parzellen stammt aus dem 16. Jh.

RÍMSKE MINCE Z VÝSKUMU NA BALKÁNSKEJ ULICI V BRATISLAVE- RUSOVCIACH

Elena Minarovičová - Igor Bazovský

Pri záchrannom výskume Archeologického múzea SNM na rohu Balkánskej a Maďarskej ulice v Bratislave-Rusovciach (okr. Bratislava V) sa našli tri dobre zachované rímske mince z 2. stor. (pozri príspevok I. Bazovského v tejto ročenke).

Traianus (98-117), Rím, as, 104-110. 26 mm, 10, 6 g. RIC 519, C 460 (AP 51 589).

Faustina († 141), neurč. mincovňa, denár. 17 mm, 2, 82 g. RIC 31, C 96 (AP 51 513).

Marcus Aurelius (166-180) Rím, dupondius, 176. 24 mm, 12, 43 g. C. 933 (AP 51 590).

Literatúra

- COHEN, H. 1930: Description historique des Monnaies frappées sous l'empire. Medailles imperiales. Leipzig, I-VIII (v texte C).
- MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A. 1923-1951: Roman imperial coinage. I-IX. London (v texte RIC).

RÖMISCHE MÜNZEN AUS DER GRABUNG AUF DER BALKANGASSE IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Bei der Rettungsgrabung an der Ecke der Gassen Balkanská und Maďarská ul. in Bratislava, Teil Rusovce (Bez. Bratislava V) fand man drei gut erhaltene Münzen aus dem 2. Jh.

HROMADNÝ NÁLEZ BRONZOVÝCH PREDMETOV Z KOŠICKÝCH OLŠIAN

Elena Miroššayová

Košické Olšany (okr. Košice-okolie), intravilán (M-34-115-D-c, 1 : 25 000, 86 : 89 mm), doba bronzová mladá, hromadný nález. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Pri kopaní ryhy pre vodovodné potrubie objavili robotníci bronzové predmety, ktoré sa črtali v jej profile. Nález ohlásili na pracovisko AÚ SAV v Košiciach. Ešte pred príchodom archeológov predmety z hliny povyberali, pričom časť z nich poškodili. Následný záchranný výskum sa obmedzil už len na dohľadanie drobných predmetov v zásype hliny na dne ryhy a v jej okolí. Nálezové okolnosti bolo možné rekonštruovať len čiastočne na základe údajov nálezcov. Bronzové predmety sa nachádzali v hĺbke asi 0,6 m pod dnešným povrchom vo vrstve čiernej šľovitej hliny. Podľa fragmentov keramiky súdime, že časť z nich bola uložená pravdepodobne v dvoch hrncovitých nádobách. Väčšie predmety ležali v tesnej blízkosti. Celkove sa podarilo zachrániť 290 kusov bronzových predmetov a ich zlomkov. Stav ich zachovania je rôzny. Sú medzi nimi bezchybné výrobky, ale aj také, ktoré neboli úplné už pri ukladaní do zeme. Hromadný nález pozostáva zo šperkov, súčastí a ozdôb odevu (náramenice, náplečné kruhy, masívny zdobený náramok, dve ihlice s profilovanou hlavickou, ihlica s veľkou guľovitou hlavickou a zhrubnutým kŕčikom, drôtené špirálovité prstene, lievikovité závesky, drôtené závesky okuliarovité, ružicovité, nášivky puklicovité, gombíkovité, koráliky), zbrane (dve sekery s tuľajkou a uškom, päť hrotov oštepov, fragment meča, miniatúrny dvojramenný mlat), fragment tepanej šálky.

V hromadnom náleze prevažujú typy predmetov, ktoré možno zaradiť do sortimentu bronzovej industrie pilinskej kultúry. Ojedinele, podobne ako v iných hromadných nálezoch z východného Slovenska, sa vyskytne aj typ charakteristický pre kovolejársku produkciu lužickej kultúry. Druhé zloženie hromadného nálezu z Košických Olšian naznačuje, že predmety boli buď majetkom bohatého jedinca alebo rodiny, alebo to bol votívny dar. Miesto, kde sa predmety našli, je na ľavej terase Torysy a od dnešného koryta je vzdialené asi 500 m. Charakter hliny, vo vrstve ktorej boli predmety nájdené naznačuje, že pôvodne tu mohlo byť vlhké močaristé prostredie. V blízkosti nálezu ani v jeho okolí sme nezachytili stopy po existencii sídliska. Osídlenie z mladej doby bronzovej, zistené povrchovým zberom, evidujeme asi 750 m severne od miesta hromadného nálezu.

Hromadný nález bronzových predmetov z Košických Olšian predbežne rámcovo datujeme do stupňa HA.

HORTFUND VON BRONZEGEGENSTÄNDEN AUS KOŠICKÉ OLŠANY. Beim Graben einer Wasserleitungsrinne im Intravillan der Gemeinde Košické Olšany (Bez. Košice-Umgebung) wurde ein Hortfund von Bronzegegenständen entdeckt. Er lag in etwa 0,6 m Tiefe unter dem heutigen Geländeniveau in einer Schicht schwarzen leichten Tons. Er bestand aus Schmuck, Zierat und Gewandzubehör, Waffen und dem Fragment einer getriebenen Tasse. Insgesamt waren es etwa 290 ganze Gegenstände und Bruchstücke. Im Fund überwiegen Typen von Gegenständen, die mit der Pilinyer Kultur verknüpft werden und vereinzelt sind Gegenstände lausitzischen Charakters. In der Nähe des Hortfundes wurden keine Besiedlungsspuren festgestellt. Die Autorin nimmt an, daß die Gegenstände das Eigentum eines reichen Individuums oder einer Familie, evtl. ein Votivgeschenk waren. Vorläufig datiert sie sie rahmenhaft in die Stufe HA.

NOVÉ URNOVÉ POHREBISKO V GBELANOCH

Jozef Moravčík

Gbelany (okr. Žilina), obec, (M-34-98-B-c, 1 : 25 000, 79 : 162 mm), pohrebisko, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezov: Považské múzeum, Žilina.

V obci Gbelany sa našiel vo dvore L. Martinčeka urnový hrob lužickej kultúry (parcela č. 383/8). Pri výkope jamy za vstupom do objektu humna (35 m od brány) bol v hĺbke 90 cm od

povrchu v juhovýchodnom profile výkopu žiarový hrob, uložený v tvrdej ílovitej zemi žltého sfarbenia.

Pozostával z urny a misy, ktorá ležala na ústí dolnej nádoby uložená hore dnom. Urna stála vo zvislej polohe a jej výplň tvorili drobné spálené ľudské kosti. Okolo ústia nádoby sa nachádzali tri pieskovcové kamene, jeden prepálený.

Misa: široká, nízka, s rovným dnom a jedným uchom. Ústie lievikovite roztvorené a okraj vytiahnutý do výlevky. Telo je esovite profilované, farba čierna (obr. 63: 1).

Urna: hrncovitá nádoba, baňaté vydutie, rovné dno, ústie lievikovite roztvorené. Farba tmavohnedá (obr. 63: 2).

Podľa triedenia L. Veliačika (1983, S. 122-124, Abb. 6), možno hrob zaradiť na rozhranie II. a III. stupňa (BC/BD).

Hrob sa našiel 500 m západne od urnového pohrebiska známeho už od 60-tych rokov a skúmaného aj v r. 1980 (Moravčík 1981, s. 180-182, obr. 105: 5; 106).

Kým tieto nálezy patria v prostredí severného Slovenska až na záver urnových polí, hrob nájdený v r. 1996 možno zaradiť do staršieho obdobia. Zdá sa, že tu ide o samostatné pohrebisko, súčasné s nálezmi z Varína pri Hrádku, kde sa našlo viacero hrobov, naposledy v r. 1985 (Moravčík 1986, s. 162, obr. 68: 3, 4).

Literatúra

MORAVČÍK, J. 1981: Výsledky zisťovacích a záchranných výskumov Považského múzea v Žiline.

In: AVANS v r. 1980. Nitra, s. 180-182.

MORAVČÍK, J. 1986: Nálezy z Lednice, Púchova-Nimnice a Varína. In: AVANS v r. 1985. Nitra, s. 162.

VELIAČIK, L. 1983: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra.

NEUES URNENGRÄBERFELD IN GBELANY. Fund eines Urnenbrandgrabes in der Gemeinde Gbelany (Bez. Žilina) auf der Parzelle Nr. 338/8 in 90 cm Tiefe von der Oberfläche. Die Urne (Abb. 63: 2) war in vertikaler Lage abgestellt, angefüllt mit kleinen Leichenbrandresten und mit einer umgestülpten Schüssel überdeckt (Abb. 63: 1). Bei der Gefäßmündung drei Sandsteine, einer von ihnen durchglüht. Es wird an die Wende der Stufen BC/BD datiert.

NÁLEZ BRONZOVEJ SEKERY V TEPLIČKE NAD VÁHOM

Jozef Moravčík

Teplička nad Váhom (okr. Žilina), pravý breh Váhu (M-34-98-B-c, 1 : 25 000, 276 : 153 mm), náhodný nález z mladšej doby bronzovej. Predmet je uložený v Považskom múzeu v Žiline pod evid. č. 10 620.

Pri úprave násypu Vodného diela Žilina našla sa v štrkovitej vrstve na pravom brehu Váhu v chotári obce Teplička nad Váhom bronzová sekera s tulajkou. Predmet priniesol do múzea A. Skerlec, pracovník Váhostavu Žilina.

Opis: Bronzová sekera s tulajkou a uškom. Ústie tulajky je zosilnené dvoma plastickými prstenkami. Malé uško spája horný a dolný prstenec. Na tele sekery sú po dve plastické rebierka, ktoré vychádzajú z dolného prstenca smerom nadol a v spodnej časti sa oblúkovite zahýbajú smerom nahor. Rozmery: dĺ. 121 mm; Ø tulajky 36x42 mm; š. ostria 44 mm (obr. 64).

Tvarovo podobné sekery sa na území severozápadného Slovenska našli už dávnejšie ako samostatné nálezy (Horný Vadičov - Moravčík 1972) alebo v depotoch (Brvnište - Paulík 1965). Ich výzdoba a niektoré detaily sú síce čiastočne odlišné, ale všetky boli súčasťou kultúrneho dedičstva lužickej kultúry z mladšej doby bronzovej. Preto aj tento nález môžeme datovať na rozhranie HA/HB.

Literatúra

- MORAVČÍK, J. 1972: Najnovšie prírastky v archeologických zbierkach Považského múzea a galérie v Žiline. Vlastivedný zborník Považia, 11, s. 19-39, Tab. IX:11.
- PAULÍK, J. 1965: Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Archeologické Rozhľedy, 17, s. 338-342, obr. 114.

FUND EINER BRONZEAXT IN TEPLIČKA NAD VÁHOM. Die Bronzeaxt aus Teplička nad Váhom (Bez. Žilina) fand man bei der Zurichtung der Erdaufschüttung der Wasserstauanlage Žilina auf der rechten Seite der Waag. Die Axt (Abb. 64) stammt aus der jüngeren Bronzezeit und kann an die Wende von HA/HB datiert werden.

VÝSLEDKY PRIESKUMU V LUPČIANSKEJ DOLINE

Peter Mo sn ý

Národné pamiatkové a krajinné centrum SÚPS - krajské stredisko Banská Bystrica realizoval terénny prieskum v lokalite hradu Lupča za účelom zistenia najstaršieho osídlenia tohoto regiónu. Uloženie nálezov: Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - Krajské stredisko Banská Bystrica, depozit hrad Lupča.

a) Slovenská Lupča (okr. Banská Bystrica), svah s južným sklonom, výstavbou železničnej trate narušená kultúrna vrstva (M-34-111-D-a, 1 : 25 000, 385 : 355 mm).

Na pravobrežnej terase rieky Hron sa pravidelnými zbermi v miestach železničnej trate Slovenská Lupča - Banská Bystrica získal fragmentárny keramický materiál púchovskej kultúry z obdobia konca 3. stor., ako aj z doby osídlenia lokality Slovanmi v 10. stor.

b) Slovenská Lupča (okr. Banská Bystrica), poloha Brvnišťa, pravobrežná terasa rieky Hron (M-34-111-D-a, 1 : 25 000, 270 : 305 mm). Povrchovým zberom sa získali sídliskové nálezy z obdobia púchovskej kultúry - konca 3. stor. a začiatku 4. stor., ako aj slovanský črepový materiál z 9.-10. stor.

c) Slovenská Lupča (okres Banská Bystrica), poloha Pod skalou, vyvýšená terasa v pravobrežnej nivelete rieky Hron (M-34-111-D-a, 1 : 25 000, 340 : 337 mm). Povrchovým zberom sa získal bohatý sídliskový materiál z doby bronzovej. Lokalita bola osídlená ľuďmi lužickej kultúry.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEBEGEHUNG IM TAL LUPČIANSKA DOLINA. Begehung des Lupčianska-Tales im Einzugsbereich der Gran. Drei Fundstellen wurden festgestellt. 1. Slovenská Lupča (Bez. Banská Bystrica), Lage Konopiská, Siedlungsfunde der Púchov-Kultur und der Slawen. 2. Slovenská Lupča (Bez. Banská Bystrica), Lage Brvnišťa, Siedlungsfunde der Púchov-Kultur und der Slawen. 3. Slovenská Lupča (Bez. Banská Bystrica), Lage Pod skalou, Siedlungsfunde aus der Bronzezeit, Lausitzer Kultur.

SÍDLISKO BADENSKEJ KULTÚRY V NITRE-JANÍKOVCIACH

Gabriel Ne viz á n s k y

Nitra, časť Janíkovce (okr. Nitra), ul. Budayho 6, (M-34-133-A-b, 1 : 25 000, 352 : 184 mm), sídlisko, badenská kultúra, zber. Uloženie materiálu: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri kopaní žumpy za domom V. Kozára v máji 1986 sa narazilo na archeologické nálezy, čo majiteľ prostredníctvom J. Duraja ohlásil Archeologickému ústavu SAV v Nitre. Počas obhliadky náleziska v stenách výkopu v hĺbke 50-80 cm sme zistili asi 30-50 cm hrubú kultúrnu vrstvu. Získaný materiál pochádza väčšinou z vyhodenej zeminy. Na základe keramického materiálu narušené sídlisko datujeme do klasického stupňa badenskej kultúry (obr. 65).

SIEDLUNG DER BADENER KULTUR IN NITRA-JANÍKOVCE (Bez. Nitra). Im Mai 1996 störte man beim Ausschachten einer Abwassergrube hinter dem Haus auf der Gasse Budayho ul. 6 in Nitra, Teil Janíkovce, die Kulturschicht einer Siedlung der Träger der Badener Kultur. An Hand des Scherbenmaterials (Abb. 65) wird die Fundstelle in die klassische Stufe der Badener Kultur datiert.

KOSTROVÝ HROB Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ ZO ŽELIEZOVIEC

Gabriel Nevizánsky - Ondrej Ožďáni

Želiezovce (okr. Levice), Zlatnícka ul. č. 20, predtým Staré námestie, resp. maďarsky Kuldán tér, pred rodinným domom pána M. Nemčeka (45-24-10, 1 : 10 000, 15 : 144 mm; obr. 67), neskorá doba bronzová-doba halštatská, hrob kostrový, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Tekovské múzeum, Levice.

Výkopom plynofikačnej ryhy sa porušila severná časť hrobu, z ktorého M. Nemček vyzdvihol časť kostry, amforovitú vázu (obr. 67: 4), šálku (obr. 67: 3a-c), bronzovú tutulu (obr. 67: 5) a zvieracie kosti. Južná časť hrobu sa odborne preskúmala a zdokumentovala (obr. 67: 2). Kostra muža vo veku maturus II (určenie J. Jakaba), orientovaná v smere ZSZ-VJV ležala v hĺbke 58-60 cm na ľavom boku so skrčenými nohami a s rukami uloženými s najväčšou pravdepodobnosťou pozdĺž tela. Keramické prídatky pôvodne ležali asi tesne za lebku, resp. pri lebke nebožtíka, zvieracie kosti patriace ovci (určenie M. Fabiša) v severnej polovici hrobovej jamy.

Analogické nálezy k amforovitej váze sa zistili v prostredí kultúry Basarabi v severovýchodnom Bulharsku v kostrovom hrobe v Carevbrode (Čičikova 1968, s. 21, 22, 27, obr. 14; Hänsel 1976, s. 179), v juhovýchodnom Rumunsku na lokalite Izvoru Dulce (Vulpe 1986, s. 59, obr. 15: 1-3) a v Moldavsku na lokalite Șoldanești (Meljukova 1958, s. 66-68, obr. 20: 1-2). Genézu malej šálky možno odvodiť z domáceho severokarpatského prostredia obdobia neskorej doby bronzovej, pričom na základe výzdobných motívov ju možno dávať do súvislosti s lužickým, prípadne i podolským prostredím z obdobia záverečného stupňa neskorej doby bronzovej.

Na základe analýzy pohrebneho rítu sa kostrový hrob zo Želiezoviec, ktorý je zároveň prvým nálezom tohto druhu na dolnom Pohroní, jednoznačne musí priradiť k mezočsátskej kultúre.

Na základe nájdených keramických milodarov datujeme hrobový celok na záver neskorej doby bronzovej (HB3), resp. nevylučuje sa ani možnosť datovania až do počiatku stupňa HC1, teda do 7. stor. pred n. l.

Literatúra

- ČIČIKOVA, M. 1968: Keramika ot starata željazna epocha v Trakii. Archeologija, 10, 4, Sofija, s. 15-27.
- HÄNSEL, B. 1976: Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau. Teil I, II. Bonn.
- MELJUKOVA, A. I. 1958: Pamjatniki skifskogo vremeni lesostepnogo srednego Podnestrovja. In: Materialy i issledovanija po archeologii SSSR. 64. Moskva, s. 5-102.
- VULPE, A. 1986: Zur Entstehung der Geto-Dakischen Zivilisation. Die Basarabikultur. Dacia, 30, s. 49-89.

SPÄTBRONZEZEITLICHES KÖRPERGRAB AUS ŽELIEZOVCE. Die Autoren des Beitrags veröffentlichen ein durch eine Rinne teilweise gestörtes Körpergrab aus Želiezovce (Bez. Levice), das sie an Hand der Analyse des Bestattungsritus und Keramikinventars zur Mezőcsát-Kultur reihen. Den Grabverband datieren sie auf Grundlage der Keramikbeigaben in die ausgehende Spätbronzezeit (HB3), bzw. schließen sie auch nicht eine Datierungsmöglichkeit bis in die beginnende Stufe HC1 aus.

VÝSKUM V NIŽNEJ MYŠLI NA KOSCELKU

Ladislav Olexa - Peter Tajkov

Nižná Myšľa (okr. Košice-okolie), poloha Koscelek - tiež U kaplnky (M-34-127-B-b, 1 : 25 000, 7 : 121 mm), stredovek, zaniknutý dedinský kostol. Predbežné uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Collegium myssle - Klub priateľov archeologického výskumu v Nižnej Myšli, ako hlavný investor, v spolupráci s Farským úradom rímsko-katolíckej cirkvi v Nižnej Myšli a Obecným úradom realizovali v mesiacoch júl-október 1996 prvú etapu archeologického výskumu na zaniknutom sakrálnom objekte situovanom asi 1 km na juh od obce.

Objavené ruiny kostolíka sú v extraviláne obce Nižná Myšľa na miernej zalesnenej vyvýšenine nad vodným tokom riečky Olšavy. V bezprostrednom okolí stavby sa povrchovým prieskumom zistili osady z mladšej doby kamennej (kultúra s lineárnou keramikou) a zo stredoveku (12.-15. stor.).

Skúmaná lokalita niesla náznaky terénnych reliktov po zaniknutej architektúre. Postupným odstránením sekundárnych vrstiev boli odkryté základy kostola a zachytila sa aj časť prikostolného cintorína. Stavba má klasickú orientáciu V-Z, aká býva u kostolov včasného a vrcholného stredoveku, avšak s výraznou odchýlkou od základnej osi. Pôdorys kostola je napriek porušeniu juhovýchodnej časti presbytéria dobre čitateľný. Nadzákladové murivo bolo zachované od 30 cm do 100 cm. Celková dĺžka kostola je 14,5 m a jeho šírka 8 m. Vnútorne rozmery lode sú 8x6,5 m.

Stavba bola postavená na nestabilnom sprašovom podloží, preto ju zabezpečili opornými piliermi na západnej strane, neskôr takto spevnili aj sakristiu. Pri odkrývaní západného záveru kostola sa zistil vstup široký 130 cm.

Rozlíšili sme tri stavebné fázy výstavby kostola.

Prvá fáza predstavuje samotnú stavbu lode a presbytéria s opornými piliermi na rohoch západnej časti s rozmermi 170x110 cm. Druhou fázou stavby bolo postavenie sakristie, ktorú pribudovali k severnej časti apsidy. Vstup do sakristie bol riešený z presbytéria a má šírku 120 cm. V sakristii bola zistená tehlová dlažba tvorená tzv. gotickou palcovou tehlou zapustenou do vápennej hmoty. V druhej fáze boli k západnému múru sakristie pristavané ďalšie dva oporné piliere. V tejto fáze bol zosilnený aj JZ rohový oporný pilier lode o 50 cm. Archeologickým výskumom sa zatiaľ nezistili žiadne architektonické detaily. Našla sa však masívna kamenná platňa s rozmermi 120x50 cm. Ležala v sekundárnej polohe pri vonkajšom južnom murive kostola - pravdepodobne to bola oltárna kamenná doska. Vo fragmentoch sa zachovala tehlová dlažba v SV časti lode a miestami aj vápenná omietka, najlepšie na pilieroch víťazného oblúka. V strede apsidy sa zachytili aj zvyšky základov oltárnej menzy. Za nimi bol otvor s rozmermi 15x15 cm, hlboký 50 cm, ktorý slúžil na vylievanie svätej vody po liturgickom obraze.

Škálu archeologických nálezov tvoria zatiaľ okrem množstva ľudských kostí zo sekundárnych polôh len črepy zo stavebnej jamy, ktorá bola vyhlbená čiastočne pod severným múrom sakristie. V tomto objekte, zatiaľ len čiastočne preskúmanom, boli črepy rámcovo datované do 13. stor., našli sa tam aj prepálené zvieracie kosti.

Cieľom ďalších prác bude ukončenie výskumu, lokalizovanie súvekej stredovekej dediny a v spolupráci s pamiatkovými orgánmi konzervovanie odkrytých ruín. V budúcnosti by mal tento sakrálny objekt slúžiť príležitostným liturgickým obradom.

AUSGRABUNG IN NIŽNÁ MYŠĽA-NA KOSCELKU. Bei der Gemeinde Nižná Myšľa (Bez. Košice-Umgebung) verwirklichten die Zweigstelle des AI der SAW Košice und das Collegium myssle - Klub von Freunden der archäologischen Forschung in Nižná Myšľa, die erste Etappe von Arbeiten auf dem abgegangenen mittelalterlichen Sakralobjekt. Erfasst wurden Ruinen der Kirche mit rechtwinkligem Presbyterium und ein Abschnitt des gestörten Kirchenfriedhofes. Das Objekt wurde Ende des 13. Jh. erbaut und wurde wahrscheinlich im Verlauf des 15. Jh. wüst. Länge der Kirche 14,5 m, Breite 8 m, erhaltene Mauern von 30-100 cm Höhe. In der Apsis erhielten sich Fundamente der Altarmensa, die steinerne Altarplatte war in sekundärer Lage neben dem Bau. An die Nordwand der Apsis wurde später eine rechtwinklige Sakristei angebaut und

die Stabilität der Kirche sicherten sechs Stützpfeiler. Nach Abschluß der Grabungsarbeiten und der nachfolgenden Konservierung der Baureste soll dieses Sakralobjekt eventuellen liturgischen Zeremonien dienen.

PRAVEKÉ OSÍDLLENIE V CHOTÁRI MESTA MODRÝ KAMEŇ

Ondrej Ožďáni - Václav Furmánek

Modrý Kameň (okr. Veľký Krtíš), 1. poloha Pod Katovkou (46-21-16, 1 : 10 000, 330 : 18 mm - predpokladaný stred lokality), stredná doba bronzová (pilinská kultúra), sídlisko; 2. poloha Babka (46-21-16, 1 : 10 000, 294 : 57 mm - predpokladaný stred lokality), neolit mladý - eneolit (?), doba bronzová stredná (kultúra pilinská), sídlisko, pohrebisko (?), amatérsky zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka M. Kysuckého z Veľkého Krtíša.

Pri príležitosti prieskumu Pohanského vrchu v Horných Plachtinciach (pozri príspevok autorov v tomto zborníku) sme dňa 16. júla 1996 navštívili M. Kysuckého vo Veľkom Krtíši (Lučenecká 45), miestneho záujemcu o archeológiu a históriu, ktorý uskutočňuje amatérsky zber v širšom okolí mesta. Po obhliadke ním zozbieraných archeologických nálezov sme si vyžiadali na odborné zdokumentovanie a vyhodnotenie väčší súbor materiálu pochádzajúceho z katastra mesta Modrý Kameň, ktorého lokalizácia bola pomerne aj presne fixovaná na mape v mierke 1 : 5 000, a vzhľadom na samostatne balené celky predstavuje aj relatívne cenné pramenné informácie.

1. Poloha Pod Katovkou. Lokalita sa nachádza asi 1750 m od mysleného stredu Modrého Kameňa smerom na juhovýchod, vľavo od štátnej cesty 2. triedy v smere Modrý Kameň - Dolné Strháre a 300 m (stred lokality) vpravo od kóty 343,2 v priestore Lazy. Ide vlastne o južné svahy výšiny, postupne klesajúcej do kotlinky, v ktorej sa nachádza už spomenutá štátna cesta 2. triedy (obr. 68: 1 - poloha a).

Z opísaného priestoru sa zberom získal pomerne početný archeologický materiál, ktorý podľa údajov M. Kysuckého na mape v mierke 1 : 5 000, pochádza zo štrnástich "ložísk", predstavujúcich zrejme samostatné, orbou zničené objekty. Rozmery celkovej plochy, na ktorej sa nálezy vyzbierali, zaberajú priestor s rozsahom 6 ha (400x150 m). V súbore dominujú predovšetkým zlomky keramiky pilinskej kultúry, ktoré reprezentujú takmer všetky všeobecné tvary, hoci sa vyskytli i typy menej frekventované. Veľmi časté sú črepy z masívnych hrncov s lalokovite vodorovne von vytiahnutým okrajom ústia (obr. 69: 7), ďalej fragmenty z rôzne profilovaných mís, ako aj z mís s oblými či kónickými stenami, zlomky šálok (obr. 68: 7), amfor (obr. 69: 4) a amforiek (obr. 69: 6). Vyskytli sa aj zlomky džbáňok. V súbore evidentne prevažuje hrubostenná keramika nad tenkostennou. V jednom prípade sa vyskytol aj fragment pyrauna.

Tkáčske závažia sú zastúpené tromi typmi. V tvare hlinených kruhových obručí (obr. 2: 9), v tvare bochníkov (obr. 68: 10) a nakoniec v tvare zrezaných ihlanov. Jedno ihlancovité závažie má užšiu hornú plochu zrezanej časti zdobenú odtlačkami šnúry (povrazu), ktoré sú symetricky krížovite umiestnené okolo vertikálneho otvoru (obr. 69: 11). Škálu keramického inventáru dopĺňajú fragmenty praslenov, model hlineného kolieska so stredovým otvorom a hlinený terčik (obr. 68: 5).

Z kovových nálezov hodno spomenúť malý bronzový korálik a amorfný zlomok bronzového predmetu. Prekvapujúcim nálezom sú tri sklené, azúrovomodré koráliky, z toho dva vo fragmentoch. Na lokalite sa našli aj radiolaritové úštepy (obr. 69: 1, 2, 5) a jedno jadro (obr. 69: 3), ktoré ťažko časovo zaradiť.

Opísaný materiál umožňuje konštatovanie, že v polohe Pod Katovkou sa nachádza rozsiahle sídlisko pilinskej kultúry, ktoré predbežne datujeme do stredného stupňa pilinskej kultúry, do stupňa BB2/BC1. Nálezy sklených korálikov, bronzového koráliku a niektoré fragmenty malých, tenkostenných nádobiek naznačujú, že v uvedenom priestore by sa mohlo nachádzať aj žiarové pohrebisko pilinskej kultúry, hoci treba priznať, že spomenuté predmety nenesú stopy žiaru.

2. Poloha Babka. Nachádza sa asi 400 m na juhojuhovýchod od polohy pod Katovkou, na východnom svahu výšiny Babka (kóta 365 m) a vpravo od štátnej cesty 2. triedy v smere Modrý Kameň - Dolné Strháre (obr. 68: 1 - poloha b).

Z náleziska v polohe Babka, ktoré, zdá sa, je oproti predchádzajúcemu rozsahom menšie (ide o plochu s rozmermi okolo 100 x 50 m), pochádza kvantitatívne menej materiálu. Na mape v mierke 1 : 5000 sú vyznačené len dva body s nálezmi, ktoré vlastne predstavujú severnú a južnú hranicu výskytu nálezov.

Chronologicky medzi najstaršie nálezy na lokalite patrí nepochybne zlomok serpentinitového sekeromlatu s prevrtaným otvorom na osadenie poriska (obr. 68: 2), ktorý je nemožné presne datovať vzhľadom na výskyt tohto typu predmetu v časovom rozpätí od doby mladého neolitu (lengyelská kultúra) až po obdobie eneolitu. Snáď s nálezom sekeromlatu súvisia aj radiolaritové a kremencové artefakty.

Črepový materiál patrí nepochybne strednému stupňu pilinskej kultúry a rámcovo je ho možné datovať do stupňa BB2/BC1. Zlomky keramiky najčastejšie pochádzajú z rôzne profilovaných mís (obr. 68: 9), prípadne z mís s oblým telom vydutia a mierne dovnútra vtiiahnutým okrajom ústia (obr. 68: 6). Časté sú aj zlomky z amfor a amforiek, ktorých plecia sú zdobené vertikálnymi žliabkami (obr. 68: 3, 8), prípadne s prsovitými vypuklinami, žliabkovanými poloblúkmi a jamkami (obr. 69: 8, 10). Vyskytli sa aj fragmenty šálok (obr. 68: 4) a hrncov. Aj v tomto prípade prevažuje hrubostenná keramika nad tenkostennou.

Záverom celkom oprávnené môžeme konštatovať, že ide o materiál zo sídliska, ktoré možno súvisí aj so sídliskom v polohe Pod Katovkou. Na ploche obidvoch polôh bude nevyhnutné vykonať odborný prieskum za priaznivých terénnych podmienok a posúdiť, či sa v danom priestore v strednej dobe bronzovej nachádzala väčšia sídlisková aglomerácia alebo či sa posun v osídlení polôh dá vysvetliť chronologickým faktorom.

URZEITLICHE BESIEDLUNG IM STADTKATASTER VON MODRÝ KAMEŇ. Die Autoren des Beitrags erhielten von M. Kysucký aus Velký Krtíš (Gasse Lučenecká ul. 45) zur fachlichen Dokumentierung und Auswertung eine größere Kollektion urzeitlicher Funde, die der erwähnte, an der regionalen Geschichte interessierte örtliche Amateur als Lesefunde im Stadtkataster von Modrý Kameň gewann (Bez. Velký Krtíš). Die zur Aufarbeitung übergebenen Funde stammen aus zwei unmittelbar benachbarten Lagen und ihre Lokalisierung ist verhältnismäßig genau auf der Karte im Maßstab 1 : 5 000 fixiert. 1. Lage Pod Katovkou (Abb. 68: 1a). Die Ausmaße der Fläche, auf der die Funde aufgesammelt wurden, nehmen einen Raum von 6 ha ein (400 x 150 m). In der Kollektion dominieren Keramikscherben der Pilinyer Kultur. Häufig vertreten sind Scherben massiver Töpfe mit lappenförmig ausladendem Mündungsrand (Abb. 69: 7), Fragmente von verschiedenen profilierten Schüsseln, wie auch von Schüsseln mit gerundeten oder konischen Wänden, Tassenbruchstücke (Abb. 68: 7), Scherben von Amphoren (Abb. 69: 4), von kleinen Amphoren (Abb. 2: 6) und Krügen. Dickwandige Keramik dominiert evident über die dünnwandige. In einem Falle ist auch ein Pyraunos-Fragment vorgekommen. Webgewichte sind in der Form tönerner runder Scheiben vertreten (Abb. 69: 9), weiters in Brotlaib-Form (Abb. 68: 10) und als Kegelstümpfe. Ein kegelstumpfförmiges Exemplar hat auf der oberen Fläche Schnurverzierung (Abb. 69: 11). Die Skala des Keramikinventars ergänzen Spinnwirtelbruchstücke, das Modell eines Tonrädchens mit zentralem Loch und eine Tonscheibe (Abb. 68: 5). Aus Metall vertreten war eine Bronzeperle und ein amorphes Bruchstück eines Bronzegegenstandes. Das Fundinventar bereichern drei azurblaue Glasperlen. Die Fundstelle ergab auch Radiolaritabschläge und ein Kernstück (Abb. 69: 1-3, 5), die sich zeitlich nur schwer einstufen lassen. Das beschriebene Material ermöglicht die Konstatierung, daß sich in der Lage Pod Katovkou eine umfangreiche Siedlung der Pilinyer Kultur befindet, die vorläufig in die mittlere Stufe dieser Kultur datierbar ist, in ihre Stufe BB2/BC1. Die Funde von Glasperlen, der Bronzeperle und manche Fragmente kleiner dünnwandiger Gefäße deuten an, daß sich im angeführten Raum auch ein Brandgräberfeld der Pilinyer Kultur befinden könnte. 2. Lage Babka. Sie befindet sich ca. 400 m südöstlich der Lage Pod Katovkou, am Osthang der Anhöhe Babka (Kote 365 m) und rechts von der Staatsstraße 2. Klasse, in Richtung Modrý Kameň - Dolné Strháre (Abb. 68: 1). Zu den chronologisch ältesten Funden auf der Fundstelle gehört zweifellos das Bruchstück einer Serpentin-Hammeraxt (Abb. 68: 2), die nicht genau datierbar ist, und zwar in Anbetracht des Vorkommens dieses Typs von Gegenständen in der Zeitspanne vom Jungneolithikum (Lengyel-Kultur) bis zum Äneolithikum. Vielleicht hängen mit dem Fund der Hammeraxt auch die Radiolarit- und Quarzitsilexe

zusammen. Das Scherbenmaterial gehört zweifellos in die mittlere Stufe der Pilinyer Kultur und kann rahmenhaft in die Stufe BB2/BC1 datiert werden. Die Keramikscherben stammen am häufigsten von verschiedenen profilierten Schüsseln (Abb. 68: 9), eventuell von bauchigen Schüsseln mit mäßig eingezogenem Mündungsrand (Abb. 68: 6). Häufig sind auch Scherben von Amphoren und kleinen Amphoren, deren Schultern mit Vertikalkanneluren verziert sind (Abb. 68: 3, 8), eventuell mit hohlen Spitzbuckeln, kannelierten Halbbögen und Grübchen (Abb. 69: 8, 10). Vorgekommen sind auch Fragmente von Tassen (Abb. 69: 4) und Töpfen. Auch in diesem Falle überwiegt dickwandige Keramik über die dünnwandige.

ĎALŠIE PRIESKUMY NA HRADISKU KYJATICKEJ KULTÚRY V OBCI HORNÉ PLACHTINCE

Ondrej Ožďáni - Václav Furmánek

Horné Plachtince (okr. Veľký Krtíš), Pohanský vrch (46-12-14, 1 : 10 000, 6 : 142 mm - kóta 501 m n. m. a 9 : 128 mm - miesto narušenia severného valu), doba bronzová mladšia a neskorá, hradisko, fortifikácia, prieskum. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Modrý Kameň.

Vzhľadom na skutočnosť, že informácie tak o geograficko-terénnych pomeroch celej lokality v polohe Pohanský vrch v katastri obce Horné Plachtince, ako aj o fortifikačnom systéme hradiska, jeho význame, staršej literatúre a o situácii súvisiacej s intencionálnym narušením jeho jednotlivých častí v r. 1993 doposiaľ neznámym páchatelom sme už pomerne podrobne podali v príspevku v predchádzajúcej ročenke AVANS-u (Furmánek - Ožďáni 1997, s. 48-49), teraz sa sústreďujeme len na zverejnenie tohtoročných výsledkov obhliadok hradiska a dosiahnutého stavu zabezpečenia jeho ochrany ako významnej nadregionálnej kultúrnej pamiatky.

V súvislosti s pokračujúcimi rokovaniami s orgánmi štátnej správy vo Veľkom Krtíši (Obvodný úrad MŠS, Okresný úrad MŠS) a v Banskej Bystrici (Krajský úrad MŠS) na jednej strane a s Pamiatkovým úradom, regionálnym strediskom v Lučenci, ale hlavne s lesnou správou štátnych lesov (Stredoslovenské lesy š. p. v Banskej Bystrici, Stredoslovenské lesy š. p., Odštepny lesný závod v Modrom Kameni) na strane druhej o dohodnutí, zabezpečení a realizácii konkrétnych opatrení, ktoré by vytvorili plne garantujúcu a dlhodobú ochranu lokality v polohe Pohanský vrch, sme v dňoch 8. mája a 16. júla 1996 vykonali ďalšiu obhliadku hradiska spolu so zástupcami uvedených inštitúcií. Počas prieskumov sa uskutočnil aj zber materiálu, predovšetkým v profile severozápadného ohybu valu nad severnou bránou, kde bola časť fortifikácie násilne obnažená takmer do trojmetrovej hĺbky od koruny valu (obr. 70: 1; Furmánek - Ožďáni 1997, s. 48). Zberom sa získala menšia kolekcia črepov, z ktorých niektoré možno jednoznačne použiť tak na datovanie vzniku časti porušenej fortifikácie, ako aj na kultúrne zaradenie celého hradiska.

Opis nálezov (zber 8. mája 1996)

1. Zlomok z okraja väčšej profilovanej misy s vodorovne von vyhnutým okrajom ústia. Čierny povrch zvonka leštený. Rozmery: dĺ. zlomku 3,8 cm, hr. 0,9 cm (obr. 70: 2). Pilinsko-kyjatický horizont.

2. Fragment hrnca s von vyhnutým okrajom ústia a mierne kónickým hrdlom. Tmavohnedý povrch hladný. Rozmery: hr. črepu 0,7 cm (obr. 70: 5). Pilinsko-kyjatický horizont.

3. Črep z pliec amforovitej vazy so šikmo hranenými pleciami. Na dolnej časti hrdla nasadaajúceho na plecia bol pravdepodobne zväzok paralených vodorovných žliabkov, z ktorých sa zachovala časť jedného. Hnedošedý povrch leštený. Rozmery: v. črepu 4,5 cm, š. 6,4 cm, hr. 0,9 cm, š. medzi vrcholmi hranených plôch 1,4 cm (obr. 70: 8). Kultúra kyjatická.

4. Päť zväčša hrubostenných atypických črepov, pochádzajúcich z väčších nádob (amforovité vazy, misy), ktoré môžeme rámcovo datovať do mladšej, resp. až neskoršej doby bronzovej.

(Zber 16. júla 1996)

5. Fragment z misy s mierne dovnútra zahnutým okrajom ústia. Tmavošedý až čierny povrch dokonale vyhladený. Rozmery: v. 2,1 cm, hr. 0,66 cm (obr. 70: 3). Kultúra kyjatická.

6. Zlomok z okraja hrnca. Hnedošedý povrch je hladný. Črep bol čiastočne sekundárne prepálený. Rozmery: v. 4,3 cm, hr. 0,9 cm (obr. 70: 4). Mladšia až neskorá doba bronzová.

7. Okrajový črep z hrncovitej alebo misovitej nádoby. Svetlohnedý povrch je hladený. Rozmery: v. 4,8 cm, hr. 0,76 cm (obr. 70: 6). Mladšia až neskorá doba bronzová.

8. Fragment z amforovitej vázy so šikmo hranenými plecami. Tesne pod rozhraním hrdla a pliec sa nachádza horizontálne nasadený plastický výčnelok, ktorý je zdobený šikmými paralelnými žliabkami, v dolnej časti nepresahujúcimi cez vrchol šikmého hranenia. Vonkajší povrch čierny, kovovo lesklý, vnútrošok črepu má hnedú farbu. Rozmery: v. 5,2 cm, š. 6,5 cm, hr. 0,8 cm, š. medzi vrcholmi hranených plôch 1,5 cm (obr. 70: 7). Kultúra kyjatická.

9. Zlomok z okraja misy s kónickými stenami. Hnedočierny povrch je hladený. Rozmery: v. 6,8 cm, š. 6,9 cm, hr. 0,7 cm (obr. 70: 9). Kultúra kyjatická.

10. Fragment okraja z hrubostennej nádoby, pravdepodobne zo zásobnice, resp. z veľkej amfory s kónickým hrdlom. Hnedočierny povrch je hladený. Rozmery: v. 6,9 cm, hr. 1,5 cm (obr. 70: 10). Kultúra kyjatická.

11. Zlomok z dna amforovitej nádoby. Čierny povrch hladený. Rozmery: 1,1 cm. Mladšia až neskorá doba bronzová.

12. Zlomok z kónického hrdla amfory. Čierny povrch hladený. Rozmery: v. črepu 6,7 cm, hr. 1,0 cm. Kultúra kyjatická.

13. Atypický zlomok z tenkostennej nádoby. Čierny povrch hladený. Rozmery: hr. 0,54 cm. Mladšia až neskorá doba bronzová.

14. Osem atypických, zväčša hrubostenných črepov z hrncovitých a amforovitých nádob. Mladšia až neskorá doba bronzová.

Doterajšie staršie nálezy keramiky z lokality Pohanský vrch umožnili vysloviť reálne podloženú domnienku, že hradisko patrí kyjatickej kultúre. Jeho vznik je však už možné predpokladať v pilinsko-kyjatickom horizonte. Tento názor je plne podporovaný aj vyššie zverejneným súborom nálezov, ktoré, ako už bolo spomenuté, pochádzajú zo zásypu telesa zničeného valu. Z jeho profilu sa získali jednoznačne tak mladopilinské črepy (obr. 70: 2, 5), ako aj materiál nepochybne reprezentujúci už kyjatickú kultúru (obr. 70: 7-10). Z toho jasne vyplýva, že val hradiska v jeho severozápadnom ohybe nad severnou bránou (obr. 70: 1) sa musel budovať už v čase existencie kyjatickej kultúry v areáli Pohanského vrchu, čo však evokuje aj zatiaľ pracovnú hypotézu o prinajmenšom dvoch stavebných fázach opevnenia. K vyriešeniu problému, či počiatky fortifikácie možno skutočne spájať už so záverečným stupňom pilinskej kultúry v stupni HA1, môže prispieť až cielený archeologický výskum. Doklady o osídlení areálu v tomto časovom období sú však už dnes celkom presvedčivé, čo už pred dvadsiatimi rokmi konštatoval aj jeden z autorov tohto príspevku (Furmánek 1977, s. 328).

Záverom chceme zdôrazniť, že multilaterálne rokovania s príslušnými v člárku uvedenými inštitúciami sa podarilo do viesť do úspešného konca. Hradisko kyjatickej kultúry v polohe Pohanský vrch, ktoré je kultúrnou pamiatkou zapísanou v Ústrednom zozname KP SR pod č. Ss/2234, je od jesene r. 1996 dlhodobo chránené. Opatrenia súvisiace s jeho ochranou, ktoré sa doteraz podnikli a ktoré sa v najbližšom období budú ešte len realizovať, dovoľujú sa nádejať, že celý areál sa v súčasnom stave zachová i v budúcnosti.

V júli 1996 Stredoslovenské lesy š. p., Odštepny lesný závod v Modrom Kameni v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre priamo v teréne vyznačil farebnými značkami hranice záujmového územia, t.j. priestor presahujúci o niekoľko metrov vlastný areál hradiska, v celkovej dĺžke asi 2 km. V súčasnej dobe sa označenie hraníc zabezpečuje trvalými hraničnými kopcami s dubovými stĺpkami. Následne pred najbližšou obnovou lesného hospodárskeho plánu bude celé hradisko geodeticky zamerané a oslobodené od hospodárskych úloh, čo znamená definitívne ukončenie ťažby dreva a s tým súvisiacich lesných a zemných prác poškodzujúcich terén.

Literatúra

FURMÁNEK, V. 1977: Pilinyer Kultur. Slovenská Arch., 25, s. 251-370.

FURMÁNEK, V. - OŽDÁNI, O. 1977: Nálezy keramiky z hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 48-49.

WEITERE ERKUNDUNGEN AUF DEM BURGWALL DER KYJATICE-KULTUR IN DER GEMEINDE HORNÉ PLACHTINCE. Im Mai und Juli 1996 realisierten die Autoren des Beitrags in

der Lage Pohanský vrch im Gemeindekataster von Horné Plachtince (Bez. Veľký Krtíš) eine Besichtigung des Burgwallareals der Kyjatice-Kultur und seiner beschädigten Teile aus dem J. 1993 (Furmánek - Ožďáni 1997, S. 48-49). Die Erkundung erfolgte im Zusammenhang von Besprechungen und Vereinbarungen mit Organen der staatlichen Verwaltung in Veľký Krtíš und Banská Bystrica, mit dem Denkmalinstitut, dem regionalen Zentrum in Lučenec und mit dem Forstinstitut Stredoslovenské lesy, š. p. in Banská Bystrica und mit seiner Zweigstelle š. p. in Modrý Kameň, über die Sicherung des langfristigen Schutzes der Lokalität als bedeutendes Kulturdenkmal. Durch Lesefunde, vor allem im Profil der nordwestlichen Wallbiegung über dem Nordtor, wo man einen Teil der Fortifikation gewaltsam bis in eine Tiefe von 3 m von der Wallkrone entblößt hatte (Abb. 70: 1; Furmánek - Ožďáni 1977, S. 48), wurde eine kleinere Scherbenkollektion gewonnen, aus welcher manche Stücke eindeutig sowohl für die Datierung der Entstehung des gestörten Fortifikationsteiles als auch für die kulturelle Einstufung des ganzen Burgwalls verwendbar sind. Bereits ältere Keramikfunde von der Fundstelle Pohanský vrch ermöglichten es, die real begründete Vermutung zu äußern, daß der Burgwall zweifellos der Kyjatice-Kultur angehört, dessen Entstehung jedoch bereits im Piliny-Kyjaticer Horizont vorausgesetzt werden kann. Vollauf gestützt ist diese Ansicht auch durch den jetzt veröffentlichten Fundverband, der, wie bereits erwähnt wurde, aus der Verfüllung des vernichteten Wallkörpers stammt. Aus seinem Profil gewann man eindeutig sowohl Jungpilinyer Scherben (Abb. 70: 2, 5) als auch ein Material, das zweifellos bereits die Kyjatice-Kultur repräsentiert (Abb. 70: 7-10). Daraus geht klar hervor, daß der Wall dieser Anlage in seiner Nordwestbiegung über dem Nordtor (Abb. 70: 1) schon zur Zeit der Existenz der Kyjatice-Kultur im Areal von Pohanský vrch gebaut worden sein mußte, was jedoch auch auf die vorderhand nur Arbeitshypothese über mindestens zwei Bauphasen der Befestigung hinweist. Zur Lösung des Problems, ob die Anfänge der Fortifikation tatsächlich bereits mit der Endstufe der Pilinyer Kultur HA1 verknüpfbar sind, kann eine gezielte archäologische Grabung beitragen. Die Belege über die Besiedlung des Areals der Fundstelle in diesem Zeitabschnitt sind jedoch schon heute ganz überzeugend, was bereits vor 20 Jahren auch einer der Autoren dieses Beitrags konstatiert hat (Furmánek 1977, S. 328). Im Abschluß des Beitrags wird auf die erfolgreiche Lösung des garantierten Schutzes des Burgwalls der Kyjatice-Kultur hingewiesen, der als Kulturdenkmal im zentralen Verzeichnis der Kulturdenkmäler der Slowakischen Republik unter Nr. Ss/2234 eingetragen ist. Im Juli 1996 hat das Forstinstitut Stredoslovenské lesy š. p., seine Zweigstelle in Modrý Kameň in Zusammenarbeit mit dem Archäologischen Institut der SAW zu Nitra direkt im Gelände mit Farbmarkierungen die Grenzen des Interessengebietes angedeutet, d. h. den Raum des eigentlichen Burgwallareals in der Gesamtlänge von ca. 2 km. Gesichert ist zur Zeit die Bezeichnung der Grenzen durch dauerhafte Grenzhügel mit Eichenpfosten. Nachfolgend wird vor der allernächsten Erneuerung des Forstwirtschaftsplanes der ganze Burgwall geodätisch vermessen und von wirtschaftlichen Aufgaben befreit werden. Dies bedeutet das definitive Ende des Holzabbaues und der damit zusammenhängenden Wald- und Erdarbeiten, welche das Gelände schädigen.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z PASTOVIEC

Ondrej Ožďáni - Gabriel Nevizánsky

Pastovce (okr. Levice), intravilán obce (46-31-02, 1 : 10 000, 269 : 351 mm - miesto zberu), doba bronzová staršia, vrcholný stredovek, sídlisko, prieskum, zber. Uloženie nálezov: Tekovské múzeum, Levice.

Dedina Pastovce, ktorá je prihraničnou obcou s Maďarskom, sa nachádza na dolnom Poiplí v Ipelskej nive a v Podunajskej pahorkatine ako väčšej geomorfologickej jednotke. Stred obce leží v nadmorskej výške 150 m. Autori článku ju navštívili dňa 12. júla 1996, kde sa v jej intraviláne snažili presnejšie lokalizovať miesto staršieho nálezu hrobu ludanickej skupiny z r. 1932, ktorý bol pôvodne nesprávne datovaný do staršej doby bronzovej (Eisner 1933-1934, s. 174). Dnes sú funerálne nálezy zo spomenutého hrobu uložené v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici a odbornej verejnosti ich sprístupní G. Nevizánsky.

Počas obhliadky obce sme na súkromnom poličku, či skôr na ploche neohradenej záhradky, ktorá je situovaná približne 50 m severne od dnešného kostola reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku (obr. 71: 1), našli menší súbor pravekej a stredovekej keramiky. Ďalším prieskumom sme zistili, že nálezisko je omnoho rozsiahlejšie a rozprestiera sa na ploche asi 200x200 m. Situované je na terase v priemernej nadmorskej výške 120 m tesne nad Ipľom, ktorý ho z východu meandrovite obteká, čím vzhľadom na úroveň hladiny rieky, nachádzajúcej sa asi 110-112 m n. m., nadobúda zo strany od rieky charakter ostrožnej lokality. Severovýchodný a východný svah terasy pomerne prudko klesá do bývalého inundačného územia, smerom južným, západným a severozápadným terén lokality klesá už pozvoľne (obr. 71: 1). V súčasnosti sa na celej ploche nachádzajú rodinné domy so záhradami, čím sa lokalita stala pre výskum, ale aj pre podrobnejší prieskum takmer neprístupná.

Opis nálezov

1. Zlomok okraja misky alebo šálky. Hladený povrch je čiernej farby, hr. črepu 0,7 cm (obr. 71: 2). Doba bronzová staršia.
2. Črep z vydutia tela nádoby. Hnedošedý povrch je zdobený paralelnými dvojicami šikmých i vertikálnych rýh, hr. črepu 0,6 cm (obr. 71: 3). Doba bronzová staršia.
3. Zlomok z hrncovitej nádoby. Čierny povrch zahladzovaný, zdobený zväzkom paralelných rýh a rytými, ostro lomenými vlnovkami, hr. črepu 0,7 cm (obr. 71: 4). Vrcholný stredovek (11.-12. stor.).
4. Zlomok z vydutia hrncovitej nádoby. Hladený povrch hnedej farby zdobený paralelnými zväzkami rytých línií, hr. črepu 0,9 cm (obr. 71: 5). Vrcholný stredovek (11.-12. stor.).
5. Okrajový zlomok hrncovitej nádoby. Hnedošedý povrch hladený, hr. črepu 0,8 cm (obr. 71: 6). Doba bronzová staršia.
6. Zlomok z okraja amfory s von vyhnutým okrajom ústia. Čierny povrch kovovo lesklý, hr. črepu 0,7 cm (obr. 71: 7). Doba bronzová staršia.
7. Päť atypických hrubostenných črepov z väčších nádob. Doba bronzová staršia.

Na základe predloženého črepového materiálu záverom konštatujeme, že v intraviláne Pastoviec v priestore opísanej polohy sa nachádza sídlisková lokalita zo staršej doby bronzovej a stredoveké sídlisko. Kým nálezisko zo staršej doby bronzovej patrí s najväčšou pravdepodobnosťou maďarovskej kultúre, stredoveké osídlenie treba s určitou opatrnosťou rámcovo datovať do 11.-12. stor. Je viac ako pravdepodobné, že súvisí s jadrom bývalej stredovekej dediny menom Paztuh, o ktorej prvá písomná zmienka pochádza z r. 1135 a s ktorou nepochybne súvisia aj už skôr zistené kostrové hroby z 11.-12. stor., vzdialené od miesta zberu našich nálezov asi 150-200 m juhozápadným smerom (Bialeková 1989, s. 161). Prieskumom sme zatiaľ nezistili žiadnu fortifikáciu.

Literatúra

- BIALEKOVÁ, D. (Ed.) 1989: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia. I. Nitra, s. 161.
- EISNER, J. 1933-1934: Prehistorický výzkum na Slovensku a v Podkarpatské Rusi roku 1932 a 1933. In: Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti. 27-28. Turčiansky sv. Martin, s. 166-189.

SIEDLUNGSFUNDE AUS PASTOVCE. Im Beitrag sind die Geländeerkundungsergebnisse vom 12. Juli 1996 in der Gemeinde Pastovce (Bez. Levice) publiziert. Während der Lokalisierung des älteren Fundes eines Körpergrabes der Ludanice-Gruppe vom J. 1932, das ursprünglich unrichtig in die ältere Bronzezeit datiert wurde (Eisner 1933-1934, S. 174), konnten die Autoren des Beitrages eine Keramikkollektion aus der älteren Bronzezeit und dem Hochmittelalter (11.-12. Jh.) feststellen. Der Platz, wo die Lesefunde gewonnen wurden, liegt ca. 50 m nördlich der reformierten Kirche in der Slowakei (Abb. 71: 1) und bildet den Bestandteil einer Lokalität größeren Ausmaßes auf einer Fläche von 200x200 m Ausmaß auf der Terrasse des Eipelflusses. In Anbetracht der erhöhten Lage der Fundstelle 120 m über dem Wasserspiegel der Eipel (110-112 m Überseehöhe), erlangt sie den Charakter einer Spornsiedlung. Die älterbronzezeitliche Siedlung kann an Hand des Scherbenmaterials mit größter Wahrscheinlichkeit zur Maďarovce-Kultur gereiht werden (Abb. 71: 2, 3, 6, 7). Die mittelalterliche Besiedlung (Abb. 71: 4, 5) kann zweifellos mit dem Kern des ursprünglichen mittelalterlichen Dorfes mit dem Namen Paztuh

zusammenhängen, an welches sich der erste schriftliche Vermerk aus dem J. 1135 knüpft (Bialeková 1989, S. 161) und mit welchem vielleicht auch schon die früher festgestellten Körpergräber aus dem 11.-12. Jh. zusammenhängen, die von der Lesefundstelle der jetzt veröffentlichten Funde ca. 150-200 m in südwestlicher Richtung entfernt sind (Bialeková 1989, S. 161). Bei der Begehung wurde bisher keine Fortifikation festgestellt.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VO VINICI

Tibor Pálinkás

Kataster obce Vinica (okr. Veľký Krtíš), polohy Konopiská, Lázky, Bohušove lúky, neolit (železovská skupina) a atypický pravek, sídliskové objekty, záchranný výskum na trase plynovodu. Uloženie nálezov: Múzeum s galériou Hont, Šahy (okr. Levice).

a) Poloha K o n o p i s k á. Mierny, východne orientovaný svah na pravom brehu Veľkého potoka (M-34-135-C-b, 1 : 25 000, 339 : 112 mm). Ryhou plynovodu porušený objekt v tvare korytovitej priekopy (max. zach. dl. 450 cm, max. zach. š. 114 cm, max. zach. hl. 70 cm), pri SZ konci so zvyškom porušeného ohniska (v hl. 16-24 cm). Na J časti dno korytovite vystupuje na povrch (koniec objektu ?). Vo výplni sa našli keramické fragmenty, zdobené rytými líniami a výčnelkami (obr. 66 : 2, 4, 5), fragmenty z hlinených cedidiel (obr. 66 :1), štiepaná kamenná industria. Funkcia objektu zatiaľ nejasná.

b) Poloha L á z k y. Severozápadne orientovaný svah na ľavom brehu Veľkého potoka (M-34-135-C-b, 1 : 25 000, 330 : 126 mm). Odkryli sme časť priekopovitého útvaru (š. 734 cm, max. hl. 148 cm). Vo výplni sa našlo malé množstvo atypických črepov (najpravdepodobnejšie neolit).

c) Poloha B o h u š o v e l ú k y. Juhozápadne situovaný svah na pravom brehu Ruského potoka (M-34-135-C-b, 1 : 25 000, 280 : 139 mm). Odkryli sme dva objekty celkom, zčasti štyri objekty a zdokumentovali sme prítomnosť ďalších dvoch objektov. Celkom odkryté objekty 2 a 3 podľa prepálených stien a spodnej rozšírenej časti, ako aj podľa nábehu týchto častí do kupol pokladáme za zvyšky pecí s predpecnými jamami (resp. vykurovacie priestory pecí s predpecnými jamami). Ich výplň bola husto premiešaná mazanicou. Porušené objekty 5 a 6 pokladáme najpravdepodobnejšie za exploatačné jamy, sekundárne využité ako odpadové jamy. Objekt 5 obsahoval veľké množstvo mazanice. Funkciu objektov 1 a 4 sme nemohli zistiť jednak v dôsledku porušenosti, jednak v dôsledku zaplavenia polohy vodou z Ruského potoka a postupu prác na plynovode. Všetky objekty obsahovali keramiku železovskej skupiny (obr. 66: 3) a štiepanú kamennú industriu. Vyskytla sa aj brúsená kamenná industria.

RETTUNGSGRABUNG IN VINICA. Rettungsgrabung auf der Gasleitungstrasse im Gemeindekataster von Vinica (Bez. Veľký Krtíš). Vinica, Lage Konopiská: Teil eines Grabens, Keramik (Abb. 66: 2, 4, 5), Silexspaltindustrie, Neolithikum, Železovce-Gruppe. Vinica, Lage Lázky: Teil eines Grabens, atypische urzeitliche Keramik, höchstwahrscheinlich Neolithikum. Vinica, Lage Bohušove lúky: Reste von Öfen und Abfallgruben, Keramik (Abb. 66: 3), Spalt- und geschliffene Silexindustrie. Neolithikum, Železovce-Gruppe.

VÝSKUM V LIPTOVskej SIELNICI-LIPTOVskej MARE

Karol Pieta

Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), Liptovská Mara, sídlisko Rybníky II, 617-625 m n. m. (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 48 : 270 mm), systematický výskum, doba laténska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pokračovalo sa v systematickej odkrývke na jednom zo šiestich sídlisk aglomerácie púchovskej kultúry v Liptovskej Mare s unikátnym súvrstvom prezentujúcim kontinuálnu stratigrafiu osídlenia od staršej až strednej doby laténskej až po koniec staršej doby rímskej. Preto predstavuje tento

výskum jednu z úloh medzinárodného výskumného projektu "Kelten-Römer-Germanen. Konfrontation an der Donau". Čiastkové vyhodnotenie doterajších výsledkov okrem každoročných správ v periodiku AVANS priniesla aj publikácia venovaná Liptovskej Mare (Pieta 1996).

Úlohou prác v r. 1996 bolo odkryť časť slatinného horizontu zo strednej doby laténskej s dobre zachovanými drevenými konštrukciami a inými organickými nálezmi. Pôdorysy stavieb, zčasti odkrytých v r. 1995, pokračovali v severozápadnom smere a pre potiaže s opakovanými závalmi nebolo možné v prácach pokračovať. Preto bolo komisionálne rozhodnuté rozšíriť v týchto miestach skúmanú plochu. Ďalším z nosných cieľov výskumu bolo pokračovanie v riešení jednotlivých úloh grantového projektu "Osada a životné prostredie vo včasnej dobe dejinnej" v rámci prírodovedného spracovania bohatých biologických materiálov zo stredolátenskej slatinnej vrstvy.

Hlavným technickým problémom bola skutočnosť, že sídlisková vrstva tu dosahuje miestami hrúbku až 350 cm. Spodnou vodou podmáčané profily sa opakovane zosúvali, pričom odstraňovanie závalov a opätovné začisťovanie stien neúnosne zvyšovali náklady výskumu, sťažovali odkryv a boli tiež potenciálnym nebezpečenstvom pre pracovníkov. Pretože rozšírená plocha 14x5 m už bola značne narušená trhlinami z predchádzajúcich zosuvov, horné vrstvy až po úroveň neskorolátenského horizontu sa opatrne odkrývali pomocou mechanizmu, pričom ojedinelé deštrukcie vo vrstvách zo staršej doby rímskej sa začisťovali a dokumentovali. Vo fragmente objektu, ležiacom na povrchu neskorolátenskej vrstvy, sa našla o. i. veľká železná spona s prehnutým lúčikom.

Neskorolátenské súvrstvie bolo v tejto časti plochy pomerne málo výrazné a zdá sa, že v uvedenom období sa sídlisko II v severozápadnom smere tu približuje ku svojmu okraju. Stavebné zvyšky, až na ojedinelé kolové jamy a objekt, v JZ profile chýbali. Z vrstvy okrem bežného črepového materiálu pochádzajú časti dvoch železných spôn, železná ostroha a strieborná tetradrachma veľkobystereckého typu.

Po začistení stien novej plochy sa vypracovali profily. Stratigrafická situácia v JZ časti: v súvrství deviatich rozpoznateľných horizontov pri výške profilu 320 cm vrstvy 2 a 3 patria do staršej a včasnej doby rímskej a vrstva 4 do neskorkej doby laténskej. Pod hrubou planierkou sa dajú rozpoznať dva stredo- až starolátenské horizonty (6 a 8), pod ktorými je sivý kompaktný slieň. Na skúmanej ploche 2 je možné na viacerých miestach sledovať detailnú stratigrafiu vývoja včasnodejinného osídlenia aglomerácie Liptovská Mara v celom jeho rozsahu.

Výskum slatinných vrstiev nad podložíom sa sústredil na plošný odkryv celej východnej časti sondy, včítane novoodkrytého úseku, s cieľom preskúmať čo najväčšiu časť drevených konštrukcií a vypracovať ich jednotlivé horizonty. Celkove sa zatiaľ podarilo stratigraficky identifikovať najmenej tri stavebné fázy, ktoré sa, zjednodušene povedané, nachádzajú na povrchu, vo vnútri humusovitej slatinnej vrstvy a na jej báze, t. j. na sivom (podložnom) slieni. Z najvyššie položenej kumulácie konárov, zčasti okliesnených stromčekov a dvojíc kolov sa vypracovali zvyšky ohrady. Tento typ oplotenia (medzi dvojice žrdí na seba ukladané smrekové stromčeky) bol odkrytý aj v západnej časti plochy, kde bol taktiež časovo najmladšou ohradou, orientovanou v pravouhlej línii na opísaný plot a nie je vylúčené, že ide o tú istú ohradu. Zdá sa, že väčšina drevených stavieb všetkých zistených fáz je budovaná v pravouhlom systéme, s orientáciou S-J, V-Z.

Pre opakujúce sa problémy so spodnou vodou a hlavne so zosúvajúcimi sa profilmi nebolo možné ukončiť odkryv skúmanej plochy a veľa nových informácií sa z časových dôvodov nedalo dostatočne preveriť a definovať. Pri SZ profile sa odkryli časti stavieb s prútím vypletanými stenami a zrubovým obložením príhlého svahu (obr. 72: 1-3). Zistili sa aj ohniská, stĺpy zvislých konštrukcií krovov, jama s prútím vypletanými stenami a pod. Pre poznanie dobových stavebných techník sú významné detaily opracovania jednotlivých častí konštrukcií, ako zrubové rohové a iné väzby guľáčov, polguľáčov a hranolov, spájanie drevenými klinmi, obojstranne opracované dosky a pod.

Slatinná vrstva s množstvom stavebných zvyškov poskytla len pomerne malé množstvo iných nálezov. Popri početnej keramike a zvieracích kostiach sa našli len ojedinelé sklené koráliky. Kovové predmety sa v kyslom prostredí slatiny nedochovali. Z ostatných nálezov možno spomenúť drevenú varechu s perforovanou pracovnou plochou, húžvu z prútia (obr. 72: 4) a časť hrudy zuhoľnatého kašovitého jedla s obsahom prosa a jačmeňa. Archeologický nálezový materiál sa z hľadiska datovania obmedzuje len na keramiku, ktorá má v predpúchovskom horizonte pomerne obmedzené možnosti. V tomto smere sú významné nádoby s evidentným keltským vplyvom (obr. 73: 5, 8, 10), ktoré potvrdzujú rámcové zaradenie tohto horizontu do laténskeho stupňa C1 s možnosťou o niečo

staršieho datovania niektorých nálezov, včítane džbána zdobeného dvojicou zvieracích hlavičiek nad uchom (obr. 73: 9).

Pozoruhodné výsledky priniesol paralelný výskum malakofauny a hlavne makrobotanických zvyškov, ktoré sú rozobrané v samostatných príspevkoch T. Čejku a M. Hajnalovej v tomto čísle ročenky. Predbežné vyhodnotenie malakozoologického materiálu charakterizuje pôvodné prírodné prostredie náleziska ako dlhodobu odlesnenú, s prítomnosťou vodného telesa (slatiny). Rozbor drev konštatoval niektoré zvláštnosti získaného súboru, ktoré vyplývajú z technického využitia jednotlivých druhov drevín v rámci dobového staviteľstva. Na zvislé nosné konštrukcie a trámy sa až na výnimky používali výlučne jedľové, smrekové a borovicové kmene. Prínosom pre poznanie tesárskych techník predpúchovského stupňa je narastajúci počet dokladov zložitejších spojovacích prvkov stavieb (rohy, sedlá, čapy, húžvy, klíny), ako aj doteraz nedoložené konštrukcie (steny s prúteným výpletom).

Rozsiahla kolekcia vzoriek semien a plodov bola z veľkej časti analyzovaná (pozri príspevok M. Hajnalovej v tomto zborníku). Archeobotanické nálezy priniesli aj v uplynulej sezóne nové zistenia, medziiným prítomnosť dosiaľ nedoložených semien lanu (*Linum usitatissimum*). Kôstka broskyne (*persica vulgaris*) je pravdepodobne dokladom kontaktov s južnejšími oblasťami. Zatiaľ nespracované zostávajú početné nálezy hmyzu.

Literatúra

HAJNALOVÁ, M. 1997: Archeobotanické nálezy z Liptovskej Sielnice-Liptovskej Mary. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 70.

PIETA, K. 1996: Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava.

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA. Fortgesetzt wurde in der systematischen Abdeckung der Siedlung Liptovská Mara II im Gemeindekataster von Liptovská Sielnica (Bez. Liptovský Mikuláš), auf welcher in der stellenweise sogar 350 cm mächtigen Siedlungsschicht eine vollständige Stratigraphie von der älteren bis mittleren Latènezeit bis zum Ende der älteren römischen Zeit (Púchov-Kultur) nachgewiesen ist. Die außergewöhnliche Bedeutung dieser Lokalität im breiteren mitteleuropäischen Rahmen und ihre Beziehungen zum Mitteldonauraum sind das Ziel einer der Aufgaben des internationalen Forschungsprojektes "Kelten-Römer-Germanen. Konfrontation an der Donau". Abgedeckt wurden ferner Moorschichten aus der mittleren Latènezeit mit außergewöhnlich gut erhaltenen Resten von Holzbauten und anderen organischen Materialien, deren naturwissenschaftliche Aufarbeitung und Auswertung die Aufgabe eines selbständigen Forschungsprojektes ist - "Siedlung und Lebensmilieu in frühromischer Zeit". Teilergebnisse siehe im Beitrag von E. Hajnalová und T. Čejka in diesem Jahrbuch.

STREDOVEKÉ OSÍDLLENIE VO VÝCHODNEJ

Karol Pieta - Marián Uličný

Východná (okr. Liptovský Mikuláš), Belansko, zaniknutá dedina, stredovek, (M-34-100-D-d, 1 : 25 000, 150 : 75 mm); Zámčisko, hrádok, stredovek, (M-34-100-D-d, 1 : 25 000, 207 : 109 mm), záchranný výskum, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V rámci systematického prieskumu úseku Hybe - Važec na diaľnici D1 sa vykonala podrobná obhliadka trasy stavby a jej bezprostredného kolia, pričom sa prvoradá pozornosť venovala v staršej literatúre i v stredovekých prameňoch viackrát spomínanému opevneniu pri Východnej, ako aj identifikácii polohy zaniknutej dediny Belansko.

1. Z á m ě i s k o. Samostatná západná časť kopca rovnakého mena (808 m), s najvyšším bodom 799 m n. m. Masív leží na strmom zalesnenom hrebeni severne nad údolím Bieleho Váhu v blízkosti sútoku s Belianskym potokom. Opevnenie je v staršej literatúre známe a dáva sa do súvislosti s pevnosťou Belansko (tiež "Wyrrough"), ktorú, azda na zvyškoch staršieho opevnenia, postavil okolo r. 1450 Pankrác z Liptovského Mikuláša počas svojho zápasu s Petrom

Komorowským (Houdek 1931, s. 173). Predpokladá sa, že ako pevnosť zanikla ešte v priebehu toho istého storočia. Podľa zmienok u starších autorov možno predpokladať aj starší horizont tohto opevnenia. Poloha Belansko v pôvodnom chotári Uhorskej Vsi v širšom geografickom pojatí, ktorú preťala stavba diaľnice, tvorila historickú hranicu Liptova a dôležitý bod na ceste smerom na Spiš, ktorú už niekedy od 11. stor. (príčlenenia severu Slovenska k Uhorskému štátu) chránila vojenská posádka. Pôvodné staršie opevnenie mohlo byť súčasťou tejto obrannej línie. V rámci prieskumných prác sa vykonalo zameranie hradiska (obr. 74), ktoré je intenzívne narušované amatérskymi vykopávkami. Podľa povrchovej obhliadky vnútorný priestor hradku s plochou približne 25x10 m chráni od J a z časti aj od JZ a V strmé svahy, spadajúce do údolia Bieleho Váhu. Z prístupnej severnej strany bol vybudovaný systém viacerých priekop a valov. Na plochách porušených amatérskymi vykopávkami sa nachádza množstvo prepálenej hliny a stredoveká keramika. V budúcnosti sa v rámci komplexného prieskumu Belanska počíta aj so zisťovacou sondážou hradku.

2. B e l a n s k o. Existenciu osídlenia zo staršej alebo mladšej doby kamennej v údolí Belianskeho potoka potvrdzujú nálezy dvoch sílexov, podľa určenia L. Illásovej limnokvarcitu a obsidiánu. Ďalší podobný nález - čepielka z obsidiánu, taktiež bez sprievodnej keramiky, sa našla ako ojedinelý nález pri prieskume trasy diaľnice (km 9,9), v katastri obce Važec (obr. 77: 33).

Prieskumom boli zistené pozostatky zaniknutej stredovekej dediny rovnakého mena na svahu pravého brehu Belianskeho potoka, približne 100-250 m od línie dnešnej cesty v úseku 7,4-7,8 km diaľničného úseku Hybe - Važec. Na trávnom mierne zvlnenom povrchu sa sondážou zistila keramika, železné predmety a mazanica. V mieste koncentrácie nálezov sa odkryla plocha 150 m², na ktorej sa nachádzali zvyšky kamennej podmurvky stavby s ohniskom spolu s početnými zlomkami kachlíc a keramiky. Pre pokročilé ročné obdobie neboli terénne práce ukončené. Získaný keramický a kovový materiál (obr. 75-77) pochádza prevažne z 15. stor. Niektoré keramické tvary majú archaickú profiláciu a indikujú osídlenie lokality azda už v 13.-14. stor. Beliansky potok je podľa mienky historikov totožný s tokom Feirpotok, ktorý podľa najstaršej listiny z r. 1230, týkajúcej sa osídľovania Liptova, tvoril východnú hranicu majetku Mogiorfalu-Uhorskej Vsi a pred 13. stor. bezpochyby aj stráženú hranicu Uhorského kráľovstva medzi liptovským regiónom a Spišom (Beňko 1985, s. 95, 96). V listinnom materiáli z 2. polovice 13. stor. bola východná časť tohto regiónu ešte pravdepodobne zalesnená alebo len sporadicky osídlená. Osada pri Belianskom potoku vznikla azda koncom 13. alebo začiatkom 14. stor. súčasne s dedinou Hybica. Obe zanikli v klimaticky nepriaznivom 15. storočí a na ich mieste sa zriadili majere (Ratkoš 1972, s. 62). Môžeme sa domnievať, že prieskum objavil pozostatky zaniknutej historickej obce Belansko.

Pri povrchovej obhliadke v km 2 na pravobrežnom svahu údolia Hybice neďaleko polohy Za Martinom sa zistilo stredoveké osídlenie, približne zo 14.-15. stor. Sondážne a prieskumné práce na stavbe diaľničného úseku budú pokračovať aj v r. 1997.

Literatúra

BEŇKO, J. 1985: Osídlenie severného Slovenska. Košice.

HOUDEK, I. 1931: Veľký hrad liptovský. In: Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti. 25. Turčiansky sv. Martin, s. 148-182.

RATKOŠ, P. 1972: Východná. Martin.

MITTELALTERLICHE BESIEDLUNG IN VÝCHODNÁ. Im Rahmen der Begehung des Fernstraßenabschnittes Hybe - Važec wurde in Východná (Bez. Liptovský Mikuláš) die mittelalterliche Kleinburg über dem Tal der Weißen Waag (Biely Váh) vermessen, die im 15. Jh. im Rahmen der Kämpfe zwischen den örtlichen Feudalen erwähnt wird. Im Bachtal des Beliansky potok wurden durch Schnitte Reste des mittelalterlichen Dorfes aus dem 15. Jh. untersucht. Vereinzelte Scherben aus dem 13.-14. Jh. verweisen auf die Existenz von älterer Besiedlung. Gefundene Spaltindustrie belegt das Vorhandensein des Menschen bereits in der Steinzeit, vorderhand ohne die Möglichkeit einer näheren Datierung. Eine vereinzelt Klingenslamelle aus Obsidian fand man auch auf dem Bauabschnitt der Fernstraße im Gemeindekataster von Važec.

VÝSLEDKY VÝSKUMU NA NÁRODNEJ KULTÚRNEJ PAMIIATKE DEVÍN

Veronika Plachá

Bratislava, časť Devín (M-33-142-B-d, 1 : 25 000, 52 : 343 mm), doba laténska, 13. stor., 17.-18. stor., cesta, výskum. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

V sezóne 1996 sa pokračovalo vo výskume východnej časti hradiska (sektor 15).

Zistil sa pôdorys laténskej chaty (sonda 11) rozmerov 490x480 cm so zachovanými šiestimi kovovými jamami, zvyškami estrichovej podlahy a ohniska a s lôžkom pre gulatinu na západnej strane. V zásype objektu bolo množstvo fragmentov mazanice s otlakami po prútoch, fragmenty laténskej keramiky, kadlub vyrobený z dvoch hrubostenných laténskych tuhovaných črepov, železné kramličky, strelky a ďalšie neidentifikovateľné železné predmety (obr. 78: 1; 79: 1, 2, 5).

V severovýchodnej časti sektoru 15 sa ukončil výskum laténskeho objektu popísaného v AVANS-e 1995. Išlo o severnú časť pôdorysu chaty, ktorú narušil hrob. V hrobe bol pochovaný muž 35-40-ročný (adultus), jeho kosti sú dobre zachované. Ležal v hĺbke 129 cm od dnešného terénu v natiahnutej polohe s rukami uloženými na prsiach. Šírka hrobovej jamy bola iba 30 cm. Milodary sa v hrobe nenašli. V jeho zásype asi 10 cm nad kostrou sa našiel okrúhly zdobený kostený predmet. Hrob v tejto časti hradu nie je ojedinelý (obr. 78: 2; 80: 5).

Ďalej sa pokračovalo v skúmaní trasy cesty (sektor 15) vedúcej z objektu 25 (koniarne) na stredný hrad. Výskum sa tu vykonáva od r. 1993 a bol popísaný v predchádzajúcich ročníkoch AVANS-u.

V sezóne 1996 sa cesta skúmala v tej časti, kde sa polkruhovite zatáča (obr. 78: 3). Išlo o zistenie dôvodu zmeny jej trasy. V priečnom reze VIII. v hĺbke približne 200 cm sa objavilo murivo. Po rozšírení rezu (sonda VIII) sa zistilo, že ide o zvyšok juhozápadného nárožia stredovekého domu zničeného pri kopaní cesty. Murivo nárožia malo dĺžku 470 a 190 cm, bolo zapustené hlboko do podlažia. Je kladené do riadkov bez maltového pojiva. V zásype domu sa našlo množstvo železných predmetov ako zámky, pracovné nástroje a fragmenty keramiky. Najdôležitejšie datovacie prostriedky sa našli skoro až na dne objektu. Išlo o keramický hrniec so širokým ústím, zdobený na podhrdlí vruborezom (obr. 80: 1). Nádoba je tmavočervenej až hnedej farby. Ďalej tu boli dve strieborné mince - fenig Rakúska, 13.-14. stor. a fenig, Rakúska, Ríšská správa tzv. Rakúske medzivládne (1236-1239, 1246-1251, obr. 80: 2, 3). Tieto nálezy dovoľujú datovať zvyšky základov domu do polovice 13. až začiatku 14. stor. Zistil sa i dôvod zmeny smeru cesty na stredný hrad. Išlo o prudké klesanie terénu severným smerom (obr. 78: 4).

V tesnej blízkosti domu sa nachádzalo stredoveké smetisko s množstvom zaujímavých a cenných nálezov železných predmetov, ako gotický kľúč (obr. 80: 7), nožičky (obr. 80: 8, 9), zámky, zákolníky, fragment plechovej fľaše, podkovičky (obr. 80: 10), kamenný praslen (obr. 80: 6), kovania, pracky (obr. 80: 11), fragmenty skla (obr. 80: 13, 14, 15), množstvo úlomkov sivej a glazovanej keramiky, zeleno polievané kachlice zdobené rastlinným i geometrickým ornamentom. Pozornosť si zaslúži fragment komorovej kachlice s postavou Ježiša Krista (8,9x5,3 cm), z ktorej sa zachovali približne dve tretiny. Ježiš má okolo hlavy svätôžiaru, pravú ruku v žehnajúcej polohe. Zriadený odev splýva s telom postavy (obr. 80: 12).

Za zvyškami základov stredovekej stavby sa zistil ďalší laténsky objekt s odpadovou jamou ladvinovitého tvaru. Z pôdorysu chaty sa zatiaľ odkryla približne iba jedna tretina. Objekt je zapustený do sterilného podlažia. V jeho zásype je množstvo fragmentárnej laténskej keramiky, železné nožičky a kramličky, strelky, puklica, struska skloviny, fragment modrého krúžku zo sklenej hmoty a množstvo zvieracích kostí (obr. 79: 3, 4, 6-12, 14). V zásype odpadovej jamy boli fragmenty laténskej keramiky, zvieracie kosti, mušle a slimačie ulity. Výnimočným nálezom bola bronzová retiazka, dlhá 47,8 cm a pozostávajúca z esovitých očiek (obr. 79: 13).

GRABUNGSERGEBNISSE AUF DEM NATIONALDENKMAL DEVÍN. In der Saison 1996 wurde in Bratislava, Teil Devín (Bez. Bratislava IV), mit der Grabung im Ostteil des slawischen Burgwalls (Sektor 15) fortgesetzt. Festgestellt wurde der Grundriß einer latènezeitlichen Hütte (Schnitt 11) mit Funden von fragmentarischer Keramik, einer Gußform, von Eisenklammern, einer Pfeilspitze und weiteren unidentifizierbaren Eisengegenständen (Abb. 78: 1; 79: 1, 2, 5). Im

Nordostteil des Sektors 15 wurde der Nordteil des Grundrisses des latènezeitlichen Objektes von einem beigabenlosen Grab gestört. In seiner Verfüllung fand man einen runden verzierten Knochengegenstand (Abb. 78: 2; 80: 5). Fortgesetzt wurde in der Untersuchung des Wegabschnittes aus dem Ostteil des Burgwalls auf die mittlere Burg, dort, wo er halbkreisförmig umbiegt. Beim Graben des Weges wurde ein Haus vernichtet, von welchem sich bis heute Fundamente seiner Südwestecke erhielten, die tief in die Unterlage eingelassen waren. Das Objekt wird in die Mitte des 13. bis in den Beginn des 14. Jh. datiert. Auf der Sohle des Objektes befand sich ein Topf, der unter dem Hals mit Kerbschnitt verziert ist, wie auch zwei Silbermünzen - Pfennige (Abb. 80: 1; 80: 2, 3; 78: 4). In nächster Nähe des Hauses befand sich ein mittelalterlicher Abfallhaufen mit einer Menge interessanter und wertvoller Funde von Keramik, Eisengegenständen, Glas und Kacheln. Beachtenswert ist das Fragment einer Blattnapfkachel mit der Figur Jesu Christi (Abb. 80: 12). Hinter den Fundamentresten des mittelalterlichen Baues konstatierte man ein weiteres latènezeitliches Objekt mit einer nierenförmigen Abfallgrube. Vom Grundriß wurde bis jetzt nur ein Drittel freigelegt. Die Verfüllung des untersuchten Teiles ergab eine Menge von fragmentarischer Latène-Keramik, Eisenmesser, Klammern, Pfeilspitzen, einen Zierbuckel u. a. (Abb. 79: 3, 4, 6-12, 14). Ein außergewöhnlicher Fund in der Abfallgrube war ein 47,8 cm langes Bronze-kettchen aus S-förmigen Gliedern (Abb. 79: 13).

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BÍŇI

Karel Prášek

Bíňa (okr. Nové Zámky), Park (L-34-2-A-b, 1 : 25 000, 346 : 317 mm), systematický výskum, sídlisko, eneolit, doba bronzová, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V polohe Park (P), ktorá sa rozprestiera v bezprostrednej blízkosti budovy Obvodného úradu v centrálnej časti obce, sa odkryli dve sondy: P X (plocha 66 m²) a P XI (plocha 36 m²). Zistilo sa celkovo 25 objektov, z ktorých prevažovali stredoveké (17). Ďalej bol medzi nimi objekt z praveku a štyri objekty z novoveku. Tri objekty sa nepodarilo chronologicky určiť. išlo o sídliskové objekty: tri včasnostredoveké zahĺbené obydlia (P X: obj. 1, 2, 4, 6, 9, 11, 12; P X: obj. 4, 8, 9) a praveké hlinisko (P XI: obj. 3). Pozoruhodné bolo rešpektovanie sa a súhlasná orientácia dvoch susediacich zemníč v sonde P X. Objekt 5 bol pravidelnou pravouhlou stavbou s kolovou konštrukciou a otvoreným ohnískom. Jeho zistená dĺžka bola 3,2 m, max. hĺbka 135 cm. Objekt 7 bol tiež stavbou s kolovou konštrukciou a s kamennou pieckou v severnom rohu, s max. dĺžkou 3,3 m a max. hĺbkou 145 cm. V sonde P XI dominoval objekt 2 - pravidelný pravouhlý zahĺbený príbytok s nálezmi dvoch mlynských kameňov a dvoma hlinenými nádobami v črepoch.

Zistené zásobné jamy boli tvarovo veľmi podobné, líšili sa veľkosťou aj materiálou výplňou. Najmenšia zásobná jama hruškovitého tvaru (P X: obj. 2) dosahovala max. hĺbku 210 cm, najväčšia jama (P X: obj. 9) hĺbku 422 cm a vnútorný objem približne 6 m³. V sonde P X objekt 9 porušoval inú, staršiu zásobnú jamu (obj. 11) a sám bol v novoveku porušený mladším objektom (obj. 10). V sonde P XI sa tri zásobné jamy (obj. 4, 8, 9) kumulovali do blízkosti zemnice (obj. 2). V superpozícii nad zahĺbeným príbytkom sa odkryl jeden kostrový hrob bez prídavkov s orientáciou S-J. Ďalší hrob - s orientáciou Z-V, bol sondou len zčasti narušený.

Odkryv v polohe Park doplnil naše doterajšie poznatky o súvislom a hustom osídlení centrálnej časti Bíňi vo včasnom stredoveku (9. až 10. stor.). Zistenia z tohtoročnej výskumnej sezóny dokumentujú kontinuálne osídlenie polohy aj v ďalšej historickej epoche. Výplň obilnej jamy (P X: obj. 9) dokazuje používanie pôvodného objektu dlhšie obdobie až do vrcholného stredoveku, a to pravdepodobne aj nezávisle od zániku polozahĺbeného obydlia (obj. 7). Systematický výskum na lokalite pokračuje.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BÍŇA. In Bíňa (Bez. Nové Zámky) wurden in zwei Schnitten insgesamt 25 Objekte untersucht, unter denen mittelalterliche überwogen (17). Weiters waren darunter vier Objekte aus der Neuzeit, eines aus der Urzeit und drei wurden

chronologisch nicht bestimmt. Es handelte sich um Siedlungsobjekte: frühmittelalterliche eingetiefte Behausungen (P X: 5, 7; P XI: 2), Getreidegruben (P X: Obj. 1, 2, 4, 6, 9, 11, 12; P XI: Obj. 4, 8, 9) und eine urzeitliche Lehmabbaugrube (P XI: Obj. 3). Beachtenswert war die Respektierung und übereinstimmende Orientierung zweier benachbarter Halbgrubenhäuser im Schnitt P X. Die festgestellten Speichergruben waren formenkundlich sehr ähnlich, sie unterschieden sich hinsichtlich der Größe wie auch im materiellen Inhalt. Im Schnitt P X störte das Obj. 9 eine andere, ältere Vorratsgrube (Obj. 11) und es selber wurde in der Neuzeit von einem jüngeren Objekt gestört (Obj. 10). Im Schnitt P XI erschloß man in Superposition über dem eingetieften Wohnhaus (Obj. 2) ein Körpergrab ohne Grabbeigaben und mit N-S-Orientierung. Ein weiteres Grab mit W-O-Orientierung wurde vom Schnitt nur teilweise erfaßt. Die Grabung in der Lage Park ergänzte die bisherigen Erkenntnisse über die zusammenhängende und dichte Besiedlung im zentralen Teil von Biňa während des Frühmittelalters (9.-10. Jh.). Die Verfüllung der Getreidegrube (P X: Obj. 9) beweist die Benützung des ursprünglichen Objektes während einer längeren Zeit bis in das Hochmittelalter, und zwar auch, wahrscheinlich, unabhängig vom Untergang der Halbgrubenhütte (Obj. 7).

PRIESKUM NA ZÁMČISKU PRI MODRE

Karel P r á š e k

Modra (okr. Pezinok), Zámčisko (M-33-131-D-c, 1 : 25 000, 237 : 245 mm), prieskum, hradisko, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri dvojďňovom prieskume začiatkom júna sa podarilo získať v areáli hradiska, ako aj v blízkom predpolí zreteľných zemných násypov, viacero kovových predmetov, z ktorých najvýraznejšie sú včasnostredoveké železné krojidló, plochý listovitý hrot oštepú a čepelovitý ražeň bez bližšieho chronologického zaradenia, nakoľko sa nepodarilo nájsť žiadny fragment úžitkovej keramiky.

GELÄNDEBEGEHUNG VON ZÁMČISKU BEI MODRA. Bei der Begehung fand man im Areal des Burgwalls von Zámčisko bei Modra (Bez. Pezinok) und im nahen Vorfeld der Erdaufschüttungen mehrere Metallgegenstände. Am ausgeprägtesten von ihnen sind ein frühmittelalterliches Eisenmesser, eine flache blattförmige Speerspitze und die Klinge eines Spießes ohne nähere chronologische Einstufung, da es nicht gelungen ist, ein Fragment von Gebrauchskeramik zu finden.

NOVÁ SLOVANSKÁ LOKALITA

Marta R e m i a š o v á

Diviacka Nová Ves (okr. Prievidza; 35-24-18, 1 : 10 000, 290 : 55 mm), prieskum a záchranný výskum, slovanské sídlisko, 9.-10. stor. Uloženie nálezov: Hornonitrianske múzeum, Prievidza.

Na polohe za družstevným kravinom vo vzdialenosti 50 m bolo v lete 1996 objavené slovanské sídlisko. Črepový materiál možno datovať do 9.-10. stor. Novoobjavená lokalita je od nálezú slovanských kostrových hrobov zistených v r. 1964 (Ruttkay 1965) vzdialená 250 m JV smerom.

L i t e r a t ú r a

RUTTKAY, A. 1965: Nové nálezy z horného Ponitria. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 15. Nitra, s. 189.

EINE NEUE SLAWISCHE FUNDSTELLE. Diviacka Nová Ves (Bez. Prievidza). Im Sommer 1996 entdeckte man eine slawische Fundstelle im Raum hinter dem LPG-Kuhstall in der Entfernung von 50 m. Das slawische Siedlungsmaterial ist in das 9.-10. Jh. datierbar. 250 m südöstlich von der Fundstelle entdeckte hier A. Ruttkay (1965) im J. 1964 slawische Körpergräber.

VÝSKUM SPOJOVACIEHO KRÍDLA BOJNICKÉHO HRADU

Marta Remiašová - Katarína Malečková - Martin Bóna

Bojnice (okr. Prievidza), parcela č. 1 (35-24-14, 1 : 10 000, 158 : 46 mm) hrad, stredovek/novovek. Uloženie nálezov: Slovenské národné múzeum - Múzeum Bojnice.

Záchranný stavebno-historický a archeologický výskum (archívneho) spojovacieho krídla stredného hradu bol vyvolaný plánovanými stavebnými rekonštrukčnými prácami, ktorých cieľom je odstránenie havarijného stavebno-technického stavu krídla. Archeologický dozor zabezpečuje Hornonitrianske múzeum v Prievidzi.

Zvyšok pôvodne obytného krídla je súčasťou najvyššie umiestneného horného (stredného) hradu a je situovaný v severnej časti medzi rondel na východnej strane a romantickú schodiskovú vežu. Krídlo nepravidelného zalamovaného pôdorysu maximálnej šírky 8,5 m je zakončené terasou s cimburím, ktorej úroveň je 10 m nad dlažbou nádvorja horného hradu. Pred výskumom bola jediným zachovaným priestorom v interiéri krídla zaklenutá vstupná hala v susedstve schodiskovej veže a z haly prístupná úzka chodbička, tiahnuca sa východným smerom pozdĺž obvodového múru krídla. Celkový výraz fasád krídla je výsledkom romantickej prestavby hradu z konca minulého storočia.

Napriek viacerým stavebným aktivitám v hornom hrade v povojnovom období tu nebol uskutočnený nijaký sondážny pamiatkový ani archeologický výskum.

Výskum prebiehal po odkrytí pochôdznej vrstvy terasy krídla v novembri 1994, kedy boli uskutočnené dve hĺbkové sondy na zistenie charakteru predpokladaného zasypu krídla. Následne bolo vykonané provizórne zastrešenie skúmanej časti terasy a pokračovalo sa v odkrývaní zasypaných konštrukcií. Po odkrytí sa zistilo, že namiesto pôvodne očakávaných zasypaných priestorov sa tu nachádza viacero paralelne prebiehajúcich murív, prislúchajúcich k rôznym vývojovým fázam objektu.

K najstarším odkrytým konštrukciám, prislúchajúcim k obvodovému opevneniu ranogotického hradu, patrí mierne deštruovaná koruna kamennej hradby šírky 60 cm so zachovanými ozubmi a prielukami cimburia (obr. 81: 2). K súdobým, prípadne k o niečo mladším murívam patrí časť 90 cm širokého múru v južnej časti skúmanej plochy, ktorý patril k obytnému objektu, pristavanému k hradbe z vnútornej strany. Múr obsahuje hrotitý portál so skoseným profilom kamenného ostenia (obr. 81: A) a ďalšie ostenie vykurovacieho otvoru. Spôsob osadenia portálov v murive a úroveň jeho prahu zhruba vo výškovej úrovni ochodze hradby dovoľuje predpokladať, že portál obytného objektu bol sprístupnený z ochodze obvodovej hradby. Na základe tvaroslovia portálu zaraďujeme opísané konštrukcie k architektúre ranogotického hradu z obdobia druhej polovice 13. - zač. 14. stor.

Mladšou úpravou obvodovej hradby bolo zamurovanie prieluk cimburia a jej nadstavba. V ďalšej stavebnej etape bola hradba zo strany nádvorja zosilnená mohutnou prímurovkou, takže jej celková hrúbka činila 2,2-2,6 m (obr. 81: 3). Zosilnenie sa uskutočnilo z dôvodu prístavby nového obytného krídla k obvodovej hradbe v susedstve staršieho paláca. Z interiéru krídla sa odkryla samostatná miestnosť trojuholníkovitého pôdorysu s rozmermi strán 2,7, 3,2 a 4,2 m. Južnú stenu miestnosti tvoril starší múr paláca s hrotitým portálom, ktorý sa tak stal súčasťou interiéru nového paláca. Miestnosť bola sprístupnená jednoramenným kamenným schodiskom a v severnej stene mala vstup do arkierového prevétu (obr. 81: B). V interiéri prevétu sa zachovala pôvodná maltová dlážka, odtlačky sedadla, nosné kamenné konzoly arkierovo vystúpenej časti, ako aj špaleta okienka. Predpokladáme, že v tejto stavebnej etape boli použité aj kamenné ostenia otvorov s ranorenesančnou profiláciou, nájdené v sekundárnych polohách. Bez ďalších nálezov preto môžeme len predpokladať, že opísané murivá nového krídla boli vybudované v priebehu prvej polovice 16. stor. za Thurzovcov.

Nasledujúca stavebná etapa súvisí s prestavbou ranorenesančného paláca, počas ktorej z vonkajšej strany severný obvodový múr paláca zosilnili mohutnou 2-4 m hrubou prímurovkou, zachytenou v úrovni prízemja (obr. 81: 4). Týmto sa plošne zväčšili priestory vyšších podlaží obytného paláca. Na prízemí prímurovky bola vybudovaná 0,5-0,6 m široká, výskumom odkrytá chodbička, tiahnuca sa pozdĺž pôvodnej ranogotickej hradby. Vo východnom ukončení chodby je ústie dvoch

prevetových šácht. Vrchnú hranicu datovania tejto prestavby a vzhľad krídla po prestavbe dokladajú dve veduty hradu od J. Ledentua z r. 1641-1642.

K výskumom doloženým mladším, pravdepodobne barokovým, úpravám krídla patrí zamurovanie niky hrotitého portálu, čím sa miestnosť s prevétom zo strany susedných priestorov v pôvodnom ranogotickom krídle uzatvorila.

Veľkolepá romantická prestavba hradu Jánom Pálffyom radikálne pozmenila hmotovo-objemovú skladbu objektov a v snahe vytvoriť nové vertikály v duchu francúzskej gotiky boli dve vrchné obytné podlažia skúmaného krídla odstránené. Týmto sa vytvorili nové vertikály v susedstve krídla - dve valcovité veže, z ktorých nová schodisková veža na západnej strane bola vybudovaná v mieste strhnutého renesančného arkiera. Miestnosť s prevétom, ako aj časť miestnosti juhovýchodného krídla spolu s chodbou na prízemí boli pri prestavbe zasypané a staršie murivá porušené pri budovaní terasy krídla.

Zo sklených nálezov v suti prevládajú tenkostenné úlomky bledozelenej farby a časti flaštičiek i dná nádob. Okrem importovaného skla môžeme prevažnú časť nálezov priradiť k výrobkom Pálffyovskej sklárne v Jalovci, ktorej existencia sa pripomína v r. 1730. Z keramických nálezov prevláda novoveká keramika zo 16. a 17. stor., ojedinele niektoré nálezy siahajú až do 15. stor. Z úžitkovej keramiky tvorí prevažnú časť neglazovaná tenkostenná keramika úžitkových hrncov vajcovitého tvaru s jedným alebo dvoma uchami. Ide o jednoduchú keramiku s pomerne hladkým povrchom, zdobenú na vonkajšej strane viacnásobnými vodorovnými ryhami pod von prehnutým ústím. Dná nádob sú rovno zrezané, bez označenia hrnčiarskej dielne. Prevažná časť nádob sa pohybovala v rozmedzí 1-4 l a bola svetložedej farebnosti. Niektoré nádoby sú na vnútornej strane potierané glazúrou žltohnedej alebo sýtozelenej farby. K zaujímavým nálezom patrí časť nádoby s dierkovaným dnom, ktorá mohla slúžiť ako cedidlo alebo sítko. Od ostatného keramického materiálu sa líši drsným povrchom.

Z ďalšej skupiny kachliarskej keramiky sa našla neglazovaná komorová kachlica so štvorcovitou výhrevnou plochou, zdobená krokvicovo ukladacím rýhovaním, ktorú môžeme zaradiť do 14.-15. stor. K mladším nálezom patria zeleno glazované kachlice s kosoštvorcovými a parketovými vzormi a ďalšie fragmenty kachlovej rímsoy s rastlinným motívom a farebnosťou habánskej keramiky. Tieto môžeme zaradiť do 17.-18. stor.

Predmetom ďalších výskumných prác bude pokračovanie v odkrývaní stredovekých konštrukcií (hradba s cimburím, miestnosť s prevétom) a spracovanie nálezového materiálu s cieľom vytvorenia podkladov pre pamiatkovú prezentáciu nálezov a ich začlenenie do expozície bojnického múzea.

UNTERSUCHUNG DES VERBINDUNGSFLÜGELS DER BURG BOJNICE. Der Rest eines ursprünglichen Wohnflügels der Burg in Bojnice (Bez. Prievidza) bildet den Bestandteil des Ober- teiles der Burg und ist in ihrem Nordteil zwischen dem Rondell und dem romantischen Turm si- tuiert. Diese erste archäologische und baugeschichtliche Tiefengrabung verläuft seit November 1994. Zu den ältesten freigelegten mittelalterlichen Konstruktionen gehört die Umfassungsmauer der frühgotischen Burg mit erhaltenen Zinnen (Abb. 81: 2). An diese angeschlossen ist im Südteil der untersuchten Fläche die Mauer eines Wohnobjektes mit einem spitzen Steinportal (Abb. 81: A). In der nachfolgenden Bauetappe wurde von der Südseite an die Umfassungsmauer ein neuer Frührenaissance-Wohnflügel angebaut, von welchem ein Raum mit dem Eingang in den Erker freigelegt wurde (Abb. 81: B). Beim weiteren Spätrenaissance-Umbau dieses Palastes vor dem J. 1641 wurde die nördliche Umfassungsmauer mit einem 2-4 m mächtigen Maueranbau verstärkt. Bei dem großzügigen romantischen Umbau der Burg entfernte man die oberen zwei Wohnge- schosse des Flügels und wurden zu einer Durchgangsterrasse umgebaut. Zu den Funden aus der Verfüllung des Flügels gehören Bruchstücke von Glaserzeugnissen, vorwiegend aus der ersten Hälfte des 18. Jh., ebenso Gebrauchskeramik und Kacheln aus der Zeitspanne vom 14.-16. Jh. Mit der Grabung wird in weiteren Saisons fortgesetzt werden.

ÚŠTEPY Z HRADU KAMENICA

Peter Roth - Peter Glos

Kamenica (okr. Prešov), hrad Kamenica (M-34-102-B-d, 1 : 25 000, 80 : 240 mm), pravek, prieskum. Uloženie nálezov: Magurské múzeum, Stará Ľubovňa.

Pri opätovnej obhliadke ruín hradu Kamenica (Roth - Hunka - Glos 1996, s. 150), našiel P. Glos aj dva radiolaritové úštepy:

1. Úštep z červenohnedého pieninského radiolaritu s nevýraznou retušou, ktorý je v hornej časti odlomený, a preto nie je možné určiť, či ide o pracovný nástroj alebo odpad.

2. Úštep z okraja hluzy z červeného radiolaritu poľského pôvodu. Na úštepe je vidieť bulbus a nevýrazné stopy retušovania.

S prihliadnutím na torzovitý charakter získaných nálezov nie je možné ich presné chronologické datovanie. Napriek rámcovému datovaniu: mladý paleolit - eneolit, sa domnievame, že ide o dôležitý doklad o osídlení hradného kopca.

Literatúra

ROTH, P. - HUNKA, J. - GLOS, P. 1996: Prieskum hradu Kamenica. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 150.

ABSCHLÄGE AUS DER BURG KAMENICA. Bei der wiederholten Begehung der Burg Kamenica (Bez. Prešov), wurden zwei Radiolaritabschläge gefunden, die nicht datierbar sind. Rahmenhaft werden sie in das Jungpaläolithikum bis ins Aneolithikum datiert.

MINCE ZO SULÍNA

Peter Roth - Ján Hunka

Sulín (okr. Stará Ľubovňa), intravilán (nálezové okolnosti neznáme). Uloženie nálezov: súkromná zbierka V. Cicáka, Poprad.

V Ľubovnianskych novinách č. 41 z 10. 10. 1996 vyšiel článok Odkaz mince zo Sulína, bez autora. Po dlhšom pátraní sa nám podarilo zistiť, že ide o dve strieborné mince. Vzhľadom na stav zachovania bolo možné určiť jednu z nich: šiling. Kristína (1632-1654), Riga 1646. Druhá je identická s touto, iba chýba letopočet. Patria k minciam obiehajúcim v Poľsku počas švédskej okupácie Poľska.

Ako sme zistili, obe mince v súčasnosti vlastní V. Cicák, ktorý býva v Poprade a našiel ich na svojom pozemku v intraviláne obce (bližšie okolnosti neuvádza).

MÜNZEN AUS SULÍN (Bez. Stará Ľubovňa). Gemeldeter Fund zweier Münzen: Schilling, Kristina (1632-1654), Riga. Eine hat die Jahreszahl 1646, bei der zweiten ist sie unlesbar. Die Münzen wurden im Gemeindevillan ohne Anführung näherer Fundumstände gefunden.

PRIESKUM V OKRESOCH POPRAD A STARÁ ĽUBOVŇA

Peter Roth - Marián Soják

1. P o d o l í n e c (okr. Stará Ľubovňa). Intravilán, (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 263 : 345 mm), stredovek-novovek, fortifikácia, obhliadka. Uloženie nálezov: predbežne Mestský úrad.

Pri výkope prípojky vodovodného potrubia pre Požiarnu zbrojnicu došlo medzi mestskými hradbami a budovou Požiarnej zbrojnice k narušeniu muriva. Z celkovej terénnej situácie vyplýva, že by sme tento múr mohli spájať s existenciou podolínskeho hradu, známeho z historických prameňov (Chalupecký 1989, s. 140; Slivka - Vallašek 1991, s. 180), a šlo by o jeho vonkajší obvodový

múr. Tomu by nasvedčoval získaný archeologický materiál, ktorý sa našiel na halde pri výkope. Najstaršie keramické zlomky pochádzajú podľa predbežného určenia z väčšej časti z 15. stor., teda z obdobia, kedy bol postavený hrad v Podolínci. Súhlas s jeho výstavbou dostal Imrich z Perína v r. 1409.

2. **Spišská Belá** (okr. Kežmarok). Za hlbokým jarkom (M-34-101-B-d, 1 : 25 000, 75 : 190 mm), pravek, novovek, sídlisko?, prieskum. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Prieskum polohy bol motivovaný blízkosťou náleziska v polohe Pace, kde sa v r. 1964 našiel v rašelinisku depot bronzových mečov. Nálezom dvoch kamenných štiepaných artefaktov sa doložilo praveké osídlenie (podrobnejšie pozri príspevok v pripravovaných Študijných zvestiach AÚ SAV). Ide o radiolaritový odštep z kraja nepravidelnej hluzy s otlčenými hranami a úštep z jurského podkrakovského pazúrika. Našli sa bez akýchkoľvek nálezov s výnimkou novovekej bronzovej ozdoby (?). Ich datovanie je vzhľadom na chýbajúce typologické znaky artefaktov i ďalších nálezov (najmä keramických) problematické (mladý paleolit - neolit).

3. **Spišský Štiavnik** (okr. Poprad). Kaštieľ (M-34-113-B-d, 1 : 25 000, 337-333 : 50-54 mm), stredovek, zaniknutý kláštor, obhliadka. Bez nálezov.

Na požiadanie občanov obce, ktorí chceli sponzorovať opätovný výskum a rekonštrukciu kláštora cistercitov v Spišskom Štiavniku, ktorý bol už čiastočne skúmaný (Javorský 1986, s. 110; 1988, s. 66; 1990, s. 74), sme vykonali obhliadku kaštieľa, zistili súčasný stav a navrhli postup pri zabezpečovaní výskumu a rekonštrukcie. Vzhľadom na to, že po zhodnotení všetkých predpokladov pre realizáciu výskumu a obnovy už k ďalším rokovaniam nedošlo, ďalšie terénne práce sme nerealizovali.

Literatúra

CHALUPECKÝ, I. 1989: Hrad v Podolínci. Vlastivedný časopis, 3, s. 140.

JAVORSKÝ, F. 1986: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: AVANS v r. 1985. Nitra, s. 110.

JAVORSKÝ, F. 1988: Prieskumy a záchranné výskumy v okresoch Poprad, Spišská Nová Ves. In: AVANS v r. 1987. Nitra, s. 66.

JAVORSKÝ, F. 1990: Prieskum v okresoch Poprad, Spišská Nová Ves a Stará Lubovňa. In: AVANS v r. 1988. Nitra, s. 74.

SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. 1991: Hrady a hrádky na východnom Slovensku. Košice.

GELÄNDEBEGEHUNG IM EHEMALIGEN BEZIRK POPRAD UND STARÁ LUBOVŇA. 1. Podolínec (Bez. Stará Lubovňa), eine gestörte Mauer, die wahrscheinlich mit der Existenz der Burg in Podolínec zusammenhängt. 2. Spišská Belá (Bez. Kežmarok) - Fund von Spaltindustrie mit problematischer Datierung (Jungpaläolithikum bis Neolithikum) und eines neuzeitlichen Bronzeschmuckstückes. 3. Spišský Štiavnik (Bez. Poprad) - Begehung eines abgegangenen Zisterzienserkastells. Keine Funde.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM PRI KLÁŠTORE MINORITOV V LEVOČI

Peter Roth - Marián Soják - Gabriel Lukáč

Levoča (okr. Levoča), intravilán, kláštor minoritov (M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 114 : 260 mm), záchranný výskum, sídlisko, sakrálny objekt, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Podtatranské múzeum Poprad v spolupráci s Pamiatkovým ústavom Levoča realizovalo v dňoch 21. 5.-19. 6. 1996 záchranný výskum pred vstupom do cirkevného gymnázia sv. Františka z Assisi. Výskum podnietil výkop odvzdušňovacieho kanála (či ryhy) pri budove a vydláždenie priestranstva pred vstupom do gymnázia.

Dvoma sondami 1 a 2 (neskôr v súlade so starším výskumom G. Lukáča označenými ako sonda VII), z ktorých sonda 2 bola negatívna, sme zachytili zvyšky sakrálneho objektu. Ide o stavbu

s oktogonálnym uzáverom a štyrmi operákmi, ktorú výrazne porušovali novodobé zásahy (kanalizácia). Z torzovitých zvyškov objektu možno uvažovať o dvoch sídliskových fázach, z ktorých staršia pochádza pravdepodobne z 12.-13. stor. Dokladá to aj keramický materiál nájdený v bezprostrednej blízkosti stavby (obr. 83). Vzhľadom na to, že sa predpokladalo, že môže ísť o svätyňu so zvyškom oltárnej menzy kostola z vyššie uvedeného obdobia, realizovali sme v spolupráci s F. Javorským sondážne práce (S I/96 až V/96) pri východnej stene rajského dvora. V sondách sme našli zvyšky muriva, ktoré by mohli predstavovať uzáver tejto sakrálnej stavby. Uvedené predpoklady bude potrebné konfrontovať s výsledkami vyššie spomenutého výskumu vo vnútornom trakte kláštora.

Ryhou pre plynové potrubie, ktorá viedla severne od zachytených zvyškov sakrálnej stavby, bola porušená sídlisková jama s početnými nálezmi črepov, zvieracích kostí a železných predmetov (nože, fragment ostrohy) z 13. až 15. stor.

RETTUNGSGRABUNG BEIM MINORITENKLOSTER IN LEVOČA (BEZ. Levoča). Bei der Grabung erfaßte man Reste eines Sakralobjektes (vielleicht des Sanktuariums mit der Altarmensa) und Besiedlung, deren ältere Phase in das 12.-13. Jh. datierbar sein könnte. Dies beweist auch die gefundene Keramik (Abb. 83). Beim Sakralobjekt befand sich eine Siedlungsgrube aus dem 13.-15. Jh.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V MOJZESOVE

Matej R u t t k a y

Mojzesovo (okr. Nové Zámky), poloha Klčoviny (45-23-04, 1 : 10 000, 260 : 305 mm), neolit, eneolit, doba laténska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V súvislosti s vykonávaním záchranných prieskumov a výskumov na trase výstavby vodovodného privádzača pre obce v ochrannom pásme Jadrovej elektrárne Mochovce sa uskutočnil menší záchranný výskum na lokalite v Mojzesove.

Nálezisko leží na severnom okraji obce na vysokej ľavobrežnej terase Nitry 10-80 m severne od intravilánu obce, medzi cestou Nitra - Šurany a hranou terasy. Z okolia boli nálezy známe už z povrchových prieskumov Š. Janáka (1935).

Po odhumusovaní plochy 80x50 m sa ukázalo, že vzhľad podlažia vykazuje výrazné rozdiely. Priestor výkopu vodovodného potrubia sa najprv preskúmal plošne, následne sa zostávajúca časť (stavebný manipulačný priestor) preskúmal systémom rezov.

Odkrylo sa 26 objektov (resp. ich častí), z toho deväť patrilo do mladšej doby kamennej - kultúra s lineárnou keramikou, desať do neskorej doby kamennej - badenská kultúra, jeden do doby laténskej a šesť objektov zatiaľ nie je možné chronologicky zaradiť.

Neolit - kultúra s lineárnou keramikou. Spomedzi deviatich preskúmaných objektov sa mierne vyčleňujú zásobné jamy - objekty 17 a 17A. Ich výplň čiastočne prezentuje kultúru so staršou lineárnou keramikou. Ostatné objekty (štyri zásobné jamy, dve jamy bližšie neurčené a jedno hlinisko) prezentujú kultúru s mladšou lineárnou keramikou. Najčastejším nálezom je keramika - najmä nádoby, ale i hlinená lyžica (obr. 85: 4), menej sa objavujú kamenné štiepané alebo brúsené nástroje a zvieracie kosti.

Eneolit - badenská kultúra - desať objektov, z toho šesť jam zásobných a štyri jamy bližšie neurčené. Eneolitické objekty obsahovali spomedzi všetkých ostatných relatívne najväčší podiel nálezov. Najčastejšia je keramika - misy, delené misy, hrnce, vázovité a amforovité nádoby, črpáky. Zriedka sa našli prasleny alebo kamenné štiepané nástroje, resp. odštepky. Výnimočne sa zistili aj objekty v superpozícii.

Z doby laténskej (3.-2. stor. pred n. l.) sa preskúmal iba jeden objekt. Ide o zemnicu s temer obdĺžnikovitým pôdorysom a s neobvyklou kolovou konštrukciou (severná časť bola mierne narušená výkopom). Orientácia: S-J (dlhšou osou rovnobežne s okrajom terasy), rozmery: S-J 440 cm, V-Z 300-320 cm, hl. od úrovne zachytenia 63 cm. V strede užších stien sa nachádzali nosné koly (Ø jamy max. 72 cm, Ø kolu 27-30 cm; zahĺbenie 60 cm pod úroveň podlahy). V užších stenách stáli

rovnomerne rozmiestnené štyri, resp. dva koly (priemer 18-20 cm), čiastočne zapustené aj do bočnej steny domu. Veľký počet malých kolových jám sa zaregistroval v udupanej, hlinou vymazanej dlážke (koncentrované najmä v JV časti).

Sýtočierna, temer prachová výplň objektu obsahovala pomerne málo nálezov. Najväčší podiel tvorila keramika a zvieracie kosti. Objavili sa aj opracované kamene, mazanica a bližšie neidentifikovateľný železný predmet. Z dna objektu a z kolových jám sa odobrali vzorky pre paleobotanickú analýzu.

RETTUNGSGRABUNG IN MOJZESOVO. Im Zusammenhang mit der Durchführung von Begehungen und Rettungsgrabungen auf der Trasse des Baues einer Wasserzuleitung für die Gemeinden in der Schutzzone des Atomkraftwerkes Mochovce verlief eine kleinere Rettungsgrabung auf der Fundstelle in Mojzesovo (Bez. Nové Zámky). Die Fundstelle liegt am Nordrand der Gemeinde auf einer hohen linksseitigen Nitra-Terrasse, 10-80 m nördlich vom Intravillan der Gemeinde, zwischen der Straße Nitra - Šurany und der Terrassenkante. Aus dem Umkreis waren schon Funde von Oberflächenbegehungen Š. Janšáks (1935) bekannt. Auf 80x50 m Fläche wurden 26 Objekte untersucht (bzw. deren Teile), davon 9 aus der jüngeren Steinzeit (Kultur mit Linearkeramik), 10 aus der Spätsteinzeit (Badener Kultur), eines aus der Latènezeit und 6 Objekte lassen sich vorderhand nicht chronologisch einstufen. Neolithikum - Kultur mit Linearkeramik. Unter den 9 untersuchten Objekten heben sich mäßig Vorratsgruben hervor - Objekte 17 und 17A. Ihre Verfüllung präsentiert teilweise die Kultur mit älterer Linearkeramik. Die übrigen Objekte (4 Vorratsgruben, 2 näher unbestimmte Gruben und 1 Lehmabbaugrube) melden sich zur Kultur mit jüngerer Linearkeramik. Den häufigsten Fund bildet Keramik - vor allem Gefäße, aber auch ein Tonlöffel (Abb. 85: 4), weniger vertreten waren Spalt- oder geschliffene Silexwerkzeuge und Tierknochen. Äneolithikum - Badener Kultur - 10 Objekte, davon 6 Vorratsgruben und 4 näher unbestimmte Gruben. Die äneolithischen Objekte enthielten von allen übrigen verhältnismäßig den größten Anteil von Funden. Am frequentiertesten ist Keramik - Schüsseln, geteilte Schüsseln, Töpfe, vassen- und amphorenförmige Gefäße, Schöpfkellen. Ausnahmsweise fand man Spinnwirtel oder Silexspaltwerkzeuge, bzw. Absplisse. Vereinzelt wurden auch Objekte in Superposition festgestellt. Aus der Latènezeit (3.-2. Jh. v. u. Z.) wurde nur ein Objekt untersucht - Nr. 14. Es handelt sich um eine Halbgrubenhütte mit beinahe rechteckigem Grundriß (440 x 320 cm, Tiefe 60 cm) und mit ungebräuchlicher Pfostenkonstruktion. Die tief-schwarze, beinahe staubartige Verfüllung des Objektes enthielt verhältnismäßig wenige Funde. Den größten Teil bildeten Keramik und Tierknochen. Vorgekommen sind auch bearbeitete Steine, Lehmverputz und ein näher unidentifizierbarer Eisengegenstand. Von der Sohle des Objektes und aus den Pfostengruben wurden Proben für paläobotanische Analysen entnommen.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY VO VEĽKOM CETÍNE

Matej Ruttkay - Jaroslava Ruttkayová

V apríli a októbri-decembri 1996 vykonali pracovníci Archeologického ústavu SAV v Nitre v spolupráci s Ponitrianskym múzeom v Nitre záchranné výskumy na trase výstavby vodovodu (Prívod vody do obcí v ochrannom pásme Jadrovej elektrárne Mochovce) vo Veľkom Cetíne na troch polohách. V blízkosti týchto lokalít sa vykonali rozsiahlejšie výskumy aj v súvislosti s výstavbou ropovodu v r. 1991-1992 (Cheben - Ruttkayová - Ruttkay 1994).

a) **P o l o h a D l h é** (M-34-133-A-d, 1 : 25 000, 127 : 168 mm) - južne od obce na ľavobrežnej terase Nitry, na plošine severne od sútoku Nitry a nemenovaného potoka. V ryhe pre vodovod sa zistili tri, resp. štyri objekty, ktorých neporušené časti sa preskúmali:

Eneolit, lengyelská kultúra, hruškovitá zásobnicová jama. Vo výplni sa našli črepy, zvieracie kosti a zlomky mazanice.

Eneolit, badenská kultúra - kotlovitá jama s veľmi malým obsahom keramiky a zvieracích kostí a malý fragment bližšie neidentifikovateľného objektu.

Doba bronzová, stredná - objekt (zásobná jama) bol zapustený do objektu z neskorej doby kamennej (badenská kultúra). Nálezy: keramika, zvieracie kosti, mazanica (obr. 87-89).

Relatívne malý počet narušených objektov je možné vysvetliť pomerne veľkou vzdialenosťou od hrany terasy.

b) **P o l o h a J a k u b s k é** (M-34-133-A-d, 1 : 25 000, 168 : 72 mm) - lavobrežná terasa Nitry, východne od cesty Nitra - Šurany a južne od cesty Paňa - Veľký Cetín. Preskúmal sa zvyšok sídliskového objektu - hlinenej kupolovej pece z 12.-13. stor. Nálezy: keramika, zvieracie kosti.

c) **P o l o h a P i l i š s k é** (M-34-133-A-d, 1 : 25 000, 136 : 57 mm) - najvyššia časť nevýraznej vyvýšeniny, s miernym sklonom na juh a západ, južne od cesty Malý Cetín - Paňa. Pri výkope ryhy pre vodovodné potrubie došlo k narušeniu kostrových hrobov. Severne od ryhy sa následne ručne odhumusovala plocha 30x3 m, na ktorej sa v novembri 1996 uskutočnil menší záchranný výskum.

Preskúmaných bolo 13 kostrových hrobov (niektoré narušené výkopom). Hrobové jamy sú orientované v smere SZ-JV (s miernymi odchýlkami). Mŕtvi sú uložení hlavou na SZ alebo na JV. Záhĺbenie je v rozmedzí 10-220 cm. Hrobové jamy boli rozmanitej konštrukcie. Často sa zistilo stupňovité členenie spodnej časti. V hrobe 7 bol mŕtvy uložený na doske, hlavou pod miernym výklenkom v severozápadnej (užšej) stene hrobu.

Najvýraznejší bol hrob 6. Zachytila sa kolová konštrukcia výdrevy najspodnejšej časti jamy (tu boli steny zošíkmené). Na nej v juhovýchodnej časti pôvodne ležala časť milodarov (nádoba a vedierko, z ktorého sa zachovali železné obruče a rukoväť). V hrobe sa zistili pozostatky dvoch jedincov. Všetky nálezy (kosti i milodary) boli vo veľmi zlom stave.

Kostra 1 - mŕtvy v natiahnutej polohe s pravou rukou vedľa tela a lavou položenou na lavom stehne. Pohľad smeroval na V. Na pravej strane panvy bol priložený kosák (hrotom smeroval ku hlave), nad lavým predlaktím sa nachádzal otvárací nôž (britva) a väčší, tzv. bojový nôž. Nad pravou dlaňou ležala kamenná sekera a pri chodidlách sa zachovali zvyšky železných ostrôh (konkrétny tvar ukáže röntgen). Orientácia hlavou na SZ.

Kostra 2 - medzi hlavou mŕtveho a jeho pravým ramenom sa nachádzala ľudská (ženská?) lebka, tvárou nasmerovaná k ramenu. Pod trupom kostry 1 sa žiadne stopy kostry 2 nezistili. Až pod lavou stehennou kosťou kostry 1 sa zachytila časť panvy a od nej šikmo k V rohu hrobovej jamy smerujúce dolné končatiny.

Ostatné hroby boli chudobné na nálezy (náušnica, nádoba, nôž).

Zachytená situácia naznačuje, že sa v tomto priestore nachádza pohrebisko, ktoré možno predbežne rámcovo datovať do 9. stor.

Literatúra

CHEBEN, I. - RUTTKAYOVÁ, J. - RUTTKAY, M. 1994: Výskumy na trase ropovodu vo Veľkom Cetíne. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 30. Nitra, s. 177-241.

RETTUNGSGRABUNGEN IN VEĽKÝ CETÍN. Im April und Oktober-Dezember 1996 realisierten Mitarbeiter des Archäologischen Institutes der SAW zu Nitra in Zusammenarbeit mit dem Nitratal-Museum Rettungsgrabungen auf dem Bauabschnitt der Wasserleitung (Zuleitung von Wasser durch die Gemeinden in der Schutzzzone des Atomkraftwerkes Mochovce) in Veľký Cetín (Bez. Nitra) in drei Lagen. In der Nähe dieser Fundstellen erfolgten umfangreichere Grabungen auch im Zusammenhang mit der Errichtung der Gasleitung in den J. 1991-1992 (Cheben, I. - Ruttkayová J. - Ruttkay M. 1994. 1. Lage Dlhé - südlich der Gemeinde auf der linksseitigen Nitra-Terrasse, auf einem Plateau nördlich des Zusammenflusses der Nitra mit einem namenlosen Bach. In der Wasserleitungsrinne konstatierte man drei, bzw. vier Objekte aus dem Äneolithikum (Badener und Lengyel-Kultur) und aus der mittleren Bronzezeit, deren ungestörte Teile untersucht wurden. Die relativ kleine Zahl gestörter Objekte ist mit der relativ großen Entfernung von der Terrassenkante erklärbar. 2. Lage Jakubské - linksseitige Nitra-Terrasse östlich der Straße Nitra - Šurany und südlich der Straße Paňa - Veľký Cetín. Erfasst wurde der Rest eines Siedlungsobjektes - eines Lehmkuppelofens aus dem 12.-13. Jh. Funde: Keramik, Tierknochen. 3. Lage Pilišské - der höchste Teil einer unausgeprägten Anhöhe mit mäßiger Neigung nach Süden und Westen, südlich der Straße Malý Cetín - Paňa. Bei der Ausschachtung der Wasserleitungsrinne kam es zur Störung von Körpergräbern. Nördlich der Rinne wurde nachfolgend manuell die

Fläche von 30x3 m vom Humus abgeschürft. Auf ihr wurde im November 1996 eine kleinere Rettungsgrabung durchgeführt. Untersucht wurden 13 Körpergräber (manche wurden bei der Ausschachtung gestört). Die Grabgruben hatten NW-SO-Orientierung (mit mäßigen Abweichungen). Die Toten lagen mit dem Kopf nach NW oder SO. Die Tiefe betrug zwischen 10-220 cm. Die Grabgruben wiesen verschiedenartige Konstruktionen auf. Häufig wurde eine stufenförmige Gliederung des Unterteiles festgestellt. Im Grab Nr. 7 lag der Tote auf einem Brett, mit dem Kopf in einer mäßigen Nische in der nordwestlichen (schmaleren) Grubenwand. Am ausgeprägtesten war Grab Nr. 6, in welchem Skelette zweier Individuen festgestellt wurden (Nr. 1 komplett und Nr. 2 teilweise erhalten). Erfasst wurde eine Holzpfostenkonstruktion im untersten Grubenteil (hier waren die Wände schräg). Auf ihr lag im Südostteil ursprünglich ein Teil der Beigaben (ein Gefäß und Eimer, von welchem sich Eisenreifen und der Bügel erhielten). Das Skelett Nr. 1 hatte auf der rechten Beckenseite eine Sichel beigelegt (mit der Spitze zum Kopf gerichtet), über dem linken Unterarm befand sich ein Klappmesser (Rasiermesser) und ein größeres sog. Kampfmesser. Über der rechten Handfläche lag ein Steinbeil, bei den Fußsohlen befanden sich erhaltene Reste von Eisenspornen (die konkrete Form wird die Röntgenaufnahme zeigen). Orientierung mit dem Schädel nach NW. Die übrigen Gräber waren arm an Funden (Ohrring, Gefäß, ein Messer). Der erhaltene Befund deutet an, daß sich in diesem Raum ein Gräberfeld befand, das vorläufig rahmenhaft in das 9. Jh. datierbar ist.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VO VINODOLE

Jaroslava Ruttkayová - Matej Ruttkay

Vinodol (okr. Nitra), časť Horný Vinodol, poloha Lázky, severne od obce na ľavobrežnej terase starej Nitry, 50 m východne od cesty Nitra - Mojzesovo (45-21-24, 1 : 10 000, 405 : 35-65 mm), neolit, eneolit, doba halštatská, doba laténska, doba sťahovania národov, raný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV a Ponitrianske múzeum, Nitra.

V súvislosti so záchrannými prieskumami a výskumami na trase výstavby vodovodného privádzača pre obce v ochrannom pásme Jadrovej elektrárne Mochovce sa uskutočnil v mesiacoch apríl-jún 1996 záchranný výskum na lokalite vo Vinodole. Vlastný priebeh výskumných prác negatívne ovplyvnilo viacnásobné zaplavenie výkopu, čo následne z veľkej časti znemožnilo vyberanie objektov v profiloch výkopu. Preskúmaných bolo 22 objektov. Archeologické nálezy neboli zatiaľ ešte definitívne spracované, a preto je potrebné považovať počty objektov, priradené k jednotlivým kultúram, za predbežné.

Lokalita sa nachádza na ľavobrežnej terase starej Nitry, v mieste jej výrazného meandra. Objekty sa sledovali v úseku dlhom 320 m.

Do mladšej doby kamennej je zaradených 14 objektov a kultúrna vrstva. Odkryli sa rozsiahle hliniská, zásobné jamy, samostatná hlinená pec a jamy bližšie neurčiteľného účelu. Technika záchranného výskumu (iba v obmedzenej miere plošný výskum) nevytvárala predpoklady pre zachytenie kolových konštrukcií.

Medzi nálezmi tvorí najväčšiu časť keramika a zvieracie kosti. Jedným z najvýraznejších nálezov je hrubostenná amforovitá nádoba s plastickou výzdobou pod hrdlom. Na vydutí je ozdobená tromi štýlizovanými ľudskými hlavami (obr. 91). V rámci hrubostennej neolitickej keramiky je to výnimočný zjav. Ojedinelý je výskyt kamenných brúsených alebo štiepaných nástrojov. Objekty možno zaradiť do prostredia kultúry s (mladšou) lineárnou keramikou a do III. stupňa železovskej skupiny.

Do neskorej doby kamennej (badenská kultúra) sú zaradené iba črepy z povrchového prieskumu a azda jedna z kultúrnych vrstiev.

V profile výkopu sa podarilo čiastočne preskúmať aj objekt zaradený do strednej doby bronzovej (obr. 92: 1-8).

Do doby halštatskej sú zaradené tri objekty (jama zásobnicová a dve bližšie určené jamy). Okrem v ruke robenej keramiky sa v nich objavili aj črepy z nádob vytočených na kruhu.

Z hľadiska poznania dávnovekého vývoja stredného Ponitria je veľmi dôležité zachytenie sídliskového horizontu z doby sťahovania národov. Najvýraznejší a na nálezy najbohatší je objekt 20 C/D. Prevažne mazanicou premiešané zásypové vrstvy a podobné nálezy vo všetkých hĺbkach naznačujú, že ide o jednorazovo zasypanú pôvodne zásobnicovú jamu.

Zásypové vrstvy obsahovali pomerne výrazný materiál: keramiku, kostené predmety (trojdielne obojstranné hrebene a zdobená objímka), železné predmety (napr. nôž), mazanicu a zvieracie kosti. V objekte sa našlo aj niekoľko častí rotačných kamenných žarnovov. Väčšie časti sú zaujímavé tým, že mali vnútorný otvor štvorcový a jeden bol nedokončený.

Keramiku možno rozdeliť na dve skupiny: keramika vyrobená vo voľnej ruke (najmä jednoduché hrnce) a sivé alebo bledohnedé nádoby vyrobené na hrnčiarskom kruhu (najviac misy a džbány - zriedkavo s vleštovanou výzdobou). Takáto produkcia je charakteristická najmä pre druhú polovicu 5. stor. Ten istý horizont reprezentuje aj objekt 20/D3.

Odkryv týchto objektov je dôležitým príspevkom k riešeniu otázok doby sťahovania národov na západnom Slovensku. Jeho význam je o to väčší, že ide o lokalitu bez osídlenia z doby rímskej.

Sídliskové nálezy zo stredoveku sa nezistili. Podarilo sa preskúmať iba jeden kostrový hrob (časť), na základe keramiky datovaný do 9.-10. stor. Vo vykopanej zemine sa našli aj časti kostí z ďalších jedincov, v profile výkopu sa už ďalšie hroby nezachytili. Aj napriek tomu je možné predpokladať, že tu bolo kostrové pohrebisko.

Iba jeden objekt možno zatriediť do strednej doby laténskej. Ide o časť obydlija (preskúmaná časť 380x88 cm, hl. 80 cm). Inventár tvorila stredolaténska keramika, zvieracie kosti a zlomky mazanice.

RETTUNGSGRABUNG IN VINODOL. Im Zusammenhang mit der Durchführung von Begehungen und Rettungsgrabungen auf der Trasse des Baues einer Wasserzuleitung für die Gemeinden in der Schutzzone des Atomkraftwerkes Mochovce, verlief in den Monaten April-Juni eine Rettungsgrabung auf der Fundstelle in Vinodol (Bez. Nitra). Untersucht wurden 22 Objekte und ein Grab. Die Fundstelle befindet sich auf der linksseitigen Terrasse des alten Nitraflusses, an der Stelle seines ausgeprägten Mäanders. Die Objekte verfolgte man in einem 320 m langen Abschnitt. In die jüngere Steinzeit gereiht sind 14 Objekte und eine Kulturschicht. Freigelegt wurden große Lehmexploitationsgruben, Vorratsgruben, ein selbständiger Lehmofen und Gruben von näher unbestimmbarem Zweck. Die Technik der Rettungsgrabung (eine Flächengrabung von beschränktem Ausmaß) schuf keine Voraussetzungen für die Erfassung von Pfostenkonstruktionen. Den größten Teil bilden unter den Funden Keramik und Tierknochen. Einer der bedeutendsten Funde ist ein dickwandiges amphorenförmiges Gefäß mit plastischer Verzierung unter dem Hals. Auf der Bauchung ist die Darstellung dreier stilisierter Menschenköpfe (Abb. 91). Im Rahmen der dickwandigen neolithischen Keramik ist dies eine außergewöhnliche Erscheinung. Vereinzelt ist das Vorkommen von geschliffenen oder gespaltenen Silexwerkzeugen. Die Objekte können in das Milieu der Kultur mit Linearkeramik (ältere wie auch jüngere) gereiht werden. In die Spätsteinzeit (Badener Kultur) melden sich nur Scherben von der Oberflächenbegehung und etwa eine der Kulturschichten. Im Profil des ausgehobenen Grabens konnte teilweise auch ein mittelbronzezeitliches Objekt untersucht werden (Abb. 92: 1-8). In die Hallstattzeit eingestuft sind drei Objekte (eine Vorratsgrube und zwei näher unbestimmte Gruben). Außer handgefertigter Keramik erschienen in ihnen auch Scherben scheibengedrehter Gefäße. Vom Gesichtspunkt des Kennens der urzeitlichen Entwicklung des mittleren Nitratales ist das Erfassen eines Siedlungshorizontes aus der Völkerwanderungszeit sehr bedeutsam. Am ausgeprägtesten und fundreichsten ist das Objekt Nr. 20 C/D. Die Verschüttungsschichten enthielten verhältnismäßig ausgeprägtes Material - Keramik, Knochengegenstände (zweizeilige Dreilagenkämme und eine verzierte Schlaufe), Eisengegenstände (z. B. ein Messer), Lehmverputz und Tierknochen. Im Objekt fand man auch mehrere Teile von Rotationsmahlsteinen. Die größeren Teile sind dadurch interessant, daß sie in der Mitte ein quadratisches Loch hatten und eines war unfertig. Die Keramik kann in zwei Gruppen geteilt werden - handgefertigte (vor allem einfache Töpfe) und graue, oder hellbraune scheibengedrehte Gefäße (am reichlichsten Schüsseln und Krüge - selten mit einpolierter Verzierung). Eine derartige Produktion ist vor allem für die zweite Hälfte des 5. Jh. charakteristisch. Den gleichen Horizont repräsentiert auch das Objekt 20/D3. Auf der Fundstelle

wurde auch ein Körpergrab untersucht (ein Teil), das an Hand von Keramik in das 9.-10. Jh. datiert ist.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V AREÁLI PONITRIANSKEJ GALÉRIE

Marián S a m u e l

Nitra (okr. Nitra), časť Staré mesto, Ponitrianska galéria (budova bývalého Župného domu), (45-21-02, 1 : 10 000, 342 : 283 mm), pravek, 9.-15. stor., sídlisko, systematický a predstihový záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskum v r. 1996 nadväzoval na dve výskumné sezóny v r. 1990/1991 (P. Bednár - G. Březinová) a v r. 1995 (P. Bednár), počas ktorých sa v suterénnych priestoroch v miestach styku severného a západného krídla budovy galérie odkryli zvyšky stredovekých architektur (Bednár - Březinová 1992, s. 19; Bednár - Bóna 1997, s. 31).

V súvislosti s plánovanou realizáciou odvlhčenia základov severného krídla budovy sa uskutočnil predstihový záchranný archeologický výskum priestorov priliehajúcich k obvodovým múrom severného krídla a severného predĺženia západného krídla galérie. Zistilo sa, že výstavbe budovy predchádzalo výrazné znížovanie terénu, pričom bola väčšina stredovekých a novovekých vrstiev odstránená. Výsledkom terénnych úprav je aj skutočnosť, že zvetrané skalné podložie, tvorené mezozoickými karbonátmi, vystupuje na povrch v severovýchodnom rohu nádvorja. Smerom na západ pomerne prudko klesá, takže pri západnom krídle sme ho zachytili až v hĺbke 260 cm od dnešnej úrovne terénu. Nadložie nad zvetranou horninou tvorí rôzne hrubá vrstva spraše a piesčitej hliny, v ktorej sme v severovýchodnom rohu nádvorja odkryli zvyšok kultúrnej jamy oválneho pôdorysu z mladšej doby bronzovej. V jej hlinitej výplni sa nachádzal keramický materiál (obr. 97: 1-4), kosti a schránky sladkovodných mäkkýšov. Smerom na západ tenká intaktná vrstva piesčitej hliny vykliňovala a v jej nadloží sa nachádzala vrstva s výrazne nehomogénnou pedologickou náplňou. Jej spodné časti vyplňala svetlohnedá, silne piesčitá hlina, pričom smerom k nadložíu piesčitá zložka ustupovala. Spodná časť vrstvy obsahovala tenké vrstvy takmer čistého piesku, ktoré vznikli pravdepodobne splachom z vyššie položených sprašových sedimentov. Z vrstvy pochádza nepočítaný keramický materiál z doby bronzovej (obr. 97: 5, 6), zhľuky prepálenej hliny a uhlíkov, mazačnica, kosti, schránky sladkovodných mäkkýšov a obsidiánový ústev. V črepovom materiáli majú prevahu zlomky tenkostenných nádob s čiernym lešteným povrchom. Ojedinelý je nález zlomku cedidla. V nadloží pravekej vrstvy vystupuje (niekde ostro, inde plynulejšie) vrstva tmavosivej až čiernej hliny s výrazným podielom ílovitej zložky. Maximálnu hrúbku (120 cm) dosahovala v západnej časti nádvorja a vykliňovala približne v osi vstupu do severného krídla. Jej jednotnú a výraznú pedologickú náplň iba miestami prerušovali tenké vrstvičky sivého ílu alebo svetlého piesku, prípadne polohy s prevahou drobných kameňov a uhlíkov. Z vrstvy pochádza pomerne výrazný včasnostredoveký keramický materiál rámcovo datovateľný do 9.-11. stor., fragment kostenej korčule, kostené šidlo a silne korodovaný železný predmet (nôž?). Keramika je zastúpená črepmi z esovite profilovaných, väčšinou hrncovitých nádob rôznej veľkosti, výzdoby a technologického spracovania. V severozápadnom rohu nádvorja sme v celej šírke sondy zachytili zvyšok kamenného základového muriva. Rozmery a priebeh muriva nemožno presne určiť, pretože na západnej strane bolo porušené stavebnou jamou výtahovej šachty. Murivo pozostávalo z neopracovaných kameňov veľkosti 15-30 cm, spájaných bielou vápennou maltou. Základová škára ležala zhruba na úrovni spodku včasnostredovekej vrstvy. Chronologickú súvislosť so stredovekými murivami odkrytými v suteréne naznačuje podobná štruktúra muriva a charakter maltového spojiva. Východne od muriva sme na úseku asi 2 m sledovali pravdepodobne negatív múru vyplnený novovekou suťou, ktorého dno výrazne klesalo v smere od východu k západu. Kamenný materiál múru mohol byť rozobraný a sekundárne použitý počas výstavby severného krídla budovy.

Prieskum v sondách a obhliadka sanačných rýh realizovaných na hospodárskom dvore potvrdil značne premenlivý priebeh intaktného podložja. V mieste severovýchodného rohu vstupu do suterénu vrstvy fluvialných sedimentov vystupovali bezprostredne na povrch, zatiaľ čo v sonde realizovanej o 10 m západnejšie sa archeologicky sterilná vrstva nezachytila ani v hĺbke 265 cm od

dnešného terénu. Antropogénne sedimenty v týchto miestach tvorila pod pomerne tenkou novovekou suťou vrstva s latenským keramickým materiálom (obr. 100: 1-7), a pod ňou vrstva s nálezmi z doby bronzovej (obr. 97: 1-6; 99: 1-8). V nej v hĺbke 220-250 cm sme odkryli vrstvu kamenných blokov dosahujúcich veľkosť až 75 cm. Z pestrej tvarovej škály keramiky doby bronzovej sú zastúpené základné typy ako misy, džbánky, šálky, hrncovité a amforovité nádoby.

Vrstva novovekej sute smerom na západ hrubne, v sondách situovaných v západnej časti hospodárskeho dvora dosahuje hrúbku min. 2,25 m.

Výskum v suterénnych priestoroch sa sústredil na nedoskúmané a úplne nepreskúmané plochy v južnej polovici priestorov bývalej skládky uhlia, medzi objektami II a VIII. Preskúmali sme tri výrazne odlišné zásypové horizonty. Najmladší zásyp tvorila hlinito-kamenná suť. Kamenná zložka pozostávala z drobných kameňov veľkosti do 15 cm. Suť bola takmer bez akýchkoľvek sprievodných nálezov, len v jej najvyššej časti sa našli nepočetné črepy keramiky z 15.-16. stor.

Ďalší horizont zásypu tvorila kamenno-hlinitá suť. Jej hlinitú zložku tvorila tmavosivá až čierna hlina, kamennú zložku bloky karbonátovej horniny dosahujúce veľkosť až 50 cm. Jednotnú náplň zásypovej vrstvy narušajú tenké vrstvičky (max. 10 cm) piesku, pribúdajúce západným smerom.

Najstarší horizont zásypu reprezentuje kamenno-hlinitá suť s maltou. Vrstva smerom k východu hrubne, vo východnom profile sondy dosahuje hrúbku 110 cm. Tým istým smerom rastie aj počet a veľkosť neopracovaných kamenných balvanov (max. rozmery 60x40x30 cm). Z vrstvy pochádza nepočetný črepový materiál z obdobia vrcholného stredoveku. Všetky tri vrstvy majú sklon západným smerom, ktorým sa stenčujú a klesá aj početnosť kameňov v zásype. V miestach pod skalným zrázom sme odkryli blok (110x60x30 cm) deštruovaného stredovekého lícovaného muriva pochádzajúceho z múru vybudovaného bezprostredne na okraji strmého skalného zrázu - objektu IIa. Východne od piliera 2 sme zachytili v dĺžke 90 cm fragment kónicky lícovaného muriva vybudovaného bezprostredne na čiastočne upravenom strmom skalnom zráze. Murivo tvorilo južné líce objektu IIa. Preskúmanie muriva na širšom profile nebolo možné vzhľadom na zabezpečenie statiky nosného piliera a obvodového muriva budovy. Čiastočne upravený a oplentovaný skalný zráz vymedzuje severnú časť prírodnej predispozície - depresie využívané pravdepodobne ako prirodzená prístupová komunikácia do areálu hradného kopca. Fragmenty stredovekých kamenných architektur odkryté v suterénnych priestoroch sa smerom od západu k východu zbiehajú do priestoru s vnútornou svetlosťou min. 310 cm na báze odkrytých murív.

Pri odstraňovaní suťového zásypu sme pokračovali aj v odkrývaní kónického severného líca mohutného (šírka pri päte 400 cm, sledovateľná dĺžka 920 cm) múru objektu IX. Jeho základovú škáru sa vzhľadom na vystupujúcu spodnú voľu nepodarilo bezpečne identifikovať. Doposiaľ odkryté murivo z nepravidelne ukladaných neopracovaných kameňov spájaných len malým množstvom malty sa zachovalo do výšky max. 330 cm.

Pokračovali sme vo vyberaní výplne studne (objekt V) vyhlbenej do zásypov zaniknutých starších architektur. Studňa s kamenným obložením stien má približne kruhovitý pôdorys s vnútorným priemerom približne 135 cm. Výplň studne tvoril kamenno-hlinitý zásyp, prechádzajúci s pribúdajúcou hĺbkou do balvanov s rozmermi až 60x50x30 cm. V hĺbke 720 cm od úrovne terénu nádvorja bol kamenný veniec prerušený na južnej a západnej strane osadením jedného, resp. dvoch brvien. Studňu sme preskúmali do hĺbky 220 cm pod úroveň spodnej vody. Chudobný keramický materiál potvrdzuje jej zánik v priebehu druhej polovice 15. stor. až prvej polovice 16. stor.

Archeologický výskum v priestoroch Ponitrianskej galérie overil situáciu v okolí stredovekej architektúry skúmanej v rokoch 1990/1991 a 1995, čím prispel k bližšiemu poznaniu archeologickej situácie na úpätí hradného kopca v miestach, kadiaľ v minulosti prebiehala komunikácia spájajúca hradisko a neskôr hrad s okolím. Celková dispozícia a situovanie odkrytej architektúry, jej mohutnosť, charakter murív, sklon vrstiev a existencia výraznej depresie v priestore vymedzenom kónickými lícovanými murivami objektov IIa a VIII podporujú možnosť interpretovať odkryté architektúry z 12. až prvej polovice 15. stor. ako časti vstupného areálu do stredovekého hradu.

Literatúra

BEDNÁR, P. - BŘEZINOVÁ, G. 1992: Výskum stredovekej fortifikačnej architektúry Horného mesta v Nitre. In: AVANS v r. 1991. Nitra, s. 19, 20.

BEDNÁR, P. - BÓNA, M. 1997: Výskum v suteréne Nitrianskej štátnej galérie. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 31, 32.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IM AREAL DER NITRATAL-GALERIE. Die Grabung im Areal der Nitraer staatlichen Galerie in Nitra (Bez. Nitra), Teil Altstadt, im J. 1996 knüpfte an zwei Grabungssaisons in den J. 1990/1991 (P. Bednár - G. Březinová) und im J. 1955 (P. Bednár) an, bei denen in den Souterrainräumen an der Verbindungsstelle des Nord- und Westflügels des Galeriegebäudes Reste mittellalterlicher Architekturen freigelegt wurden. Bei der Grabung im Hof der Galerie wurde festgestellt, daß der Errichtung des Gebäudes eine Erniedrigung des Geländes vorangegangen ist, wobei der Großteil der mittellalterlichen und neuzeitlichen Schichten entfernt wurde. In der Nordostecke des Hofes wurde der Rest einer Kulturgrube von ovalem Grundriß aus der jüngeren Bronzezeit freigelegt (Abb. 97: 1-4). Im Westteil des Hofes befand sich über der Felsunterlage eine Schicht mit wenig Keramikmaterial aus der Bronzezeit (Abb. 97: 5-7), mit Nestern gebrannten Lehms mit Holzkohlenstückchen, Lehmverputz, Knochen und mit einem Obsidianabschlag. Das Liegende der urzeitlichen Schicht bestand aus einer Lage dunkelgrauen Lehms mit Ton, mit dem Inhalt von verhältnismäßig ausgeprägtem frühmittelalterlichem Keramikmaterial aus dem 9.-11. Jh., einem Fragment eines Knochenschlittschuhs, einer Knochenahle und eines stark korrodierten Eisengegenstandes (Messer?). In der Nordwestecke des Hofes erfaßte man den Rest einer mittellalterlichen steinernen Fundamentmauer, die wahrscheinlich mit den mittellalterlichen, im Gebäudesouterrain freigelegten Architekturen zusammenhing. Östlich der Mauer erfaßte man auf einem etwa 2 m langen Abschnitt wahrscheinlich das Negativ einer Mauer, ausgefüllt mit neuzeitlichem Schutt, wobei sich die Sohle der Mauer ausgeprägt von Osten nach Westen senkte. Ihr Steinmaterial dürfte wohl auseinandergenommen und sekundär während des Aufbaues des nördlichen Gebäudeflügels im 19. Jh. verwendet worden sein. Die Untersuchung in den Schnitten und die Besichtigung der Assanationsrinnen im Wirtschaftshof bestätigten einen erheblich veränderlichen Verlauf des intakten Liegenden. Die anthropogenen Sedimente an diesen Stellen bildeten unter einer verhältnismäßig dünnen neuzeitlichen Schuttlage eine Schicht mit latènezeitlichem Keramikmaterial (Abb. 100: 1-7), und unter ihr war ein Horizont mit bronzezeitlichen Funden (Abb. 97: 1-6; Abb. 99: 1-8). In den Souterrainräumen wurden drei Verfüllungshorizonte ohne ausgeprägtere Begleitfunde untersucht. An den Stellen unter dem Felshang wurde ein Block einer destruierten mittellalterlichen frontierten Mauer freigelegt, die von jener Mauer stammte, die unmittelbar am Rand des steilen Felshangs errichtet war - vom Objekt IIa. Östlich vom Pfeiler 2 wurde bei der Grabung das Fragment einer konisch frontierten Mauer erfaßt, die unmittelbar auf dem teilweise zugerichteten steilen Felshang errichtet war. Die Mauer bildete die Südfront des Objektes IIa. Der teilweise zugerichtete und angeblendete Felshang begrenzte den Nordteil der natürlichen Depression, die wahrscheinlich als natürlicher Zugangsweg in das Areal des Burgberges ausgenützt wurde. Die in den Souterrainräumen freigelegten Fragmente der mittellalterlichen Steinarchitekturen mündeten in der Richtung von Westen nach Osten in den Raum mit der inneren Weite von mindestens 310 cm auf der Basis der freigelegten Mauern. Fortgesetzt wurde mit der Aushebung der Brunnenverfüllung (Obj. V). Der Brunnen war in die Verfüllung verstürzter älterer Architekturen eingetieft. Das ärmliche Keramikmaterial bestätigt seinen Funktionsverlust im Verlauf der zweiten Hälfte des 15. Jh. bis zur Mitte des 16. Jh. Die archäologische Grabung in den Räumen der Nitratal-Galerie beglaubigte die Situation in der Umgebung der mittellalterlichen Architektur, die in den J. 1990/1991 und 1995 untersucht wurde, wodurch sie zum näheren Kennen der archäologischen Situation am Fuß des Burgberges an jenen Stellen beitrug, wo in der Vergangenheit eine Kommunikation verlief, die den Burgwall und später die Burg mit der Umgebung verband. Die Gesamtdisposition und die Situierung der freigelegten Architektur, ihre Mächtigkeit, der Charakter der Mauern, die Neigung der Schichten und die Existenz der ausgeprägten Depression im Raum zwischen den konisch frontierten Mauern der Objekte IIa und VIII - stützen die Möglichkeit, die freigelegten Architekturen aus dem 12. - ersten Hälfte des 15. Jh. als Teile des Eingangsareals in die mittellalterliche Burg zu interpretieren.

REGIONÁLNY PRIESKUM SPIŠA

Marián S o j á k

Regionálny prieskum sa sústredil na orbou najviac porušované lokality. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

1. J á n o v c e - M a c h a l o v c e (okr. Poprad). Pod Hradiskom (M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 177-194 : 313-339 mm), eneolit (?), púchovská kultúra, stredovek, sídlisko, prieskum.

Skúmaná lokalita je predhradím rozsiahleho hradiska púchovskej kultúry (kóta 683,1 - podľa mapy Hradisko alebo Vyššia hôrka). Je situovaná medzi vlastným Hradiskom a brehom Machalovského potoka, južne od obce Machalovce. Intenzívne osídlená poloha (nadm. výška 600-650 m) je sledovaná formou zberov i výkopov už od minulého storočia (Eisner 1933, s. 179, 181, 186, tu pozri staršiu literatúru; Polla 1996, s. 253, 254). Pozornosť sa na ňu opäť upriamila od r. 1974 a najmä od r. 1982, keď sa na nej začalo s hlbokou orbou. Tá niekedy umožňuje identifikovať na oráčine podľa tmavo sfarbených plôch a koncentrácie nálezov pôdorysy objektov. Tohtoročný prieskum sa vzhľadom na pokročilú vegetáciu na nálezisku zamerlal len na zber archeologického materiálu. Našlo sa 35 črepov, hlinená guľka (do praku?), fragment dvojkónického praslena, dva zlomky bronzových pukličiek (nášiviek ?) a dva kamenné štiepané artefakty. Medzi črepmi prevláda hrubá úžitková keramika púchovskej kultúry (obr. 101: 2, 4-9; 102; 103; 104: 5, 9-11, 13), zastúpenej laténskou i starorímskou fázou. Jeden črep pochádza z neskorolátenskej na kruhu točenej tenkostennej nádoby guľovitého tvaru, na povrchu so zvyškom červeno maľovaného pásika (obr. 101: 1). Ďalší je zo situlovitej nádoby so zosilneným okrajom a značnou prímесou tuhy (obr. 101: 3). Púchovská keramika je zdobená ryhami, vpichmi, vrypami, vlnovkami a plastickou výzdobou (rebrá, výčnelky), príp. s pripojenými pásikovými uchami. Črep z pleca tenkostennej nádoby (obr. 104: 1) patrí do 15. stor. Púchovskej kultúre patria azda aj dva bronzové predmety z tenkého plechu (obr. 104: 6, 7) a hlinená vajcovitá guľka (obr. 104: 8). Torzo hlineného praslena (obr. 104: 2) spolu s úštepami z pieninského radiolaritu a limnokvarcitu (obr. 104: 3, 4) poukazujú na staršie osídlenie (eneolit ?). Prír. č. 29/96.

2. S p i š s k á N o v á V e s (okr. Spišská Nová Ves). Smižianska roveň (M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 263, 5-266, 5 : 212-215 mm), neolit, doba rímska, stredovek, sídlisko, prieskum.

Lokalita, objavená r. 1972, sa nachádza na ľavobrežnej terase rieky Hornád, západne od mesta a na rozhraní chotárov Spišskej Novej Vsi a Smižian (nadm. výška 470-475 m). Keďže jej západná časť je zastavaná hospodárskymi budovami, skúmať možno len východnú časť náleziska. Na čerstvo zoranej ploche sa našlo 16 črepov z neolitu, doby rímskej a stredoveku, drobný fragment mazanice, kamenná brúsená a štiepaná industria.

Neolitická keramika (14 ks) je málo výrazná (kultúra s mladšou lineárnou keramikou?). Prevláda úžitková (obr. 105: 2) nad jemnou bez prímесí (obr. 104: 12; 105: 1). Štiepaná industria je zastúpená dvoma čepelovými úštepami z jurského podkrakovského pazúrika (obr. 105: 3, 4) a ihlanovitým obsidiánovým jadrom s čiastočne zachovanou kôrou (obr. 105: 6). Datovanie jadra do bukovohorskej kultúry je síce pravdepodobné, avšak vzhľadom na doloženú skupinu Tiszadob na sídlisku a v bezprostrednom okolí (Javorský 1985, obr. 39: 11; Šiška 1989, s. 132, 165, 166, obr. 31) neisté. S touto skupinou v rámci kultúry s východnou lineárnou keramikou sa totiž na Spiš dostávala po prvýkrát obsidiánová surovina. Z kamennej brúsennej industrie sa našiel zlomok malého klinu, či skôr dláta, s ulomeným tylom (obr. 105: 5). Do staršej doby rímskej patrí drobný, nezdobený a značne poškodený črep rímskoprovinciálnej terry sigillaty, ktorý pochádza spolu s doposiaľ nájdenými fragmentmi importovanej keramiky z východného okraja lokality (Kuzmová - Roth 1988, s. 99-101). Do stredoveku možno na základe materiálu zaradiť len jeden nezdobený črep. Prír. č. 27/96.

3. Ž e h r a (okr. Spišská Nová Ves). Hlinky (M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 219-230 : 75-83 mm), neolit, doba rímska, slovanské obdobie, stredovek, sídlisko, prieskum.

Lokalita, zistená r. 1977 F. Javorským, leží nad sútokom potokov Žehra a Žehrica, na miernom svahu S-V nad obcou (nadm. výška 420-445 m). Podľa dislokácie nájdených nálezov z jednotlivých období sa poloha pracovne označuje ako Hlinky I, Ia. Zber sa uskutočnil po hlboknej orbe v uvedenej polohe. Keďže bola čerstvá, zozbieralo sa málo nálezov. Napriek tomu rozptýl nálezov, najmä črepov (17 ks), veľkých kusov mazanice (20 ks) a prepálenej hliny poukazuje na porušenie dlhého domu

nepochybne kolovej konštrukcie (orientácia S-V - J-Z). Podľa dvoch črepov, zdobených notovými hlavičkami (obr. 105: 7, 8), patrí kultúre s mladšou lineárnou keramikou. V blízkosti príbytku sa našiel hlinený praslen dvojkónického tvaru ($\emptyset$ - 5 cm, v. - 4,5 cm, $\emptyset$ otvoru 0,6-0,7 cm), vyrobený z hrubého materiálu s prímiesou kamienkov a sludy (obr. 105: 14). Po jednom črepe je zastúpená mladšia doba rímska (obr. 105: 11), slovanské obdobie (obr. 105: 12) a vrcholný stredovek (obr. 105: 13). Drobný kúsok železnej trosky je z mladšej doby rímskej alebo je slovanský. Prír. č. 28/96.

Literatúra

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.

JAVORSKÝ, F. 1985: Záchrané výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. In: AVANS v r. 1984. Nitra, s. 110-125.

KUZMOVÁ, K. - ROTH, P. 1988: Terra sigillata v barbariku. Nitra.

POLLA, B. 1996: Archeológia na Slovensku v minulosti. Martin.

ŠIŠKA, S. 1989: Kultúra s východnou lineárnou keramikou na Slovensku. Bratislava.

REGIONALE ERKUNDUNG DES ZIPS-GEBIEDES. Regionale Geländeerkundung auf drei Fundplätzen, die durch Überpflügung vernichtet wurden. Unterbringung der Funde im AI der SAW Spišská Nová Ves. In Jánovce-Machalovce (Bez. Poprad) erfaßte Besiedlung in der Lage Pod Hradiskom der Träger der Púchov-Kultur, der Latène- und frührömischen Phase (Abb. 101-103; 104: 9-11, 13). Funde zweier Abschlüge (Abb. 104: 3, 4) und des Bruchstücks eines Tonwirtels (Abb. 104: 2) belegen ältere Besiedlung der Fundstelle (Äneolithikum?). In das Mittelalter ist eine Scherbe zuweisbar (Abb. 104: 1). In Spišská Nová Ves (Bez. Spišská Nová Ves) gewann man in der Lage Smižianska Roveň Denkmäler aus dem Neolithikum, repräsentiert durch Scherben (Abb. 104: 12; 105: 1, 2), geschliffene (Abb. 105: 5) und gespaltene Silexindustrie (Abb. 105: 3, 4, 6), weiters aus der älteren römischen Zeit (Terra sigillata-Scherbe) und aus dem Mittelalter (unverzierte Scherbe). Eine Siedlung aus dem Neolithikum, aus der jüngeren römischen Zeit, slawischen Zeit und aus dem Mittelalter evidierte man in der Lage Hlinky oberhalb der Gemeinde Žehra (Bez. Spišská Nová Ves). Die Dislokation neolithischer Funde, besonders von Scherben (Abb. 105: 7-10), Lehmverputz und eines Tonwirtels (Abb. 105: 14) zeugt von der Störung eines Langhauses der Kultur mit jüngerer Linearkeramik. Mit je einer Scherbe belegt ist Besiedlung in der jüngeren römischen Zeit (Abb. 105: 11), in slawischer Zeit (Abb. 105: 12) und im Mittelalter (Abb. 105: 13). Kleine Stücke von Eisenschlacke stammen aus jung-römischer bzw. slawischer Zeit.

VÝSKUM NEOLITICKÉHO SÍDLISKA V STRÁŇACH POD TATRAMI

Marián Soják

Stráne pod Tatrami (okr. Kežmarok), Pod Kamenným vrchom (M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 324-337 : 34-40 mm), výskum, sídlisko, ťažisko stredný neolit, ďalej mladšia doba rímska, slovanské obdobie, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Lokalita sa nachádza v kežmarskej časti Popradskej kotliny medzi Kežmarkom a Stráňami pod Tatrami, na miernom svahu na úpätí kopca Kamenný vrch a nad ľavým brehom tatranskostránskeho potoka (nadm. výška 662-675 m). Južnou časťou sídliska, objaveného prieskumom v r. 1987 (Javorský 1988, s. 66), vedie štátna cesta Kežmarok - Stráne pod Tatrami. Výrazné osídlenie polohy v neolite, dokumentované zberovými nálezmi črepov, kamennej štiepanej i brúsenej industrie (Soják 1993, s. 115) a najmä pravidelné ničenie sídliska orbou podnietilo uskutočniť tu zisťovací a zároveň záchranný archeologický výskum. Výkopové práce trvali v závislosti od potrieb poľnohospodárskych prác na polohe od 6. 8. do 13. 9. 1996. Pre krátkosť času a nedostatočný počet pracovných síl sa preskúmala nevelká plocha s rozlohou 134 m². V troch vytyčených sondách (I-III/96) pri južnom okraji sídliska, umiestnených na vopred vymeranej ploche na troch súkromných parcelách (č. 753, 756, 757), sa zachytilo spolu 32 jám. Predstavujú zvyšok dlhého nadzemného príbytku kolovej konštrukcie, ktorý sa nepodarilo odkryť v celosti. Preskúmaná dĺžka je

takmer 13 m a šírka 5 m, orientácia S-J. Ide o južnú časť domu so zhustenou trojicou kolov v predpokladanej vstupnej partii, črtajúcou sa už len ako pozdĺžny žlab (podlažie so sýpkou?). Odkrytá malá plocha, sčasti porušená odvodňovacími ryhami, nedovoľuje vyjadriť sa k otázke o počte pozdĺžnych radov kolov, keďže sú zreteľné len tri. Obidve steny domu lemujú väčšie exploatačné jamy (8-11), sekundárne využité ako odpadové. Tieto tradične poskytli najväčšie množstvo nálezov. Majú nepravidelný kruhovitý i pretiahnutý pôdorys s nerovným dnom. Dominuje v nich črepový materiál kultúry s mladšou lineárnou (notovou) keramikou, ojedinele so železovským štýlom výzdoby. Prekvapuje väčší podiel bukovohorských fragmentov, ktoré vystupujú spolu s notovou keramikou. Z ťažobných jám poskytla najbohatší a najpestrejší súbor pamiatok jama 8. Umožňuje zároveň stratigraficky riešiť problém vzájomnej synchronizácie kultúr stredného neolitu v Popradskej kotline. Tesne nad jej dnom spočíval spolu s výraznou notovou keramikou v hĺbke 55 cm okrajový črep skupiny Tiszadob, kým v horných vrstvách vedľa notovej keramiky početnejšie keramické fragmenty s bukovohorským štýlom výzdoby, niektoré so zvyškami bielej inkrustácie (Soják, v tlači). Bukovohorská keramika sprevádzala mladolineárnu aj v exploatačnej jame 10, v ktorej sa našli zriedkavé keramické zlomky so železovským štýlom výzdoby. V jame 8 boli viditeľné viaceré vrstvičky popola s výraznými drevenými uhlíkmi a prepálenou hlinou. Pochádza z nej bohatý črepový materiál, často nedokonalo vypálený, zlomky kamennej štiepanej, brúsenej a kostenej (šidlá, dláto) industrie, torzá kamenných podloží, oťkače a značné množstvo zvieracích kostí. Stopy ohňa sú zreteľné aj na časti prepálených kostí, na ktorých sa niekedy zachovali prilepené spálené kúsky drev. Pri pozornom vyberaní jamy sa podarilo nájsť zuhoľnatené obilné zrnko.

Na nálezisku je typ hnejdej pôdy, ktorá sa aj dnes považuje z agronomického hľadiska za pomerne úrodnú. Je vhodná na uchovanie nálezov paleobotanického (pozri analýzu E. Hajnalovej v tejto ročenke) a paleozoologického (analyzuje M. Fabiš) charakteru, ktoré sa objavovali nielen v jamách (predovšetkým v ťažobno-odpadových), ale ojedinele tiež v miestami zachovanej kultúrnej vrstve. Tá je zväčša úplne zničená orbou, ktorá často poškodila vrchné časti jám.

Z preskúmaných sond i zberov na ich okolí sa získalo množstvo keramických črepov, kamennej štiepanej industrie (s prevahou jurského podkrakovského pazúrika, menej obsidiánu) a brúsených nástrojov - ploché sekery vyrobené zo zelených bridlíc a amfibolitov (určil D. Hovorka). Pozoruhodné je hlinené takmer guľovité závažie s úzkym stredovým otvorom (z tkáčskeho stavu?, rybárskych sietí?) z jamy 8. Analogický fragment pochádza napr. zo sídliska kultúry s mladšou lineárnou keramikou v Poprade-Matejovciach (uloženie v Podtatranskom múzeu, Poprad).

Okrem neolitického osady sa na polohe rozkladá sídlisko z mladšej doby rímskej a slovanského obdobia (9. stor.), sporadicky so stredovekým a novovekým materiálom. Nálezy sa však vyskytovali výlučne v ornici (črepy, slovanský, resp. mladorímsky praslen, železná troska). Sondy nezachytili žiadne sídliskové objekty. Prieskum polohy dokladá, že sídlisko z oboch období je rozsiahle. Najmä v západnej časti lokality je výrazné osídlenie z mladšej doby rímskej, kde orba narušila aj metalurgické objekty (početná troska a prepálená hlina).

Pozornosť sa sústredila aj na prieskum pravobrežia tatranskostránskeho potoka, kde sa na svahu, mierne stúpajúcom na juh, resp. J-Z a oproti neolitickému sídlisku, črtali na ornici väčšie plochy čiernych škvrn (M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 339 : 52 mm). Zberom sa zistila nová lokalita s nálezmi črepov a železnej trosky z mladšej doby rímskej a slovanského obdobia. Rovnaké osídlenie s nepočetnými črepmi a železnou troskou sa doložilo východne od skúmanej plochy, na rozhraní katastrov Strání pod Tatrami a Kežmarku. Keďže sú to zberové nálezy, nemožno sa zatiaľ vyjadriť, či v prípade všetkých troch polôh, osídlených v mladšej dobe rímskej a vo veľkomoravskom období, ide o samostatné sídliská s nevelkou časovou rozdielnosťou, alebo sú z rovnakého obdobia s príbytkami roztrúsenými na väčšej rozlohe.

Literatúra

- JAVORSKÝ, F. 1988: Prieskumy a záchranné výskumy v okresoch Poprad a Spišská Nová Ves. In: AVANS v r. 1987. Nitra, s. 64-71.
- SOJÁK, M. 1993: Archeologický prieskum vytypovaných lokalít na Spiši. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 114-115.
- SOJÁK, M. (v tlači): Kontakty východoslovenských regiónov s územím Spiša v období stredného neolitu. In: Východoslovenský pravek. 5. Košice.

UNTERSUCHUNG EINER NEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN STRÁNE POD TATRAMI. Die Rettungs- und zugleich archäologische Feststellungsgrabung in der Lage Pod Kamenným vrchom im Kataster von Stráne pod Tatrami (Bez. Kežmarok) erfolgte unter der Leitung des Autors dieses Beitrags. In drei Schnitten (I-III/96) beim Südrand der Fundstelle wurde Besiedlung im Neolithikum, in der jüngeren römischen und in großmährischen Zeit, sporadisch im Mittelalter bis zur Neuzeit nachgewiesen. Die intensivste Besiedlung war im Neolithikum. Untersucht wurde der Südteil eines langen Wohnhauses mit Pfostenkonstruktion mit drei Längsreihen von Pfosten, beim vorausgesetzten Eingang mit verdichteten Pfosten (Geschoß mit einem Getreidespeicher). Die Wände der neolithischen Hütte säumten Abbau-Abfallgruben mit Fundgut der Kultur mit jüngerer Linear-(Notenkopf-)Keramik, der Želiezovce-Gruppe und der Bükker Kultur mit verhältnismäßig reichen Funden (außer Scherben Silexspalt-, geschliffene und Knochenindustrie, Tongewichte, Fragmente von Steinunterlagen, Schlagsteine). Die Exploitationsgrube 8 enthielt in ihrem Unterteil Notenkopfkeramik mit einer Einzelscherbe der Tiszadob-Gruppe, im Oberteil Notenkopf- und Bükker Keramik. Zahlreich waren auch Tierknochen (Analyse von M. Fabiš) und Funde paläobotanischen Charakters (Analyse E. Hajnalová in diesem Jahrbuch).

NUMIZMATICKÉ PRÍRASTKY V ZBIERKE PODTATRANSKÉHO MÚZEA V POPRADE

Marián S o j á k

V r. 1996 získalo Podtatranské múzeum do svojej numizmatickej zbierky dve novoveké mince, nájdené v teréne:

1. J á n o v c e - M a c h a l o v c e (okr. Poprad). Pod Hradiskom (M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 186 : 312 mm), náhodný nález pri prieskume. Podľa určenia J. Hunku ide o túto mincu:

Polsko, Žigmund III. (1587-1632), Riga šiling (solidus) z r. 1588-1609

A: v strede písmeno S (zo slova Sigismundus), ozdobené kráľovskou korunou. V strede písmena erb rodu Wassa. Opis okolo mal byť: SIG III DG PO D L, vidno len PO D L

R: v strede ozdobný štít s prekríženými kľúčmi a malým krížikom (znaky mesta Riga). Opis okolo mal byť: SOLIDVS CIVI RIGENS, Italia a posledné čísla letopočtu, vidno len SOLID

Meď potiahnutá striebrom, veľmi ošúchaná, slabo čitateľná, 16 mm, 0,733 g (Kopicki 1976, s. 239, č. I).

2. P o p r a d (okr. Poprad). Základná škola Komenského č. 2210 (M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 254 : 116 mm), náhodný nález pri kopaní ryhy na hromozvod.

Sedmohradsko, Mária Terézia (1740-1780), grešla (3/4-grajciara) z r. 1765.

Meď, veľmi zošúchaná, slabo čitateľná, 23 mm, 6,8 g (Novotný a kol. 1994, s. 37, č. 22).

L i t e r á t ú r a

KOPICKI, E. 1976: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska zwiazanych II. Warszawa.

NOVOTNÝ, V. a kol. 1994: Mince Marie Terezie 1740-1780. Hodonín.

NUMISMATISCHER ZUWACHS IN DER SAMMLUNG DES PODTATRANSKÉ MÚZEUM PO-PRAD. Im J. 1996 erwarb das Podtatranské múzeum Poprad, Bez. Poprad, in seine Sammlungen zwei neuzeitliche Münzen: Jánovce-Machalovce-Pod Hradiskom, Polen, Sigismund III. (1587-1632), Riga, Schilling (Solidus) aus den J. 1588-1609, Kupfer mit Silberüberzug, abgegriffen, 16 mm, 0,733 g. Bestimmte J. Hunka. Poprad-Grundschule Komenského Nr. 2210, Siebenbürgen, Maria Theresia (1740-1780), Gröschel (3/4-Kreuzer) aus dem J. 1765, Kupfer, abgegriffen, 23 mm, 6,8 g. In beiden Fällen handelt es sich um Zufallsfunde.

ĎALŠÍ ROK REVÍZNEHO VÝSKUMU V STUPAVE

Ivan Staník

Stupava (okr. Malacky), Kopec (44-22, 1 : 50 000, 434 : 136 mm), doba rímska, revízny výskum základov architektúry. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pokračovalo sa výskumom tzv. veliteľskej budovy v priestore átria. Pred začiatkom vlastných terénnych prác bol pracovníkmi Štátnych reštaurátorských ateliérov realizovaný transfer omietok zrútenej severnej steny átria za účelom ich reštaurovania a prípadnej prezentácie. V priestore átria sa skúmala jeho západná polovica, vymedzená obvodovými stenami átria. Pod úrovňou terénu átria boli odkryté základové murivá staršej zaniknutej dvojtraktovej stavby, prebiehajúcej S-J smerom. V predchádzajúcich sezónach bola odkrytá severná časť tejto budovy, ležiaca v priestore neskoršieho severného krídla a príľahlej chodby tzv. veliteľskej budovy. Uvedená staršia stavba sa ťahne po celej dĺžke od severu na juh. Ako sa ukázalo v sezóne 1994, západná stena staršieho objektu leží pod chodbovým múrom západného krídla tzv. veliteľskej budovy. Šírka traktov nie je rovnaká a v jednotlivých miestnostiach sa mení. Výskum v sezónach 1994-1996 jednoznačne dokázal, že pred výstavbou tzv. veliteľskej budovy stál na tomto mieste starší murovaný rímsky objekt plošne pomerne rozsiahly. V budúcej sezóne budeme sledovať jeho možné pokračovanie južne od átria.

V interiéri uvedenej staršej stavby sa v blízkosti jeho východnej steny našiel základ ešte staršieho múru, kladeného do základovej ryhy bez použitia vápennej malty. Ako vyplýva z nálezovej situácie, nadzemná časť konštrukcie múru takisto neobsahovala vápennú maltu a povrch steny pokrývala tenká vápenná omietka. Táto stena zanikla zrútením v celku. Vlastná koštrukcia bola zrejme neskôr rozobratá a v teréne zostala po nej iba súvislá plocha vápennej omietky, ležiacej na teréne. Dosiaľ neboli zistené žiadne na ňu kolmé a s ňou súvisiace konštrukcie stien. Stena pokračuje popod severné krídlo tzv. veliteľskej budovy a ďalej na sever. Na juhu siaha minimálne po južný múr átria. Tento múr bol dosiaľ zistený v dĺžke 20 m. Jeho pokračovanie južným a severným smerom bude sledované v ďalších sezónach.

V juhozápadnej štvrtine átria prekryl zmienený základový múr, tvorený lomovým kameňom, nepravidelný lavórovitý objekt, ktorého výplň pozostávala z dvoch vrstiev. Spodná vrstva obsahovala germánsku keramiku z druhej polovice 1. stor., horná, tenká vrstva cvoky z legionárskej obuvi. Ide o germánsky objekt, ktorý tu stál pred príchodom Rimanov a jeho zánik zrejme súvisí s výstavbou dosiaľ najstaršej rímskej stavby, doloženej spomenutou "nasucho" kladenou spodnou časťou múru.

Zhruba 150 m severozápadne od výskumu, v polohe Morávkovo pole, bol v jesenných mesiacoch odkrytý germánsky objekt s kolovou koštrukciou, obsahujúci materiál datovaný predbežne do druhej polovice 3. stor. so stopami spracovania železa. Ďalšie objekty, črtajúce sa na zmienenom poli, budú skúmané v budúcich sezónach.

EIN WEITERES JAHR DER REVISIONSGRABUNG IN STUPAVA. In Stupava (Bez. Malacky) setzte die Untersuchung des Atriums des sog. Kommandantengebäudes fort. In seinem Raum konstatierte man die Fortsetzung von Gebäudefundamenten älterer Phasen, die unter dem Nordflügel des sog. Kommandantengebäudes festgestellt wurden und auch unter die Südwand des Atriums reichen. Die älteste Phase überdeckte teilweise ein germanisches schüsselartiges Objekt, dessen Untergang mit der Errichtung des ältesten römischen gemauerten Gebäudes in Zusammenhang gebracht werden kann. 150 m weiter von der römischen Station untersuchte man ein germanisches Objekt mit Pfostenkonstruktion, mit der Datierung in die zweite Hälfte des 3. Jh. Es wies Spuren von Eisenverarbeitung auf.

ZÁCHRANNÁ AKCIA NA TRASE VÝSTAVBY DIALNICE CHOCHOLNÁ-SKALA

Danica Staššíková - Štukovská

Trenčín (okr. Trenčín), miestna časť Záblatie, severozápadný svah výbežkov Bielych Karpát (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 37 : 74 mm), 2,9 km diaľnice D61 (D1 - stavba Chocholná-Skala). Záchranný výskum amatérmi poškodeného sídliskového objektu zo 17.-18. stor., ktorý sa nachádzal asi 30 m od rovnakého objektu 2, preskúmaného v minulom roku.

Preskúmala sa nasucho kladená kamenná podmurovka, ktorej časť bola zničená pri hĺbení poľnej cesty. Podmurovku tvorili miestne vápence a pieskovce upravené do plochého kvadratického tvaru a tehly. V jednej časti sa v blízkosti podmurovky nachádzala vypálená časť so zachovanými rozmermi asi 0,80x1,20x0,15 m. Nálezy predstavovali črepy z tenkostenných, niekedy glazovaných nádob.

V celom areáli, ktorý bol preskúmaný v minulom roku v rámci záchranných výskumov vyvolaných výstavbou diaľnice, bola dokončená sadbová úprava, ktorou sa sledovalo sprístupnenie výsledkov výskumu pre verejnosť. Objekt tu prezentovaný nemohol byť do tohto projektu z technických dôvodov zahrnutý.

Literatúra

STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D. 1997: Záchranný výskum na trase výstavby diaľnice v Trenčíne-Záblatí. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 170.

REITUNGSAKTION AUF DER TRASSE DES FERNSTRASSENBAUES CHOCHOLNÁ-SKALA. Trenčín, Teil Záblatie (Bez. Trenčín). Untersuchung eines von Amateuren durchgrabenen und durch einem Feldweg gestörten Objektes aus dem 17.-18. Jh. Unterbringung der Funde: Museum Trenčín. Ein Objekt, bestehend aus einem rechteckigen Mauersockel (steinerne Trockenmauer) und aus Resten eines Ofens mit rechteckigem Grundriß und mit Funden von Fragmenten dünnwandiger, manchmal glasierter Keramik. Das Objekt war der Bestandteil eines größeren Siedlungsgebildes aus dem 17. Jh., das im J. 1995 untersucht wurde (Staššíková-Štukovská 1997). In diesem Jahre wurde es der Öffentlichkeit in Form einer Parkanlage zugänglich gemacht.

DESIATA SEZÓNA VÝSKUMU V BOROVCIACH

Danica Staššíková - Štukovská

Borovce (okr. Piešťany), Rakovická ulička, Chríb (35-32-17, 1 : 10 000, 434 : 176 mm), predstihový záchranný výskum, ťažisko, pohrebisko, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Južný okraj intravilánu obce, sprásová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej pahorkatiny, 160 m n. m. Súkromné pozemky (Pitoňáková, Pacoňovej), pozemok Šľachtiteľsko-výskumnej stanice Veselé v Borovciach, Chríb. Výskum pokračoval v intenciách predchádzajúcich rokov, v systematickom výskume pohrebiska v jeho doteraz neskúmanej juhozápadnej časti (parcela Pacoňovej) a v doskúmaní miest v minulých rokoch neprístupných (parcela Pitoňáková). Celkovo sa preskúmalo deväť hrobov, výklenkové sme nezistili. V juhozápadnej časti pohrebiska sa zistila veľmi dôležitá superpozícia hrobov s výraznými nálezmi pre určenie horizontov pochovávaní v 8., 9. a 10. stor. Počet doteraz preskúmaných hrobov na pohrebisku je 388, z toho je 98 podmoľového typu a jeden tunelový.

V minulom roku na nedoskúmanej sonde XXI v polohe Chríb, kde sme zisťovali otázku existencie hrobov, ktoré by naznačoval hrob s deformáciou na lebke preskúmaný v roku 1985 (Staššíková-Štukovská 1988), sme preskúmali 22 objektov a zistili jednu ľudskú lebku v kultúrnej vrstve z 9. stor. Sedem objektov bolo z 13.-15. stor., štyri z 11.-12. stor., dva patrili obdobiu

sťahovania národov, jeden dobe rímskej, tri dobe halštatskej, dva eneolitu a tri kultúre s keramikou lineárnou.

Za zvláštny možno označiť obdĺžnikovitý objekt z 13.-15. stor. (preskúmané rozmery hl. 4 m, dl. 6 m, š. 2 m), ktorý obsahoval nálezy dokladajúce spracovanie farebných kovov. Žiaľ, nepodarilo sa ho doskúmať celý.

Nálezy z pohrebiska a nové sídliskové nálezy podčiarkujú význam lokality s prínosom nových momentov k poznaniu včasnostredovekého a stredovekého obdobia. Súčasťou výskumu boli i záchranné akcie vyvolané rekonštrukciou domu na Chríbe a výstavbou poslednej vodovodnej ryhy v tej istej polohe, ktoré našťastie boli mimo pohrebiska a iba čiastočne poškodili tri stredoveké objekty, ktoré sa z priestorových dôvodov nedali skúmať.

Z pohrebiska zostáva preskúmať ešte juhozápadnú okrajovú časť a niekoľko menších, ešte nepoškodených, častí v strede a vo východnom okraji zisteného rozsahu pochovávania. Významnou sa ukazuje otázka objektov na Chríbe.

Literatúra

STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D. 1988: Sídliskové nálezy a hrob z Boroviec. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 24. Nitra, s. 173-190.

ZEHNTE GRABUNGSSAISON IN BOROVICE. Die systematische Rettungsgrabung in Borovce (Bez. Trnava), Lage Rakovická ulička, Chríb richtete sich auf die Erforschung des Körpergräberfeldes aus dem Frühmittelalter. Durch Schnitte wurde der Südostteil des Gräberfeldes untersucht, mit überraschenden Funden von neun einfachen Gräbern in Superpositionen, die für die horizontale Stratigraphie des Gräberfeldes in den Horizonten des 8.-9. Jh. wichtig sind. Die bisher untersuchte Gräberzahl auf dem Gräberfeld beträgt 388, davon sind 98 Nischengräber des Podmól-Typs und eines ist ein tunnelförmiges Nischengrab. In der Lage Chríb konstatierte man den Rest eines menschlichen Schädels in einer slawischen Kulturschicht und untersucht wurden 22 Siedlungsobjekte, davon 7 Objekte aus dem 13.-15. Jh., 4 aus dem 11.-12. Jh., 2 aus der Völkerwanderungszeit, 1 aus römischer Zeit, 3 aus der Hallstattzeit, 2 aus dem Äneolithikum und 3 aus der jüngeren Steinzeit der Kultur mit Linearkeramik. Als Besonderheit kann offenbar ein Produktionsobjekt aus dem 13.-15. Jh. bezeichnet werden (untersuchte Ausmaße: T. 4 m, L. 6 m, Br. 2 m), das nicht fertig untersucht werden konnte.

VÝSKUM VÝROBNÉHO ATELIÉRU V BRESTOVE

Ivana Strakošová

Brestov pri Humennom (okr. Humenné), poloha Dielňa (M-34-104-D-d, 1 : 25 000, 265 : 2 mm), eneolit, tematický výskum. Uloženie nálezov: Vihorlatské múzeum, Humenné.

V r. 1996 sme pokračovali vo výskume výrobného areálu, ktorý začal v r. 1995 v rámci spolupráce s Inštitutom Archeologii i Etnologii PAN v Krakove. Na ploche 63 m² (S I-IV/96) boli preskúmané dva objekty elipsovitého tvaru orientované po dlhšej osi SV-JZ (obj. 1/96) a V-Z (obj. 2/96) s výplňou tvorenou prepálenou sivou ílovitou pôdou premiešanou s uhlíkmi. Nálezový materiál z objektov i kultúrnej vrstvy (-0,25 - -0,42 m) tvoria ílovcové úštepy a ich zlomky, medzi ktorými sa ojedinele objavuje industria z toho istého materiálu (obr. 82: 3, 4) a nezdobené črepy (obr. 82: 1). Výnimkou je čepeľ z jurského pazúrika nájdená v sonde II/96 (obr. 82: 2).

Spolu s plochou sondy I/95 (43 m²) tvorila preskúmaná plocha centrum výrobného areálu, ktorý časovo korešponduje s obdobím vzniku mohýl na neďalekej polohe Na kaštieli (Garncarski - Machnik - Strakošová - Tunia 1993, s. 39-40) a výrobnými objektami v Lubiši (Valde-Nowak 1993, s. 126-127), teda obdobím kultúry so šnúrovou keramikou.

Literatúra

GARNCARSKI, J. - MACHNIK, J. - STRAKOŠOVÁ, I. - TUNIA, K. 1993: Výskum eneolitickej mohyly v Brestove. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 39-40.

VALDE-NOWAK, P. 1993: Výskum eneolitickéj osady a dielne (výrobného ateliéru) v Lubiši. In: AVANS v r. 1992. Nitra, s. 126-127.

UNTERSUCHUNG EINES PRODUKTIONSATELIERS IN BRESTOV (Bez. Humenné). Mit der Methode von Schnitten (S I-IV/96) wurde das Zentrum eines Produktionsateliers untersucht. Das Fundmaterial aus den Objekten 1/96 und 2/96 und der Kulturschicht (- 0,25-0,42 m) repräsentieren Abschlüge aus Schiefertone und deren Bruchstücke. Vereinzelt erschienen Werkzeuge (Abb. 82: 2, 3, 4) und unverzierte Scherben (Abb. 82: 1). Das Areal ist in den Zeitabschnitt der Kultur mit Schnurkeramik datiert.

LUŽICKÉ A RÍMSKE NÁLEZY Z TURÍKA

Vítazoslav S t r u h á r

Turík (okr. Ružomberok), Hradište (M-34-99-D-a, 1 : 25 000, 14-20 : 190-205 mm), doba halštatská, doba rímska, hradisko, zber. Uloženie: súkromná zbierka Š. Sališa, Likavka.

Významné lužické hradisko sa nachádza 1 500 m SZ od obce Turík v nadmorskej výške 943, 3 m. V minulosti bolo odborne skúmané (Veliačík 1983). Autorovi boli poskytnuté nálezy z amatérskeho prieskumu.

S lužickým osídlením súvisí bronzová ihlica s očkom (dĺ. 11 cm, obr. 106: 4) a nádoba s kónickým hrdlom a súdkovitým telom (obr. 106: 10). Zdobená bola rytými horizontálnymi ryhami, tesne pod ústím a na pleciach sa medzi ryhami nachádzali šikmé vrúbky. Vyduť bolo zdobené šikmými zvislými zväzkami čiar. V mieste jeho maxima pod horizontálnymi čiarami boli vtlačované jamky. Podľa techniky a charakteru výzdoby ju môžeme datovať do rozvinutého stupňa oravskej skupiny lužickej kultúry (HC-HD), kedy sa rytá výzdoba uplatňuje nielen v pohrebnom inventári (Čaplovič 1977, s. 69-70), ale aj na sídliskovej keramike (Čaplovič 1987, s. 92).

Druhá skupina nálezov patrí k neskororímskemu horizontu, doloženému na viacerých miestach v Liptove a na Orave (Pieta 1991, s. 177-178) - tzv. severokarpatská skupina. Železiarske výrobky zastupovali konštrukčné železá (obr. 106: 3, 5) a nože (obr. 106: 2, 8). Kovový nožík (obr. 106: 8) mal pôvodne drevenú rukoväť vyrobenú z listnatej dreveniny (určenie E. Hajnalovej), obloženú bronzovým plechom.

Najzaujímavejším nálezom je zlomok železnej jednodielnej spony, typologicky príbuznej typu s podviazanou nôžkou, s pomerne nízko klenutým lúčikom. Nôžka aj lúčik boli z vrchnej strany zdobené tenkým bronzovým tepaným plechom, pripevneným na sponu úzkymi železnými prúžkami. Celkové konštrukčné vypracovanie a výzdoba nesú archaické znaky, takže pravdepodobne ide o domáci produkt napodobňujúci honosný výrobok z importu (obr. 106: 9).

Literatúra

ČAPLOVIČ, P. 1987: Orava v praveku, včasnej dobe dejinnej a na začiatku stredoveku. Martin.

ČAPLOVIČ, P. 1997: Dolný Kubín. II. Martin.

PIETA, K. 1991: The North Carpathians at the beginning of the Migration Period. In: Antiquity. 65. London - New York, s. 376-387.

VELIAČIK, L. 1983: Zisťovací výskum na hrádku v Turíku. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 20. Nitra, s. 105-111.

LAUSITZER UND RÖMISCHE FUNDE AUS TURÍK. Bei einer Amateur-Geländebegehung gewann man Lausitzer Funde aus der Hallstattzeit und aus dem 4. Jh. in Turík (Bez. Ružomberok). Rekonstruiert wurde ein ritzverziertes Gefäß (Abb. 106: 10) aus der Stufe HC. In den römerzeitlichen Funden ist Konstruktionseisen (Abb. 106: 2, 5) und zwei Eisenmesser vorgekommen (Abb. 106: 2, 8). Interessant ist eine kombinierte (Eisen-Bronze) Fibel mit umgeschlagenem Fuß mit getriebenem Ornament (Abb. 106: 9). Die Funde gehören in die sog. nordkarpatische Gruppe aus der spätrömischen Zeit.

PRIESKUM LUŽICKÉHO URNOVÉHO POHREBISKA V ABRAHÁME

Vítázoslav Struhár - Radovan Fodor

Abrahám (okr. Galanta), Pirintov (45-11-22, 1 : 10 000, 296 : 419 mm), neskorá doba bronzová, pohrebisko, prieskum. Uloženie nálezov: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Katedra archeológie.

Lokalita sa nachádza na miernej, asi trojmetrovej vyvýšenine, približne 250 m JV od obce na ľavej terase potoka Gidra. Pri hlbkej jarnej orbe boli porušené žiarové hroby. Na rozoranej ploche okolo 200 m² sa nachádzali črepy a kalcinované kosti. Na mieste s obzvlášť vysokou koncentráciou keramiky sa uskutočnil výkop.

V hĺbke asi 45 cm sme narazili na deformované zvyšky amforovitej dvojkónickej nádoby, na pleciach zdobenej vtlačenou kruhovou jamkou s hrotitým výbežkom v strede. V spodnej časti nádoby sa nachádzali jazykovité výčnelky (obr. 108: 1). Obsah amfory tvorili kalcinované osteologické zvyšky a zlomky bronzových predmetov, medzi nimi ihlica s hlavitou stočenou do očka a zlomky ihliel z ďalších ihlic (obr. 108: 6). Vedľa urny bola, asi vo funkcii milodaru, aj nezdobená polguľovitá šálka a ďalší, silne deštruovaný milodar (obr. 108: 8).

V materiáli získanom zberom sa vyskytovali viaceré zlomky nádob, prevažne amforovitého tvaru (obr. 107: 3-6). Vo výzdobných motívoch sa vyskytuje viaceradové polmesiačikové žliabkovanie vychádzajúce tesne spod pliec nádoby (obr. 107: 3, 4; 108: 4), prípadne ponad žliabkovanie hrdla (obr. 108: 7). Vyskytlo sa aj zvislé žliabkovanie (obr. 108: 2, 3). Inokedy na rozhraní hrdla a tela vystupovala plastická lišta (obr. 108: 2) zdobená šikmými nechovitými vrypami (obr. 108: 5) alebo vtlačovanými jamkami.

Charakterom výzdoby sa odlišoval zlomok amfory zdobenej zväzkami šikmých vertikálnych rýh, lemovaných drobnými vrypami. Pravdepodobne funkciu milodaru tvorila aj kónická miska s vťahnutým a mierne odsadeným ústím (obr. 107: 2).

Kultúrne možno nálezy priradiť mladšej fáze lužickej kultúry (HB3), kedy dochádza už k posunu lužického osídlenia na juh. Zlomok nádoby so zvislým žliabkovaním (obr. 107: 6) poukazuje na isté vzťahy k územiu Moravy, kde sa v sliezskom stupni lužickej kultúry uplatňuje rozpad žliabkovania na skupinky zvislých zväzkov, ako aj ich lemovanie drobnými vrypami (Nekvasil 1966, s. 271).

Pohrebisko v Abraháme patrí k horizontu mladolužických nálezísk na JZ Slovensku, ku ktorému sa radia aj nedávno získané nálezy z Nitry na Zobore (informácia P. Romsauera), a indikuje južnú hranicu lužického osídlenia v neskej dobe bronzovej.

Literatúra

NEKVASIL, J. 1966: Pohřebiště lužické kultury u bývalé škrobárny v Mohelnici. Arch. Rozhledy, 3, s. 269-295.

BEGEHUNG DES LAUSITZER URNENGRÄBERFELDES IN ABRAHÁM. Begehung des spätbronzezeitlichen Gräberfeldes in Abrahám (Bez. Galanta), durch Überpflügung gestört. In 45 cm Tiefe konstatierte man in einem Falle ein deformiertes amphorenförmiges Gefäß (Abb. 108: 1) mit dem Inhalt von Leichenbrandresten und Bruchstücken von Bronzegegenständen, darunter Ösennadeln (Abb. 108: 6). Neben der Urne war eine Beigabe - eine halbkugelige Tasse (Abb. 108: 8). Durch Lesefunde wurden mehrere Gefäßformen festgestellt (Abb. 107: 3-6). Ein Amphorenbruchstück (Abb. 107: 6) verweist auf Beziehungen zur mährischen Lausitzer Kultur, in der eine Verzierung aus vertikalen Rillenbündeln, gesäumt von kleinen Kerben in der schlesischen Phase zur Geltung gekommen ist. Das Gräberfeld datieren die Autoren in die jüngere Stufe der Lausitzer Kultur (HB) und gehört zu Fundstellen an der Südgrenze der Lausitzer Besiedlung in der Spätbronzezeit.

NÁLEZY Z PRIESKUMU DOLNÉHO LIPTOVA

Vítazoslav Struhár - Štefan Sališ

1. Likavka (okr. Ružomberok).

a) Poloha Hradný kopec, juhozápadný výbežok Malého Choča (M-34-99-D-a, 1 : 25 000, 182 : 273 nm), zber, sídlisko, púchovská kultúra. Uloženie nálezov: súkromná zbierka Š. Sališa, Likavka, a Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Katedra archeológie.

Pri exploatacii zeminy v tzv. hradnej záhrade v západnej časti hradnej vyvýšeniny sa porušili praveké objekty známeho púchovského sídliska (Pieta 1982, s. 220). Množstvo črepov pochádza z predpúchovského horizontu, vyskytuje sa rytá aj plastická výzdoba. Rekonštruovateľné boli dve nádoby (obr. 109: 1, 6). Niekoľko fragmentov dokladá osídlenie aj v laténskej a rímskej fáze púchovskej kultúry.

Staršie praveké osídlenie signalizuje nález úštepového kosteného šidla, vývrtok z brúsenej kamennej industrie a patinovaný úštep z rohovca.

b) Poloha Predný hon (Predný lán), akumulčná terasa Chočského pohoria (M-34-99-D-a, 1 : 25 000, 170-185 : 279-282 mm), zber, sídlisko, eneolit?, púchovská kultúra. Uloženie nálezov: súkromná zbierka Š. Sališa, Likavka.

Nálezy súvisia s rozsiahlym púchovským sídliskom (Múdry 1988, s. 91, 92). Bronzový závesok predstavuje nefunkčnú napodobeninu rezného nástroja (lanceta), rukoväť je pozdĺž tepaná malými jamkami a vetvičkovou výzdobou (obr. 109: 5). Trojuholníkovitá príchytá platnička je pevne spojená nitom, čo značí že pôvodne bola na organickom materiáli (kožený opasok?). Výskyt takýchto nástrojov pretrváva až do počiatku sťahovania národov (Pieta 1991, Fig. 2: 15a, b, c). S pravekým sídliskom súvisia nálezy zlomku sekery a viacerých mlatov a možno aj praslen, ktorého výzdoba nápadne pripomína badenskú výzdobu (obr. 109: 3).

2. Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Starhradská jaskyňa, nevelká jaskyňa pod JV vrcholom Sestrče (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 190 : 85 mm), zber, sídlisko?, eneolit, badenská kultúra. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Lokalita je často navštevovaná jaskyniarimi, pri prekopávaní sa zistili viaceré nálezy z rôznych období (Bárta 1996, s. 18). Najnovšie z lokality pochádzajú eneolitické zlomky, zvlášť špecifický je tvar rohateho ucha (ansa cornuta) s nepravidelným vpichovaním, ktorý dovoľuje zaradiť nálezy do mladej fázy badenskej kultúry (obr. 109: 2).

3. Lisková (okr. Ružomberok), poloha Ostrá skala-kameňolom, juhovýchodný svah kopca (M-34-99-D-a, 1 : 25 000, 98 : 345 mm), prieskum, hradisko, púchovská kultúra. Uloženie nálezov: Univerzita Konštantína Filozofa, Katedra archeológie, Nitra.

Pri prieskume profilu zaniknutého kameňolomu, ktorý narušil významné praveké hradisko Mních IV, sa zistila koncentrácia púchovských črepov (Uhlár 1961). Ojedinelý je nález dvojdielného asymetrického železného zubadla so stepanými hranami ramienok (obr. 109: 4).

Literatúra

BÁRTA, J. 1997: Liptovské jaskyne v praveku. In: Kras a jaskyne. Liptovský Mikuláš, s. 16-21.

MÚDRY, P. 1987: Sídlisko púchovskej kultúry v Likavke. In: AVANS v r. 1987. Nitra, s. 91-92.

PIETA, K. 1982: Die Púchov kultur. Nitra.

PIETA, K. 1991: The North Carpathians at the beginning of the Migration Period. In: Antiquity. 65. s. 376-387.

UHLÁR, V. 1961: Mních pri Ružomberku v praveku a včasnej dobe dejinnej. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 4. Nitra, s. 139-177.

FUNDE DER BEGEHUNG DER UNTEREN LIPTOV-REGION. Likavka (Bez. Ružomberok), Lage Hradný kopec, gestörte Objekte aus der Vorpúchov- (Abb. 109: 1, 6), Latène- und römischen Stufe der Púchov-Kultur. Sporadische Spuren von älterer, etwa äneolithischer Besiedlung. Lage Predný hon, aus der Púchov-Kultur stammt ein Bronzeanhänger mit getriebener Verzierung (Abb. 109: 5). Vereinzelt Funde von Steinindustrie und eines Spinnwirtels (Abb. 109: 3). Liptovská Sielnica (Bez. Liptovský Mikuláš), Lage Starhradská jaskyňa, Funde aus der jüngeren

Phase der Púchov-Kultur (Abb. 109: 2). Lisková (Bez. Ružomberok), Lage Ostrá skala-Steinbruch, Púchov-Scherben und Fund einer zweiteiligen asymmetrischen Eisentrense (Abb. 109: 4).

KAMENNÁ INDUSTRIA Z OKOLIA PREŠOVA

Božena Tomášová

V priebehu r. 1996 získalo Vlastivedné múzeum v Prešove do svojich zbierok darom tri kamenné artefakty pochádzajúce z náhodných povrchových zberov, resp. výkopových prác. Žiaľ, depónované nálezy sú bez bližšej lokalizácie alebo udania podrobnejších nálezových okolností.

1. Jakubová Vôľa (okr. Sabinov), poloha Za kostolom, (27-44-06, 1 : 10 000, 374 : 273 mm), ojedinelý nález získaný z výkopu na miestnom cintoríne, eneolit.

Štíhly kamenný sekeromlat symetrického tvaru s kruhovitým otvorom ($\varnothing$ 1,8 cm) v hornej tretine. Tylo zaoblené, ostrie vertikálne. Poškodený. Vyrobený z andezitu (obr. 110: 1). Rozmery: dĺ. 11 cm, š. ostria 4,4 cm.

2. Prešov (okr. Prešov), časť Cemjata, poloha Kúpeľný les, (37-22-03, 1 : 10 000, 194 : 310 mm), náhodný nález v profile miestneho potoka, eneolit.

Kamenný sekeromlat - polotovár, vyrobený z radiolaritu. Má nepravidelný obdĺžnikovitý tvar so stopami po nedovŕtanom kruhovom otvore ($\varnothing$ 1,7 cm) v hornej tretine. Tylo zaoblené, ostrie v profile naznačené hrubou plošnou retušou (obr. 110: 3). Rozmery: dĺ. 6,8 cm, max. hr. 2,7 cm.

Miesto nálezu sa nachádza v blízkosti eneolitických mohýl lokalizovaných F. Blahutom a V. Budinským-Kričkom v polohe Zabíjaná (Blahuta 1961, s. 227-232; Budinský-Krička 1984, s. 53).

3. Proč (okr. Prešov), kataster obce s bližšie neudanou polohou, eneolit.

Počas poľných prác bola nájdená plochá kamenná sekera lichobežníkovitého tvaru so šikmým, mierne rozšíreným, jednostranne zbrúseným ostrím. Tylo sekery sekundárne poškodené orbou, povrch hladný. Vyrobená z amfibolitickej bridlice (obr. 110: 2). Rozmery: dĺ. 8,3 cm, š. ostria 4 cm, hr. 1 cm.

Literatúra

BLAHUTA, F. 1961: Výskum eneolitickej mohyly pri Cemjate. In: Štud. Zvesti Arch. Ústavu. 6. Nitra, s. 227-232.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1984: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: AVANS v r. 1983. Nitra, s. 53.

STEININDUSTRIE AUS DEM UMKREIS VON PREŠOV. Die Funde stammen aus Oberflächenbegehungen im Kataster der Gemeinde Jakubova Vôľa (Bez. Sabinov) - eine Hammeraxt, Äneolithikum (Abb. 110: 1), Prešov (Bez. Prešov), Teil Cemjata - Hammeraxt - ein Halbfabrikat, Äneolithikum (Abb. 110: 3); Proč (Bez. Prešov) - Beil, Äneolithikum (Abb. 110: 2).

SLOVENSKO-POLSKÝ ARCHEOLOGICKÝ PRIESKUM V KARPATOCH

Krzysztof Tunia - Paweł WaldeNowak - Gabriel Nevizánsky

V dňoch 7.-11. mája 1996 sa uskutočnil archeologický prieskum Ondavskej vrchoviny v severovýchodnej časti Slovenska. Nadväzoval na prieskumy realizované v r. 1991-1995 (Tunia - Mačala 1997, s. 176, 178). Tohtoročný prieskum sa taktiež koncentroval do oblasti tzv. Kurimskej brázdy, ktorú tvorí lokálne rozšírenie doliny rieky Tople. Spolu s autormi príspevku sa prieskumu zúčastnili aj D. Bomba, J. Garncarski, J. Machnik, P. Mačala, H. Mačalová, L. Olexa a A. Tyniec.

1. Bardejov (okr. Bardejov)

a) Poloha 5 - Na brehu. Západne od miestnej časti Bardejovská Nová Ves, na južnom svahu bezmennej vyvýšeniny (kóta 421,7), medzi ľavobrežnými prítokmi Tople, Chotárnym a

Andrejevským potokom, asi 100 m severne od nedávno vybudovaných domov sa našiel črep z obdobia neolitu, resp. z doby bronzovej.

b) Poloha 6. Niekoľko sto metrov SSZ od polohy 5 v oblasti opísaného svahu sa našiel fragment pravekého črepu.

2. B e l o v e ž a (okr. Bardejov)

a) Poloha 1 - Vrch (kóta 409,5). Nález depotu bronzových predmetov z r. 1950, ktorý publikoval V. Budinský-Krička (1967, s. 80).

b) Poloha 2. Asi 100 m severne od vrcholu kóty 409,5, v údolí bezmenného potoka, ktorý preteká obcou (pravobrežný prítok Tople), sa našiel praveký črep.

c) Poloha 3. Niekoľko desiatok metrov južne od kostola, na SV svahu vyvýšeniny Vrch (kóta 409,5) zvažujúc sa k bezmennému potoku (ľavobrežný prítok Tople), sa našiel črep z obdobia neskorého stredoveku, resp. novoveku.

d) Poloha 4. Na hrebeni vyvýšeniny, v línii kót 339,5 a 338,5, asi 450 m na JJZ sa našiel odštep čokoládového pazúrika.

e) Poloha 5. Asi 50 m JZ od vrcholu kóty 338,5 sa našiel obsidiánový úštep.

f) Poloha 6. Asi 50 m západne od maximálnej nadmorskej výšky polohy Čierne Olšiny sa našiel fragment jadra čierneho menilitového rohovca a zlomok kamenného nástroja.

g) Poloha 7. Na úbočí vyvýšeniny (kóta 352,4), asi 500 m JV od hradskej vedúcej z Beloveže do Hažľína sa našiel zlomok čierneho menilitového rohovca.

h) Poloha 8. Nižšie bezmenného potôčika, kde je úpätie vyvýšeniny (kóta 349,7), asi 750 južne a 250 m od jeho pravobrežia sa našiel praveký črep a zlomok čierneho radiolaritu.

3. B r e z o v k a (okr. Bardejov)

a) Poloha 4. Na vrchole vyvýšeniny (kóta 361,0), asi 750 m SV od obce sa našiel odštep limnokvarcitu.

4. D u b i e (okr. Bardejov)

a) Poloha 6. Na vrchole vyvýšeniny Škopce (kóta 385,2), ktorá sa nachádza na západ od obce, je situované sídlisko bukovohorskej kultúry. Sídliskové nálezy sa zistili na ploche asi 120x60 m. Našli sa početné keramické fragmenty, ako aj silexová, radiolaritová a obsidiánová industria.

b) Poloha 7. Uprostred terénneho sedla medzi vyvýšeninou Škopec (385,2) a svahmi smerom k vyvýšenine Roveňky (548,6), na ploche asi 100x60 m sa našiel zlomok čepele z tzv. čokoládového pazúrika, odštepok jurského pazúrika, odštep z radiolaritu a menilitického rohovca.

c) Poloha 8. Na južnom svahu vyvýšeniny smerom k potoku, pri ktorom sa nachádza obec, asi 50 m na SV od miestneho cintorína sa našla široká čepeľ (3,5 cm) z radiolaritu šedej farby.

5. H r a b o v e c (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Asi 200 m severne od vrcholku vyvýšeniny (364,2) sa našiel fragment brúsenej kamennej sekerky bledej krémovej farby z ťlovca a zlomok silexového odštepu.

b) Poloha 2. Na vrchovinovej ploche asi 100 m na JV od vrcholu kopca 362,3 sa našiel odštep z ťlovca, dva fragmenty kamenných rozťieračov a zlomok brúseného pieskovcového predmetu.

c) Poloha 3. Asi 100 m JV od vrcholu 345,2 - poškodený (?) nález jadra z ťlovca.

d) Poloha 4. V tesnej blízkosti, severne od vrcholu 339,5 na malej plošine - nález pravekého črepu.

e) Poloha 5. Na vrchole zalesneného pohoria Laziňar (kóta 405,5) sa nachádza nízky (60 cm) kamenný násyp (?) s priemerom okolo 18 m - mohyla?

6. P o r ú b k a (okr. Bardejov)

a) Poloha 9. Asi 250 m južne od obce, na okraji terasy pravého brehu rieky Tople sa našiel jeden praveký črep, deväť kusov stredovekej (novovekej) keramiky a zlomok mazanice.

7. R e š o v (okr. Bardejov)

a) Poloha 3. Asi 300 m na SZ od vrcholu vyvýšeniny (kóta 525,4) nachádzajúcej sa východne od obce sa našli dva neskorostredoveké, resp. novoveké črepy.

b) Poloha 4. V povodí medzi Rešovkou a horným tokom Černošiny, asi 600 m JV od vrcholu Červená orba (kóta 550,3) a 300 m severne od miestnej vyvýšeniny označenej kótou 518,2 sa nachádzajú dve mohyly. Ležia na svahu so sklonom na JV. Ich vzájomná vzdialenosť dosahuje približne 80 m. Tzv. severná mohyla má priemer 8 m a výšku asi 2 m, druhá - južná, má priemer zhruba 9 m a výšku asi 80 cm.

c) Poloha 5. Západne od obce, v blízkosti severnej časti sedla terénu medzi Šipotskou horou (557,2) a Andrejovou horou sa nachádza lokalita so stredovekým, resp. novovekým osídlením.

d) Poloha 6. Na JJZ svahoch Andrejovej hory spadajúcich k potoku Hrabovec, asi 150 m západne od kóty 528,6, sa našiel jurský silex (odštep).

e) Poloha 7. Na hrebeni vyvýšeniny, ktorá oddeľuje povodie potôčkov Rešovka a Hrabovec, medzi kopcami Michalova hora (528,8) a Banská (521,5), asi 50 m južne od kóty 505,8, sa nachádza mohýlník s 22 mohylami. Ide o kameňozemné násypy vysoké 0,5-1 m s priemerom asi 3 m. Sú rozmiestnené na ploche tvaru štvoruholníka rozmerov asi 48x11 m. Na dlhšej strane evidujeme desať mohýl, na kratšej maximálne po tri mohyly. Vzdialenosť medzi mohylami sa pohybuje okolo 1,5 m.

f) Poloha 8. Asi 300 m severne od vrcholu Banská (521,5) sa našla aj ojedinelá mohyla s priemerom 10 m a výškou okolo 1,5 m.

8. Tročany (okr. Bardejov)

a) Poloha 3. Ľavobrežie potoka Hrabovec. Na vyvýšenine severne od vrcholu kóty 369,0, na ktorom stojí malý kostolík s cintorínom, a na sever od križovatky z Janoviec do Tročan sa našlo šesť neskorostredovekých (novovekých) črepov a dva úlomky trosky.

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1967: Bronzové nálezy z kotliny a poriečia Tople na východnom Slovensku.

In: 60 rokov Šarišského múzea v Bardejove. Košice, s. 75-133.

TUNIA, K. - MAČALA, P. 1997: Poľsko-slovenský archeologický prieskum v Karpatoch. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 176-178.

SLOWAKISCH-POLNISCHE ARCHÄOLOGISCHE GELÄNDEERKUNDUNG IN DEN KARPATEN. Die systematische Erkundung konzentrierte sich auf das Gebiet der sog. Kurima-Furche. Im Gemeindekataster von Dubie (Bez. Bardejov) Feststellung einer Siedlung der Bükker Kultur. Bisher undatierte Hügelgräber, bzw. ein Hügelgräberfeld, wurde in Rešov und wahrscheinlich auch in Hrabovec (beide Bez. Bardejov) vermessen. Spätmittelalterliche, bzw. neuzeitliche Besiedlung wurde in den Gemeindekatastern von Beloveža, Porúbka, Rešov und Tročany evidiert (alle Bez. Bardejov).

IDENTIFIKÁCIA PRAVEKÉHO OSÍDLENIA SEVERNE OD HLOHOVCA

Jozef Urminský

Zbery uskutočnené v rokoch 1994-1996 na južných svahoch Považského Inovca poukázali na stopy pravekého a stredovekého osídlenia na troch lokalitách severne od Hlohovca (okr. Hlohovec).

a) S t a r é h o r y (35-34-08, 1 : 10 000, 360 : 363 mm), neolit, eneolit, doba bronzová, stredovek, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Hlohovec.

Mierny svah za bývalým pivovarom je z ľavej strany ohraničený bezmenným potokom, ktorý tu preteká hlbokou roklinou. Zbermi sa podarilo získať málo výrazné fragmenty neolitickej a eneolitickej keramiky (Lengyel), bohatú kolekciu štiepanej industrie a fragment sekeromlatu z amfibolitu. Na lokalite však najviac prevládala keramika z mladšej doby bronzovej. Horizontálne a šikmo hravené črepy z tiel nádob (obr. 111: 1, 2), šálka (obr. 111: 6) i horizontálne hravený hlinený predmet - praslen ? (obr. 111: 5) patria do staršieho stupňa stredodunajských popolnicových polí a s veľkou pravdepodobnosťou súvisia s neďalekým pohrebiskom z rovnakého obdobia (Veličák 1978). Pohrebisko sa rozprestiera zhruba 200 m na juhovýchod v dnes už zastavanej časti mesta. Zo skúmanej plochy pochádza tiež keramika z mladšieho stupňa popolnicových polí (obr. 111: 3) a stredoveká keramika z 10.-12. stor.

b) S t a r é h o r y (35-34-13, 1 : 10 000, 358 : 8 mm), neolit, zber. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Hlohovec.

Poloha sa nachádza v bezprostrednej blízkosti plochy a), ale na opačnej strane bezmenného potoka. Najviac sa tu koncentrovali nálezy z obdobia neskorého neolitu (Lengyel I, II) a keramika s polychrómnou červeno-žltou maľbou. Tvarovú škálu reprezentuje fragment misky na nôžke so

zachovanou červenou maľbou (obr. 111: 9), zobákovité uchá, poľgulovité výčnelky a pod. Počas dvoch rokov sa podarilo získať viac ako 20 kusov brúsených nástrojov. Na jeseň r. 1996 našla M. Dávidová na lokalite, bez sprievodného materiálu, ženskú plastiku z jemne plavenej hliny (obr. 111: 7). Podľa rytej výzdoby na krku plastiky, ako aj celkovej štylizácie postavy, môžeme tento predmet priradiť k ostatným lengyelským nálezom z lokality.

c) **Laurincove hory** (35-34-08, 1 : 10 000, 197 : 370 mm), eneolit, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Hlohovec.

Osídlenie na chrbáte kopca, ktorý výrazne prevyšuje okolitú krajinu, bolo pravdepodobne jednofázové, pretože na malom priestore sa koncentrovali nálezy len z obdobia Lengyel III. Značná erózia pôdy ako aj poľnohospodárske práce na niekoľkých miestach celkom obnažili kultúrnu vrstvu, ktorá obsahovala fragmenty hrncovitej nádoby so štyrmi uchami na hrdle, časť putne, okraje mís - všetko zhotovené z materiálu so silnou prímесou minerálií a hrubozrnnou štruktúrou hmoty. Na niektorých fragmentoch bola zachovaná červená maľba, ktorá sa však spolu s povrchom nádob odlupovala. Narušená vrstva ďalej obsahovala hrudky červeného farbiva, štiepanú industriu a dve poškodené miniatúrne sekery.

Literatúra

VELIAČIK, L. 1978: Záchranný výskum v Hlohovci. In: AVANS v r. 1977. Nitra, s. 275-277.

IDENTIFIZIERUNG URZEITLICHER BESIEDLUNG NÖRDLICH VON HLOHOVEC. In den J. 1994-1996 erfaßte man Besiedlung auf drei weiteren Fundstellen in Hlohovec (Bez. Hlohovec). a) Hlohovec-Staré hory, hier war die größte Konzentration von Funden aus der älteren Stufe der mitteldanubischen Urnenfelder aus der jüngeren Bronzezeit. b) Hlohovec-Staré hory, mit Funden aus dem Jungneolithikum (Lengyel I, II). Die bei der Oberflächenbegehung gefundene Frauenplastik wurde in diesen Zeitabschnitt verwiesen. Von der dritten Fundstelle, c) Hlohovec-Laurincové hory stammt Keramik aus der Stufe Lengyel III.

VÝSKUM V JASKYNI KAPLNKA

Peter Ušiak

Nemce (okr. Banská Bystrica), kóta Hrádok 838,5 m n. m., jaskyňa Kaplnka (36-14-08, 1 : 10 000, 321 : 371 mm), eneolit, doba bronzová, neskorá doba rímska, stredovek, novovek, výšinné sídlisko. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

Na základe narúšania lokality amatérmi pristúpila Katedra histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici k jej výskumu. Cieľom bolo preskúmať všetku doposiaľ neskúmanú plochu. V severozápadnej časti jaskyne sme vytýčili sondy I/96 a II/96, ktorými sme nadviazali na staršie sondy z r. 1953 a 1955. V povrchovej vrstve sa nachádzali črepy z neskorej doby rímskej (obr. 113: 4, 9, 12), novoveku a ľudské kosti. Táto vrstva siahala do hĺbky 60 cm. Odtiaľ pokračovala ďalšia hlinitopiesčitá vrstva, v ktorej sa ojedinele nachádzali črepy. Od hĺbky 100 cm začínala tretia vrstva, ktorá končila v hĺbke 120 cm. Obsahovala črepy z eneolitu (bošácka skupina) (obr. 112: 8-15), z neskorej doby rímskej a veľké množstvo zvieracích kostí, medzi ktorými vyniká opracovaný jelení paroh. Na niektorých miestach bola tesne nad podloží čierná prepálená zemina a podložie bolo sfarbené do červena.

V severovýchodnej časti sme vytýčili sondy III/96 a IV/96. V povrchovej vrstve sme opäť našli črepy z neskorej doby rímskej (obr. 113: 1-3, 5-8, 10, 11, 13-22) a ľudské kosti. Pri severovýchodnej strane sondy III/96 sa tiahol pás čiernej zeminy, v ktorom sme našli dvojkonický praslen čiernej farby (obr. 114: 5). Ukázalo sa, že tento pás súvisí s objektom - ohniskom, ktoré sa začalo rysovať v hĺbke 45 cm a čiastočne zasahovalo do kontrolného bloku medzi sondami III/96 a IV/96. Jeho dno bolo v hĺbke 53 cm. V ohnisku sme našli striebornú sponu (obr. 114: 4), ktorá má svoju najbližšiu analógiu v náleze zo Žiaru nad Hronom. Ďalej obsahovalo zuhoľnatené obilniny a strukoviny, uhľíky (pozri príspevok E. Hajnalovej v tejto ročenke), črepy, zvieracie a ľudské kosti. Pri prehľbovaní sondy na úroveň dna ohniska sme v severovýchodnom rohu našli jamu, ktorej dno bolo v hĺbke 85

cm. Obsahovala črepy z doby bronzovej (obr. 112: 1-7). Sonda IV/96, ktorá sa nachádzala v zadnej časti jaskyne, v priestore porušenom pri amatérskom výskume v dvadsiatych rokoch a neskoršími zásahmi speleológov. Nachádzalo sa tu menej črepov z doby rímskej, ale ako v ostatných sondách, aj tu bolo pomerne veľa ľudských kostí. V severozápadnom rohu sme našli železnú sponu (obr. 114: 2). V hĺbke 55 cm sme objavili dve vojenské lopatky z obdobia druhej svetovej vojny. Prekvapujúcim nálezom v hĺbke 60 cm bolo bronzové (medené) kovanie opaska zdobené rytým geometrickým ornamentom (obr. 114: 3). Môžeme ho priradiť do okruhu neskej čerňachovskej kultúry alebo Sarmatom. Ako posledné sme v hĺbke 70 cm našli bronzovú ihlu spony (obr. 114: 6) a zlomok kamennej eneolitickej čepielky (obr. 114: 7).

Poslednú sondu V/96 sme otvorili na severovýchodnej strane pred vchodom do jaskyne. Neobsahovala žiadne nálezy.

Výskumom sme dokázali osídlenie jaskyne v eneolite, dobe bronzovej, stredoveku a novoveku. Potvrdili sme jej osídlenie v neskej dobe rímskej. Rastlinné zvyšky, ľudské a zvieracie kosti budú podrobené odbornej analýze.

Literatúra

BÁRTA, J. 1955: Jaskyne Netopierska a Kaplnka v Nízkych Tatrách a ich rímske osídlenie s antropologickými nálezmi. Slovenská Arch., 3, s. 286-301.

BÁRTA, J. - PIETA, K. 1988: Netopierska jaskyňa v sásovskom krase vo svetle nových sídliskových poznatkov. Slovenský Kras, 26, s. 33-46.

UŠIAK, P. 1997: Nové nálezy z jaskyne Kaplnka. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 179.

GRABUNG IN DER HÖHLE KAPLNKA. Der Lehrstuhl für Geschichte der Fakultät der Humanwissenschaften der Matej Bel-Universität zu Banská Bystrica realisierte eine archäologische Grabung in der Höhle Kaplnka (Bez. Banská Bystrica). Entdeckt wurde Besiedlung aus dem Äneolithikum (Keramik und Tierknochen), der Bronzezeit (Keramik), aus dem Mittelalter und der Neuzeit (Keramik). Bestätigt wurde Besiedlung aus spätrömischer Zeit mit Funden von Keramik, einer Silberfibel, eines Bronze-(Kupfer)-Beschlags, einer Eisenfibel, der Bronzenadel einer Fibel, von verkohltem Getreide und Hülsenfrüchten und einer großen Menge menschlicher Knochen.

NÁLEZY Z DOBY HALŠTATSKEJ Z KÁTOVA

Martin V a n ě o

Kátov (okr. Skalica), poloha Preschodníky (34-24-03, 1 : 10 000, 139 : 216 mm), doba halštatská, kultúra pláténická, sídlisko, povrchový prieskum. Uloženie nálezov: Filozofická fakulta UK, Bratislava.

Výkopovými prácami na druhej strane asfaltovej cesty vedúcej okolo miestneho roľníckeho družstva bola narušená praveká kultúrna vrstva. Obsahovala bohatý halštatský črepový materiál a množstvo fragmentov mazanice. Súbor materiálu tvoria črepy s plastickou páskou pod okrajom (obr. 115: 3) a tuhované nádoby s rytou a vleštovanou výzdobou (obr. 115: 4). Zaujímavý je nález kosteného opracovaného predmetu - šidla (obr. 115: 5) a tuhovanej leštenej kalenderbersko-pláténickej šálky s uškom prevyšujúcim okraj. Vo vnútri-šálky je ornament pozostávajúci zo zväzkov kanelovaných a bodkovaných rytých línií, združených do troch dvojíc divergentných lúčov v podobe písmena V (obr. 115: 1, 2). Porovnateľná šálka bola nájdená na halštatskom pohrebisku pri Vrádišti v hrobe 25 (Pichlerová 1960, obr. 17: 25). Dá sa predpokladať, že pohrebisko patrilo práve k tomuto sídlisku, ktoré je od neho vzdialené 1 km.

Literatúra

PICHLEROVÁ, M. 1960: Mladohalštatské pohrebisko vo Vrádišti. Slovenská Arch., s. 125-167.

HALLSTATTZEITLICHE FUNDE AUS KÁTOV. Durch Ausschachtungsarbeiten bei der Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaft der Gemeinde Kátov (Bez. Skalica) wurde die Kulturschicht einer hallstattzeitlichen Siedlung gestört. Dabei sind vorwiegend graphitierte polierte Keramikfunde zum Vorschein gekommen, die identische Merkmale mit dem Material vom unweiten Gräberfeld der Plátěnice-Epoche bei Vrádište aufweisen.

NOVÉ ENEOLITICKÉ NÁLEZY Z VRÁDIŠŤA

Martin Vančo

Vrádište (okr. Skalica), Rúbanice (34-24-04, 1 : 10 000, 178 : 100 mm), povrchový zber. Uloženie náleзов: Filozofická fakulta UK, Bratislava.

Prvé publikované nálezy (Vančo 1996, s. 177) boli uvedené pod lokalitou Kátov. Podľa katastrálnej mapy sa však poloha Rúbanice nachádza v katastri obce Vrádište, preto opravujem tento nedostatok lokalizáciou Vrádište.

Nové nálezy patria opäť do obdobia eneolitu. Ide o brúsenú kamennú sekeru (obr. 116: 3), štiepanú kamennú industriu a horný okraj nádoby zdobený pásom prstovaných vtlačkov (obr. 116: 4), ktorý sa vyskytuje v badenskej kultúre.

Zaujímavý je fragment keramiky kultúry zvoncovitých pohárov, zdobený horizontálnym včolkovaným pásom zloženým z geometrického ornamentu na seba nadväzujúcich kosoštvorcov (obr. 116: 1). Exmplár patrí pravdepodobne do staršej fázy kultúry zvoncovitých pohárov. Aj keď ide len o fragment pohára, je možné pokúsiť sa o jeho hypotetickú rekonštrukciu na základe podobných náleзов z územia Moravy, ku ktorému táto oblasť zemepisne aj kultúrne inklinuje (Vladár 1969, s. 107).

Zvoncovité poháre majú prevažne výzdobu zloženú z troch typov horizontálnych výzdobných pásov (vlysov). Prvý je často nezdobený, druhý býva zaplnený jednoduchým včolkovaným ornamentom zloženým z horizontálnych alebo diagonálnych línií a posledný, nazval by som ho centrálny vlys, je geometrickým včolkovaným obrazom. Pásky bývajú postupne radené po celom povrchu nádoby, pričom sa tieto tri typy vlysov pravidelne opakujú. Domnievam sa, že tento do istej miery konzervatívny spôsob výzdoby umožňuje rekonštruovať pohár, pretože sa z neho zachoval práve tzv. centrálny geometrický vlys a nezdobený pás oddelujúci od seba ostatné včolkované pásky. Na základe analógie zvoncovitého pohára s výzdobou zloženou tiež z včolkovaných kosoštvorcov z Luděřova pri Olomouci - v. nádoby 11,1 cm, Ø ústia 12,9 cm (Hájek 1996, s. 223, obr. 6: 3), som sa pokúsil o hypotetickú rekonštrukciu pohára (obr. 116: 2), ktorého nezachované komponenty, t. j. tvar, rozmery, tretí nezachovaný vlys a sekvencia horizontálnych pásov, sú doplnené podľa analógie z Luděřova. Nález z Vrádišta potvrdzuje, že v tejto časti Záhoria sa vyskytovala kultúra zvoncovitých pohárov už od staršej fázy, ku ktorej patrili zrejme aj fragmenty keramiky nájdené v r. 1966 v Skalici (Vladár 1969, s. 97).

Literatúra

HÁJEK, L. 1966: Die älteste Phase der Glockenbecherkultur in Böhmen und Mähren. Pam. Arch., 1, s. 238-241.

VANČO, M. 1996: Eneolitické a stredoveké nálezy z Kátova. In: AVANS v r. 1994. Nitra, s. 177.

VLADÁR, J. 1969: Prvé nálezy keramiky kultúry zvoncovitých pohárov na Slovensku. Slovenská Arch., 17, s. 92-115.

NEUE ÄNEOLITHISCHE FUNDE AUS VRÁDIŠTE. Neufunde aus Vrádište-Kátov (Bez. Skalica) wurden bei Oberflächenbegehungen in der Lage Rúbanice aus dem Äneolithikum gewonnen: Steinindustrie des Lengyel-Kulturbereiches, Mündungsrand eines Gefäßes der Boleráz-Gruppe der Badener Kultur und ein Keramikfragment aus der älteren Phase der Glockenbecherkultur.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU NA TRASE DIAĽNICE D2 V RUSOVCIACH

Vladimír Varsík - Jana Kovačiková - Pavol Ivan

V r. 1996 sme v súvislosti s výstavbou diaľnice D2 uskutočnili výskum a sondáže v dvoch polohách v katastri Rusoviec (okr. Bratislava V):

a) H o r n é p o l e - doba rímska, rímskoprovinciálna kultúra, sídlisko, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 1996 sme pokračovali v záchrannom výskume rímskeho sídliska nachádzajúceho sa v koridore stavby diaľnice D2 v Rusovciach. Výskum sa uskutočnil čiastočne pred otvorením stavby a čiastočne aj počas stavebných prác od marca po začiatok decembra 1996. Finančne ho pokryl investor stavby, ktorým je Slovenská správa ciest. V r. 1996 bola ukončená prospekcia formou povrchového zberu na celej ploche lokality, uskutočnil sa geofyzikálny prieskum takmer na polovici jeho plochy a vlastný terénny odkryv na ploche zhruba 0,6 ha (asi 1/8 plochy sídliska).

Lokalita sa nachádza v rovinnom teréne, na mierne vyvýšenom ostrohu, z troch strán ohrazenom meandrovitými depresiami - pravdepodobne pozostatkami dunajských ramien. Je vzdialená len 2,5 km od kastela Gerulata.

Pred rozsiahlejším odhumusovaním výskumných plôch sme v celom areáli sídliska uskutočnili povrchový zber. Tento zber nadviazal na prieskum z r. 1995 (Varsík 1997), len s tým rozdielom, že v r. 1995 sa prechádzal koridor stavby diaľnice s cieľom nájsť lokality, ktoré bude potrebné skúmať. Povrchový zber v r. 1996 sa sústredil už len na sídlisko objavené v predchádzajúcej sezóne a jeho cieľom bolo zistiť plošný rozsah a prípadne aj tvar lokality. Celá plocha sídliska bola rozdelená na kvadranty s rozmermi 50x50 m. V nich sme na jar po roztopení snehu zbierali zlomky tehál a keramiky. V porovnateľných poveternostných a pôdných podmienkach sa podarilo zozbierať 1161 fragmentov rímskej keramiky. Z toho pri 204-och exemplároch, hlavne okrajoch, bol určiteľný aj tvar nádoby. Na základe štatistického vyhodnotenia tohto súboru podľa jednotlivých kvadrantov možno rozsah lokality odhadnúť na 4 ha. Zdá sa, že tvar sídliska sa riadil terénnymi danosťami, najmä priebehom zaniknutých ramien, pretože maximálne koncentrácie črepového materiálu sme sledovali najmä pozdĺž ich brehov.

Vlastný výskum sa sústredil na južnú a juhozápadnú časť sídliska. Plochy boli odhumusované zemným mechanizmom, pričom ornica sa systematicky prezerala detektorom kovov. Vďaka tomuto postupu sa podarilo získať množstvo atraktívnych nálezov (napríklad až tri štvrtiny z celkového počtu 80-ich rímskych mincí pochádza z ornice). Preskúmaná časť sídliska dosiahla plochu 5770 m². Počas výskumu sa podarilo zistiť nasledujúce typy objektov (obr. 122):

1. Stavba s kamenným základom (obr. 124: 8)

Zhruba v strede skúmanej plochy sa nachádzala obdĺžniková stavba s kamenným základom. Zachovali sa len negatívy múrov široké 50-60 cm, vyplnené štrkom a stavebnou sutou. Jednoduchý obdĺžnikový pôdorys pozostával z uzavretého priestoru, z ktorého vybiehali dva výbežky alebo anty. Stavba dosahovala rozmery 9x6,5 m. V strede interiéru sa nachádzal kamenný podstavec, pravdepodobne pre pilier alebo stĺp. Po dlážke sme nezistili žiadne stopy. Pre datovanie stavby sú dôležité najmä črepy terry sigillaty z Pfaffenhofenu, zlomky nádoby s čiernym potahom a bielym barbotinom (obr. 124: 5), ale aj minca Claudia II. Gothica (268-270). Za určenie mincí ďakujeme E. Kolníkovej. Na tomto základe stavbu predbežne datujeme do 3. stor.

2. Chaty

V preskúmanej časti sídliska sa nachádzalo 19 rovnako orientovaných (SZ-JV) polozemníč. Pre väčšinu z nich predpokladáme obytnú funkciu. Sedlovú strechu v ôsmich chatách držala dvojica kolov v strede kratších stien. V piatich chatách sa nachádzala ďalšia kolová jama v strede chaty, resp. 2-3 kolové jamy v jej hlavnej osi. V dvoch chatách sme nezistili prítomnosť kolových jám. Odlišnú stavebnú dispozíciu vykazovali len štyri chaty, v ktorých sa kolové jamy nachádzali aj pozdĺž stien. Rozmery chát kolísali v rozmedzí 2,3-3,9x4-5,1 m, to znamená že interiéry zaberal plochu od 9,4 do 19 m². V niektorých z nich dlážku tvoril hlinitý výmaz. V ani jednej z chát sme nezistili stopy po vykurovacích zariadeniach.

3. Studne

Studne sa na sídlisku nenachádzali medzi chatami, ale boli umiestnené na jeho južnom okraji, v mieste, kde vyvýšenina klesala do vyschnutého vodného ramena. Len pri studni 81 sa dá uvažovať, že tvorila celok s istou chatou, pretože s polozemnicou 80 ju spájal krátky zahĺbený koridor. Studne boli hlboké 2,7-3,5 m od úrovne zistenia na sprasovom alebo štrkovitom podloží. Hlbšie z nich siahali až po dnešnú úroveň spodnej vody. V profiloch niektorých studní bola okrem výkopyvej šachty badateľná aj užšia šachta na ťahanie vody, ktorá musela byť pôvodne vystužená pravdepodobne drevom alebo drevenými sudmi. Žiadne stopy sa však po nich nezachovali.

4. Žlaby

K charakteristickým prvkom lokality patrili žlaby. Jednotlivé žlaby boli nerovnako dlhé, spoločná im však bola orientácia v dvoch smeroch, navzájom na seba kolmých. Niektoré zo žlabov boli veľmi plytké a je takmer isté, že časť žlabového systému padla za obeť hlbkej orbe. Z hľadiska relatívneho datovania sídliska patrila prinajmenšom časť žlabového systému do mladšej fázy jeho vývoja. Toto pozorovanie platí predovšetkým pre severnú časť skúmanej plochy, kde žlaby porušovali niekoľko starších chát. Funkciu žlabového systému sa nám počas výskumu nepodarilo objasniť. Nie je vylúčené, že ich funkciou bolo vnútorne členiť sídlisko.

Z ostatných objektov si pozornosť zasluhujú štrkové dláždenia. Sú dôležité aj preto, lebo nám pravdepodobne dokladajú úroveň súdobého terénu. Väčšie plochy dláždenia, aj keď značne narušené orbou, sa nachádzali za stavbou s kamenným základom. Na dláždení sa nachádzalo množstvo nálezov - napadaného stavebného materiálu, ale aj zvieracích kostí, keramiky a kovových nálezov.

Datovanie

Po predbežnom prezretí nálezového materiálu rozlišujeme vo vývoji sídliska v Rusovciach dve hlavné fázy vývoja. Staršiu z nich datujeme do 2. stor. a zaraďujeme do nej väčšinu chát. Datovanie tejto fázy opierame predovšetkým o *terru sigillatu* z južnej (obr. 123: 3) a strednej Gallie a niektoré typy spôn (obr. 123: 1-2; 124: 1-4).

Na začiatku mladšej fázy vývoja sa výrazne zmenila vnútorná štruktúra sídliska. Polozemnice z predchádzajúcej fázy zanikli a cez výplne zasypaných chát sa vykopali časti žlabov. V tejto fáze je postavená stavba s kamenným základom. Aj v tomto období však niektoré chaty plnili obytnú funkciu. Pre datovanie tejto fázy je určujúca *terra sigillata* z Westerndorfu a Pfaffenhofenu, porýnska keramika s bielym barbotinom (obr. 124: 5) a minca Claudia II. Gothica zo stavby, minca Iulie Maiae z chaty 80 a bronzová špirálová spona z chaty 96 (obr. 124: 6). Predbežne túto mladšiu fázu datujeme do 3. stor.

Aj keď z lokality poznáme niekoľko mincí zo 4. stor. (pozri príspevok J. Hunku a E. Kolníkovej v tejto ročenke), časovo paralelné objekty sa nám na preskúmanej ploche nepodarilo identifikovať.

Pokus o interpretáciu a záver

Sídliská podobné rusovskému nie sú na území Panónie veľmi početné, nie sú však ani celkom neznáme. Podobný charakter so zahĺbenými polozemnicami majú sídliská Győr-Ménfőcsanak a Szakály. Obe tieto osady v dnešnom Maďarsku sa pokladajú za doklad prežívania pôvodného autochtónneho obyvateľstva Panónie do doby rímskej (Gabler 1982; Szőnyi 1986). Podľa nášho názoru možno podobne interpretovať aj sídlisko v Rusovciach, najmä v jeho staršej fáze s jednoduchými polozemnicami. Mladšia fáza vykazuje už zmiešaný autochtónno-rímsky charakter. Pozoruhodné je, že v Rusovciach sa autochtónny charakter prejavil len v spôsobe bývania. Materiálna kultúra vrátane keramiky je plne romanizovaná. Jediným dokladom autochtónneho charakteru by mohol byť kovový článok laténskeho reťazového opasku zdobeného červeným emailom (obr. 123: 6). V kontexte objektu 34 z 2. stor. n. l. ho však treba chápať ako antikvárny kus.

V r. 1997 by sa vo výskume malo pokračovať. Sonda bola vytýčená v miestach, kde sa na leteckej fotografii prejavila ďalšia stavba s kamenným základom.

b) L ú č n e p o l i a - doba rímska, rímskoprovinciálna kultúra, sídlisko (?), prieskum a predštudijný záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výsledky terénnej prospekcie

V marci a apríli 1996 sa pokračovalo v systematickom prieskume polohy Lúčne polia. Opätovne sa vykonal povrchový zber v kvadrantovej sieti z r. 1995, ktorá bola následne rozšírená o ďalších desať kvadrantov. Celkovo boli preskúmané 4 ha. Na tejto ploche bolo nájdených 353 fragmentov

keramiky. Z tohoto počtu bolo 231 z obdobia novoveku, 4 stredoveké a 50 z doby rímskej (provinciálna keramika). Ďalších 68 črepov nebolo možné jednoznačne datovať do doby rímskej. Okrem bežnej keramiky pochádzajú zo zberu tiež štyri úlomky terry sigillaty. Na lokalite sa našlo tiež 232 úlomkov z tehál, z ktorých 34 možno považovať za rímsky stavebný materiál.

Výsledky výskumu

Na základe vyššie uvedených skutočností a geomagnetických meraní sa na prelome júla a augusta 1996 začalo s vyhľadávaním rezov v kvadrantoch LA1 (rez 3) a LA2 (rez 1 a 2). Nevýrazné geomagnetické anomálie sa v rezoch 2 a 3 neprejavili a ani v odstraňovanej ornici, ktorá bola systematicky prezeraná, sa nepodarilo nájsť žiaden nálezový materiál. Ornica bola odstránená až po sprašové podložie, ktoré bolo v hĺbke 60-80 cm.

V reze 1 sa po odstránení ornice, v hĺbke 60 cm, vrysoval oválny objekt. Na jeho povrchu sa po začistení našlo niekoľko nevýrazných črepov tehlovočervenej a sivej farby, pri ktorých sa však nedá s istotou rozlíšiť, či ide o keramiku z doby rímskej alebo o keramiku novovekú. Vo výplni objektu sa aj napriek precíznemu postupu nepodarilo objaviť žiaden archeologický materiál, na základe ktorého by ho bolo možné časovo zaradiť.

Okrem spomínaných troch rezov bolo vyhĺbených ďalších 15 pozdĺžnych sond v ľavom páse koridoru budúcej diaľnice. Ani v týchto výkopoch sa však nepodarilo nájsť žiadne stopy po osídlení lokality v minulosti.

Záver

Záverom možno konštatovať, že výsledky výskumu sú negatívne. V žiadnom z 18-tich rezov (priemerné rozmery rezov: dĺ. 20 m, š. 2,5 m) sa nepodarilo nájsť dôkaz, na základe ktorého by sa dalo jednoznačne potvrdiť, že skúmaná poloha bola niekedy v minulosti osídlená.

Treba však podotknúť, že rozmiestnenie sond na lokalite bolo okrem výsledkov terénnej prospekcie ovplyvnené aj tým, že výkopové práce (predovšetkým z časových dôvodov) boli vykonávané iba v časti lokality priamo ohrozenej výstavbou diaľnice. Ďalej treba spomenúť fakt, že aj napriek nevhodným podmienkam pre povrchový zber (zasiata lucerna ako stála plodina) sa v polohe Lúčne polia podarilo v r. 1995 a 1996 zozbierať nie zanedbateľný nálezový materiál, predovšetkým z doby rímskej. Ide o 50 úlomkov keramiky datovanej do doby rímskej, sedem úlomkov terry sigillaty, dve rímske mince z konca 4. stor. (Varsík 1996) a 34 úlomkov rímskeho stavebného materiálu. Na základe uvedeného sa preto možno domnievať, že aj napriek negatívne výsledku výskumu sa nedá jednoznačne zavrhnúť domnienka, že na Lúčnych poliach sa nachádza lokalita z doby rímskej. Odpoveď na túto otázku nám však môže dať iba ďalší podrobný prieskum a výskum tejto polohy.

Literatúra

- GABLER, D. 1982: Aspects of Development of Late Iron Age Settlements in Transdanubia into Roman Period (Evidence based upon the excavations at Szakály in southern Hungary). In: D. Gabler - E. Patek - I. Vörös: Studies in Iron Age of Hungary. Oxford, s. 57-127.
- SZÖNYI, E. 1996: Römerzeitliche Altansässigensiedlung von Menföcsanak (Umgebung von Győr). Arheološki Vestnik, 47, s. 249-256.
- VARSÍK, V. 1997: Výsledky záchranného výskumu na trase diaľnice D2 v katastri Rusoviec. In: AVANS v r. 1995. Nitra, s. 182.
- VARSÍK, V. 1996: Nálezy rímskych mincí z dvoch lokalít v Rusovciach. In: Slovenská Num. 14. Nitra, s. 223-225.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG AUF DEM FERNSTRASSENABSCHNITT D2 IN RUSOVCE. Im J. 1996 erfolgte die Fortsetzung der Rettungsgrabung auf der römischen Siedlung im Korridor des Baues der Fernstraße D2 in Bratislava, Teil Rusovce (Bez. Bratislava V). Die Fundstelle liegt im ebenen Gelände und ist nur 2,5 km von Kastell Gerulata entfernt. In dieser Saison wurde die Prospektion in Form von Oberflächenfunden auf der ganzen Fläche der Fundstelle abgeschlossen, es erfolgte eine geophysikalische Erkundung auf beinahe der Hälfte ihrer Fläche und die eigentliche Geländeabdeckung auf ungefähr 0,6 ha Fläche (etwa 1/8 der Fläche der Siedlung). Vor der umfangreicheren Humusabschürfung der Grabungsflächen wurde eine Oberflächenbegehung im ganzen Siedlungsareal durchgeführt und Lesefunde gewonnen. Ihr Ziel

war es, das Flächenausmaß und evtl. auch die Form der Lokalität festzustellen. Die ganze Siedlungsfläche wurde in Quadranten von 50x50 m Ausmaß aufgeteilt. In vergleichbar guten Witterungs- und Bodenbedingungen ist es gelungen, 1161 Fragmente von römischer Keramik aufzulesen. Bei 204 Exemplaren davon, hauptsächlich von Rändern, konnte auch die Gefäßform bestimmt werden. Aufgrund der statistischen Auswertung dieser Kollektion nach den einzelnen Quadranten konnte das Ausmaß der Lokalität auf 4 ha geschätzt werden. Es scheint, daß sich die Form der Siedlung nach den Geländegegebenheiten richtete, vor allem nach dem Verlauf der einstigen Flußarme, weil die größte Konzentration des Scherbenmaterials vor allem längs ihrer Ufer verfolgbar war. Die eigentliche Grabung konzentrierte sich auf den Süd- und den Südwestteil der Siedlung. Die Flächen wurden mit einem Erdmechanismus abgeschürft, wobei die Ackerkrume systematisch mit einem Metalldetektor abgesucht wurde. Dank dieses Verfahrens konnte eine Menge attraktiver Funde gewonnen werden (z. B. stammen sogar drei Viertel von der Gesamtzahl der 80 römischen Münzen aus der Ackerkrume). Der untersuchte Siedlungsabschnitt wies eine Fläche von 5770 m² auf. Während der Grabung konnten folgende Typen von Objekt festgestellt werden (Abb. 122).

1. Ein Bau mit Steinfundament (Abb. 124: 8). Ungefähr in der Mitte der Grabungsfläche befand sich ein rechteckiger Bau mit einem Steinfundament. Erhalten waren nur Mauernegative von 50-60 cm Breite, ausgefüllt mit Schotter und Bauschutt. Der einfache rechteckige Grundriß bestand aus einem geschlossenen Raum, aus welchem zwei Vorsprünge oder Anten entsprangen. Der Bau wies die Ausmaße 9x6 m auf. In der Mitte des Interieurs befand sich ein Steinsockel, wahrscheinlich für einen Pfeiler oder Pfosten. Vom Fußboden wurden keinerlei Spuren festgestellt. Wichtig sind für die Datierung des Baues Terra sigillata-Scherben aus Pfaffenhofen, Gefäßbruchstücke mit schwarzem Überzug und weißer Barbotine (Abb. 124: 5), aber auch Münzen von Claudius II. Gothicus (268-270) (für die Bestimmung der Münze danken wir E. Kolníková). Auf dieser Grundlage datieren sie den Bau in das 3. Jh.
2. Hütten. Im untersuchten Siedlungsabschnitt befanden sich 19 Halbgrubenhütten mit gleicher Orientierung (NW-SO). Für die meisten von ihnen ist die Funktion von Behausungen anzunehmen. In acht Hütten stützte ein Pfostenpaar in der Mitte der Kurzseiten das Satteldach. In fünf Hütten befand sich eine weitere Pfostengrube in der Mitte des Raumes, bzw. 2-3 Pfostengruben in seiner Hauptachse. In zwei Hütten wurden keine Pfostengruben festgestellt. Eine abweichende Baudisposition wiesen nur vier Hütten auf, in denen sich Pfostengruben entlang der Wände befanden. Die Größe der Hütten schwankte in den Ausmaßen 2,3-3,9x4-5,1 m, das bedeutet, daß das Interieur eine Fläche von 9,4 bis zu 19 m² einnahm. In manchen von ihnen befand sich ein Fußbodenestrich. In keiner einzigen Hütte wurden Spuren von Heizvorrichtungen festgestellt.
3. Brunnen. Die Brunnen befanden sich in der Siedlung nicht zwischen den Hütten, sondern an ihrem Südrand, an der Stelle, wo sich die Anhöhe in den ausgetrockneten Wasserarm senkte. Nur beim Brunnen 81 kann erwogen werden, daß er eine Einheit mit irgendeiner Hütte bildete, weil ihn mit der Halbgrubenhütte 80 ein kurzer vertiefter Korridor verband. Die Brunnen waren vom festgestellten Niveau auf dem Löß- oder Kies-Liegenden 2,7-3,5 m tief. Die tieferen von ihnen reichten bis zum heutigen Niveau des Grundwasserspiegels. In den Profilen mancher Brunnen war außer dem Grabungsschacht auch ein schmalerer Schacht zum Wassers schöpfen zu beobachten; dieser mußte ursprünglich wahrscheinlich mit Holz oder Holzfässern versteift gewesen sein. Doch blieben davon keine Reste erhalten.
4. Rinnen. Zu charakteristischen Elementen der Fundstelle gehörten Rinnen. Sie waren jedoch nicht gleich lang, doch gemeinsam hatten sie die Orientierung in zwei Richtungen, die vertikal aufeinander führten. Manche der Rinnen waren sehr seicht und es ist beinahe gewiß, daß ein Teil des Rinnensystems der Tiefpflügung zum Opfer gefallen ist. Vom Gesichtspunkt der relativen Datierung der Siedlung gehörte mindestens ein Teil des Rinnensystems in die jüngere Phase ihrer Entwicklung. Diese Beobachtung gilt vor allem für den Nordteil der Grabungsfläche, wo die Rinnen mehrere ältere Hütten störten. Die Funktion des Rinnensystems konnte während der Grabung nicht geklärt werden. Möglicherweise bestand ihre Funktion darin, die Siedlung innen zu gliedern. Von den übrigen Objekten sind die Kiespflasterungen beachtenswert. Sie sind auch deshalb wichtig, weil sie wahrscheinlich ein Beleg für das zeitgenössische Geländeneiveau sind. Größere Pflasterungsflächen, obwohl sie durch Überpflügung erheblich gestört sind, befanden sich hinter dem Bau mit dem Steinfundament. Auf den Pflasterungen befand sich eine große Fundmenge -

verstärktes Baumaterial, doch auch Tierknochen, Keramik und Metallfunde. Datierung. Bei der vorläufigen Durchsicht des Fundmaterials unterscheiden die Autoren in der Entwicklung der Siedlung von Rusovce zwei Hauptentwicklungsphasen. Die ältere von ihnen datieren sie in das 2. Jh. und reihen zu ihr den Großteil der Hütten. Bei der Datierung dieser Phase stützen sie sich vor allem auf Terra sigillata aus Süd- (Abb. 123: 3) und Mittelgallien und manche Fibeltypen (Abb. 123: 1-2; 124: 1-4). Zu Beginn der jüngeren Entwicklungsphase veränderte sich ausgeprägt die Innenstruktur der Siedlung. Die Halbgrubenhütten aus der vorangehenden Phase gingen unter und durch die Verfüllungen der verschütteten Hütten hindurch wurden Teile der Rinnen ausgeschachtet. In dieser Phase wurde auch der Bau mit dem Steinfundament errichtet. Doch auch in diesem Zeitabschnitt dienten manche der Hütten zum Wohnen. Bestimmend für die Datierung dieser Phase ist die Terra sigillata aus Westerndorf und Pfaffenhofen, rheinische Keramik mit weißer Barbotine (Abb. 124: 5) und die Münze von Claudius II. Gothicus aus dem Bau, eine Münze von Iulia Mamaea aus der Hütte 80 und eine bronzene Spiralfibel aus der Hütte 96 (Abb. 124: 6). Vorläufig datieren die Autoren diese jüngere Phase in das 3. Jh. Obzwar aus der Lokalität mehrere Münzen aus dem 4. Jh. bekannt sind (die Bestimmung der Münzen von hier ist im Beitrag von J. Hunka und E. Kolníková in diesem Jahrbuch zu finden), konnten zeitlich parallele Objekte auf der untersuchten Fläche nicht identifiziert werden. Interpretationsversuch und Schlußfolgerung. Siedlungen, ähnlich jenen aus Rusovce, sind im Gebiet der Provinz Pannonien nicht sehr zahlreich, doch auch nicht ganz unbekannt. Einen ähnlichen Charakter mit Halbgrubenhütten haben die Siedlungen von Győr-Ménfőcsanak und in Székely. Diese beiden Siedlungen im heutigen Ungarn hält man für einen Beleg des Überlebens der ursprünglichen Bevölkerung Pannoniens bis in die römische Zeit (Gabler 1982; Szőnyi 1996). Nach Ansicht der Autoren dieses Beitrags kann ähnlich auch die Siedlung in Rusovce interpretiert werden, namentlich ihre ältere Phase mit den einfachen Halbgrubenhütten. Die jüngere Phase weist bereits einen gemischten autochthon-römischen Charakter auf. Bemerkenswert ist, daß sich in Rusovce der autochthone Charakter nur in der Art des Wohnens äußerte. Die materielle Kultur, einbezogen die Keramik, ist gänzlich romanisiert. Der einzige Beleg über den autochthonen Charakter könnte das Metallglied einer latènezeitlichen Gürtelkette mit roter Emailverzierung sein (Abb. 123: 6). Im Fundverband des Objektes 34 aus dem 2. Jh. u. Z. muß es jedoch als antiquarisches Stück aufgefaßt werden. Im J. 1997 müßte diese Grabung fortgesetzt werden. Abgesteckt wurde der Schnitt an Stellen, wo sich in der Luftbildaufnahme ein weiterer Bau mit Steinfundament skizzierte.

VÝSKUM NA MOSTNEJ ULICI V NITRE

Hana Vlačířová

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto, Mostná ul., parcely č. 320/5 a 320/6 (45-21-02, 1 : 10 000, 306 : 290 mm), predstihový záchranný výskum, ťažisko novovek, stredovek, pravek. Uloženie nálezo: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskum sa vykonával v súvislosti s výstavbou budovy Investičnej a rozvojovej banky. Vo východnej časti skúmanej plochy sa zachytila sonda z r. 1990 a 1991 (Bednár - Březinová - Fusek 1992, s. 25; Březinová 1992, s. 24). Z dôvodu urýchlenia výskumu boli mechanizmom odstránené novoveké navážky a časť architektúry na ploche 25x26 m.

Praveké a včasnostredoveké osídlenie je zachytené iba sporadicky. Objekty sa koncentrovali v úzkom páse pri južnej hranici skúmanej plochy. Terén severnej časti skúmanej plochy klesal severným smerom. Najstarším objektom je jama datovaná keramikou lužickej kultúry. V superpozícii nad ňou bol objekt s keramikou z neskorej doby laténskej. Do laténskeho obdobia pravdepodobne patrí i jama s nálezmi niekoľkých ľudských pozostatkov (pozri príspevok M. Vondrákovej v tejto ročenke).

Z obdobia včasného stredoveku sa podarilo zachytiť obilnicovú jamu. Časť keramiky z výplne objektu má analogické znaky s keramikou z Nitry-Lupky a datujeme ho do druhej polovice 9. a prvej polovice 10. stor.

Do ďalšej fázy osídlenia polohy patí hrob 1/96, v ktorom sa našlo sedem mincí Šalamúna (1063-1074; pozri príspevok J. Hunku v tomto zborníku). Tri mince sa našli v zásype jamy nad kosťou a štyri mince pri pravej lýtkovej kosti. Rozptýl mincí - zlepených do zhlukov - v hrovej jame naznačuje, že mince neboli do hrobu vložené primárne ako obolus. Pravdepodobne predstavujú časť porušeného depotu, ktorí sa dostal do zásypu hrobu.

V subpozícii pod hrobom bola studňa so zrubovou konštrukciou stien s opornými kolmi v rohoch. Absencia datovateľných nálezov neumožňuje jej presnejšie datovanie. Z obdobia včasného stredoveku pochádza pravdepodobne i obilnicová jama hruškovitého tvaru, na hrdle i dne ktorej sa zachytili stopy po prepálení.

V 13.-15. stor. sa osídlená plocha rozširuje severným smerom. Do tohto obdobia datujeme na základe ojedinelých črepov zo zásypu ďalšiu studňu so zrubovou konštrukciou. V superpozícii nad ňou boli popolovité vrstvy, v ktorých sa našlo väčšie množstvo črepov zásobnicových nádob zo 14.-15. stor. Z tohto obdobia pochádzajú aj tri pece odkryté v juhovýchodnej časti plochy. Jedna z nich bola zapustená do podložínych vrstiev, mala kamennú konštrukciu a predpecnú jamu. Čiastočne prekryvala zásyp studne. Z ďalších pecí sa odkryli iba spodné časti.

Prevažnú časť odkrytých objektov tvorí novoveká zástavba. Na skúmanej ploche sa na základe zistenej zástavby podarilo identifikovať tri parcely. Staršie objekty novovekej zástavby sa koncentrovali v južnej časti parciel. V severnej časti, priliehajúcej k zaniknutému ramenu rieky sa koncentrovali odpadové jamy. Úroveň terénu v tejto časti sa zvyšovala navážkami a vrstvami odpadu. Po výstavbe múru chrániaceho túto plochu pred eróziou v priebehu 18. stor. bola celá plocha parciel postupne zastavaná až po oporný múr. Výraznú stavebnú aktivitu dokladajú časté prestavby a rozširovanie objektov. Výskumom sa zistilo, že rameno rieky Nitry nebolo zvedené do kanalizácie, ale zasypané.

Intenzívna novoveká zástavba značne porušila staršie kontexty. Napriek tomu výskum priniesol dôležité nálezy pre poznanie vývoja osídlenia tohto priestoru.

Literatúra

- BEDNÁR, P. - BŘEZINOVÁ, G. - FUSEK, G. 1992: Výskumy a prieskumy v Nitre v časti Staré mesto. In: AVANS v r. 1990. Nitra, s. 23-26.
BŘEZINOVÁ, G. 1992: Výskum v Nitre na Mostnej ulici. In: AVANS v r. 1991. Nitra, s. 24.

GRABUNG IN DER GASSE MOSTNÁ UL. IN NITRA. Urzeitliche und frühmittelalterliche Besiedlung ist in der Gasse Mostná ul. in Nitra (Bez. Nitra), Parzellen Nr. 320/5 und 320/6, nur sporadisch erfaßt. Die Objekte konzentrierten sich in einem schmalen Streifen beim Südrand der Grabungsfläche. Das älteste Objekt ist eine durch Keramik der Lausitzer Kultur datierte Grube. In Superposition über ihr befand sich ein Objekt mit spätlatènezeitlicher Keramik. In die Latènezeit gehört wahrscheinlich auch eine Grube mit Funden mehrerer menschlicher Überreste. Aus dem Frühmittelalter konnte eine Getreidegrube erfaßt werden, die an Hand von Keramikfunden in die zweite Hälfte des 9. und in die erste Hälfte des 10. Jh. datiert wird, die der Keramik aus Nitra-Lupka entsprechen. In eine weitere Besiedlungsphase der Lage gehört das Grab 1/96 mit Funden von sieben Münzen Salomons (1063-1074). In Subposition unter dem Grab war ein Brunnen mit Blockbaukonstruktion und mit Stützpfeuern in den Ecken. Das Fehlen datierbarer Funde ermöglicht nicht seine genauere Datierung. Aus dem Frühmittelalter stammt wahrscheinlich auch eine birnenförmige Getreidegrube. In das 13.-15. Jh. ist ein weiterer Brunnen mit Blockbaukonstruktion verwiesen. In Superposition über ihm lagen Aschenschichten mit dem Inhalt einer größeren Scherbenmenge von Vorratsgefäßen aus dem 14.-15. Jh. Aus diesem Zeitabschnitt stammen auch drei im Südostteil der Fläche freigelegte Öfen. Einer von ihnen war in die liegenden Schichten eingetieft, er wies eine Steinkonstruktion und eine Vorofengrube auf. Teilweise überdeckte er die Verfüllung des Brunnens. Von den weiteren Öfen wurden nur die Unterteile freigelegt. Der vorwiegende Teil der abgedeckten Objekte repräsentiert eine neuzeitliche Bebauung. Im Nordteil der zum ehemaligen Flußarm anliegenden Parzellen konzentrierten sich Abfallgruben. Eine ausgeprägte Bauaktivität belegen häufige Umbauungen und Vergrößerungen der Objekte. Bei der Grabung wurde festgestellt, daß der den Burgberg von der Südseite umspülende Arm des Nitraflusses nicht in die Kanalisation abgeleitet war, sondern verschüttet wurde. Die

intensive neuzeitliche Bebauung störte erheblich die älteren Kontexte. Trotzdem ergab die Grabung wichtige Funde für das Kennen der Besiedlungsentwicklung dieses Raumes.

VÝSLEDKY PRIESKUMOV NA TRASE DIALNICE

Ivona V i k o l i n s k á - Ľudmila I l l á š o v á - Ján H u n k a

V období september-november 1995 a máj-jún 1996 sa uskutočnil prieskum na trase diaľnice D1 v okrese Považská Bystrica, Púchov a Ilava, konkrétne na úsekoch Nemšová - Ladce a Ladce - Sverepec. Na prieskumoch sa zúčastnili predovšetkým pracovníci Archeologického ústavu SAV z Nitry, ako aj zástupcovia z radov miestnych archeológov-amatérov.

Prieskumné akcie sa uskutočnili nielen priamo na trase plánovanej diaľnice, ale tiež v jej okolí - hlavne v miestach plánovaných zemníkov. Išlo o chotáre obcí a ich miestnych častí: Boľšov, Slavnička, Kameničany, Sedmerovec, Bohunice, Pruské, Podvažie, Dulov, Horovce, Dubnica nad Váhom, Ilava, Košeca, Ladce, Beluša, Hloža, Podhorie, Visolaje, Sverepec. Počasie pomerne prišlo realizácii prieskumov - s výnimkou novembra, keď relatívne skorá a hrubá snehová prikrývka prerušila akciu až do nasledujúceho roku. V prvom polroku 1996 bolo počasie menej priaznivé pre prieskumy, keďže snehová pokrývka v tamojších nadmorských výškach trvala až do apríla a prieskum sťažovali, ba často až znemožňovali, početné dažde.

Časť skúmaného územia tvorila oráčina, takže boli vytvorené dobré podmienky na zisťovanie nálezov. Iné časti boli pokryté trávou a krovím - vrátane niektorých polôh s osídlením doloženým dávnejšími akciami, preto nebolo vždy možné overiť, resp. potvrdiť výsledky predchádzajúcich akcií. Na niektorých staršie zistených náleziskách teraz neboli zistené žiadne nálezy.

V chotároch skúmaných obcí boli doteraz zistené lokality hlavne z neolitu, doby bronzovej, púchovskej kultúry a zo slovanského obdobia i zo stredoveku. Avšak v chotároch niektorých obcí dosiaľ neboli nájdené doklady osídlenia.

Prieskumy v tomto areáli dávnejšie realizovali najmä V. Petrovský-Šichman, E. Poliak, neskôr pracovníci AÚ SAV z Nitry a J. Moravčík z Oblastného múzea v Žiline.

V nálezových správach z týchto akcií na plánovanej trase diaľnice v r. 1995 a 1996, ktoré realizovali pracovníci AÚ SAV, sú uvedené podrobnosti; na tomto mieste uvádzam výber lokalít a najdôležitejších nálezov. Najčastejšími nálezmi bola štiepaná kamenná industria, polovýrobky a surovina, zriedkavejšie črepový materiál.

1a) B o ľ e š o v, poloha 1 (35-21-02, 1 : 10 000, 15 : 20 mm), kamenná industria (obr. 118: 1-13). Neolit.

1b) B o ľ e š o v, poloha Ovčiareň (35-21-02, 1 : 10 000, 10 : 20 mm), kamenná industria. Neolit.

1c) B o ľ e š o v, poloha Kopanice (35-21-02, 1 : 10 000, 18 : 20 mm), kamenná industria (obr. 119: 12). Neolit.

1d) B o ľ e š o v, poloha Ohrady (35-21-03, 1 : 10 000, 415 : 82 mm), kamenná industria (obr. 119: 1-9, 11, 13-14). Neolit.

1e) B o ľ e š o v, poloha 6 (35-21-03, 1 : 10 000, 205 : 118 mm), kamenná industria (obr. 119: 10). Neolit.

1f) B o ľ e š o v - č a s ť K a m e n i č a n y, poloha Luže (35-21-03, 1 : 10 000, 230 : 155 mm), štiepaná industria, črepy. Neolit, obdobie slovanské.

1g) B o ľ e š o v - č a s ť S l a v n i c a, poloha Močiarne (35-21-03, 1 : 10 000, 195 : 145 mm), rádiolaritová surovina (obr. 120: 15).

2) K a m e n i č a n y - S l a v n i c a, poloha Pri kríži (35-21-03, 1 : 10 000, 185 : 177 mm), kamenná industria (obr. 120: 16-24). Neolit.

3) S l a v n i c k é P o d h o r i e, poloha Pod hrádkom, oproti lomu (35-21-03, 1 : 10 000, 332 : 280 mm), kamenná industria, črepy (obr. 121: 1-17). Neolit, pravek.

4) S e d m e r o v e c, N o v á P o l o h a (35-21-03, 1 : 10 000, 220 : 250 mm), kamenná štiepaná industria (obr. 120: 1-14). Neolit.

5) S e d m e r o v e c, polohy Za obcou a Prídavky (35-21-03, 1 : 10 000, 150 : 315 mm), kamenná industria (obr. 117: 1-4). Neolit.

6a) P r u s k é, časť Bohunice, poloha 1 (35-21-04, 1 : 10 000, 471 : 12 mm), časť úštepú. Neolit.

6b) P r u s k é, časť Bohunice, poloha 5 (35-21-03, 1 : 10 000, 98 : 276 mm), štiepaná industria z tmavohnedého i bledohnedého radiolaritu. Neolit.

7a) B e l u š a, poloha Pechová a Jarkový kút (plánovaný uzol diaľnice D1; 25-44-16, 1 : 10 000, 440 : 41 mm, kamenná industria, črepy. Neolit, kultúra púchovská, včasný stredovek.

7b) B e l u š a, poloha Chrástky a Pod hájom (pozdĺž plánovanej preložky cesty I/49 k diaľnici D1, až ku Konopnickému potoku, smerom na Dolné Kočkovce (25-44-16, 1 : 10 000, 431 : 226 mm), kamenná industria, črepy, keramika. Neolit, včasný stredovek.

7c) B e l u š a, poloha Sádka (25-44-16, 1 : 10 000, 480 : 192 mm), kamenná industria. Neolit.

Mimo plánovanej trasy diaľnice boli v chotároch jednotlivých obcí na úsekoch Nemšová - Ladce a Ladce - Sverepec zistené aj ďalšie archeologické lokality, tieto však na tomto mieste neuvádzam, pretože nebudú zasiahnuté výstavbou diaľnice.

ERGEBNISSE DER BEGEGHUNGEN AUF DER TRASSE EINER FERNSTRASSE. In den Herbstmonaten des Jahres 1995 und Frühjahrsmonaten 1996 realisierte man auf der geplanten Trasse der Fernstraße D1 im Bezirk Považská Bystrica eine archäologische Begehung, konkret auf den Abschnitten Nemšová - Ladce und Ladce - Sverepec. An den Aktionen beteiligten sich hauptsächlich folgende Mitarbeiter des Archäologischen Institutes der SAW zu Nitra. Von regionalen Archäologen-Amateuren war es insbesondere E. Poliak aus Púchov. Die Grabungen erfolgten vor allem in den Gemeindekatastern und deren Teilen: Bolešov, Pruské, Dulov, Horovce, Dubnica nad Váhom, Ilava, Košeca, Ladce, Beluša, Visolaje, Sverepec. Während früherer Aktionen konstatierte man hier Funde hauptsächlich aus dem Neolithikum, der Bronzezeit, Púchov-Kultur, aus slawischer Zeit und aus dem Mittelalter. Im Beitrag sind die wichtigsten derzeitigen Funde angeführt, konkret vor allem die Silexspaltindustrie aus Radiolarit aus dem Neolithikum/Äneolithikum.

KOSTROVÉ ZVÝŠKY ŠTYROCH LUDÍ Z NITRY-CHRENOVEJ

Mária V o n d r á k o v á

Nitra (okr. Nitra), časť Chrenová, Shell, sídlisko, kostrové hroby, záchranný výskum, stredovek, antropologický materiál. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výskumom lokality ohrozenej výstavbou čerpacej stanice pohonných hmôt Shell odкрыla G. Březinová kostrové zvyšky štyroch jedincov (pozri príspevok G. Březinovej v tejto ročenke). Hrob 1 datuje do obdobia včasného stredoveku (8.-9. stor. - Slovania), hroby 2 a 3 boli bez nálezov a pietne uložené kostry nie sú datované rovnako ako lebka z profilu plochy C.

Kostry boli hodnotené s využitím programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláček 1990), podrobný nálezový posudok je uložený v dokumentácii AÚ SAV pod č. 13 862/98.

H r o b 1 - muž, matus II (50 - 60 rokov).

Z lebky sa zachovala kalva a fragmenty, postkraniálny skelet (ďalej PS) bol poškodený až veľmi poškodený, strednej až robustnej stavby, so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov (ďalej RSÚ).

H r o b 2 - žena, matus II (50-60 rokov).

Lebka sa zachovala v podobe poškodeného kráňa (obr. 125: 1), PS poškodený, gracilnej až strednej stavby, so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 3 - žena, adultus II (30-40 rokov).

Lebka sa zachovala v podobe poškodeného kráňa (obr. 125: 2), PS je poškodený gracilnej až strednej stavby, so slabou až stredne vytvoreným RSÚ.

L e b k a z profilu plochy C patrila dieťaťu vo veku infans III (7 rokov), zachovala sa vo forme fragmentov.

SKELETTRESTE VON VIER MENSCHEN AUS NITRA-CHRENOVÁ. Grundlegende anthropologische Information über das Skelettmaterial der Rettungsgrabung der vom Aufbau der Tankstelle SHELL bedrohten Lokalität in Nitra-Chrenová (Bez. Nitra; siehe den Beitrag von G. Březinová in diesem Jahrbuch). Ausgewertet wurden Reste von vier Individuen. Grab 1 (Mann, Maturus II) ist in das Frühmittelalter datiert (8.-9. Jh. - Slawen), die Gräber 2 (Frau, Maturus II, Abb. 125: 1) und 3 (Frau, Adultus II, Abb. 125: 2) waren beigabenlos und die pietätvoll untergebrachten Skelette haben nicht die gleiche Datierung wie der Schädel eines Kindes (Infans III, 7 Jahre) aus dem Profil C. Die Skelette wurden unter Ausnützung der ANTRIS-Programme bewertet (AI der SAW, Nitra (Jakab - Poláček 1990)).

ĽUDSKÉ KOSTROVÉ ZVÝŠKY Z VÝSKUMU V NITRE

Mária V o n d r á k o v á

Nitra (okr. Nitra), Mostná ulica, sídlisko, kostrové hroby, záchranný výskum, staršia doba bronzová, stredovek, novovek, antropologický materiál. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Archeologickým výskumom lokality ohrozenej výstavbou odkryla H. Vlašičová kostrové zvyšky šiestich jedincov, z ktorých tri (kostra 1, 2, 3) datuje do staršej doby bronzovej, kostru 4 do obdobia novoveku (17.-19. stor.), kostru 5 do neskorého stredoveku až raného novoveku (15. stor.) a kostru 6 do raného stredoveku (najdená pod mincou z 11. stor.) (viď príspevok H. Vlašičovej v tejto ročenke).

Kostry boli hodnotené s využitím programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláček 1990), podrobný nálezový posudok je uložený v dokumentácii AÚ SAV pod č. 13 863/98.

K o s t r a 1 /obj. 7A/ - muž, senilis (nad 60 rokov).

Veľmi poškodené kráanium (obr. 126: 1) a fragmenty PS strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

K o s t r a 2 /obj. 7B/ - muž, adultus II - maturus I (30-50 rokov).

Zachovala sa len kalva a fragmenty lebky strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

K o s t r a 3 - dieťa, infans II (2 roky).

V objekte 7 sa našla časť zlomkov lebky a v sektore c/1-2 v hĺbke 302 cm ďalšie zlomky lebky, ktorých náležitosť k nálezu z obj. 7 nemožno vylúčiť ale ani dokázať.

K o s t r a 4 /obj. 21 - vápenná jama/ - pravdepodobne žena, adultus I (20-30 rokov).

Zachovalo sa poškodené kráanium (obr. 126: 2) a poškodený PS gracilnej až strednej stavby so slabou až stredne vytvoreným RSÚ.

K o s t r a 5 /č. hrobu 1/ - muž, maturus II (50-60 rokov).

Zachovalo sa veľmi poškodené kráanium (obr. 126: 3) a veľmi poškodený PS robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

K o s t r a 6. /obj. 13, sektor c/1-2/ - pravdepodobne muž, juvenis (18-19 rokov).

Zachovali sa iba fragmenty PS strednej až robustnej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

MENSCHLICHE SKELETTRESTE DER GRABUNG IN NITRA. Grundlegende anthropologische Information über Skelettmaterial der Rettungsgrabung auf der IRB-Baustelle in Nitra auf der Gasse Mostná ul. (Bez. Nitra) (siehe Beitrag von H. Vlašičová in diesem Jahrbuch). Untersucht wurden Skelettreste von sechs Individuen, von denen drei (Skelett Nr. 1 - Mann, Senilis, Abb. 126: 1; Nr. 2 - Mann, Adultus II-Maturus I; Nr. 3 - Kind, Infans II, 2 Jahre) in die ältere Bronzezeit datiert sind, das Skelett Nr. 4 (wahrscheinlich Frau, Adultus I, Abb. 126: 2) in die Neuzeit (17.-19. Jh.), das Skelett Nr. 5 (Mann, Maturus II, Abb. 126: 3) in das Spätmittelalter bis in die frühe Neuzeit (15. Jh.) und das Skelett Nr. 6 (wahrscheinlich Mann, Juvenis) in das Frühmittelalter (es wurde unter einer Münze aus dem 11. Jh. gefunden). Die Skelette wurden unter Ausnützung der ANTRIS-Programme bewertet (AI der SAW, Nitra; Jakab - Poláček 1990).

ĎALŠIE STREDOVEKÉ KOSTRY ZO SKALKY NAD VÁHOM-SKALY

Mária V o n d r á k o v á

Skalka nad Váhom, (okr. Trenčín), časť Skala, Chochel, pohrebisko, záchranný výskum, stredovek, antropologický materiál. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

M. Hanuliak pokračovaním vo výkume lokality odkryl ďalších sedem hrobov (hroby 5-11), z ktorých vyzdvihol kostrové zvyšky 9 jedincov (v hrobe 5 boli traja jedinci v superpozícii v časovom slede A-B-C) (pozri príspevok M. Hanuliaka v tejto ročenke).

Kostry boli hodnotené s využitím programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláčik 1990), podrobný nálezový posudok je uložený v dokumentácii AÚ SAV pod č. 13 864/98. Fotodokumentácia bude publikovaná na inom mieste spolu s kompletným vyhodnotením kostrového materiálu z lokality.

H r o b 5 kostra A - muž, senilis (nad 60 rokov).

Poškodené kráanium a poškodený až veľmi poškodený PS svedčia o strednej až robustnej stavbe kostry s mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 5 kostra B - muž, matus II (50-60 rokov).

Temer nepoškodené kráanium a poškodený až veľmi poškodený PS sú strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 5 kostra C - muž, senilis (nad 60 rokov).

Kalva a fragmenty lebky a veľmi poškodený PS sú strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 6 - muž, matus II (50-60 rokov).

Veľmi poškodené kráanium a poškodený PS sú strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 7 - muž, senilis (nad 60 rokov).

Kalva a fragmenty lebky a poškodený PS sú strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 8 - muž, matus II (50-60 rokov).

Fragmenty lebky a poškodený PS strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 9 - dieťa, infans III (7 rokov, skôr chlapec).

Fragmenty lebky a veľmi poškodený PS.

H r o b 10 - muž, matus II (50-60 rokov).

Kalva a fragmenty lebky a poškodený až veľmi poškodený PS strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 11 - dieťa, infans II (4 roky, skôr chlapec).

Fragmenty lebky a PS.

WEITERE MITTELALTERLICHE SKELETTE AUS SKALKA NAD VÁHOM-SKALA. Grundlegende anthropologische Information über das Skelettmaterial von der fortgesetzten Rettungsgrabung der vom Bau der Fernstraße bedrohten Fundstelle in Skalka nad Váhom, Teil Skala (Bez. Trenčín), Lage Chochel (siehe Beitrag von M. Hanuliak in diesem Jahrbuch). Freigelegt wurden weitere sieben Gräber (Grab Nr. 5-11), aus denen Skelettreste von neun Individuen stammen (7 Männer, davon 4 im Alter Maturus II und 3 im Alter Senilis und 2 Kinder [eher Knaben, einer im Alter Infans II, 4 Jahre, und einer im Alter Infans III, 7 Jahre]). Im Grab Nr. 5 waren drei Individuen in Superposition in zeitlicher Abfolge A-B-C. Die Skelette wurden unter Ausnützung der ANTRIS-Programme bewertet (AI der SAW, Nitra, Jakab - Poláčik 1990).

KOSTRY Z POHREBISKA VO VEĽKOM CETÍNE

Mária V o n d r á k o v á

Veľký Cetín (okr. Nitra), Pilišské, pohrebisko, záchranný výskum, 9. stor., antropologický materiál. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pod vedením M. Ruttkaya bolo na zachraňovanej lokalite v trase plynovodu odkrytých 13 hrobov (1-13) s kostrovými zvyškami 13 jedincov (kosti z hrobov 7 a 9 sa nezachovali, v hrobe 6 boli uložené traja jedinci - kostry A, B, C) a zlomky 14-tej kostry pochádzajú zo zberu z ryhy (pozri príspevok M. Ruttkaya v tejto ročenke).

Kostry boli hodnotené s využitím programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláček 1990), podrobný nálezoý posudok je uložený v dokumentácii AÚ SAV pod č. 13 865/98.

H r o b 1 - pravdepodobne žena, senilis (nad 60 rokov).

Fragmenty lebky a PS gracilnej až strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 2 - žena, adultus II - matusus I (30-50 rokov).

Fragmenty PS gracilnej až strednej stavby so slabo až stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 3 - dieťa, infans II (3 roky).

Fragmenty lebky.

H r o b 4 - žena, adultus (20-40 rokov).

Kalva a fragmenty lebky a fragmenty PS gracilnej až strednej stavby so slabým až stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 5 - žena, adultus II (30-40 rokov).

Kalva, fragmenty lebky a veľmi poškodený PS strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 6 kostra A - muž, senilis (nad 60 rokov).

Fragmenty lebky a poškodený až veľmi poškodený PS strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 6 kostra B - pravdepodobne žena, matusus II - senilis (nad 50 rokov).

Kalva, fragmenty lebky a fragmenty PS gracilnej až strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 6 kostra C - pohlavie neurčené, matusus II - senilis (nad 50 rokov).

Fragmenty PS strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ.

H r o b 8 - dieťa, infans III (7 rokov).

Fragmenty lebky a PS.

H r o b 10 - pohlavie a vek bližšie neurčiteľné, dospelý jedinec.

Fragmenty PS strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 11 - dieťa, infans II (3 roky).

Fragmenty lebky a PS.

H r o b 12 - žena, adultus II (30-40 rokov).

Fragmenty lebky a PS gracilnej až strednej stavby so slabo až stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 13 - žena, adultus II (30-40 rokov).

Kalva, fragmenty lebky a veľmi poškodený PS gracilnej až strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

Z b e r ľudských kostí z ryhy - pravdepodobne žena, senilis (nad 60 rokov).

Kalva, fragmenty lebky a fragmenty PS gracilnej až strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

L i t e r a t ú r a

JAKAB, J. - POLÁČIK, Š. 1990: Anthropological Informations System at the Archaeological Institute of the S.A.S in Nitra. Slovenská Arch., 38, s. 193-208.

SKELETTE VOM GRÄBERFELD AUS DEM 9. JH. IN VEĽKÝ CETÍN. Grundlegende anthropologische Information über Skelettmaterial von der Gräberfeldausgrabung aus dem 9. Jh. in Veľký Cetín (Bez. Nitra), Lage Pilišské (siehe Beitrag von M. Ruttkay in diesem Jahrbuch). Die Grabung auf der bedrohten Fundstelle beim Bau der Gasleitungstrasse ergab 13 Gräber (Nr. 1-13) mit

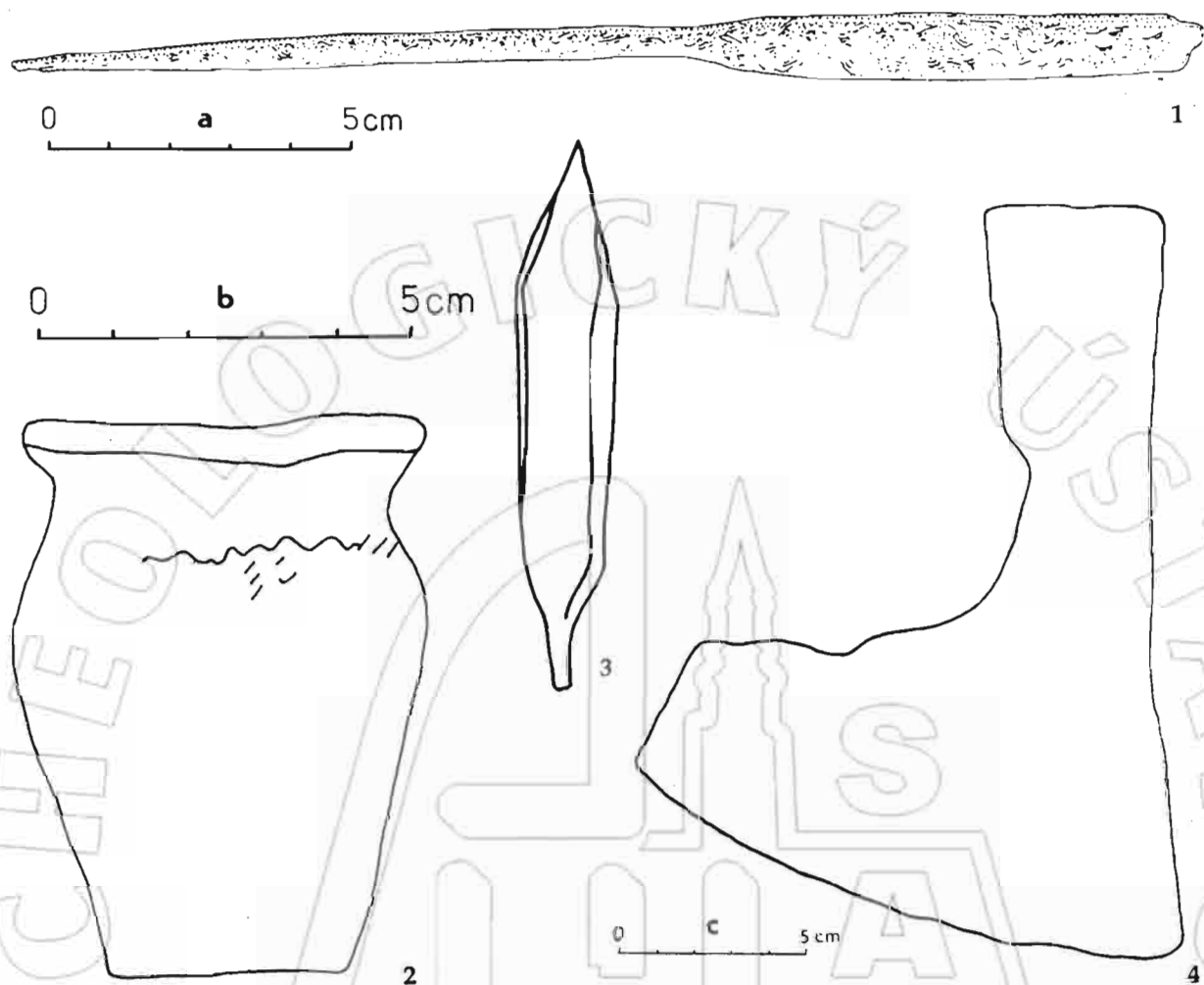
Skelettresten von 13 Individuen (die Knochen aus den Gräbern 4 und 9 blieben nicht erhalten, im Grab 6 waren drei Individuen untergebracht - die Skelette A, B, C) und Bruchstücke des 14. Skelettes gewann man als Lesefunde in der Rinne. Die analysierte Kollektion besteht aus Skelettresten von 1 Mann im Alter Senilis, 8 Frauen mit der Vertretung der Alterskategorien Adultus 1x, Adultus II 3x, Adultus II-Maturus I 1x, Maturus II-Senilis 1x und Senilis 2x, von zwei Erwachsenen unbestimmten Geschlechtes im Alter Maturus II-Senilis und eines von unbestimmten Alter, weiters von zwei Kindern im Alter Infans II und Infans III. Die Skelette wurden mit der Ausnützung der ANTRIS-Programme bewertet (AI der SAW Nitra; Jakab - Poláček 1990).

SKRATKY ČASOPISOV A ZBORNÍKOV

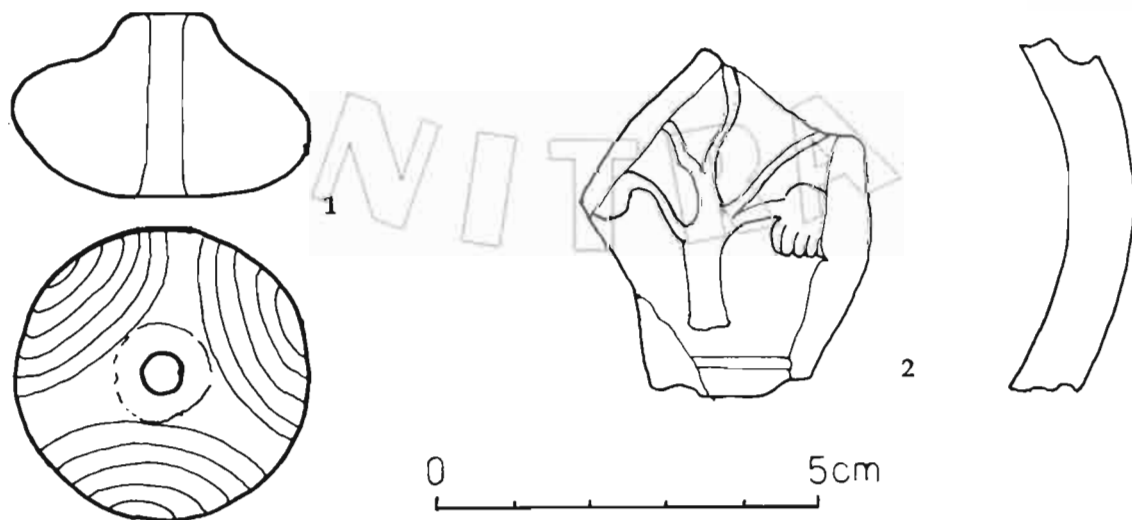
Arch. Hist.	Archaeologia historica, Brno
Arch. Rozhledy	Archeologické rozhledy, Praha
AVANS	Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku, Nitra
Pam. Arch.	Památky archeologické, Praha
PBF	Præhistorische Bronzefunde, München
Sborník Matice Slovenskej	Sborník Matice slovenskej pre jazykozpyt, národopis a literárnu históriu, Turč. Sv. Martin
Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti	Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, Turč. Sv. Martin
Slovenská Arch.	Slovenská archeológia, Nitra
Slovenská Num.	Slovenská numizmatika, Bratislava
Štud. Zvesti Arch. Ústavu	Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV, Nitra
Zborník LDPM	Zborník Lesníckeho, drevárskeho a poľovníckeho múzea v Antole, Martin
Zborník Slovenského Národ. Múz. - - Arch., Hist.	Zborník Slovenského národného múzea - Archeológia, História, Bratislava

SKRATKY NÁZVOV PRACOVÍSK

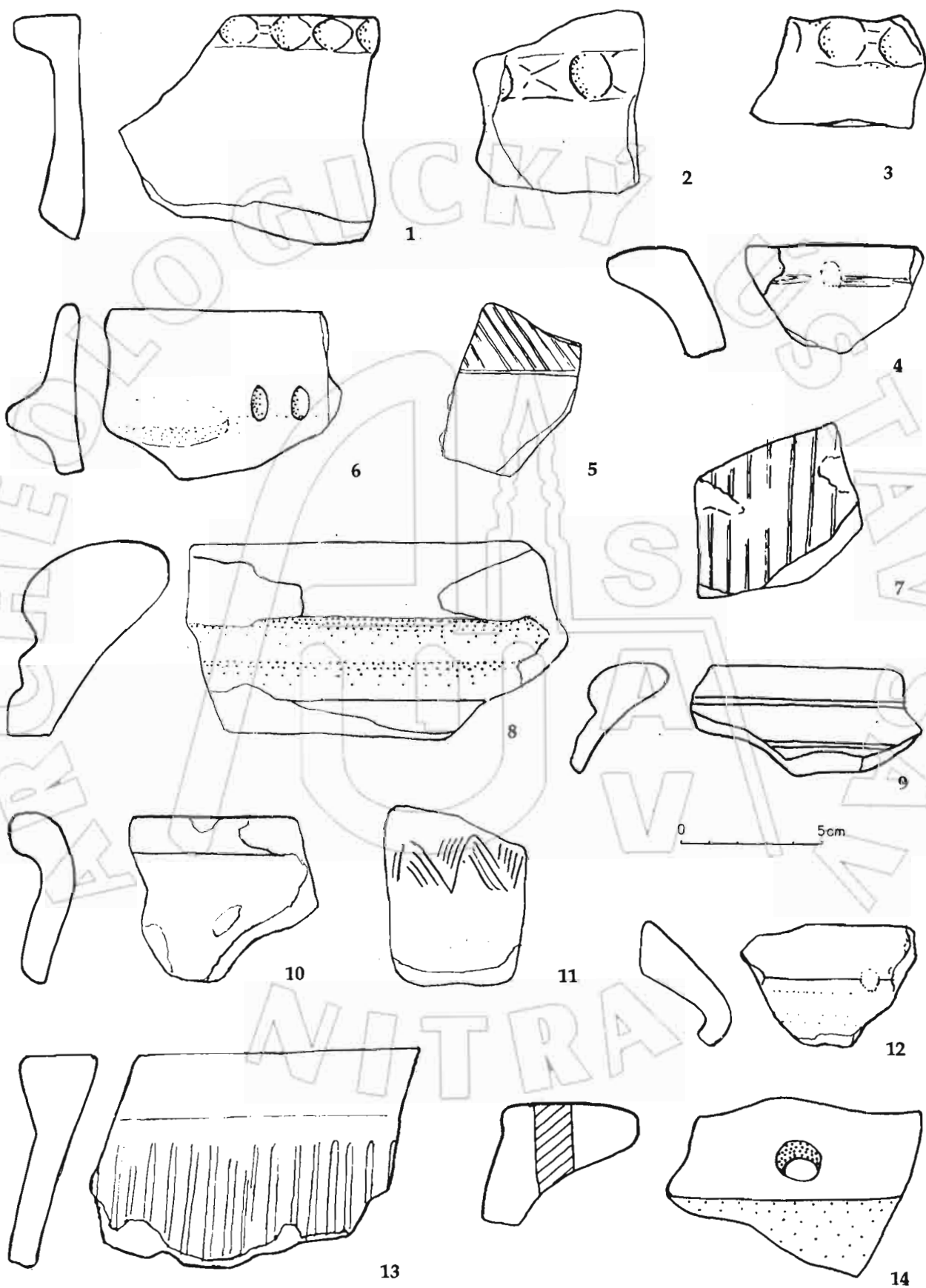
Archeologické múzeum SNM	Archeologické múzeum Slovenského národného múzea, Bratislava
MÚOP	Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava
PÚK	Projektový ústav kultúry, Bratislava
RD	roľnícke družstvo
SÚPS	Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti
ŠMPR	Štátna mestská pamiatková rezervácia, Bratislava
ÚŠPSOP	Ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Banská Bystrica
VPS	Výskumné pracovné stredisko, Košice

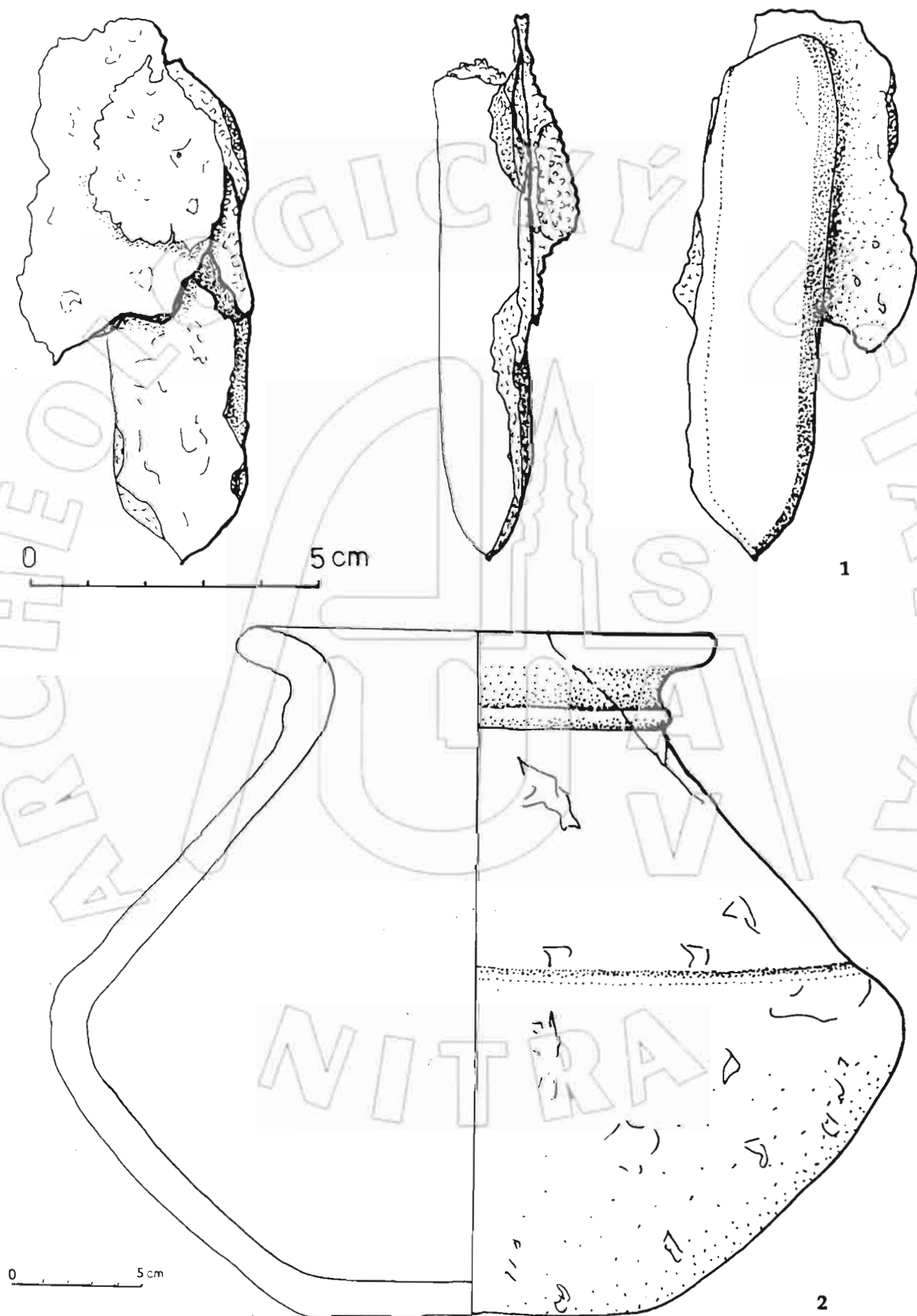
Obr. 1. Výber nálezov. 1 - Pobedim, železné šídlo, novovek; 2 - okolie Piešťan, hrnčovitá nádoba, Slovania; 3 - Čachtice (hrad), hrot strely do kuše, 15.-16. stor.; 4 - Sokolovce, železná sekera, 15.-16. stor. Mierka a=1; b=2, 3; c=4. (Bača - Krupa, s. 21)

Obr. 2. Výber nálezov. 1 - Budmerice; 2 - Sládkovičovo. (Bartík - Štrbík, s. 24)

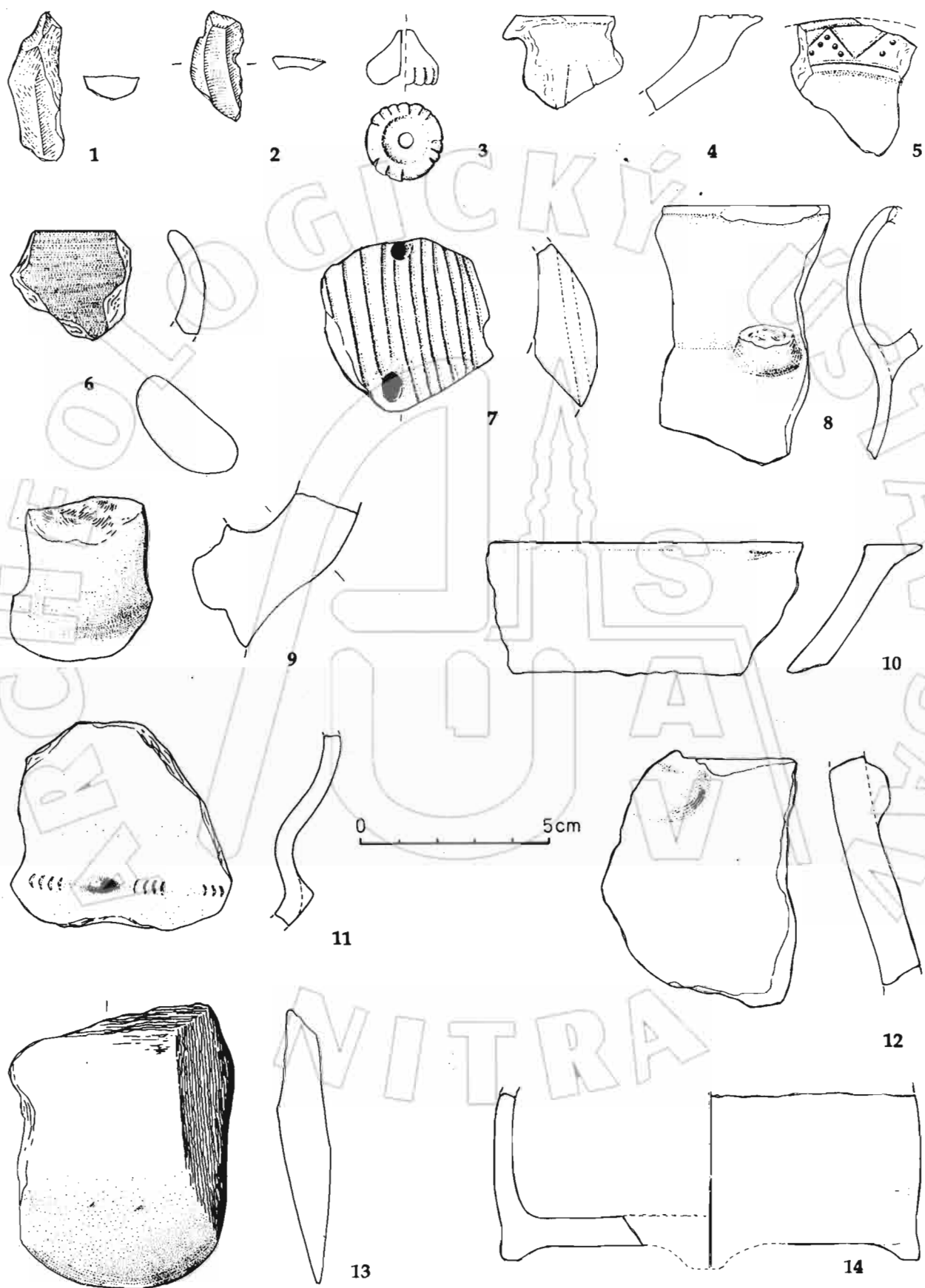
Obr. 3. Bratislava, časť Jarovce (Kilometrák). Výber črepov z prieskumu. (Bazovský, s. 25)

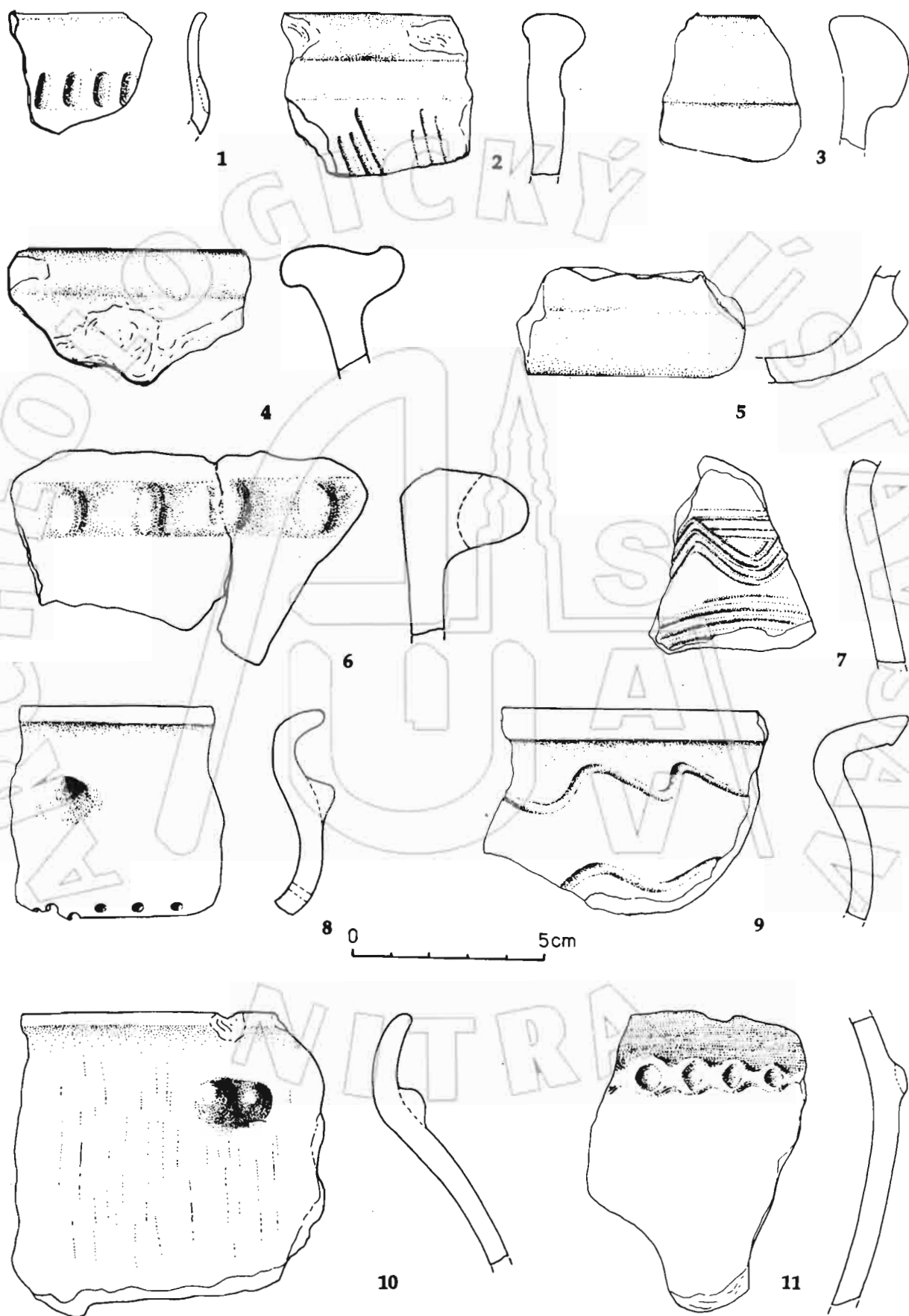
Obr. 4. Semerovo. 1 - britva s kameňom; 2 - nádoba. (Bárta - Benediková, s. 25)

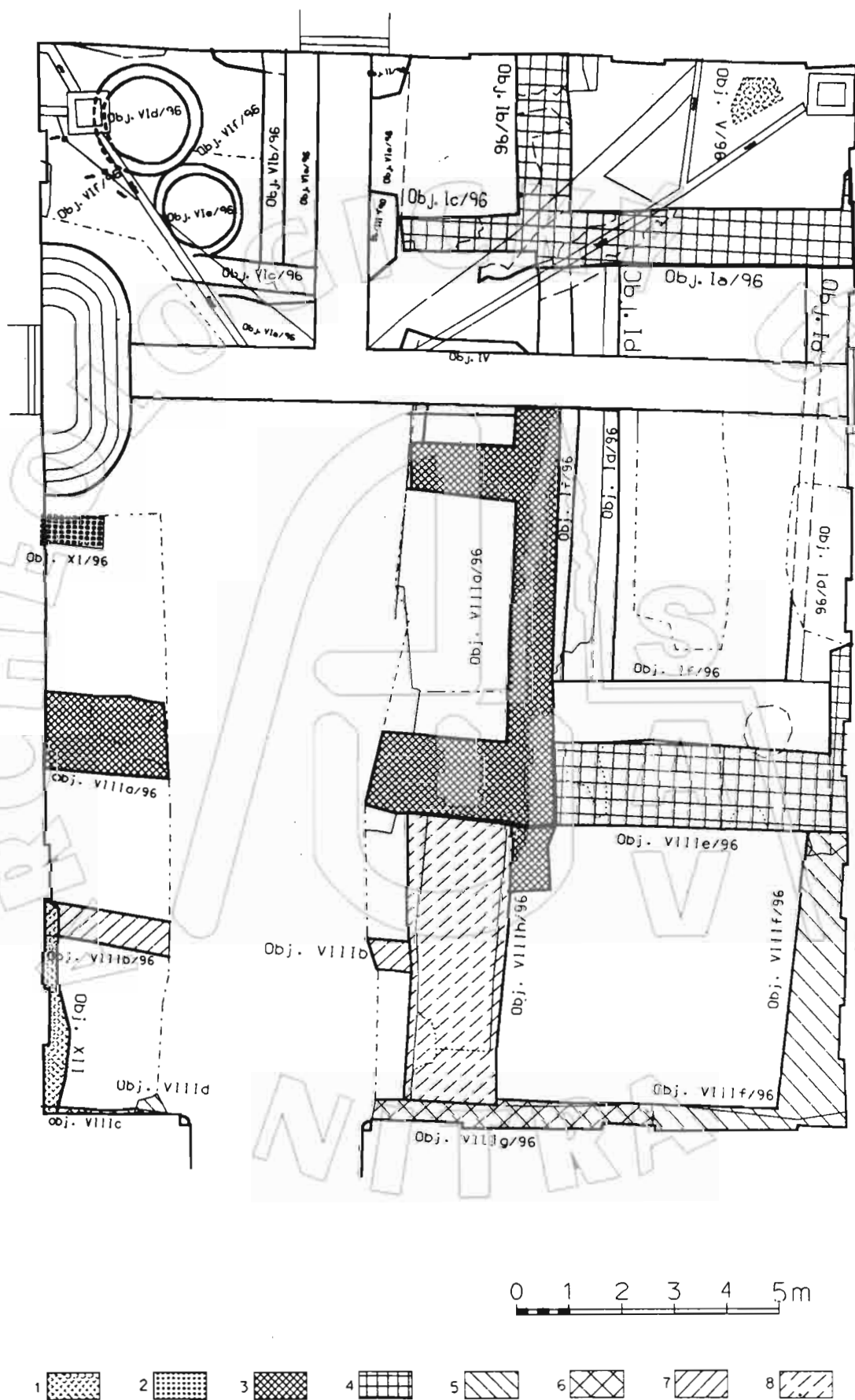
Obr. 5. Výber nálezov. 1 - Kežmarok, hrotitý stredopaleolitický sekáč; 2 - Ordzoviany, hrubý stredopaleolitický pästný klin. (Bárta - Soják, s. 26)

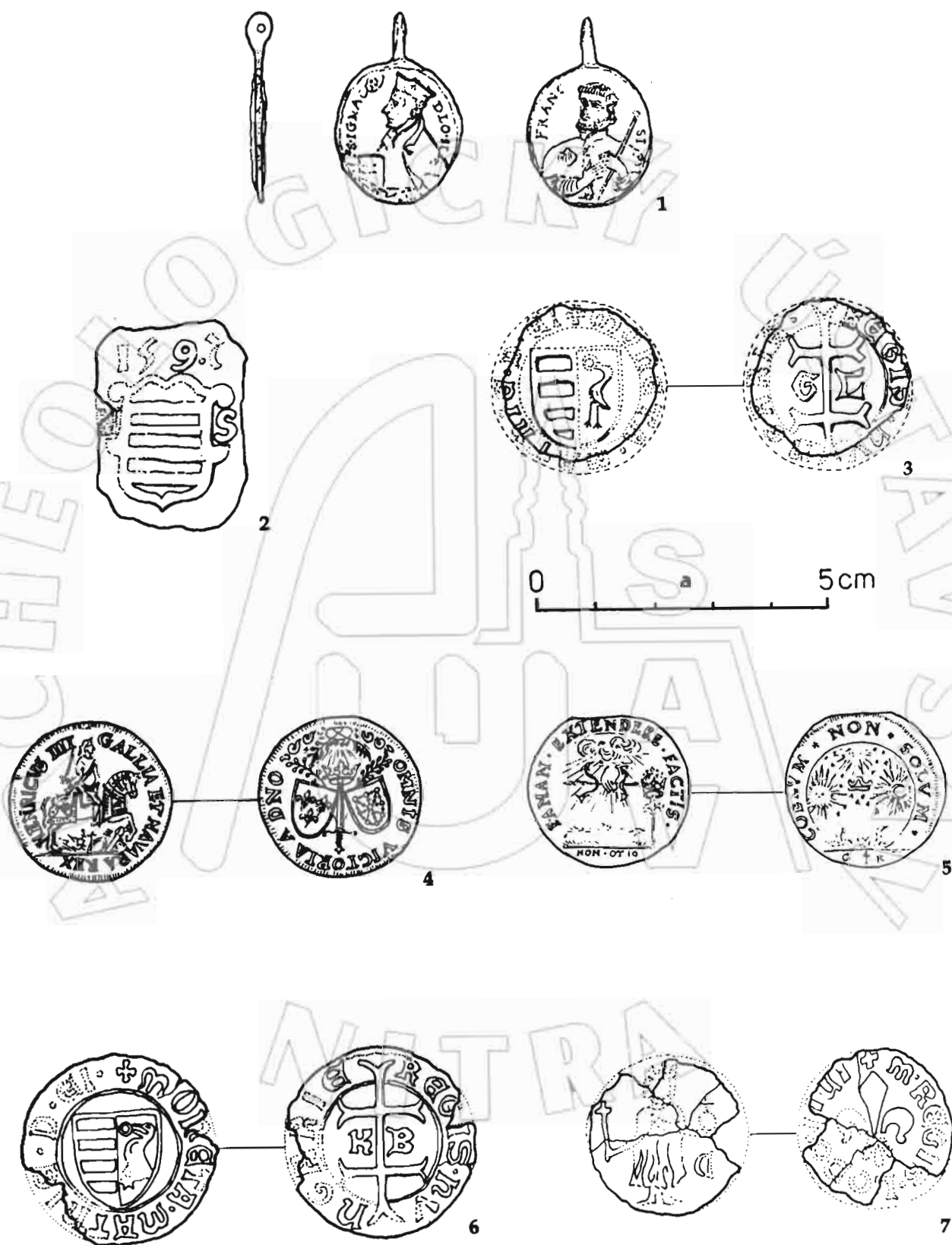
Obr. 6. Budmerice. Výber nálezov. (Bátora - Marková, s. 27)

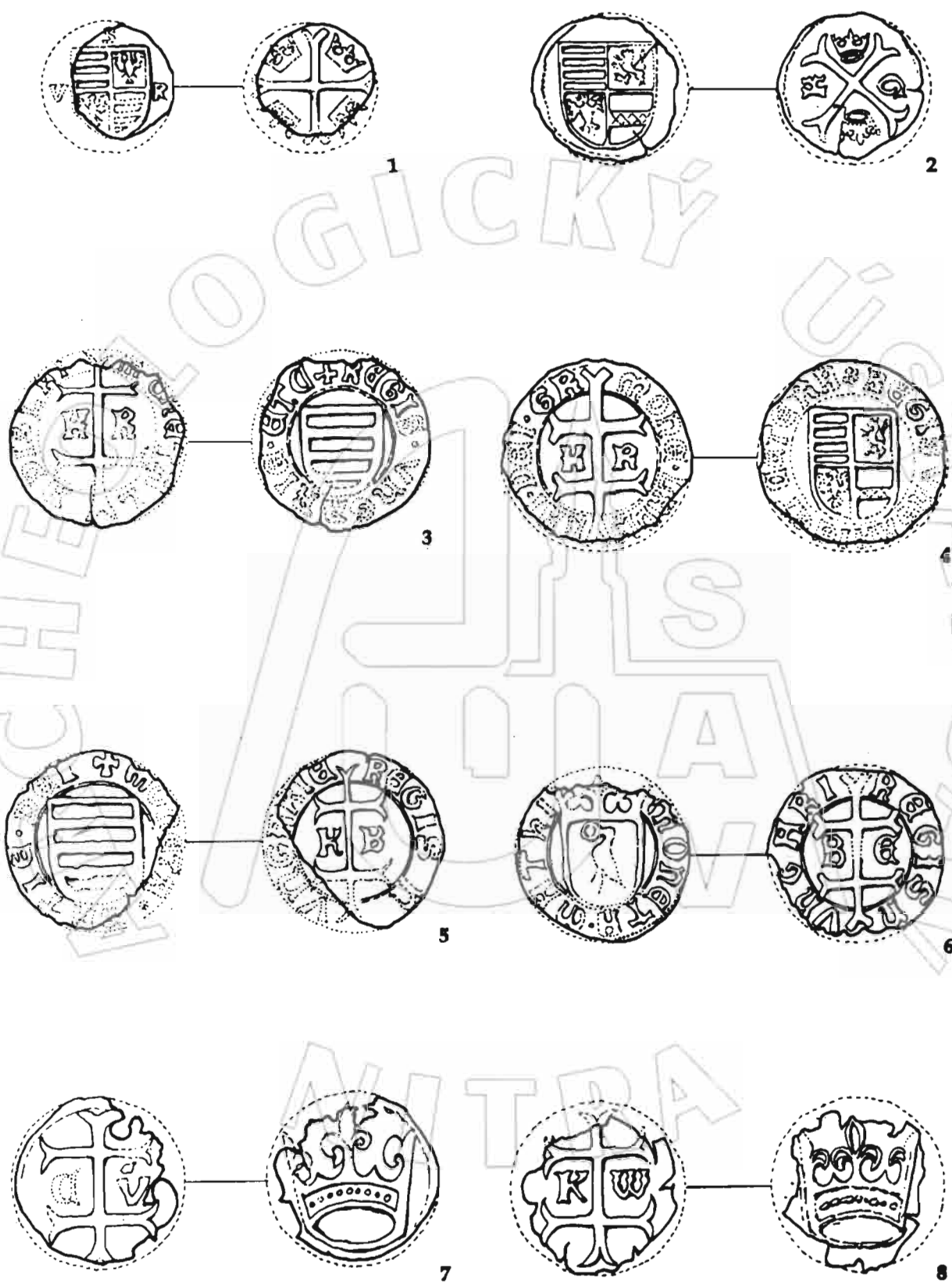
Obr. 7. Budmerice. Výber nálezov. (Bátora - Marková, s. 27)

Obr. 8. Nitra (hrad). Plán výskumu v r. 1996. (Bednár, s. 28)

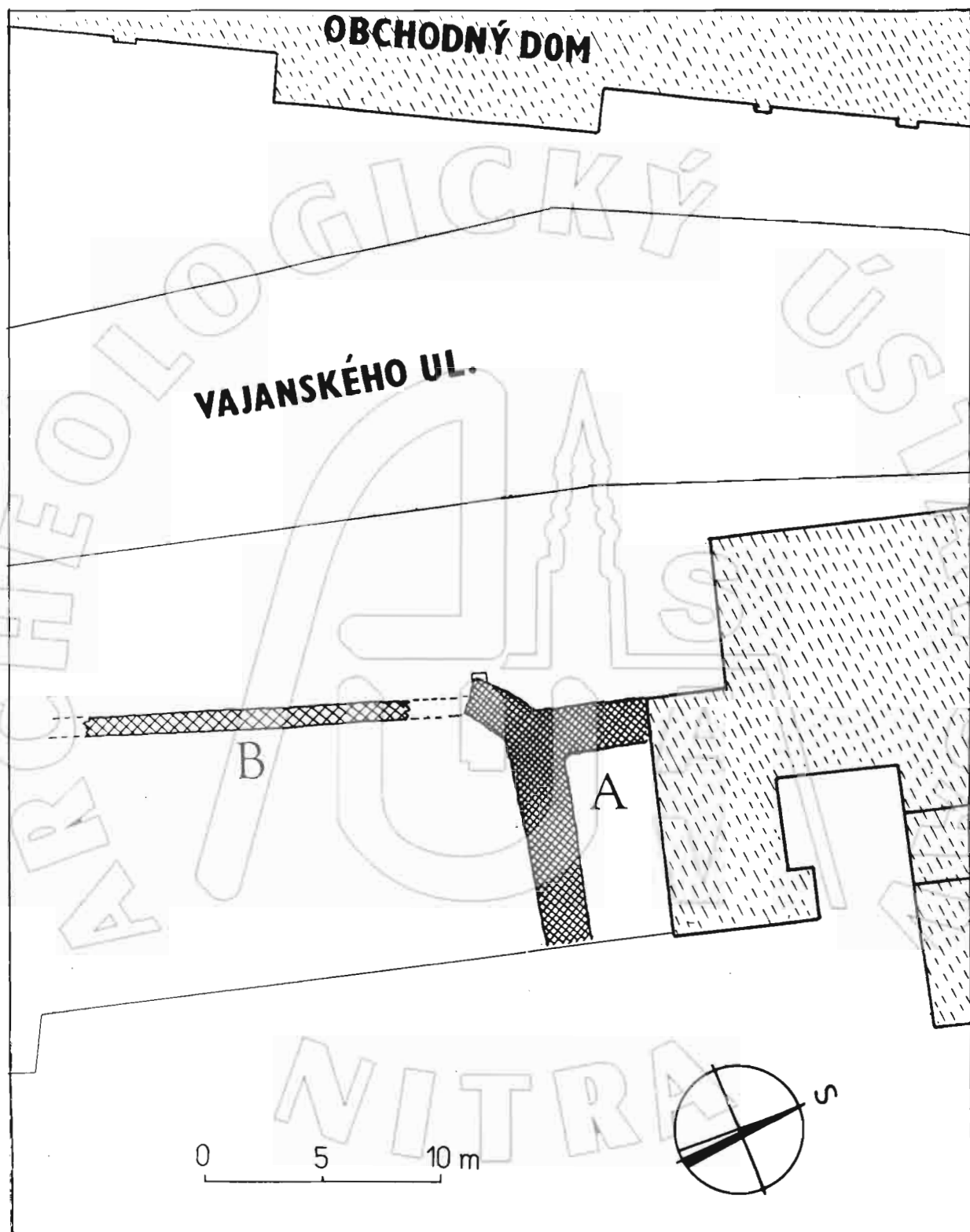
Obr. 9. Banská Bystrica (mestský hrad). 1-2, 4-7 - mince zo 14.-18. stor., sonda 1/96; 3 - minca Mateja Korvína, sonda 8/96. Mierka a=1, 2, 4, 5; b=3, 6, 7. (Bovan, s. 36)

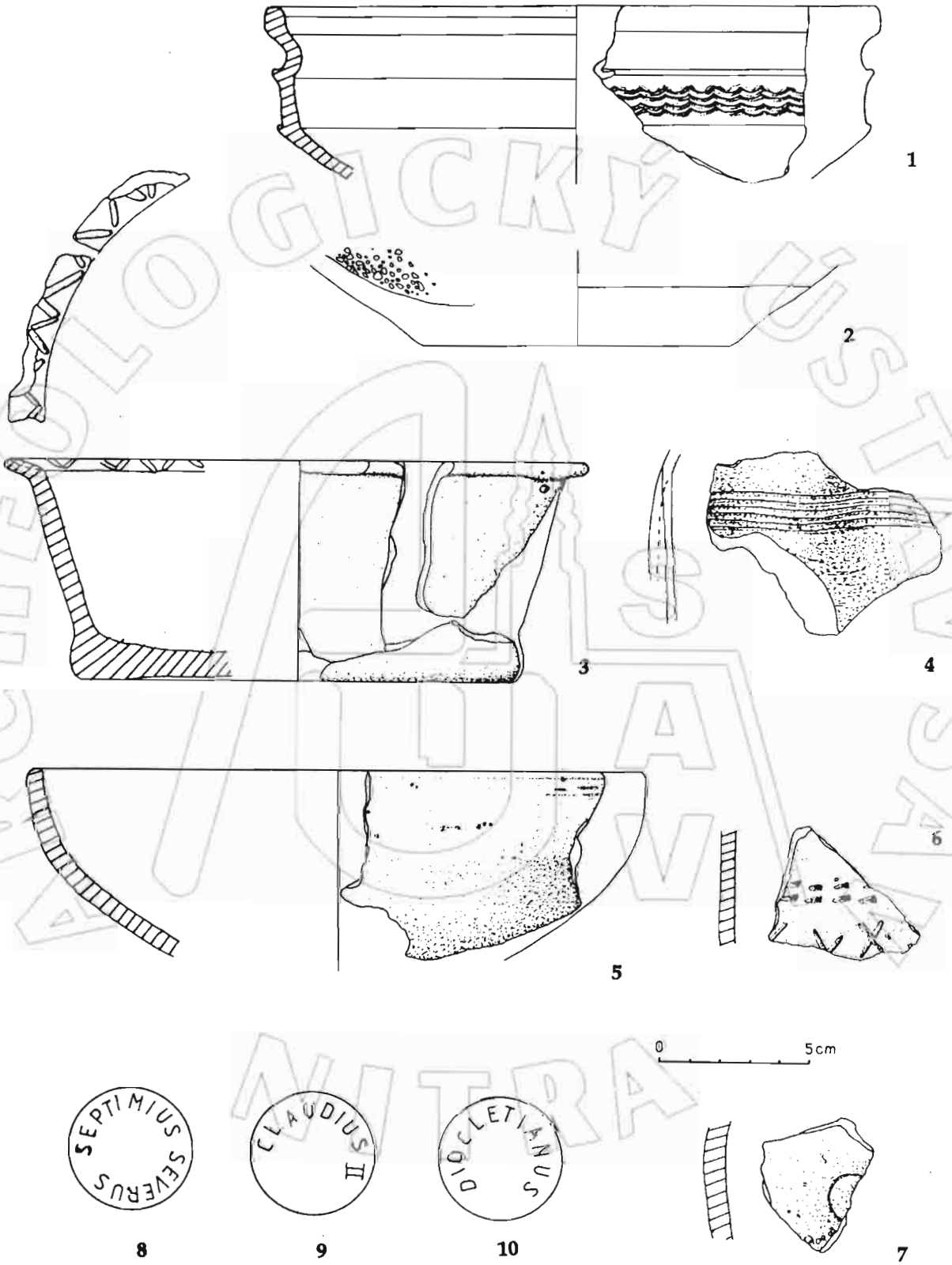
Obr. 10. Banská Bystrica (mestský hrad). Mince Mateja Korvína, sonda 8/96 a 9/96. Mierka 2: 1. (Bovan, s. 36)

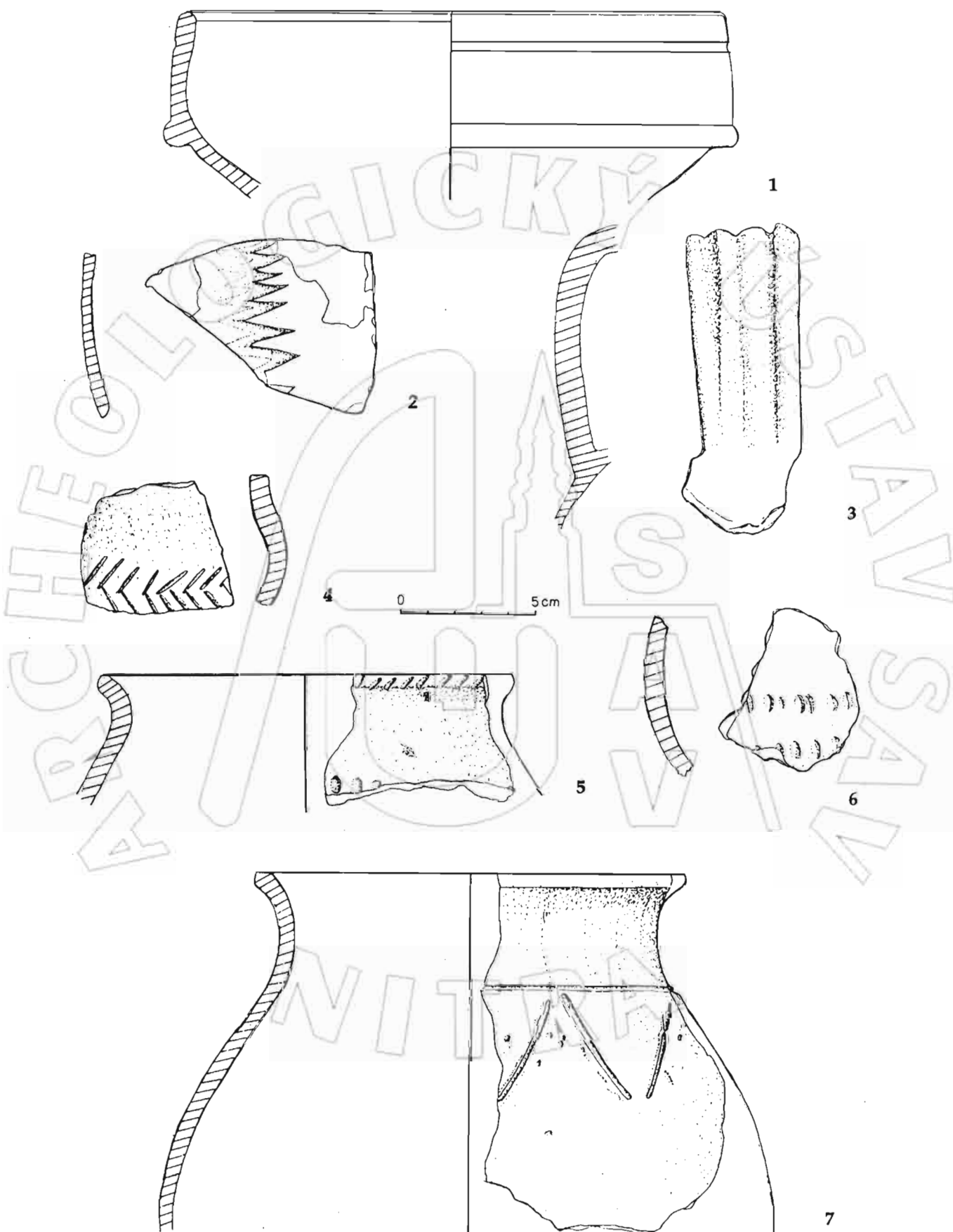
Obr. 11. Banská Bystrica (mestský hrad). Mince Mateja Korvína, sonda 8/96 a 9/96. Mierka 2: 1. (Bovan, s. 36)

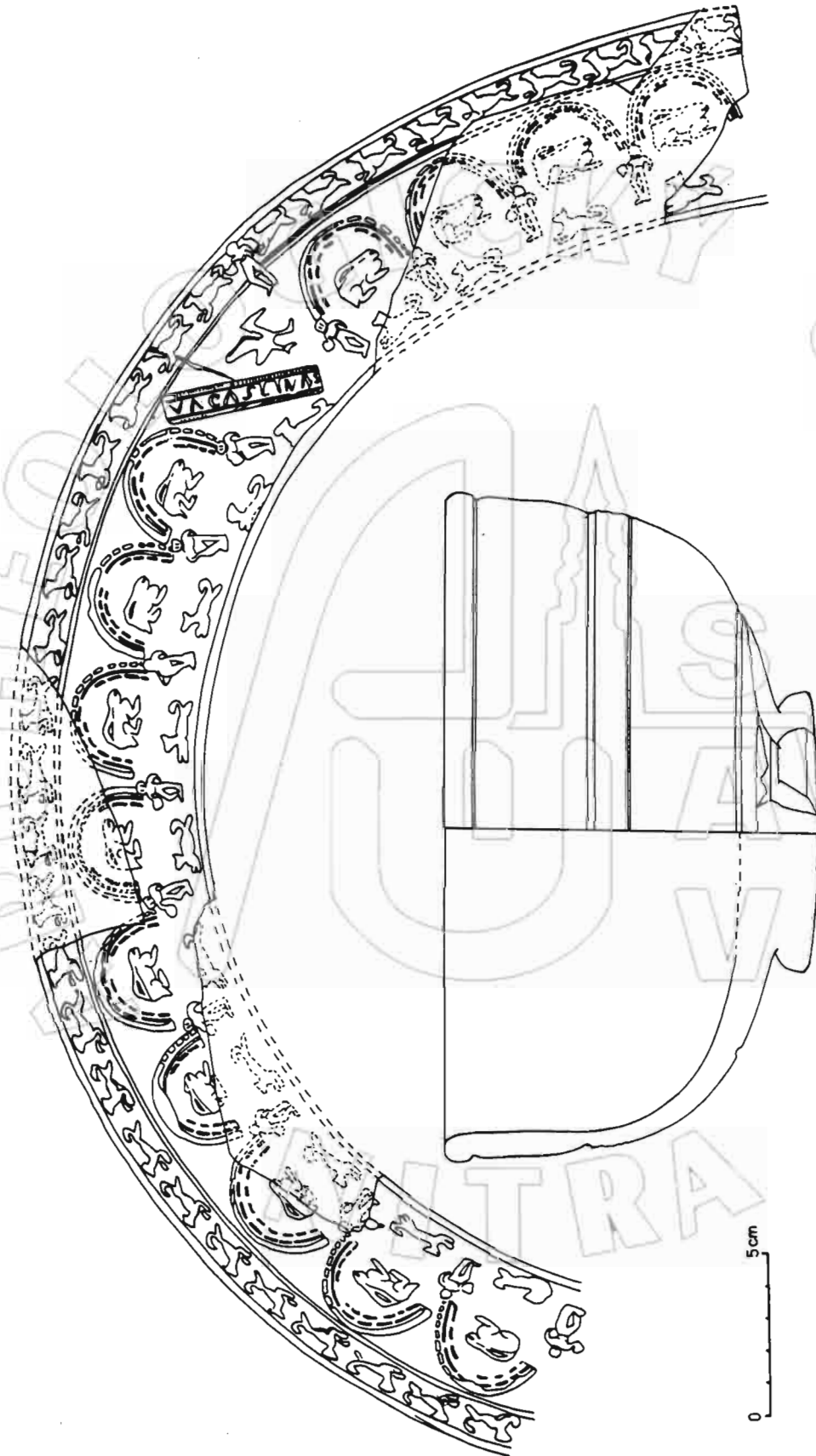
Obr. 12. Trenčín (Vajanského ul.). Plán sondy. (Bóna - Katkin, s. 39)

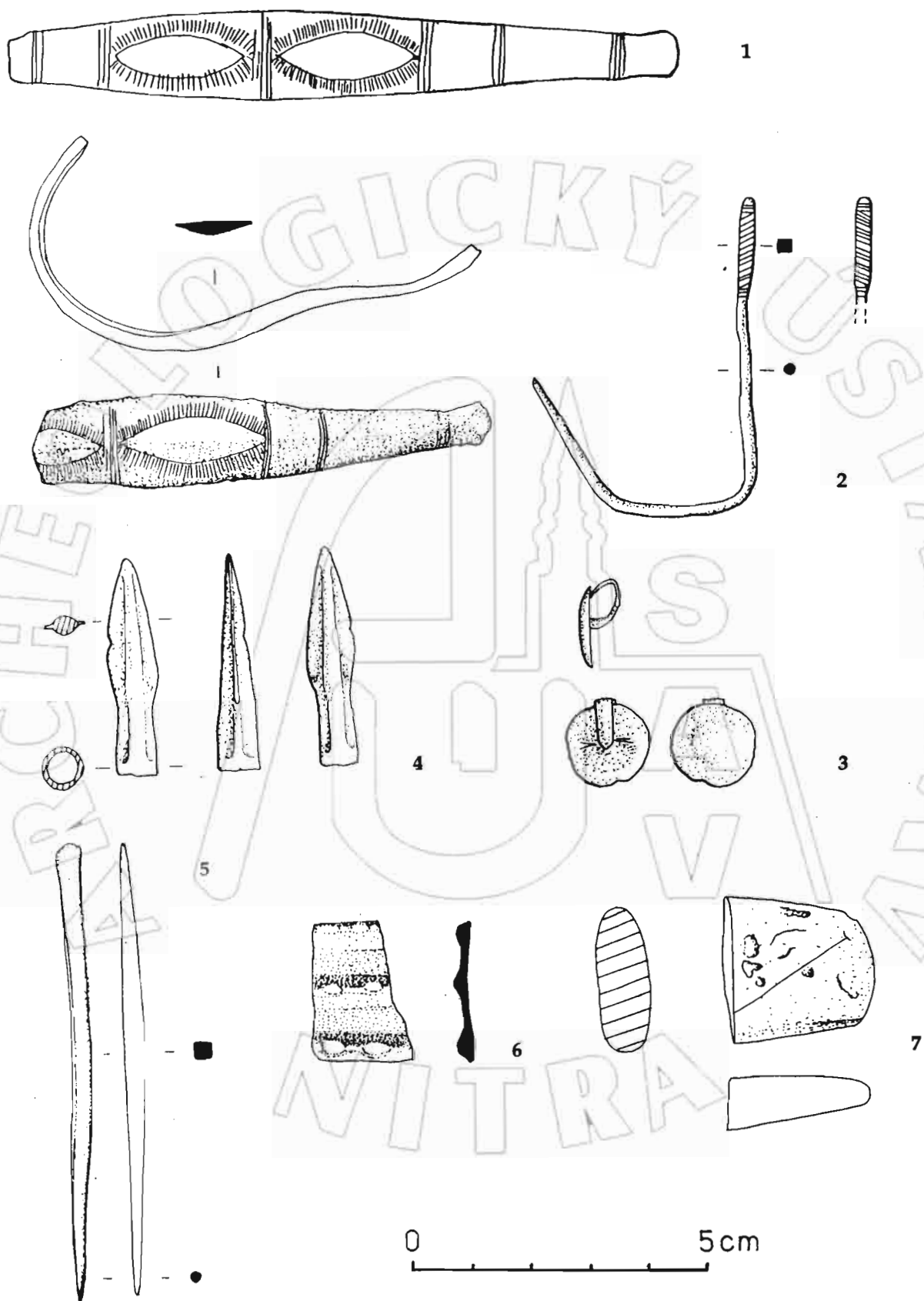
Obr. 13. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Nálezy z objektu 3. (Elschek, s. 45)

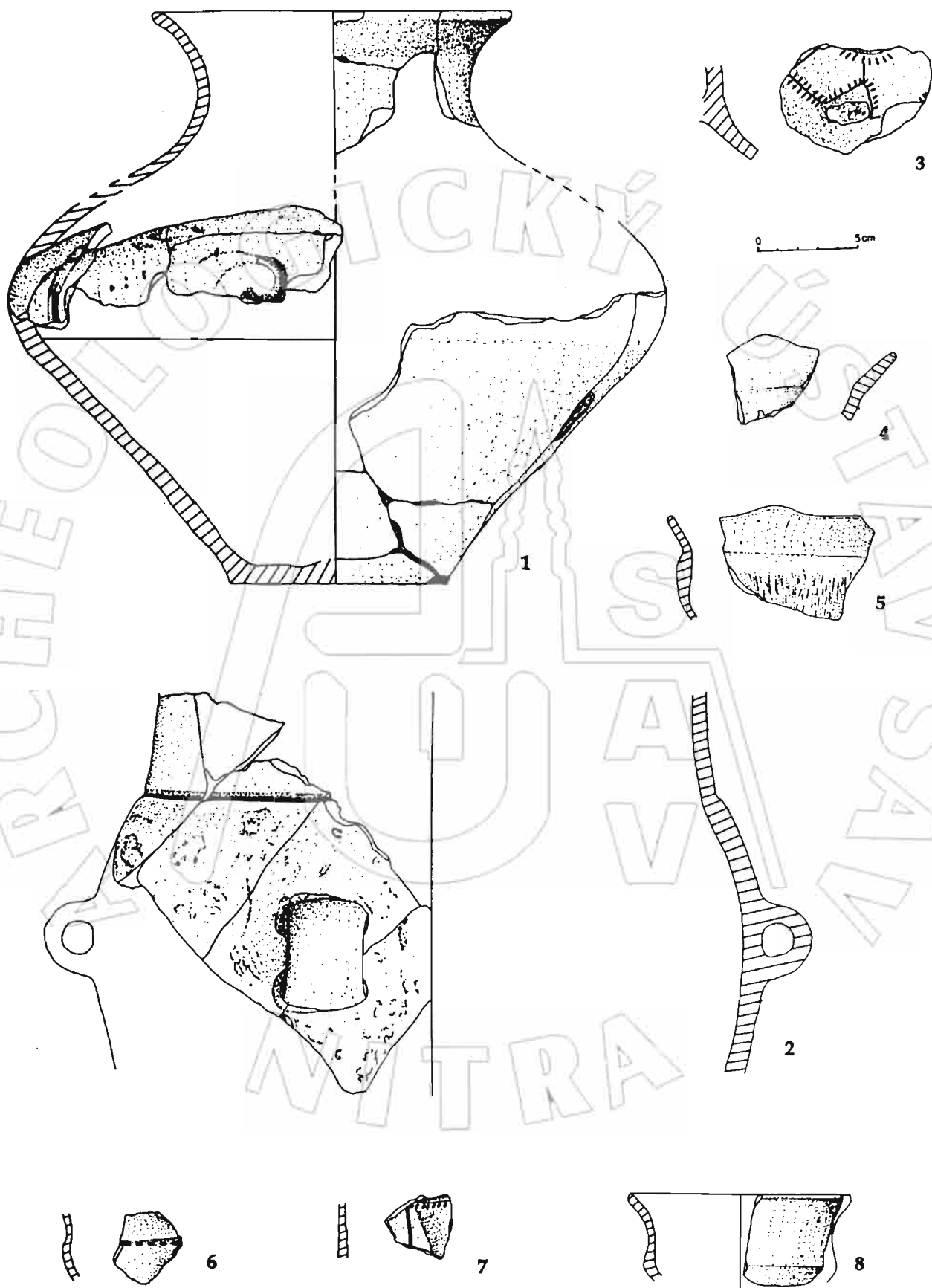
Obr. 14. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Nálezy z objektu 6. (Elschek, s. 45)

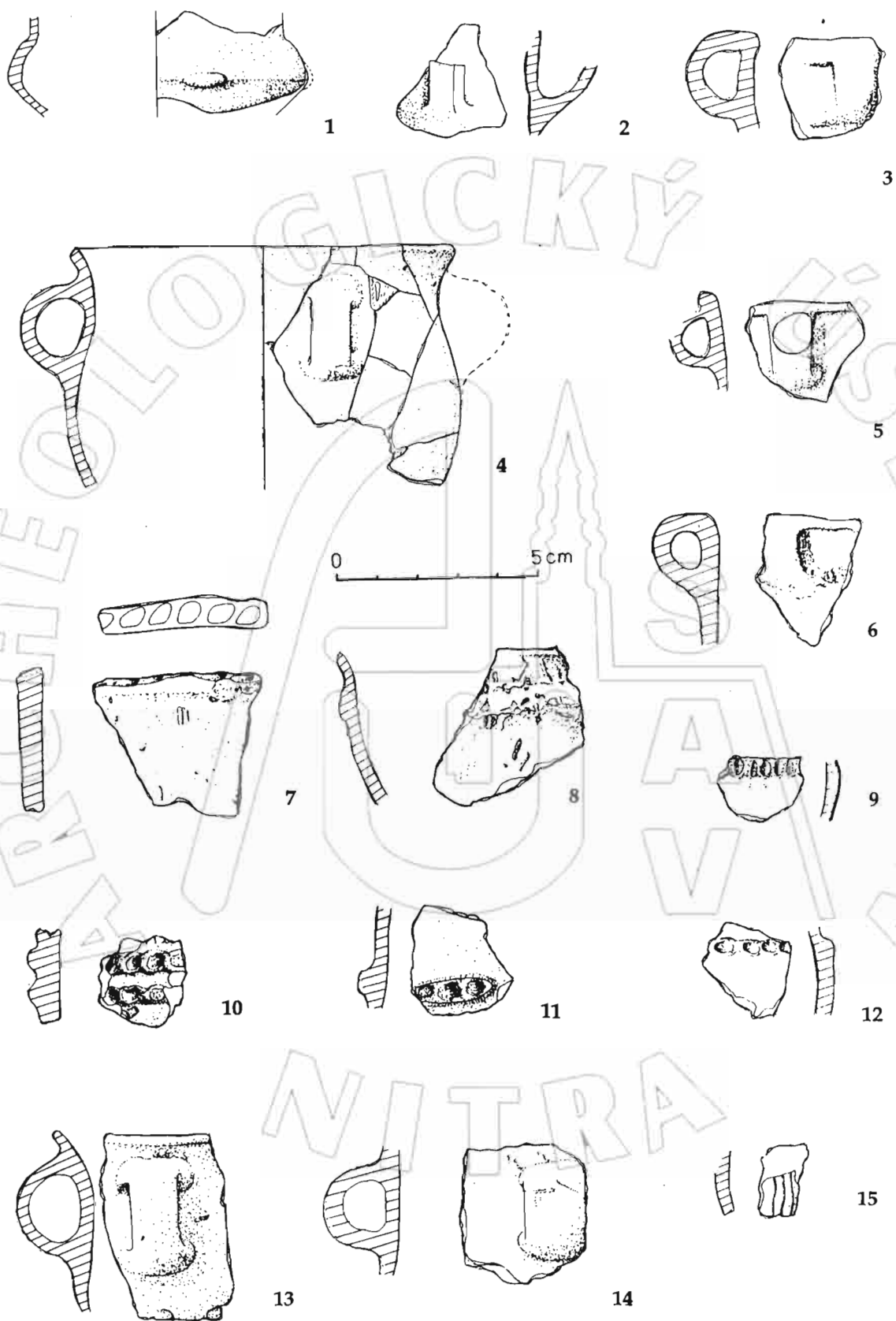
Obr. 15. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Nález z objektu 7. (Elschek, s. 45)

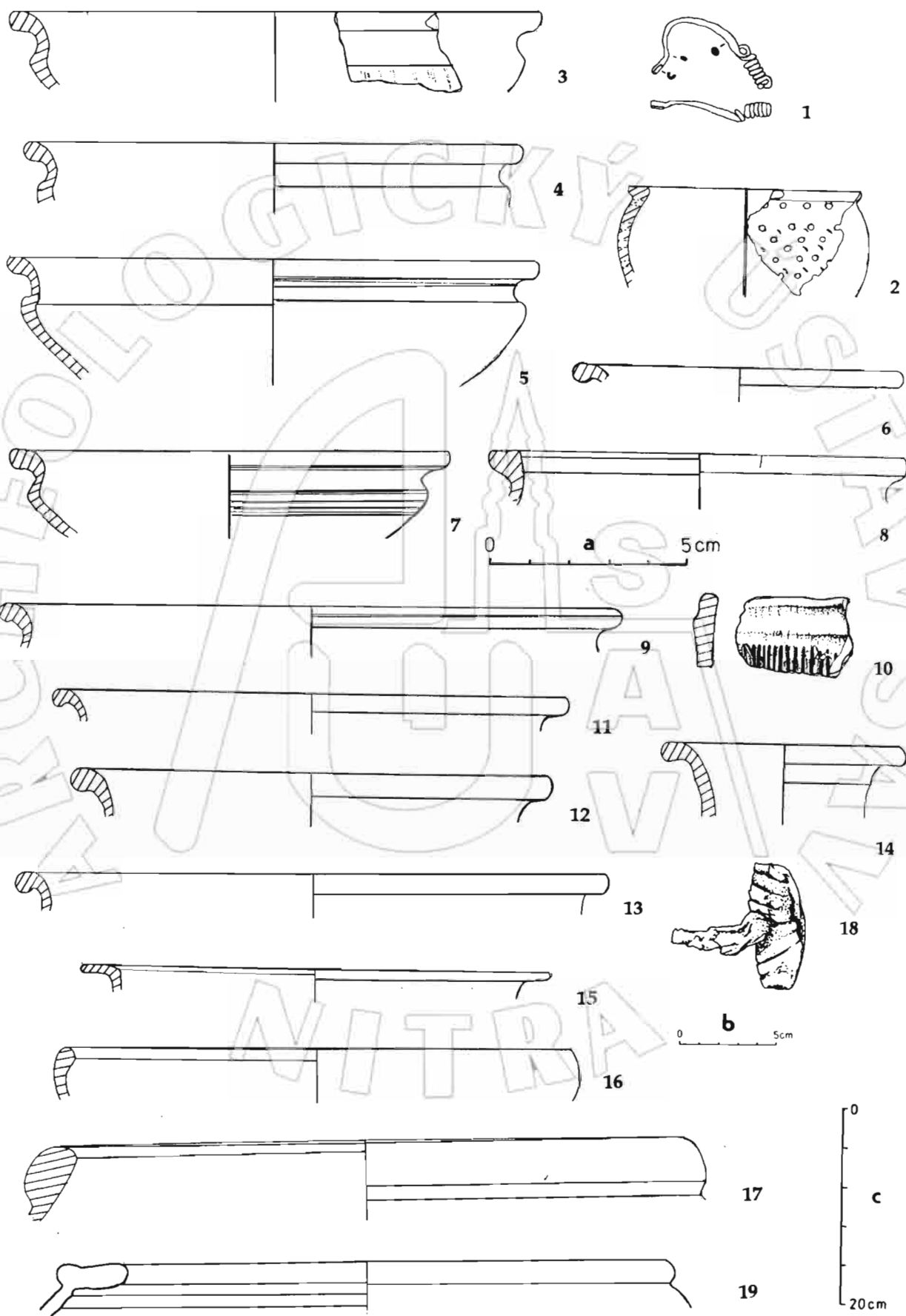
Obr. 16. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výber drobných nálezov. (Elschek - Bárta, s. 47)

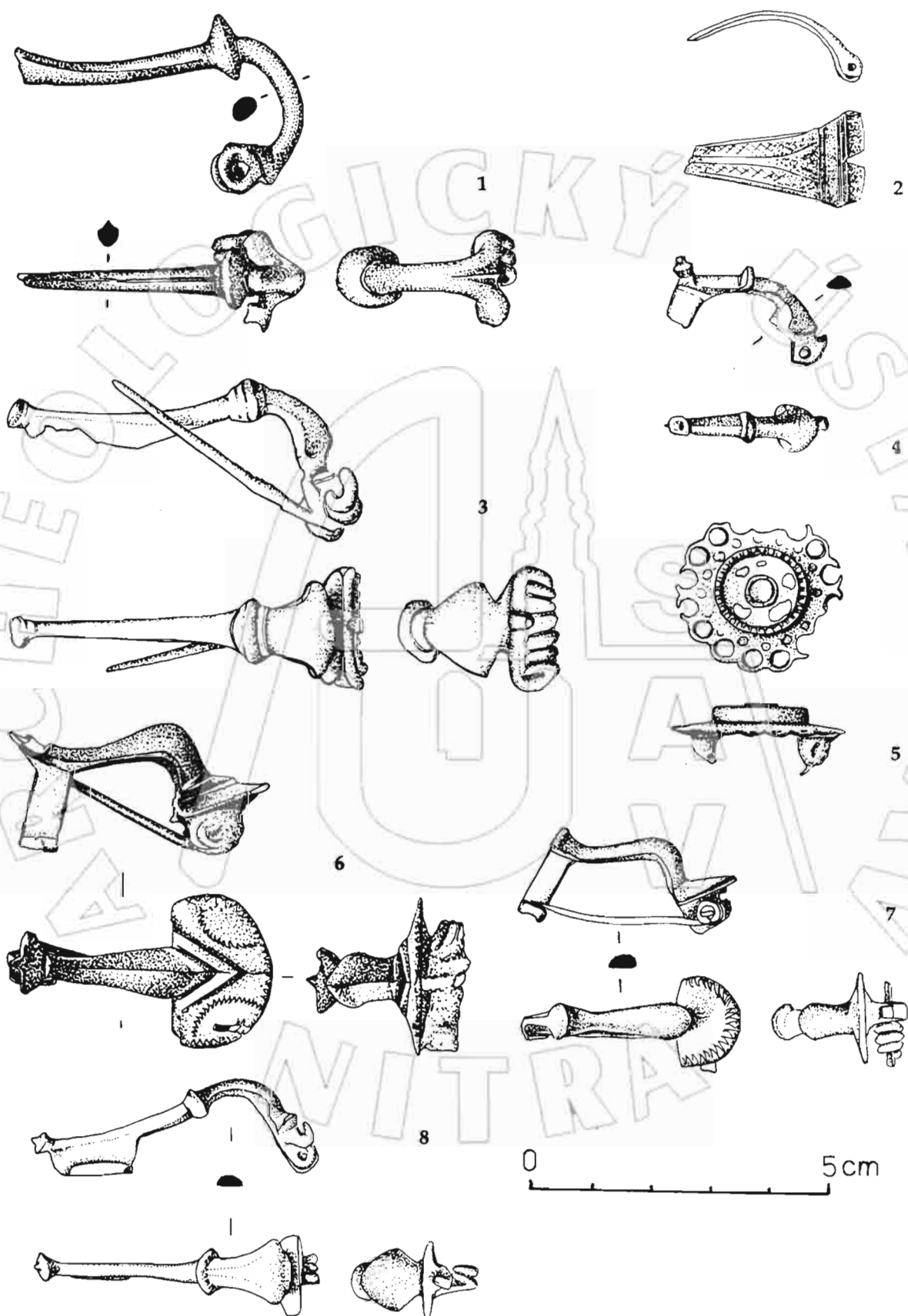
Obr. 17. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výber nálezov keramiky z doby bronzovej. Kreslil P. Cingel.
(Elschek - Bárta, s. 47)

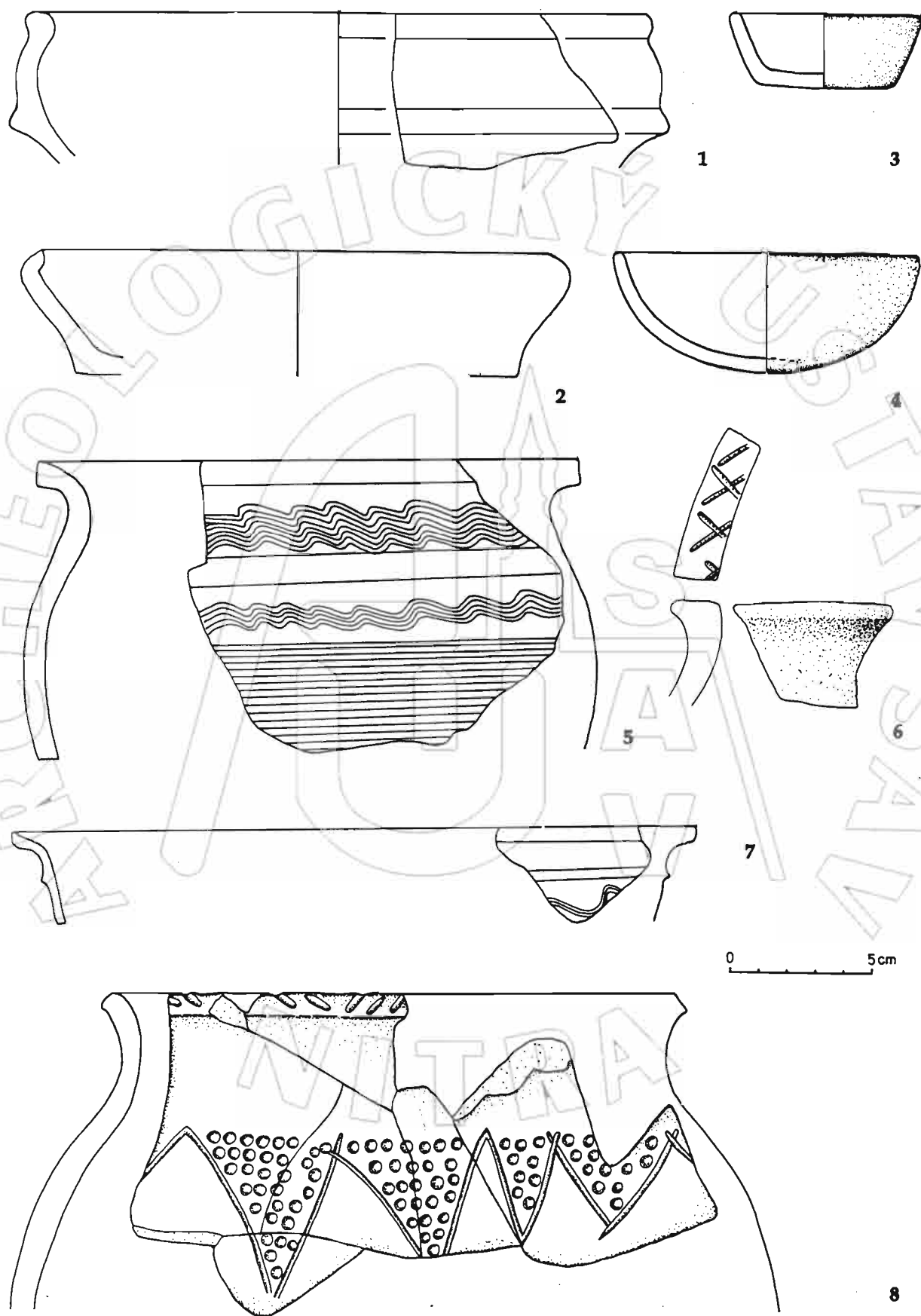
Obr. 18. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výber nálezov keramiky z doby bronzovej. Kreslil P. Cingel. (Elschek - Bárta, s. 47)

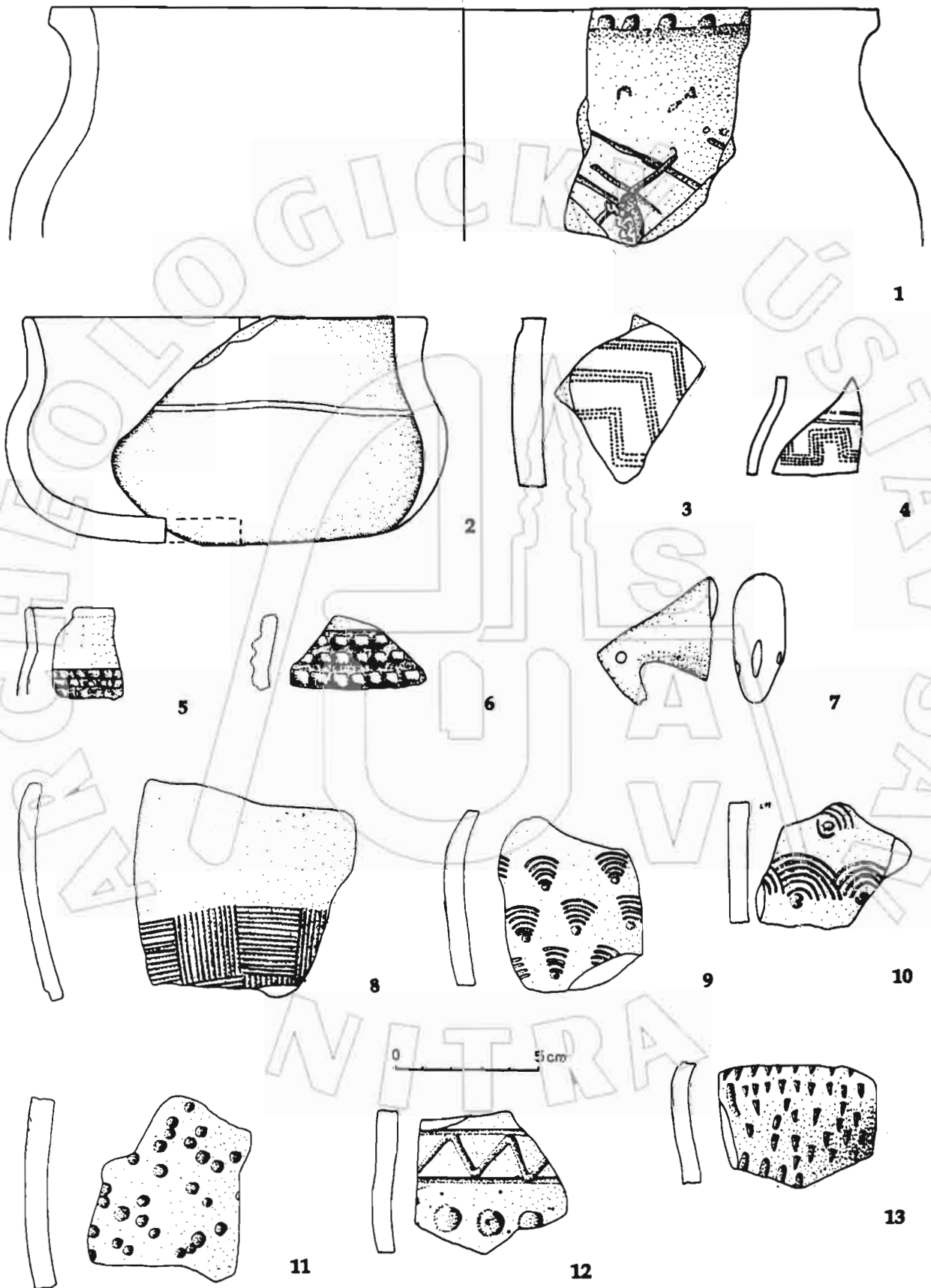
Obr. 19. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výber nálezov keramiky z doby laténskej (mierka a=1, 18; b=2-17; c=19). Kreslil P. Cingel. (Elschek - Bárta, s. 47)

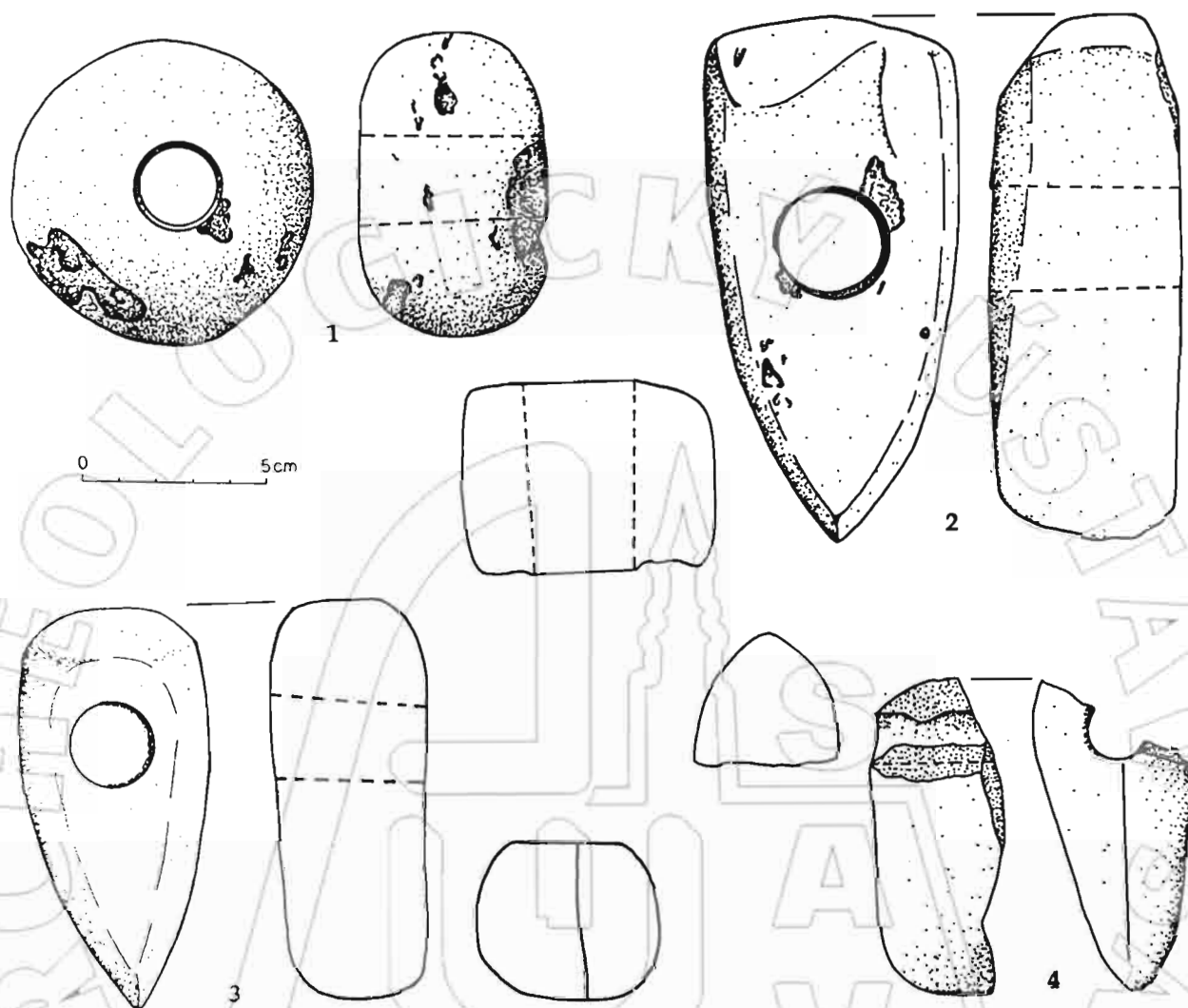
Obr. 20. Láb. Výber spôn z doby laténskej a rímskej. 1-2 - neskoroláténske spóny; 3-4, 8 - germánske spóny; 5-7 - rímsko-provinciálne spóny. Kreslil J. Lahučká. (Elschek - Drahošová, s. 52)

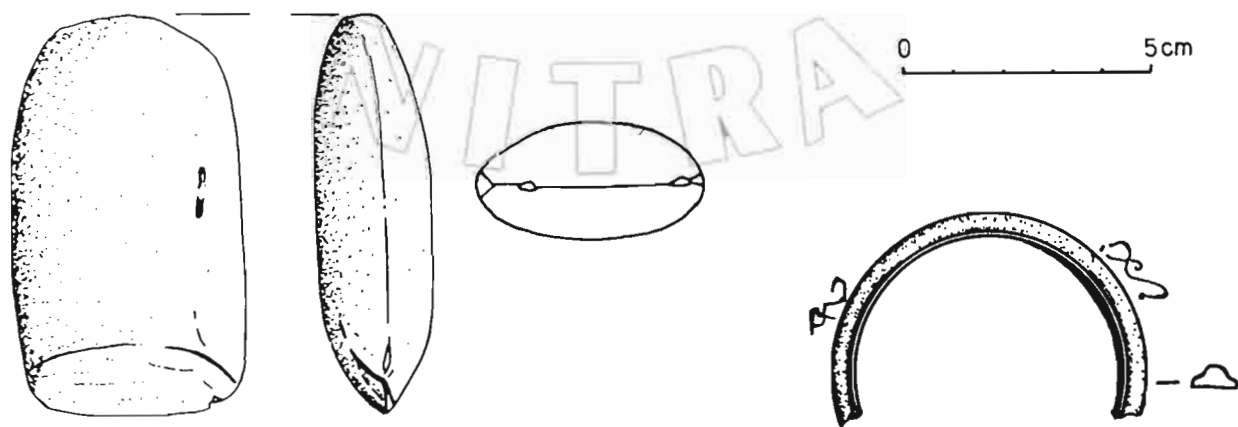
Obr. 21. Láb. Výber nálezov keramiky. 1-2 - rímsko-provinciálna keramika; 3-8 - germánska keramika. Kreslil P. Cingel. (Elschek - Drahošová, s. 52)

Obr. 22. Láb. Výber nálezov germánskej keramiky. (Elschek - Drahošová, s. 52)

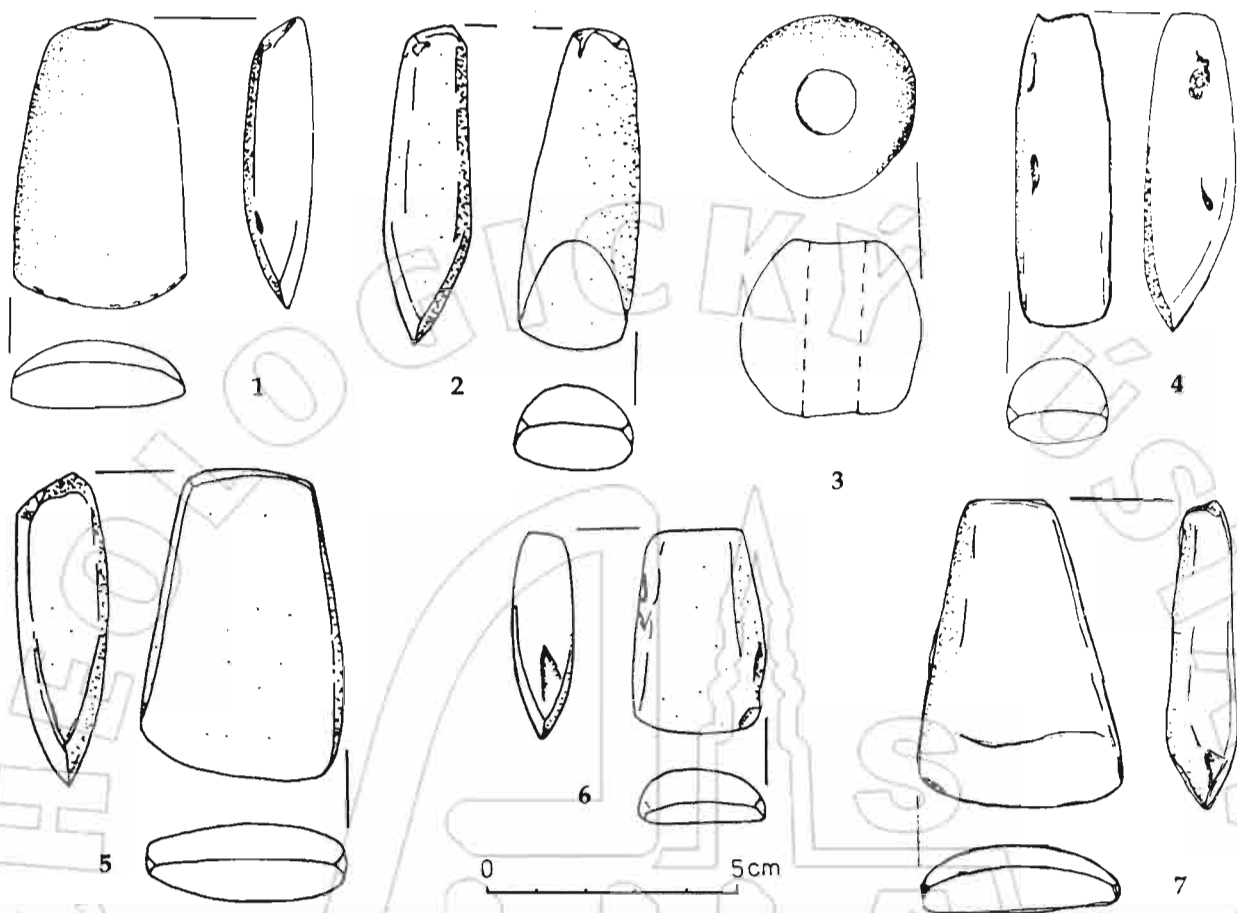

Obr. 23. Výber nálezov. 1 - Cífer; 2 - Bystričany; 3 - Hubina; 4 - Kava. (Farkaš, s. 55)

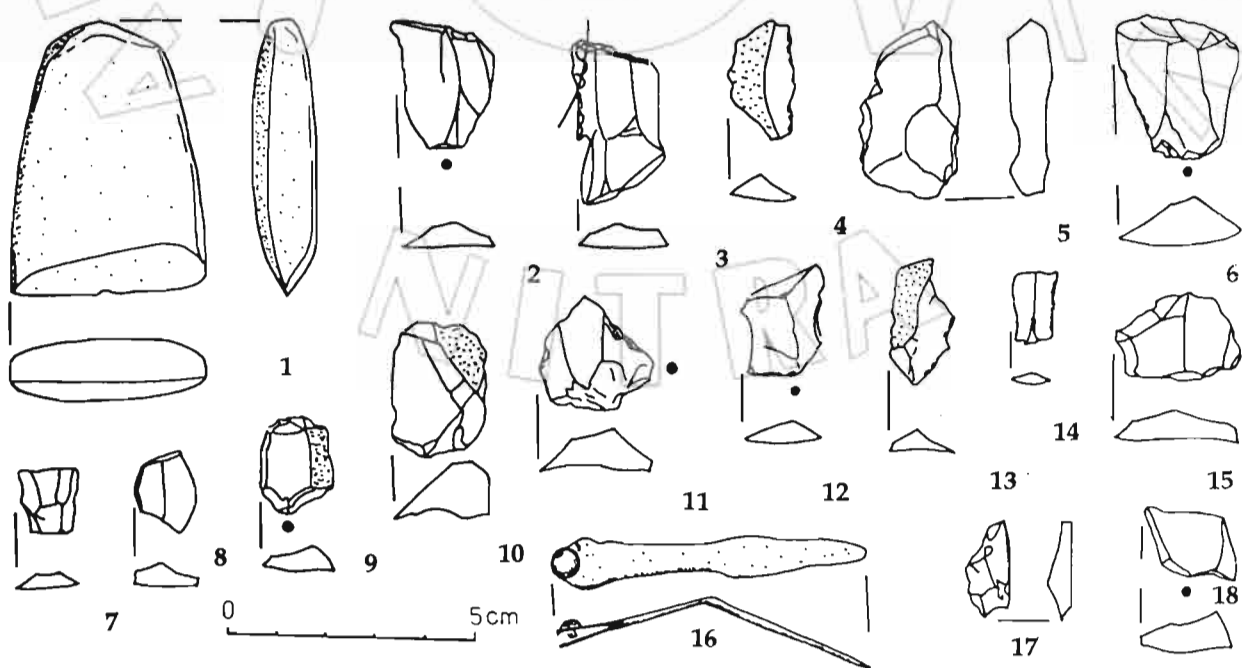

Obr. 24. Herľany. (Farkaš - Miko, s. 58)

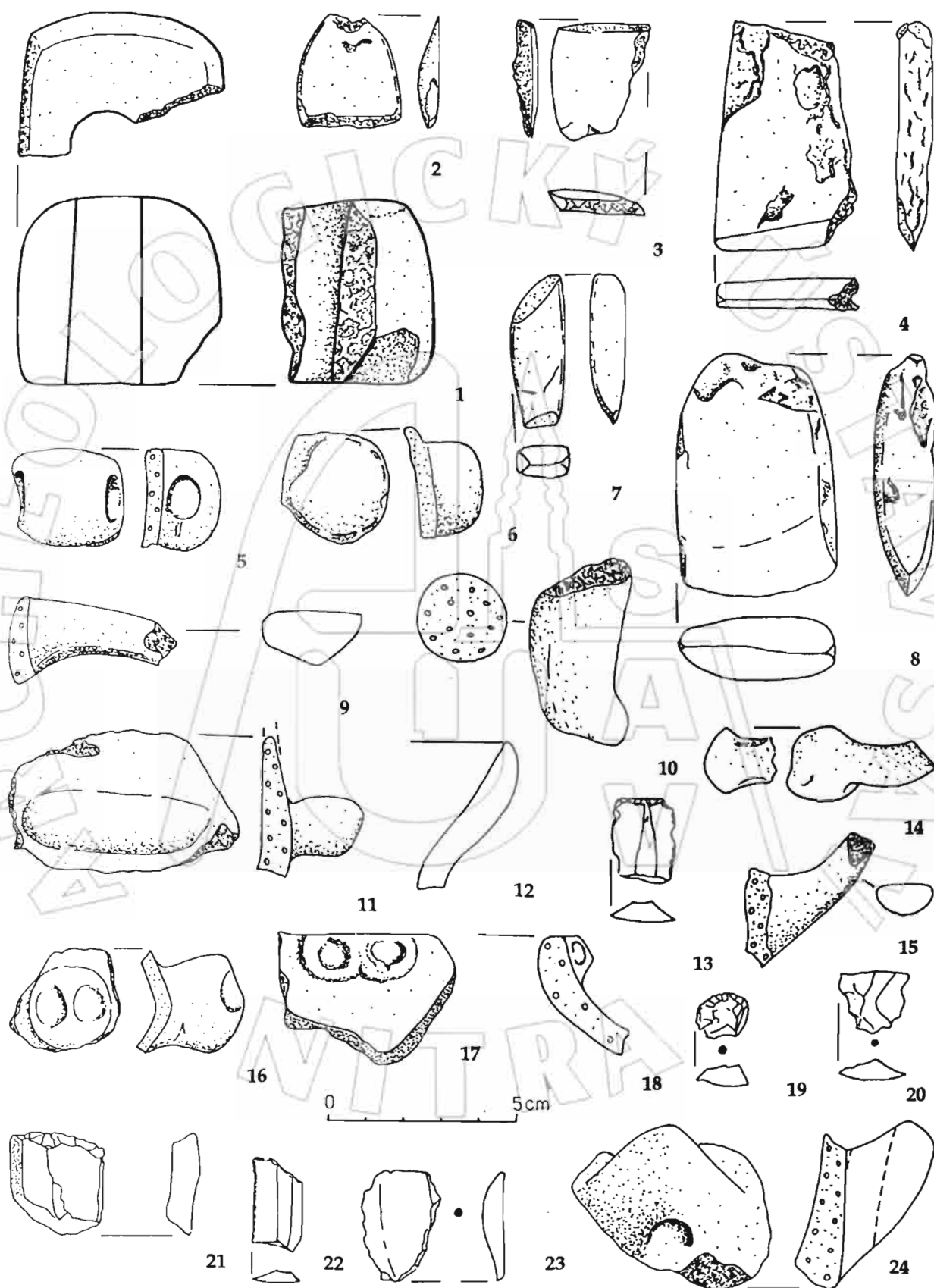
Obr. 25. Bratislava-Záhorská Bystrica. (Farkaš, s. 58)

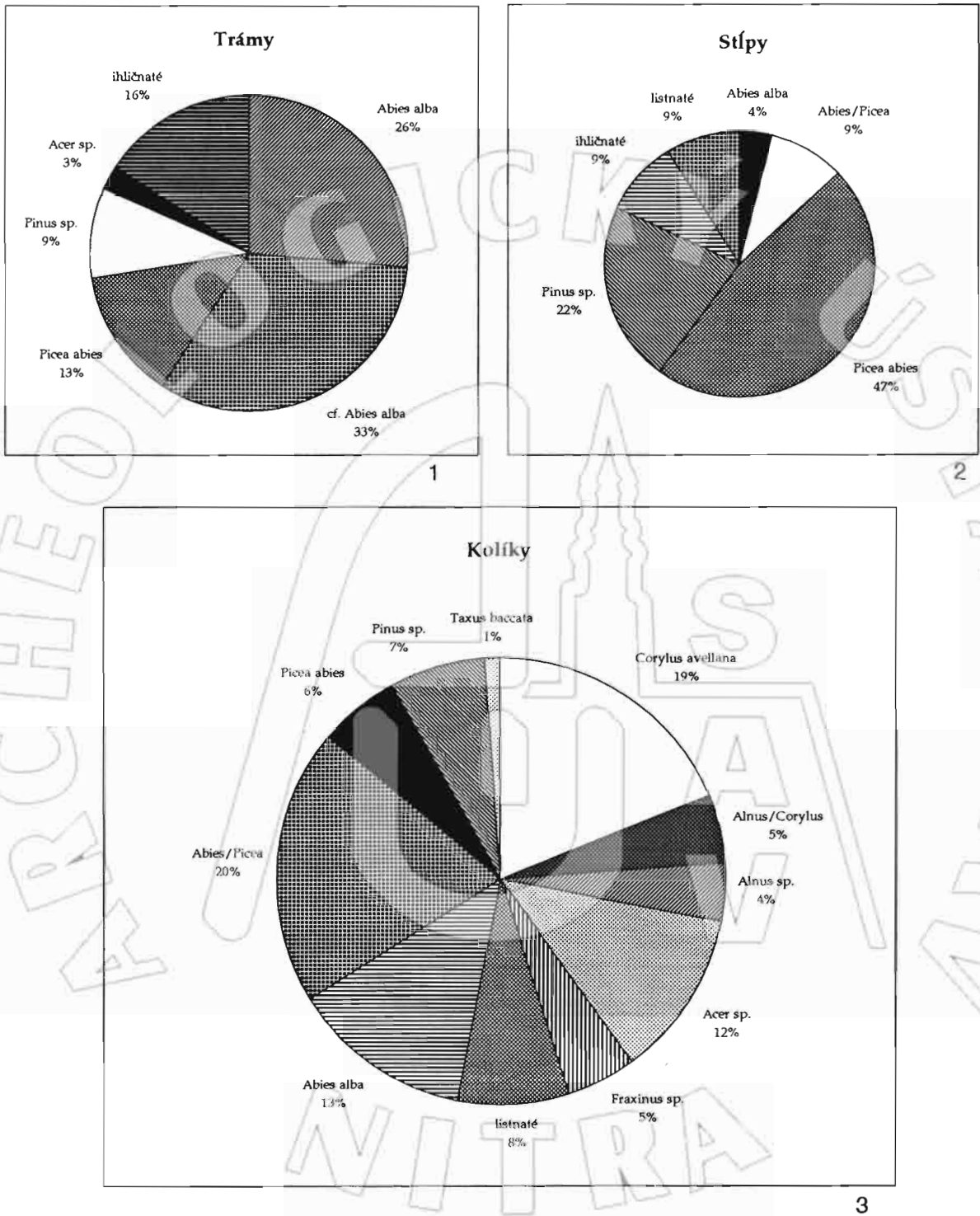
Obr. 26. Výber kamenných nástrojov. 1, 4 - Vrbové; 2, 5, 6 - Golianovo; 3, 7 - Piešťany. (Farkaš, s. 56)

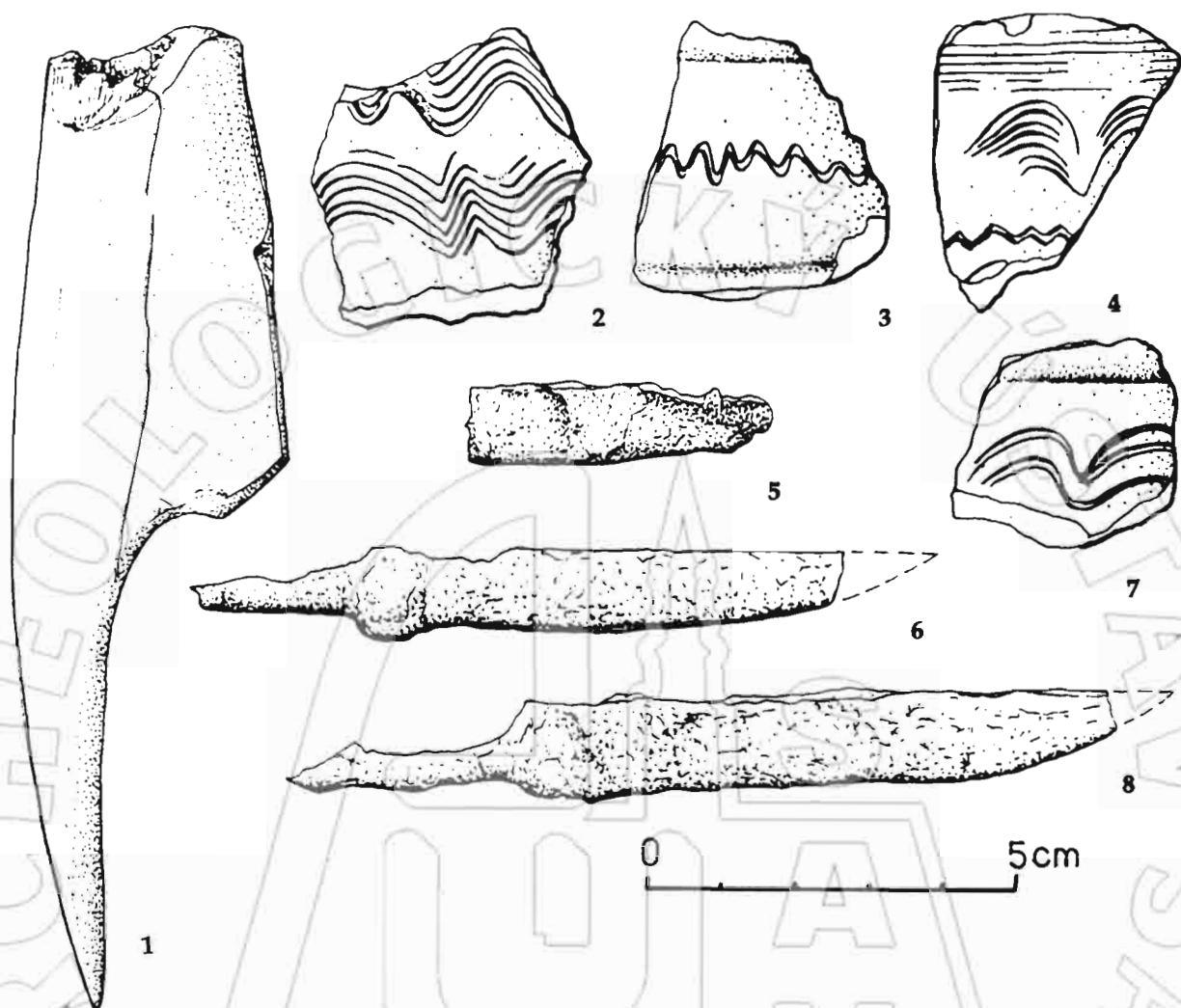
Obr. 27. Praveké nálezy z Trstína. (Farkaš, s. 57)

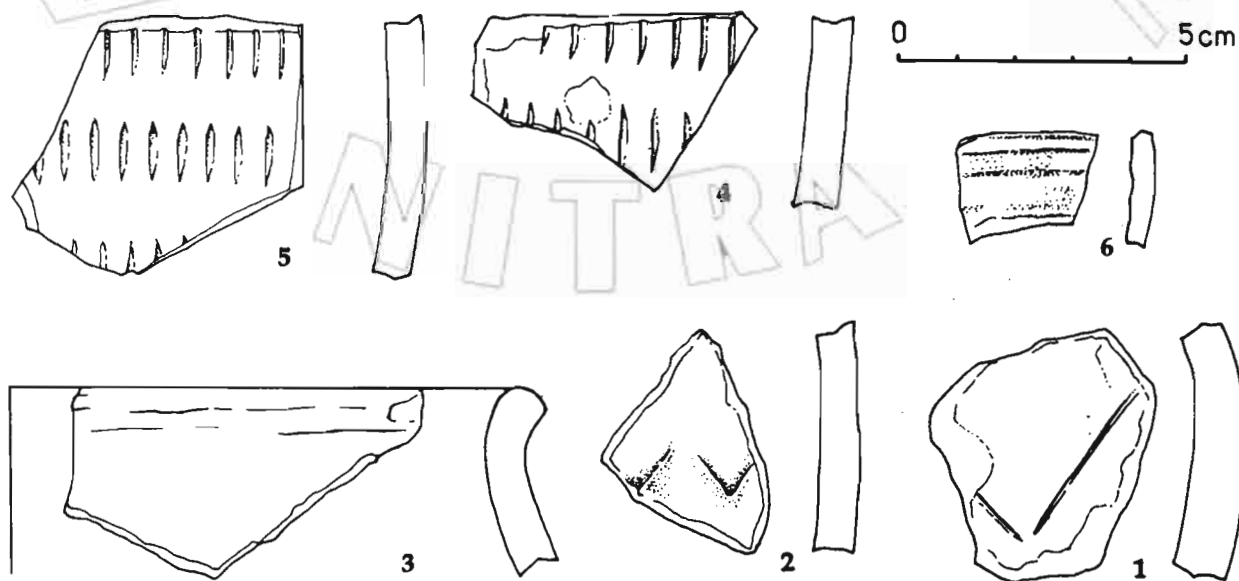
Obr. 28. Praveké nálezy z Trstína. (Farkaš, s. 57)

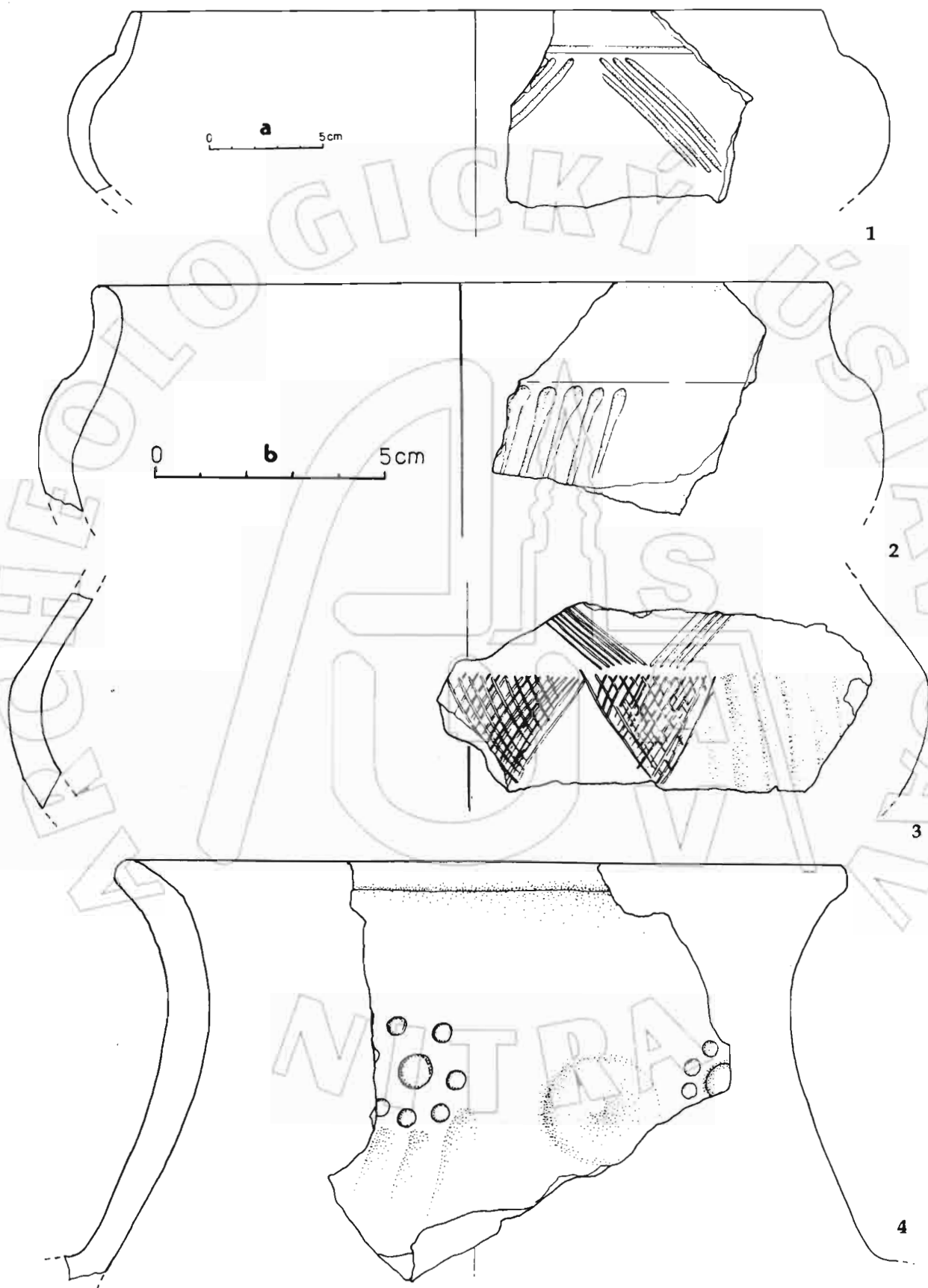
Obr. 29. Grafy zastúpenia použitých drevín: 1 - na trámy (celkový počet $n=40$); 2 - na stĺpy ($n=23$); 3 - na kolíky ($n=92$). (M. Hajnalová, s. 68)

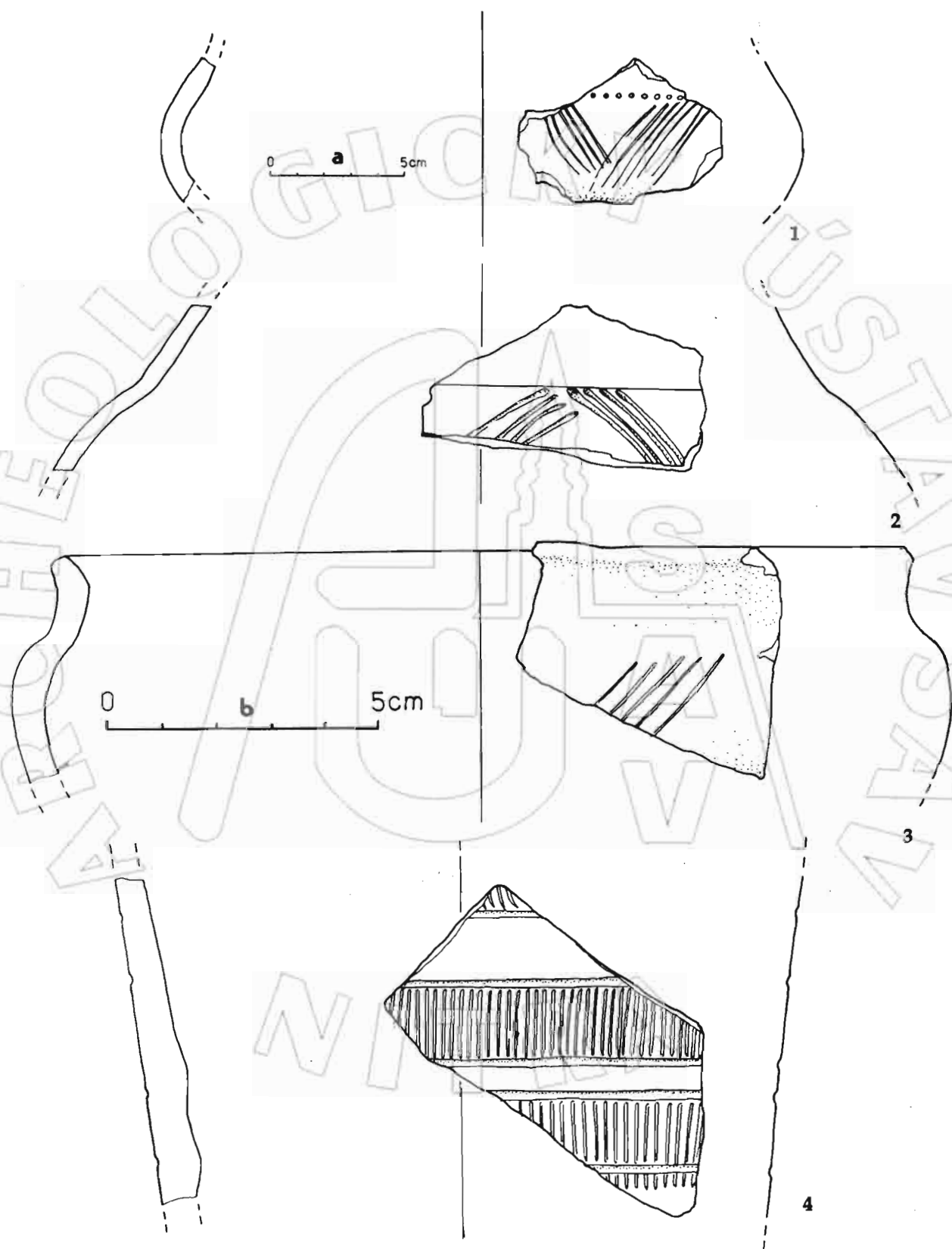
Obr. 30. Beckov: 1-4, 7 - výber nálezov zo sídliskových objektov; Trenčín-Záblatie: 5, 6, 8 - nálezy z hrobov. (Hanuliak - Kujovský, s. 72)

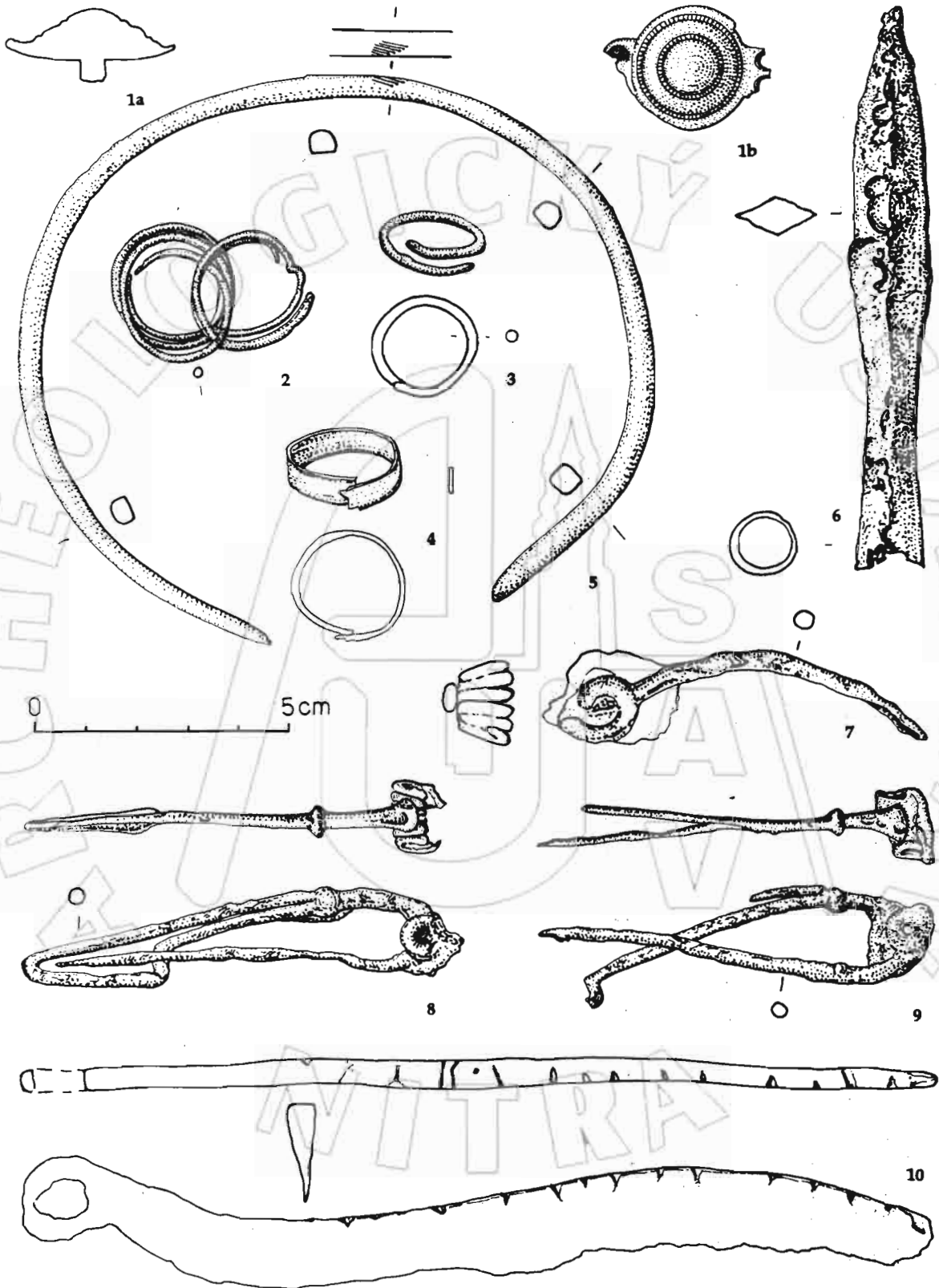
Obr. 31. Bratislava, časť Trnávka. 1-6 - výber keramiky z povrchového zberu. (Ivan, s. 81)

Obr. 32. Horné Srnie (Ostrá hora). Výber keramiky. (mierka: a=1; b=2-4). (Cheben, s. 79)

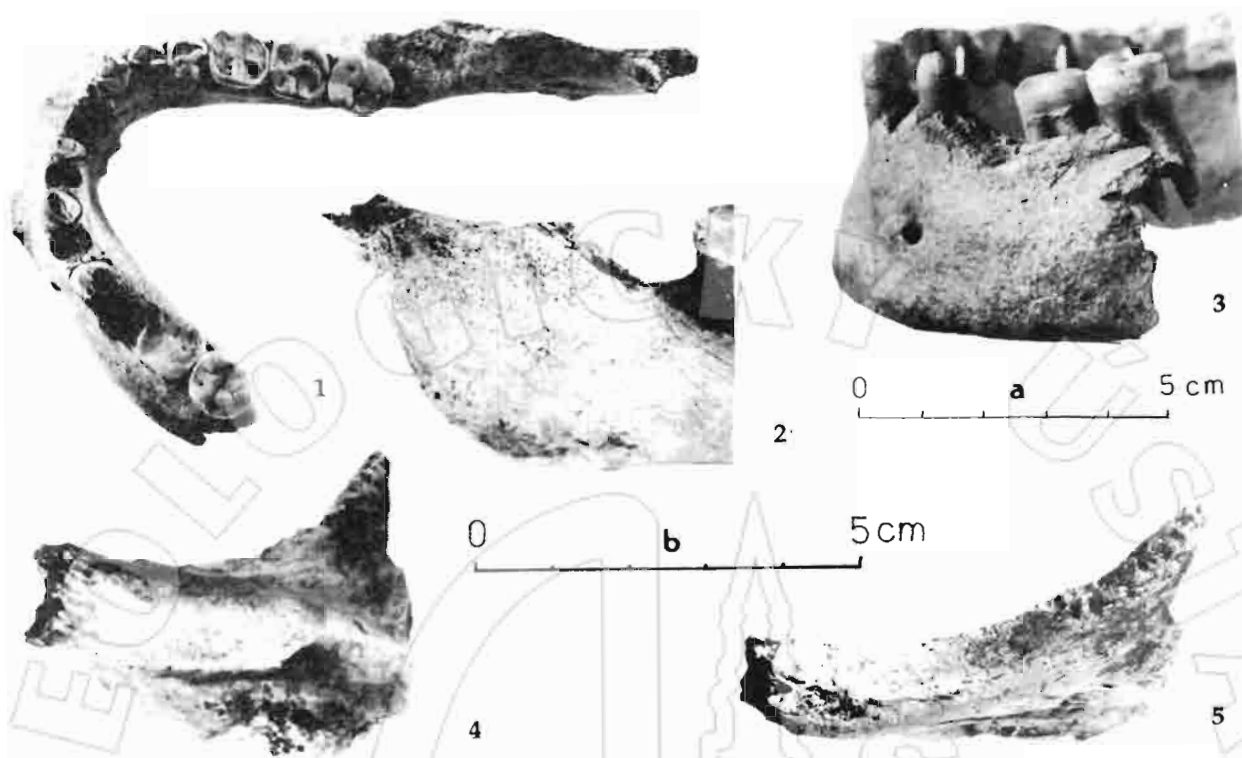
Obr. 33. Horné Srnie (Ostrá hora). Výber keramiky (mierka: a=1-2; b=3-4). (Cheben, s. 79)

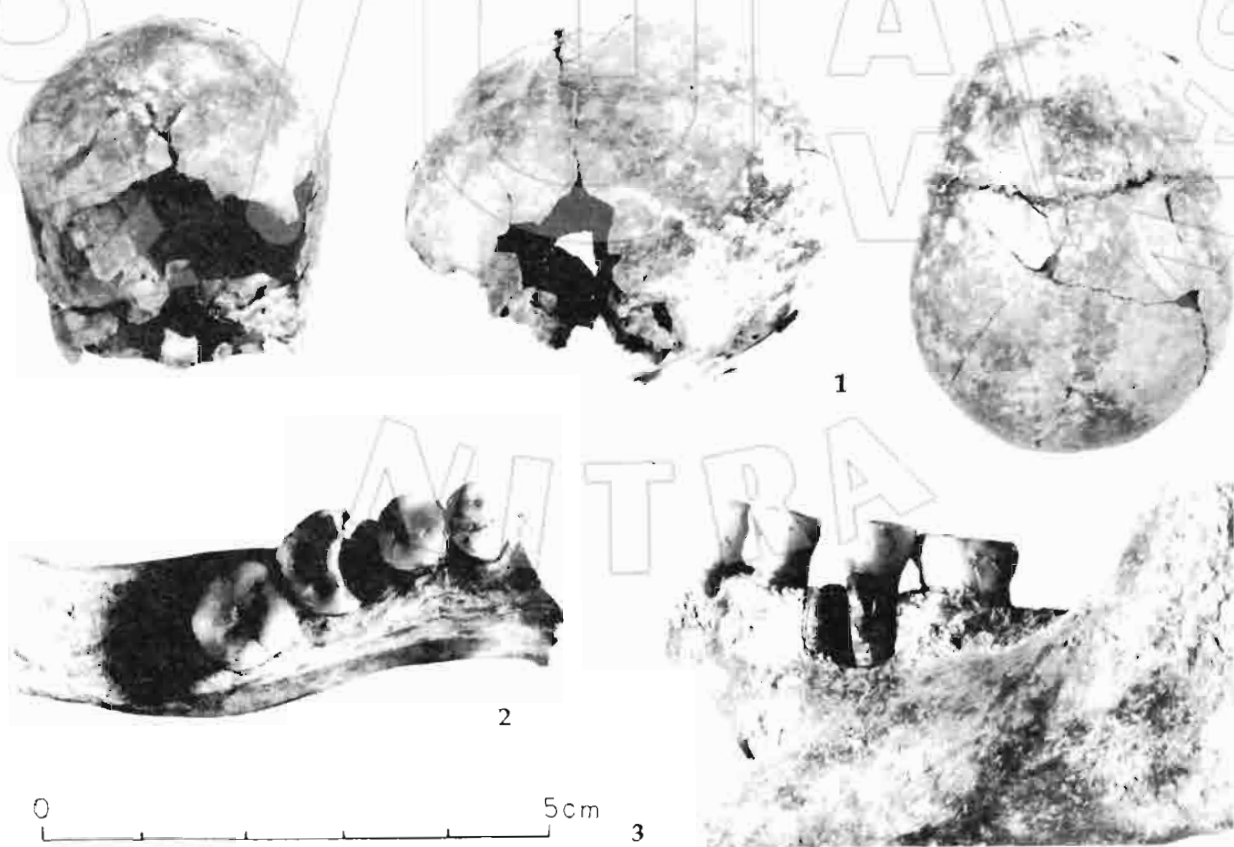
Obr. 34. Horné Srnie (Ostrá hora). Kovové predmety. (Cheben, s. 79)

Obr. 35. Rozložná-Veterník (Mohylník). 1 - muž? (maturus II), jedinec A; 2 - pohlavie neurčené (adultus II), jedinec B; 3 - lomná plocha s pohľadom na vnútornú platňu čelovej kosti jedinca B; 4 - stopy ohryzenia hlodavcom na hornom okraji očnice jedinca B. (Jakab, s. 87)

Obr. 36. Rozložná-Veterník (Mohylník). 1 - muž (adultus II-maturus I), jedinec C - neúplná mandibula; 2 - plochy zlomeniny na tele sánky jedince C; 3 - lomné plochy na ramene sánky jedince C; 4,5 - neurčené pohľavic (dospelý) - zo zhluku fragmentov kostí z lokality; stopy ohryzenia hlodavcom v postmortálnom období (4) a mäsožravcom v perimortálnom období (5). (Jakab, s. 87)

Obr. 37. Nitra-Mlynárce. 1 - žena? (adultus II), hrob 1; 2 - kaz prvej stoličky vľavo dolu (pohľad zhora); 3 - kaz a lôžková cysta v ľavej polovici sánky (pohľad z bukalnej strany); mierka: 2, 3. (Jakab, s. 83)

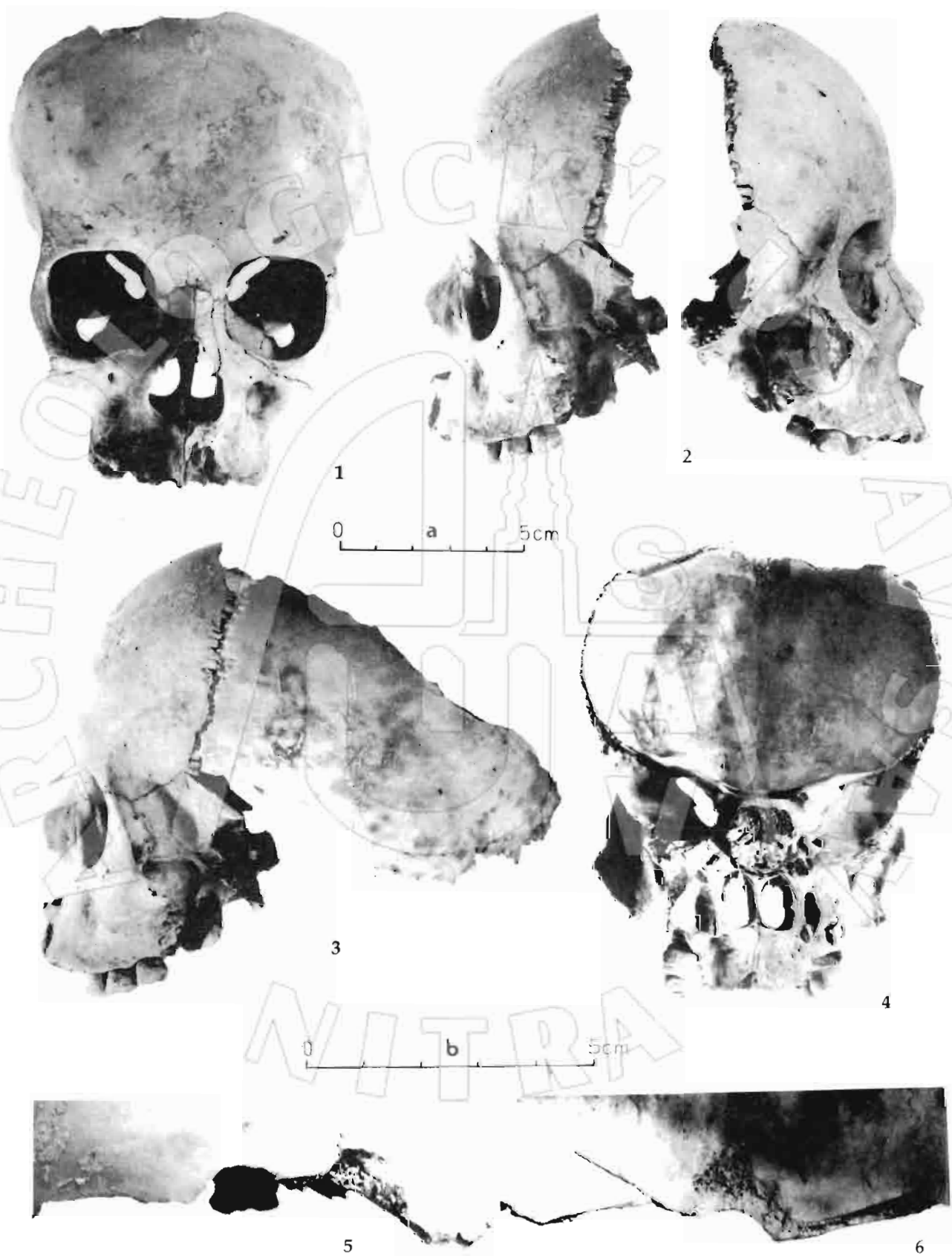
Obr. 38. Smižany (Hradisko). 1, 2 - mandibula: muž?, maturus II-senilis; lomné plochy na fragmente z bukálnej (1) a z linguálnej (2) strany; 3,4,5,6,7 - femur: žena?, adultus-senilis, pohľad na fragment z ventrálnej (3) a z dorzálnej (4) strany, stopy ohryzenia proximálneho konca úlomku a výrazné ryhy po "zárezoch" hrotmi korúnok zubov psa (?) tesne pri ohryzenom konci (5), ako aj drobné preliačneniny od hrotov hrbčiek na stoličkách, prípadne črenových zuboch na laterálnej a ventrálnej strane (6), početné drobné, krátke a plytké trojryhy, resp. dvojbrázdy po ohryzení drobným hlodavcom (7). (Jakab, s. 84)

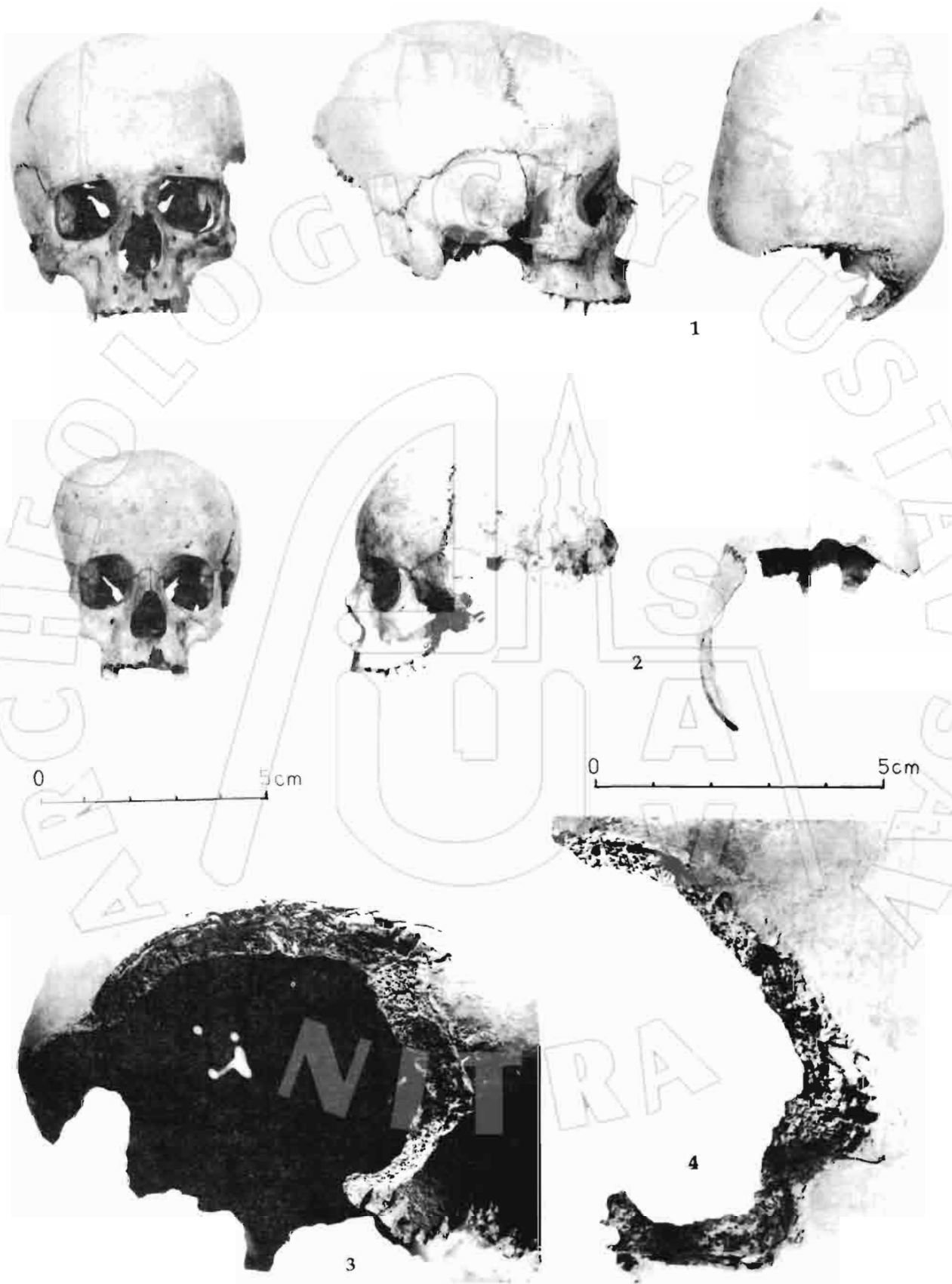
Obr. 39. Smižany (Hradisko). 1, 2 - čelová kosť: muž, *adultus-maturus*; pohľad na úlomok z vonkajšej (1) i z vnútornej (2) strany. (Jakab, s. 84)

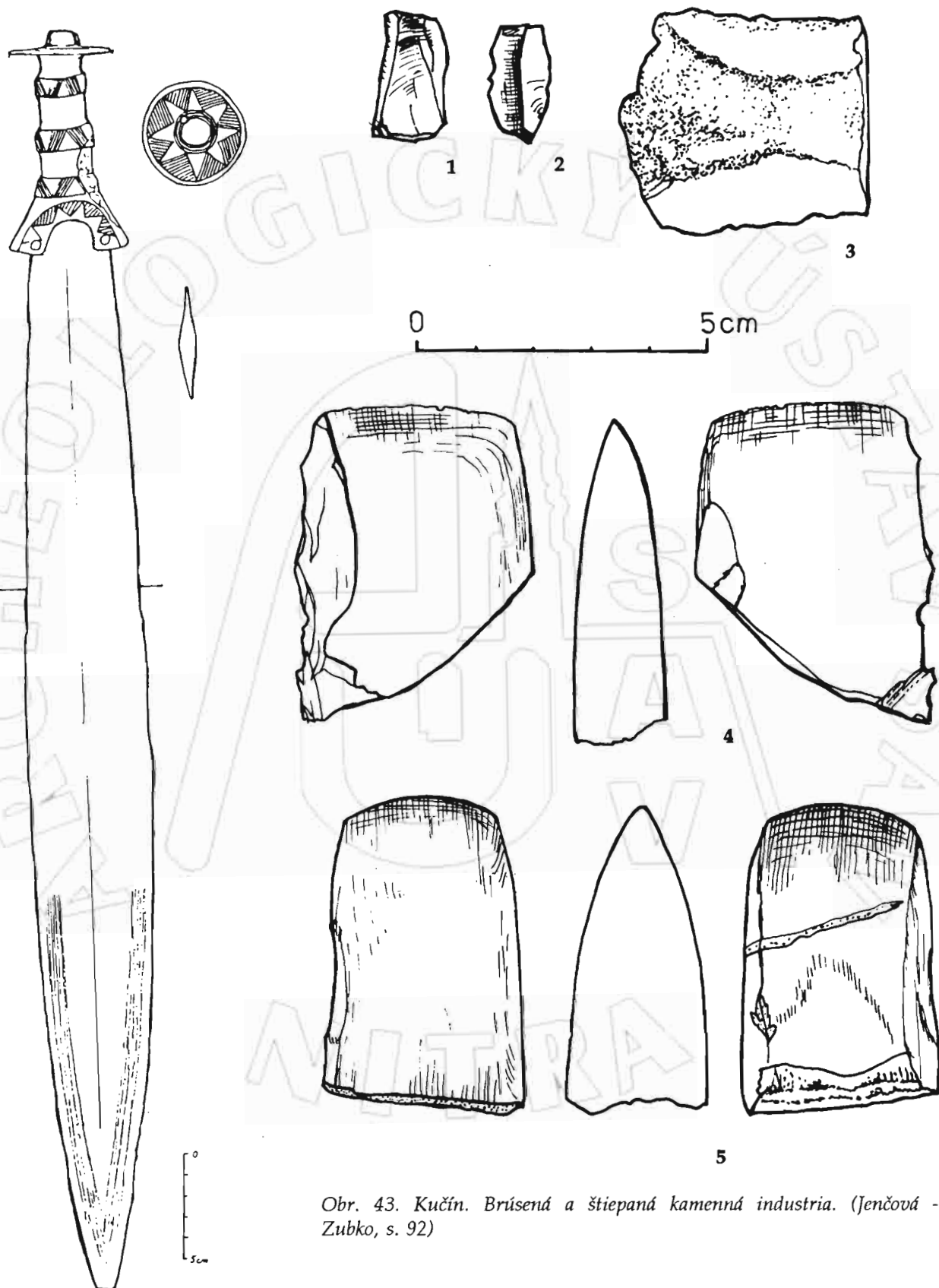
Obr. 40. Rozložná (Jaskyňa na Veterníku). 1 - fragment laterálnej časti ľavej temennej kosti jedinca B pri pohľade z vnútornej strany s rozsiahlou lomnou plochou medzi vencovým a lambdovým švom; 2 - defekt pri zubných lôžkach ľavej polovice čeľuste jedinca B; 3 - defekt na pravej lícnej kosti jedinca B; 4 - úlomok pravej polovice čeľuste s lícnu kosťou jedinca C. (Jakab, s. 85)

Obr. 41. Rozložná (Jaskyňa na Veterníku). 1 - žena?, matus I, --jedinec A; 2 - pohlavie neurčené, infans III - juvenis (14- až 18-rokov; jedinec B); 3, 4 - rozsiahly defekt v zadnej časti temena jedinca A. (Jakab, s. 85)

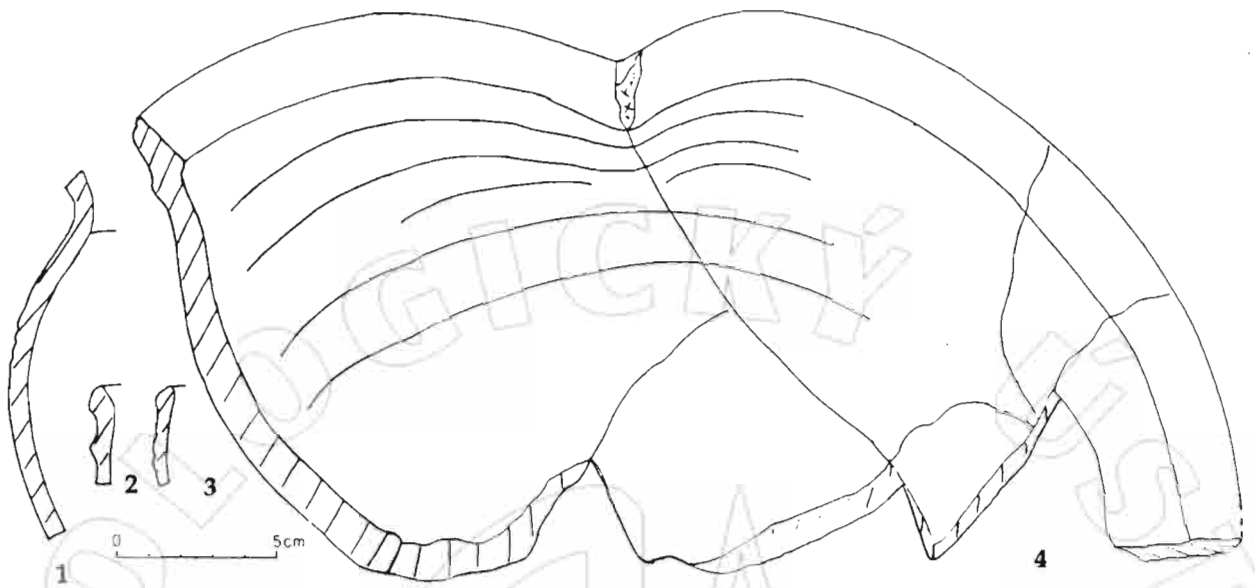

Obr. 42. Rozložená (Jaskyňa na Veterníku). 1, 2, 3, 4 - časť lebky (polotovar kultovej masky?) jedinca B pri pohľadoch spredu (1), zľava i sprava (2), z ľavej strany spolu s časťou temennej kosti (3) a zo zadu (4); 5, 6 - detail defektu v oblasti bregmy jedinca B z vonkajšej (5) i vnútornej (6) strany. (Jakab, s. 85)

Obr. 43. Kučín. Brúsená a štiepaná kamenná industria. (Jenčová - Zubko, s. 92)

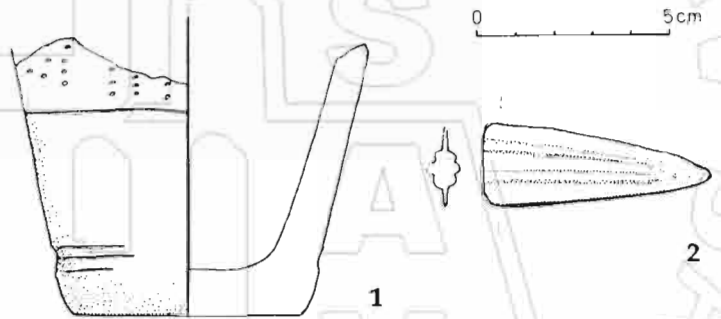
Obr. 44. Medzianky. Bronzový meč. (Jenčová, s. 91)

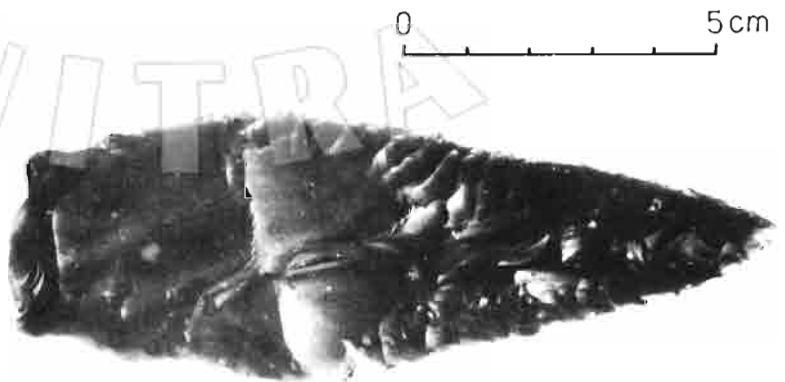
Obr. 45. Babie. Stredoveká keramika. (Jenčová, s. 90)

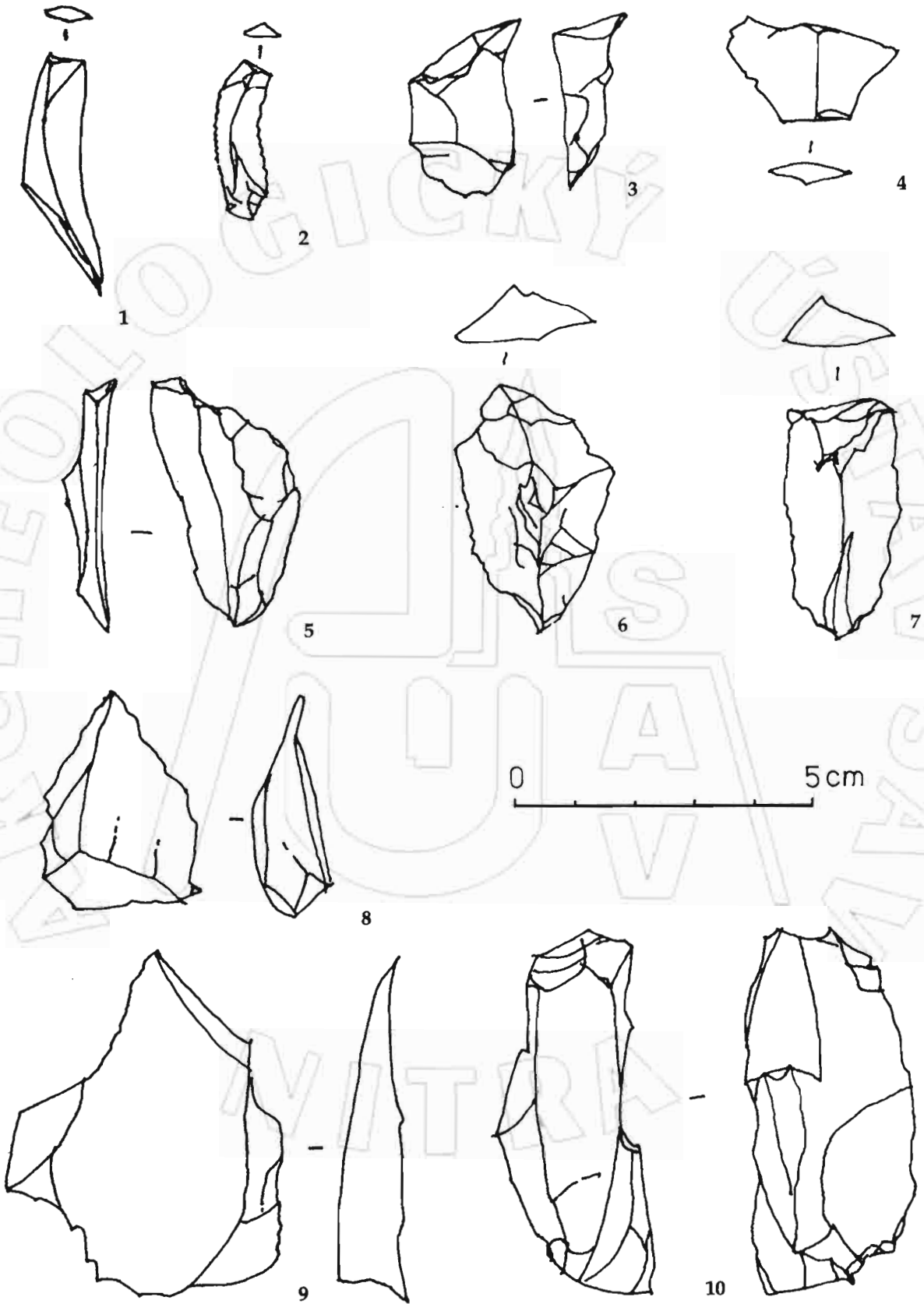
Obr. 46. Banská Štiavnica. Banický pracovný nástroj - tzv. železko, 17. stor. (Labuda, s. 104)

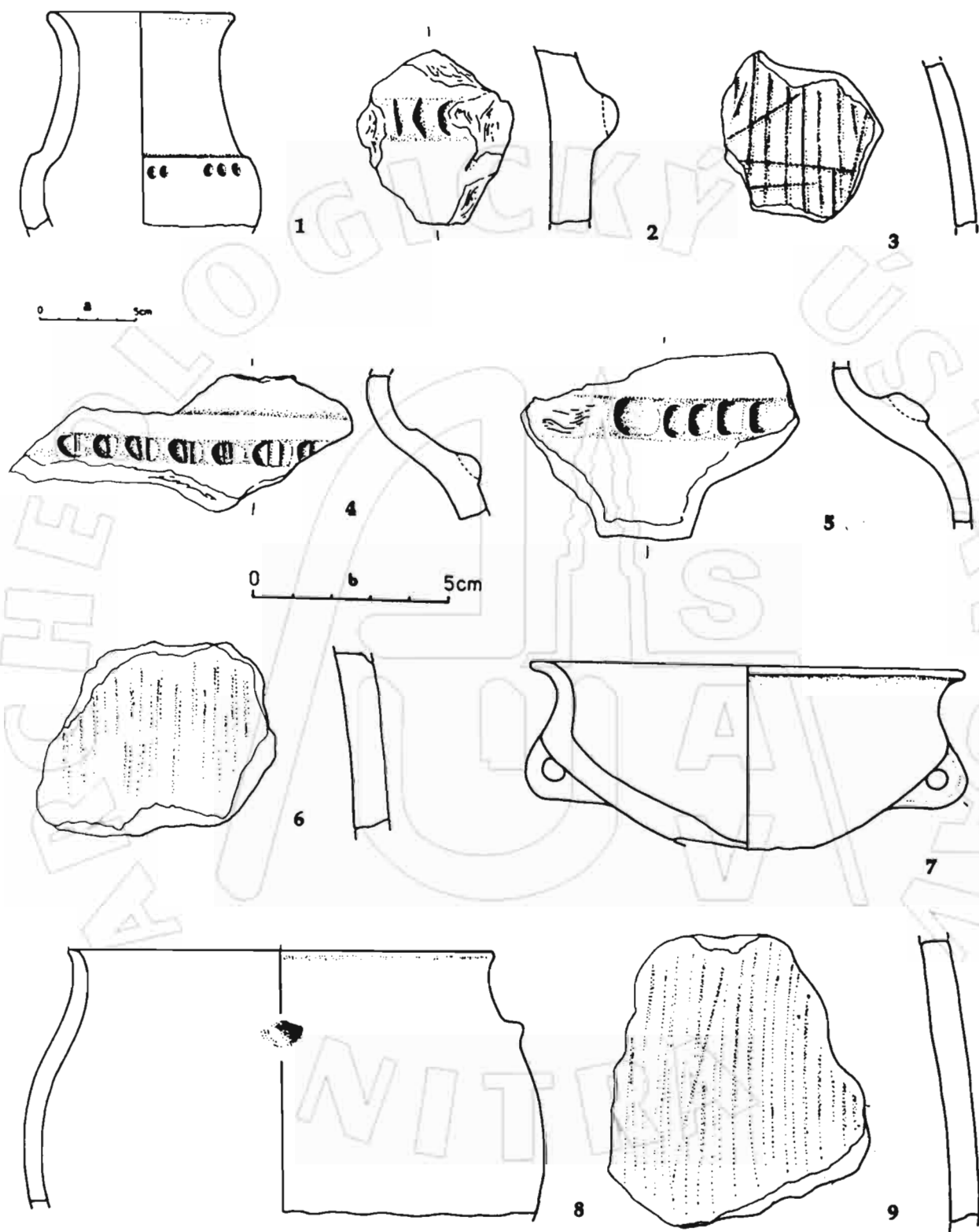
Obr. 47. Nová Ves nad Váhom. 1 - fragment črpká; 2 - hrot bronzovej kopije. (Klčo, s. 95)

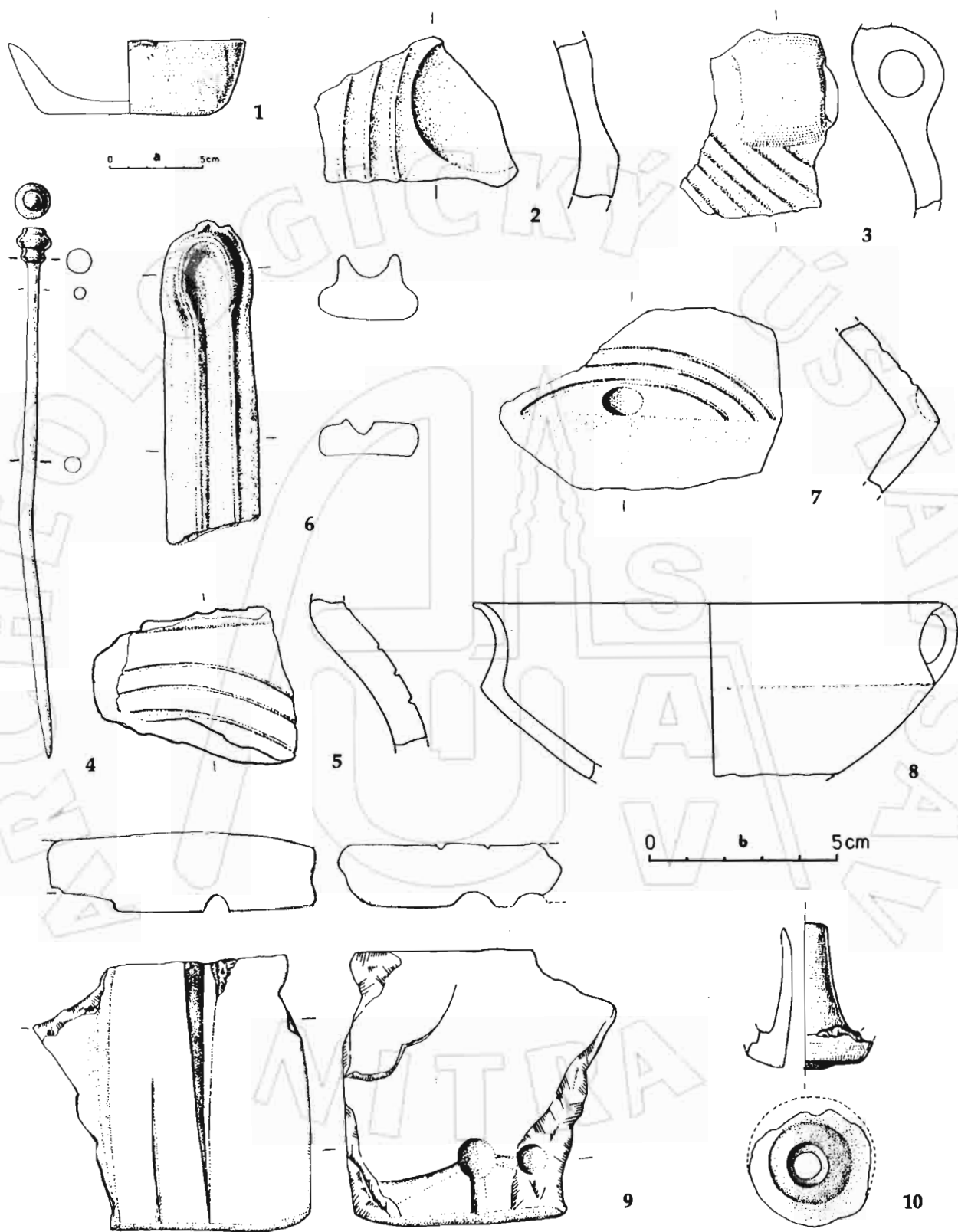
Obr. 48. Prešov. Listovitý hrot. (Kaminská, s. 93)

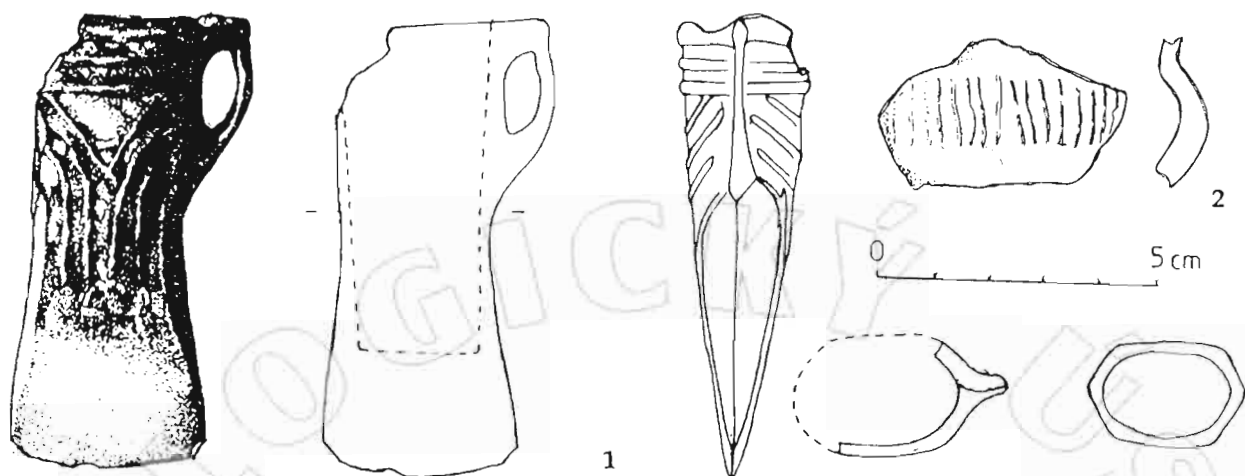
Obr. 49. Hliník nad Hronom. Štiepaná kamenná industria, mladý paleolit, výber nálezov z povrchového zberu. (Konečná - Trgina, s. 100)

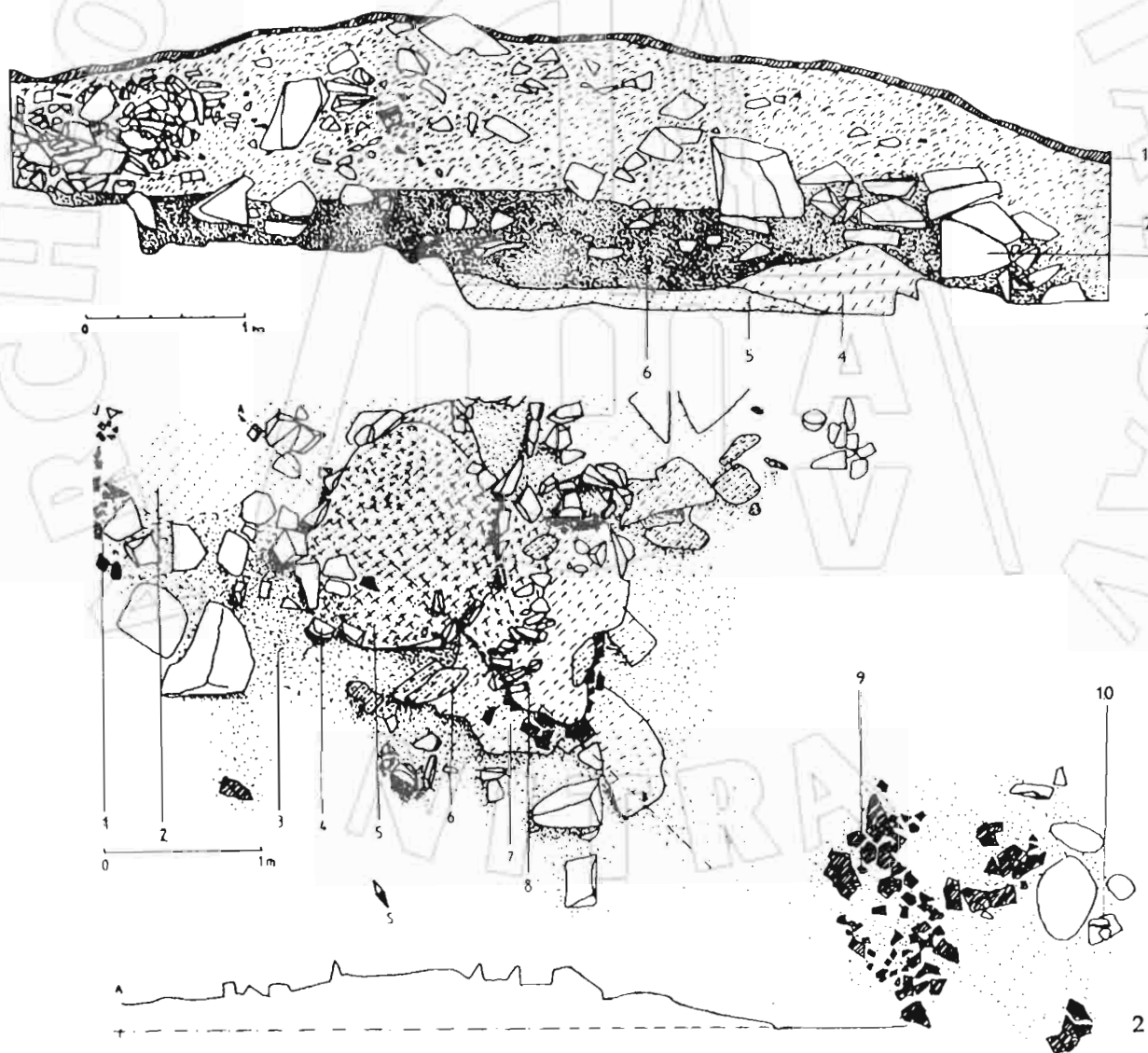
Obr. 50. Trenčín-Istebník. Výber nálezov z vrstvy 120-140 a 140-160 cm. Mierka a=1, 7, 8; b=2-6, 9. (Kujovský, s. 102)

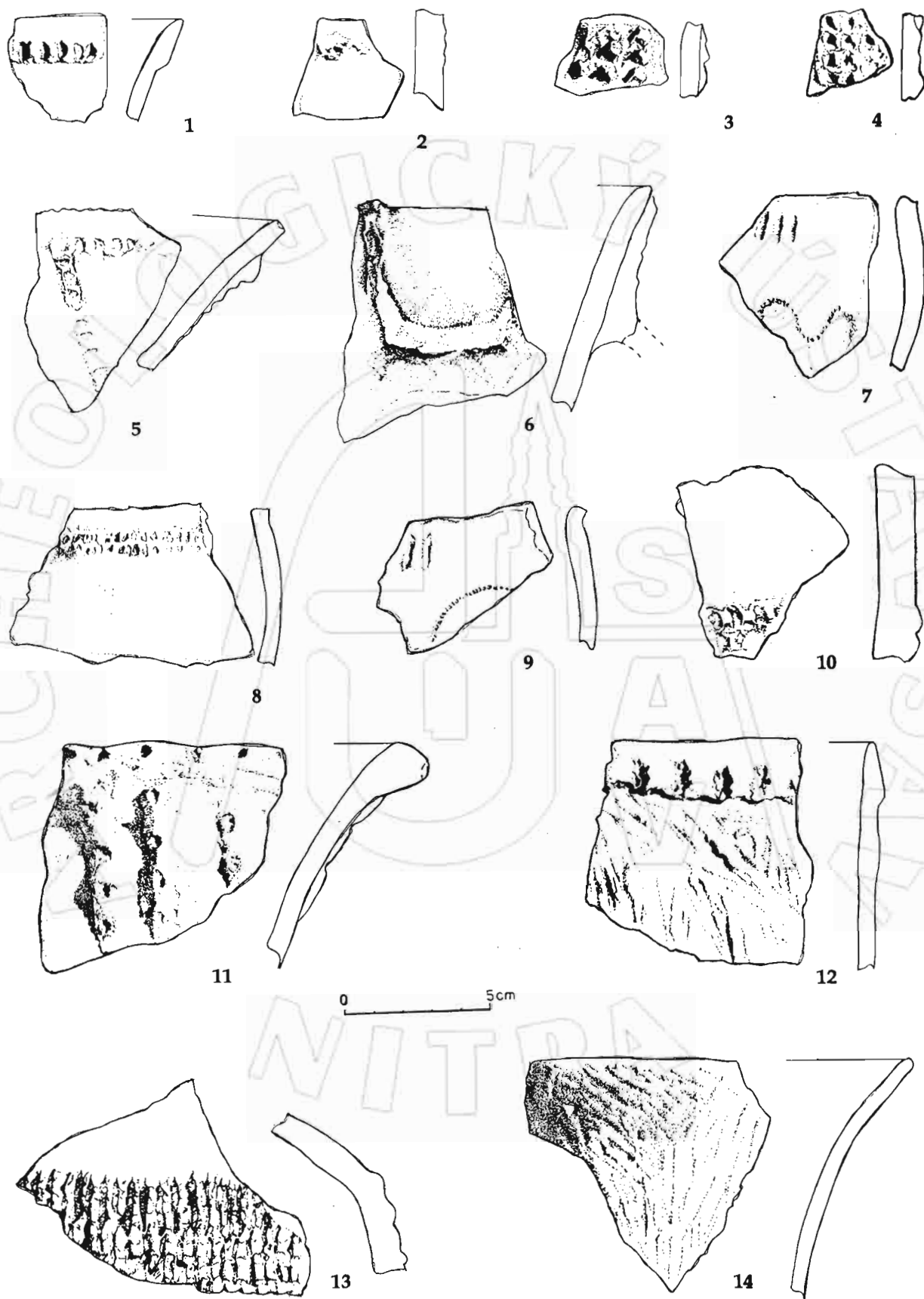
Obr. 51. Trenčín-Istebník. 1 - vrstva 120-140 cm; 2-10 - výber nálezov z vrstvy 60-80 a 80-100 cm. Mierka a=1, 8; b=2-7, 9, 10. (Kujovský, s. 102)

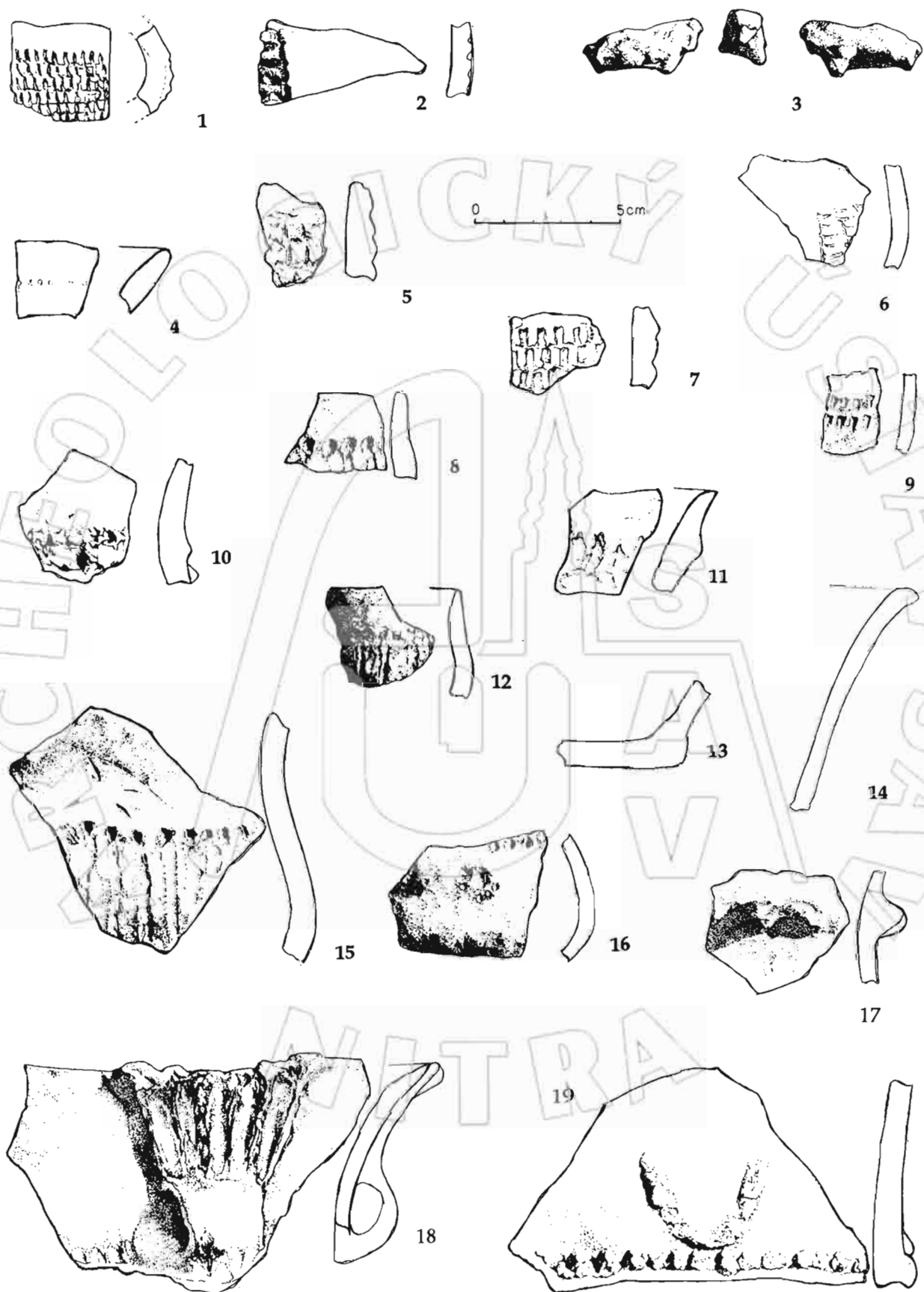
Obr. 52. Sása (Červeniny). 1 - bronzová sekera; 2 - črep z objektu. (Malček, s. 110)

Obr. 53. Lieskovec (Hrádok). 1 - rez valom, orientácia Z-V: 1 - povrchová vrstva; 2 - sypká svetlohnedá zemina - výplň valu; 3 - kamene; 4 - hnedočervená zemina; 5 - zvetrané podložie; 6 - čierna zemina; kultúrna vrstva?; 2 - nálezovalá situácia v sonde 2/96: 1 - črepy; 2 - podložie; 3 - čiernohnedá zemina; 4 - kamene; 5 - objekt III/96; 6 - mazanica; 7 - spodná podlahová vrstva; 8 - horná podlahová vrstva; 9 - limnok-varcitové jadro; 10 - čelust, neurčený živočích. (Malček, s. 111)

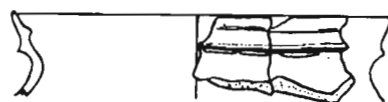

Obr. 54. Lieskovec (Hrádok). Výber nálezového materiálu. (Malček, s. 111)

Obr. 55. Lieskovec (Hrádok). Výber nálezového materiálu. (Malček, s. 111)

NÁMESTIE SNP

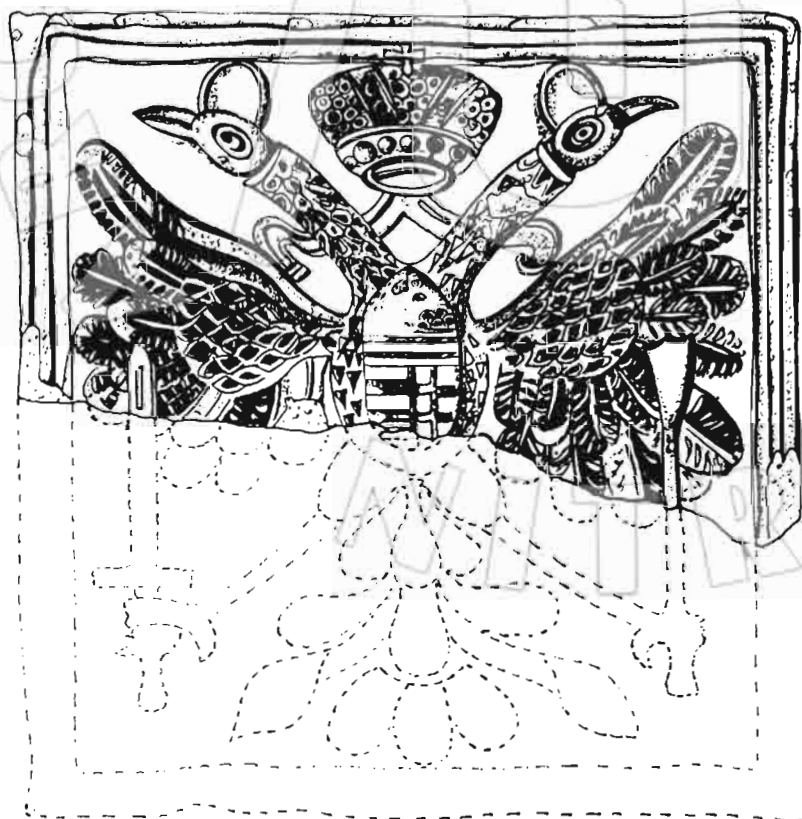
2

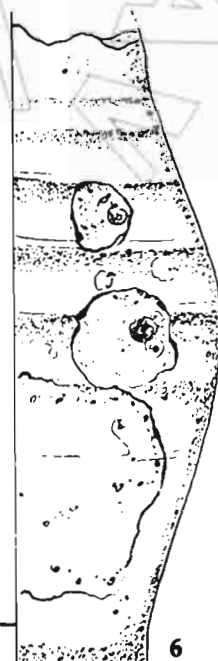
3

4

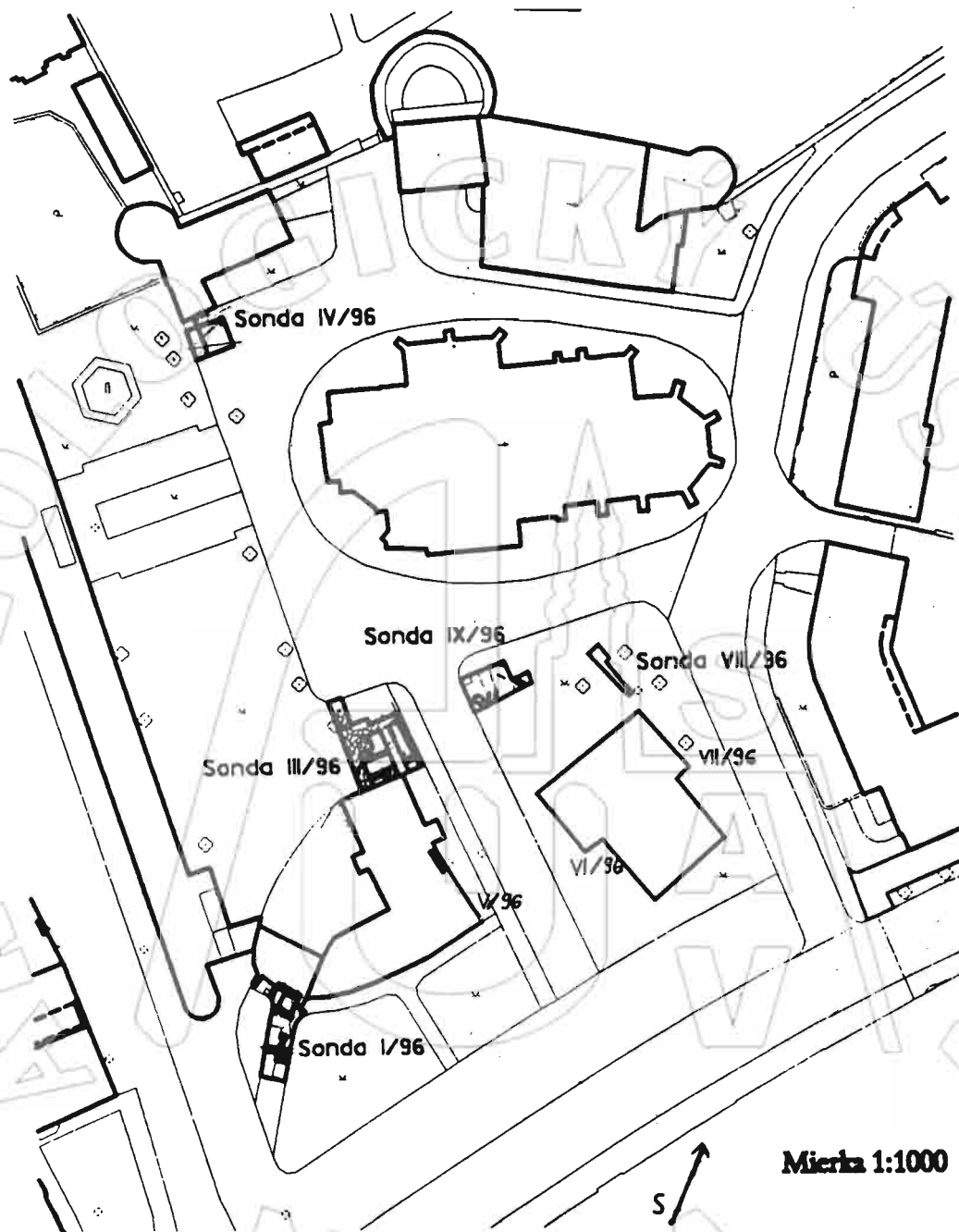

5

6

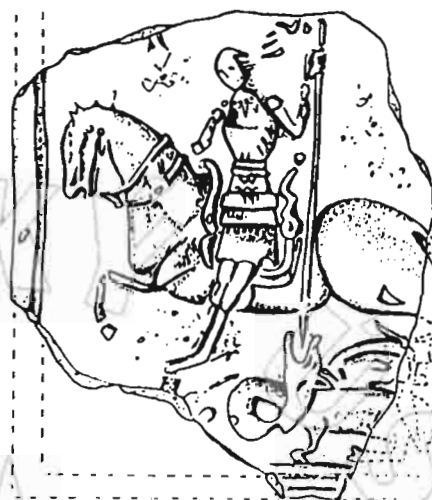
Obr. 56. Banská Bystrica. 1 - plán parciel s vyznačenými stredovekými objektami; 2-4 - výber keramiky 13.-14. stor.; 5-6 - keramika 17.-18. stor. (Mácelová, s. 112)

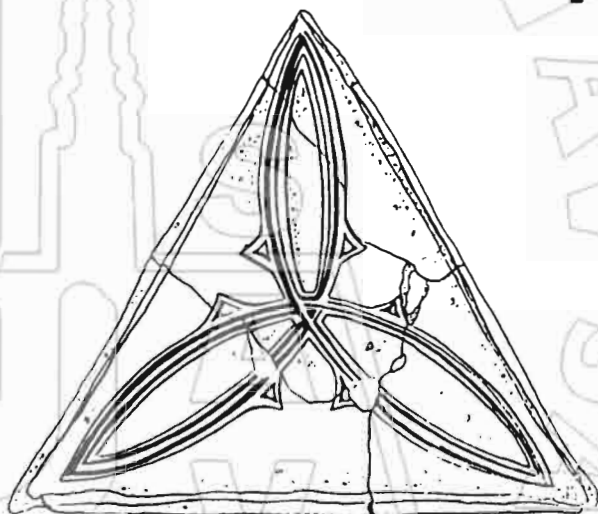
Obr. 57. Banská Bystrica. Plán Mestského hradu s vyznačenými sondami. (Mácelová, s. 113)

1

2

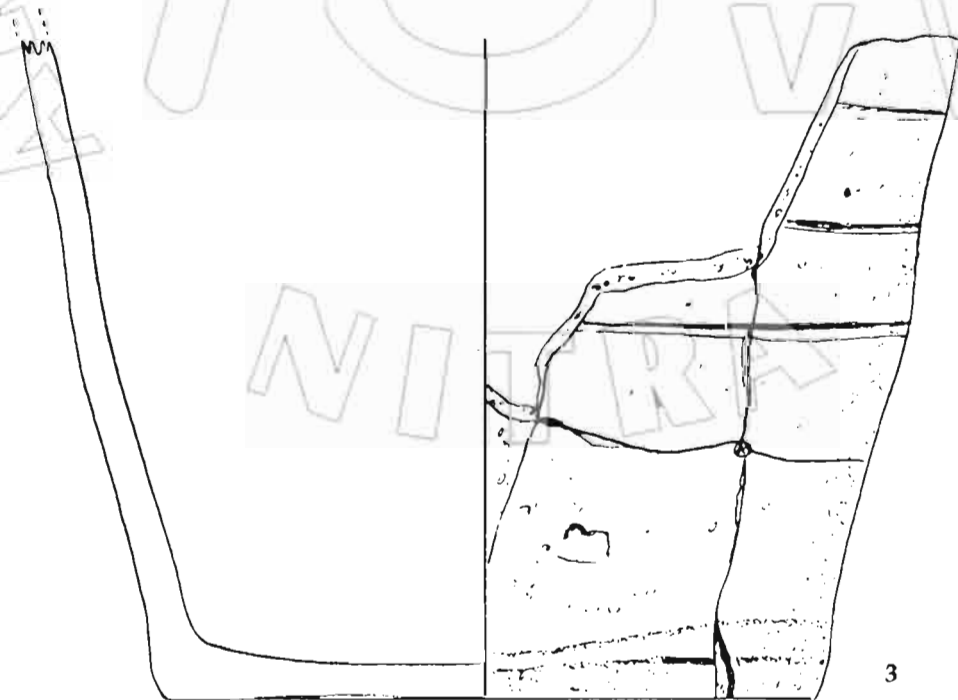
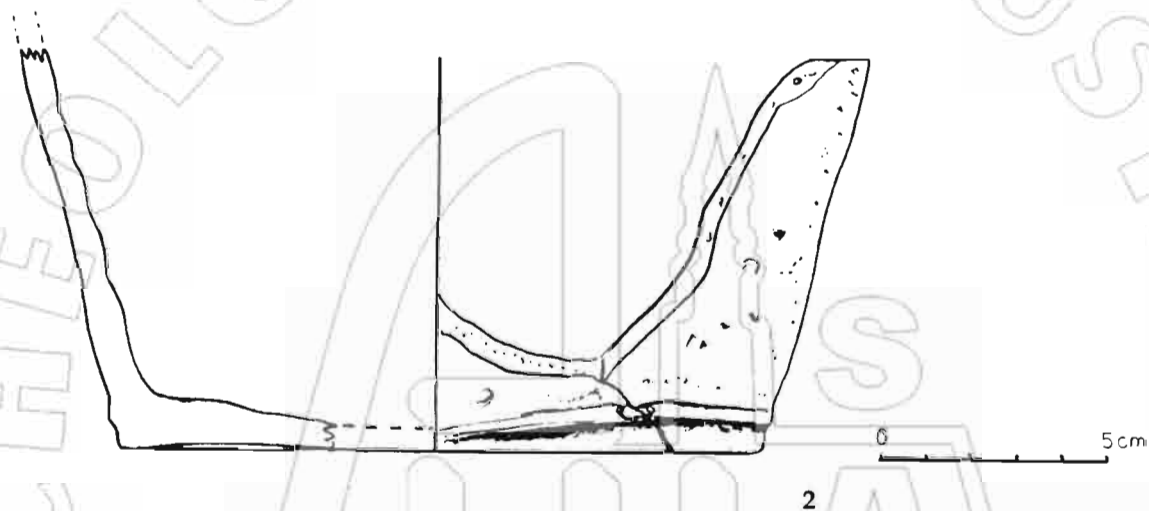
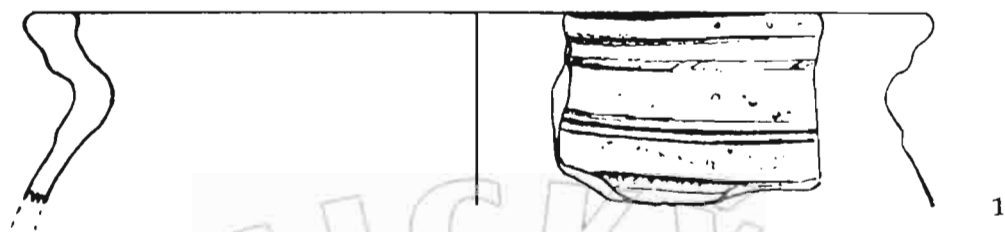
3

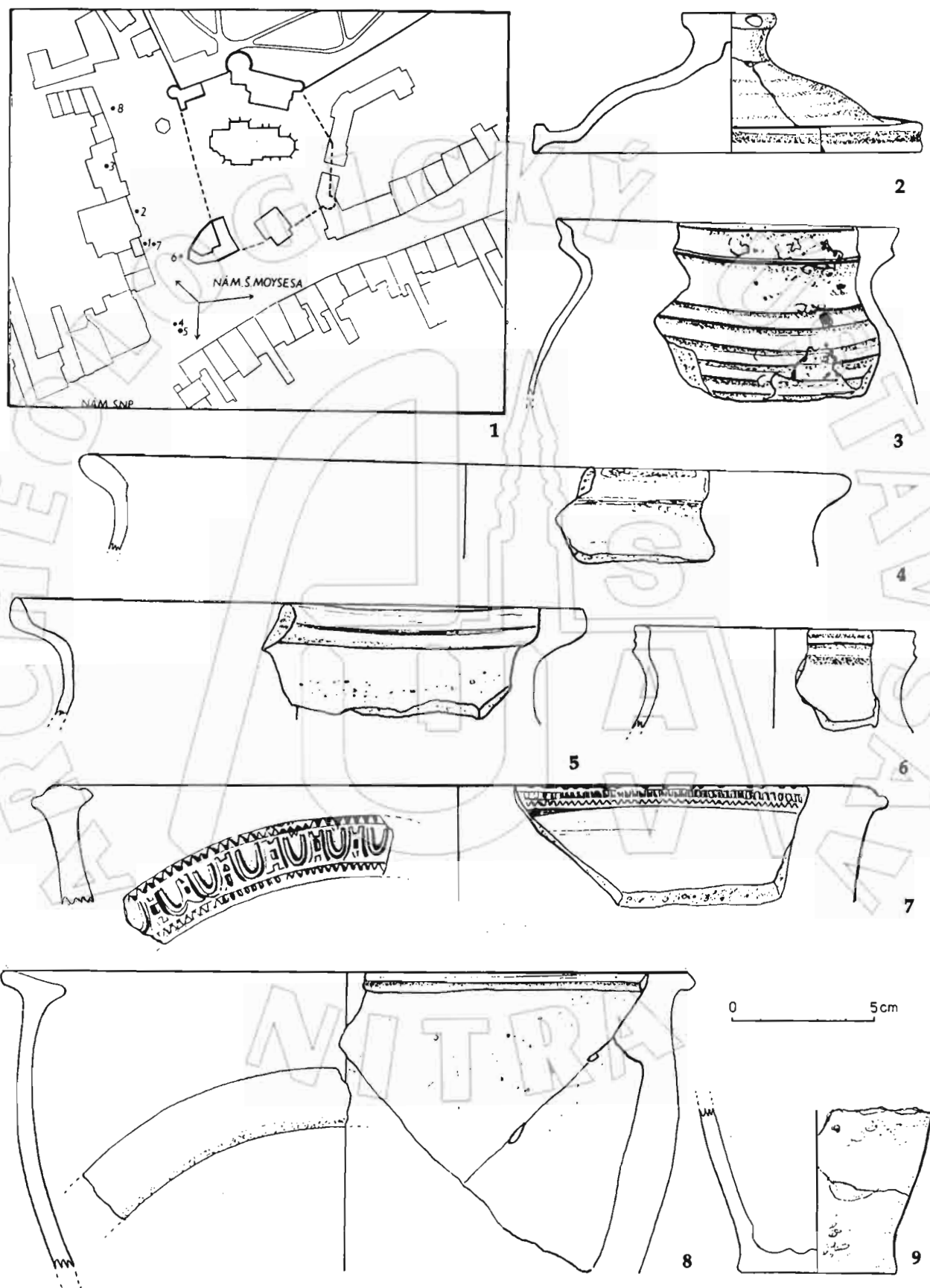
4

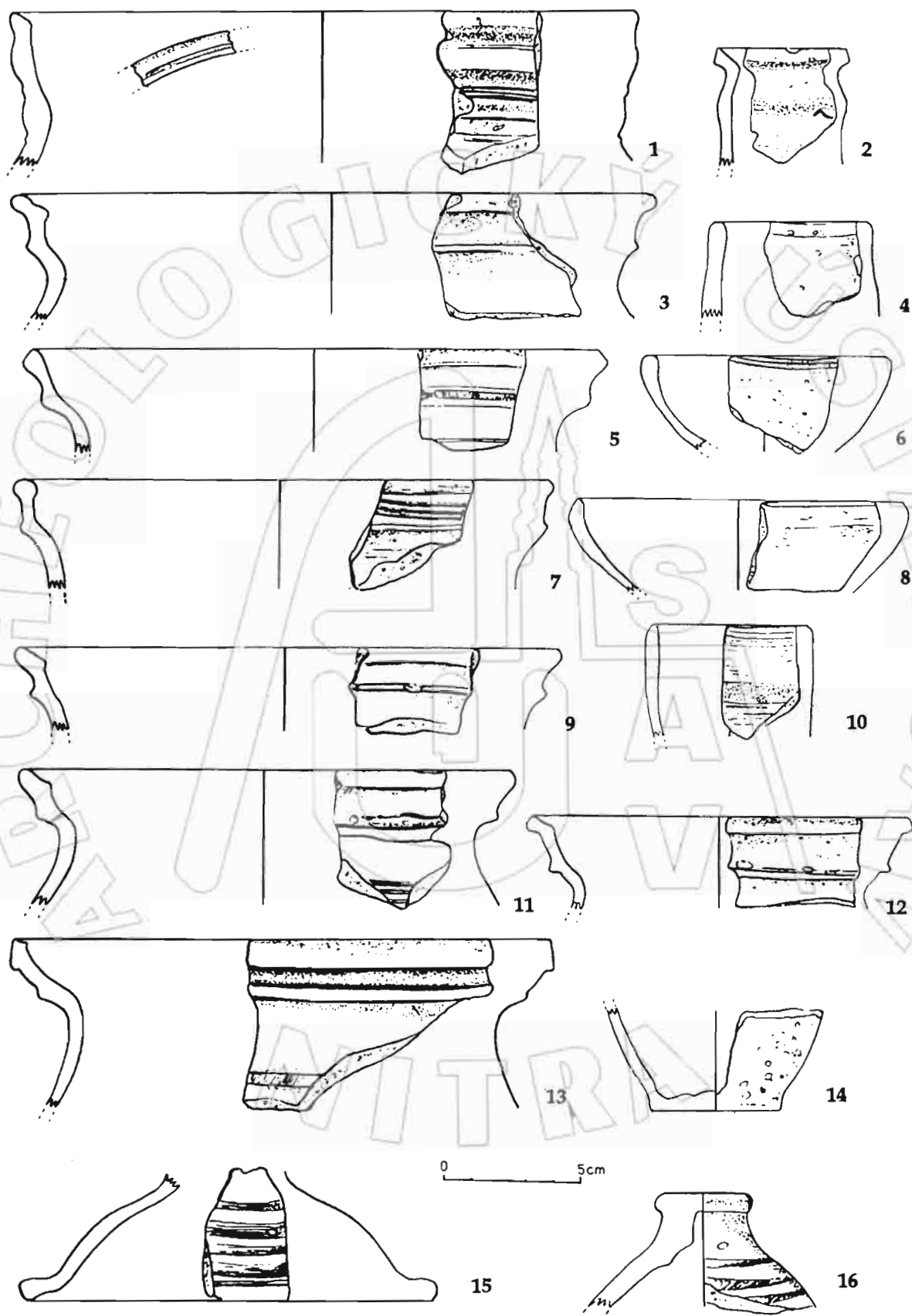
5

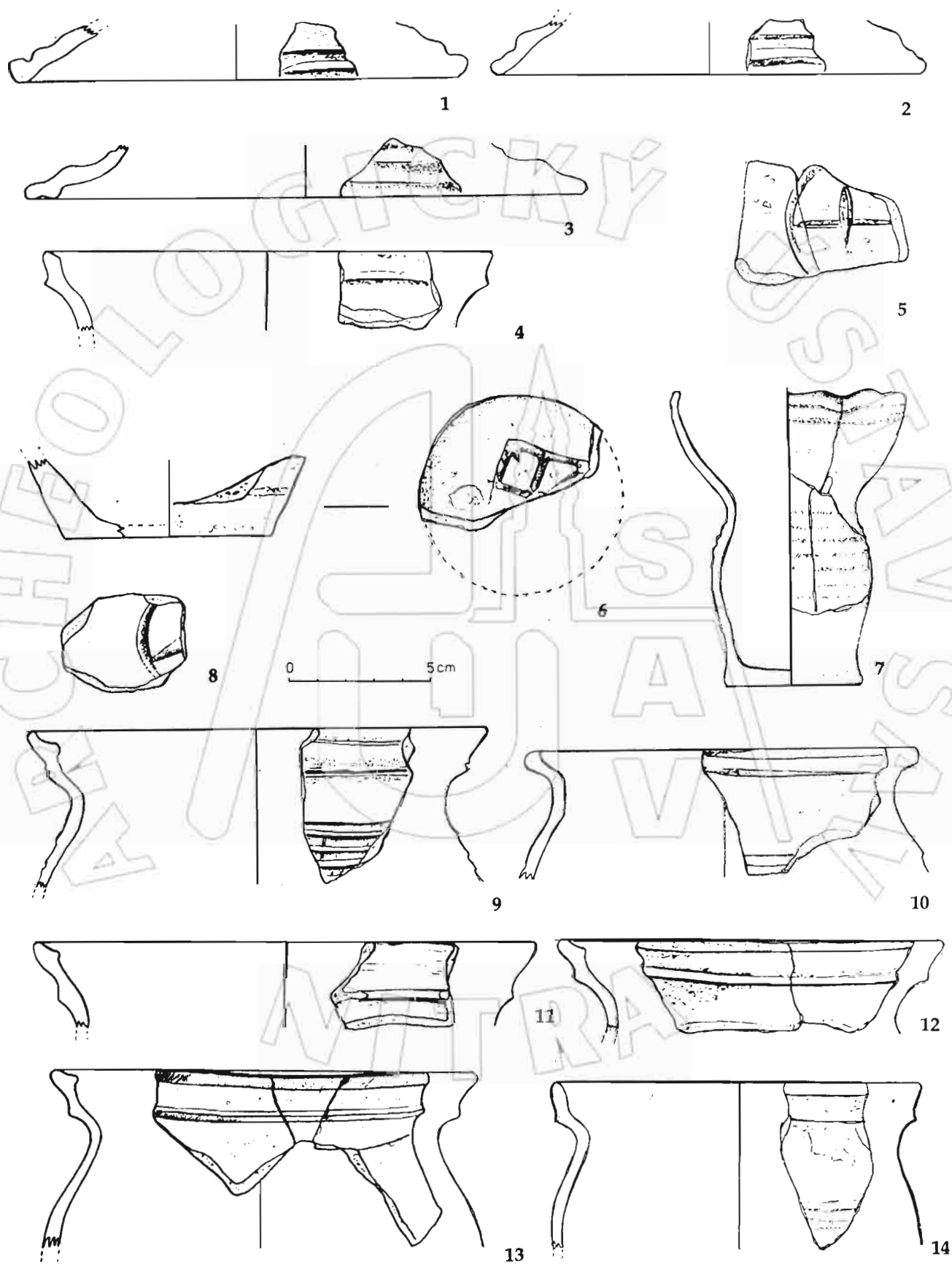
Obr. 59. Jánova Lehota. Výber stredovekej keramiky. (Mácelová, s. 111)

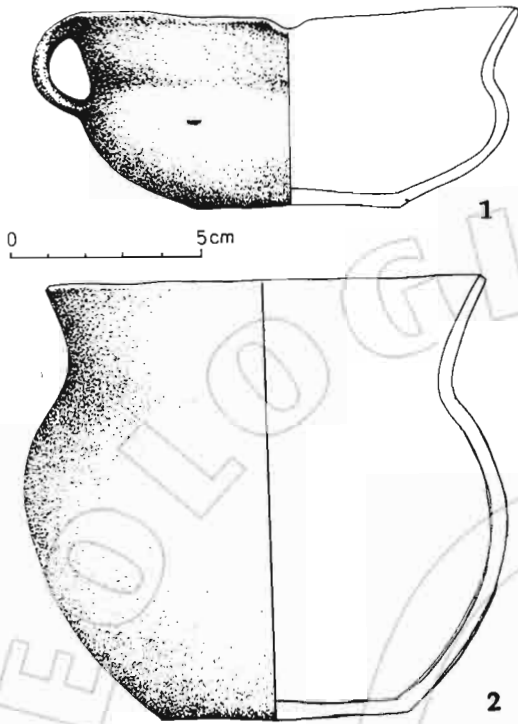
Obr. 60. Banská Bystrica. 1 - situačný plán námestia s vyznačenými stredovekými objektami; 2-9 - výber keramiky z objektu zaniknutého požiarom r. 1500. (Mácelová - Mosný, s. 115)

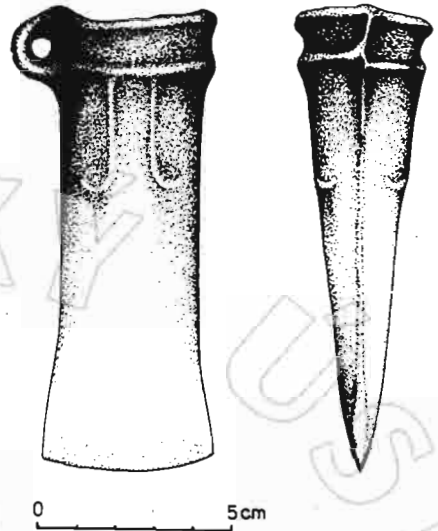
Obr. 61. Banská Bystrica. Výber keramiky z objektu zaniknutého požiarom r. 1500. (Mácelová - Mosný, s. 115)

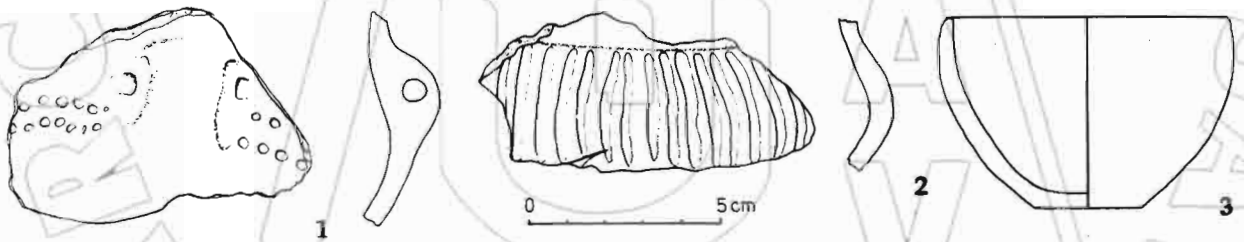
Obr. 62. Banská Bystrica. 1-3, 5, 6, 8-14 - výber keramiky; 4, 7 - objekt zaniknutý požiarom r. 1500. (Mácelová - Mosný, s. 115)

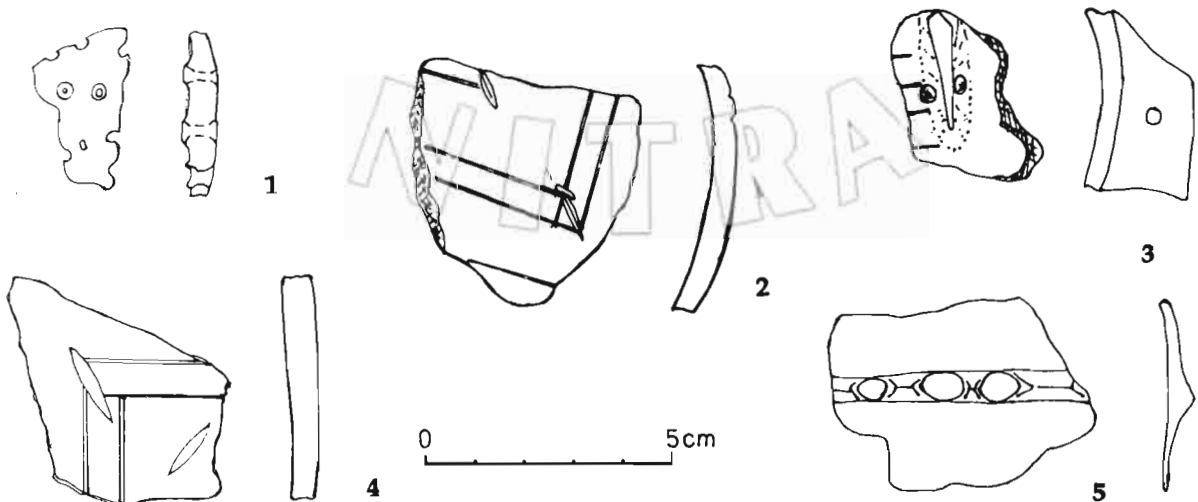
Obr. 63. Gbelany. Popolnicový hrob. 1 - misa;
2 - popolnica. (Moravčík, s. 118)

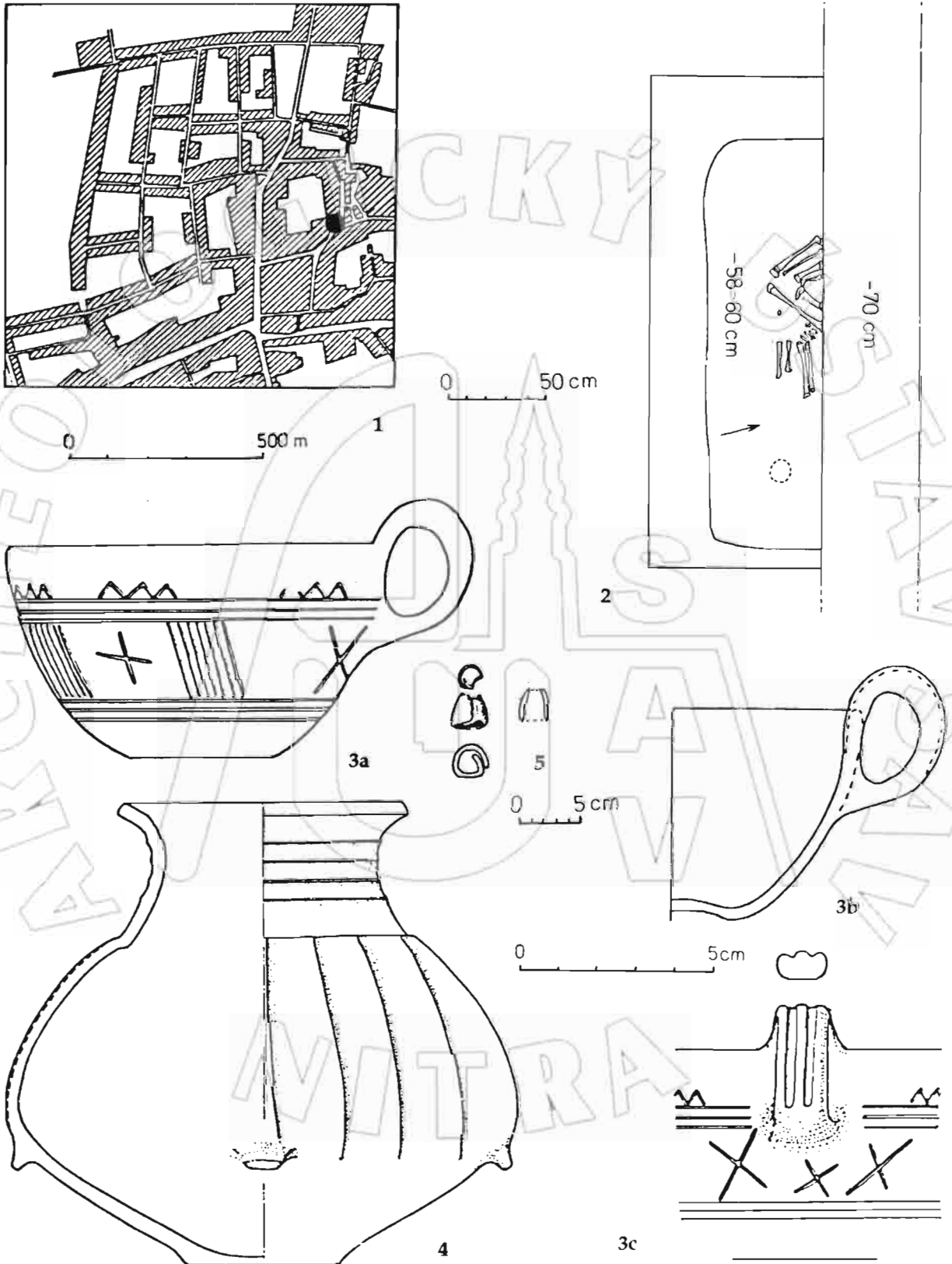
Obr. 64. Teplička nad Váhom. Bronzová se-
kera z mladšej doby bronzovej. (Moravčík, s.
119)

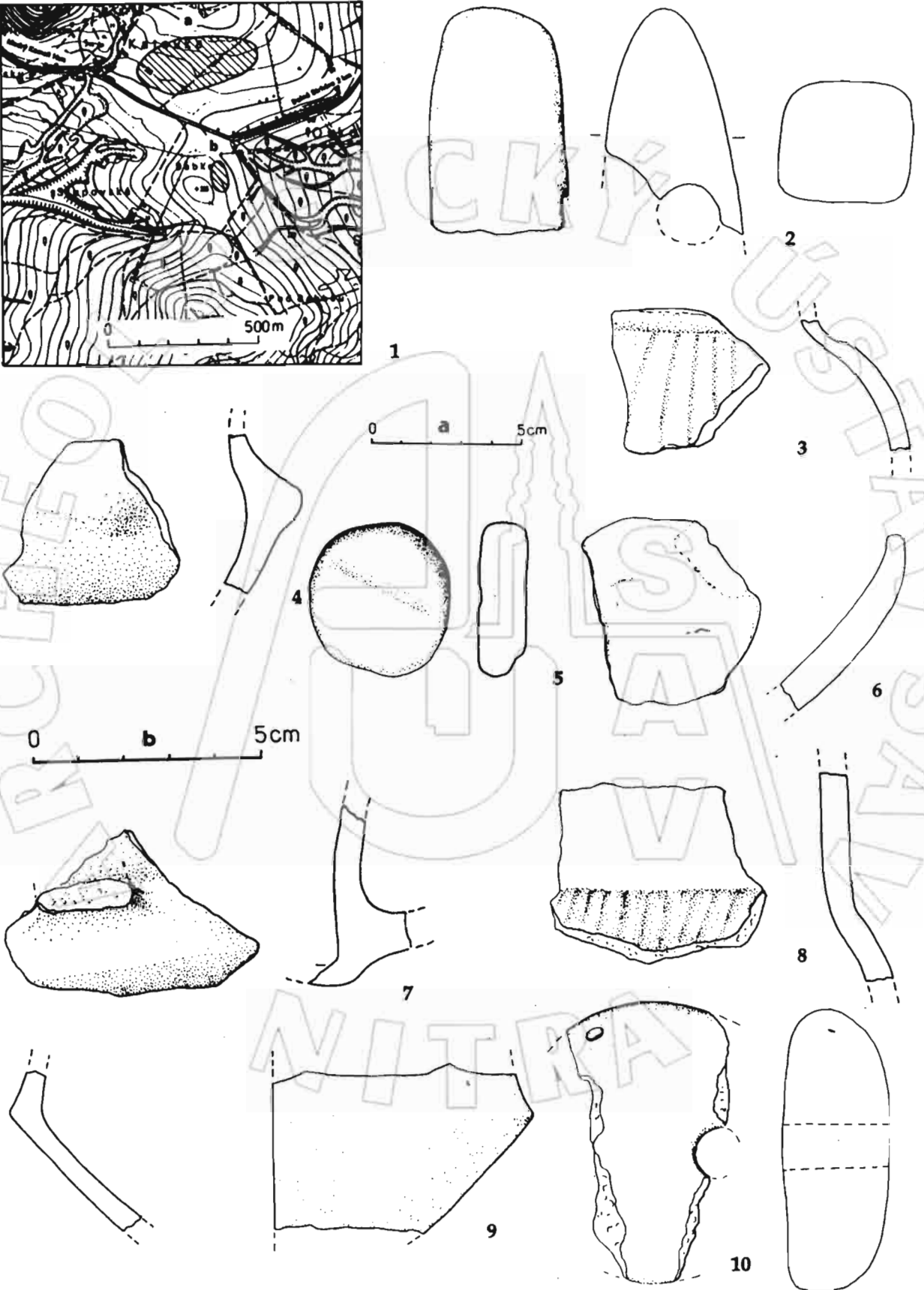
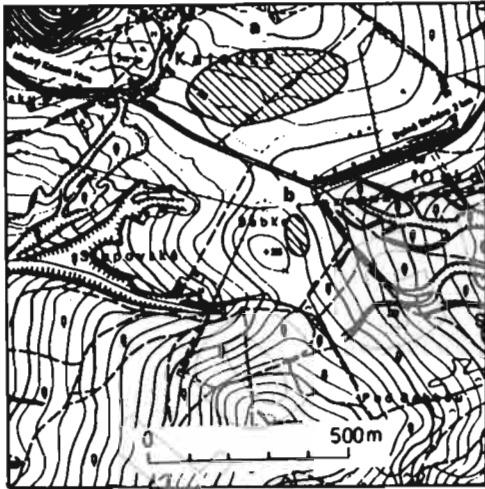
Obr. 65. Nitra, časť Janíkovce. Výber nálezov z kultúrnej vrstvy sídliska ľudu badenskej kultúry.
(Nevizánsky, s. 120)

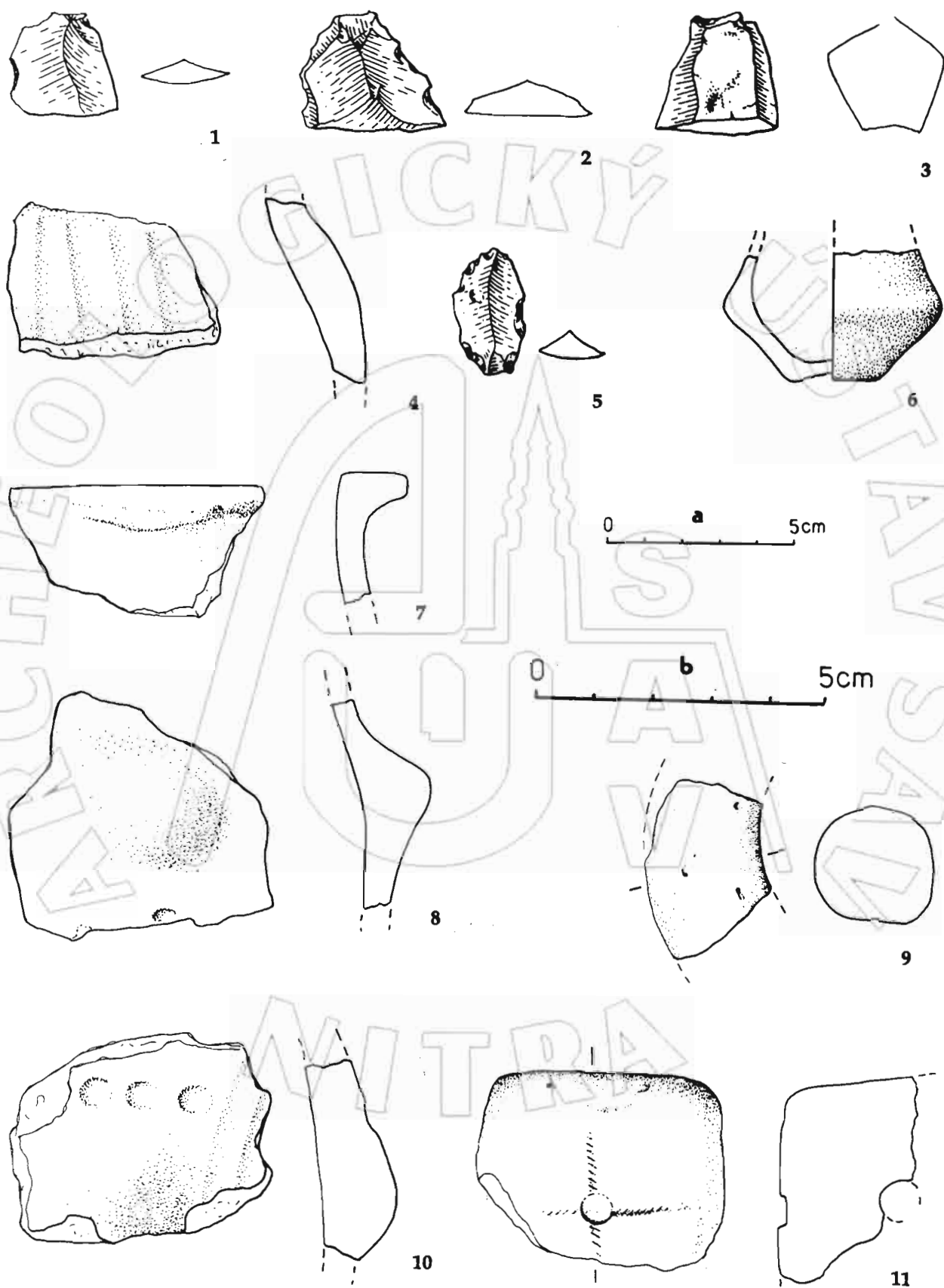
Obr. 66. Vinica. Fragmenty keramiky. (Pálinskás, s. 129)

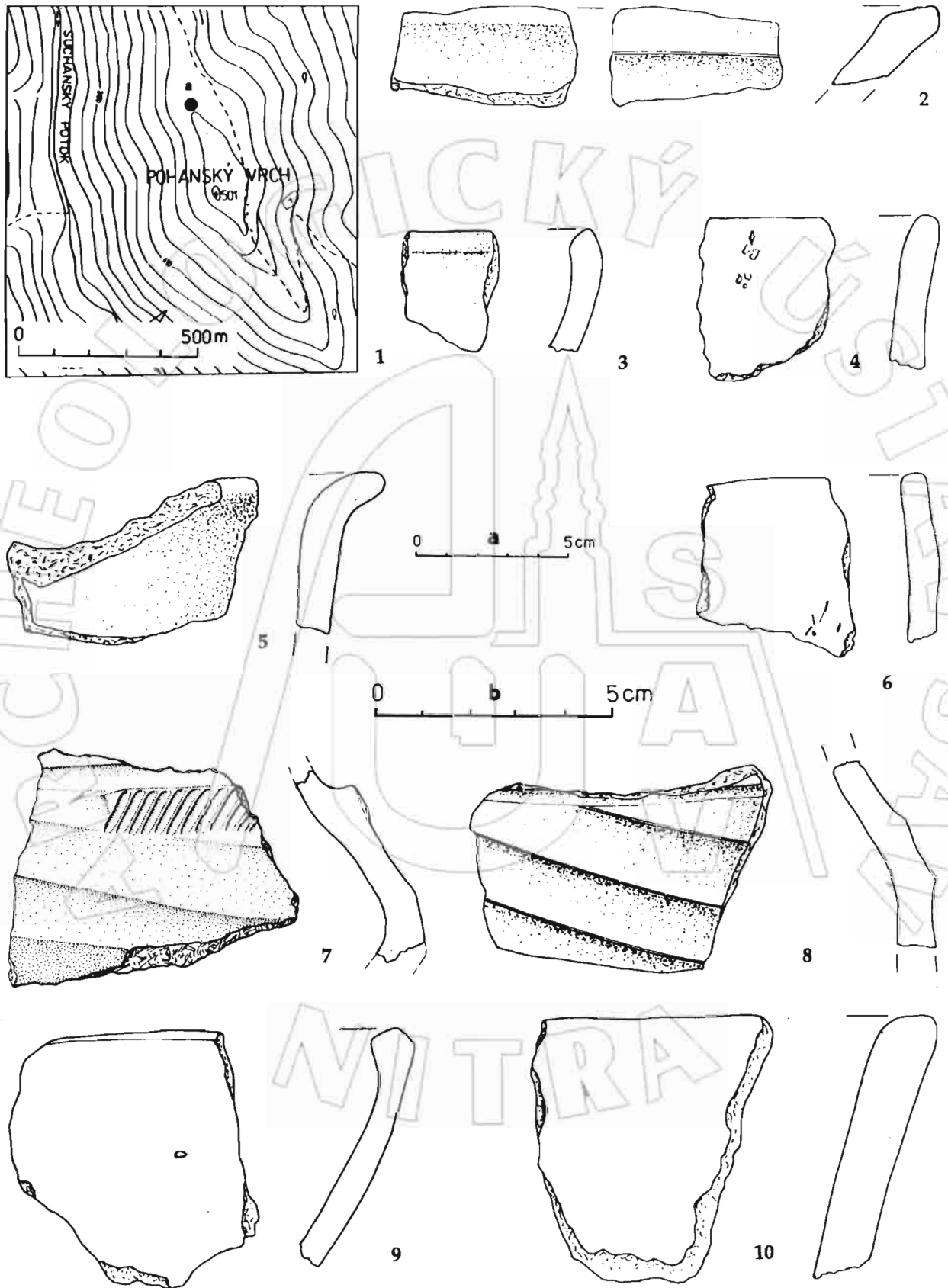
Öbr. 67. Źeliezovce. 1 - situačný plán lokality; 2 - plán kostrového hrobu; 3-5 - hrobový inventár. (Nevizánsky - Ožďáni, s. 121)

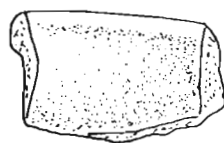
Obr. 68. Modrý Kameň. 1 - situačný náčrt lokalít v polohách Pod Katovkou (1a) a Babka (1b); 2 - zlomok kamenného sekeromlatu; 3-10 - nálezy pilinskej kultúry. Poloha Pod Katovkou - 5, 7, 10; poloha Babka - 2-4, 6, 8, 9. Mierka a=2, 6, 9, 10; b=3-5, 7, 8. (Ožďáni - Furmánek, s. 123)

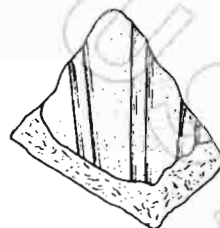
Obr. 69. Modrý Kameň. Výber štiepanej kamennej industrie (1-3; 5) a nálezov pilinskej kultúry (4, 6-11). Poloha Pod Katovkou - 1-7, 9, 11; poloha Babka - 8, 10. Mierka a=7, 9, 11; b=1-6, 8, 10. (Ožďáni - Furmánek, s. 123)

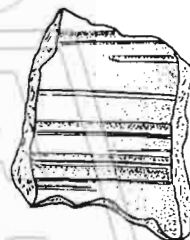
Obr. 70. Horné Plachtince (Pohanský vrch). 1 - situačný plán lokality s vyznačením miesta poškodeného valu (a); 2-10 - výber črepov; 2, 5 - pilinsko-kyjatický horizont; 7-10 - kultúra kyjatická. Mierka a=4, 6, 9, 10; b=2, 3, 5, 7, 8. (Ožďáni - Furmánek, s. 125)

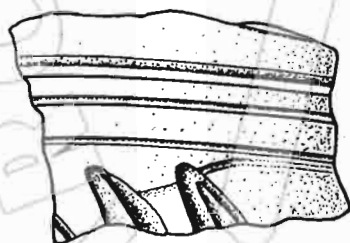
2

3

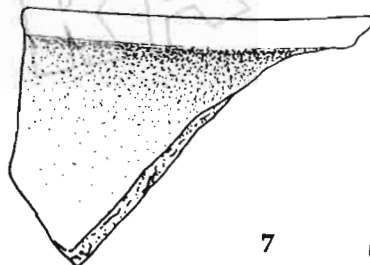
5

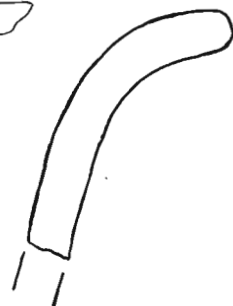
4

6

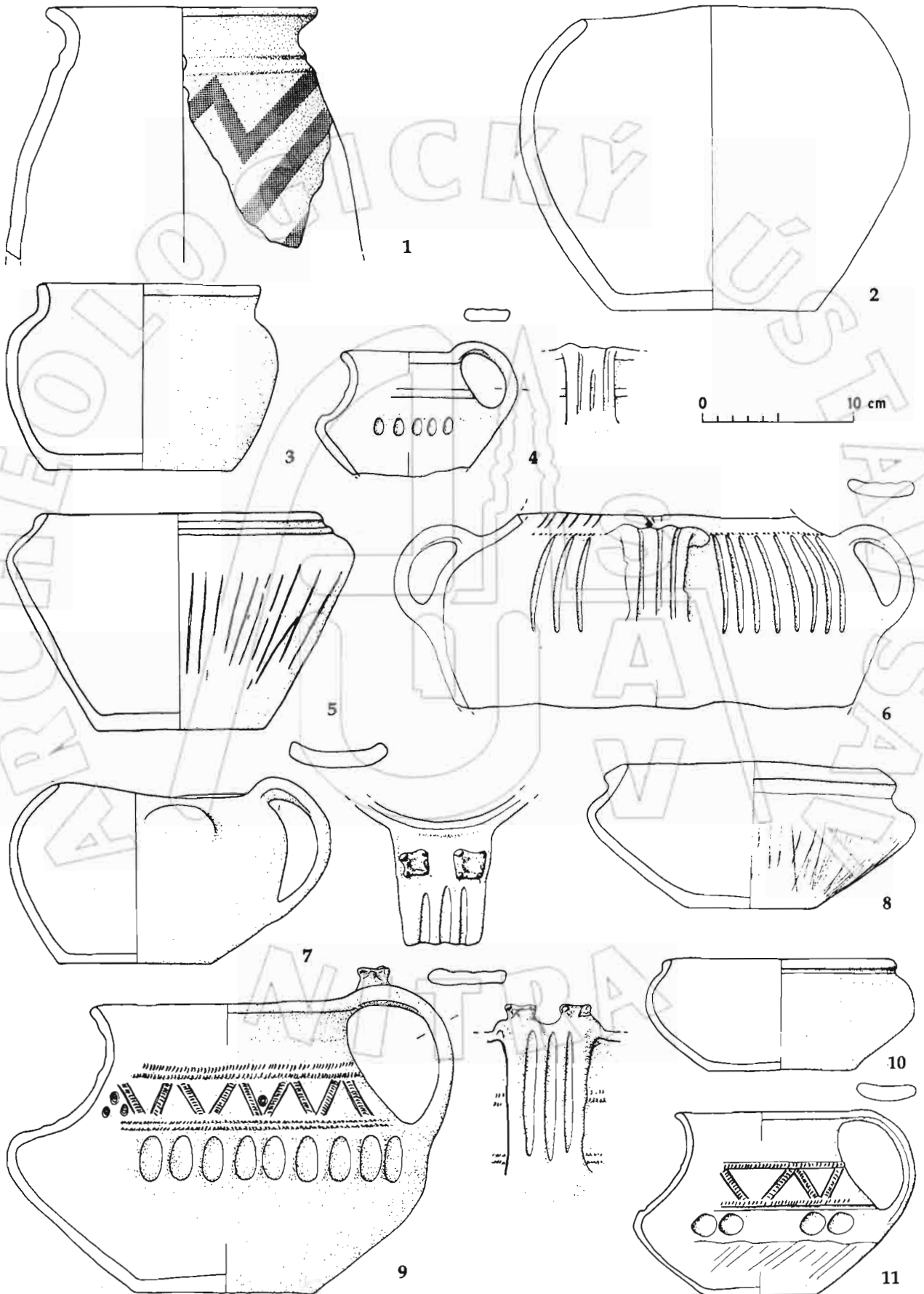
7

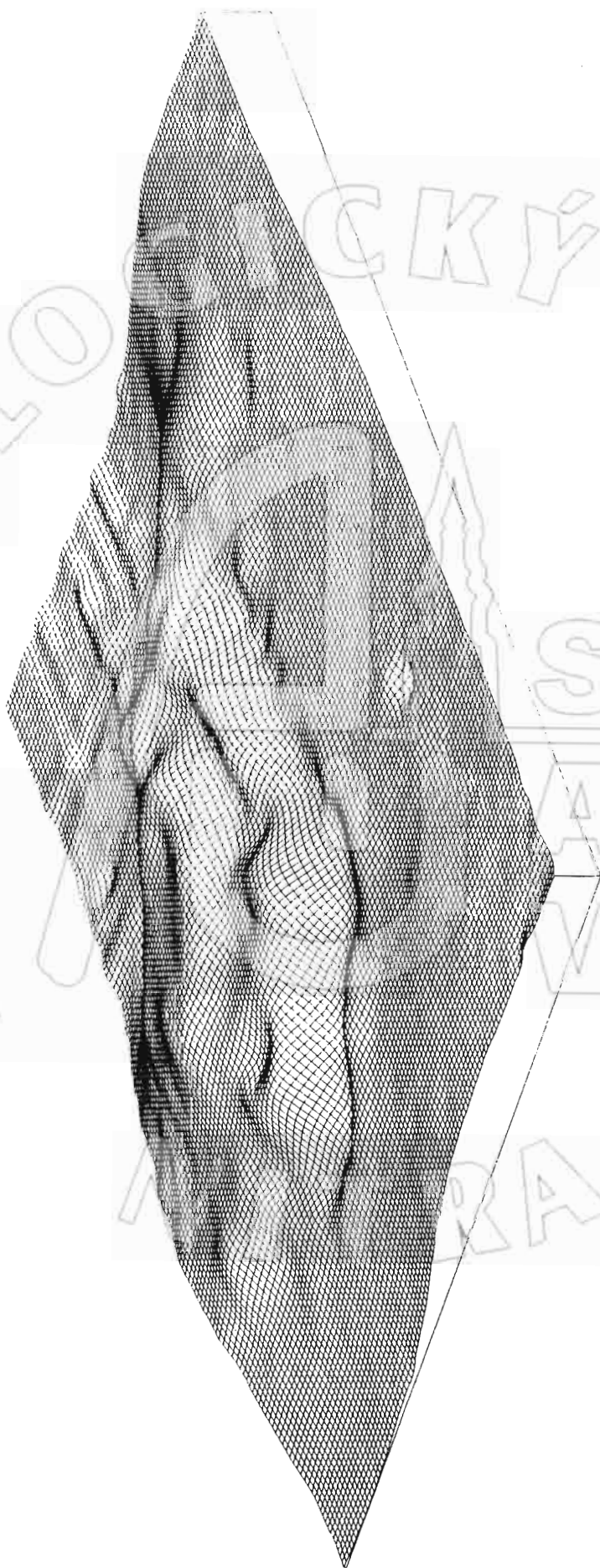
Obr. 71. Pastovce. 1 - situačný plán lokality; 2-7 - výber keramiky; 2, 3, 6, 7 - staršia doba bronzová; 4, 5 - vrcholný stredovek. (Ožďáni - Nevizánsky, s. 127)

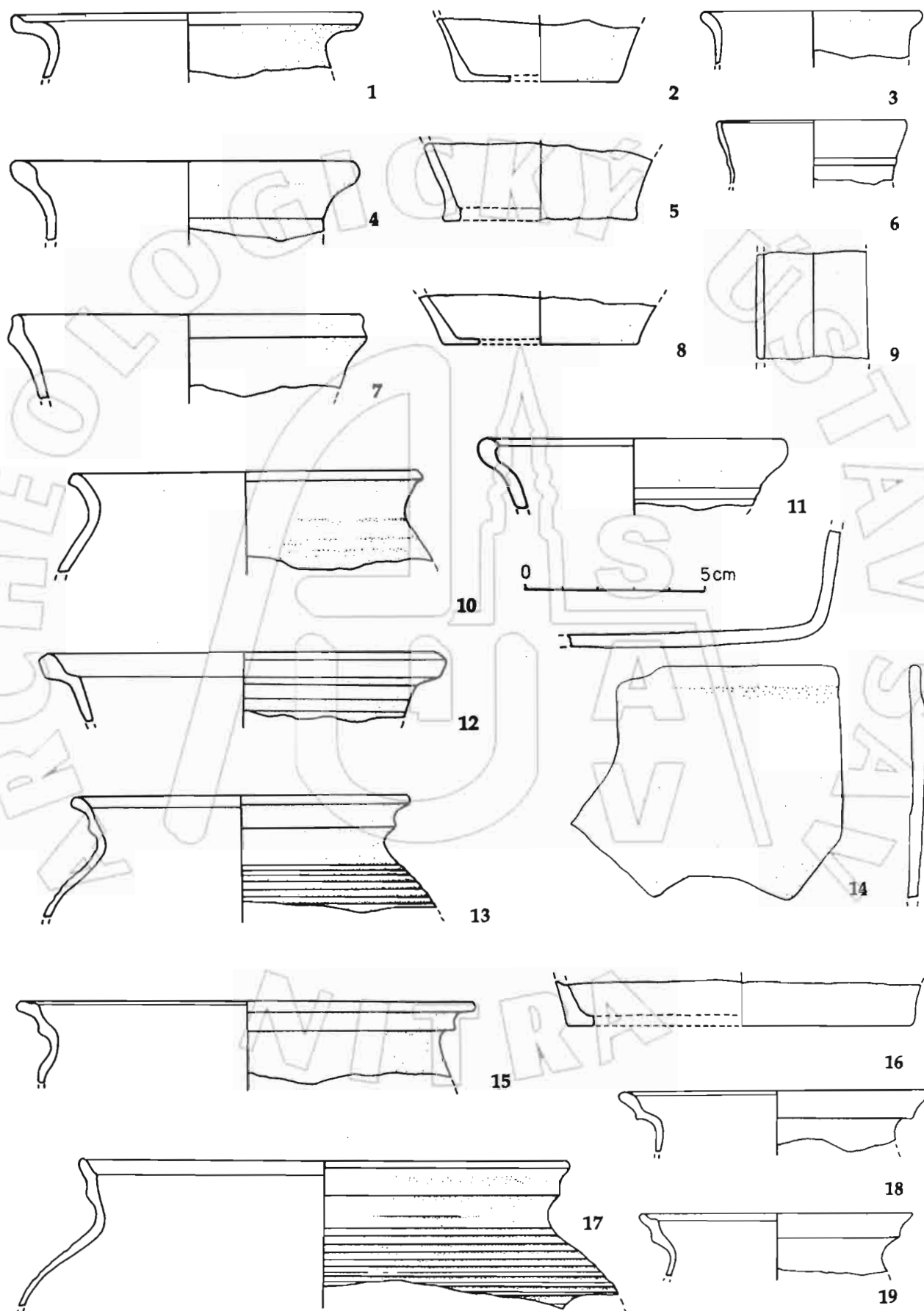
Obr. 72. Liptovská Mara II. Stredolaténska vrstva so zvyškami drevených konštrukcií. (Pieta, s. 129)

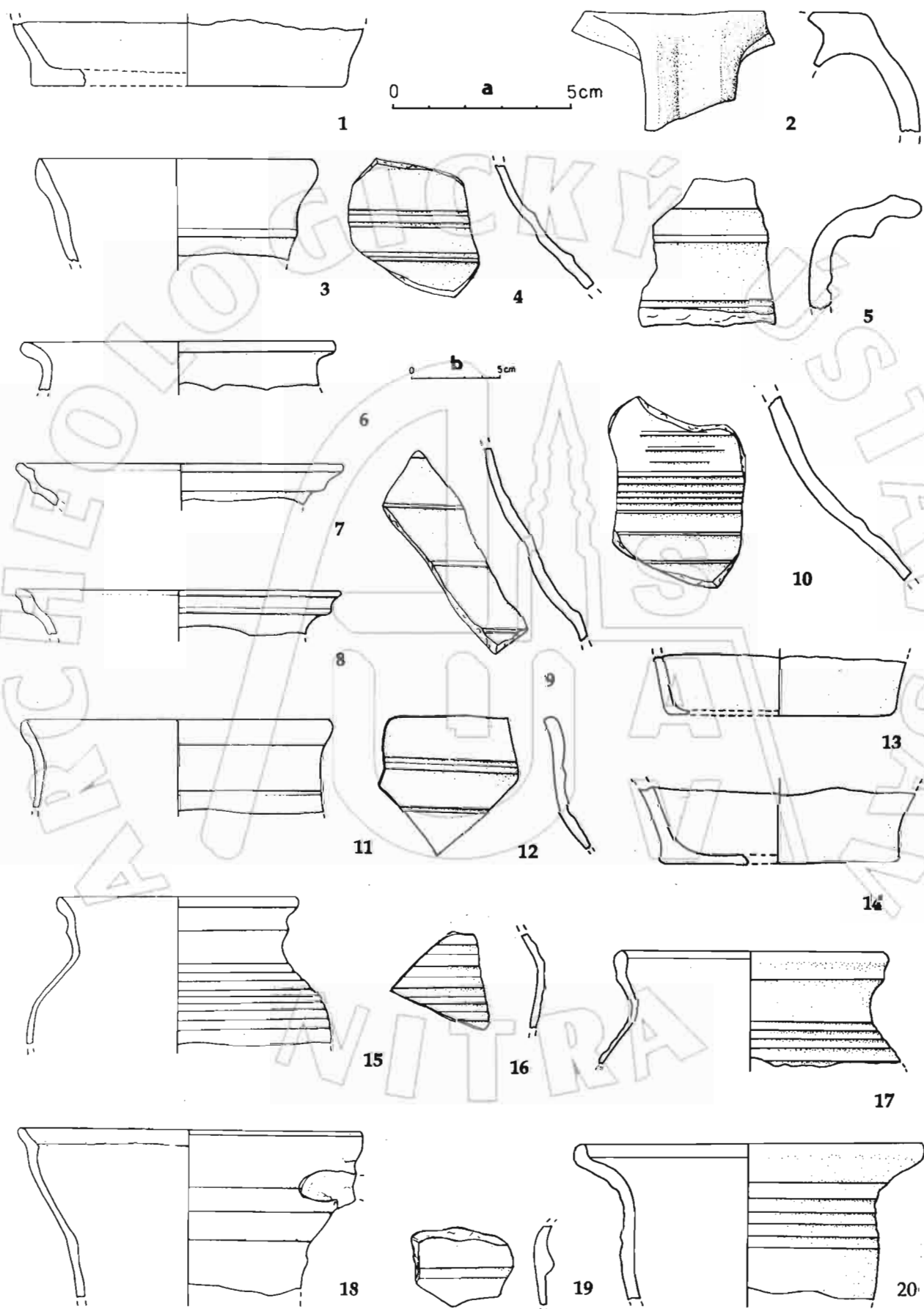
Obr. 73. Liptovská Mara II. Keramika zo stredolaténskeho horizontu. (Pieta, s. 129)

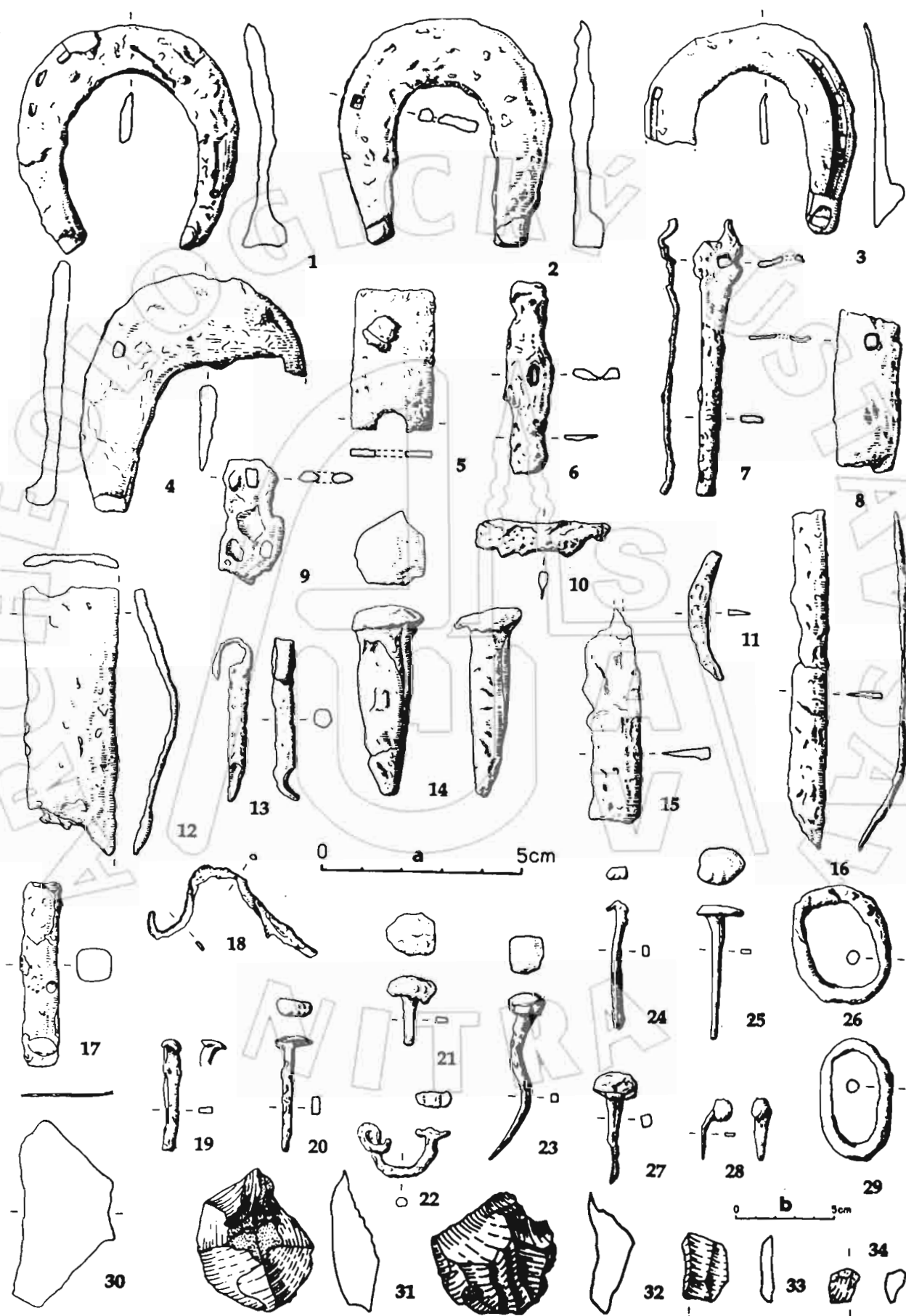
Obr. 74. Východná (Zámčisko). Priestorový model hrádka. (Pietà - Uličný, s. 131)

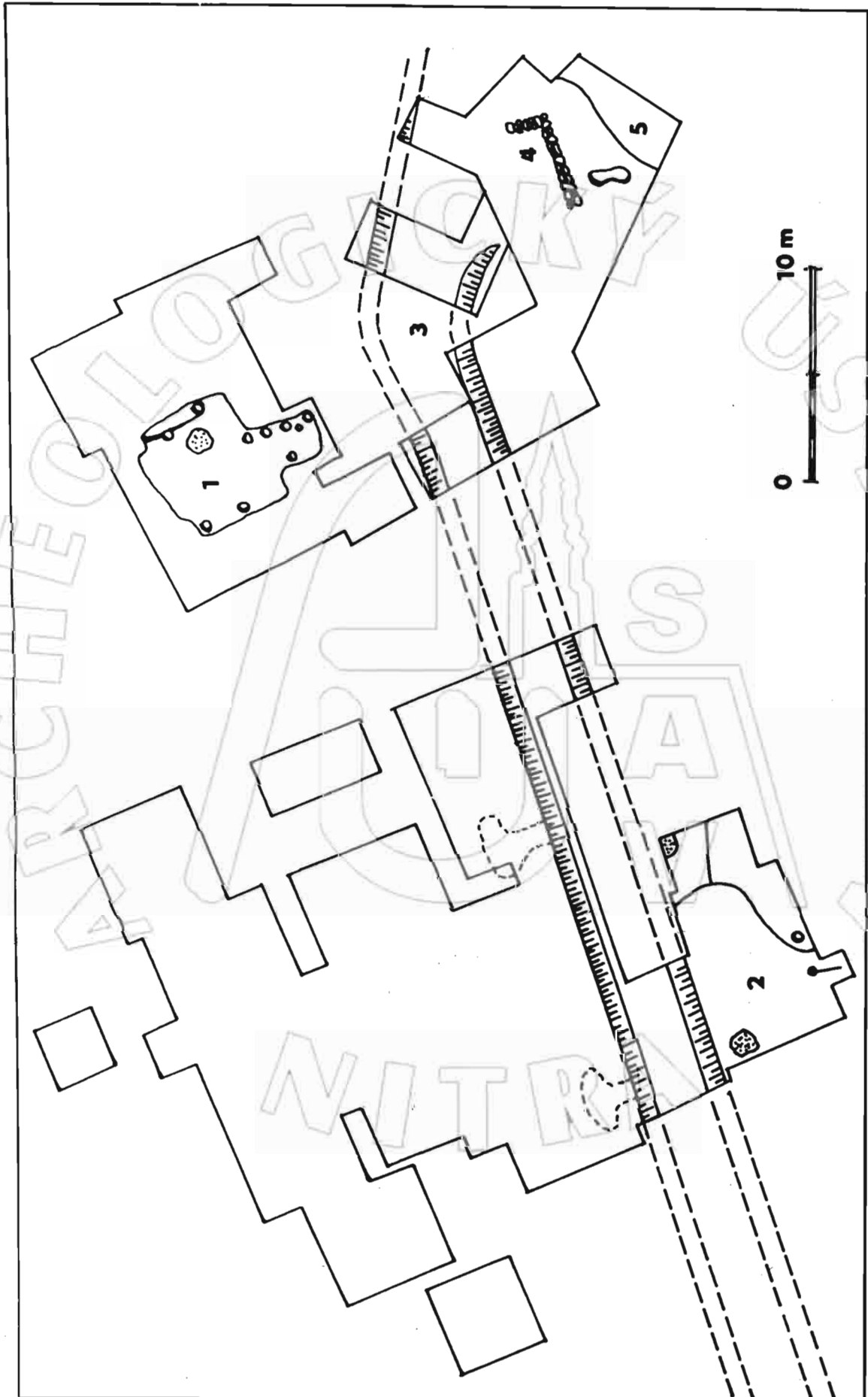
Obr. 75. Východná (Belansko). Neskorostredoveká keramika. (Pieta - Uličný, s. 131)

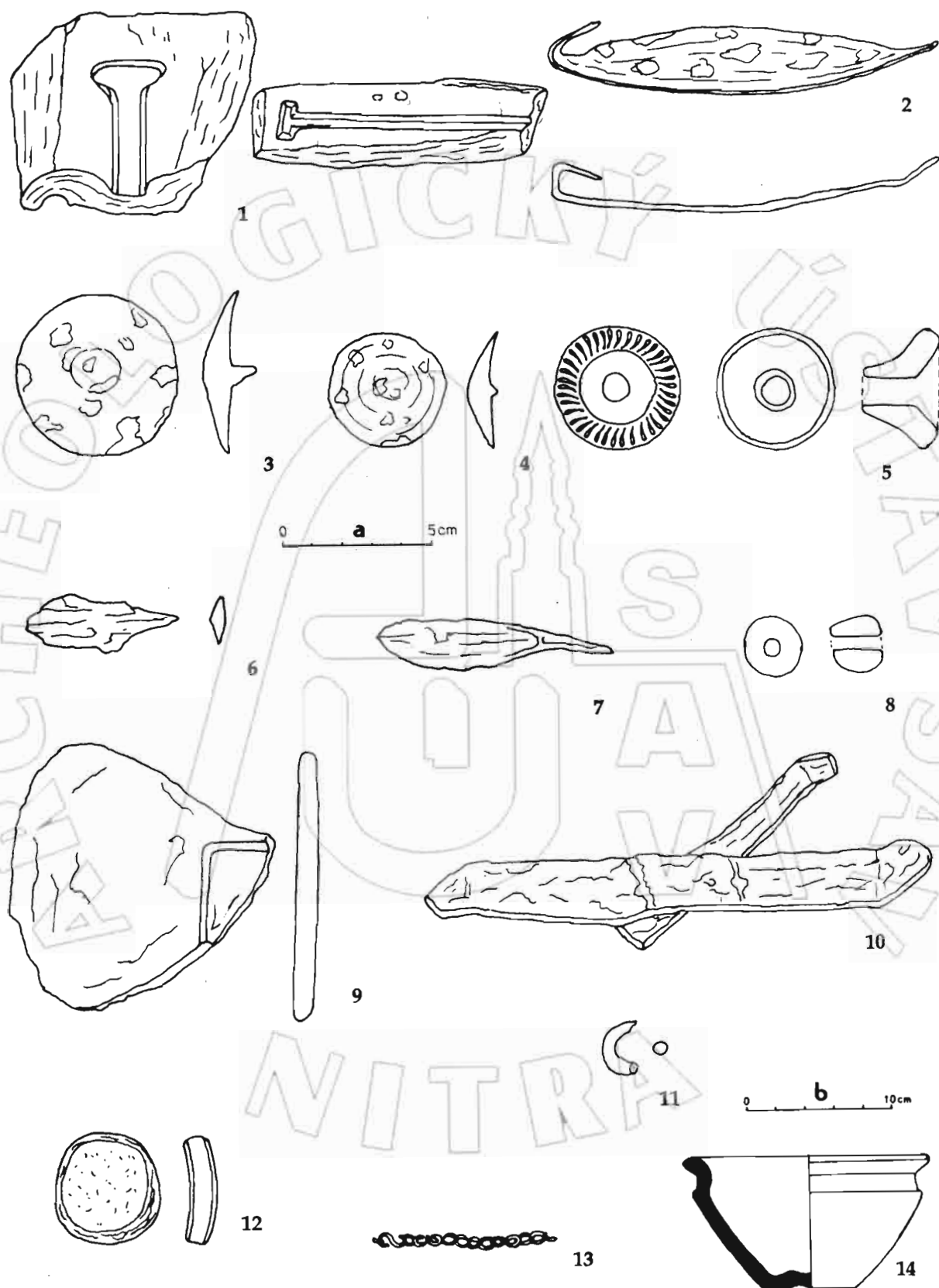
Obr. 76. Východná (Belansko). Neskorostredoveká keramika (mierka a=1-5, 9-12, 14, 16, 18-19; b=6-8, 13, 15, 17, 20). (Pieta - Uličný, s. 131)

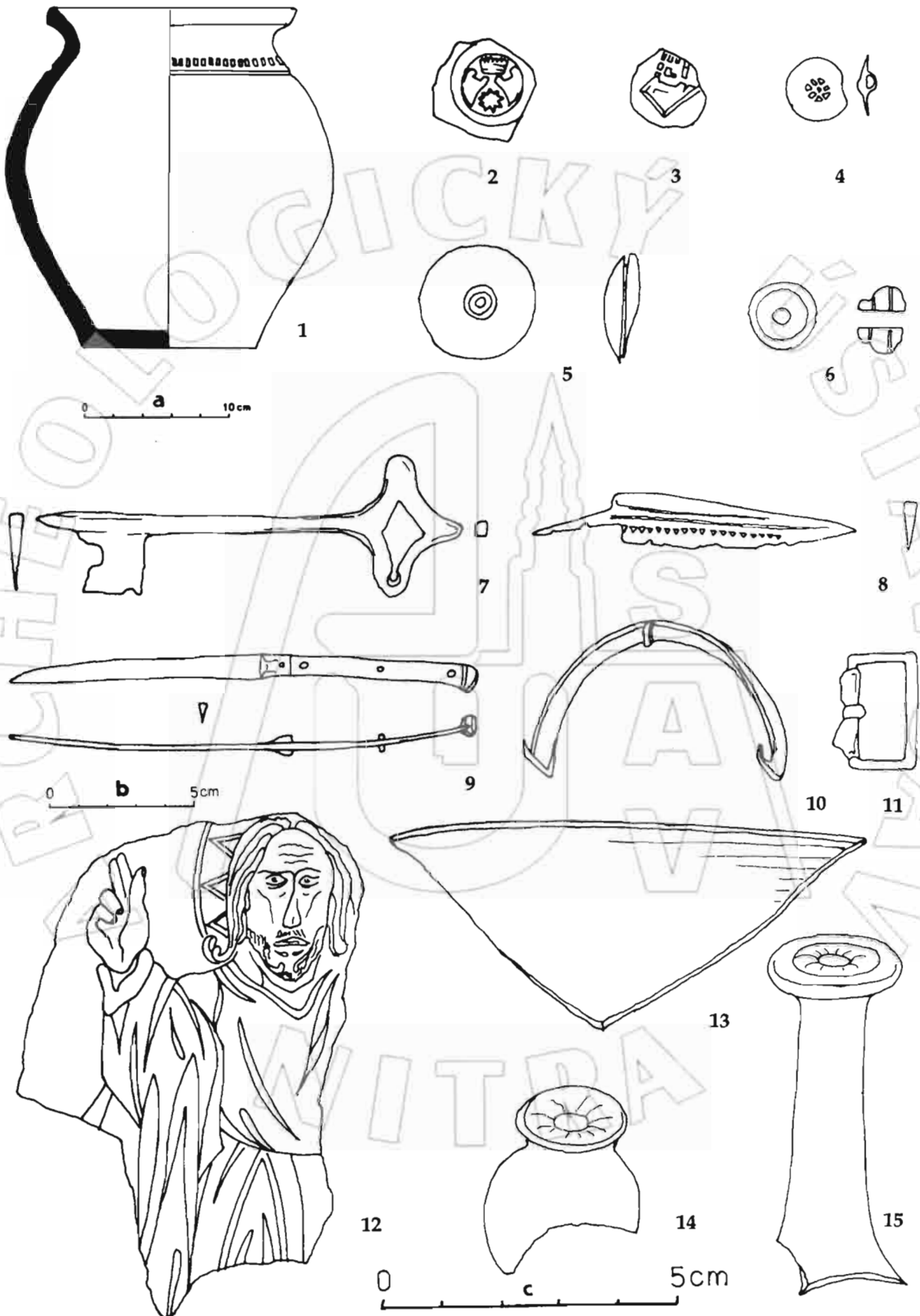
Obr. 77. Východná. 1-32 - Belansko; 33-34 - Važec. 1-29 - železo; 30 - bronz; 31-34 - sílexy; mierka a=31-34; b=1-30. (Pieta - Uličný, s. 131)

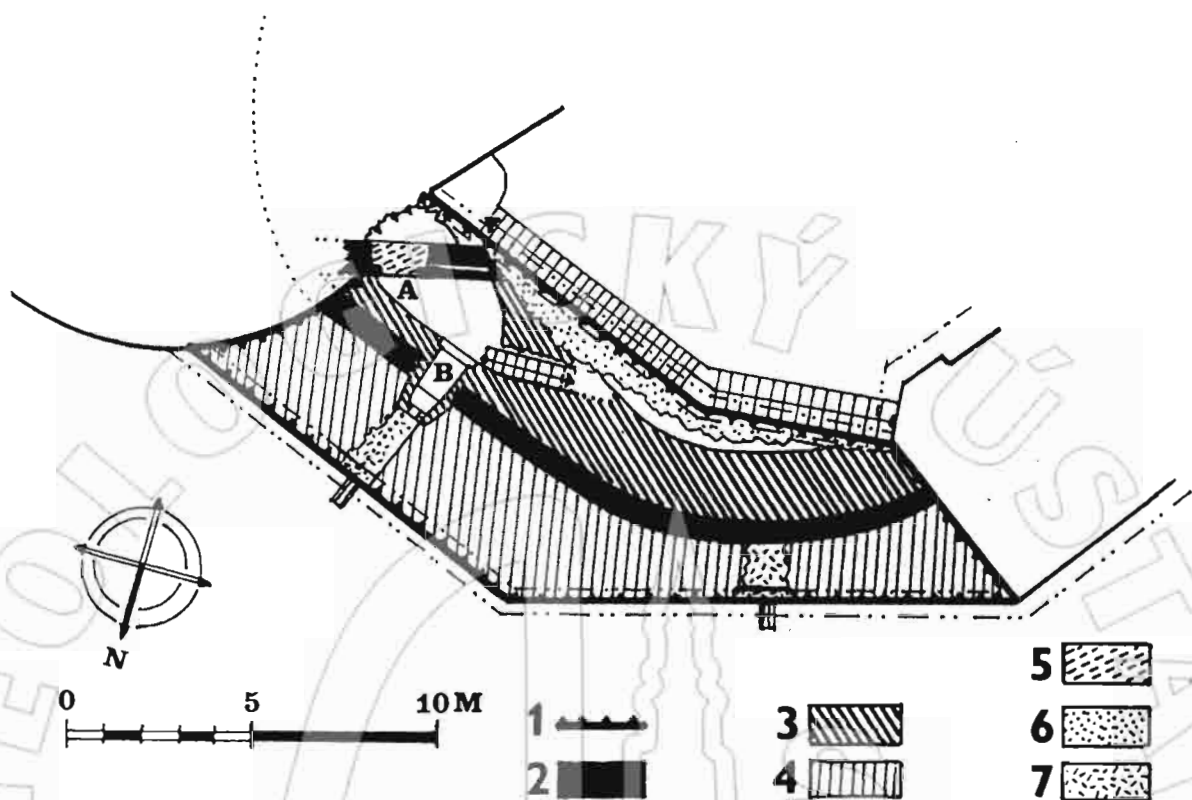
Obr. 78. Devín. Situácia v sektore 15: 1 - laténska chata a hrob v sonde 11; 2 - laténska chata v sonde 15; 3 - cesta zapustená do terénu; 4 - nárožie stredovekého domu; 5 - laténska chata v sonde VIII. (Plachá, s. 133)

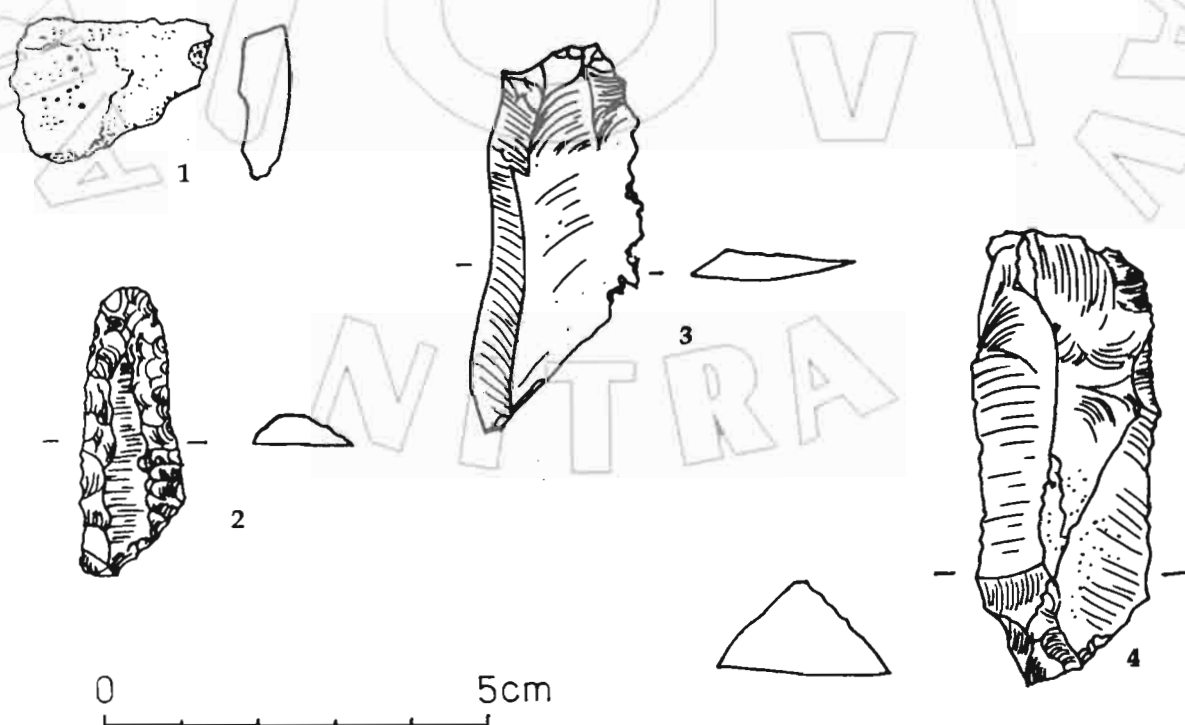
Obr. 79. Devín. 1, 2, 5 - nálezy z laténskeho objektu (sonda 11); 3, 4, 6-12, 14 - nálezy z laténskeho objektu (sonda VIII); 11 - časť bronzovej retiazky zo zdsypu odpadovej jamy. Mierka a=1-13; b=14. (Plachá, s. 133)

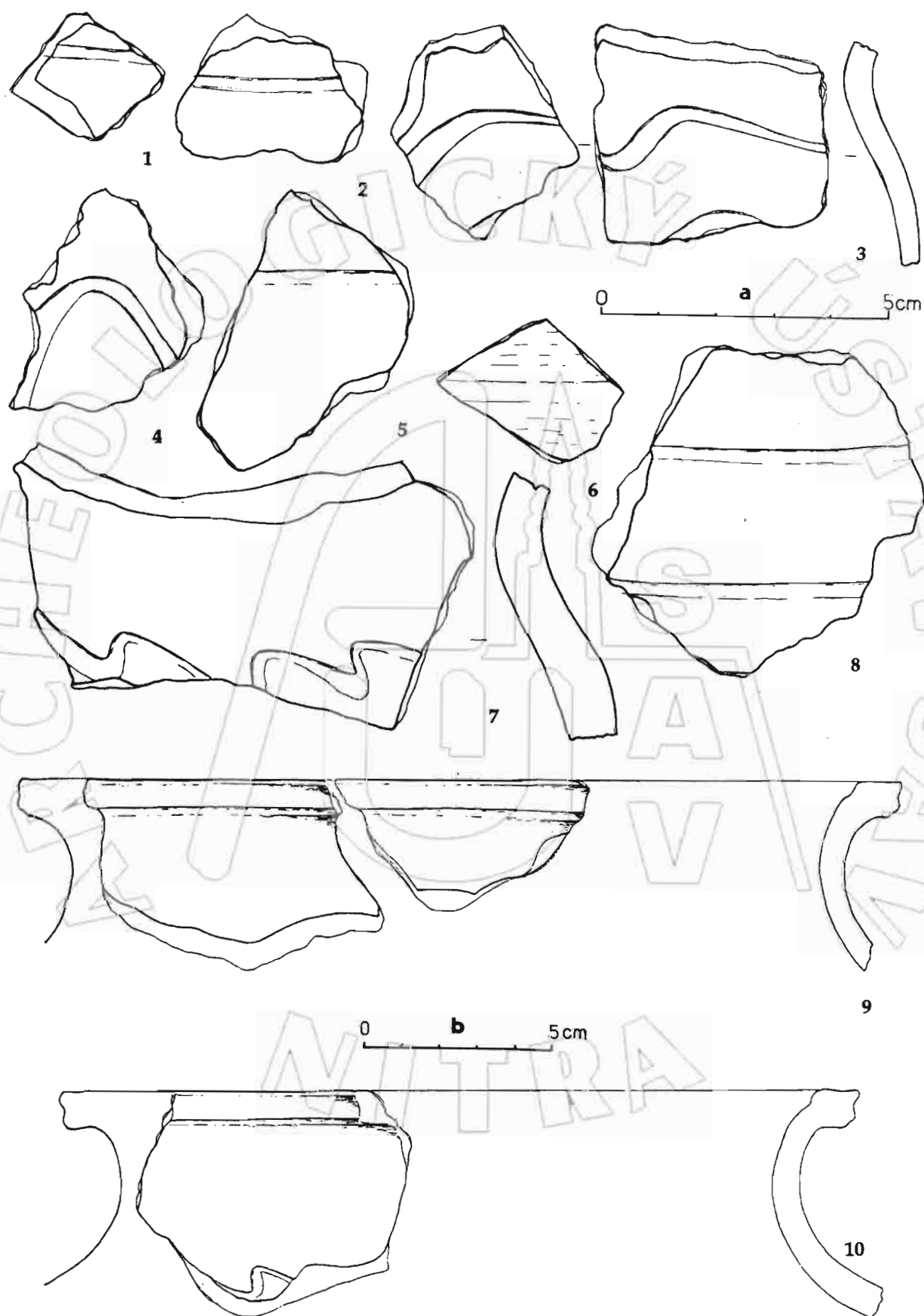
Obr. 80. Devín. 1-3 - nálezy z dna stredovekého nárožia (sonda VIII); 5 - kostný predmet zo zásypu hrobu; 4, 6-11, 13-15 - nálezy zo stredovekého smetiska; 12 - fragment kachlice s postavou Ježiša Krista. Mierka a=1; b=4-11; c=2-3, 12-15. (Plachá, s. 133)

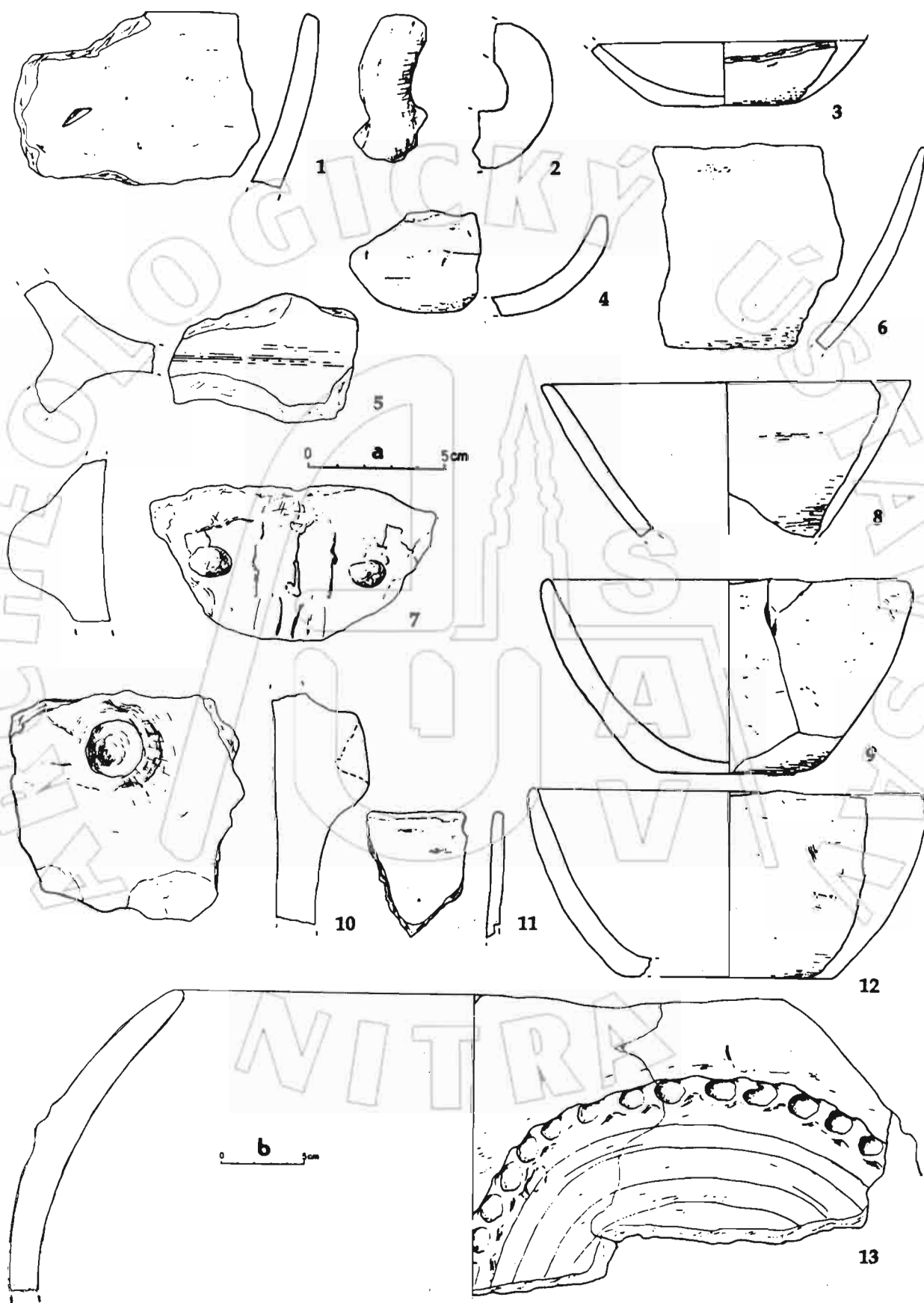
Obr. 81. Bojnica. Pôdorys skúmanej plochy Archívneho krídla so slohovou analýzou: 1 - hranice skúmanej plochy; 2 - raná gotika; 3 - raná renesancia; 4 - neskorá renesancia; 5 - baroko; 6 - romantizmus; 7 - suf. Kresba M. Bóna. (Remiašová - Malečková - Bóna, s. 136)

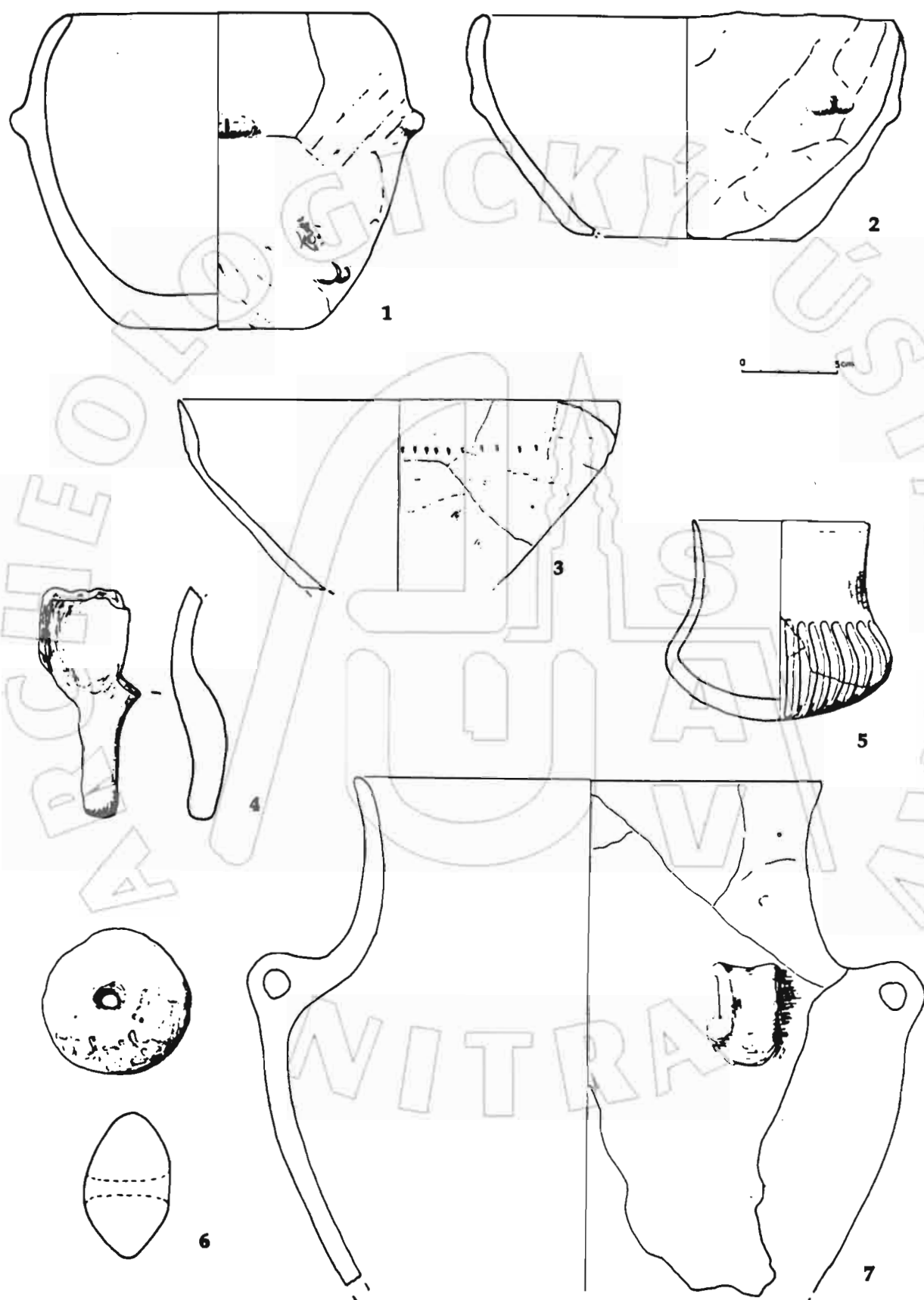
Obr. 82. Brestov pri Humennom. Výber materiálu. (Strakošová, s. 154)

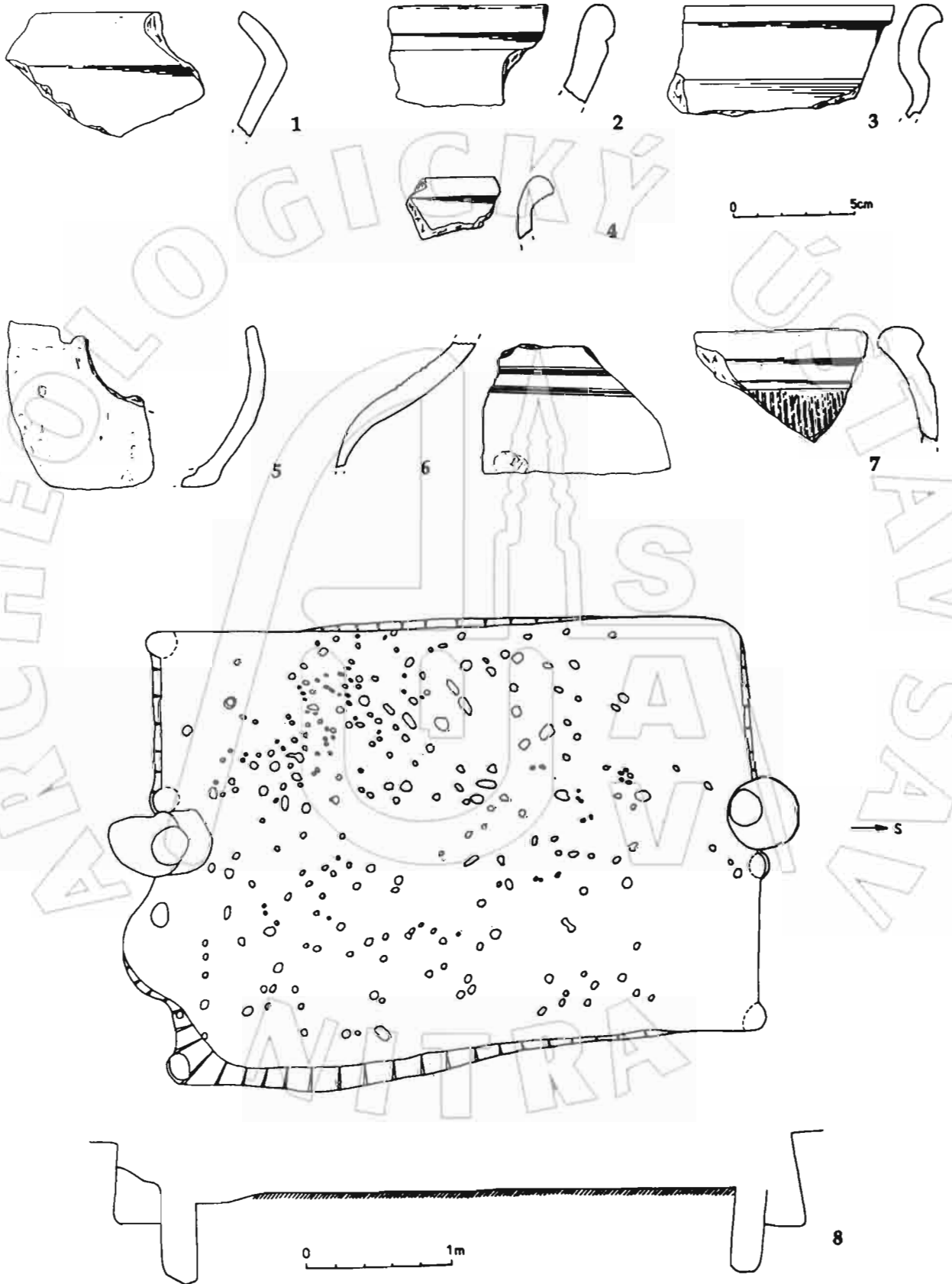
Obr. 83. Levoča - kláštor minoritov. Výber keramického materiálu. Mierka a=1-8; b=9-10. (Roth - Soják - Lukáč, s. 139)

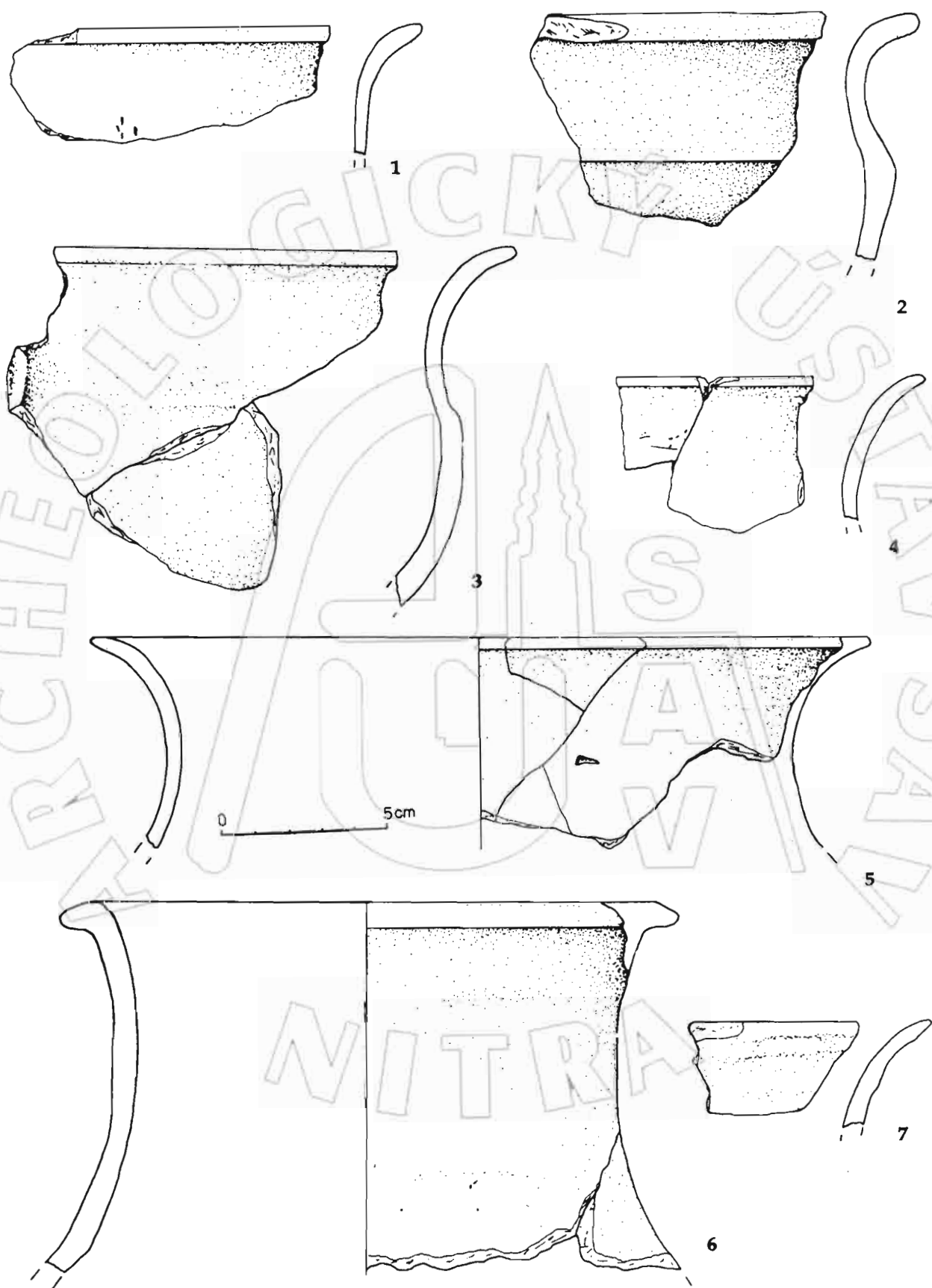
Obr. 84. Mojzesovo. Objekt 17 - výber z nálezov kultúry s lineárnou keramikou. Mierka a=1-12; b=13. (Ruttkay, s. 140)

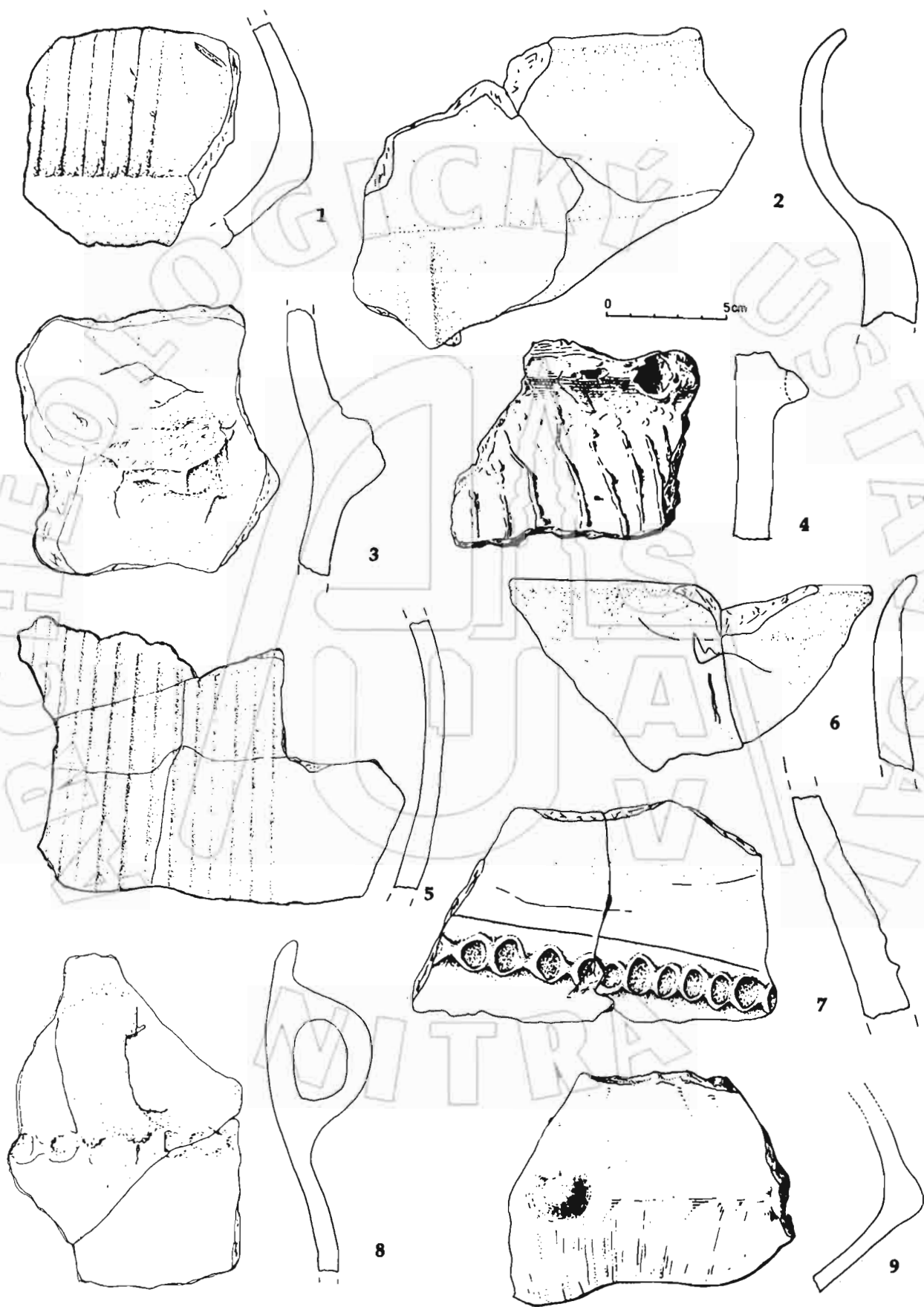
Obr. 85. Mojzesovo. Objekt 12 - výber z nálezov - badenská kultúra. (Ruttkey, s. 140)

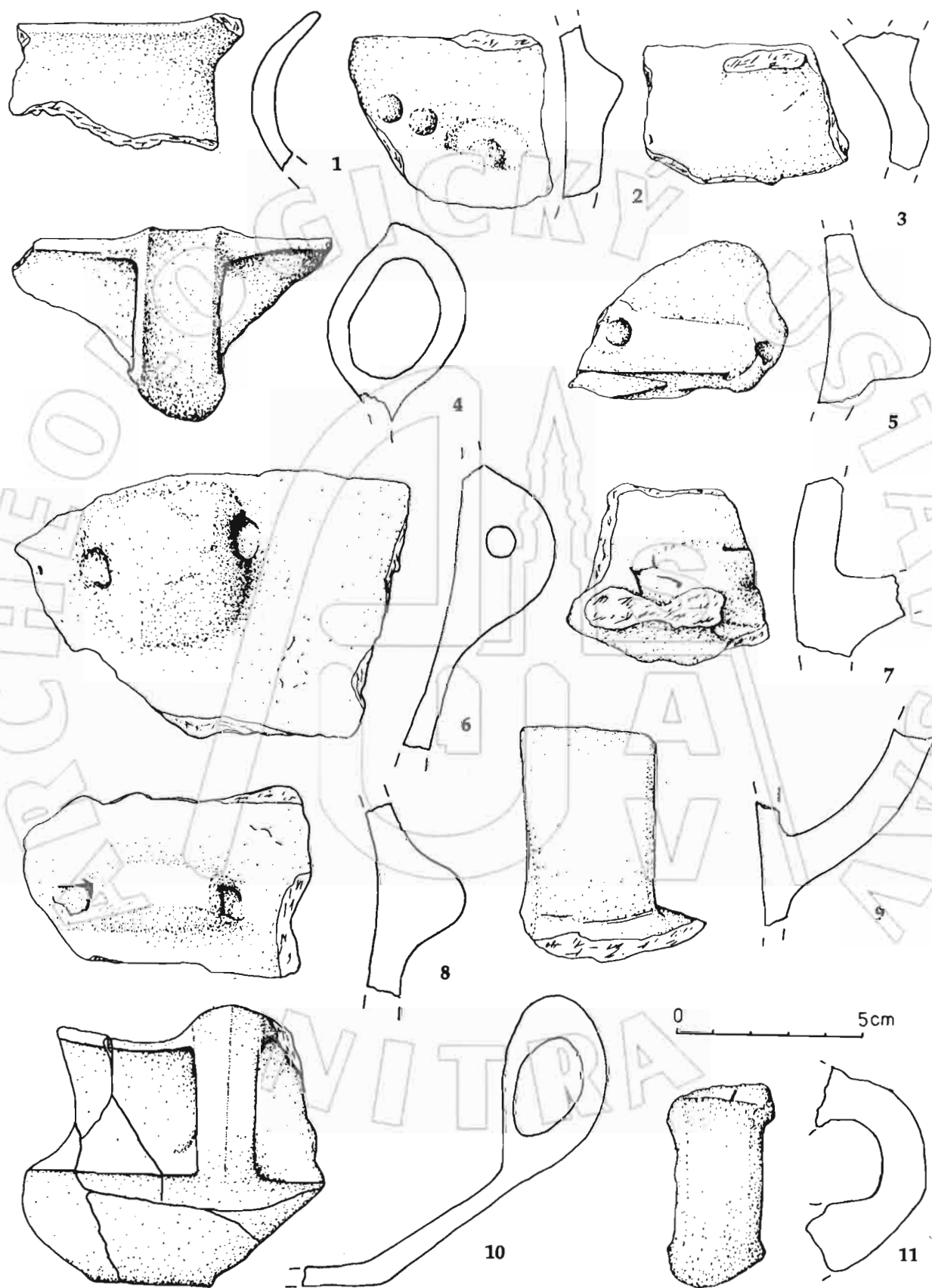
Obr. 86. Mojzesovo. Objekt 14 - pôdorys obydla z doby laténskej a výber z keramických nálezov. (Ruttkay, s. 140)

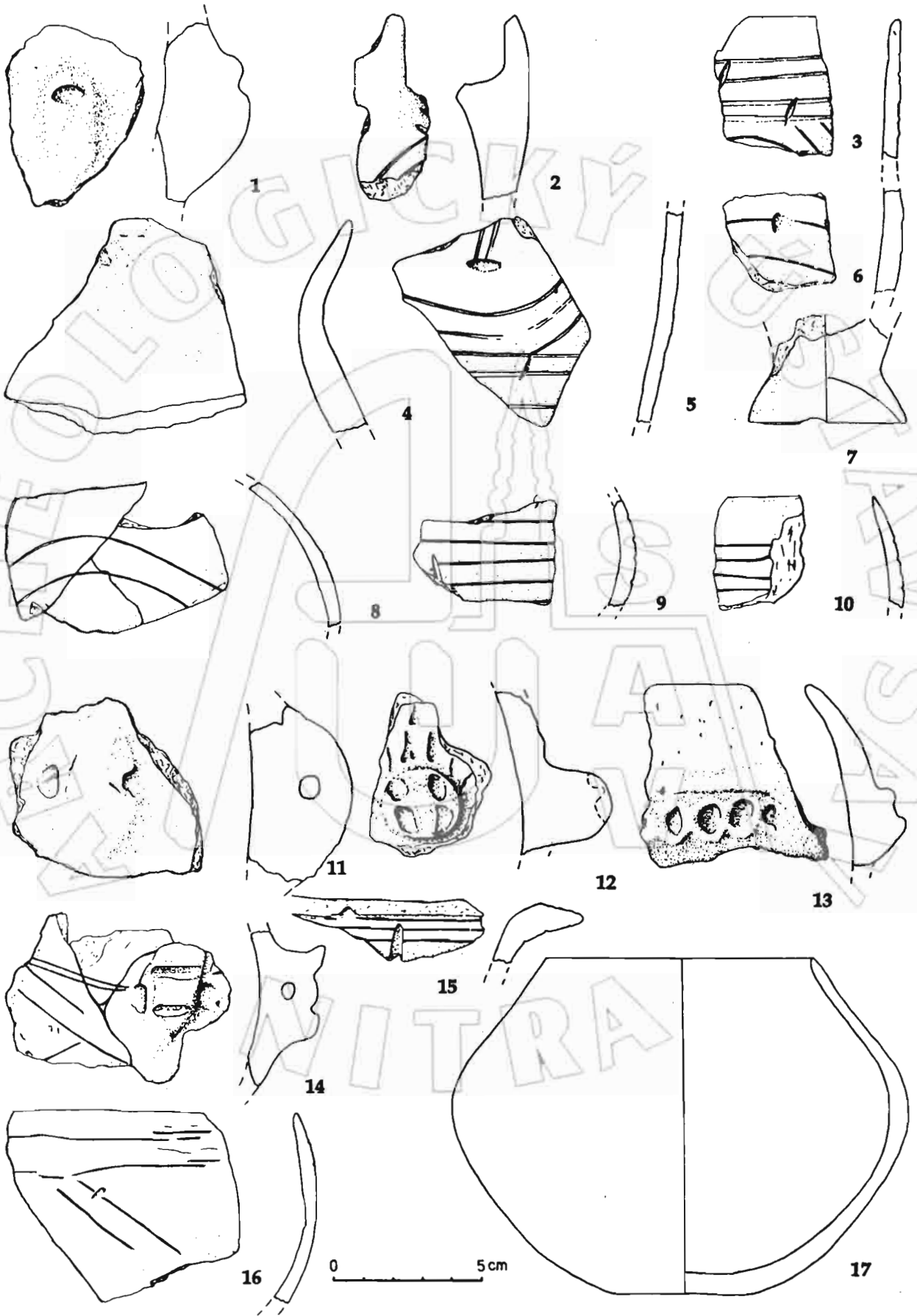
Obr. 87. Velký Cetín (poloha Dlhé). Výber nálezov z objektu 2. (Ruttkay - Ruttkayová, s. 141)

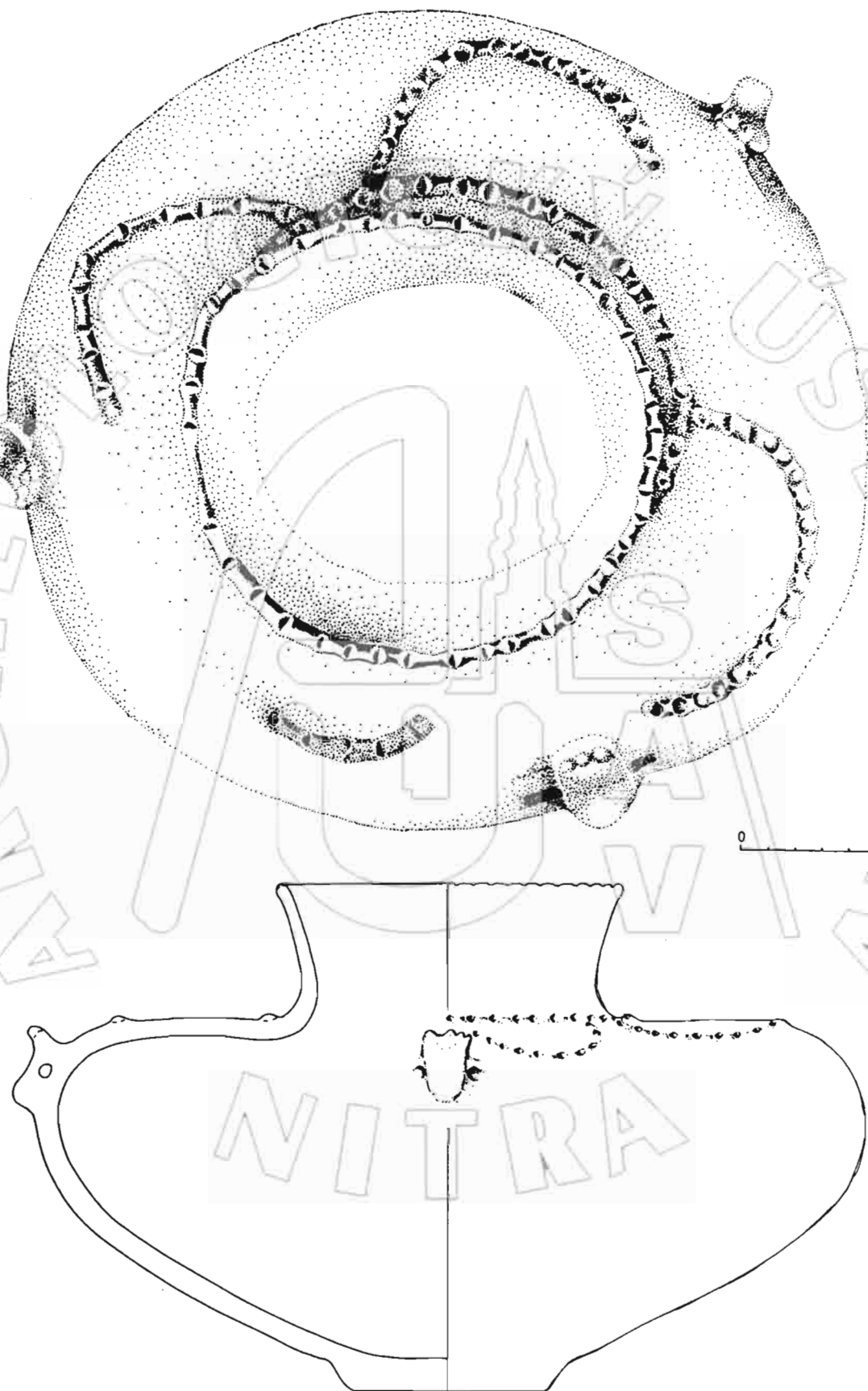
Obr. 88. Velký Cetín (poloha Dlhé). Výber nálezov z objektu 2. (Rutt kay - Rutt kayová, s. 141)

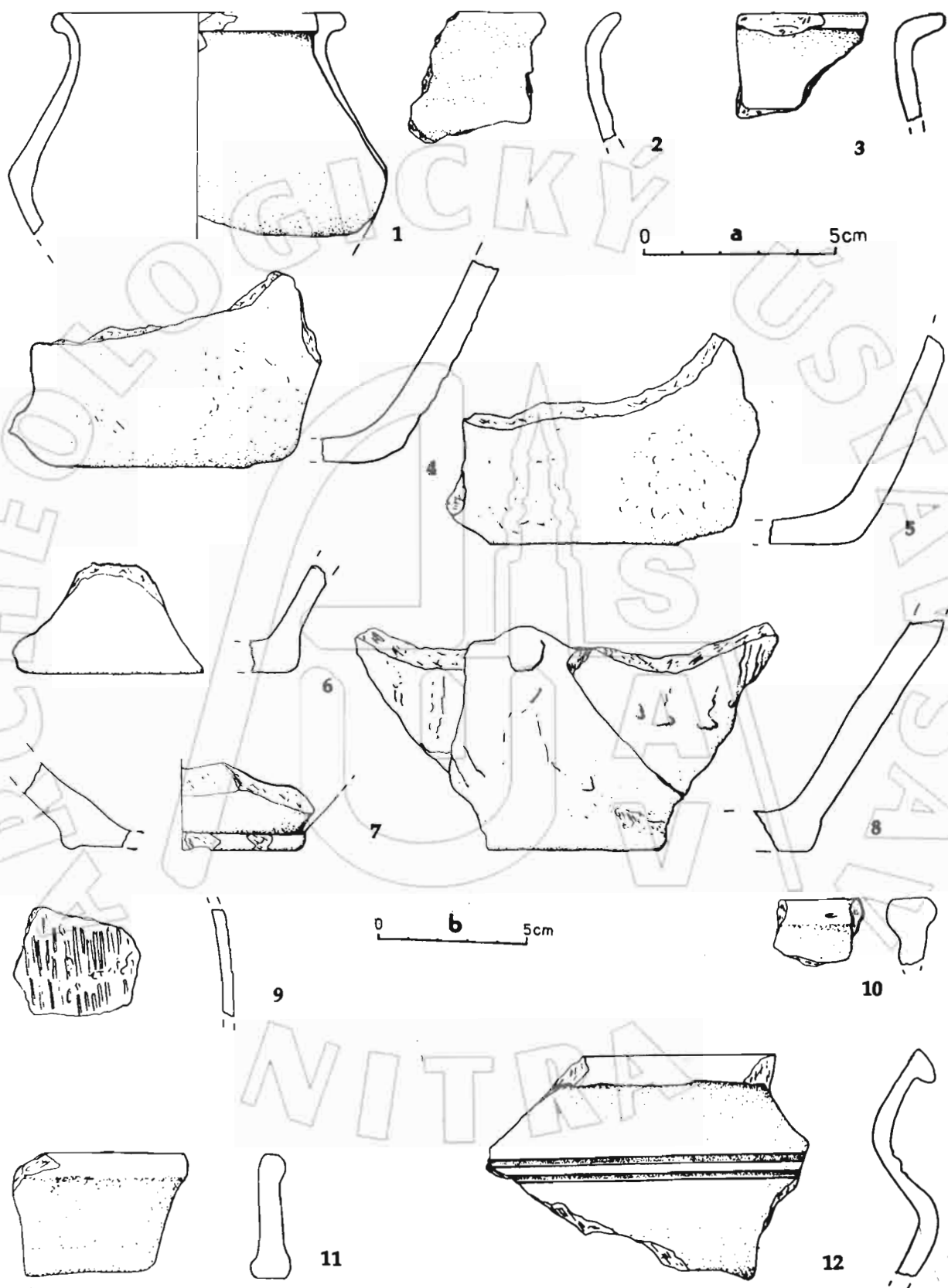
Obr. 89. Velký Cetín (Dlhé). Výber nálezov z objektu 2. (Ruttikay - Ruttikayová, s. 141)

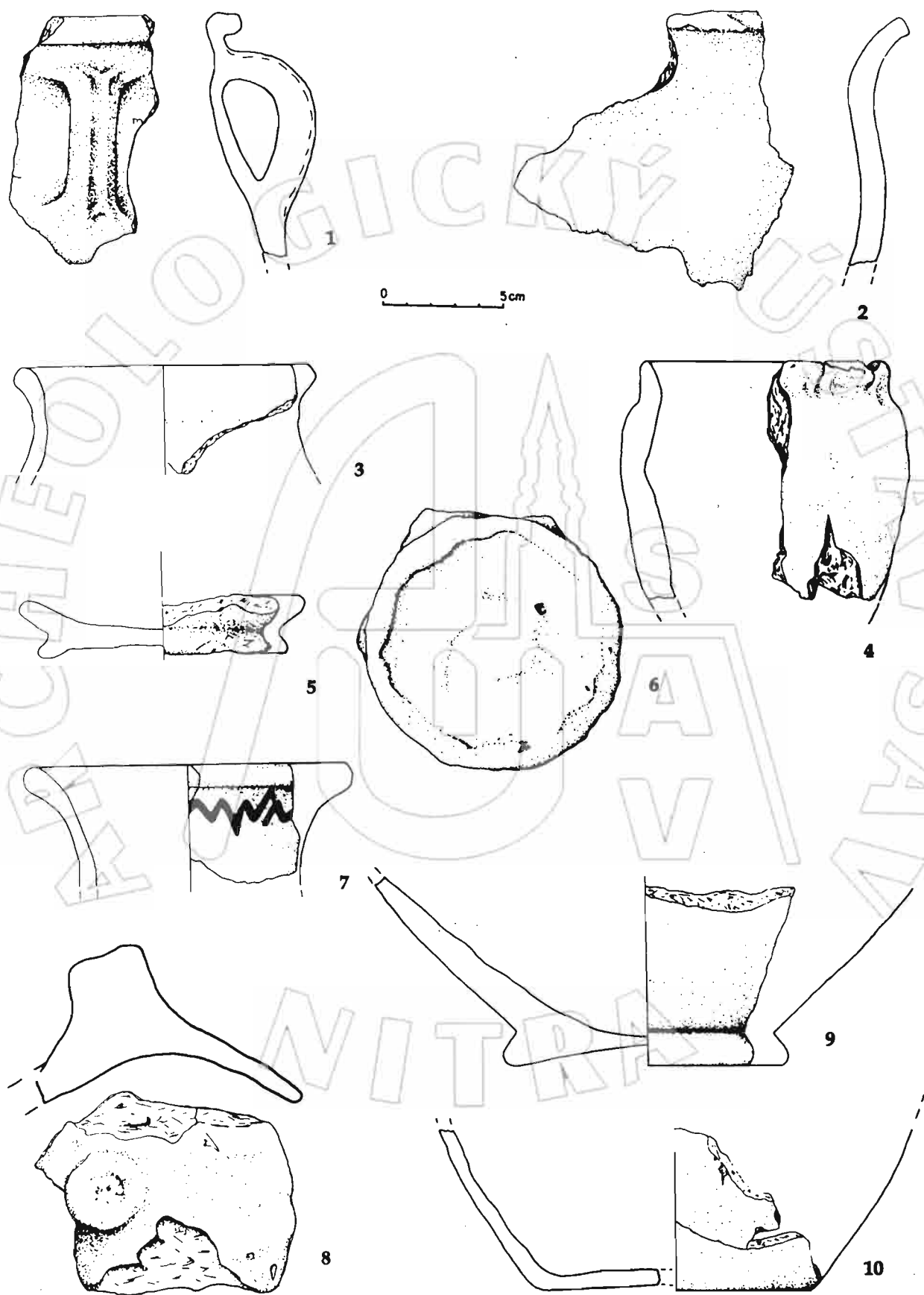
Obr. 90. Vinodol. Výber nálezov, mladšia doba kamenná. (Ruttkayová - Ruttkay, s. 143)

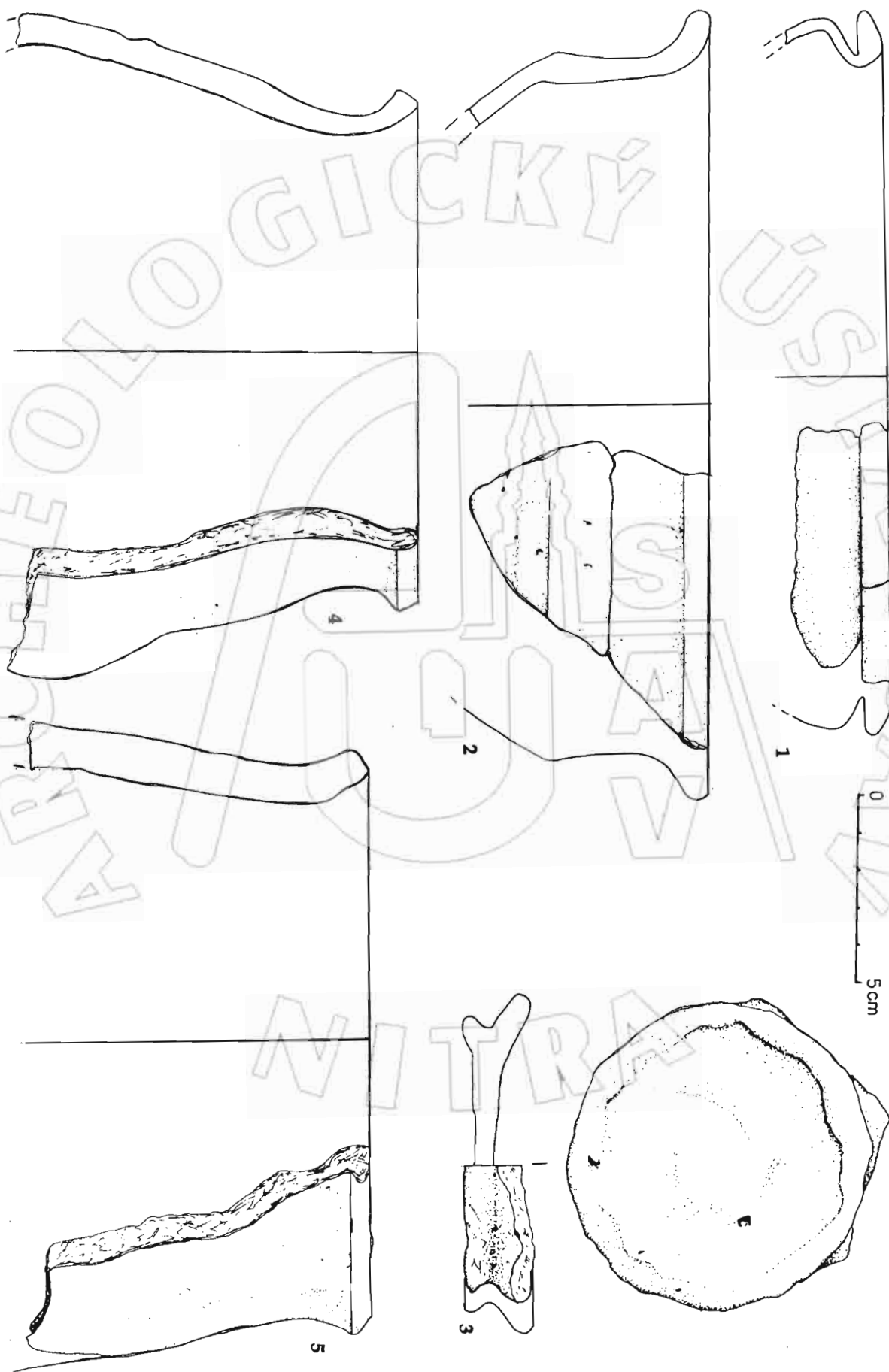
Obr. 91. Vinodol. Objekt 8 - nádoba III. stupňa železovskej skupiny. (RuttKayová - RuttKay, s. 143)

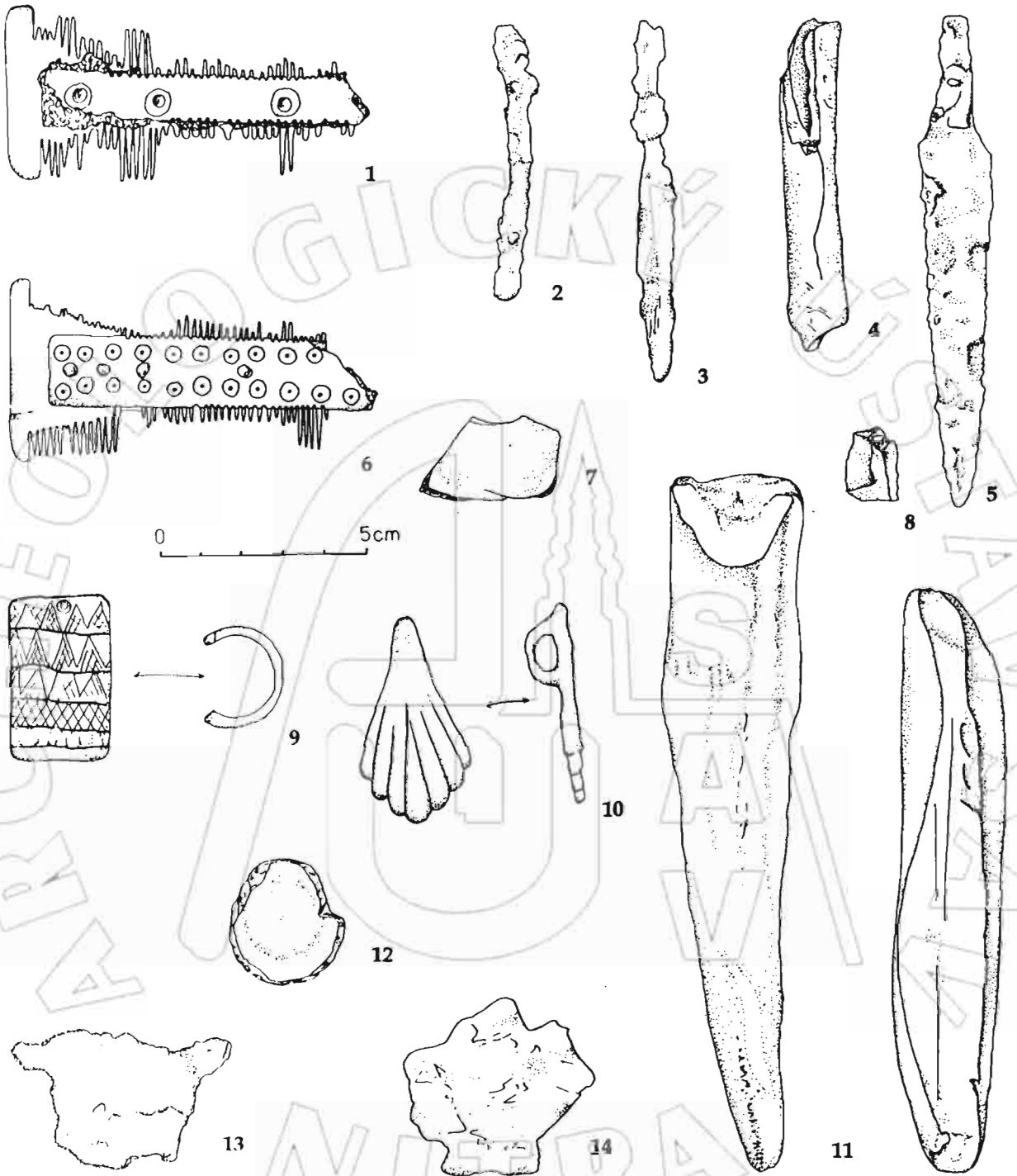
Obr. 92. Vinodol. Výber z nálezov z doby bronzovej a doby halštatskej; nádoba z hrobu 1, 9. stor.
(Ruttkayová - Ruttkay, s. 143)

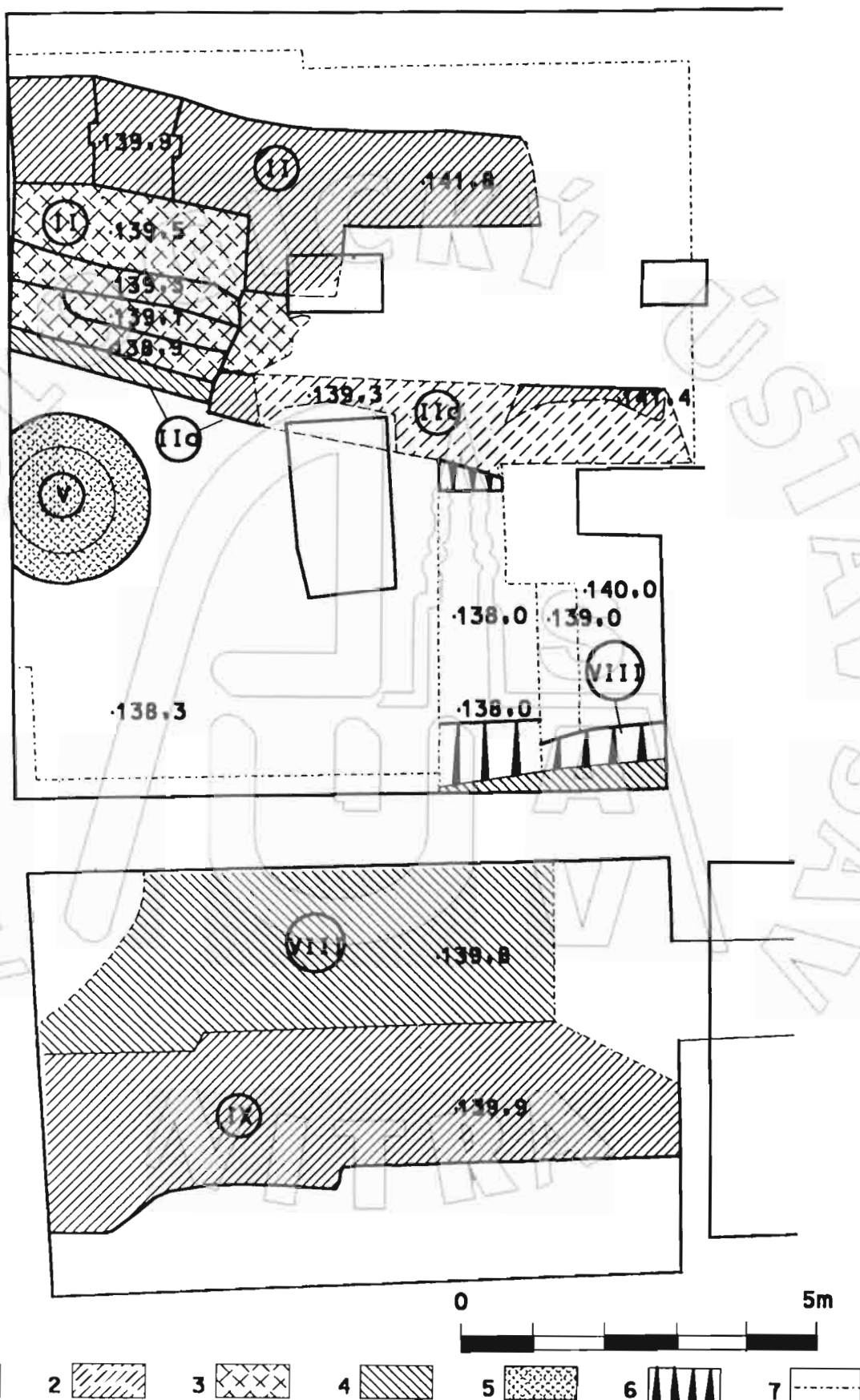
Obr. 93. Vinodol. Výber nálezov - objekt 20 C/D. (Ruttkayová - Ruttkay, s. 143)

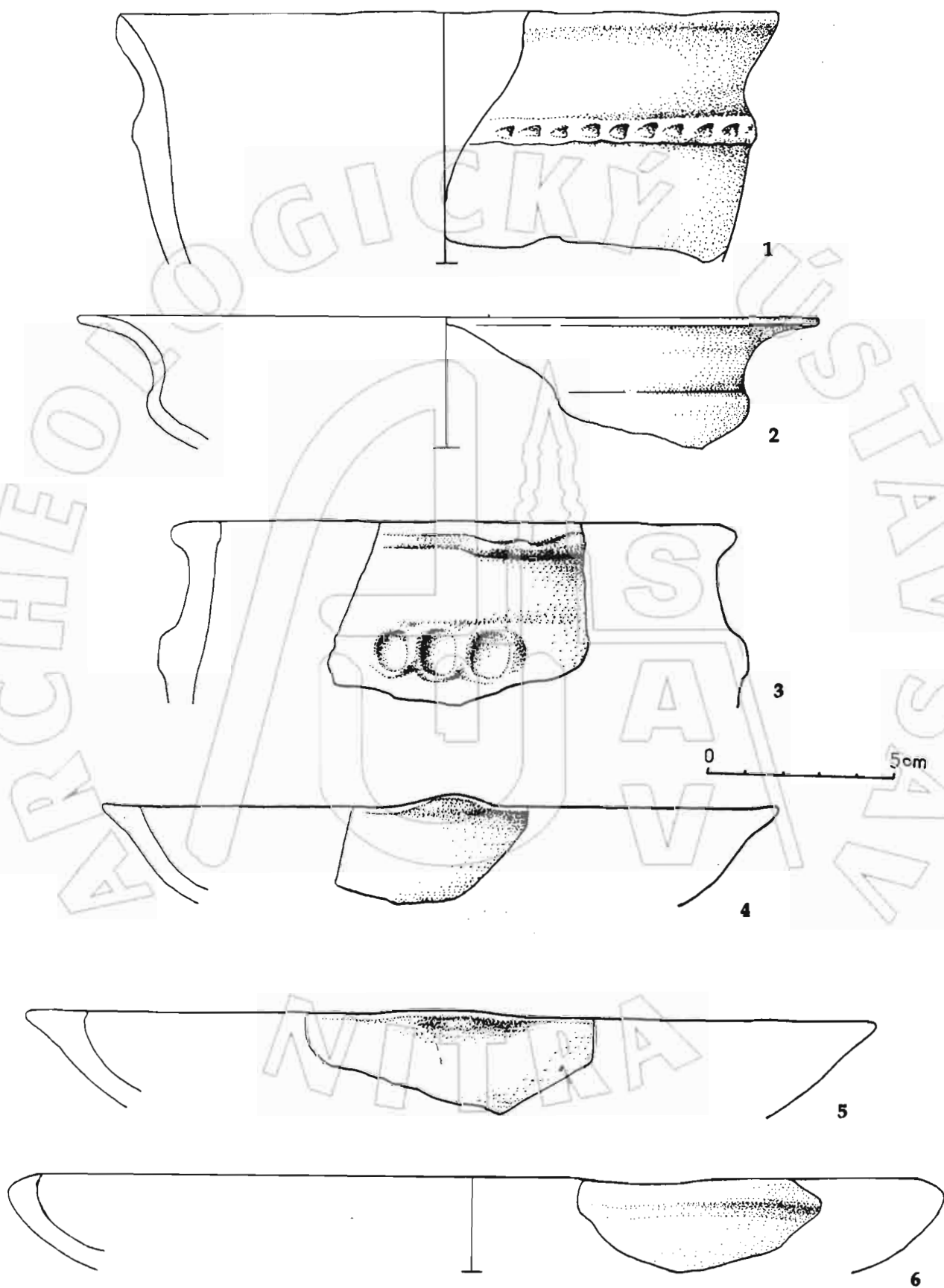
Obr. 94. Vinodol. Výber nálezov - objekt 20 C/D. (Ruttkayová - Ruttkay, s. 143)

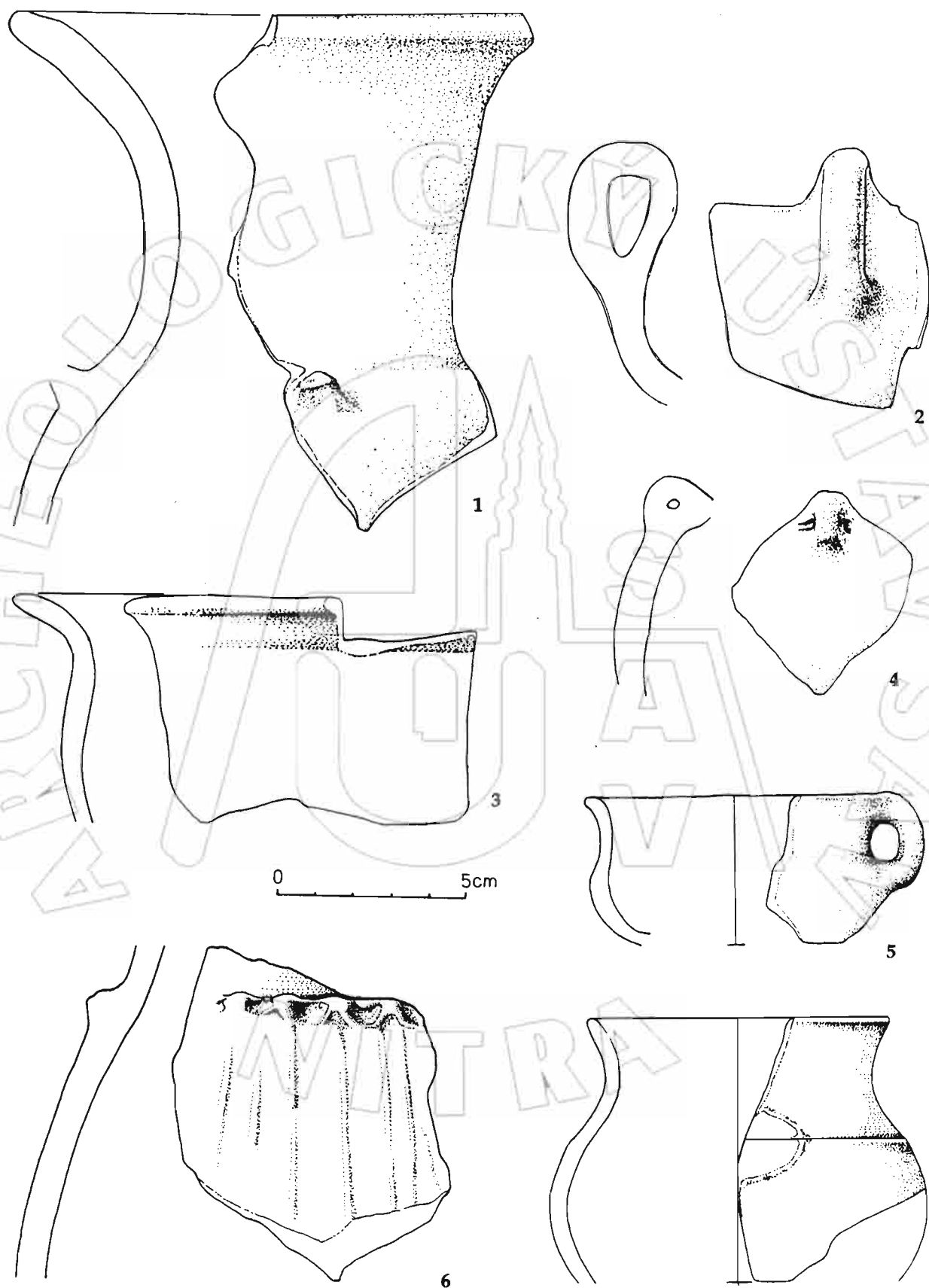
Obr. 95. Vinodol. Drobné predmety z objektu 20. (Ruttkayová - Ruttkay, s. 143)

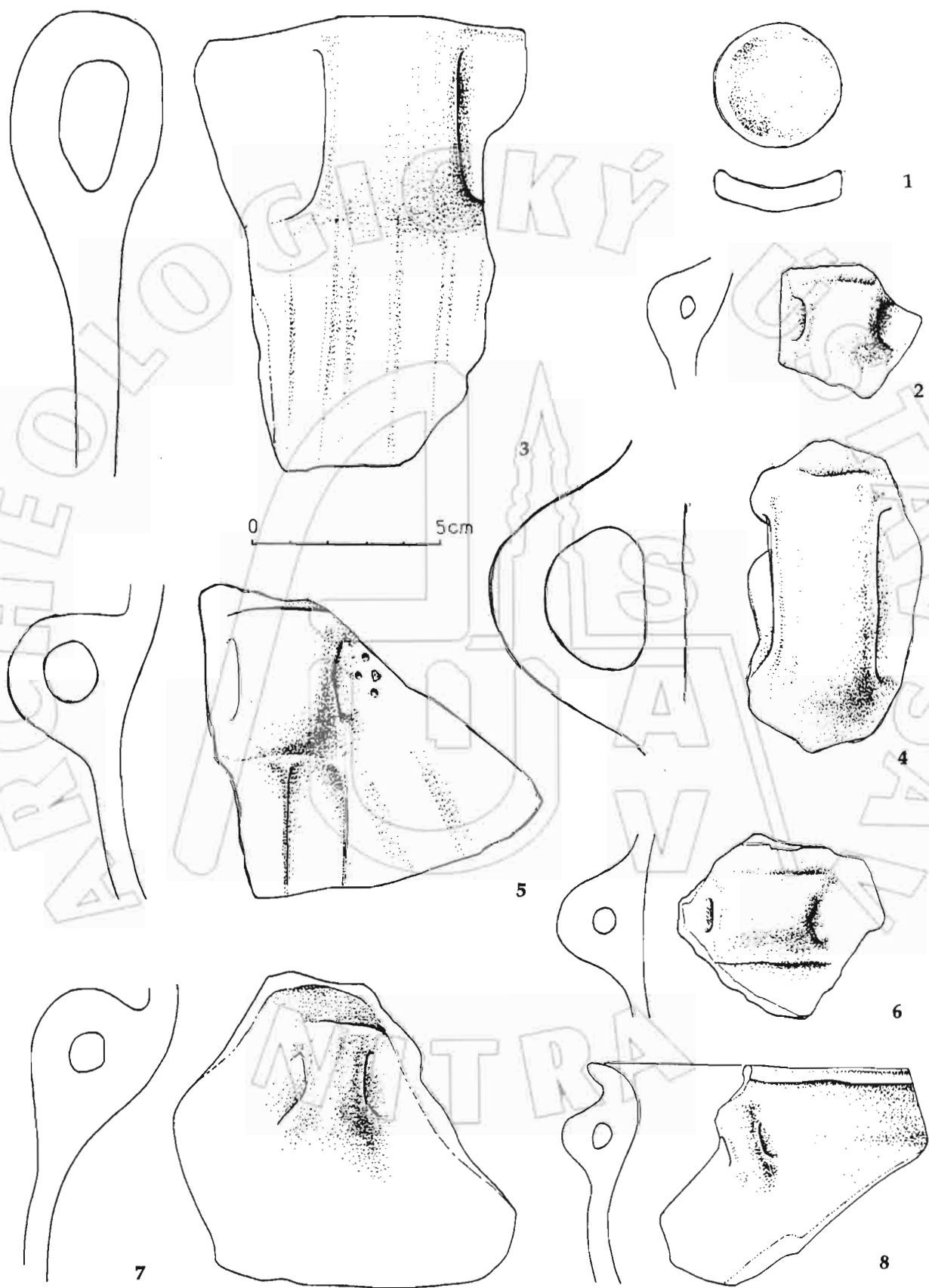
Obr. 96. Nitra (Ponitrianska galéria). Plán odkrytých architektúr: 1-4 - stredoveké murivá z 12.-1. pol. 15. stor.; 2- predpokladaný priebeh staršej fázy stredovekého muriva; 3 - murivo "schodiska"; 4 - mladšia fáza stredovekého muriva; 5 - studňa (2. pol. 15. stor. - 1. pol. 16. stor.); 6 - kónické líce muriva; 7 - hranice sond. (Samuel, s. 145)

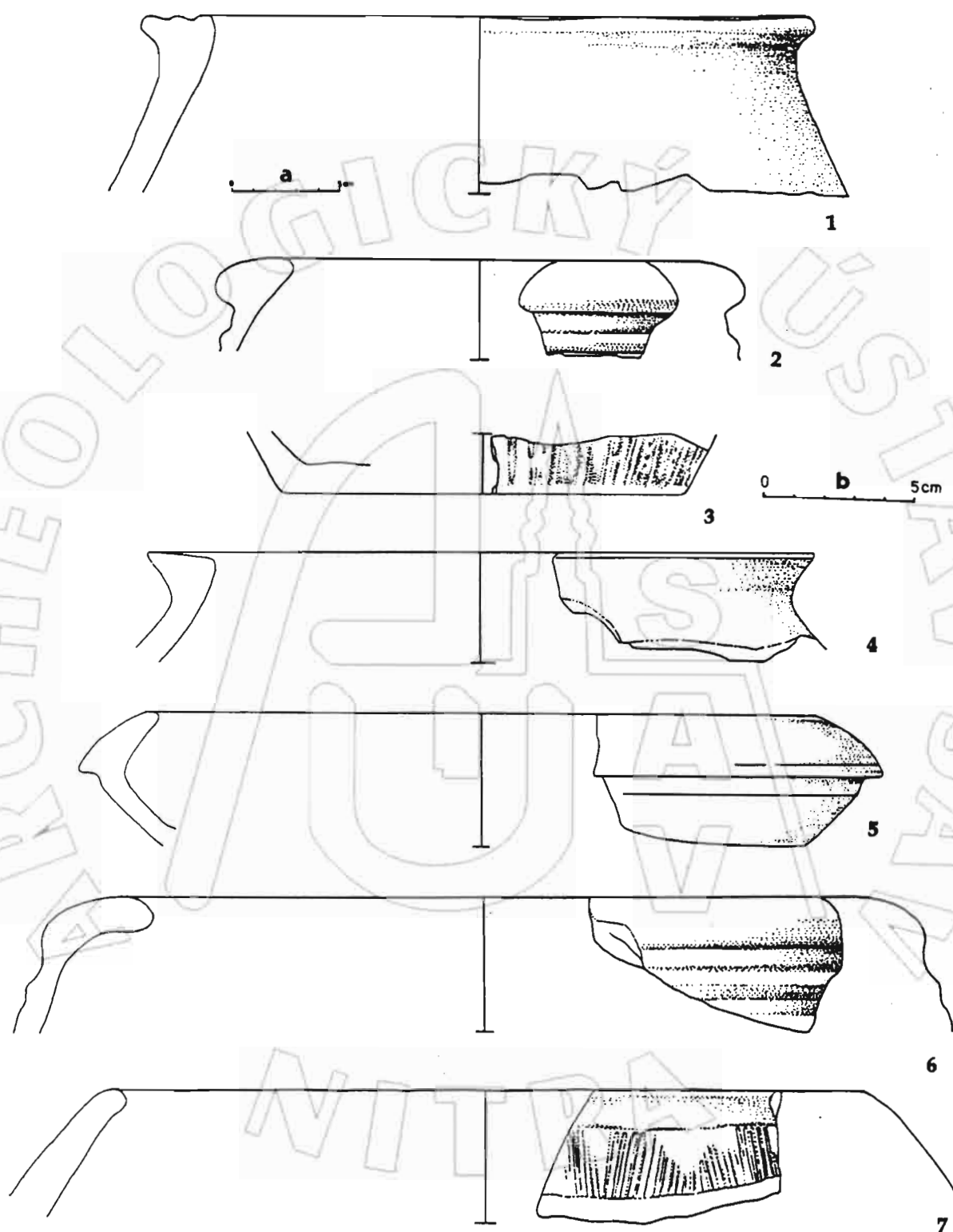
Obr. 97. Nitra (Ponitrianska galéria). Výber nálezov keramiky z doby bronzovej. (Samuel, s. 145)

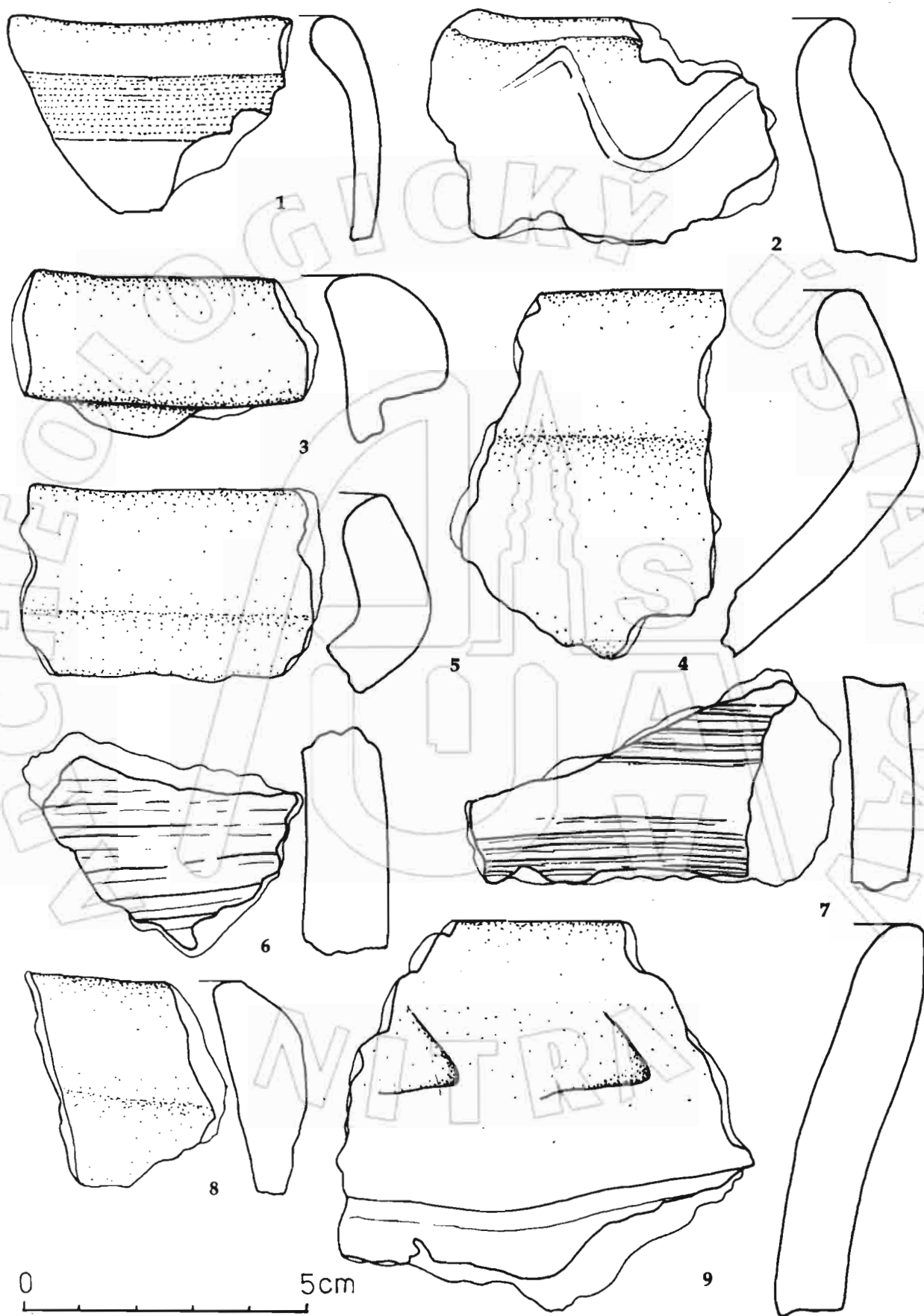
Obr. 98. Nitra (Ponitrianska galéria). Výber nálezov keramiky z doby bronzovej. (Samuel, s. 145)

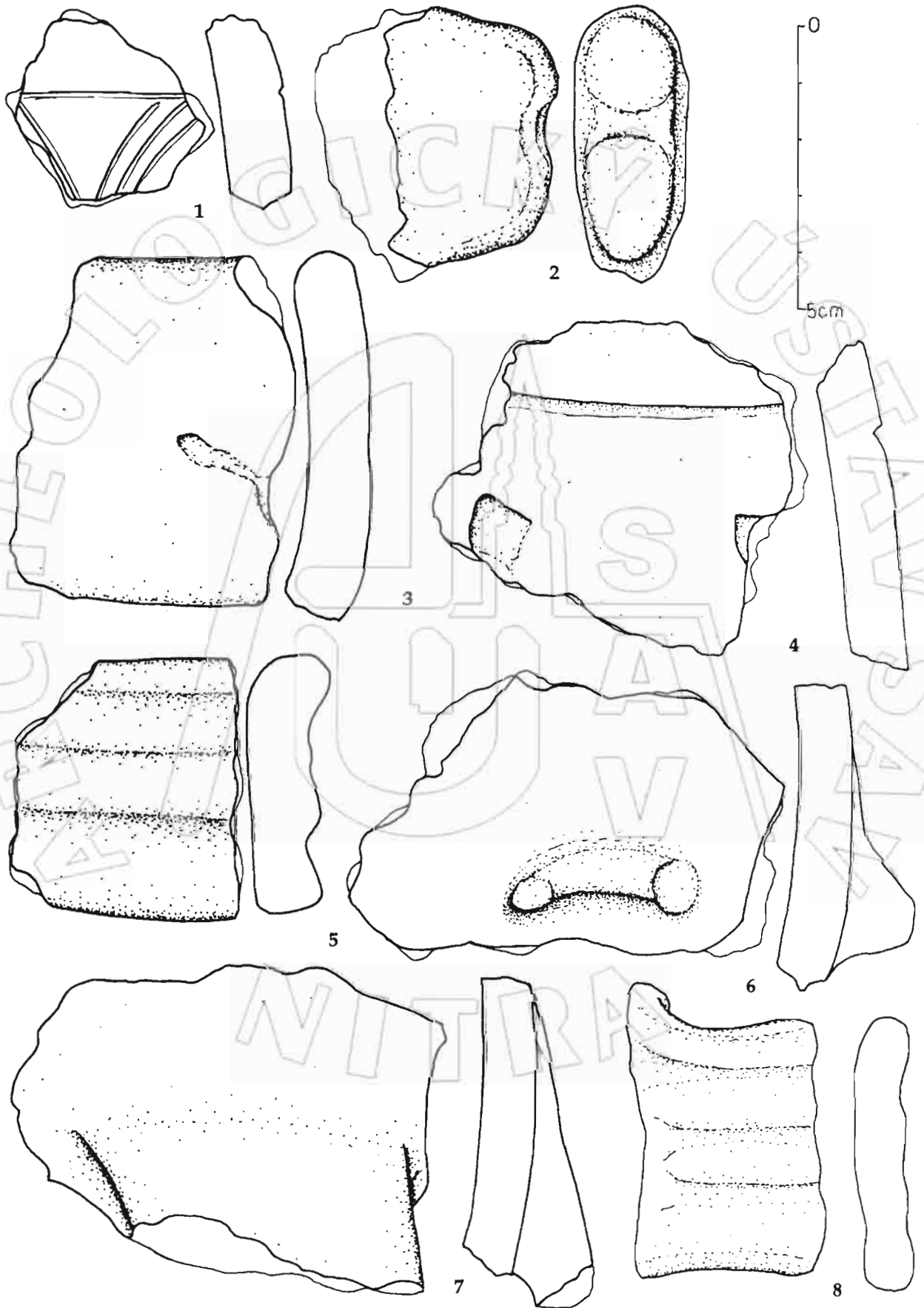
Obr. 99. Nitra (Ponitrianska galéria). Výber nálezov keramiky z doby bronzovej. (Samuel, s. 145)

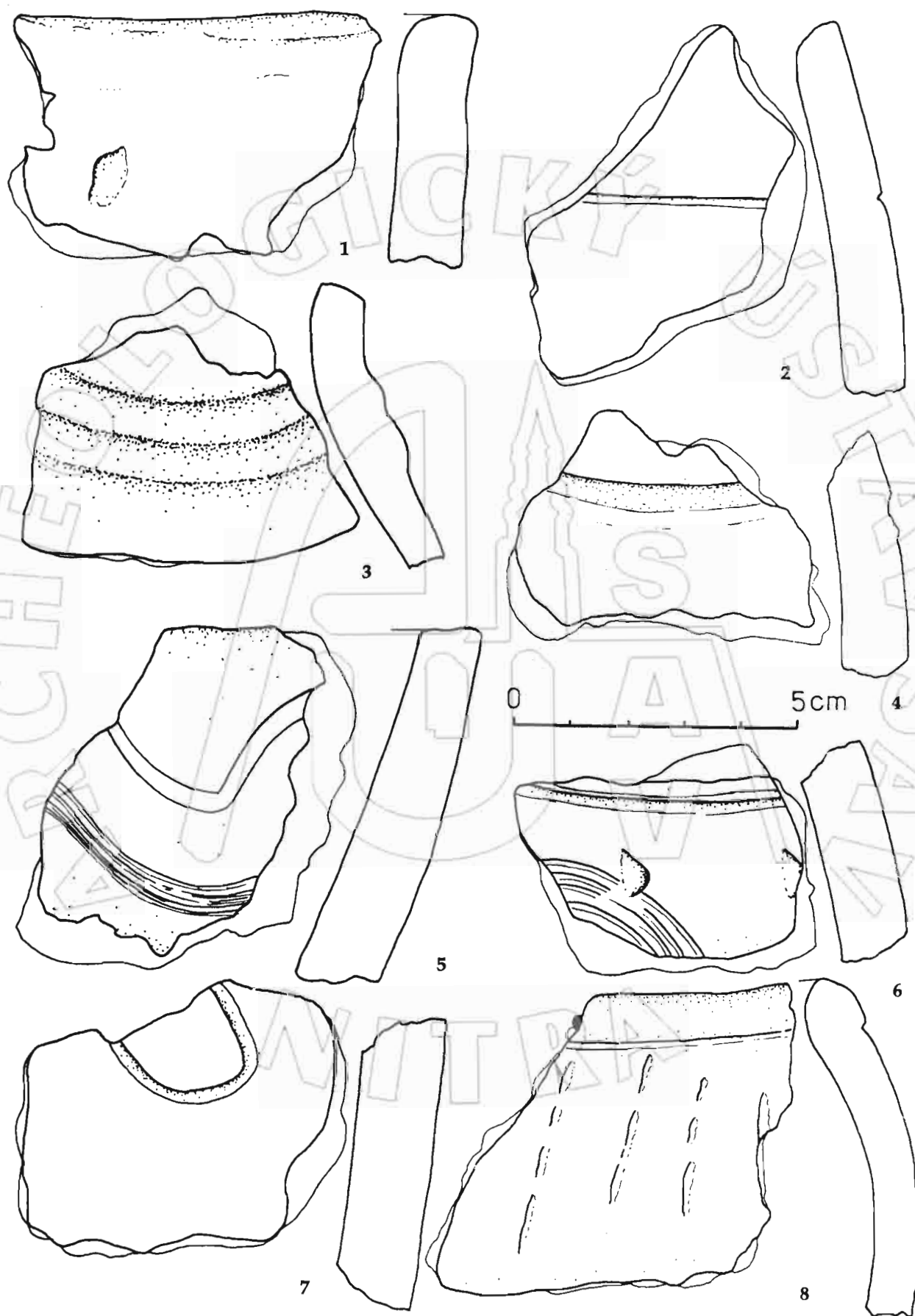
Obr. 100. Nitra (Ponitrianska galéria). Výber nálezov keramiky z doby laténskej. (Samuel, s. 145)

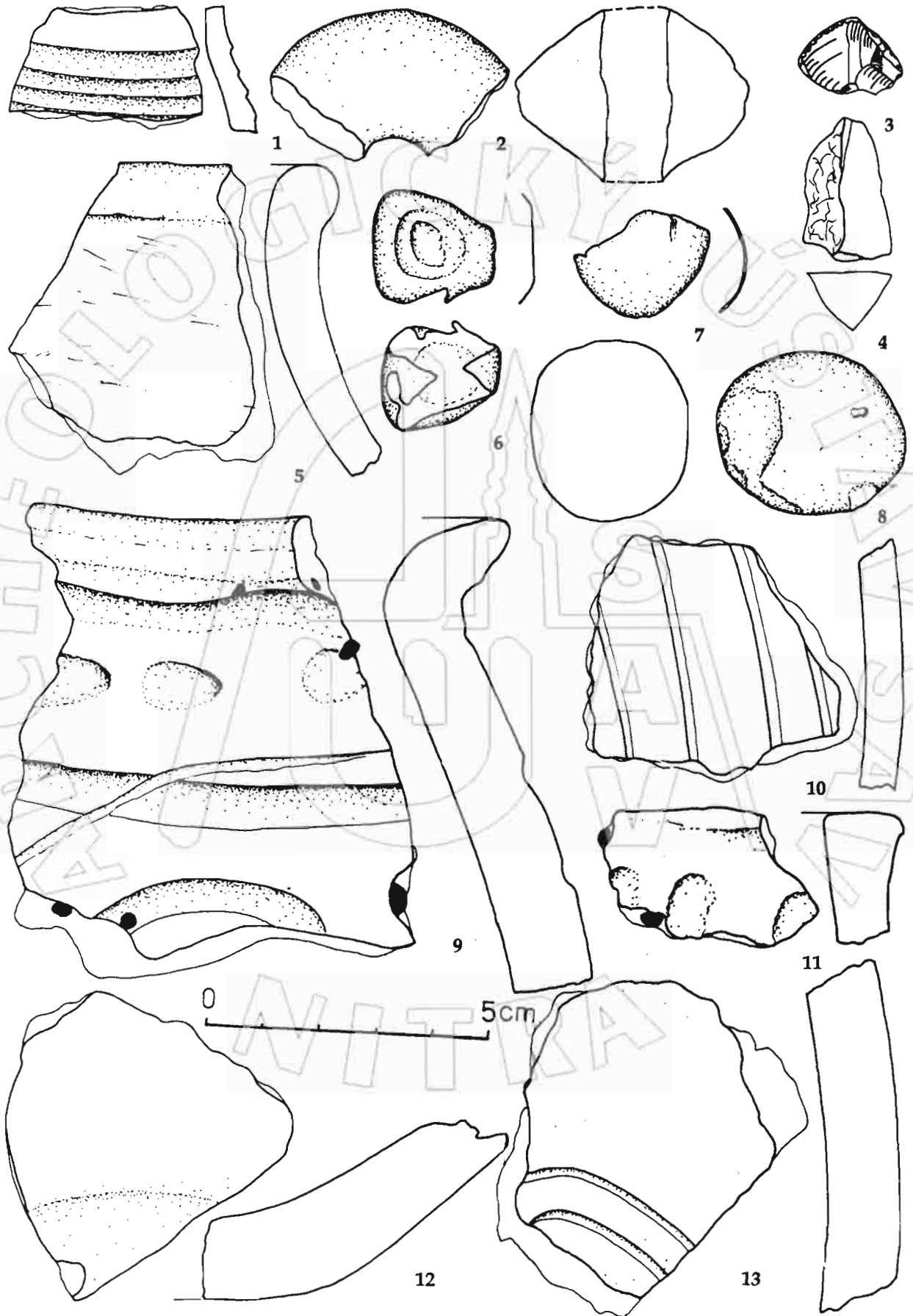
Obr. 101. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Výber keramických nálezov z doby laténskej a púchovskej kultúry. (Soják, s. 148)

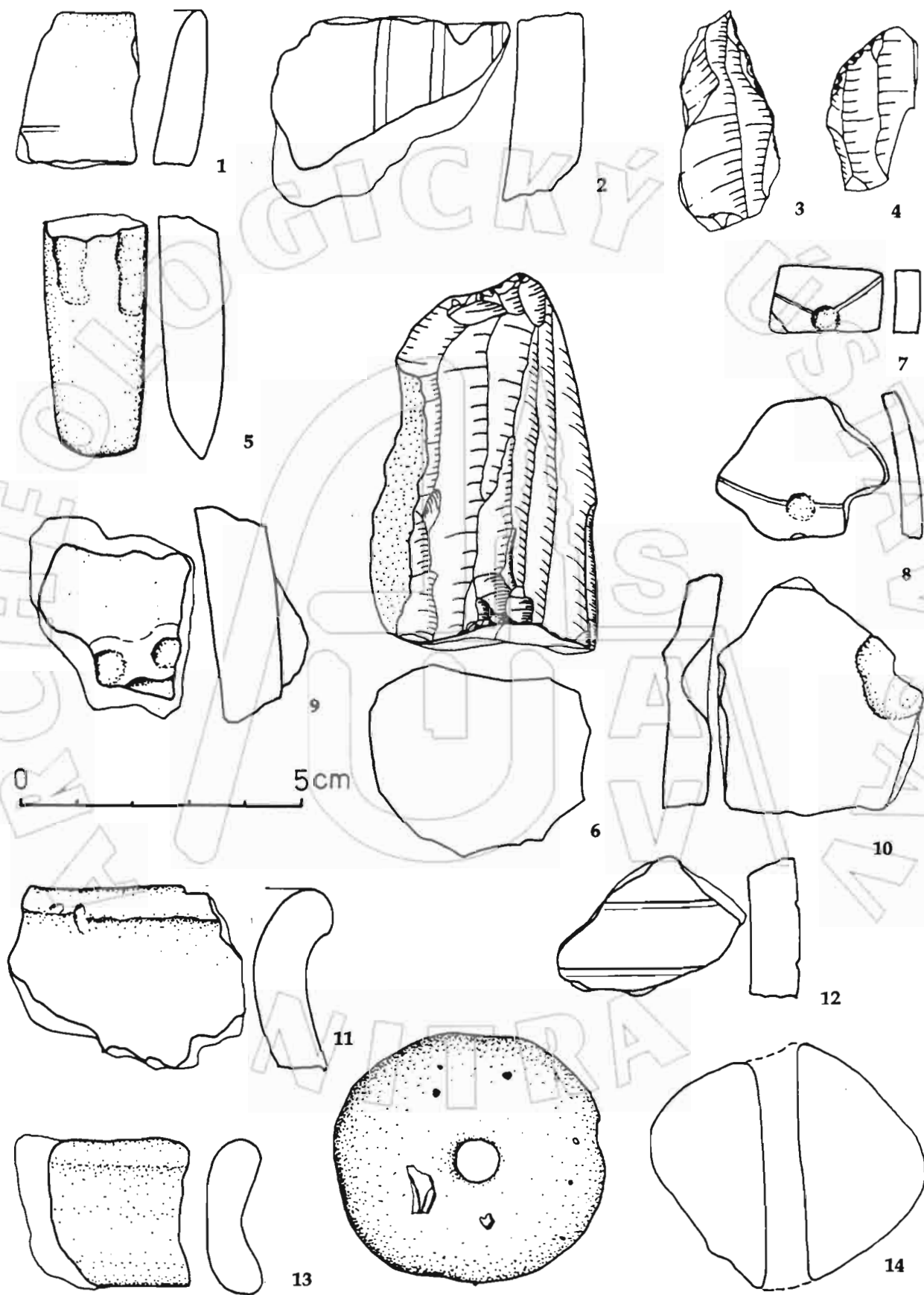
Obr. 102. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Výber črepov púchovskej kultúry. (Soják, s. 148)

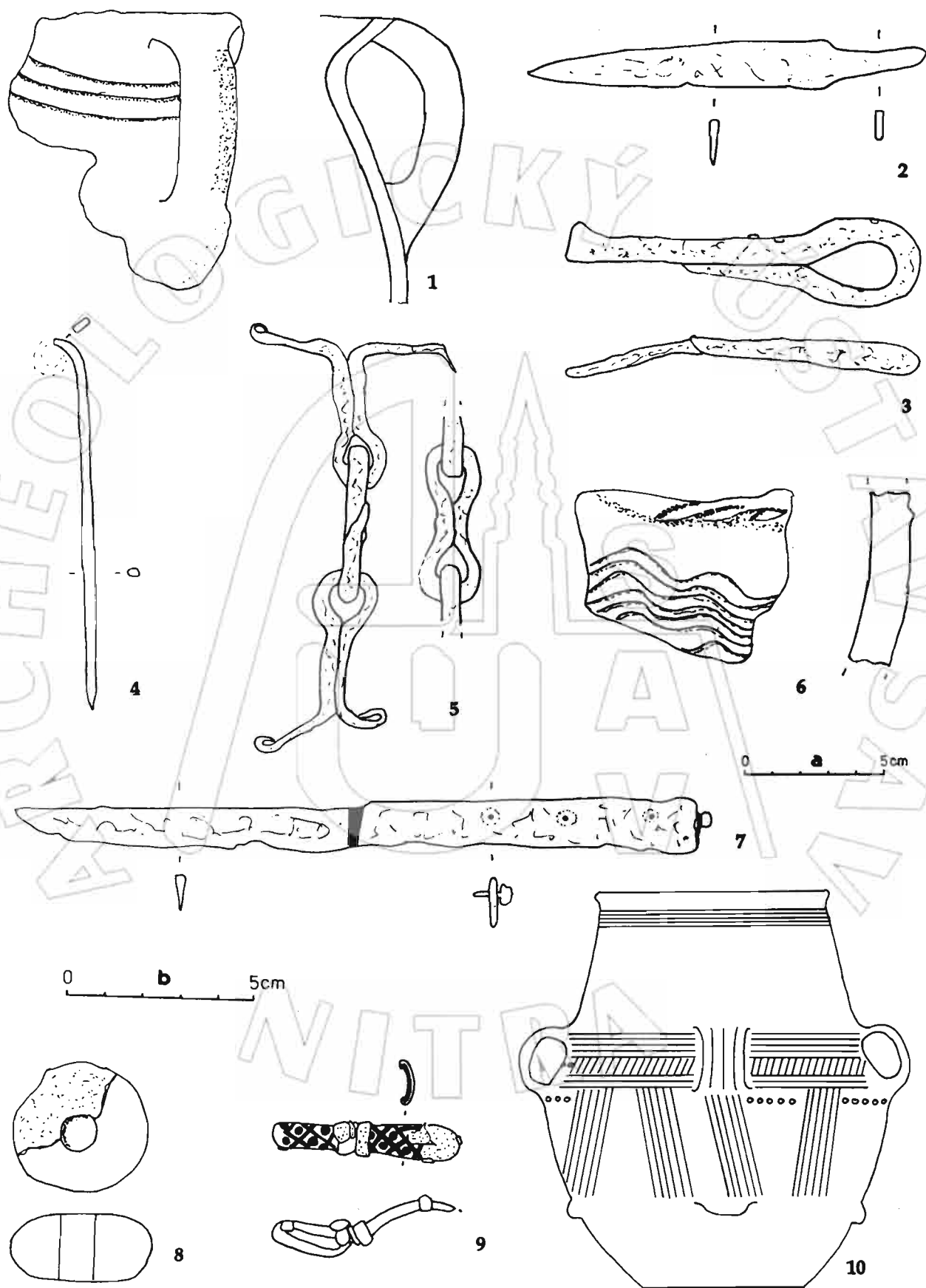
Obr. 103. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Výber črepov púchovskej kultúry. (Soják, s. 148)

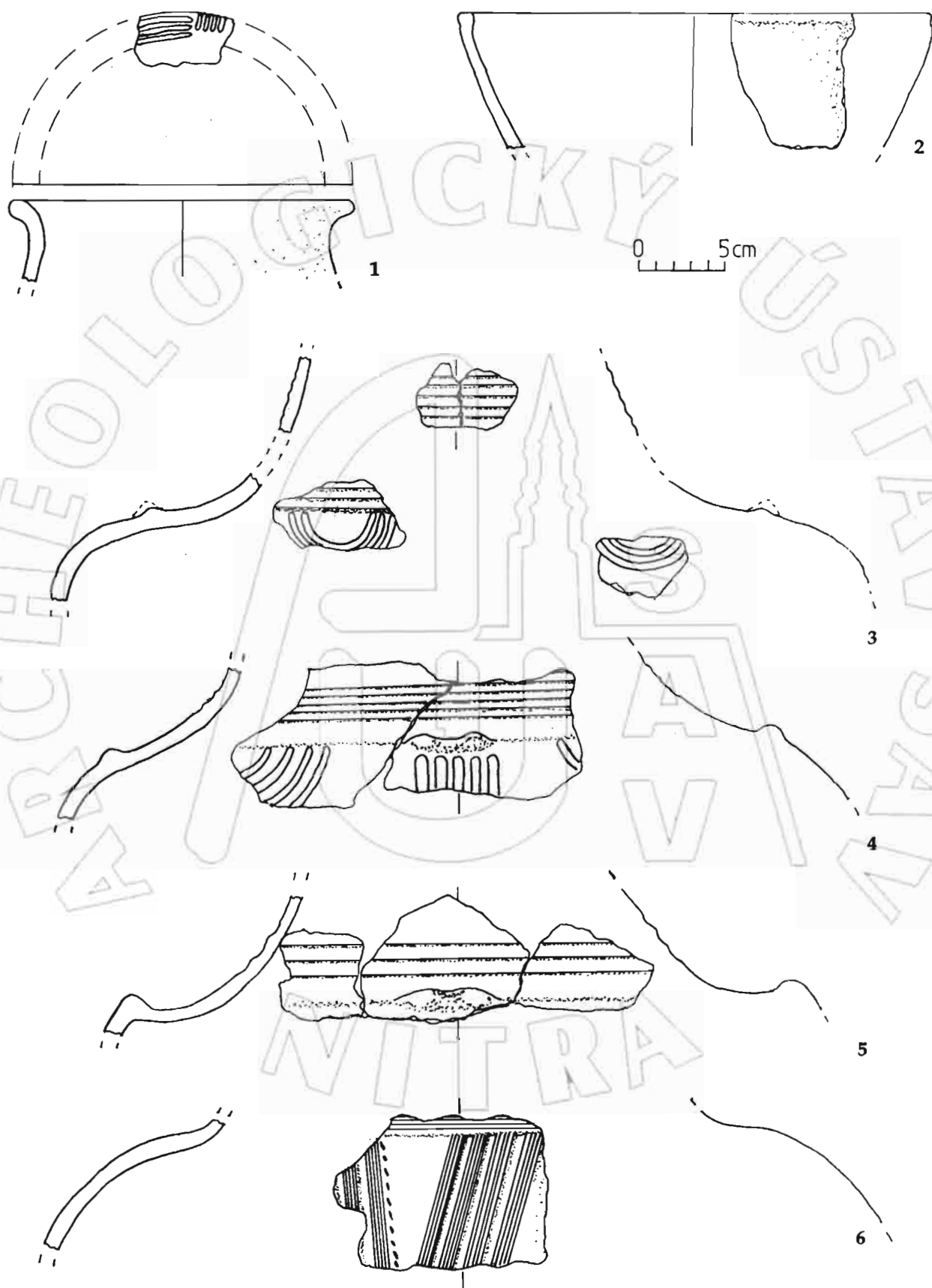
Obr. 104. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). 1, 5, 9-13 - výber črepov; 2 - hlinený praslen; 3-4 - úštepky; 6-7 - bronzové pukličky púchovskej kultúry; 8 - hlinená guľka púchovskej kultúry. (Soják, s. 148)

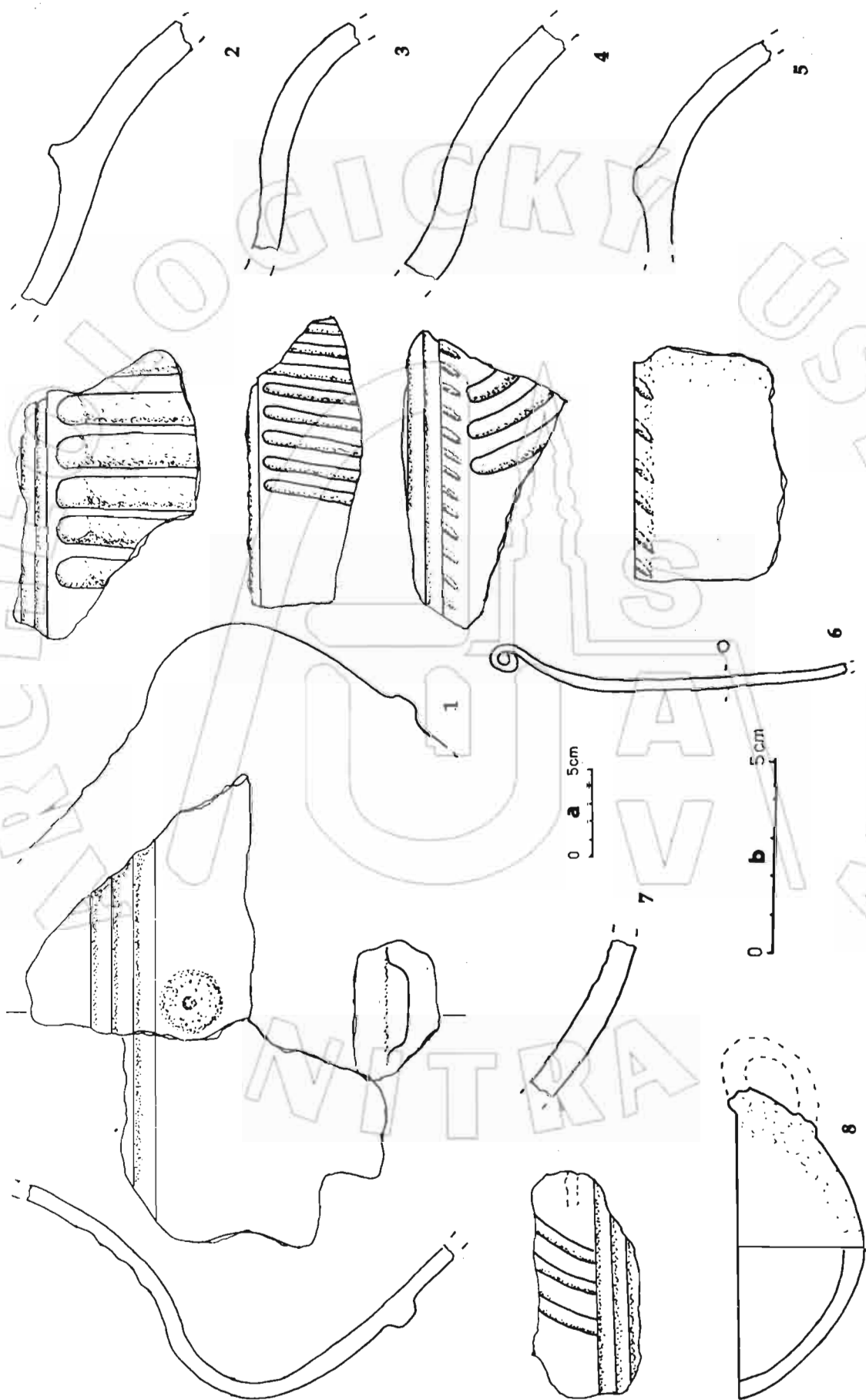
Obr. 105. Spišská Nová Ves (Smižianska roveň). 1-10, 14 - výber neolitických nálezov; 11 - črep z mladšej doby rímskej; 12 - slovanský črep; 13 - fragment stredovekého uška. (Soják, s. 148)

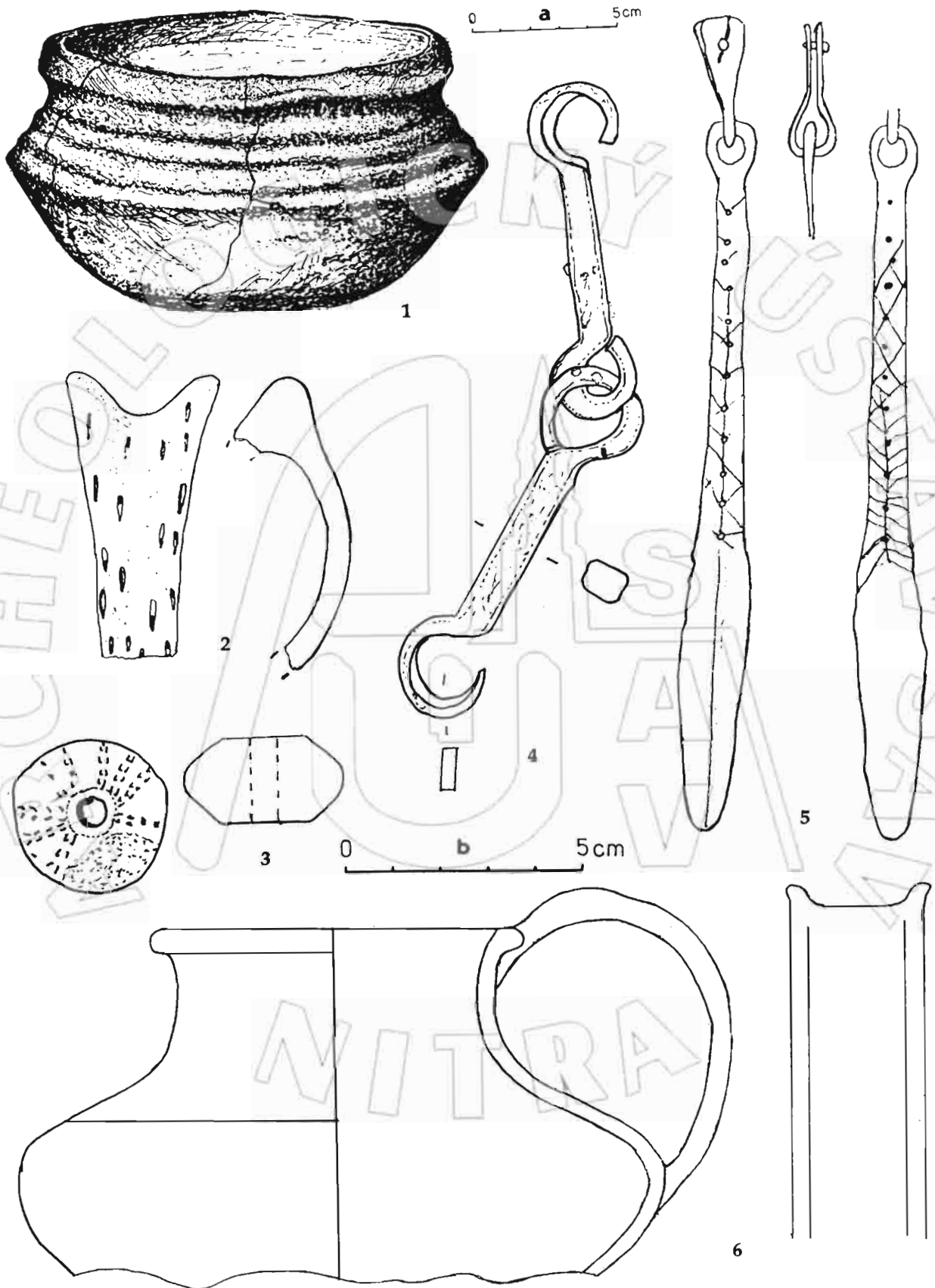
Obr. 106. Turík (Hradište). 1-9 - lužické a neskororómske nálezy; 10 - halštatská nádoba. (Struhár, s. 155)

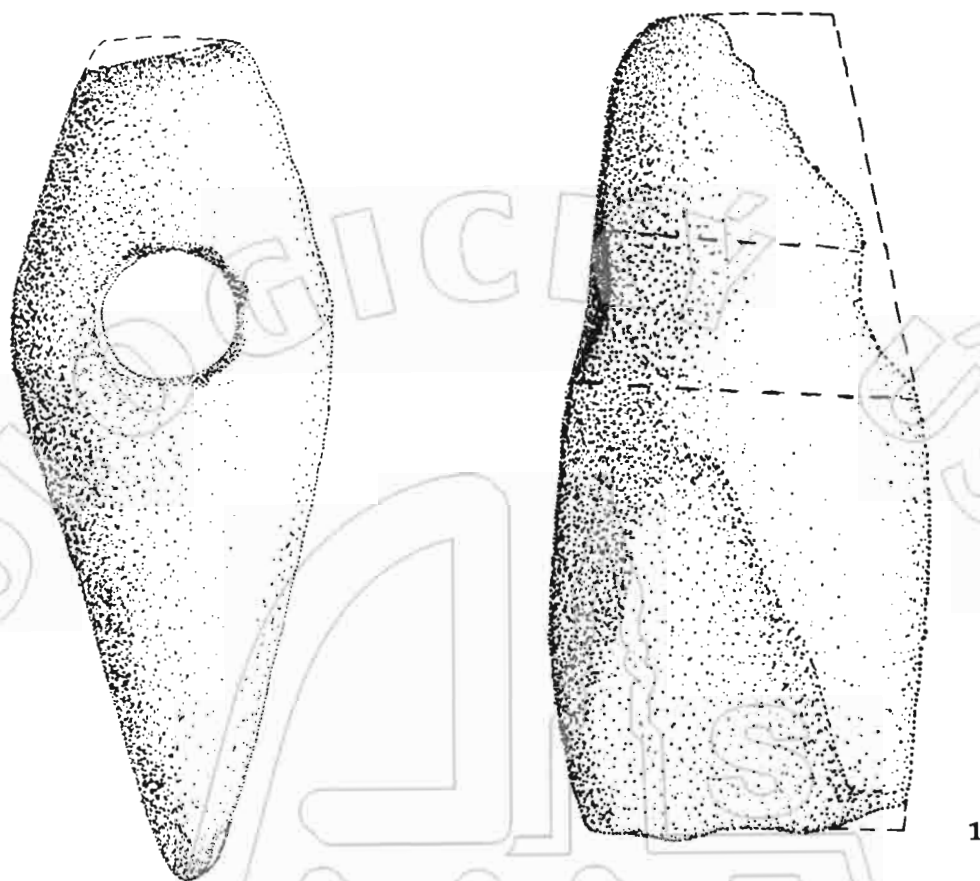
Obr. 107. Abrahám (Pirintov). Nálezy z lužického popelnického pohřebiska. (Struhár - Fodor, s. 156)

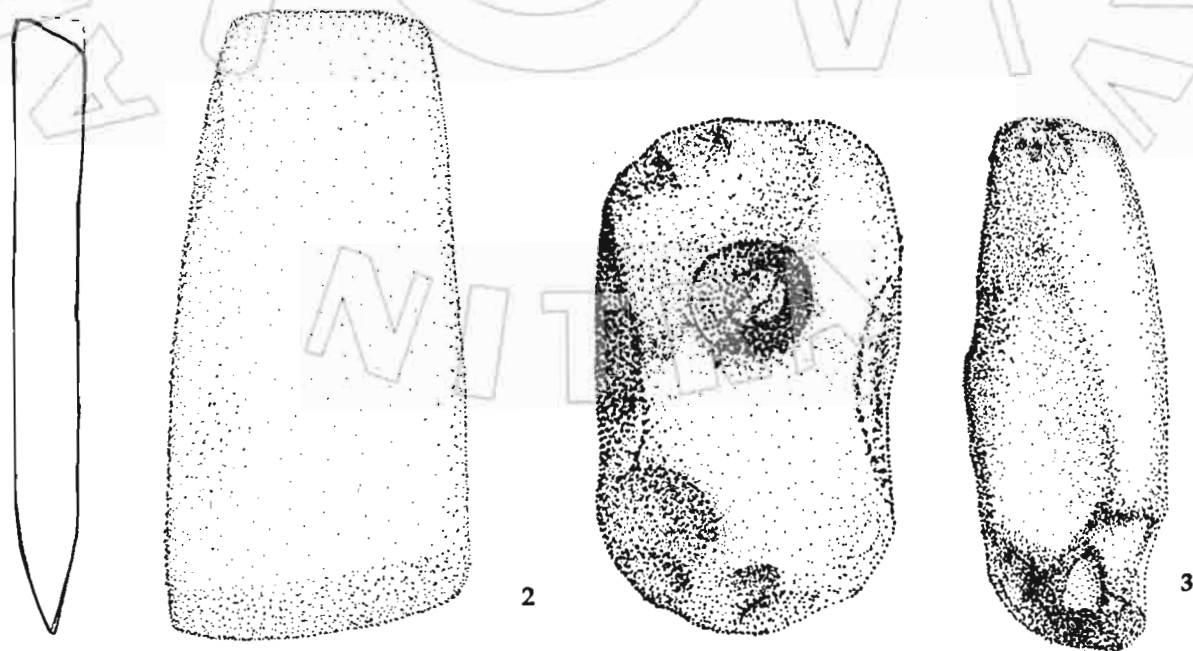
Obr. 108. Abrahám (Pirintov). Nálezy z lužického popolnicového pohřebiska. (Sírulár - Fotler, s. 156)

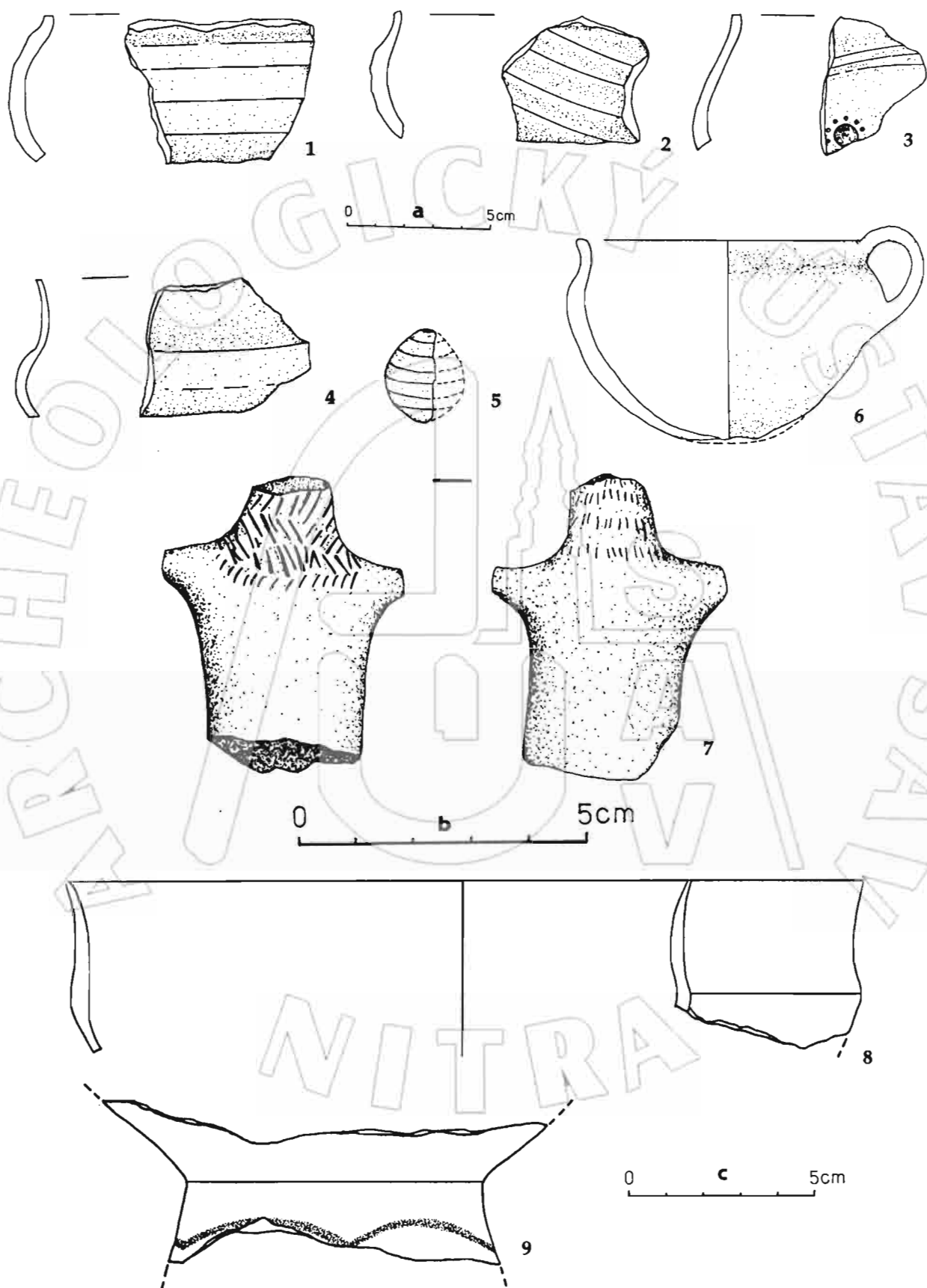
Obr. 109. Výber nálezov. 1, 6 - Likavka (Hradný kopec); 2 - Liptovská Sielnica (Starhradská jaskyňa); 3 - Likavka (Predný hon); 4 - Lisková (Ostrá skala); 5 - Likavka (Predný hon). 1, 2, 3, 6 - púchovská kultúra; 4, 5 - eneolit. Mierka a=1-4; b=5. (Struhár - Sališ, s. 157)

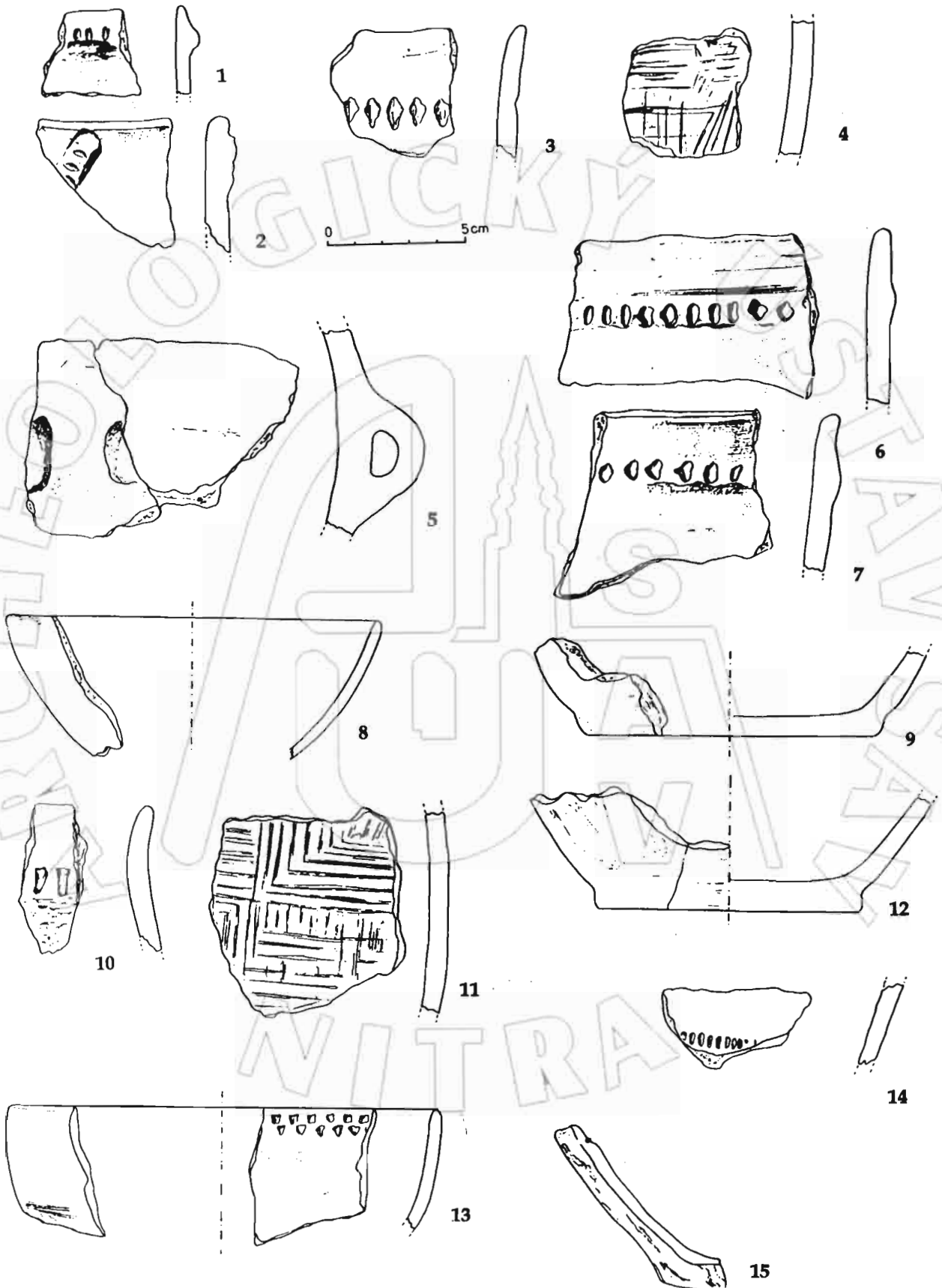
0 5cm

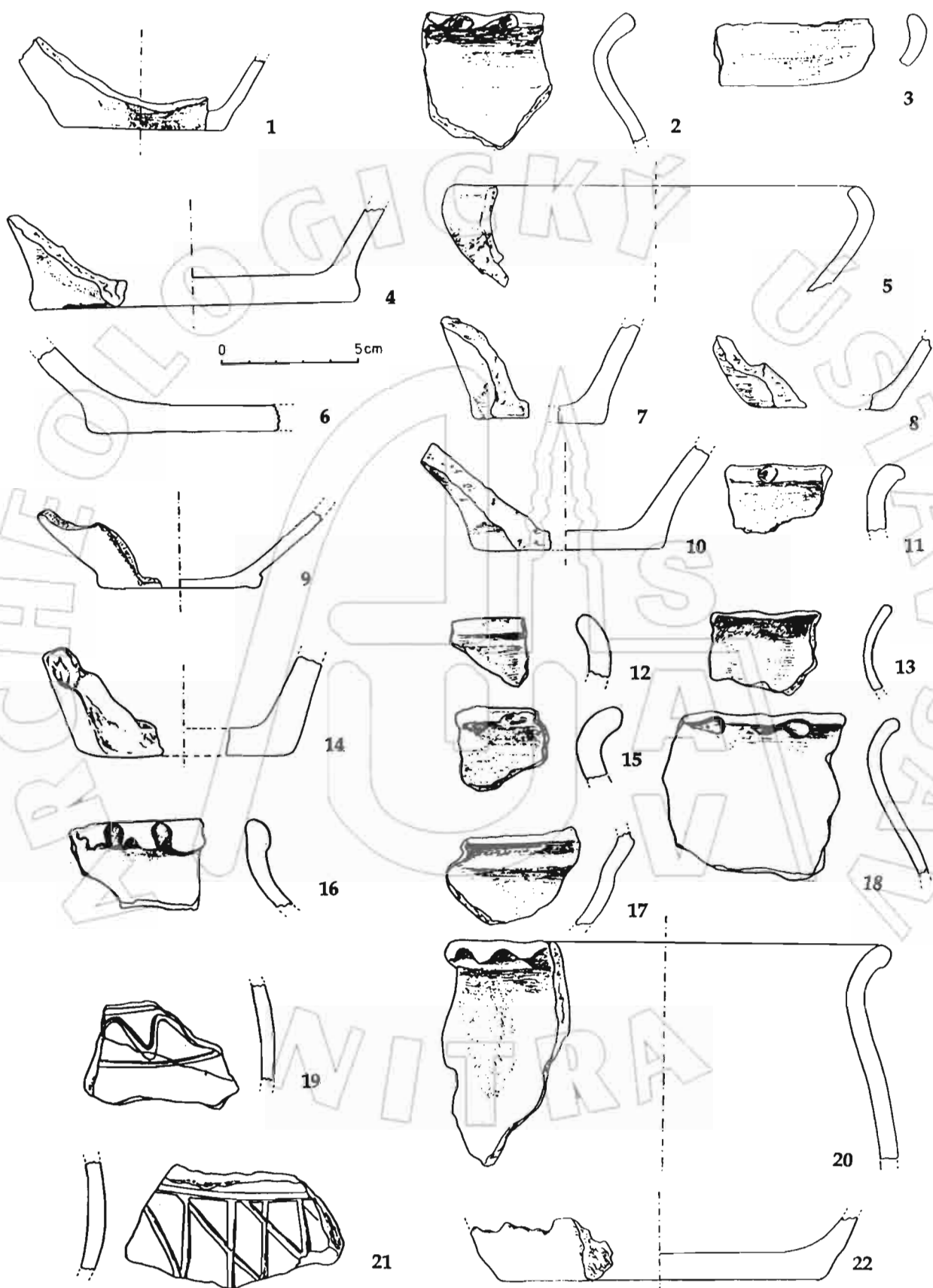
Obr. 110. Kamenná industria z okolia Prešova. 1 - sekeromlat, Jakubová Vôľa; 2 - sekera, Proč; 3 - artefakt s počiatočným vŕtaním, Prešov, časť Cemjata. (Tomášová, s. 158)

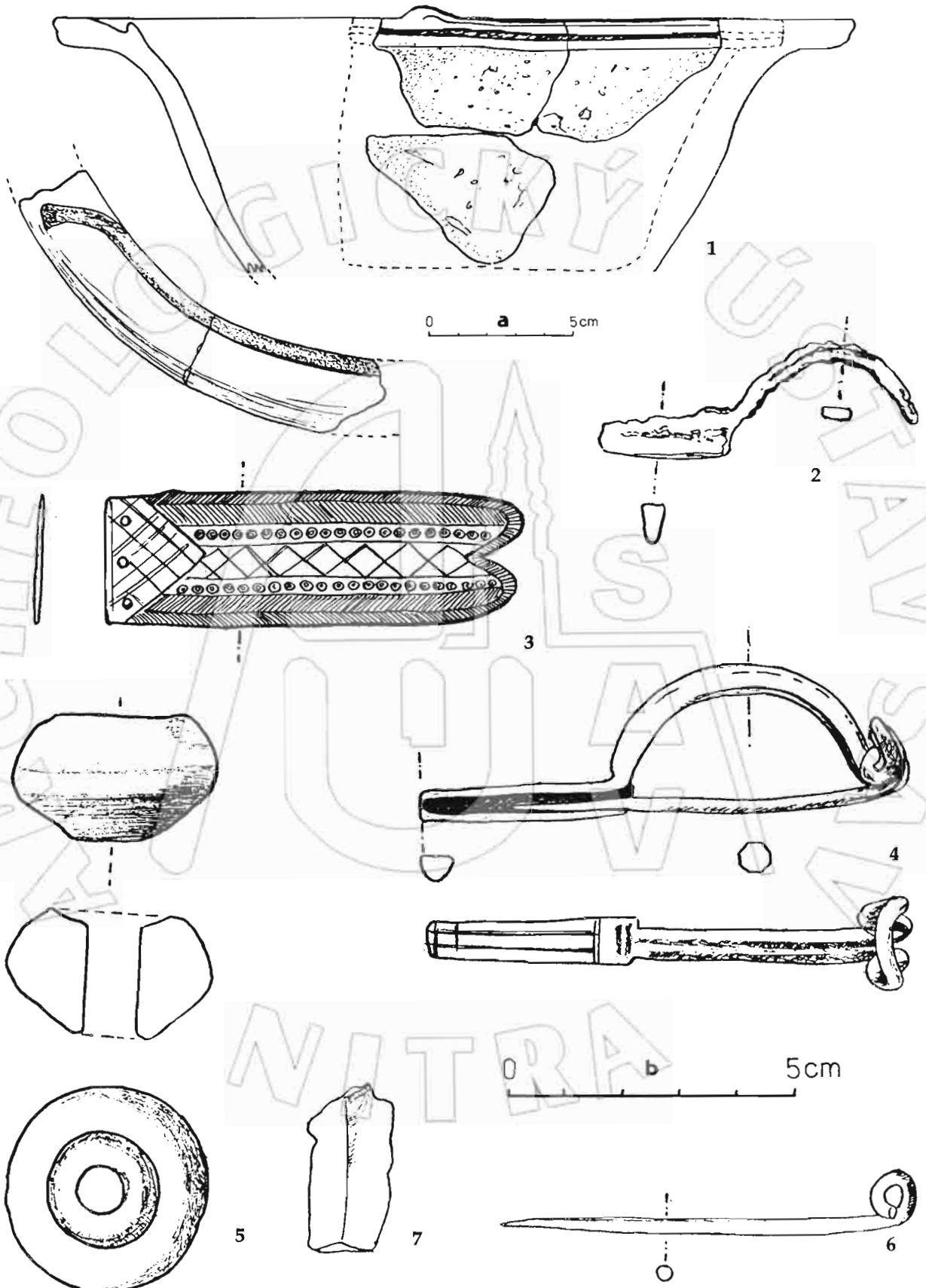
Obr. 111. Hlohovec (Staré hory). Lengyelské a mladobronzové nálezy zo zberu. Mierka a=1-6; b=7; c=8-9. (Urminský, s. 160)

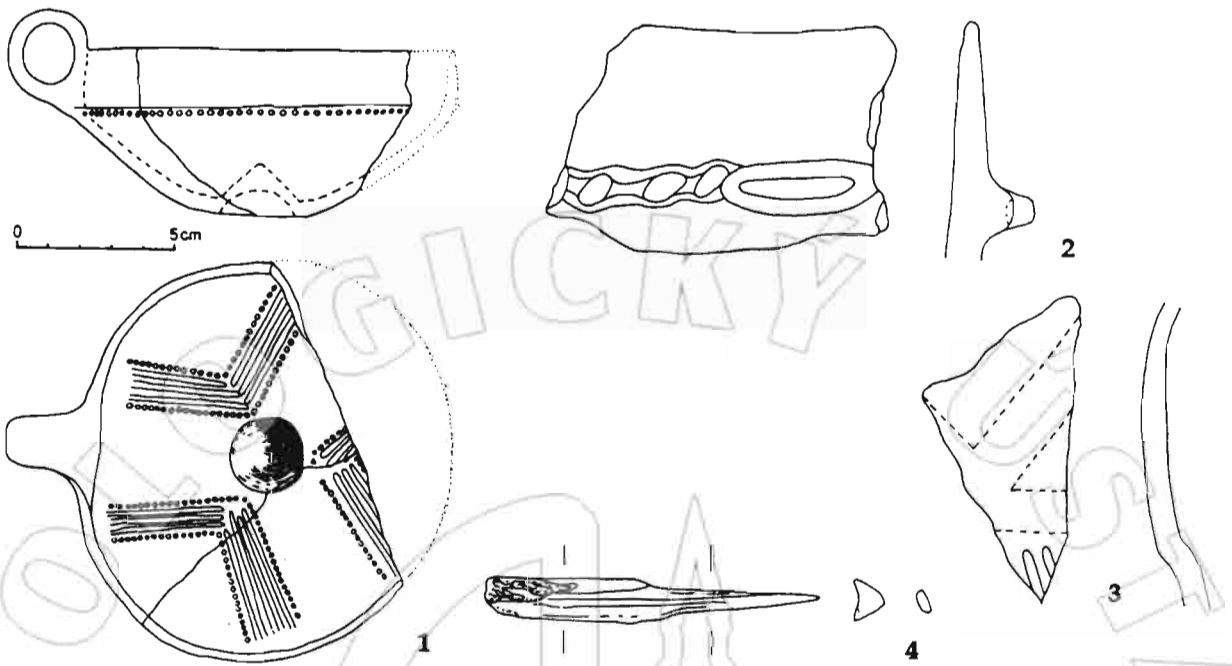
Obr. 112. Jaskyňa Kaplnka. 1-7 - črepy z doby bronzovej; 8-15 - črepy z eneolitu. (Ušiak, s. 161)

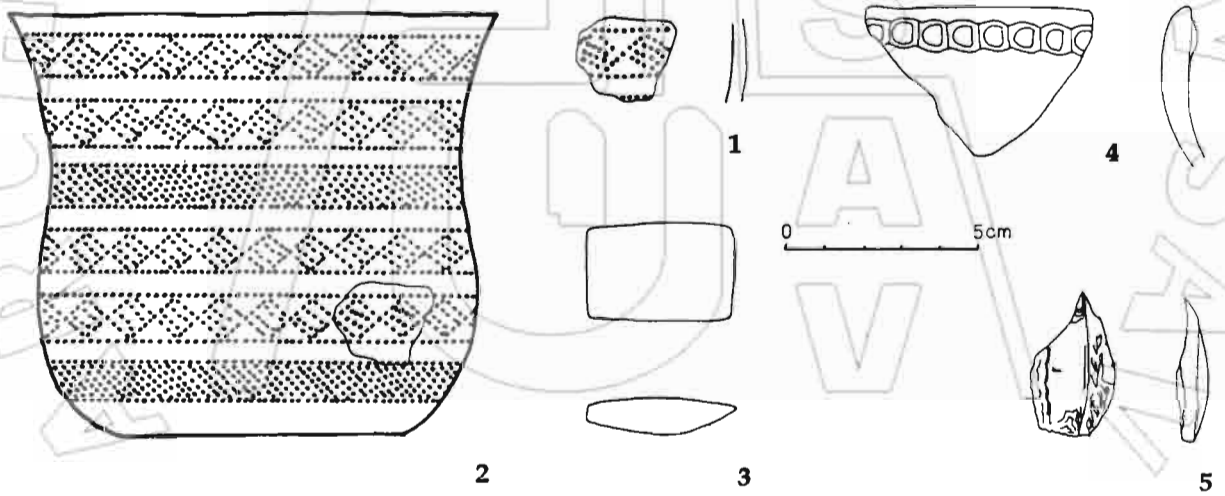
Obr. 113. Jaskyňa Kaplnka. Črepy z neskorej doby rímskej. (Ušiak, s. 161)

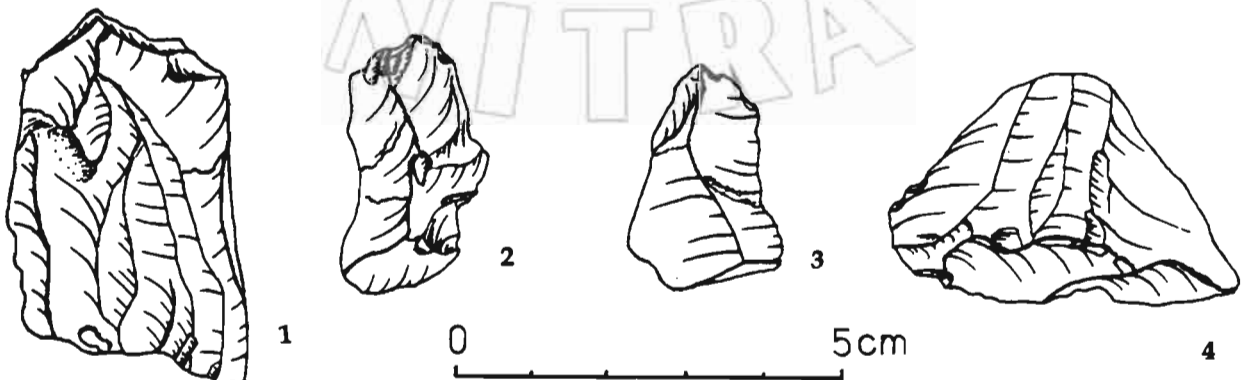
Obr. 114. Jaskyňa Kaplnka. 1 - fragment glazovaného mortária; 2 - železná spona; 3 - bronzové (medené) kovanie; 4 - strieborná spona; 5 - praslen; 6 - bronzová ihla spony; 7 - eneolitická čepielka. Mierka a=1; b=2-7. (Ušiak, s. 161)

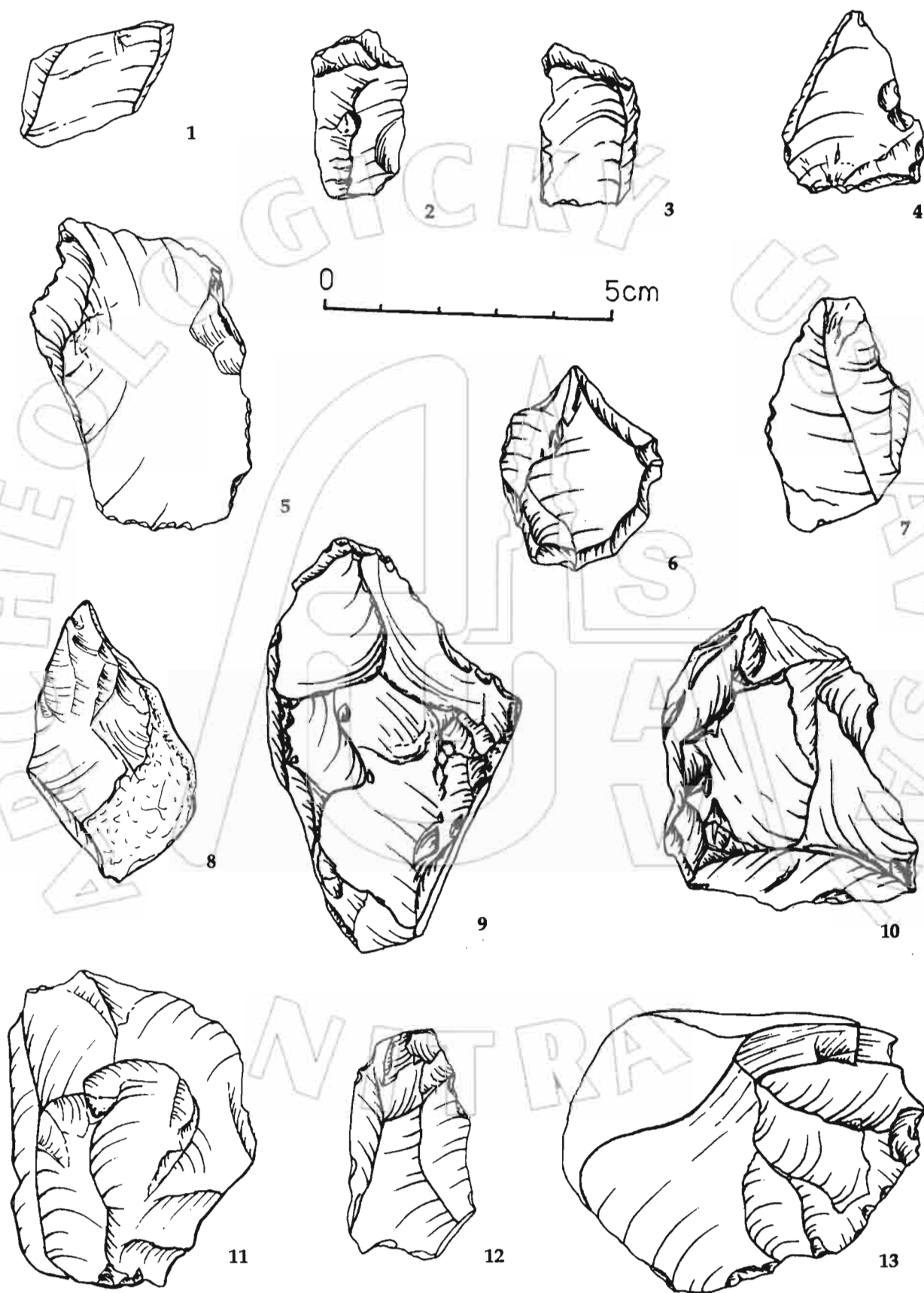
Obr. 115. Kátov. 1 - šálka; 2-4 - výber halštatských nálezov z vybagrovanej ryhy na potrubi. (Vančo, s. 162)

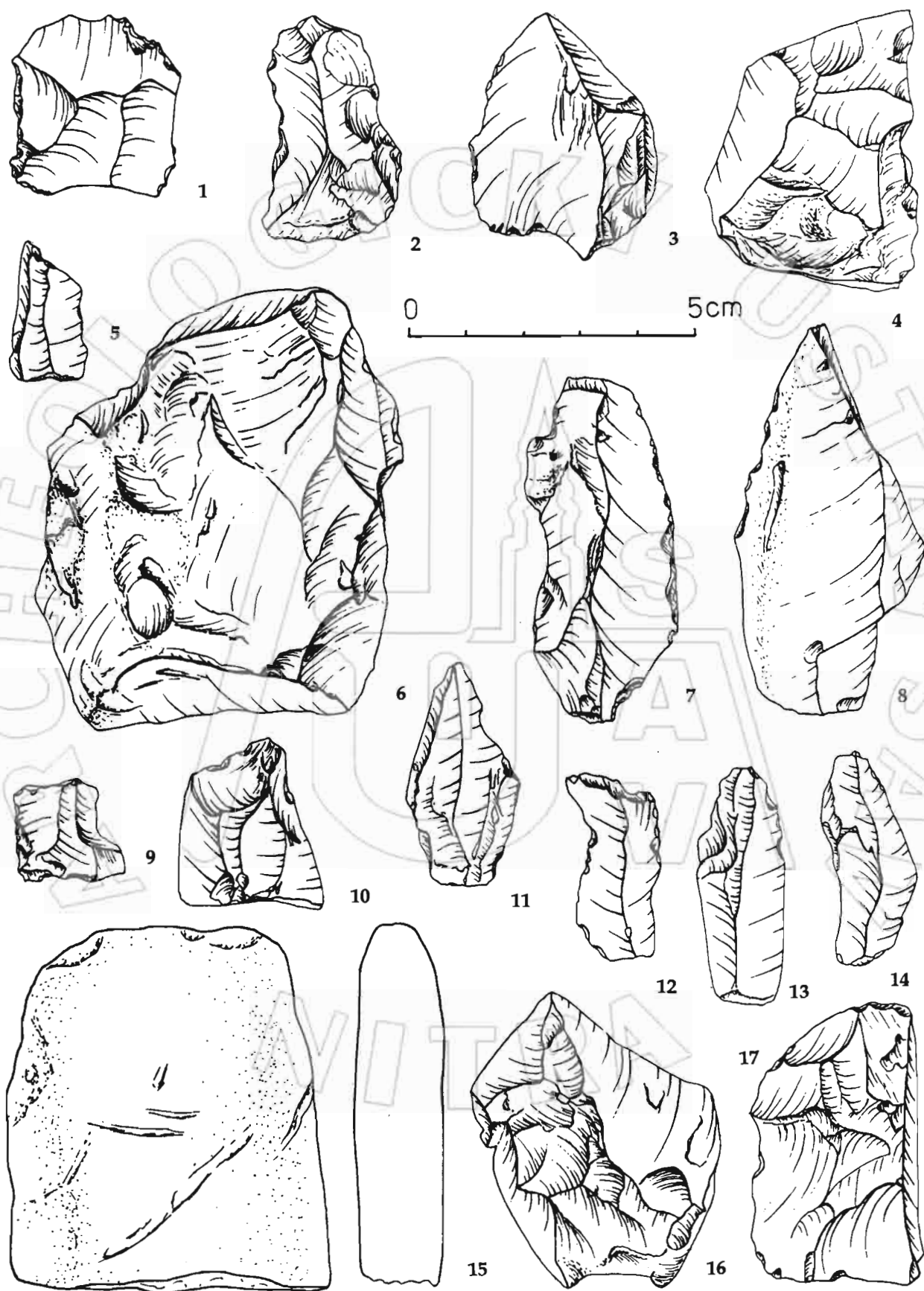
Obr. 116. Vrádište. 1 - fragment zvoncovitého pohára; 2 - hypotetická rekonštrukcia; 3, 5 - eneolitická kamenná industria; 4 - horný okraj nádoby boľerázskej skupiny. (Vančo, s. 163)

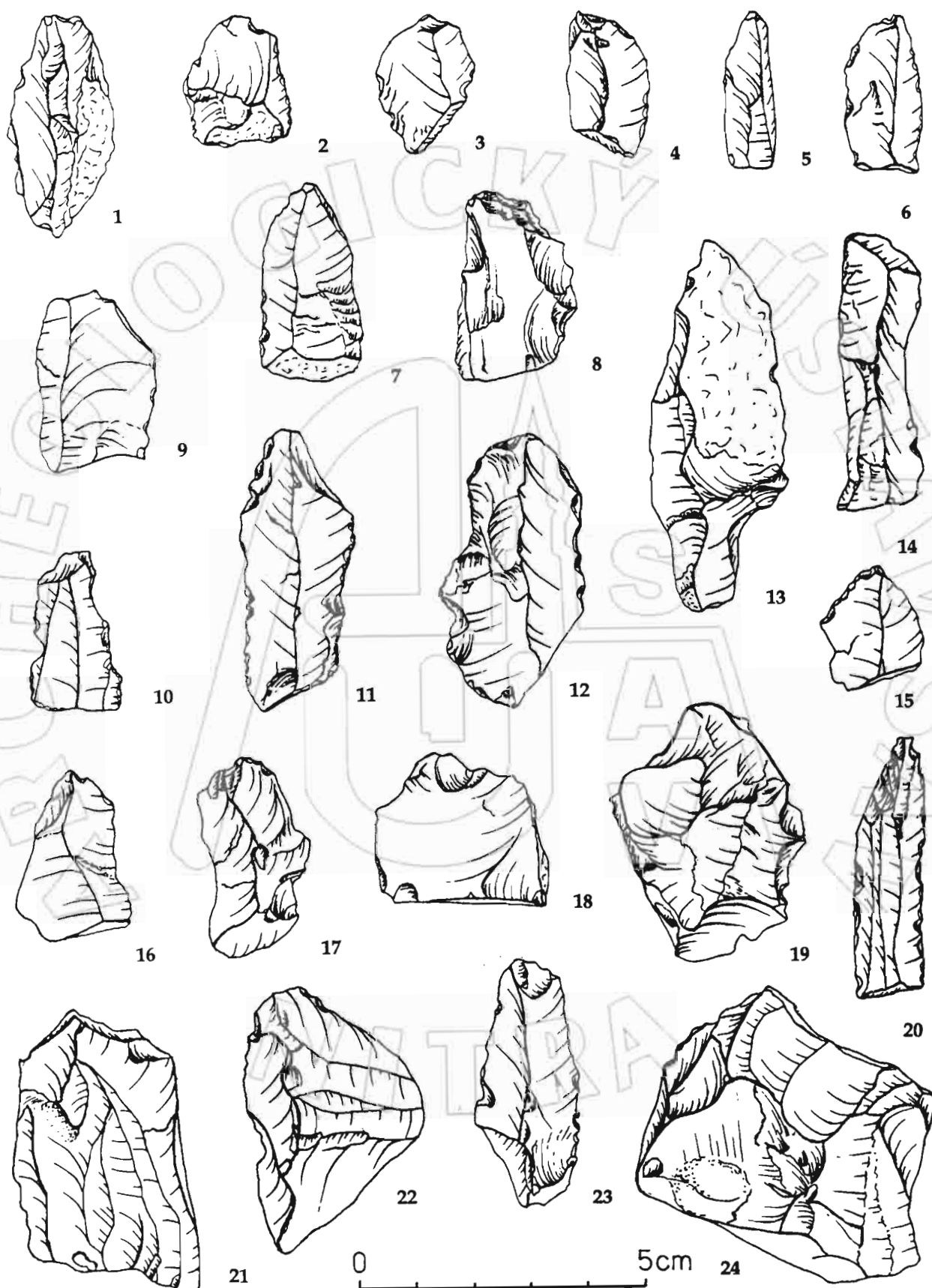
Obr. 117. Sedmerovec (Za obcou a Prídavky). 1-4 - výber štiepanej industrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, s. 170)

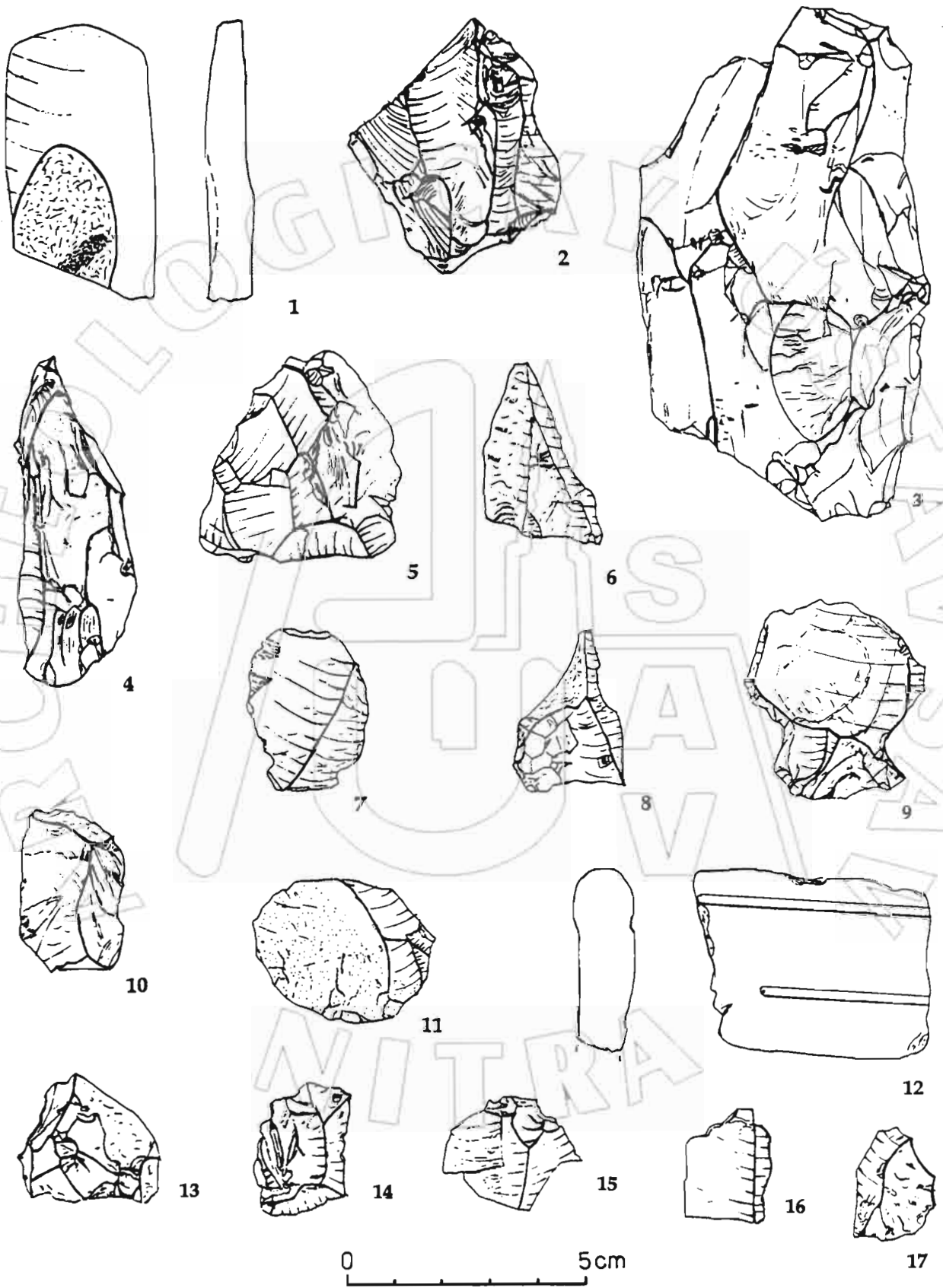
Obr. 118. Bolešov (Poloha 1). Výber štiepanej industrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, s. 170)

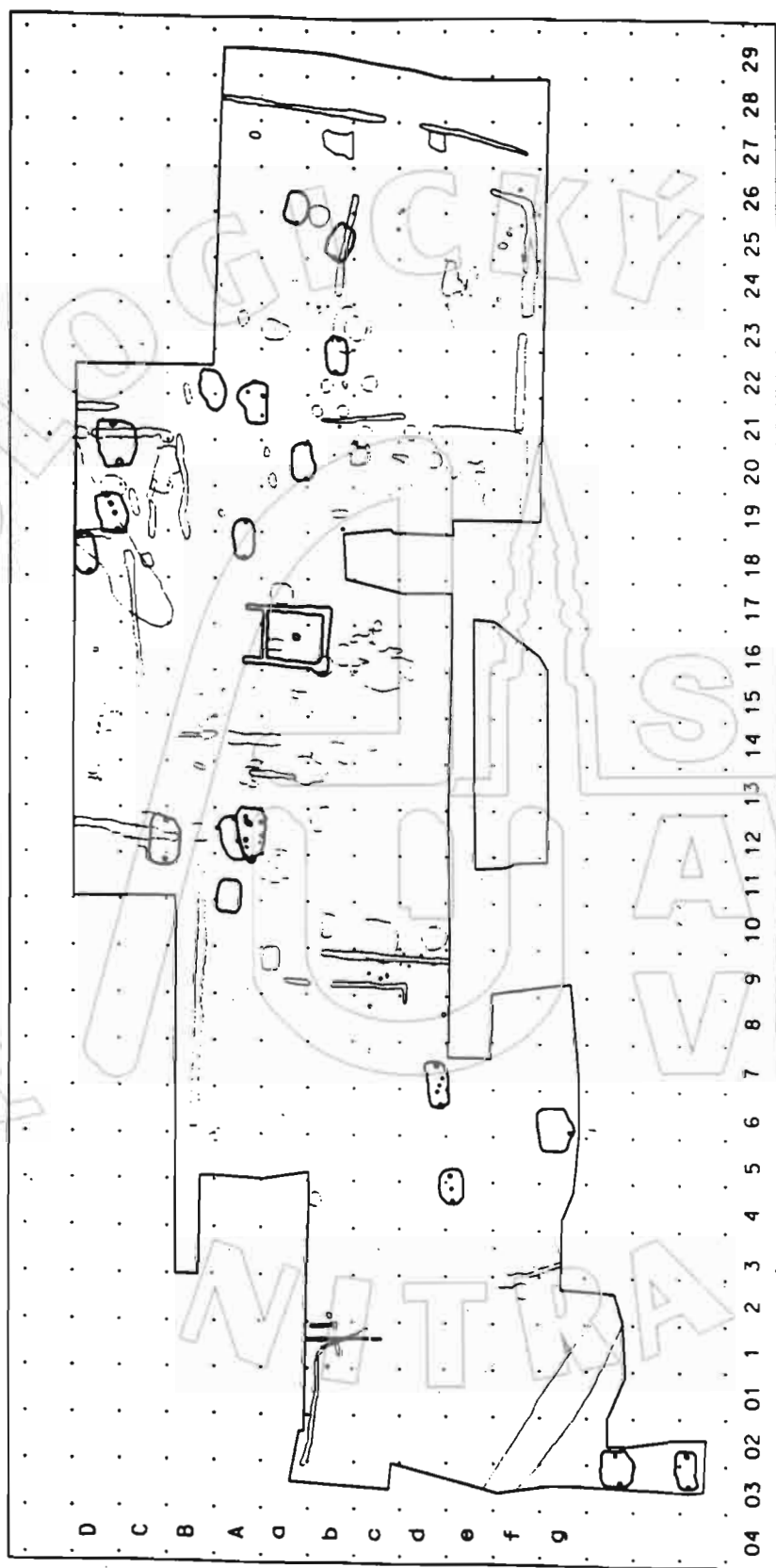
Obr. 119. Bolešov. Výber nálezov. Poloha Ohrady. 1-9, 11, 13-16 - výber štiepanej industrie a fragment kamennej podložky; Poloha 6: 10 - sílex; Poloha Kopanice: 12 - čepeľ. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, s. 170)

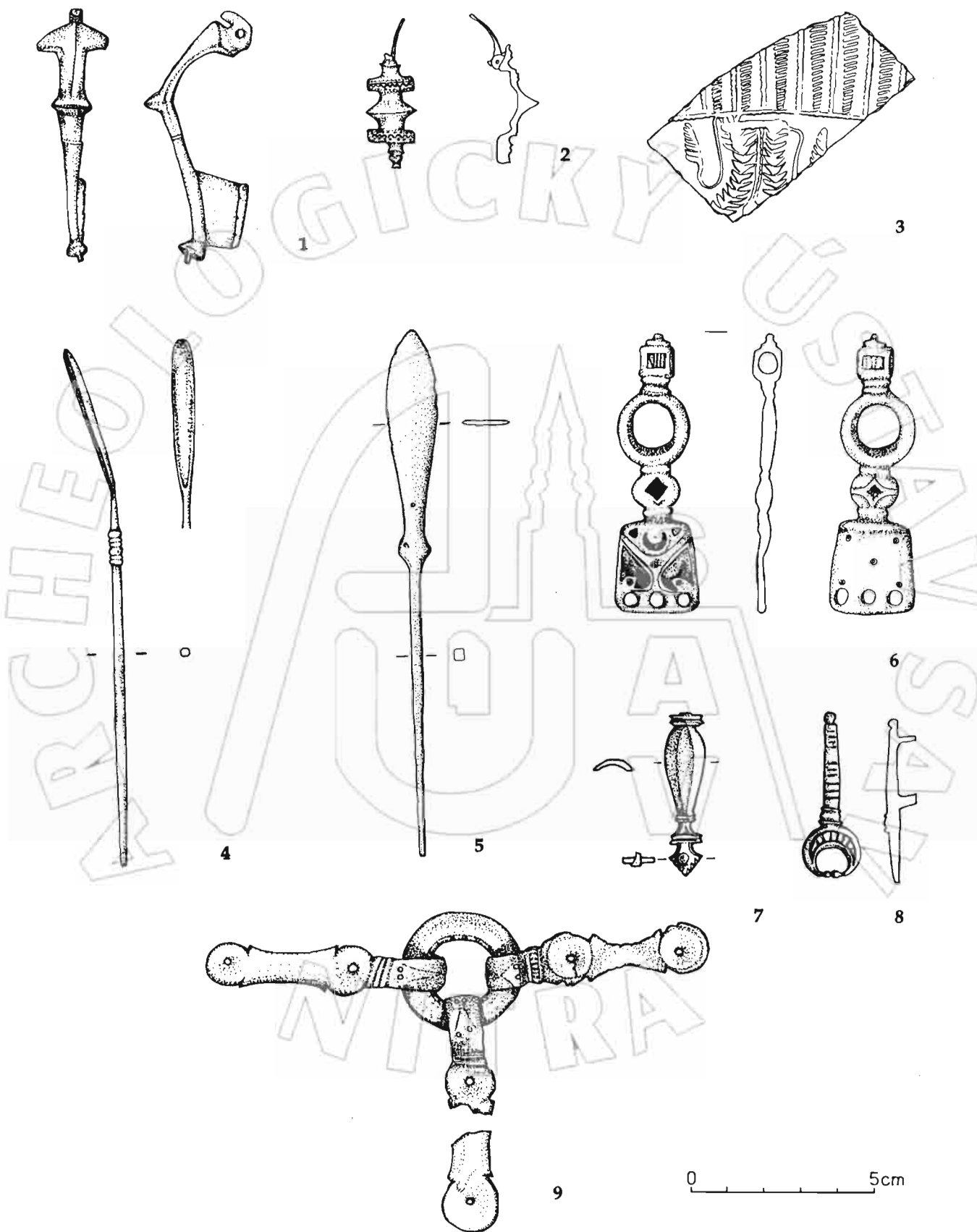
Obr. 120. Výber nálezov. Sedmerovec (Nová poloha). 1-14 - výber štiepanej industrie; Slavnica (Močiarné): 15 - retušovaný úštep; Kameničany - Slavnica: 16-24 - výber štiepanej industrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, s. 170)

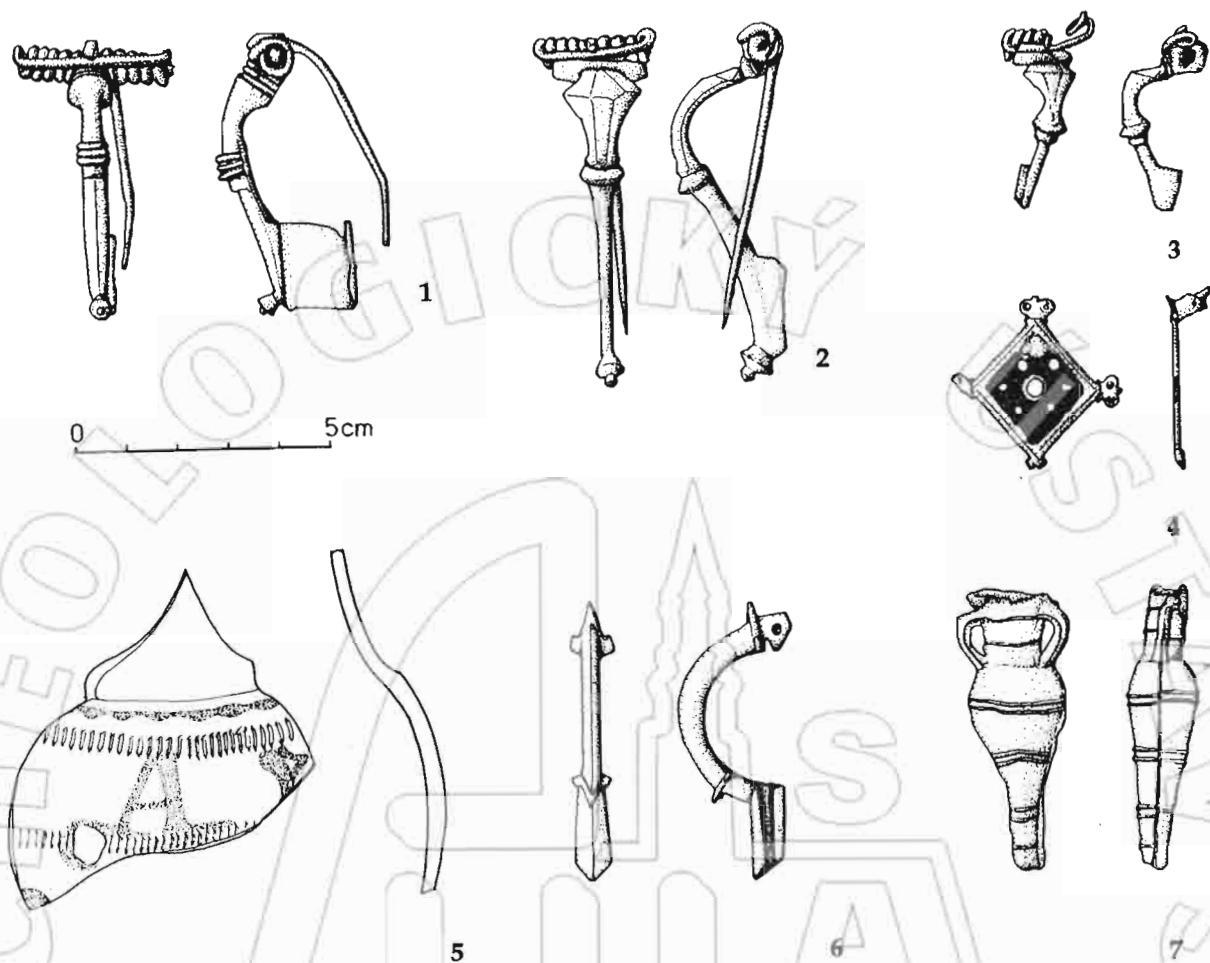
Obr. 121. Slavnické Podhorie (Pod hrádkom). Výber kamennej industrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, s. 170)

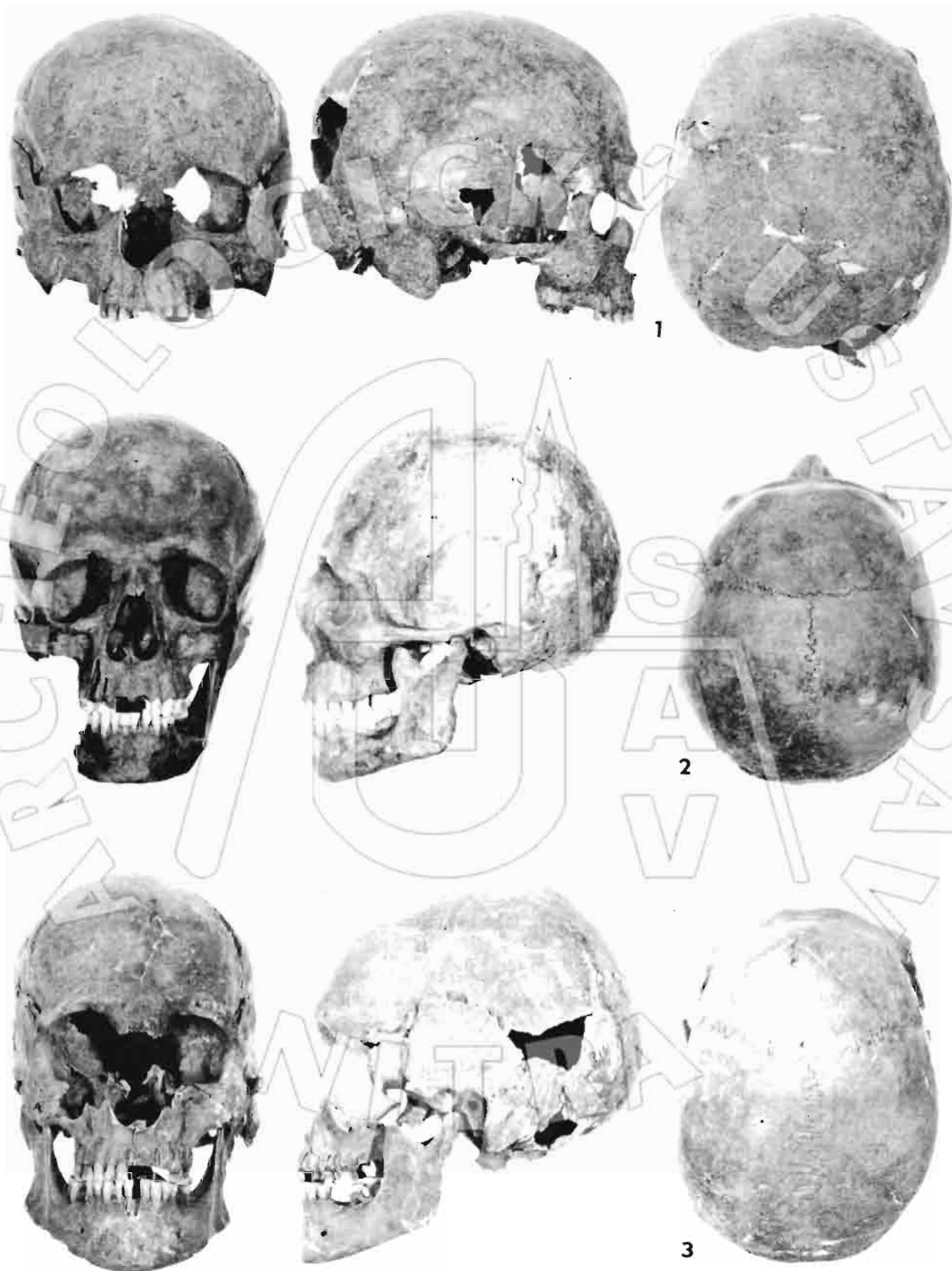
Obr. 122. Bratislava, časť Rusovce. Pôdorys preskúmanej plochy s vyznačenými objektami. (Varsík - Kozmáčeková - Ivan, s. 164)

Obr. 123. Bratislava, časť Rusovce. 1, 2 - bronzové spony; 3 - fragment Terry sigillaty; 4, 5 - bronzové spa-
tule; 6, 9 - súčasti opasku; 7, 8 - bronzové ozdoby. (Varsík - Kovačiková - Ivan, s. 164)

Obr. 124. Bratislava, časť Rusovce. 1-4, 6 - bronzové spony; 5 - fragment nádoby; 7 - miniatúrna amfora; 8 - pôdorys kamennej stavby. (Varsík - Kovačiková - Ivan, s. 164)

Obr. 125. Nitra (Mostná ulica). 1 - lebka z hrobu 1; 2 - lebka z hrobu 4 (objekt 7A); 3 - lebka z hrobu 5 (objekt 21). (Vondráková, s. 172)

Obr. 126. Nitra, časť Chrenová. 1 - lebka z hrobu 2; 2 - lebka z hrobu 3. (Vondráková, s. 171)

TEXT UNTER DIE ABBILDUNGEN

Abb. 1. Funde aus Privatsammlungen. 1 - Pobedim, Eisenahle, Neuzeit; 2 - Umgebung von Piešťany, kleines topfförmiges Gefäß, Slawen; 3 - Čachtice (Burg), Armbrustbolzen, 15.-16. Jh.; 4 - Sokolovce, Eisenaxt, 15.-16. Jh. Maßstab a=1; b=2, 3; c=4. (Bača - Krupa, S. 21)

Abb. 2. Funde aus Privatsammlungen. 1 - Budmerice; 2 - Sládkovičovo. (Bartík - Štrbík, S. 24)

Abb. 3. Bratislava-Jarovce (Kilometrák). Scherbenauswahl der Geländebegehung. (Bazovský, S. 25)

Abb. 4. Semerovo. 1 - Rasiermesser mit einem Stein; 2 - Gefäß. (Bárta - Benediková, S. 25)

Abb. 5. Archaische paläolithische funde aus der Zips. 1 - Kežmarok, spitzer mittelpaläolithischer Chopper; 2 - Ordzovany, grober mittelpaläolithischer Faustkeil. (Bárta - Soják, S. 26)

Abb. 6. Budmerice. Fundauswahl. (Bátora - Marková, S. 27)

Abb. 7. Budmerice. Fundauswahl. (Bátora - Marková, S. 27)

Abb. 8. Nitra - Burg: Grabungsplan im J. 1996. (Bednár, S. 28)

Abb. 9. Banská Bystrica (Städtische Burg). 1-2, 4-7 - Münzen aus dem 14.-18. Jh., Schnitt 1/96; 3 - Münze von Matthias Corvinus, Schnitt 8/96. Maßstab a=1, 2, 4, 5; b=3, 6, 7. (Bovan, S. 36)

Abb. 10. Banská Bystrica (Städtische Burg). Münzen von Matthias Corvinus, Schnitt 8/96 und 9/96. Maßstab 2: 1. (Bovan, S. 36)

Abb. 11. Banská Bystrica (Städtische Burg). Münzen von Matthias Corvinus, Schnitt 8/96 und 9/96. Maßstab 2: 1. (Bovan, S. 36)

Abb. 12. Trenčín (Gasse Vajanského ul.). Plan des Schnittes. (Bóna - Katkin, S. 39)

Abb. 13. Bratislava-Devínska Nová Ves. Funde aus Objekt 3. (Elschek, S. 45)

Abb. 14. Bratislava-Devínska Nová Ves. Funde aus Objekt 6. (Elschek, S. 45)

Abb. 15. Bratislava-Devínska Nová Ves. Fund aus Objekt 7. (Elschek, S. 45)

Abb. 16. Bratislava-Devínska Nová Ves. Auswahl von Kleinfunden. (Elschek - Bárta, S. 47)

Abb. 17. Bratislava-Devínska Nová Ves. Auswahl von Keramikfunden aus der Bronzezeit. Gezeichnet von P. Cingel. (Elschek - Bárta, S. 47)

Abb. 18. Bratislava-Devínska Nová Ves. Auswahl von Keramikfunden aus der Bronzezeit. Gezeichnet von P. Cingel. (Elschek - Bárta, S. 47)

Abb. 19. Bratislava-Devínska Nová Ves. Auswahl von Keramikfunden aus der Latènezeit. Maßstab a=1, 18; b=2-17; c=19. Gezeichnet von P. Cingel. (Elschek - Bárta, S. 47)

Abb. 20. Láb. Auswahl von Fibeln aus der Latène- und römischen Zeit einer Geländebegehung. 1-2 - spätlatènezeitliche Fibeln; 3-4, 8 - germanische Fibeln; 5-7 - provinzial-römische Fibeln. Gezeichnet von J. Lahučká. (Elschek - Drahošová, S. 52)

Abb. 21. Láb. Auswahl von Keramikfunden der Geländebegehung. 1-2 - Provinzial-römische Keramik; 3-8 - germanische Keramik. Gezeichnet von P. Cingel. (Elschek - Drahošová, S. 52)

Abb. 22. Láb. Auswahl von germanischen Keramikfunden der Geländebegehung. (Elschek - Rapošová, S. 52)

Abb. 23. Zufallsfunde von geschliffener Steinindustrie. 1 - Cífer; 2 - Bystričany; 3 - Hubina; 4 - Kava. (Farkaš, S. 55)

Abb. 24. Herľany. Opal-jaspis-axt. (Farkaš - Miko, S. 58)

Abb. 25. Bratislava-Záhorská Bystrica. Latè nezeihlicher armring. (Farkaš, S. 58)

Abb. 26. Steinwerkzeuge von einem Altertümermarkt. 1, 4 - Vrbové; 2, 5, 6 - Golianovo; 3, 7 - Piešťany. (Farkaš, S. 56)

Abb. 27. Urzeitliche Funde aus Trstín. (Farkaš, S. 57)

Abb. 28. Urzeitliche Funde aus Trstín. (Farkaš, S. 57)

Abb. 29. Liptovská Sielnica-Liptovská Mara. Diagramme der Vertretung verwendeter Gehölze: 1 - für Balken (Gesamtzahl n=40); 2 - für Pfosten (n=23); 3 - für Stäbe (n=92). (M. Hajnalová, S. 68)

Abb. 30. Beckov: 1-4, 7 - Fundauswahl aus Siedlungsobjekten; Trenčín-Záblatie: 5, 6, 8 - Funde aus Gräbern. (Hanuliak - Kujovský, S. 72)

Abb. 31. Bratislava-Trnávka. 1-6 - Keramikauswahl von Lesefunden. (Ivan, S. 81)

Abb. 32. Horné Srnie (Ostrá hora). Keramikauswahl. Maßstab a=1; b=2-4. (Cheben, S. 79)

Abb. 33. Horné Srnie (Ostrá hora). Keramikauswahl. Maßstab a=1-2; b=3-4. (Cheben, S. 79)

Abb. 34. Horné Srnie (Ostrá hora). Metallgegenstände. (Cheben, S. 79)

Abb. 35. Rozložná-Veterník (Mohylník). 1 - Mann? (Maturus II), Individuum A; 2 - das Geschlecht unbestimmt (Adultus II), Individuum B; 3 - Bruchfläche mit dem Blick auf die Innenplatte des Stirnbeines des Individuums B; 4 - Benagungsspuren von einem Nagetier am Überaugenbogen des Individuums B. (Jakab, S. 87)

Abb. 36. Rozložná-Veterník (Mohylník). 1 - Mann (Adultus II-Maturus I), Individuum C - unvollständige Mandibula; 2 - Bruchflächen am Unterkieferkorpus des Individuums C; 3 - Bruchflächen am Unterkieferast des Individuums C; 4, 5 - unbestimmtes Geschlecht (Erwachsener), aus einem Haufen von Knochenfragmenten der Fundstelle; Benagungsspuren eines Nagetieres in postmortaler Zeit (4) und eines Fleischfressers in perimortalen Zeit (5). (Jakab, S. 87)

Abb. 37. Nitra-Mlynárce. 1 - Frau? (Adultus II), Grab 1; 2 - Karies auf dem ersten Mahlzahn links unten (Blick von oben); 3 - Karies und Zahnbettzyste in der linken Unterkieferhälfte (Blick von der bukalen Seite); Maßstab: 2, 3. (Jakab, S. 83)

Abb. 38. Smižany (Hradisko). 1, 2 - Mandibula: Mann?, Maturus II-Senilis; Bruchflächen auf dem Fragment von der bukalen (1) und lingualen (2) Seite; 3, 4, 5, 6, 7 - Femur: Frau?, Adultus, Senilis, Blick auf das Fragment von der ventralen (3) und dorsalen (4) Seite, Benagungsspuren am proximalen Ende des Bruchstückes und ausgeprägte Rillen nach "Einschnitten" der Zahnkronenspitzen eines Hundes (?) dicht beim benagten Ende (5), wie auch feine Einbuchtungen von den Höckern der

Mahlzähne, evtl. der Backenzähne auf der lateralen und ventralen Seite (6), zahlreiche feine, kurze und seichte dreifache Rillen bzw. Doppelfurchen nach der Abnagung von einem kleinen Nagetier (7). (Jakab, S. 84)

Abb. 39. Smižany (Hradisko). 1, 2 - Stirnbein: Mann, Adultus-Maturus; Blick auf das Bruchstück von der Außen- (1) wie auch Innenseite (2). (Jakab, S. 84)

Abb. 40. Rozložná (Jaskyňa na Veterníku). 1 - Fragment des lateralen Teiles des linken Scheitelbeines vom Individuum B beim Blick von der Innenseite mit einer umfangreichen Bruchfläche zwischen der Kranz- und Lambdanaht; 2 - Defekt bei den Zahnbetten in der linken Oberkieferhälfte des Individuums B; 3 - Defekt auf dem rechten Jochbein des Individuums B; 4 - Bruchstück von der rechten Oberkieferhälfte mit dem Jochbein des Individuums C. (Jakab, S. 85)

Abb. 41. Rozložná (Jaskyňa na Veterníku). 1 - Frau?, Maturus I, Individuum A; 2 - Geschlecht unbestimmt, Infans III - Juvenis (14.-18 J.; Individuum B); 3, 4 - umfangreicher Defekt im hinteren Teil des Scheitelbeines des Individuums A. (Jakab, S. 85)

Abb. 42. Rozložná (Jaskyňa na Veterníku). 1, 2, 3, 4 - Schädelteil (Halbfabrikat einer Kultmaske?) des Individuums B beim Blick von vorne (1), von links und rechts (2), von der linken Seite zusammen mit dem Teil des Scheitelbeines (3) und von hinten (4); 5, 6 - Detail des Defektes im Bregma-Bereich des Individuums B von der äußeren (5) und inneren (6) Seite. (Jakab, S. 85)

Abb. 43. Kučín. Geschliffene und Spaltindustrie. (Jenčová - Zubko, S. 92)

Abb. 44. Medzianky. Bronzeschwert. (Jenčová, S. 91)

Abb. 45. Babie. Mittelalterliche Keramik. (Jenčová, S. 90)

Abb. 46. Banská Štiavnica. Bergmannswerkzeug - Schlägel, 17. Jh. (Labuda, S. 104)

Abb. 47. Nová Ves nad Váhom. 1 - Fragment einer Schöpfkelle; 2 - bronzene Lanzenspitze. (Klčo, S. 95)

Abb. 48. Prešov. Blattspitze. (Kaminská, S. 93)

Abb. 49. Hliník nad Hronom. Silex-Spaltindustrie, Jungpaläolithikum, Auswahl von Lesefunden. (Konečná - Trgina, S. 100)

Abb. 50. Trenčín-Istebník. Fundauswahl aus den Schichten 120-140 cm. Maßstab a=1, 7, 8; b=2, 6, 9. (Kujovský, S. 102)

Abb. 51. Trenčín-Istebník. 1 - Schicht 120-140 cm; 2-10 - Fundauswahl aus den Schichten 60-80 und 80-100 cm. Maßstab a=1, 8; b=2-7, 9, 10. (Kujovský, S. 102)

Abb. 52. Sása - Červeniny. 1 - Bronzeaxt; 2 - Scherbe aus dem Objekt. (Malček, S. 110)

Abb. 53. Lieskovec (Hrádok). 1 - Schnitt durch den Wall, Orientierung W-O: 1 - Oberflächenschicht; 2 - lockeres hellbraunes Erdreich - Wallfüllung des Walles; 3 - Steine; 4 - braunrotes Erdreich; 5 - verwittertes Liegende; 6 - schwarze Erdreich; Kulturschicht? 2: Fundsituation im Schnitt 2/96: 1 - Scherben; 2 - Liegendes; 3 - schwarzbraunes Erdreich; 4 - Steine; 5 - Objekt III/96; 6 - Lehmverputz; 7 - untere Fußbodenschicht; 8 - obere Fußbodenschicht; 9 - Limnoquarzitkern; 10 - Oberkiefer, unbestimmtes Tier. (Malček, S. 111)

Abb. 54. Lieskovec (Hrádok). Auswahl des Fundmaterials. (Malček, S. 111)

Abb. 55. Lieskovec (Hrádok). Auswahl des Fundmaterials. (Malček, S. 111)

Abb. 56. Banská Bystrica. 1 - Plan der Parzellen mit eingetragenen mittelalterlichen Objekten; 2-4 - Auswahl von Keramik aus dem 13.-14. Jh.; 5-6 - Keramik aus dem 17.-18. Jh. (Mácelová, S. 112)

Abb. 57. Banská Bystrica. Plan der städtischen Burg mit eingetragenen Schnitten. (Mácelová, S. 113)

Abb. 58. Banská Bystrica. Auswahl von Kacheln aus der Destruktion des Objektes im Schnitt IX/96. (Mácelová, S. 113)

Abb. 59. Jánova Lehota. Auswahl von mittelalterlicher Keramik. (Mácelová, S. 111)

Abb. 60. Banská Bystrica. 1 - Situationsplan des Stadtplatzes mit eingetragenen mittelalterlichen Objekten; 2-9 - Keramikauswahl aus dem im J. 1500 niedergebrannten Objekt. (Mácelová - Mosný, S. 115)

Abb. 61. Banská Bystrica. Keramikauswahl aus dem im J. 1500 niedergebrannten Objekt. (Mácelová - Mosný, S. 115)

Abb. 62. Banská Bystrica. 1-3, 5, 6, 8-14 - Keramikauswahl; 7 - niedergebranntes Objekt aus dem J. 1500. (Mácelová - Mosný, S. 115)

Abb. 63. Gbeľany. Urnengrab. 1 - Schüssel; 2 - Urne. (Moravčík, S. 118)

Abb. 64. Teplica nad Váhom. Bronzeart aus der jüngeren Bronzezeit. (Moravčík, S. 119)

Abb. 65. Nitra, Teil Janíkovce. Fundauswahl aus der Kulturschicht der Siedlung von Trägern der Badener Kultur. (Nevizánsky, S. 120)

Abb. 66. Vinica. Keramikfragmente. (Pálincás, S. 129)

Abb. 67. Želiezovce. 1 - Situationsplan der Fundstelle; 2 - Plan des Körpergrabes; 3-5 - Grabinventar. (Nevizánsky - Ožďáni, S. 121)

Abb. 68. Modrý Kameň. 1 - Situationsskizze der Fundstellen in der Lage Pod Katovkou (1a) und Babka (1b); 2 - Bruchstück einer Silexhammeraxt; 3-10 - Funde der Pilinyer Kultur. Lage Pod Katovkou - 5, 7, 10; Lage Babka - 2-4, 6, 8, 9. Maßstab a=2, 6, 9, 10; b=3-5, 7, 8. (Ožďáni - Furmánek, S. 123)

Abb. 69. Modrý Kameň. Auswahl von Silexspaltindustrie (1-3, 5) und Funde der Pilinyer Kultur (4, 6-11). Lage Pod Katovkou - 1-7, 9, 11; Lage Babka - 8, 10. Maßstab a=7, 9, 11; b=1-6, 8, 10. (Ožďáni - Furmánek, S. 123)

Abb. 70. Horné Plachtince (Pohanský vrch). 1 - Situationsplan der Fundstelle mit der eingetragenen Stelle des beschädigten Walles (a); 2-10 - Scherbenauswahl; 2, 5 - Piliny-Kyjatice-Horizont; 7-10 - Kyjatice-Kultur. Maßstab a=4, 6, 9, 10; b=2, 3, 5, 7, 8. (Ožďáni - Furmánek, S. 125)

Abb. 71. Pastovce. 1 - Situationsplan der Fundstelle; 2-7 - Keramikauswahl; 2, 3, 6, 7 - ältere Bronzezeit; 4, 5 - Hochmittelalter. (Ožďáni - Nevizánsky, S. 127)

Abb. 72. Liptovská Mara II. Mittellatène-Schicht mit Holzkonstruktionsresten. (Pieta, S. 129)

Abb. 73. Liptovská Mara II. Keramik aus dem Mittellatène-Horizont. (Pieta, S. 129)

Abb. 74. Východná (Zámčisko). Räumliches Modell der Kleinburg. (Pieta - Uličný, S. 131)

Abb. 75. Východná (Belansko). Spätmittelalterliche Keramik. (Pieta - Uličný, S. 131)

Abb. 76. Východná (Belansko). Spätmittelalterliche Keramik. Maßstab a=1-5, 9-12, 14, 16, 18-19; b=6-8, 13, 15, 17, 20. (Pieta - Uličný, S. 131)

Abb. 77. Východná. 1-32 - Belansko; 33-34 - Važec. 1-29 - Eisen; 30 - Bronze; 31-34 - Silexe. (Pieta - Uličný, S. 131)

Abb. 78. Devín. Situation im Sektor 15. 1 - latènezeitliche Hütte im Schnitt 11; 2 - latènezeitliche Hütte und Grab im Schnitt 15; 3 - in das Gelände eingeschnittener Weg; 4 - Ecke eines mittelalterlichen Hauses; 5 - latènezeitliche Hütte im Schnitt VIII. (Plachá, S. 133)

Abb. 79. Devín. 1, 2, 5 - Funde aus dem Latène-objekt (Schnitt 11); 3, 4, 6-12, 14 - Funde aus dem Latène-objekt (Schnitt VIII); 11 - Teil eines Bronzekettchens aus der Verfüllung einer Abfallgrube. Maßstab a=1-13; b=14. (Plachá, S. 133)

Abb. 80. Devín. 1-3 - Funde von der Sohle einer mittelalterlichen Ecke (Schnitt VIII); 5 - Knochengegenstand aus der Verfüllung eines Grabes; 4, 6-11, 13-15 - Funde aus einem mittelalterlichen Abfallhaufen; 12 - Kachelfragment mit der Figur Jesu Christi. Maßstab a=1; b=4-11; c=2-3, 12-15. (Plachá, S. 133)

Abb. 81. Bojnice. Grundriß der Untersuchungsfläche des Archivflügels mit der Stilanalyse: 1 - Grenzen der untersuchten Fläche; 2 - Frühgotik; 3 - Frührenaissance; 4 - Spätrenaissance; 5 - Barock; 6 - Romantismus; 7 - Schutt. Zeichnung von M. Bóna. (Remiašová - Malečková - Bóna, S. 136)

Abb. 82. Brestov bei Humenné. Materialauswahl. (Strakošová, S. 154)

Abb. 83. Levoča - Minoritenkloster. Auswahl von Keramikmaterials. Maßstab a=1-8; b=9-10. (Roth - Soják - Lukáč, S. 139)

Abb. 84. Mojzesovo. Objekt 17 - Auswahl von Funden der Kultur mit Linearkeramik. Maßstab a=1-12; b=13. (Ruttkay, S. 140)

Abb. 85. Mojzesovo. Objekt 12 - Auswahl von Funden der Badener Kultur. (Ruttkay, S. 140)

Abb. 86. Mojzesovo Objekt 14 - Hausgrundriß aus der Latènezeit und Auswahl von Keramikfunden. (Ruttkay, S. 140)

Abb. 87. Veľký Cetín (Dlhé). Fundauswahl aus Objekt 2. (Ruttkay - Ruttkayová, S. 141)

Abb. 88. Veľký Cetín (Dlhé). Fundauswahl aus Objekt 2. (Ruttkay - Ruttkayová, S. 141)

Abb. 89. Veľký Cetín, (Dlhé). Fundauswahl aus Objekt 2. (Ruttkay - Ruttkayová, S. 141)

Abb. 90. Vinodol. Fundauswahl (jüngeren Steinzeit). (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 91. Vinodol. Objekt 8 - Gefäß aus der III. Stufeder Želiezovce-Gruppe. (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 92. Vinodol. Fundauswahl aus der Bronze- und Hallstattzeit; Gefäß aus Grab 1, 9. Jh. (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 93. Vinodol. Fundauswahl aus Objekt 20 C/D. (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 94. Vinodol. Fundauswahl aus Objekt 20 C/D. (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 95. Vinodol. Kleinfunde aus Objekt 20. (Ruttkayová - Ruttkay, S. 143)

Abb. 96. Nitra (Nitratal-Galerie). Plan der freigelegten Architekturen. Legende: 1-4 - mittelalterliches Mauerwerk aus dem 12. -ersten Hälfte des 15. Jh. (1 - ältere Phase des mittelalterlichen Mauerwerkes; 2 - vorausgesetzter Verlauf der älteren Phase des mittelalterlichen Mauerwerkes; 3 - Mauerwerk des "Treppenhauses"; 4 - jüngere Phase des mittelalterlichen Mauerwerkes; 5 - Brunnen (zweite Hälfte des 15. Jh.-erste Hälfte des 16. Jh.); 6 - konische Vorderseite des Mauerwerkes; 7 - Grenzen der Schnitte. (Samuel, S. 145)

Abb. 97. Nitra (Nitratal-Galerie). Auswahl von bronzezeitlichen Keramikfunden. (Samuel, S. 145)

Abb. 98. Nitra (Nitratal-Galerie). Auswahl aus bronzezeitlichen Keramikfunden. (Samuel, S. 145)

Abb. 99. Nitra (Nitratal-Galerie). Auswahl aus bronzezeitlichen Keramikfunden. (Samuel, S. 145)

Abb. 100. Nitra (Nitratal-Galerie). Auswahl aus latènezeitlichen Keramikfunden. (Samuel, S. 145)

Abb. 101. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Auswahl von Keramikfunden aus der Latènezeit und der Púchov-Kultur. (Soják, S. 148)

Abb. 102. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Auswahl von Scherben der Púchov-Kultur. (Soják, S. 148)

Abb. 103. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Auswahl von Scherben der Púchov-Kultur. (Soják, S. 148)

Abb. 104. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). 1, 5, 9-13 - Scherbenauswahl; 2 - Tonwirtel; 3, 4 - Abschlüge; 6, 7 - Bronzezierbuckel der Púchov-Kultur; 8 - Tonkügelchen der Púchov-Kultur. (Soják, S. 148)

Abb. 105. Spišská Nová Ves (Smižianska roveň). 1-10, 14 - Auswahl neolithischer Funde; 11 - Scherbe aus der jüngeren römischen Zeit; 12 - slawische Scherbe; 13 - Fragment eines mittelalterlichen Henkels. (Soják, S. 148)

Abb. 106. Turík (Hradište). 1-9 - Lausitzer und spätrömische Funde; 10 - Hallstattzeitliches Gefäß. (Struhár, S. 155)

Abb. 107. Abrahám (Pirintov). Funde aus einem lausitzischen Urnengräberfeld. (Struhár - Fodor, S. 156)

Abb. 108. Abrahám (Pirintov). Funde aus einem lausitzischen Urnengräberfeld. (Struhár - Fodor, S. 156)

Obr. 109. Výber nálezov. 1, 6 - Likavka (Hradný kopec); 2 - Liptovská Sielnica (Starhradská jaskyňa); 3 - Likavka (Predný hon); 4 - Lisková (Ostrá skala); 5 - Likavka (Predný hon). 1, 2, 3, 6 - Púchov-Kultur; 4, 5 - Äneolithikum. Maßstab a=1-4; b=5. (Struhár - Sališ, S. 157)

Abb. 110. Steinindustrie aus dem Umkreis von Prešov. 1 - Hammeraxt, Jakubová Vôla; 2 - Axt, Proč; Prešov, 3 - Artefakt mit Bohrungsanfängen, Teil Cemjata. (Tomášová, S. 158)

Abb. 111. Hlohovec (Staré hory). Lesefunde der Lengyel-Kultur und aus der jüngeren Bronzezeit. Maßstab a=1-6; b=7; c=8-9. (Urminský, S. 160)

Abb. 112. Höhle Kaplnka. 1-7 - Scherben aus der Bronzezeit; 8-15 - Scherben aus dem Äneolithikum. (Ušiak, S. 161)

Abb. 113. Höhle Kaplnka. Scherben aus spätrömischer Zeit. (Ušiak, S. 161)

Abb. 114. Höhle Kaplnka. 1 - Fragment eines glasierten Mortariums; 2 - Eisenfibel; 3 - bronzener (kupferner) Beschlag; 4 - Silberfibel; 5 - Spinnwirtel; 6 - Bronzenadel einer Fibel; 7 - äneolithische Klingenlamelle. Maßstab a=1; b=2-7. (Ušiak, S. 161)

Abb. 115. Kátov. 1 - Tasse; 2-4 - Auswahl hallstattzeitlicher Funde aus einer ausgebaggerten Rohrleitungsrinne. (Vančo, S. 162)

Abb. 116. Vrádište. 1 - Fragment eines Glockenbechers; 2 - hypothetische Rekonstruktion; 3, 5 - äneolithische Silexindustrie; 4 - oberer Gefäßrand der Boleráz-Gruppe. (Vančo, S. 163)

Abb. 117. Sedmerovec (Lagen Za obcou und Prídavky). Auswahl von Spaltindustrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, S. 170)

Abb. 118. Bolešov (Lage 1). Auswahl von Spaltindustrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, S. 170)

Abb. 119. Bolešov Vundauswahl. Lage Ohrady: 1-9, 11, 13-16 - Auswahl von Spaltindustrie und Fragment einer Steinunterlage; Lage 6: 10 - Silex; Lage Kopanice: 12 - Klinge. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, S. 170)

Abb. 120. Fundauswahl. Sedmerovec (Nová poloha). 1-14 - Auswahl; Slavnica (Močiarne): 15 - re-tuschierter Abschlag; Kameničany - Slavnica: 16-24 - Auswahl. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, S. 170)

Abb. 121. Slavnické Podhorie (Pod hrádkom). Auswahl von Silexindustrie. (Vlkolinská - Illášová - Hunka, S. 170)

Abb. 122. Bratislava, Teil Rusovce. Grundriß der untersuchten Fläche mit eingetragenen Objekten. (Varsík - Kováčiková - Ivan, S. 164)

Abb. 123. Bratislava, Teil Rusovce. 1, 2 - Bronzefibeln; 3 - TS-Fragment; 4, 5 - Bronzespachteln; 6, 9 - Gürtelbestandteile; 7, 8 - Bronzezierate. (Varsík - Kováčiková - Ivan, S. 164)

Abb. 124. Bratislava, Teil Rusovce. 1-4, 6 - Bronzefibel; 5 - Gefäßfragment; 7 - Miniaturamphore; 8 - Grundriß einer Steinarchitektur. (Varsík - Kováčiková - Ivan, S. 164)

Abb. 125. Nitra (Mostná ul.). 1 - Schädel aus Grab 1; 2 - Schädel aus Grab 4 (Obj. 7A); 3 - Schädel aus Grab 5 (Obj. 21). (Vondráková, S. 172)

Abb. 126. Nitra, Teil Chrenová. 1 - Schädel aus Grab 2; 2 - Schädel aus Grab 3. (Vondráková, S. 171)

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1996

Odborní redaktori PhDr. Ivan Cheben, CSc., PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc.

Výkonný redaktor publikácie PhDr. Ľudmila Vaňková

Počítačová sadzba Zuzana Turzová

Polygrafická príprava Elena Vargová

Nemecký preklad Berta Nieburová

Anglický preklad Mária Hajnalová

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre

Rok vydania 1998

Náklad 450 výtlačkov

291 strán, 126 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre ako svoju 105. publikáciu

ISBN 80-88709-36-9

